इन्द्रेश कुमार शुक्ल

B-1

SCANNED

वाजसनेयिमाध्यन्दिनशुक्ल-

यजुर्वेदसंहिता

स॒म्पाद॒कः

वे॒दद॒र्शना॒चार्यो॒ महा॒मण्डलेश्वरोऽनन्त॑श्रीविभूषितः
स्वामिगङ्गेश्वरानन्द उ॒दासी॑नः

योगेश्वर-गुरु-गङ्गेश्वर-चैरिटेबल-ट्रस्ट
गुरुगङ्गेश्वर-जयन्ती, विक्रमाब्दः २०५०

'पितृदेवमनुष्याणां वेदश्चक्षुः सनातनम् ।
अशक्यञ्चाप्रमेयञ्च वेदशास्त्रमिति स्थितिः ॥ (मनु. १२-९४)
यः कश्चित्कस्यचिद्धर्मो मनुना परिकीर्तितः ।
स सर्वोऽभिहितो वेदे सर्वज्ञानमयो हि सः ॥ (मनु. २-७)
चातुर्वर्ण्यं त्रयो लोकाश्चत्वारश्चाश्रमाः पृथक् ।
भूतं भव्यं भविष्यञ्च सर्वं वेदात्प्रसिद्ध्यति ॥' (मनु. १२-९७)

मन्त्रब्राह्मणयोर्वेदत्वम्

कोऽयं मन्त्रः? प्राहात्रभवानृषिः — 'तच्चोदकेषु मन्त्राख्या' (जै. सू. २-१-३२)। तस्य= अनुष्ठेयार्थप्रकाशनस्य चोदकेषु=प्रयोजकेषु वाक्येषु मन्त्रशब्दो वर्तत इति कुतूहलवृत्तिः। किं ब्राह्मणम्? उत्तरयति स्म स एव महर्षिः 'शेषे ब्राह्मणशब्दः' (जै.सू. २-१-३३)। मन्त्रभागावशिष्टवेदभागे ब्राह्मणशब्दो वाचकतया वर्तत इति दीक्षितः। तत्र मन्त्रभागो यथा वेदत्वं भजते तथा ब्राह्मणमपि। प्रमाणञ्चात्र सूत्रकृतां वचांसि—

'आम्नायः पुनर्मन्त्राश्च ब्राह्मणानि च' (कौ.सू. १-३)
'मन्त्रब्राह्मणमित्याहुः' (बौ.सू. २-६-२)
'मन्त्रब्राह्मणयोर्वेदनामधेयम्' (आप.सू. २४-१-४१)
'मन्त्राश्च ब्राह्मणञ्च वेदः' (शबर. २-१-३३) ।

भाष्यग्रन्थेषु व्याख्येयव्याख्यानभावं बहुलमुपलभामहे तद्वद्वेदेषु मन्त्रब्राह्मणयोर्यदि स स्यात्, किमत्र चित्रम्।

वेदाश्चत्वारः

'ऋग्वेदं भगवोऽध्येमि यजुर्वेदं सामवेदमाथर्वणम्' (छा. उ. ७-१-२)
'ऋग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरसः' (बृ. उ. २-४-१०)
'ऋग्यजुः सामाथर्वाणश्चत्वारो वेदाः' (नृ. पू. ता. उ. १-१-२)
'तत्रापरा ऋग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्ववेदः' (मु. उ. १-१-५)

इत्येवमादीनि श्रुतिशिरोवचांसि चतुरो वेदान् गमयन्ति। क्वचित् त्रयीत्युक्तिस्तु गद्यपद्यगीत्यात्मकमन्त्रप्रकारत्रैविध्यमभिप्रेत्य नेतव्या ।

वस्तुतस्तु अग्नीषोमभेदेन वेदस्य द्वैविध्यम्। अग्नेश्च घन-तरल-विरलभेदेन त्रैविध्यम्। घनाग्निरग्निशब्देनैव व्यपदिश्यते, तरलाग्निस्तु वायुशब्देनोच्यते, विरलाग्निश्चादित्यशब्देन। घनाग्नेः ऋग्वेदो जायते, तरलाग्निरूपाद् वायोर्यजुर्वेदः, विरलाग्निरूपादादित्याच्च सामवेदो जायते। एते त्रयोऽपि ऋग्यजुस्सामान आग्नेया वेदाः सन्ति। यथोक्तमैतरेयब्राह्मणे— "ऋग्वेद एवाग्नेरजायत, यजुर्वेदो वायोः, सामवेद आदित्यात्" (५-३८) इति। कौषीतकिब्राह्मणमपि एतदेव प्रतिपादयति। तद्यथा— "स (प्रजापतिः) एतानि त्रीणि ज्योतींष्यभ्यतपत। सोऽग्नेरेवर्चोऽसृजत्, वायोर्यजूंषि, आदित्यात् सामानि इति" (कौ. ब्रा. ६-१०)

भगवता मनुनापि —

"अग्निवायुरविभ्यस्तु त्रयं ब्रह्म सनातनम् ।
दुदोह यज्ञसिध्यर्थमृग्यजुः-सामलक्षणम् ॥" (मनु . १-२३)

इति श्लोकेन एतदेव उपोद्वलितम् ।

एते ऋग्यजुस्सामनामानस्त्रयो वेदा आग्नेयाः, चतुर्थस्तु अथर्ववेदः सौम्यो ब्रह्मवेदः ।

प्रतिपादितश्चैतदधस्तनीषु श्रुतिषु । तथा हि —

"चत्वारो वा इमे लोकाः पृथिव्यन्तरिक्षं द्यौराप" इति
"चत्वारो वा इमे वेदाः ऋग्वेदो यजुर्वेदः सामवेदो ब्रह्मवेद" इति
"चत्वारो वा इमे देवाः अग्निर्वायुरादित्यश्चन्द्रमाः" (गो. २-१६)

ब्रह्मवेदशब्देनात्र आथर्वणापरपर्यायः सोमवेदो गृह्यते । यतो हि "ऋचामग्निर्दैवतं, यजुषां वायुर्दैवतं, साम्नामादित्यो दैवतमथर्वणां चन्द्रमाः" इति (पू. १-२९) गोपथश्रुतावप्यथर्वापरपर्यायस्य ब्रह्मवेदस्य देवता चन्द्रमा उक्ता। चन्द्रमाश्च सोम एव। न केवलमेतावदेव, अपितु 'सोमात्मको ह्ययं वेदः' इति गोपथश्रुतौ स्पष्टमेवास्य सोम-वेदता मुखत एवोक्ता —

"अग्निर्दैवतमृग्वेदस्य, यजुर्वेदो वायुदैवतः, आदित्यः सामवेदस्य, चन्द्रमा वैद्युतश्च भृग्वङ्गिरसाम्" (पू. ५-२५) इति गोपथश्रुतिरपि भृग्वङ्गिरोरूपस्याथर्ववेदस्य चन्द्रमसं दैवतं प्रतिपादयन्ती अथर्ववेदस्य सोमवेदत्वमेवाचष्टे। किञ्च "त्रिविष्टपं त्रिदिवं नाकमुत्तमं तमेतया त्रय्या विद्ययैति । अत उत्तरे ब्रह्मलोका महान्तोऽथर्वणामङ्गिरसाञ्च सा गतिः" इति (पू. २५-१५) पूर्वगोपथश्रुतिः त्रय्या विद्याया ऊर्ध्व-मथर्वणोऽङ्गिरसश्चाचक्षाणा अथर्वाङ्गिरसां वेदस्य सोमात्मकस्य ब्रह्मवेदस्य ऋग्यजुःसामात्मिकाया वेदत्रय्याः पार्थक्यमेव बोधयति ।

"ऋग्भिः पूर्वाह्णे दिवि देव ईयते,
यजुर्वेदे तिष्ठति मध्ये अह्नः ।
सामवेदेनास्तमये महीयते,
वेदैरशून्यस्त्रिभिरेति सूर्यः ॥" (तै. ब्रा. ३-१२-९-१)

इति तैत्तिरीयब्राह्मणश्रुतिरपि सूर्यस्य ऋग्यजुस्साममयत्वं प्रतिपादयन्ती ऋग्यजुस्सामाख्यानां त्रयाणां वेदानां सोमात्मकाद् ब्रह्मवेदाद्भिन्नतामेवाचष्टे ।

अपि च वाङ्मनसनिर्वर्त्यस्य यज्ञशरीरस्य अर्धमेव त्रिभिर्वेदैः ऋग्यजुस्सामभिर्निष्पाद्यते, अर्धान्तरं तु अथर्ववेदेनैवेति श्रूयते । तथा हि —

"प्रजापतिर्यज्ञमतनुत। स च ऋचैव हौत्रमकरोत्,
यजुषः आध्वर्यवम्, साम्नौद्गात्रम्, अथर्वाङ्गिरोभिर्ब्रह्मत्वम्,
इति प्रक्रम्य 'स' वा एष त्रिभिर्वेदैर्यज्ञस्यान्यतरः पक्षः
संस्क्रियते । मनसैव ब्रह्मा यज्ञस्यान्यतरं पक्षं संस्करोति" (गो. पू. ३-२) इति ।

ऐतरेयब्राह्मणेऽपि त्रयीनिष्पाद्य एकः पक्षः, मनोनिष्पाद्यः परः पक्षः, इति श्रुतम् । तथाहि—

“अयं वै यज्ञो योऽयं पवते । तस्य वाक् च मनश्च वर्तन्यौ । वाचा च हि मनसा च यज्ञोऽवर्तत । इयं वै वाक्, अदो मनः, तद् वाचा त्रय्या विद्ययैकं पक्षं संस्कुर्वन्ति । मनसैव ब्रह्मा संस्करोति” (५-३३) इति ।

उपर्युक्तेन प्रघट्टकेनेदं स्पष्टं सिध्यति यद् वेदत्रयीशब्देन विद्यात्रयी-शब्देन वा ऋग्यजुस्सामाख्यानां त्रयाणामग्निवेदानां ग्रहणं, न तु तुरीयस्य आथर्वणापरपर्यायस्य सोमवेदस्येति त्रयीत्युक्तेः स्वारसिकार्थमादायैवोपपत्तेः मीमांसासूत्रोक्त-गद्यपद्य-गीत्यात्मक-मन्त्रप्रकारत्रैविध्यमभिप्रेत्य नयनस्य न काप्यावश्यकता । तथा च वेदे त्रयीत्युक्तिरग्निवेदस्य बोधिका । ब्रह्मवेदापरपर्यायोऽथर्ववेदस्तु सोमवेदः । न तस्य त्रयीशब्देन ग्रहणम् । अग्निवेद-सोमवेदोभय-सङ्कलनेन तु वेदानां चतुष्ट्वं सिध्यति, यस्य प्रतिपादनम् “ऋग्वेदं भगवोऽध्येमि, यजुर्वेदं सामवेदमाथर्वणम्” इत्यादिश्रुतिषु पुरस्ताद्विहितम् ।

वेदानां पारायणम्

अध्ययनविधिना प्रयुक्तं वाऽध्यापनविधिप्रसादलभ्यं वाऽध्ययनं नित्यं कर्म द्विजन्मनाम् ।

तथा च सूत्रम्—

‘वेदाध्ययनं नित्यमनध्ययने पातात्’

भाष्यं चरणव्यूहस्य—

‘तस्माद्ब्रह्मयज्ञार्थे पारायणार्थे च ऋग्वेदस्याध्ययनं कर्तव्यम्’ (खण्डः १)

श्रुतिवचांसि— **‘स्वाध्यायान्मा प्रमदः’ (तै. उ. १-११-१)**

‘स्वाध्यायप्रवचनाभ्यां न प्रमदितव्यम्’ (तै.उ. १-११-१)

स्मृतिवचनानि—

‘स्वाध्यायस्तप आर्जवम्’ (भ. गी. १६-१)
‘स्वाध्यायाभ्यसनञ्चैव’ (भ. गी. १७-१५)
‘वेदमेव सदाभ्यस्येत्तपस्तप्स्यन्द्विजोत्तमः ।
वेदाभ्यासो हि विप्रस्य तपः परमिहोच्यते ॥’ (मनु. २-१६६)
‘वेदानधीत्य वेदौ वा वेदं वापि यथाक्रमम् ।
अविप्लुतब्रह्मचर्यो गृहस्थाश्रममावसेत् ॥’ (मनु. ३-२)

अपि च भाष्यं फणीश्वरस्य—

‘ब्राह्मणेन निष्कारणो धर्मः षडङ्गो वेदोऽध्येयो ज्ञेयश्च’ (म.भा. पस्पशाह्निकम्) ।

पारायणप्रकाराः

पारायणं द्विविधं प्रकृतिविकृतिभेदात् । संहिता प्रकृतिरित्युच्यते । तद्विकृतयोऽष्टौ भवन्ति—जटा माला शिखा ध्वजो दण्डो रथो घनश्च । तत्र जटादण्डयोः प्राधान्यं शिखाया जटानुसारित्वात्, मालालेखाध्वजरथानां दण्डानुसारित्वात्, घनस्योभयानुहारित्वाच्च ।

प्राकृतं पारायणं द्विविधम्— क्रमपारः क्रमपदश्च । वैकृतमपि द्विविधम्— क्रमजटः क्रमदण्डश्च । तदेतत् सङ्कलय्य चतुष्पारायणं वर्णितं चरणव्यूहे । प्रकारान्तरेण पारायणञ्चतुर्णां वेदानां द्वैविध्यमश्नुते—उपेन्द्रपारायणं विश्वरूपपारायणञ्च । तत्र केवलानाञ्चतसृणां संहितानां पारायणमुपेन्द्रपारायणं कीर्त्यते, उपेन्द्रो वामनः, तस्य ह्रस्वकायत्वात् । ब्राह्मणादिसमुपबृंहितानां तासां पारायणं तु बृहत्त्वाद्विश्वरूपपारायणमिति व्यपदिश्यते । तत्रेदानीन्तनैर्व्यस्तजीवनैर्विश्वरूपपारायणं नातीव सुकरमिति मनसिकृत्यास्माभिरुपेन्द्रपारायणार्थञ्चतसृणां संहितानामेव सम्पादनं व्यधायि ।

वेदानां प्रचारः

श्रौतवाङ्मयसमुद्धाराय बद्धपरिकराणामस्मत्सम्प्रदायाचार्याणां सनकादिमूर्धन्यानां परममुद्देश्यमेव लोककल्याणैकनिलयस्य भगवतो वेदस्याभिरक्षणम् । श्रौतसम्प्रदायाम्बरमणेर्हंसावतारस्य प्रथमप्रभातरूपो भगवान्सनत्कुमारो हार्दं नारदमुनेस्तमस्तिरयन् श्रुतिषु विश्रुतो भृशम् । तस्मादोदपानपूतान्तरमुनिराजराजिषु बाभ्रव्यदाल्भ्यपद्मश्रुतिसिद्धादयो मुनिवरा विशेषतो गणनामर्हन्ति, यैः समये समये वेदप्रचाराय प्रचुरः प्रयासो नैकविधो व्यधायि । बाभ्रव्यो मुनिः सर्वतः प्रथमं क्रमसंहितां लोके प्रचारयामास, तदेतदवदत्प्रातिशाख्यकारः —

'बाभ्रव्य उवाच च क्रमम्' (ऋ. प्रा. ११-६५)

अपि च स्मरति भारतकृत्—

'पाञ्चालेन क्रमः प्राप्तस्तस्माद्भूतात्सनातनात् ।
बाभ्रव्यगोत्रः स बभौ प्रथमं वेदपारगः ॥' (म. भा. शा. ३४२-१००)

दाल्भ्यो मुनिः 'मधुबभ्र्वोर्ब्राह्मणकौशिकयोः' (अष्टा. ४-१-१०६) इति सूत्रेण निरूपितस्य कुशिकगोत्रीयस्य बाभ्रव्यस्य शिष्य आसीत् । अयमेवात्राविष्कारिणीं विद्यामाविश्चकार मुख्यप्राणरूपसामगानादिति स्पष्टं संशृणुमश्छन्दोगानां रहस्ये —

'अथातः शौव उद्गीथस्तद्ध बको दाल्भ्यो ग्लावो वा मैत्रेयः स्वाध्यायमुद्वव्राज ॥ १ ॥ तस्मै श्वा श्वेतः प्रादुर्बभूव, तमन्ये श्वान उपसमेत्योचुरन्नं नो भगवानागायत्वशनायाम वा इति ॥ २ ॥ तान्होवाचेहैव मा प्रातरुपसमीयातेति । तद्ध बको दाल्भ्यो ग्लावो वा मैत्रेयः प्रतिपालयाञ्चकार ॥ ३ ॥ ते ह यथैवेदं बहिष्पवमानेन स्तोष्यमाणाः संरब्धाः सर्पयन्तीत्येव माससृपुस्ते ह समुपविश्य हिञ्चक्रुः ॥ ४ ॥ ओ३मदा३मों३ पिबा३मों३ देवो वरुणः प्रजापतिः सविता२न्नमिहा२ऽऽहरदन्नपते३न्नमिहा२ऽऽहरा२ऽऽहरो३मिति ॥ ५ ॥'

पद्ममुनिर्लौकायतिकधर्मेण लोकवञ्चकेन लोकायतीकृतां निरन्तरमुत्पथप्रापिताञ्जनतामुद्दिधीर्षया वेदाध्ययनं कणेहत्य प्रचारितवान् । तदर्थमेव च वैदिकव्याकरणस्यापि निर्माणाय महामुनिं पाणिनिं प्रेरितवाँश्च ।

युधिष्ठिरस्य द्वादशशताब्द्यामाविर्भूतः श्रुतिसिद्धमुनिस्तु न केवलं निघण्टुनिर्माणद्वारा वेदानां प्रचारे साहाय्यमकरोदपि तु प्रचारस्थेम्ने वेदमन्दिराण्यतिष्ठिपत् । तत्र च प्रतिदिनं वेदानां पूर्णोपचारमर्चनमपि प्रचारयामास ।

देवपूजामिव वेदपूजामपि भगवती श्रुतिरेव श्रावयति—

'यो नो अग्ने अररिवाँ अघायुररातिवा मर्चयति द्वयेन ।
मन्त्रो गुरुः पुनरस्तु सो अस्मा अनु मृक्षीष्ट तन्वं दुरुक्तेः ॥' (ऋ. १-१४७-४)

व्याख्यातश्चैष मन्त्रश्चान्द्रभाष्ये—

अग्ने = अग्निरूपेणावतिष्ठमान परमात्मन्! यः अररिवान् = अदाता, दानविरोधी, दानादिनिषेधकः (रातेश्छान्दसः क्वसुः), अरातिवाः = अदानवान्, स्वयमप्रदाता (छान्दसो मत्वर्थे वनिप्)। अघायुः = शत्रुरिव अस्मदनिष्टकामः, पापेप्सुः, द्वयेन = मनसा वचनेन च, नः = अस्मान्, मर्चयति = निर्भर्त्सयति, न्यक्करोति, सर्वथास्मदभिभवमभिलषतीति यावत्। अस्मै पापात्मने, मन्त्रः = तदुपलक्षितो मन्त्रब्राह्मणात्मको वेदः, गुरुः = उपदेष्टा, शिक्षकः, अस्तु = भवतु। एतेन वेदं गुरुं मत्वा तस्य देववत्पुष्पादिभिः सपर्या विधेयेति सूचितम्। अत एव श्रुतिसिद्धमुनिना देवप्रतिमेव बहुषु मन्दिरेषु वेदः स्थापितः पुष्पादिभिः पूजितश्च । गुरुर्वेदपुरुषः, अस्य पापिष्ठस्य, स्वशिक्षया पापमपाकुर्वन् अनुग्राहको भवेत् । स पुनः, अस्मदनिष्टकारी, निर्निमित्तसपत्नः, दुरुक्तैः = दुष्टवचनैः, सत्पुरुषाक्रोशनादिलक्षणैः दूषितामपवित्राम्, तन्वं = तनुं शरीरम्, अनुमृक्षीष्ट = वेदोपदेशेन अनुमार्ष्टु, प्रमार्जनं विदध्यात् । तच्छब्देन वेदो वा ग्राह्यः । अत्रायमर्थः — स्वशिक्षया पापापाकरणेन दुर्वृत्तानुग्राहको गुरुरूपो वेदः, पुनः = भूयः, तन्वं = दुर्जनगात्रम्, अनुमृक्षीष्ट = स्वजपेन, स्वोक्तकर्मानुष्ठानेन वा, पवित्रीकरोतु इति ।

अत्र च 'मन्त्रो गुरुः' इत्युक्त्या मन्त्रस्य मन्त्रोपलक्षितस्य मन्त्रब्राह्मणात्मकवेदस्य गुरुत्वप्रतिपादनम्। गुरुपूजावद्देवपूजावद्वा वेदपूजापि कर्तव्येति स्पष्टमेव सिद्ध्यति । एवं वेदप्रचारार्थं श्रुतिसिद्धमुनिना युधिष्ठिरस्य द्वादशशताब्द्यां स्थापितानि वेदमन्दिराणि बौद्धयुगस्य धार्मिके विप्लवे विभ्रंशितानीति मन्यामहे। तथैव षोडश्यां विक्रमशताब्द्यामुदासीनमुनिभ्यो वेदमन्दिरस्थापनामहत्त्वं विज्ञाय भक्तशिरोमणिना धनरायशिष्येण ज्ञानरायेण व्रजभूमौ तलपतग्रामे निर्मितस्य वेदमन्दिरस्य अवरंगजेबसमये वेदविरोधिभिर्विनाशितत्वादिटानीं तद्ध्वंसावशेषोऽपि नोपलभ्यते ।

उपरितनेन प्रघट्टकेनेदं सिद्ध्यति यदुपक्रमनोऽद्य यावद्वैदिकसाहित्यस्य रक्षणं प्रचारणञ्चोदासीनमुनीनां परममुद्देश्यम्। साम्प्रतमपि तामेव परिपाटीमनुसन्दधानैरस्माभिर्वेदप्रचाराय वेदसंरक्षणाय च चतुर्वेदसंहितानां पृथक् पृथगप्ययं प्रकाशनप्रयास आरब्धः। तत्र पूर्वमस्माभिः ऋक्संहिता प्रकाशिता साम्प्रतञ्चेयं शुक्लयजुःसंहिता प्रस्तुता अस्ति ।

वाजसनेयि-माध्यन्दिनशुक्लयजुर्वेद-संहिता

संस्करणेऽत्र शुक्लयजुर्वेदस्य बहुप्रचलितत्वाद्वाजसनेयिमाध्यन्दिन-शाखीयसंहितायाः समावेशः समादृतः। अस्याः संहितायाः प्रत्यध्यायं सम्पूर्णाध्यायगतमन्त्राणामृष्यादिपरिचयं पूर्वं प्रदर्श्य संहिता मुद्रिता। वामभागे स्थूलाक्षरेषु निर्दिष्टानामृषिदेवताच्छन्दःशब्दानां तत्तत्प्रघट्टकगतर्षिदेवताच्छन्दोनामभिरन्वयः। ऋषिदेवते कण्डिकागतमन्त्राणामुल्लिखिते, छन्दस्तु केवलानामृचाम्। तत्र कस्यापिच्छन्दसो मध्येऽवसाने वा समागतं यजुः स्वरूपतः पृथग् दर्शितं येनच्छन्दोऽवधिः सुबोधः स्यात्। अनुवाकाङ्काः पूर्ववदेव वामभागे क्रमशो मुद्रिताः।

अग्रिमकण्डिकायाः प्रतीको यत्र पूर्वकण्डिकान्ते समायातस्तत्राधोरेखाङ्कनेन स प्रदर्शितो यथा प्रथमाध्यायस्यैकोनविश्यां कण्डिकायाम्। एवमेव सर्वत्र व्यवहृतम्। ब्रह्मयज्ञे पठनीयाः प्रतीकोक्ता गलितमन्त्राश्च यथास्थलमुपर्यधस्ताच्च स्थूलतनुरेखाद्वयं सम्मुद्र्य मध्ये साकल्येन मुद्रिता।

प्रतिपृष्ठं पृष्ठशीर्षके दक्षिणतोऽध्यायानुवाककण्डिकानां सङ्केताक्षराणि मुद्रितानि। संहितायाः समाप्तौ च पूर्वोत्तरविंशत्योरनुवाककण्डिकानां प्रतीकोक्तानां गलितमन्त्राणाञ्च योगः प्रस्तुतः।

संहितागताध्यायानुवाककण्डिकानां विभागः स्पष्टार्थमधस्तात् सारण्यां व्यज्यते-

पूर्वविंशत्याम्			उत्तरविंशत्याम्		
अध्याये	अनुवाकाः	कण्डिकाः	अध्याये	अनुवाकाः	कण्डिकाः
१	१०	३१	२१	६	६१
२	७	३४	२२	१९	३४
३	१०	६३	२३	११	६५
४	१०	३७	२४	४	४०
५	१०	४३	२५	१५	४७
६	८	३७	२६	२	२६
७	२५	४८	२७	४	४५
८	२३	६३	२८	४	४६
९	८	४०	२९	४	६०
१०	८	३४	३०	२	२२
११	७	८३	३१	२	२२
१२	७	११७	३२	२	१६
१३	७	५८	३३	७	९७
१४	८	३१	३४	६	५८
१५	७	६५	३५	२	२२
१६	९	६६	३६	२	२४

१७	९	९९	३७	२	२१
१८	१३	७७	३८	३	२८
१९	७	९५	३९	२	१३
२०	९	९०	४०	२	१७
	योगः २०२	१२११		योगः १०१	७६४

पूर्वविंशत्यामनुवाकाः	२०२,	कण्डिकाः	१२११
उत्तरविंशत्यामनुवाकाः	१०२,	कण्डिकाः	७६४
सम्पूर्णसंहितायामनुवाकाः	३०३,	कण्डिकाः	१९७५

प्रतीकोक्तानां गलितमन्त्राणां स्थलानि गणना च—

अध्याये	**कण्डिकायां**	**गणना**
१३	५८	३
१४	१०	३
१४	२२	३
१४	३१	३
२८	२३	१
२८	४६	१
३२	३	७
३२	७	२
३३	२१	२
३३	२७	३
३३	३३	३
३३	४७	६
३३	५८	२
३३	७३	२
३३	९७	४
३४	५८	४
	योग :	४९

भगवतो वेदस्य शुद्धं प्रकाशनं कियद्दुरूहमिति जानन्त्यञ्जसा प्राज्ञाः प्रथमं तु ऋषिदेवताच्छन्दसामेव याथातथ्येन निर्धारणं न सुकरं यतो हि तत्प्रतिपादकेषु प्राचीनेषु ग्रन्थेष्वपि बहुत्र मतभेदो दृश्यते । ततश्च

प्रकाशितेषु विभिन्नेषु संस्करणेषु पाठभेदो द्वापरतां तनोति। सस्वरप्रकाशने त्वतितरां काठिन्यं, यत्र स्वल्पेनापि प्रमादेन महत्स्खलितं भवेत्। तथापि यथाशक्ति यथामति च विहितः प्रयासः शुद्धप्रकाशने, प्रयसितञ्च तत्र तत्र विवादास्पदस्थलेषु समीचीनतरमार्गावलम्बनाय।

पूर्वमृग्यजुस्सामाथर्वणां चतसृणां संहितानामेकत्र सङ्कलनरूपो "भगवान् वेदः" इत्याख्यया प्रथितो महान् ग्रन्थो महता यत्नेन सम्पादितः प्रकाशितश्च वेदप्रचाराय वेदसंरक्षणाय च । महाग्रन्थस्यामुष्य मन्दिरेषु स्थापनां कृत्वा देवप्रतिमावत् तस्य पुष्पधूपादिभिरर्चनार्थं तत्पारायणार्थञ्च भारते आस्तिकजनसमुदायस्तत्स्थापनावसरे प्रेरितश्च। एवमेतस्य महाग्रन्थस्य प्रकाशनोद्देश्यं पूर्णतया साफल्यमितम्। देवप्रतिमावत् तस्यार्चनादिकं पारायणञ्च भारतस्य प्रसिद्धेषु स्थानेषु सातत्येन प्रचलितमास्तेऽद्यत्वेऽपि नवनवस्थलेषु प्रतिष्ठाक्रमश्चानवरतं प्रवर्तमान आस्ते। न केवलं भारत एव स्थापना विहिता अपितु इङ्गलैण्डामेरिकाप्रभृतिषु पाश्चात्त्यदेशेष्वपि तस्य स्थापना महता संरम्भेण भारत-सर्वकारसहयोगेन जाता। बहुत्र विदेशेषु वेदमन्दिराणामपि निर्माणं जातम्। किन्तु एतादृशो महान् ग्रन्थो विदुषां छात्राणाञ्चाध्ययनाध्यापनादिषु शोधकर्म-व्यापृतानां स्नातकानां शोधकार्ये च नातितरामुपयोगमावहतीति मनसि निधायैव चतसृणां वेदसंहितानां पृथक् पृथक् प्रकाशनमिदमारब्धम्।

यद्यपि सन्ति प्रकाशिताश्चतस्रः संहिताः पृथक् पृथक् संस्थाभिः, किन्तु तत्र क्वचित् पाठाशुद्धिर्दृश्यते। चतुःसंहितासङ्कलनरूपो "भगवान् वेदः" इत्याख्यो ग्रन्थश्चेतरसंस्करणापेक्षयाऽतीव शुद्धो वर्त्तते, यतो हि परम्पराप्राप्त-सम्प्रदायानुसारि-सस्वर-पाठकुशलैर्वैदिकैरस्य प्रकाशने तन्मयतया स्वीया सेवा समर्पिता। अतस्तत एवैषा यजुःसंहिताऽपि पृथक् कृत्वा प्रकाशिता, येन पाठाशुद्धिसम्भावना न स्यात्।

धन्यवादः

यजुर्वेदस्यास्य संस्करणेऽस्मिन् निरन्तरं मदीयं निखिलं बाह्यमाभ्यन्तरञ्च कार्यजातं सम्पादयितुं संलग्नस्य विश्वासभाजनतां गतस्योदासीनसम्प्रदाये महामण्डलेश्वरविश्रुतिं भजतः श्रीगोविन्दानन्दवेदान्ताचार्यस्य सहयोगः सुतरां सुन्दरः समुल्लेखनीयश्च वरीवर्ति। सहैव भगवतो वेदस्य प्रचार-प्रसारमहासवे शुभमार्त्विज्यं वितन्वतामस्मत्सहायकानां स्पृहणीयसमुत्साहस्य सर्वविधकार्यसम्पादने समर्जितवैदग्ध्यस्य सर्वेषां स्नेहभाजनभूतस्य साधुसमाजे च लब्धयशोराशेः श्रीमदानन्दभास्करोदासीनस्यौद्गातृत्वमपि वैशिष्ट्यं बिभर्ति। मद्वात्सल्यभूतेनानेन पूर्वमपि "भगवान् वेदः" इति ग्रन्थराजस्य मुद्रण-सम्पादन-संशोधनादिकर्मणि निरवधिकं साहाय्यमाचरितं मम। साम्प्रतमस्य संस्करणस्यापि सम्पादन-संशोधनाद्यविकलं कार्यभारं द्वयोरनयोर्विश्वासपात्रयोर्निक्षिप्य मया वीतचित्तेनाभूयत। अतो द्वाभ्यामाभ्यां हृदयेन सहस्रशः शुभाशिषो वितरामि।

अथास्मिन् लोकश्रेयोविधायिनि परमपावने कर्मणि नयीदिल्लीस्थेन येन "विष्णुचैरिटेबिलट्रस्ट" इत्यभिधेयेन न्यासेन विपुलामार्थिकसहायतां विधायास्मत्सहयोगोऽक्रियत तदर्थमेतस्य न्यासस्य सर्वे सदस्याः शतशः साधुवादैराशीर्वादैश्च सभाज्यन्ते। भगवान् वेदः सर्वेषामेषां मनःसमीहितं सम्पादयेदित्यहं कामये।

भगवान् वेद इत्यस्य द्वितीयो भाग एष हि ।
"यजुर्वेद" इतिख्यातो भूयादिष्टप्रदः सताम् ॥१॥

सम्पादितोऽतियत्नेन ब्रह्मणः शब्दविग्रहः ।
मनुजैर्गुरुवत् पूज्यो मन्त्रो गुरुरिति श्रुतेः ॥२॥

न कामं कामये धर्मं मोक्षमर्थमथापि वा ।
कामये वेदभक्तोऽहं विश्वस्मिन् वेदभारतीम् ॥३॥

गुम्फितो मन्त्रमुक्ताभिः सानुरागः समर्पितः ।
भगवद्धृदि हारोऽयमेतेन प्रीयतां परः ॥४॥

विद्वद्वशंवदः

गङ्गेश्वरानन्द उदासीनः

गुरुगङ्गेश्वरधाम
करोल बाग, नयी दिल्ली

वाजसनेयिमाध्यन्दिनशुक्ल-

यजुर्वेदसंहिता

अथ प्रथमोऽध्यायः

ऋषिः इषे त्वादिखस्त्रह्मान्तानां सामान्यतो विवस्वानृषिः। विशेषतश्च इषे त्वादिप्रथमाध्यायगतानां दर्शपौर्णमासमन्त्राणां प्राजापत्यः परमेष्ठी प्राजापत्या देवा वा ऋषयः। तत्राप्यष्टाविंश्याः 'पुरा क्रूरस्य' इत्यस्याः कण्डिकाया अघशंसश्च ॥

देवता (१) प्रथमायाः कण्डिकायाः 'इषे त्वा' 'ऊर्जे त्वा' 'यजमानस्य पशून्' इत्येषां मन्त्राणां शाखा, 'वायव स्थ' इत्यस्य वायुः, 'देवो वः' इत्यस्येन्द्रः।

(२) 'वसोः पवित्रम्' इत्यस्य वायुः, 'द्यौरसि' 'मातरिश्वनः' इत्यनयोरुखा।

(३) 'वसोः पवित्रम्' इत्यस्य वायुः, 'देवस्त्वा' इत्यस्य पयः, 'कामधुक्षः' इत्यस्य प्रश्नः।

(४) 'सा विश्वायुः' 'सा विश्वकर्मा' 'सा विश्वधायाः' इत्येषां गौः, 'इन्द्रस्य त्वा' इत्यस्येन्द्रः, 'विष्णो हव्यम्' इत्यस्य पयः।

(५) 'अग्ने व्रतपते' 'इदमहम्' इत्यनयोरग्निः।

(६) 'कस्त्वा' इत्यस्य प्रजापतिः, 'कर्मणे वाम्' इत्यस्य स्रुक् शूर्पश्च।

(७) 'प्रत्युष्टम्' 'निष्टप्तम्' इत्यनयो रक्षः, 'उर्वन्तरिक्षम्' इत्यस्यान्तरिक्षम्।

(८) 'धूरसि धूर्व' इत्यस्य धूः, 'देवानामसि' इत्यस्य आनः।

(९) 'विष्णुस्त्वा' इत्यस्य आनः, 'उरु वाताय' 'यच्छन्ताम्' इत्यनयोर्हविः, 'अपहतम्' इत्यस्य रक्षः।

(१०) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'अग्नये जुष्टम्' इत्यस्याग्निः, 'अग्नीषोमाभ्याम्' इत्यस्याग्नीषोमौ।

(११) 'भूताय त्वा' इत्यस्य हविः, 'स्वरभिविख्येषम्' इत्यस्य सूर्यः, 'दृꣳहन्ताम्' इत्यस्य गृहाः, 'उर्वन्तरिक्षम्' इत्यस्यान्तरिक्षम्, 'पृथिव्यास्त्वा' इत्यस्य हव्यम्।

(१२) 'पवित्रे स्थ' इत्यस्य पवित्रे, 'सवितुर्वः' 'देवीरापः' इत्यनयोरापः।

(१३) 'प्रोक्षिता स्थ' इत्यस्यापः, 'अग्नये त्वा' इत्यस्याग्निः, 'अग्नीषोमाभ्याम्' इत्यस्याग्नीषोमौ, 'दैव्याय कर्मणे' इत्यस्य पात्राणि।

(१४) 'शर्मासि' 'अदित्यास्त्वक्' इत्यनयोः कृष्णाजिनम्, 'अवधूतम्' इत्यस्य रक्षः, 'अद्रिरसि' 'ग्रावासि' इत्यनयोरुलूखलम्।

(१५) 'अग्नेस्तनूः' इत्यस्य हविः. 'बृहद्ग्रावा' 'स इदम्' इत्यनयोर्मुसलम्, 'हविष्कृत' इत्यस्याधिदैवतं वाक्, अधियज्ञश्च पत्नी ।

(१६) 'कुक्कुटोसि' इत्यस्य वाक्, 'वर्षवृद्धम्' इत्यस्य शूर्पम्, 'प्रति त्वा' इत्यस्य हविः, 'परापूतम्' 'अपहतम्' इत्यनयो रक्षः, 'वायुर्वः' 'देवो वः' इत्यनयोस्तण्डुलाः ।

(१७) 'धृष्टिरसि' इत्यस्योपवेषः, 'अपाग्ने' 'आ देवयजम्' इत्यनयोरग्निः, 'ध्रुवमसि' इत्यस्य कपालानि ।

(१८) 'अग्ने ब्रह्म' इत्यस्याग्निः, 'धरुणमसि' 'धर्त्रमसि' 'विश्वाभ्यस्त्वा' 'चित स्थ' 'भृगूणाम्' इत्येषां कपालानि ।

(१९) 'शर्मासि' 'अदित्यास्त्वक्' इत्यनयोः कृष्णाजिनम्, 'धिषणासि' इत्यस्य दृषन्, 'दिव स्कम्भनीः' इत्यस्य शम्या, 'धिषणासि' इत्यस्योपलः ।

(२०) 'धान्यमसि' 'प्राणाय त्वा' 'उदानाय त्वा' 'व्यानाय त्वा' 'दीर्घामनु' 'चक्षुषे त्वा' इत्येषां हविः, 'महीनाम्' इत्यस्याज्यम् ।

(२१) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'सं वपामि' इत्यस्य हविः, 'समापः' इत्यस्यापः ।

(२२) 'जनयत्यै त्वा' 'इदमग्नेः' 'इदमग्नीषोमयोः' इत्येषां हविः, 'इषे त्वा' इत्यस्याज्यम्, 'घर्मोसि' 'उरु प्रथस्व' 'अग्निष्टे' 'देवस्त्वा' इत्येषां पुरोडाशः ।

(२३) 'मा भेः' 'अतमेरुः' इत्यनयोः पुरोडाशः, 'त्रिताय त्वा' इत्यस्य त्रितः, 'द्विताय त्वा' इत्यस्य द्वितः, 'एकताय त्वा' इत्यस्य एकतः ।

(२४) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'आददेध्वरकृतम्' 'इन्द्रस्य बाहुः' इत्यनयोः स्फ्यः ।

(२५) 'पृथिवि देवयजनि' 'वर्षतु ते' इत्यनयोर्वेदिः, 'व्रजङ्गच्छ' इत्यस्य पुरीषम्, 'बधान देव' इत्यस्य सविता ।

(२६) 'अपाररुम्' 'अररो दिवम्' इत्यनयोरसुरः, 'व्रजङ्गच्छ' इत्यनयोः पुरीषम्, 'वर्षतु ते' इत्यनयोः 'द्रप्सस्ते' इत्यस्य च वेदिः, 'बधान देव' इत्यनयोः सविता ।

(२७) 'गायत्रेण त्वा' 'त्रैष्टुभेन त्वा' 'जागतेन त्वा' इत्येषां विष्णुः, 'सुक्ष्मा च' 'स्योना च' 'ऊर्जस्वती च' इत्येषां वेदिः ।

(२८) 'पुरा क्रूरस्य' इत्यस्य चन्द्रमाः, 'प्रोक्षणीरासादय' इति प्रैषः, 'द्विषतो वधः' इत्यस्य स्फ्यः ।

(२९) 'प्रत्युष्टꣳ रक्षः' इत्यनयोः 'निष्टप्तꣳ रक्षः' इत्यनयोश्च रक्षः, 'अनिशितोसि' इत्यस्य स्रुवः, 'अनिशितासि' इत्यस्य स्रुक् ।

(३०) 'अदित्यै रास्ना' 'विष्णोर्वेष्पः' इत्यनयोर्योक्त्रम्, 'ऊर्जे त्वा' 'अदब्धेन त्वा' (३१) 'सवितुस्त्वा' 'तेजोसि' 'धाम नामासि' इत्येषामाज्यम्, 'सवितुर्वः' इत्यस्यापः ॥

छन्दः (१) 'इषे त्वा' 'ऊर्जे त्वा' इत्यनयोरनुष्टुप्; (२८) 'पुरा क्रूरस्य' इत्यस्य त्रिष्टुप् ॥

अनुवाकः

॥ श्रीवेदपुरुषाय नमः ॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ इषे त्त्वोर्ज्जे त्त्वा व्वायव स्त्थ देवो वः सविता प्प्रार्प्पयतु श्श्रेष्ठतमाय कर्म्मणऽआप्प्यायद्ध्वमघ्न्याऽइन्द्राय भागम्प्रजावतीरनमीवाऽअयक्ष्मा मा व स्तेनऽईशत माघशꣳसो द्ध्रुवाऽअस्मिन्गोपतौ स्यात बह्वीर्य्यजमानस्य पशून्पाहि ॥१॥

॥२॥ वसोः पवित्रमसि द्यौरसि पृथिव्यसि मातरिश्श्वनो घर्म्मोसि व्विश्श्वधाऽअसि । परमेण धाम्ना दृꣳहस्व मा ह्वार्म्मा ते यज्ज्ञपतिर्ह्वार्षीत् ॥२॥

व्वसोः पवित्रमसि शतधारँव्वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम् ।
देवस्त्वा सविता पुनातु व्वसोः पवित्रेण शतधारेण सुप्प्वा कामधुक्षः ॥३॥
सा व्विश्वायुः सा व्विश्वकर्म्मा सा व्विश्वधायाः ।
इन्द्रस्य त्वा भागꣳ सोमेनातनच्मि व्विष्णो हव्यꣳ रक्ष ॥४॥
अग्ने व्रतपते व्व्रतञ्चरिष्ष्यामि तच्छकेयन्तन्मे राद्ध्यताम् ।
इदमहमनृतात्सत्त्यमुपैमि ॥५॥
कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्ति कस्म्मै त्वा युनक्ति तस्म्मै त्वा युनक्ति ।
कर्म्मणे वाँव्वेषाय वाम् ॥६॥
प्रत्युष्टꣳ रक्षः प्प्रत्युष्टाऽअरातयो निष्टप्तꣳ रक्षो निष्टप्ताऽअरातयः ।
उर्व्वन्तरिक्षमन्न्वेमि ॥७॥
धूरसि धूर्व्व धूर्व्वन्तन्धूर्व्व तँय्योस्म्मान्धूर्व्वति तन्धूर्व्व यँव्वयन्धूर्व्वामः ।
देवानामसि वह्नितमꣳ सस्स्नितमम्पप्प्रितमञ्जुष्टतमन्देवहूतमम् ॥८॥
अह्रुतमसि हविर्द्धानन्दृꣳहस्व मा ह्वार्म्मा ते यज्ञपतिर्ह्वार्षीत् ।
व्विष्णुस्त्वा क्क्रमतामुरु व्वातायापहतꣳ रक्षो यच्छन्ताम्पञ्च ॥९॥
देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेश्श्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्णो हस्ताब्भ्याम् ।
अग्नये जुष्टङ्गृह्णाम्म्यग्नीषोमाब्भ्याञ्जुष्टङ्गृह्णामि ॥१०॥
भूताय त्वा नारातये स्वरभिविख्ख्येषन्दृꣳहन्तान्दुर्य्याः पृथिव्यामुर्व्वन्तरिक्षमन्न्वेमि
पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्म्यदित्त्याऽउपस्थेग्ने हव्यꣳ रक्ष ॥११॥
पवित्रे स्थो व्वैष्णव्व्यौ सवितुर्व्वः प्प्रसवऽउत्पुनाम्म्यच्छिद्द्रेण पवित्रेण सूर्य्यस्य
रश्म्मिभिः । देवीरापोऽअग्ग्रेगुवोऽअग्ग्रेपुवोग्ग्रऽइममद्य यज्ञन्नयताग्ग्रे यज्ञपतिꣳ
सुधातुँय्यज्ञपतिन्देवयुवम् ॥१२॥
युष्म्माऽइन्द्रोवृणीत व्वृत्रतूर्य्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वँव्वृत्रतूर्य्ये प्प्रोक्षिता स्थ ।
अग्नये त्वा जुष्टम्प्रोक्षाम्म्यग्नीषोमाब्भ्यान्त्वा जुष्टम्प्रोक्षामि ।
दैव्याय कर्म्मणे शुन्धद्ध्वन्देवयज्ज्यायै यद्वोशुद्धाः पराजघ्नुरिदँव्वस्तच्छुन्धामि ॥१३॥
शर्म्मास्यवधूतꣳ रक्षोवधूताऽअरातयोदित्त्यास्त्वगसि प्प्रति त्वादितिर्व्वेत्तु ।
अद्रिरसि व्वानस्पत्त्यो ग्ग्रावासि पृथुबुध्नः प्प्रति त्वादित्त्यास्त्वग्ग्वेत्तु ॥१४॥
अग्नेस्तनूरसि व्वाचो व्विसर्ज्जनन्देववीतये त्वा गृह्णामि बृहद्ग्रावासि व्वानस्पत्त्यः
सऽइदन्देवेब्भ्यो हविः शमीष्ष्व सुशमि शमीष्ष्व । हविष्कृदेहि हविष्कृदेहि ॥१५॥

कुक्कुटोसि मधुजिह्वऽइषमूर्ज्जमावद त्वया व्वयꣳ सङ्घातꣳसङ्घातञ्जेष्म व्वर्षवृद्धमसि प्प्रति त्वा व्वर्षवृद्धँव्वेत्तु परापूतꣳ रक्क्षः परापूताऽअरातयोपहतꣳ रक्क्षो व्वायुर्व्वो व्विविनक्क्तु देवो वः सविता हिरण्ण्यपाणिः प्प्रति गृब्भ्णात्त्वच्छिद्द्रेण पाणिना ॥१६॥

धृष्ट्टिरस्यपाग्ग्नेऽअग्ग्निमामादञ्जहि निष्क्क्रव्यादꣳ सेधा देवयजँव्वह । ध्रुवमसि पृथिवीन्दृꣳह ब्रह्मवनि त्वा क्क्षत्रवनि सजातवन्न्युपदधामि ब्भ्रातृव्यस्य व्वधाय ॥१७॥

अग्ग्ने ब्रह्म गृब्भ्णीष्व धरुणमस्यन्तरिक्क्षन्दृꣳह ब्रह्मवनि त्वा क्क्षत्रवनि सजातवन्न्युपदधामि ब्भ्रातृव्यस्य व्वधाय । धर्त्त्रमसि दिवन्दृꣳह ब्रह्मवनि त्वा क्क्षत्रवनि सजातवन्न्युपदधामि ब्भ्रातृव्यस्य व्वधाय । व्विश्श्वाब्भ्यस्त्वाशाब्भ्यऽउपदधामि चित स्त्थोर्द्ध्वचितो भृगूणामङ्गिरसान्तपसा तप्प्यद्ध्वम् ॥१८॥

शर्म्मास्यवधूतꣳ रक्क्षोवधूताऽअरातयोदित्त्यास्त्वगसि प्प्रति त्वादितिर्व्वेत्तु । धिषणासि पर्व्वती प्प्रति त्वादित्त्यास्त्वग्ग्वेत्तु दिव स्क्कम्भनीरसि धिषणासि पार्व्वतेयी प्प्रति त्वा पर्व्वती व्वेत्तु धान्न्यमसि ॥१९॥

धान्न्यमसि धिनुहि देवान्प्प्राणाय त्वोदानाय त्वा व्व्यानाय त्वा । दीर्ग्घामनु प्प्रसितिमायुषे धान्देवो वः सविता हिरण्ण्यपाणिः प्प्रतिगृब्भ्णात्त्वच्छिद्द्रेण पाणिना चक्क्षुषे त्वा महीनाम्पयोसि ॥२०॥

देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेश्श्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्ण्णो हस्त्ताब्भ्याम् ।
सँव्वपामि समापऽओषधीभिः समोषधयो रसेन ।
सꣳ रेवतीर्ज्जगतीभिः पृच्च्यन्ताꣳ सम्मधुमतीर्म्मधुमतीभिः पृच्च्यन्ताम् ॥२१॥

जनयत्त्यै त्वा सँय्यौमीदमग्ग्नेरिदमग्ग्नीषोमयोरिषे त्वा घर्म्मोसि व्विश्श्वायुरुरुप्प्रथाऽउरु प्प्रथस्वोरु ते यज्ज्ञपतिः प्प्रथतामग्ग्निष्ट्टे त्वचम्मा हिꣳसीद्देवस्त्वा सविता श्श्रपयतु व्वर्षिष्ट्ठेधि नाके ॥२२॥

मा भेर्म्मा सँव्विक्क्थाऽअतमेरुर्य्यज्ञोतमेरुर्य्यजमानस्य प्प्रजा भूयात्त्रिताय त्वा द्द्विताय त्त्वैकताय त्वा ॥२३॥

देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेश्श्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्ण्णो हस्त्ताब्भ्याम् । आददेद्ध्वरकृतन्देवेब्भ्यऽइन्द्रस्य बाहुरसि दक्क्षिणः सहस्रभृष्ट्टिः शततेजा व्वायुरसि तिग्ग्मतेजा द्द्विषतो व्वधः ॥२४॥

पृथिवि देवयजन्न्योषद्ध्यास्त्ते मूलम्मा हिꣳसिषँव्व्रजङ्गच्छ गोष्ट्ठानँव्वर्षतु ते द्यौर्ब्बधान

देव सवितः परमस्याम्पृथिव्याꣳ शतेन पाशैर्य्योऽस्म्मान्द्वेष्ट्टि यञ्च व्वयन्द्विष्म्मस्तमतो मा मौक् ॥२५॥

अपाररुम्पृथिव्यै देवयजनाद्वद्ध्यासँव्व्रजङ्गच्छ गोष्ठानँव्वर्षतु ते द्यौर्ब्बधान देव सवितः परमस्याम्पृथिव्याꣳ शतेन पाशैर्य्योऽस्म्मान्द्वेष्ट्टि यञ्च व्वयन्द्विष्म्मस्तमतो मा मौक्। अररो दिवम्मा पप्प्तो द्रप्प्सस्ते द्याम्मा स्कन्व्व्रजङ्गच्छ गोष्ठानँव्वर्षतु ते द्यौर्ब्बधान देव सवितः परमस्याम्पृथिव्याꣳ शतेन पाशैर्य्योऽस्म्मान्द्वेष्ट्टि यञ्च व्वयन्द्विष्म्मस्तमतो मा मौक् ॥२६॥

गायत्रेण त्वा च्छन्दसा परिगृह्णामि त्रैष्टुभेन त्वा च्छन्दसा परिगृह्णामि जागतेन त्वा च्छन्दसा परिगृह्णामि। सुक्ष्मा चासि शिवा चासि स्योना चासि सुषदा चास्यूर्ज्जस्वती चासि पयस्वती च ॥२७॥

पुरा क्क्रूरस्य व्विसृपो व्विरप्प्शिन्नुदादाय पृथिवीञ्जीवदानुम्। यामैरयँश्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तामु धीरासोऽअनुदिश्श्य यजन्ते। प्रोक्क्षणीरासादय द्विषतो वधोसि ॥२८॥

॥१०॥ प्रत्युष्ट्टꣳ रक्क्षः प्प्रत्युष्ट्टाऽअरातयो निष्ट्टप्प्तꣳ रक्क्षो निष्ट्टप्प्ताऽअरातयः।
अनिशितोसि सपत्नक्षिद्वाजिनन्त्वा व्वाजेद्ध्यायै सम्मार्ज्मि। प्रत्युष्ट्टꣳ रक्क्षः
प्प्रत्युष्ट्टाऽअरातयो निष्ट्टप्प्तꣳ रक्क्षो निष्ट्टप्प्ताऽअरातयः। अनिशितासि सपत्नक्षिद्वाजिनीन्त्वा व्वाजेद्ध्यायै सम्मार्ज्मि ॥२९॥

अदित्यै रास्नासि व्विष्णोर्व्वेष्प्पोस्यूर्ज्जे त्वादब्धेन त्वा चक्क्षुषावपश्श्यामि। अग्नेर्ज्जिह्वासि सुहूर्देवेब्भ्यो धाम्म्नेधाम्म्ने मे भव यजुषेयजुषे ॥३०॥

सवितुस्त्वा प्प्रसवऽउत्पुनाम्म्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्य्यस्य रश्मिभिः। सवितुर्वः प्प्रसवऽउत्पुनाम्म्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्य्यस्य रश्मिभिः। तेजोसि शुक्क्रमस्यमृतमसि धाम नामासि प्प्रियन्देवानामनाधृष्टन्देवयजनमसि ॥३१॥

॥ इति प्रथमोऽध्यायः ॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'कृष्णोसि' इत्यारभ्य (१९) 'घृताची स्थ' इत्यन्तानाम्, (२०) 'अग्नेदब्धायो' इत्यारभ्य (२८) 'अग्ने व्रतपते' इत्यन्तानाञ्च सामान्यतः प्राजापत्यः परमेष्ठी प्राजापत्या देवा वा ऋषयः। विशेषतश्च—

(४) 'वीतिहोत्रम्' इत्यस्य विश्वावसुः।

(११) 'देवस्य त्वा' इत्यारभ्य (१३) 'मनोजूतिः' इत्यन्तानामाङ्गिरसो बृहस्पतिः।

(१६) 'मरुताम्पृषतीः' 'चक्षुष्पा अग्ने' इत्यनयोः कपिः।

(१७) 'यम्परिधिम्' 'अग्नेः प्रियम्' इत्यनयोर्देवलः ।

(१८) 'सथंस्रवभागा' 'स्वाहा वाट्' इत्यनयोः सोमशुष्मः ।

(१९) 'यज्ञ नमश्च' इत्यस्य शूर्पम्, यवमान्, ऋषिः, उद्वालवान्, धानान्तर्वांश्च ।

(२१) 'देवा गातु' इत्यस्य मनसस्पतिः ।

(२९) 'अग्नये कव्यवाहनाय' इत्यारभ्य (३४) 'ऊर्जं वहन्तीः' इत्यन्तानां प्रजापतिः ॥

देवता (१) 'कृष्णोऽसि' इत्यस्येध्मः, 'वेदिरसि' इत्यस्य वेदिः, 'बर्हिरसि' इत्यस्य बर्हिः ।

(२) 'अदित्यै व्युन्दनम्' इत्यस्यापः 'विष्णो स्तुपः' इत्यस्य प्रस्तरः, 'ऊर्णम्म्रदसम्' इत्यस्य वेदिः, 'भुवपतये' 'भुवनपतये' 'भूतानाम्पतये' इत्येषामग्निः ।

(३) 'गन्धर्वस्त्वा' 'इन्द्रस्य बाहुः' 'मित्रावरुणौ' इत्येषां परिधयः ।

(४) 'वीतिहोत्रम्' इत्यस्याग्निः ।

(५) 'समिदसि' इत्यस्याग्निः, 'सूर्यस्त्वा' इत्यस्याहवनीयाग्निः, 'सवितुर्बाहू' इत्यस्य विधृतिः, 'ऊर्णम्म्रदसम्' 'आ त्वा' इत्यनयोः प्रस्तरः ।

(६) 'घृताच्यसि जुहूः' 'घृताच्यस्युपभृन्' 'घृताच्यसि ध्रुवा' इत्येषां क्रमेण जुहूः, उपभृत्, ध्रुवाः, 'प्रियेण धाम्ना' इत्यस्य हविः, 'ध्रुवा असदन्' 'पाहि माम्' इत्यनयोर्विष्णुः ।

(७) 'अग्ने वाजजित्' इत्यस्याग्निः, 'नमो देवेभ्यः' इत्यस्य देवाः, 'स्वधा पितृभ्यः' इत्यस्य पितरः, 'सुयमे मे' इत्यस्य स्रुचौ ।

(८) 'अङ्घ्रिणा विष्णो' इत्यस्य विष्णुः, 'वसुमतीमग्ने' इत्यस्याग्निः, 'इत इन्द्रः' इत्यस्येन्द्रः ।

(९) 'सञ्ज्योतिषा' इत्यस्याज्यम् ।

(१०) 'मयीदम्' इत्यस्येन्द्रो मघवा, 'उपहूता पृथिवी' इत्यस्य पृथिवी ।

(११) 'उपहूतो द्यौः' इत्यस्य द्यौः, 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'प्रतिगृह्णामि' 'अग्नेष्ट्वा' इत्यनयोः प्राशित्रम् ।

(१२–१३) 'एतन्ते' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(१४) 'एषा ते' 'अग्ने वाजजित्' इत्यनयोरग्निः ।

(१५) 'अग्नीषोमयोः' 'अग्नीषोमौ' इत्यनयोरग्नीषोमौ, 'इन्द्राग्न्योः' 'इन्द्राग्नी' इत्यनयोरिन्द्राग्नी । 'सुभ्यस्त्वा' 'रुद्रेभ्यस्त्वा' 'आदित्येभ्यस्त्वा' इत्येषां परिधयः, 'सञ्जानाथाम्' 'व्यन्तु वयोक्तम्' 'मरुतावृषतीः' इत्येषां प्रस्तरः, 'चक्षुष्पा अग्ने' इत्यस्याग्निः ।

(१७) 'यम्परिधिम्' 'अग्नेः प्रियम्' इत्यनयोरग्निः ।

(१८) 'सथंस्रवभागा' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(१९) 'घृताची स्थः' इत्यस्य स्रुचौ, 'यज्ञ नमश्च' इत्यस्य यज्ञः ।

(२०) 'अग्नेदब्धायो' इत्यस्य गार्हपत्योऽग्निः, 'अग्नये संवेशपतये' इत्यस्य दक्षिणाग्निः, 'सरस्वत्यै' इत्यस्य सरस्वती ।

(२१) 'वेदोसि' इत्यस्य वेदः, 'देवा गातुविदः' इत्यस्य वातः ।

(२२) 'सम्बर्हिरङ्क्ताम्' इत्यस्य बर्हिः ।

(२३) 'कस्त्वा' इत्यस्य प्रजापतिः, 'रक्षसां भागः' इत्यस्य रक्षांसि ।

(२४) 'सं वर्चसा' इत्यस्य त्वष्टा ।

(२५) 'दिवि विष्णुः' 'अन्तरिक्षे विष्णुः' 'पृथिव्यां विष्णुः' इत्येषां विष्णुः, 'अस्मादन्नात्' इत्यस्य भागः, 'अस्यै प्रतिष्ठायाः' इत्यस्य भूमिः, 'अगन्म स्वः' इत्यस्य देवाः, 'सञ्ज्योतिषा' इत्यस्याहवनीयः ।

(२६) 'स्वयम्भूरसि' 'सूर्यस्यावृतम्' इत्यनयोः सूर्यः ।

(२७) 'अग्ने गृहपते' इत्यस्य गार्हपत्यः, 'सूर्यस्यावृतम्' इत्यस्य सूर्यः ।

(२८) 'अग्ने व्रतपते' 'इदमहम्' इत्यनयोरग्निः ।

(२९) 'अग्नये कव्यवाहनाय' 'सोमाय पितृमते' इत्यनयोर्देवाः, 'अपहता असुराः' इत्यस्यासुराः ।

(३०) 'ये रूपाणि' इत्यस्य कव्यवाहनोऽग्निः ।
(३१) 'अत्र पितरः' 'अमी मदन्त' इत्यनयोः पितरः ।
(३२) 'नमो वः पितरो रसाय' इत्यस्य रसः, 'नमो वः पितरः शोषाय' इत्यस्य शोषः, 'नमो वः पितरो जीवाय' इत्यस्य जीवः, 'नमो वः पितरः स्वधायै' इत्यस्य स्वधा, 'नमो वः पितरो घोराय' इत्यस्य घोरः, 'नमो वः पितरो मन्यवे' इत्यस्य मन्युः, 'गृहान्नः' 'एतद्वः' इत्यनयोः पितरः ।
(३३) 'आधत्त पितरः' इत्यस्य पितरः ।
(३४) 'ऊर्जं वहन्तीः' इत्यस्यापः ॥

छन्दः (४) 'वीतिहोत्रन्त्वा' इत्यस्य गायत्री, (१४) 'एषा ते अग्ने' इत्यस्यानुष्टुप्, (१६) 'मरुताम्पृषतीः' 'चक्षुष्पा अग्ने' इत्यनयोर्बृहती, (१७) 'यम्परिधिम्' इत्यस्य विराड्रूपा त्रिष्टुप्, 'अग्नेः प्रियम्' इति यजुः, (१८) 'सँस्स्रवभागा' इत्यस्य त्रिष्टुप्, 'स्वाहा वाट्' इति यजुः, (२१) 'देवा गातुविदः' इत्यस्य विराट्, (२२) 'सम्बर्हिरङ्क्ताम्' इत्यस्य विराड्रूपा त्रिष्टुप्, (२४) 'सं वर्चसा' (३०) 'ये रूपाणि' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (३३) 'आधत्त पितरः' इत्यस्य गायत्री, (३४) 'ऊर्ज्जं वहन्तीः' इत्यस्य विराट् ॥

॥ हरिः३ॐ ॥

॥१॥ कृष्ण्णो॑स्याखरे॒ष्ट्ठो॑ग्ग्नये॑ त्त्वा॒ जुष्ट्टम्प्प्रोक्क्षा॑मि॒ ब्वेदि॑रसि ब॒र्हिषे॑ त्त्वा॒ जुष्ट्टाम्प्प्रोक्क्षा॑मि
ब॒र्हिर॑सि स्त्रु॒ग्ग्भ्यस्त्त्वा॒ जुष्ट्टम्प्प्रोक्क्षा॒म्म्यदि॑त्त्यै॒ ब्व्युन्द॑नम् ॥१॥
अदि॑त्त्यै॒ ब्व्युन्द॑नमसि॒ ब्विष्ण्णो॑ स्त्तु॒पो॑स्यू॒र्ण्ण॑म्म्रदसन्त्वा स्तृणामि स्वासु॒स्त्थान्दे॒वेब्भ्यो॒
भुव॑पतये॒ स्वाहा॒ भुव॑नपतये॒ स्वाहा॑ भूताना॒म्पत॑ये॒ स्वाहा॑ ॥२॥
ग॒न्ध॒र्व्वस्त्त्वा॑ ब्वि॒श्श्वाव॑सुः परि॑दधातु ब्वि॒श्श्व॒स्यारि॑ष्ट्ट्यै॒ यज॑मानस्य परि॒धिर॑स्य॒ग्ग्निरि॒ड
ऽई॑डि॒तः । इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि॒ दक्षि॑णो॒ ब्वि॒श्श्व॒स्यारि॑ष्ट्ट्यै॒ यज॑मानस्य परि॒धिर॑स्य॒ग्ग्निरि॒डऽई॑डि॒तः । मि॒त्रावरु॑णौ त्त्वोत्तर॒तः परि॑धत्तान्ध्रु॒वेण॒ धर्म्म॑णा॒ ब्वि॒श्श्व॒स्यारि॑ष्ट्ट्यै॒
यज॑मानस्य परि॒धिर॑स्य॒ग्ग्निरि॒डऽई॑डि॒तः ॥३॥
ब्वी॒तिहो॑त्त्रन्त्वा कवे द्यु॒मन्त॒ꣳ समि॑धीमहि । अग्ने॑ बृ॒हन्त॑मद्ध्व॒रे ॥४॥
स॒मिद॑सि॒ सूर्य्य॑स्त्त्वा पु॒रस्त्ता॑त्पातु॒ कस्या॑श्चिद॒भिश॑स्त्त्यै । स॒वि॒तुर्ब्बा॒हू स्त्थ॒ऽऊर्ण्ण॑म्म्रदसन्त्वा स्तृणामि स्वासु॒स्त्थन्दे॒वेब्भ्य॒ऽआ त्त्वा॒ ब्वस॑वो रु॒द्राऽआ॑दि॒त्त्याः सद॑न्तु ॥५॥
घृ॒ताच्य॑सि जु॒हूर्न्नाम्म्ना॒ सेदम्प्रि॒येण॒ धाम्म्ना॑ प्प्रि॒यꣳ सद॒ऽआसी॑द घृ॒ताच्य॑स्युप॒भृन्नाम्म्ना॒ सेदम्प्रि॒येण॒ धाम्म्ना॑ प्प्रि॒यꣳ सद॒ऽआसी॑द घृ॒ताच्य॑सि ध्रु॒वा नाम्म्ना॒ सेदम्प्रि॒येण॒
धाम्म्ना॑ प्प्रि॒यꣳ सद॒ऽआसी॑द प्प्रि॒येण॒ धाम्म्ना॑ प्प्रि॒यꣳ सद॒ऽआसी॑द । ध्रु॒वाऽअ॑सदन्नृ॒तस्य॒ योनौ॒ ता ब्विष्ण्णो पाहि पा॒हि य॒ज्ज्ञम्पा॒हि य॒ज्ज्ञप॑तिम्पा॒हि माँय्य॑ज्ज्ञ॒न्न्य॑म् ॥६॥
॥२॥ अग्ने॑ ब्वाजजि॒द्वाज॑न्त्वा सरि॒ष्ष्यन्तँ॑ब्वाज॒जित॒ꣳ सम्मा॑र्ज्मि । नमो॑ दे॒वेब्भ्यः॑ स्व॒धा
पि॒तृब्भ्यः॑ सु॒यमे॑ मे भूयास्त॒मस्क॑न्नम॒द्य ॥७॥

अस्कन्नमद्य देवेभ्यऽआज्ज्यꣳ सम्भ्रियासमङ्घ्रिणा विष्ण्णो मा त्वावक्क्रमिषँवसुमतीमग्ने ते च्छायामुपस्त्थेषँविष्ण्णो स्त्थानमसीतऽइन्द्रो वीर्य्यमकृणोदूर्द्ध्वोद्ध्वरऽआस्त्थात् ॥८॥

अग्ने वेर्होत्रँवेर्दूत्त्यमवतान्त्वान्द्यावापृथिवीऽअव त्वन्द्यावापृथिवी स्विष्टकृद्देवेभ्यऽइन्द्रऽआज्ज्येन हविषा भूत्स्वाहा सञ्ज्योतिषा ज्ज्योतिः ॥९॥

मयीदमिन्द्रऽइन्द्रियन्दधात्त्वस्म्मान्रायो मघवानः सचन्ताम् । अस्म्माकꣳ सन्त्वाशिषः सत्त्या नः सन्त्वाशिषऽउपहूता पृथिवी मातोप माम्पृथिवी माता ह्वयतामग्निराग्नीद्ध्रात्त्स्वाहा ॥१०॥

उपहूतो द्यौष्प्पितोप मान्द्यौष्प्पिता ह्वयतामग्निराग्नीद्ध्रात्त्स्वाहा ।
देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेश्श्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्ण्णो हस्त्ताब्भ्याम् ।
प्रतिगृह्णाम्म्यग्नेष्ट्वास्येन प्प्राश्न्नामि ॥११॥

एतन्ते देव सवितर्य्यज्ञम्प्राहुर्ब्बृहस्प्पतये ब्ब्रह्मणे ।
तेन यज्ञमव तेन यज्ञपतिन्तेन मामव ॥१२॥

मनो जूतिर्ज्जुषतामाज्ज्यस्य बृहस्प्पतिर्य्यज्ञमिमन्तनोत्त्वरिष्टँय्यज्ञꣳ समिमन्दधातु ।
विश्श्वे देवासऽइह मादयन्तामो३म्प्रतिष्ठ ॥१३॥

एषा तेऽअग्ने समित्तया वर्द्धस्व चा च प्प्यायस्व । वर्द्धिषीमहि च वयमा च प्प्यासिषीमहि । अग्ने वाजजिद्वाजन्त्वा ससृवाꣳसँवाजजितꣳ सम्मार्ज्मि ॥१४॥

अग्नीषोमयोरुज्जितिमनूज्जेषँवाजस्य मा प्प्रसवेन प्प्रोहामि । अग्नीषोमौ तमपनुदताँय्योस्म्मान्द्वेष्टि यञ्च वयन्द्विष्म्मो वाजस्यैनम्प्रसवेनापोहामि । इन्द्राग्ग्न्योरुज्जितिमनूज्जेषँवाजस्य मा प्प्रसवेन प्प्रोहामि । इन्द्राग्नी तमपनुदताँय्योस्म्मान्द्वेष्टि यञ्च वयन्द्विष्म्मो वाजस्यैनम्प्रसवेनापोहामि ॥१५॥

वसुब्भ्यस्त्वा रुद्द्रेब्भ्यस्त्वादित्त्येब्भ्यस्त्वा सञ्जानाथान्द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा वृष्ट्यावताम् । व्यन्तु वयोक्तꣳ रिहाणा मरुताम्पृषतीर्ग्गच्छ वशा पृश्निर्ब्भूत्वा दिवङ्गच्छ ततो नो वृष्टिमावह । चक्षुष्प्पाऽअग्नेसि चक्षुर्म्मे पाहि ॥१६॥

यम्परिधिम्पर्य्यधत्थाऽअग्ने देव पणिभिर्ग्गुह्यमानः ।
तन्तऽएतमनु जोषम्भराम्म्येष नेत्त्वदपचेतयाताऽअग्नेः प्प्रियम्पाथोपीतम् ॥१७॥

सꣳस्रवभागा स्त्थेषा बृहन्तः प्प्रस्तरेष्ठाः परिधेयाश्च देवाः ।
इमाँवाचमभि विश्श्वे गृणन्तऽआसद्द्यास्म्मिन्ब्बर्हिषि मादयद्ध्वꣳ स्वाहा वाट् ॥१८॥

घृ॒ताची॑ स्त्थो धु॒र्य्यौ पातꣳ सु॒म्ने स्त्थः॑ सु॒म्ने मा॑ धत्तम् ।
यज्ज्ञ॒ नम॑श्च त॒ऽउप॑ च य॒ज्ज्ञस्य॑ शि॒वे सन्ति॑ष्ट्ठस्व॒ स्वि॒ष्ट्टे मे॒ सन्ति॑ष्ट्ठस्व ॥१९॥

॥५॥ अग्ग्नेदब्ब्धायोशीतम पा॒हि मा॑ दि॒द्द्योः पा॒हि प्प्रसि॑त्त्यै पा॒हि दु॒रि॑ष्ट्ट्यै पा॒हि दु॒र-
द्म॒न्न्याऽअ॑वि॒षन्नः॑ पि॒तुङ्कृ॑णु सु॒षदा॒ योनौ॒ स्वाहा॒ वाड॒ग्ग्नये॑ सँवे॒शप॑तये॒ स्वाहा॒ सर॑स्वत्त्यै
य॒शोभ॒गिन्न्यै॒ स्वाहा॑ ॥२०॥
वे॒दो॑सि॒ येन॒ त्वन्दे॑व वेद दे॒वेब्भ्यो॑ वे॒दोऽभ॑व॒स्तेन॒ मह्ह्यँवे॒दो भू॑याः । देवा॑ गातुविदो
गा॒तुँवि॒त्त्वा गा॒तुमि॑त । मन॑सस्प्पतऽइ॒मन्दे॑व य॒ज्ज्ञꣳ स्वाहा॒ वाते॑ धाः ॥२१॥
सम्ब॒र्हिर॑ङ्क्ताꣳ ह॒विषा॑ घृ॒तेन॒ समा॑दि॒त्त्यैर्व्वसु॑भि॒ः सम्म॒रुद्भिः॑ ।
समिन्द्रो॑ वि॒श्श्वदे॑वेभिरङ्क्तान्दि॒व्व्यन्नभो॑ गच्छतु॒ यत्त्स्वाहा॑ ॥२२॥
कस्त्त्वा॒ विमु॑ञ्चति॒ स त्त्वा॒ विमु॑ञ्चति॒ कस्म्मै॒ त्त्वा॒ विमु॑ञ्चति॒ तस्म्मै॒ त्त्वा॒ विमु॑ञ्चति ।
पोषा॑य॒ रक्क्ष॑साम्भा॒गो॒सि ॥२३॥

॥६॥ सँव्वर्च्च॑सा॒ पय॑सा॒ सन्त॒नूभि॒रग॑न्महि॒ मन॑सा॒ सꣳ शि॒वेन॑ ।
त्त्वष्ट्टा॑ सु॒दत्त्रो॒ विद॑धातु॒ रायोनु॑मार्ष्ट्टु त॒न्न्वो॒ यद्द्विलि॑ष्ट्टम् ॥२४॥
दि॒वि विष्ण्णु॒र्व्यक्रꣳस्त॒ जाग॑तेन॒ च्छन्द॑सा॒ ततो॒ निर्भ॑क्त्तो॒ यो॒स्म्मान्द्वेष्ट्टि॒ यञ्च॑
व॒यन्द्वि॒ष्म्मो॒न्तरि॑क्क्षे॒ विष्ण्णु॒र्व्यक्रꣳस्त॒ त्रैष्टु॑भेन॒ च्छन्द॑सा॒ ततो॒ निर्भ॑क्त्तो॒
यो॒स्म्मान्द्वेष्ट्टि॒ यञ्च॑ व॒यन्द्वि॒ष्म्मः पृ॑थि॒व्व्यांविष्ण्णु॒र्व्यक्रꣳस्त॒ गाय॑त्रेण॒ च्छन्द॑सा॒
ततो॒ निर्भ॑क्त्तो॒ यो॒स्म्मान्द्वेष्ट्टि॒ यञ्च॑ व॒यन्द्वि॒ष्म्मो॒स्म्माद॒न्नाद॒स्यै प्प्र॑ति॒ष्ट्ठाया॒ऽअग॑न्म॒
स्वः॒ सञ्ज्योति॑षाभूम ॥२५॥
स्व॒यम्भूर॑सि॒ श्श्रेष्ट्ठो॑ र॒श्श्मिर्व॑र्च्चो॒दाऽअ॑सि॒ वर्च्चो॑ मे देहि ।
सूर्य्य॑स्या॒वृत॒मन्वाव॑र्त्ते ॥२६॥
अग्ने॑ गृहपते सु॒गृहप॒तिस्त्त्वया॑ग्ग्ने॒हङ्गृ॒हप॑तिना भूयासꣳ सु॒गृहप॒तिस्त्त्वम्मया॑ग्ग्ने
गृ॒हप॑तिना भूयाः । अ॒स्त्थू॒रि णौ॒ गार्ह॑पत्त्यानि सन्तु श॒तꣳ हिमाः॒ सूर्य्य॑स्या॒वृत॒-
मन्वाव॑र्त्ते ॥२७॥
अग्ने॑ व्रतपते व्र॒तम॑चारिष॒न्तद॑शक॒न्तन्मे॑राधी॒दम॒हँय्य॒ऽए॒वास्म्मि॒ सो॒स्म्मि ॥२८॥

॥७॥ अ॒ग्ग्नये॑ कव्व्यवाह॑नाय॒ स्वाहा॒ सोमा॑य पितृ॒मते॒ स्वाहा॑ ।
अप॑हता॒ऽअसु॑रा॒ रक्क्षाꣳसि वे॒दि॒षदः॑ ॥२९॥
ये रू॒पाणि॑ प्प्रतिमु॒ञ्चमा॑ना॒ऽअसु॑राः॒ सन्तः॑ स्व॒धया॒ चर॑न्ति ।
प॒रा॒पु॒रो नि॒पु॒रो ये भर॑न्त्य॒ग्ग्निष्ट्टाँल्लो॒कात्प्प्रणु॑दात्त्य॒स्म्मात् ॥३०॥

अत्र॑ पितरो मादयध्वँ॒ यथाभा॒गमावृ॑षायध्व॒म् ।
अमी॑मदन्त पि॒तरो॑ यथाभा॒गमावृ॑षायिषत ॥३१॥

नमो॑ वः पितरो॒ रसा॑य॒ नमो॑ वः पितरः॒ शोषा॑य॒ नमो॑ वः पितरो जी॒वाय॒ नमो॑ वः
पितरः स्व॒धायै॒ नमो॑ वः पितरो घो॒राय॒ नमो॑ वः पितरो म॒न्यवे॒ नमो॑ वः पितरः॒
पित॑रो॒ नमो॑ वो गृ॒हान्नः॑ पितरो दत्त स॒तो वः॑ पितरो दे॒ष्मैतद्वः॑ पितरो॒ वास॒
आध॑त्त ॥३२॥

आध॑त्त पितरो॒ गर्ब्भं॑ङ्कुमा॒रम्पुष्क॑रस्रजम् । यथे॒ह पुरु॒षोस॑त् ॥३३॥

ऊर्ज्जँ॒ वह॑न्तीर॒मृत॑ङ्घृ॒तम्पयः॑ कीला॒लम्परि॒स्रुत॑म् । स्व॒धा स्थ॑ त॒र्प्पय॑त मे पि॒तॄन् ॥३४॥

॥ इति द्वितीयोऽध्यायः ॥

अथ तृतीयोऽध्यायः

ऋषिः(१) 'समिधाग्निम्' इत्यारभ्य (८) 'त्रिꣳशद्धाम' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिः, देवाः, अग्निः, गन्धर्वा वा ऋषयः । विशेषतश्च—(१) 'समिधाग्निम्' इत्यस्याङ्गिरसो विरूपः, (२) 'सुसमिद्धाय' इत्यस्य वसुश्रुतः, (३) 'तन्त्वा' इत्यस्य भरद्वाजः, (६) 'आयङ्गौः' (७) 'अन्तश्चरसि' (८) 'त्रिꣳशद्धाम' इत्येषां सर्पराज्ञी कद्रूः ।

(९) 'अग्निर्ज्योतिः' इत्यारभ्य (१०) 'सजूर्देवेन' इत्यन्तानां प्रजापतिस्तत्रापि (९) 'अग्निर्वर्चः' 'सूर्यो वर्चः' इत्यनयोस्तक्षा, 'ज्योतिः सूर्यः' इत्यस्य चैलकिर्जीवलः ।

(११) 'उपप्रयन्त' इत्यारभ्य (३६) 'परि ते' इत्यन्तानां देवाः । तत्रापि—(११) 'उपप्रयन्त' इत्यस्य गोतमो राहूगणः, (१२) 'अग्निर्मूर्धा' इत्यस्य विरूपः, (१३) 'उभा वाम्' इत्यस्य भरद्वाजः, (१४) 'अयन्ते' इत्यस्य भारतौ देवश्रवोदेववातौ, (१५) 'अयमिह' इत्यस्य वामदेवः, (१६) 'अस्य प्रत्नाम्' इत्यस्यावत्सारः, (१८) 'चित्रावसो' इत्यस्य ऋषयः, (२२) 'उप त्वा' (२३) 'राजन्तमध्वराणाम्' (२४) 'स नः' इत्येषां वैश्वामित्रो मधुच्छन्दाः, (२५) 'अग्ने त्वम्' इत्यस्य बन्धुः, 'वसुरग्निः' इत्यस्य सुबन्धुः, (२६) 'तन्त्वा' इत्यस्य श्रुतबन्धुः, 'स नः' इत्यस्य विप्रबन्धुः, (२८) 'सोमानꣳ स्वरणम्' (२९) 'यो रेवान्' (३०) 'मा नः' इत्येषां ब्रह्मणस्पतिर्मेधातिथिर्वा, (३१) 'महि त्रीणाम्' (३२) 'नहि तेषाम्' (३३) 'ते हि' इत्येषां सत्यधृतिर्वारुणिः, (३४) 'कदा चन' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (३५) 'तत्सवितुः' इत्यस्य विश्वामित्रः, (३६) 'परि ते' इत्यस्य वामदेवः ।

(३७) 'भूर्भुवः' इत्यस्यासुरिः, 'नर्य प्रजाम्' इत्यारभ्य (४०) 'अयमग्निः पुरीष्यः' इत्यन्तानामादित्यः ।

(४१) 'गृहा मा' (४२) 'येषामध्येति' (४३) 'उपहूता इह' इत्येषां बार्हस्पत्यः शंयुः ।

(४४) 'प्रघासिनः' इत्यारभ्य (६३) 'निवर्तयामि' इत्यन्तानां प्रजापतिस्तत्रापि (४६) 'मो षू णः' इत्यस्यागस्त्यः, (४९) 'पूर्णा दर्वि' (५०) 'देहि मे' इत्यनयोरौर्णवाभः, (५१) 'अक्षन्नमीमदन्त' (५२) 'सुसन्दृशन्त्वा' इत्यनयोर्गोतमः, (५३) 'मनो नु' (५४) 'आ न एतु' (५५) 'पुनर्नः' (५६) 'वयꣳ सोम' इत्येषां बन्धुः, (६०) 'त्र्यम्बकम्० पुष्टिवर्धनम्' इत्यस्य वसिष्ठः, (६२) 'त्र्यायुषम्' इत्यस्य नारायणः ॥

देवता(१) 'समिधाग्निम्' (२) 'सुसमिद्धाय' (३) 'तन्त्वा' (४) 'उप त्वा' इत्येषामग्निः, (५) 'भूर्भुवः स्वः' इत्येषां क्रमेणाग्निवायुसूर्याः, 'द्यौरिव' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(६) 'आयङ्गौः' (७) 'अन्तश्चरति' (८) 'त्रिꣳशद्धाम' इत्येषामग्निः ।

(९) 'अग्निर्ज्योतिः' 'सूर्यो ज्योतिः' 'अग्निर्वर्चः' 'सूर्यो वर्चः' 'ज्योतिः सूर्यः' (१०) 'सजूर्देवेन सवित्रा सजू रात्र्या' 'सजूर्देवेन सवित्रा सजूरुषसा' इत्येषां लिङ्गोक्ताः ।

(११) 'उपप्रयन्तः' (१२) 'अग्निर्मूर्धा' इत्यनयोरग्निः ।
(१३) 'उभा वाम्' इत्यस्येन्द्राग्नी ।
(१४) 'अयन्ते' (१५) 'अयमिह' इत्यनयोरग्निः ।
(१६) 'अस्य प्रत्नाम्' इत्यस्य गौरग्निः पयो वा ।
(१७) 'तनूपा अग्ने' 'आयुर्दा अग्ने' 'वर्चोदा अग्ने' 'अग्ने यन्मे' (१८) 'इन्धानास्त्वा' इत्येषामग्निः, 'चित्रावसो' इत्यस्य रात्रिः ।
(१९) 'सन्त्वमग्ने' इत्यस्याग्निः ।
(२०) 'अन्ध स्थ' (२१) 'रेवती रमध्वम्' (२२) 'सꣳहितासि' इत्येषां गौः ।
(२२) 'उप त्वाग्ने' (२३) 'राजन्तमध्वराणाम्' (२४) 'स नः' (२५) 'अग्ने त्वम्' 'वसुरग्निः' (२६) 'तन्त्वा' 'स नो बोधि' इत्येषामग्निः ।
(२७) 'इड एहि' 'काम्या एत' इत्यनयोर्गौः ।
(२८) 'सोमानꣳ स्वरणम्' (२९) 'यो रेवान्' (३०) 'मा नः' इत्येषां ब्रह्मणस्पतिः ।
(३१) 'महि त्रीणाम्' (३२) 'नहि तेषाम्' (३३) 'ते हि' इत्येषामादित्यः ।
(३४) 'कदा चन' इत्यस्येन्द्रः ।
(३५) 'तत्सवितुः' इत्यस्य सविता ।
(३६) 'परि ते' इत्यस्याग्निः, (३७) 'भूर्भुवः स्वः' इत्यस्य गार्हपत्याहवनीयावग्नी, 'नर्य प्रजाम्' इत्यस्य गार्हपत्यः, 'शꣳस्य पशून्' इत्यस्याहवनीयः, 'अथर्य पितुम्' इत्यस्य दक्षिणाग्निः ।
(३८) 'आ गन्म' इत्यस्याहवनीयः ।
(३९) 'अयमग्निर्गृहपतिः' इत्यस्य गार्हपत्यः ।
(४०) 'अयमग्निः पुरीष्यः' इत्यस्यान्वाहार्यपचनः ।
(४१) 'गृहा मा' (४२) 'येषामध्येति' (४३) 'उपहूता इह' इत्येषां वास्तुः ।
(४४) 'प्रघासिनः' (४५) 'यद्ग्रामे' इत्यनयोर्मरुतः ।
(४६) 'मो षू णः' इत्यस्येन्द्रो मरुतश्च ।
(४७) 'अक्रन् कर्म' इत्यस्याग्निः ।
(४८) 'अवभृथ निचुम्पुण' इत्यस्य यज्ञः ।
(४९) 'पूर्णा दर्वि' (५०) 'देहि मे' (५१) 'अक्षन्नमीमदन्त' (५२) 'सुसन्दृशन्त्वा' इत्येषामिन्द्रः ।
(५३) 'मनो न्वा' (५४) 'आ न एतु' (५५) 'पुनर्नः' इत्येषां मनः ।
(५६) 'वयꣳ सोम' इत्यस्य सोमः ।
(५७) 'एष ते० स्वाहा' 'एष ते० पशुः' (५८) 'अव रुद्रम्' (५९) 'भेषजमसि' (६०) 'त्र्यम्बकं० पुष्टिवर्धनम्' 'त्र्यम्बकं० पतिवेदनम्' (६१) 'एतत्ते' इत्येषां रुद्रः ।
(६२) 'त्र्यायुषञ्जमदग्नेः' इत्यस्य यजमानाशीः ।
(६३) 'शिवो नामासि' इत्यस्य क्षुरः, 'निवर्तयामि' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ॥

छन्दः(१) 'समिधाग्निम्' इत्यादिचतुर्णाम्, (६) 'आयङ्गौः' इत्यादित्रयाणाम्, (९) 'अग्निर्ज्योतिः' इत्यादिनवानाञ्च गायत्री, (१३) 'उभा वाम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१४) 'अयन्ते' इत्यस्यानुष्टुप्, (१५) 'अयमिह' इत्यस्य जगती, (१६) 'अस्य प्रत्नाम्' इत्यस्य गायत्री, (१८) 'इन्धानास्त्वा' इत्यस्य महापङ्क्तिः, (२२) 'उप त्वाग्ने' इत्यादित्रयाणां गायत्री, (२५) 'अग्ने त्वम्' इत्यादिचतुर्णां द्विपदा विराट्, (२८) 'सोमानम्' इत्यादिषण्णां गायत्री, (३४) 'कदा चन' इत्यस्य पथ्याबृहती, (३५) 'तत्सवितुः' (३६) 'परि ते' इत्यनयोर्गायत्री, (३८) 'आगन्म' इत्यस्यानुष्टुप्, (३९) 'अयमग्निर्गृहपतिः' इत्यस्य न्यङ्कुसारिणी बृहती, (४०) 'अयमग्निः पुरीष्यः' इत्यस्यानुष्टुप्, (४१) 'गृहा मा' इत्यस्य विराड्रूपा त्रिष्टुप्, (४२) 'येषामध्येति' इत्यस्यानुष्टुप्, (४३) 'उपहूता इह' इत्यस्य महापङ्क्तिः, (४४) 'प्रघासिनो हवामहे' इत्यस्य गायत्री, (४५) 'यद्ग्रामे'

इत्यस्यानुष्टुप्, (४६) 'मो षू णः' इत्यस्य विराट्, (४७) 'अक्रन्कर्म' इत्यस्यानुष्टुप्, (४८) 'अवभृथ निचुम्पुण' इत्यादित्रयाणामनुष्टुप्, (५१) 'अक्षन्नमीमदन्त' 'सुसन्दृशन्त्वा' इत्यनयोः पङ्क्तिः, (५३) 'मनो नु' इत्यादिचतुर्णां गायत्री, (५८) 'अव रुद्रम्' इत्यस्य पङ्क्तिः, (५९) 'भेषजमसि' इत्यस्य ककुप्, (६०) 'त्र्यम्बकं यजामहे' इत्यादिद्वयोरनुष्टुप्, (६१) 'एतत्ते' इत्यस्यास्तारपङ्क्तिः, (६२) 'त्र्यायुषञ्जमदग्नेः' इत्यादित्रयाणामुष्णिक् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ स॒मिधा॒ग्निन्दु॑वस्यत घृ॒तैर्ब्बो॑धय॒ताति॑थिम्। आस्मि॑न्न्ह॒व्या जु॑होतन ॥१॥
सुस॑मिद्धाय शो॒चिषे॑ घृ॒तन्ती॒व्रञ्जु॑होतन। अ॒ग्नये॑ जा॒तवे॑दसे ॥२॥
तन्त्वा॑ स॒मिद्भि॑रङ्गिरो घृ॒तेन॑ वर्द्धयामसि। बृ॒हच्छो॑चा यविष्ठ्य ॥३॥
उप॑ त्वाग्ने ह॒विष्म॑तीर्घृ॒ताची॑र्य्यन्तु हर्य्यत। जु॒षस्व॑ स॒मिधो॒ मम॑ ॥४॥
॥२॥ भूर्भुव॒ः स्व॒र्द्द्यौरि॑व भू॒म्ना पृ॑थि॒वीव॑ वरि॒म्णा।
तस्या॑स्ते पृथिवि देवयजनि पृ॒ष्ठेग्निम॑न्ना॒दम॒न्नाद्या॒याद॑धे ॥५॥
आयङ्गौः पृश्नि॑रक्रमी॒दस॑दन्मा॒तर॑म्पु॒रः। पि॒तर॑ञ्च प्प्र॒यन्त्स्व॑ः ॥६॥
अ॒न्तश्च॑रति रोच॒नास्य प्प्रा॒णाद॑पान॒ती। व्व्य॑क्ख्यन्महि॒षो दिव॑म् ॥७॥
त्रि॒ꣳशद्धाम॒ विरा॑जति॒ वाक्प॑त॒ङ्गाय॑ धीयते। प्रति॒वस्तो॒रह॒ द्युभि॑ः ॥८॥
॥३॥ अ॒ग्निर्ज्ज्योति॒र्ज्ज्योति॑र॒ग्निः स्वाहा॒ सूर्य्यो॒ ज्ज्योति॒र्ज्ज्योति॑ः सूर्य्य॑ः स्वाहा॑।
अ॒ग्निर्व्वर्च्चो॒ ज्ज्योति॒र्व्वर्च्च॑ः स्वाहा॒ सूर्य्यो॒ वर्च्चो॒ ज्ज्योति॒र्व्वर्च्च॑ः स्वाहा॑।
ज्योति॒ः सूर्य्य॒ः सूर्य्यो॒ ज्ज्योति॒ः स्वाहा॑ ॥९॥
स॒जूर्द्दे॒वेन॑ सवि॒त्रा स॒जू रात्र्येन्द्र॑वत्या। जु॒षा॒णोऽअ॒ग्निर्व्वे॑तु॒ स्वाहा॑।
स॒जूर्द्दे॒वेन॑ सवि॒त्रा स॒जूरु॒षसेन्द्र॑वत्या। जु॒षा॒णः सूर्य्यो॑ वेतु॒ स्वाहा॑ ॥१०॥
॥४॥ उ॒प॒प्प्र॒यन्तो॑ऽअध्व॒रम्मन्त्र॑ँव्वोचेमा॒ग्नये॑। आ॒रेऽअ॒स्म्मे च॑ शृण्व॒ते ॥११॥
अ॒ग्निर्म्मू॒र्द्धा दि॒वः क॑कु॒त्पति॑ः पृथि॒व्याऽअ॒यम्।
अ॒पाꣳ रेता॑ꣳसि जिन्वति ॥१२॥
उ॒भा वा॑मिन्द्राग्नीऽआहु॒वध्या॑ऽउ॒भा राध॑सः स॒ह मा॑द॒यध्यै॑।
उ॒भा दा॒तारा॑वि॒षाꣳ र॑यी॒णामु॒भा वाज॑स्य सा॒तये॑ हुवे वाम् ॥१३॥
अ॒यन्ते॒ योनि॑र्ऋ॒त्वियो॒ यतो॑ जा॒तोऽअरो॑चथाः।
तञ्जा॒नन्न॑ग्न॒ऽआरो॒हाथा॑ नो वर्द्धया र॒यिम् ॥१४॥
अ॒यमि॒ह प्प्र॑थ॒मो धा॑यि धा॒तृभि॒र्होता॒ यजि॑ष्ठोऽअध्व॒रेष्वीड्य॑ः।
यमप्न॑वानो॒ भृग॑वो विरुरु॒चुर्व्वने॑षु चि॒त्रँव्वि॒भ्भ्वँव्वि॒शेवि॑शे ॥१५॥

अस्य प्प्रत्नामनु द्युतꣳ शुक्रन्दुदुह्रेऽअह्रयः । पयः सहस्रसामृषिम् ॥१६॥

तनूपाऽअग्नेसि तन्न्वम्मे पाह्यायुर्दाऽअग्नेस्यायुर्म्मे देहि वर्च्चोदाऽअग्नेसि वर्च्चो मे
देहि । अग्ने यन्मे तन्न्वाऽऊनन्तन्मऽआपृण ॥१७॥

इन्धानास्त्वा शतꣳ हिमा द्युमन्तꣳ समिधीमहि । वयस्वन्तो वयस्कृतꣳ सहस्वन्तः
सहस्कृतम् । अग्ने सपत्नदम्भनमदब्धासोऽअदाब्भ्यम् । चित्रावसो स्वस्ति ते
पारमशीय ॥१८॥

सन्त्वमग्ने सूर्य्यस्य वर्च्चसागथाः समृषीणाꣳ स्तुतेन । सम्प्रियेण धाम्ना समह-
मायुषा सँवर्च्चसा सम्प्रजया सꣳ रायस्प्पोषेण ग्मिषीय ॥१९॥

अन्ध स्त्थान्धो वो भक्षीय मह स्त्थ महो वो भक्षीयोर्ज्ज स्त्थोर्ज्जँवो भक्षीय
रायस्प्पोष स्त्थ रायस्प्पोषँवो भक्षीय ॥२०॥

रेवती रमद्ध्वमस्मिन्न्योनावस्मिन्न्गोष्ठ्ठेस्मिँल्लोकेस्मिन्न्क्षये ।
इहैव स्त्त मापगात ॥२१॥

सꣳहितासि विश्श्वरूप्प्यूर्ज्जा माविश गौपत्त्येन । उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्त-
र्द्धिया वयम् । नमो भरन्तऽएमसि ॥२२॥

राजन्तमद्ध्वराणाङ्गोपामृतस्य दीदिविम् । वर्द्धमानꣳ स्वे दमे ॥२३॥

स नः पितेव सूनवेग्ने सूपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥२४॥

अग्ने त्वन्नोऽअन्तमऽउत त्राता शिवो भवा वरूत्थ्यः ।
वसुरग्निर्वसुश्श्रवाऽअच्छा नक्षि द्युमत्तमꣳ रयिन्दाः ॥२५॥

तन्त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिब्भ्यः ।
स नो बोधि श्श्रुधी हवमुरुष्या णोऽअघायतः समस्मात् ॥२६॥

इडऽएह्यदितऽएहि काम्म्याऽएत । मयि वः कामधरणम्भूयात् ॥२७॥

सोमानꣳ स्वरणङ्कृणुहि ब्ब्रह्मणस्प्पते । कक्षीवन्तँय्यऽऔशिजः ॥२८॥

यो रेवान्योऽअमीवहा वसुवित्त्पुष्टिवर्द्धनः ।
स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥२९॥

मा नः शꣳसोऽअररुषो धूर्त्तिः प्प्रणङ्मर्त्त्यस्य । रक्षा णो ब्ब्रह्मणस्प्पते ॥३०॥

महि त्रीणामवोस्तु द्युक्षम्मित्रस्यार्य्यम्णः । दुराधर्षँवरुणस्य ॥३१॥

नहि तेषाममा चन नाद्ध्वसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशꣳसः ॥३२॥

ते हि पुत्रासोऽअदितेः प्प्रजीवसे मर्त्त्याय । ज्ज्योतिर्य्यच्छन्त्यजस्रम् ॥३३॥

कुदाचुन स्तुरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे ।
उपोपेन्नु मघवुन्भूयऽइन्नु ते दानन्देवस्य पृच्यते ॥३४॥
तत्त्सवितुर्व्वरेण्ण्यम्भर्ग्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्प्रचोदयात् ॥३५॥
परि ते दूडभो रथोस्म्मा२ँ॥ऽअश्श्नोतु व्विश्श्वतः । येन रक्क्षसि दाशुषः ॥३६॥
॥५॥ भूर्भुवः स्वः सुप्प्रजाः प्प्रजाभिः स्याꣳ सुवीरो व्वीरैः सुपोषः पोषैः ।
नर्य्य प्प्रजाम्मे पाहि शꣳस्य पशून्मे पाह्यथर्य्य पितुम्मे पाहि ॥३७॥
आगन्म व्विश्श्ववेदसमस्म्मब्भ्यँव्वसुवित्तमम् ।
अग्ने सम्म्राडभि द्युम्म्नमभि सहऽआयच्छस्व ॥३८॥
अयमग्निर्गृहपतिर्ग्गार्हपत्त्यः प्प्रजाया व्वसुवित्तमः ।
अग्ने गृहपतेभि द्युम्म्नमभि सहऽआयच्छस्व ॥३९॥
अयमग्निः पुरीष्ष्यो रयिमान्पुष्टिवर्द्धनः ।
अग्ने पुरीष्ष्याभि द्युम्म्नमभि सहऽआयच्छस्व ॥४०॥
॥६॥ गृहा मा बिभीत मा वेपद्ध्वमूर्ज्जम्बिब्भ्रतऽएमसि । ऊर्ज्जम्बिब्भ्रद्वः सुमनाः सुमेधा
गृहानैमि मनसा मोदमानः ॥४१॥
येषामद्ध्येति प्प्रवसन्येषु सौमनसो बहुः ।
गृहानुपह्वयामहे ते नो जानन्तु जानतः ॥४२॥
उपहूताऽइह गावऽउपहूताऽअजावयः । अथोऽअन्नस्य कीलालऽउपहूतो गृहेषु नः ।
क्षेमाय वः शान्त्यै प्प्रपद्ये शिवꣳ शग्ग्मꣳ शँय्योः शँय्योः ॥४३॥
७॥ प्रघासिनो हवामहे मरुतश्च रिशादसः । करम्भेण सजोषसः ॥४४॥
यद्ग्रामे यदरण्ण्ये यत्त्सभायाँय्यदिन्द्रिये ।
यदेनश्चकृमा व्वयमिदन्तदवयजामहे स्वाहा ॥४५॥
मो षू णऽइन्द्रात्र पृत्सु देवैरस्त्ति हि ष्म्मा ते शुष्म्मिन्नवयाः ।
महश्चिद्यस्य मीढुषो यव्या हविष्म्मतो मरुतो वन्दते गीः ॥४६॥
अक्रन्कर्म्म कर्म्मकृतः सह व्वाचा मयोभुवा ।
देवेब्भ्यः कर्म्म कृत्त्वास्तम्प्रेत सचाभुवः ॥४७॥
अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः । अव देवैर्देवकृतमेनोयासिषमव मर्त्त्यैर्म्मर्त्त्यकृतम्पुरुराव्वणो देव रिषस्प्पाहि ॥४८॥
पूर्ण्णा दर्व्वि परापत सुपूर्ण्णा पुनरापत । व्वस्नेव व्विक्क्रीणावहाऽइषमूर्ज्जꣳ शतक्क्रतो ॥४९॥

दे॒हि मे॒ ददा॑मि ते॒ नि मे॑ धेहि॒ नि ते॑ दधे ।
नि॒हार॒ञ्च॒ ह॒रा॑सि मे नि॒हार॒न्निह॑राणि ते॒ स्वाहा॑ ॥५०॥

९॥ अक्क्ष॒न्नमी॑मदन्त॒ ह्यव॑ प्प्रि॒याऽअ॑धूषत । अस्तो॑षत॒ स्वभा॑नवो॒ विप्प्रा॒ नवि॑ष्ठया
म॒ती योजा॒ न्विन्द्र॑ ते॒ हरी॑ ॥५१॥
सु॒सन्दृश॑न्त्वा व्व॒यम्मघ॑वन्वन्दिषी॒महि॑ । प्र नू॒नम्पू॒र्ण्णव॑न्धुर स्तु॒तो या॑सि॒ व॒शाँ२॥ऽअनु॑
योजा॒ न्विन्द्र॑ ते॒ हरी॑ ॥५२॥
मनो॒ न्वाह्वा॑महे नाराश॒ꣳसेन॒ स्तोमे॑न । पि॒तृ॒णाञ्च॒ मन्म॑भिः ॥५३॥
आ न॒ऽएतु॒ मनः॒ पुनः॒ क्रत्वे॒ दक्क्षा॑य जी॒वसे॑ ।
ज्योक्च॒ सूर्य्यं॑न्दृ॒शे ॥५४॥
पुन॑र्न्नः पितरो॒ मनो॒ ददा॑तु॒ दैव्यो॒ जनः॑ । जी॒वँव्व्रा॒तꣳ सचेमहि ॥५५॥
व्व॒यꣳ सो॑म व्व्र॒ते तव॒ मन॑स्त॒नूषु॒ बिभ्र॑तः । प्र॒जाव॑न्तः सचेमहि ॥५६॥

१०॥ ए॒ष ते॑ रुद्र भा॒गः स॒ह स्वस्राम्बि॑कया॒ तञ्जु॑षस्व॒
स्वाहै॒ष ते॑ रुद्र भा॒गऽआ॒खुस्ते॑ प॒शुः ॥५७॥
अव॑ रु॒द्रम॑दीम॒ह्यव॑ दे॒वन्त्र्य॑म्बकम् । यथा॑ नो॒ व्वस्य॑स॒स्कर॒द्यथा॑ नः॒ श्रेय॑स॒स्कर॒द्यथा॑
नो॒ व्व्यव॒साय॑यात् ॥५८॥
भे॒ष॒जम॑सि भेष॒जङ्गवेश्श्वा॑य॒ पुरु॑षाय भेष॒जम् । सु॒खम्मे॒षाय॑ मे॒ष्ष्यै॑ ॥५९॥
त्र्य॑म्बकँय्यजामहे सु॒ग॒न्धिम्पु॑ष्टि॒वर्द्ध॑नम् ।
उ॒र्व्वा॒रु॒कमि॑व॒ बन्ध॑नान्मृ॒त्त्योर्म्मु॑क्षीय॒ मामृता॑त् ।
त्र्य॑म्बकँय्यजामहे सु॒ग॒न्धिम्प॑ति॒वेद॑नम् ।
उ॒र्व्वा॒रु॒कमि॑व॒ बन्ध॑नादि॒तो मु॑क्षीय॒ मामु॒तः ॥६०॥
ए॒तत्ते॑ रुद्राव॒सन्तेन॑ प॒रो मूज॑व॒तोती॑हि । अव॑ततधन्वा॒ पिना॑कावसः॒ कृत्ति॑वासा॒
ऽअहि॑ꣳसन्नः शि॒वोती॑हि ॥६१॥
त्र्या॒यु॒षञ्ज॒मद॑ग्नेः क॒श्श्यप॑स्य त्र्यायु॒षम् ।
यद्दे॒वेषु॑ त्र्यायु॒षन्तन्नो॑ऽअस्तु त्र्यायु॒षम् ॥६२॥
शि॒वो नामा॑सि॒ स्वधि॑तिस्ते पि॒ता नम॑स्तेऽअस्तु॒ मा मा॑ हिꣳसीः । निव॑र्त्तयाम्म्यायु॑षेन्नाद्या॑य॒ प्प्रज॑ननाय रा॒यस्प्पोषा॑य सुप्प्रजा॒स्त्वाय॑ सु॒वीर्य्या॑य ॥६३॥

॥ इति तृतीयोऽध्यायः ॥

अथ चतुर्थोऽध्यायः

ऋषिः(१) 'एदमगन्म' इत्यारभ्य (३७) 'या ते' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः। विशेषतश्च—(८) 'विश्वो देवस्य' इत्यस्य स्वस्त्यात्रेयः, (१०) 'ऊर्गस्याङ्गिः' इत्यस्याङ्गिरसः, (१६) 'त्वमग्ने' इत्यस्य वत्सः, (३५) 'नमो मित्रस्य' इत्यस्याभितपनः सूर्यः, (३७) 'या ते' इत्यस्य गोतमः।

देवता(१) 'एदमगन्म' 'ऋक्सामाभ्याम्' इत्यनयोर्देवयजनम्, 'इमा आपः' इत्यस्यापः, 'ओषधे त्रायस्व' इत्यस्य कुशतरुणम्, 'स्वधिते मैनम्' इत्यस्य क्षुरः।

(२) 'आपो अस्मान्' 'उदिदाभ्यः' इत्यनयोरापः, 'दीक्षातपसोः' इत्यस्य वासः।

(३) 'महीनां पयः' इत्यस्य नवनीतम्, 'वृत्रस्यासि' इत्यस्याञ्जनम्।

(४) 'चित्पतिर्मा' 'वाक्पतिर्मा' इत्यनयोः प्रजापतिः, 'देवो मा' इत्यस्य सविता।

(५) 'आ वः' इत्यस्य देवाः।

(६) 'स्वाहा यज्ञम्' 'स्वाहोरोरन्तरिक्षात्' 'स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याम्' 'स्वाहा वातात्' इत्येषां यज्ञः।

(७) 'आकूत्यै प्रयुजे' 'मेधायै मनसे' 'दीक्षायै तपसे' 'सरस्वत्यै पूष्णे' इत्येषामग्निः, 'आपो देवीः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता।

(८) 'विश्वो देवस्य' इत्यस्य सविता।

(९) 'ऋक्सामयोः' इत्यस्य कृष्णाजिने, 'शर्मासि' इत्यस्य कृष्णाजिनम्।

(१०) 'ऊर्गस्याङ्गिः' इत्यस्य मेखला, 'सोमस्य नीविः' इत्यस्य नीविः, 'विष्णोः शर्मासि' इत्यस्य वासः, 'इन्द्रस्य योनिः' 'सुसस्याः' इत्यनयोः कृष्णविषाणा, 'उच्छ्रयस्व' इत्यस्य दण्डः।

(११) 'व्रतङ्कृणुत' इत्यस्य यज्ञः, 'दैवीन्धियम्' इत्यस्य धीः, 'ये देवा' इत्यस्याध्यात्मं वाक् प्राणोदानौ चक्षुः श्रोत्रम्, अधिदैवतश्चाग्निर्मित्रावरुणावादित्यो विश्वे देवाः।

(१२) 'श्वात्राः पीताः' इत्यस्यापः।

(१३) 'इयन्ते' 'पृथिव्याः' इत्यनयोर्लोष्टम्, 'क्षपो मुञ्चामि' इत्यस्य मूत्रम्।

(१४) 'अग्ने त्वम्' (१५) 'पुनर्मनः' (१६) 'त्वमग्ने' इत्येषामग्निः, 'रास्स्वेयत्' इत्यस्य सोमः।

(१७) 'एषा ते' इत्यस्य हिरण्यमाज्यञ्च, 'जूरसि' इत्यस्य वाक्, (१८) 'शुक्रमसि' इत्यस्य हिरण्यम्।

(१९) 'चिदसि' (२०) 'अनु त्वा' (२१) 'वस्व्यस्यदितिः' इत्येषां सोमक्रयणी गौर्वाग्रूपा।

(२२) 'अदित्यास्त्वा' इत्यस्याज्यम्, 'अस्मे रमस्व' 'अस्मे ते' 'त्वे रायः' 'मे रायः' 'मा वयम्' 'तोतो रायः' इत्येषां लिङ्गोक्ताः।

(२३) 'समख्ये देव्या' इत्यस्य पत्न्याशीः।

(२४) 'एष ते' इत्यस्य लिङ्गोक्ता, 'आस्माकोसि' इत्यस्य सोमः।

(२५) 'अभि त्यम्' इत्यस्य सविता, 'प्रजाभ्यस्त्वा' 'प्रजास्त्वा' (२६) 'शुक्रन्त्वा' इत्येषां सोमः, 'सग्मे ते' 'अस्मे ते' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ता, 'तपसस्तनूः' इत्यस्य अजा, 'परमेण पशुना' (२७) 'मित्रो नः' 'इन्द्रस्योरुम्' इत्येषां सोमः, 'स्वान भ्राजाङ्घारे' इत्यस्य धिष्ण्यनामानि।

(२८) 'परि माग्ने' इत्यस्याग्निः।

(२९) 'प्रति पन्थाम्' इत्यस्य पन्थाः।

(३०) 'आदित्यास्त्वक्' इत्यस्य कृष्णाजिनम्, 'अदित्यै सदः' इत्यस्य सोमः, 'अस्तभ्नाद्द्याम्' (३१) 'वनेषु व्यन्तरिक्षम्' इत्यनयोर्वरुणः।

(३२) 'सूर्यस्य चक्षुः' इत्यस्य कृष्णाजिनम्।

(३३) 'उस्रावेतम्' इत्यस्यानड्वाहौ।

(३४) 'भद्रो मेसि' इत्यस्य सोमः।

(३५) 'नमो मित्रस्य' इत्यस्य सूर्यः ।

(३६) 'वरुणस्योत्तम्भनमसि' 'वरुणस्य स्कम्भसर्जनी स्थः' 'वरुणस्य ऋतसदन्यसि' 'वरुणस्य ऋतसदनमसि' 'वरुणस्य ऋतसदनमासीद' इत्येषां वरुणः ।

(३७) 'या ते' इत्यस्य सोमः ॥

छन्दः(१) 'एदमगन्म' (२) 'आपोस्माकम्' इत्यनयोरत्यष्टिः. (५) 'आ वः' इत्यस्य दैव्यनुष्टुप्. (७) 'आपो देवीः' इत्यस्य विराट्. (८) 'विश्वो देवस्य' इत्यस्यानुष्टुप्. (१२) 'श्वात्राः पीताः' इत्यस्य जगती, (१४) 'अग्ने त्वम्' इत्यस्यानुष्टुप्. (१६) 'त्वमग्ने' इत्यस्य गायत्री. (२१) 'वस्व्यस्यदितिः' इत्यस्यानुष्टुब् बृहती वा, (२३) 'समख्ये देव्या' इत्यस्यास्तारपङ्क्तिः. (२५) 'अभि त्यम्' इत्यस्याष्टिः. (२८) 'परि माग्ने' इत्यस्य पुरस्ताद्बृहती, (२९) 'प्रति पन्थाम्' इत्यस्यानुष्टुप्, (३०) [illegible]द्याम्', (३१) 'वनेषु व्यन्तरिक्षम्' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (३२) 'सूर्यस्य चक्षुः' इत्यस्यानुष्टुप्. (३३) [illegible]वेतम्' इत्यस्योर्ध्वबृहती, (३५) 'नमो मित्रस्य' इत्यस्य जगती. (३७) 'या ते' इत्यस्य त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ एदमगन्म देवयजनम्पृथिव्या यत्र देवासोऽअजुषन्त विश्वे । ऋक्सामाभ्याꣳ सन्तरन्तो यजुर्ब्भी रायस्प्पोषेण समिषा मदेम । इमाऽआपः शमु मे सन्तु देवीरोषधे त्रायस्व स्वधिते मैनꣳ हिꣳसीः ॥१॥

आपोऽअस्म्मान्मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्प्वः पुनन्तु । विश्वꣳ हि रिप्प्रम्प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूतऽएमि । दीक्षातपसोस्त्तनूरसि तान्त्वा शिवाꣳ शग्ग्माम्परिदधे भद्द्रँव्वर्ण्णम्पुष्ष्यन् ॥२॥

॥२॥ महीनाम्पयोसि वर्च्चोदाऽअसि वर्च्चो मे देहि ।
वृत्रस्यासि कनीनकश्चक्षुर्द्दाऽअसि चक्षुर्म्मे देहि ॥३॥

चित्त्पतिर्म्मा पुनातु वाक्पतिर्म्मा पुनातु देवो मा सविता पुनात्त्वच्छिद्द्रेण पवित्त्रेण सूर्य्यस्य रश्म्मिभिः । तस्य ते पवित्रपते पवित्त्रपूतस्य यत्त्कामः पुने तच्छकेयम् ॥४॥

आ वो देवासऽईमहे वामम्प्प्रयत्त्यद्ध्वरे ।
आ वो देवासऽआशिषो यज्ज्ञियासो हवामहे ॥५॥

स्वाहा यज्ज्ञम्मनसः स्वाहोरोरन्तरिक्षात्त्स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहा वातादारभे स्वाहा ॥६॥

॥३॥ आकूत्त्यै प्प्रयुजेग्ग्नये स्वाहा मेधायै मनसेग्ग्नये स्वाहा दीक्षायै तपसेग्ग्नये स्वाहा सरस्वत्त्यै पूष्ष्णेग्ग्नये स्वाहा । आपो देवीर्ब्बृहतीर्व्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवीऽउरोऽअन्तरिक्ष । बृहस्प्पतये हविषा विधेम स्वाहा ॥७॥

विश्वो देवस्य नेतुर्म्मर्त्तो वुरीत सक्ख्यम् । विश्वो रायऽइषुद्ध्यति द्युम्नँव्वृणीत पुष्ष्यसे स्वाहा ॥८॥

॥४॥ ऋक्क्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारभे ते मा पातमास्य यज्ञस्योदृचः ।
शर्म्मासि शर्म्म मे यच्छ नमस्तेऽअस्तु मा मा हिꣳसीः ॥९॥
ऊर्ग्गस्याङ्गिरस्यूर्ण्णम्म्रदाऽऊर्ज्जम्मयि धेहि । सोमस्य नीविरसि व्विष्ण्णोः शर्म्मा
शर्म्म यजमानस्येन्द्रस्य योनिरसि सुसस्याः कृषीस्कृधि । उच्छ्रयस्व व्वनस्प
ऽऊर्द्ध्वो मा पाह्यꣳहसऽआस्य यज्ञस्योदृचः ॥१०॥

॥५॥ व्रतङ्कृणुत व्रतङ्कृणुताग्निर्ब्ब्रह्माग्निर्य्यज्ञो व्वनस्प्पतिर्य्यज्ञियः । दैवीन्धियम्मना
सुमृडीकामभिष्टये व्वर्च्चोधाँय्यज्ञवाहसꣳ सुतीर्त्था नोऽअसद्वशे । ये देवा मनोज
मनोयुजो दक्षक्क्रतवस्ते नोवन्तु ते नः पान्तु तेभ्यः स्वाहा ॥११॥
श्वात्राः पीता भवत यूयमापोऽअस्म्माकमन्तरुदरे सुशेवाः ।
ताऽअस्म्मभ्यमयक्ष्माऽअनमीवाऽअनागसः स्वदन्तु देवीरमृताऽऋतावृधः ॥१
इयन्ते यज्ञिया तनूरपो मुञ्चामि न प्प्रजाम् ।
अꣳहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशत पृथिव्या सम्भव ॥१३॥
अग्ने त्वꣳ सुजागृहि व्वयꣳ सुमन्दिषीमहि ।
रक्षा णोऽअप्प्रयुच्छन्प्रबुधे नः पुनस्कृधि ॥१४॥
पुनर्म्मनः पुनरायुर्म्मऽआगन्पुनः प्प्राणः पुनरात्त्मा मऽआगन्पुनश्चक
पुनः श्रोत्रम्मऽआगन् । व्वैश्वानरोऽअदब्धस्तनूपाऽअग्निर्न्नः पातु दुरिताद
द्यात् ॥१५॥
त्वमग्ने व्रतपाऽअसि देवऽआ मर्त्त्येष्ष्वा । त्वँय्यज्ञेष्ष्वीड्यः । रास्स्वेयत्सोमा भू
भर देवो नः सविता व्वसोर्द्दाता व्वस्वदात् ॥१६॥

॥ एषा ते शुक्र तनूरेतद्वर्च्चस्तया सम्भव भ्भ्राजङ्गच्छ ।
जूरसि धृता मनसा जुष्ट्टा व्विष्ण्णवे ॥१७॥
तस्यास्ते सत्यसवसः प्प्रसवे तन्वो यन्त्रमशीय स्वाहा ।
शुक्रमसि चन्द्रमस्यमृतमसि व्वैश्वदेवमसि ॥१८॥
चिदसि मनासि धीरसि दक्षिणासि क्षत्रियासि यज्ञियास्यदितिरस्युभयत
शीर्ष्णी । सा नः सुप्प्राची सुप्प्रतीच्येधि मित्रस्त्वा पदि बध्नीताम्पूषाद्ध्वनस्प्पात्विन्द्रा
याद्ध्यक्षाय ॥१९॥
अनु त्वा माता मन्यतामनु पितानु भ्भ्राता सगर्ब्भ्योनु सखा सयूथ्यः ।
सा देवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमꣳ रुद्रस्त्वावर्त्तयतु स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि ॥२०

॥७॥ व्व॒स्व्य॒स्यदि॑तिरस्यादि॒त्त्यासि॑ रु॒द्रासि॑ च॒न्द्रासि॑ ।
बृ॒हस्प्पति॑ष्ट्वा सु॒म्म्ने र॑म्म्णातु रु॒द्रो व्वसु॑भि॒राच॑के ॥२१॥
अदि॑त्त्यास्त्त्वा मू॒र्द्धन्नाजि॑घर्म्मि देव॒यज॑ने पृथि॒व्व्याऽइडा॑यास्प्प॒दम॑सि घृ॒तव॒त्त्स्वाहा॑ ।
अ॒स्म्मे र॑मस्वा॒स्म्मे ते॒ बन्धु॒स्त्त्वे रायो॒ मे रायो॒ मा व्व॒यꣳ रा॒यस्प्पोषे॑ण॒ व्वियौ॑ष्म्म॒ तोतो॒ राय॑ः ॥२२॥
सम॑क्ख्ये दे॒व्व्या धि॒या सन्द॒क्क्षिण॑यो॒रुच॑क्क्षसा ।
मा म॒ऽआयु॑ः प्प्रमो॑षी॒र्म्मोऽअ॒हन्तव॑ व्वी॒रँव्वि॑देय॒ तव॑ देवि स॒न्दृशि॑ ॥२३॥
॥८॥ ए॒ष ते॑ गाय॒त्रो भा॒गऽइति॑ मे॒ सोमा॑य ब्रूतादे॒ष ते॒ त्रैष्टु॑भो भा॒गऽइति॑ मे॒ सोमा॑य ब्रूतादे॒ष ते॒ जाग॑तो भा॒गऽइति॑ मे॒ सोमा॑य ब्रूताच्छन्दोना॒माना॒ꣳ साम्म्रा॑ज्ज्यङ्ग॒च्छेति॑ मे॒ सोमा॑य ब्रूतादा॒स्म्माको॑सि शु॒क्क्रस्ते॒ ग्ग्रह्यो॑ व्वि॒चित॑स्त्त्वा॒ व्विचि॑न्न्वन्तु ॥२४॥
अ॒भि त्त्यन्दे॒वꣳ स॑वि॒तार॑मो॒ण्ण्योः᳚ क॒विक्क्र॑तु॒मर्च्चा॑मि स॒त्त्यस॑वꣳ रत्न॒धाम॒भि प्प्रि॒यम्म॒तिङ्क॒विम् । ऊ॒र्द्ध्वा यस्या॒मति॒र्ब्भाऽअदि॑द्युत॒त्त्सवी॑मनि॒ हिर॑ण्ण्यपाणिरमिमीत सु॒क्क्रतु॑ः कृ॒पा स्वः॑ । प्र॒जाब्भ्य॑स्त्त्वा प्प्र॒जास्त्त्वा॑नु॒प्प्राण॑न्तु प्प्र॒जास्त्त्वम॑नु॒प्प्राणि॑हि ॥२५॥
॥९॥ शु॒क्क्रन्त्त्वा॑ शु॒क्क्रेण॑ क्क्रीणामि च॒न्द्रञ्च॒न्द्रेणा॒मृत॑म॒मृते॑न । स॒ग्ग्मे ते॒ गोर॒स्म्मे ते॑ च॒न्द्राणि॒ तप॑सस्त्त॒नूर॑सि प्प्र॒जाप॑ते॒र्व्वर्ण्णः॑ पर॒मेण॑ प॒शुना॑ क्क्रीयसे सहस्रपो॒षम्पु॑षेयम् ॥२६॥
मि॒त्रो न॒ऽएहि॒ सुमि॑त्रध॒ऽइन्द्र॑स्यो॒रुमावि॑श॒ दक्क्षि॑णमु॒शन्नु॒शन्त॑ꣳ स्यो॒नः स्यो॒नम् । स्वान॒ ब्भ्राजाङ्घा॑रे॒ बम्भा॑रे॒ हस्त॒ सुह॑स्त॒ कृशा॑नवे॒ते वः॑ सोम॒क्क्रय॑णा॒स्तान्न्र॑क्षद्ध्वम्मा वो॑ दभन् ॥२७॥

परि॑ माग्ग्ने॒ दुश्श्च॑रिताद्बाध॒स्वा मा॒ सुच॑रिते भज ।
उदायु॑षा स्वा॒युषोद॑स्थाम॒मृताँ॒२॥ऽअनु॑ ॥२८॥
प्रति॒ पन्था॑मपद्महि स्वस्ति॒गाम॑ने॒हस॑म् ।
येन॒ व्विश्वा॒ः परि॒ द्विषो॑ व्वृ॒णक्ति॑ व्वि॒न्दते॒ व्वसु॑ ॥२९॥

॥१०॥ अदि॑त्त्या॒स्त्त्वग॒स्यदि॑त्त्यै॒ सद॒ऽआसी॑द । अस्त॑ब्भ्ना॒द्द्याँव्वृ॑ष॒भोऽअ॒न्तरि॑क्क्ष॒ममि॑मीत व्वरि॒माण॑म्पृथि॒व्व्याः । आसी॑द॒द्विश्श्वा॒ भुव॑नानि स॒म्म्राड्विश्श्वेत्तानि॒ व्वरु॑णस्य व्व्र॒तानि॑ ॥३०॥
व्वने॑षु॒ व्व्यन्तरि॑क्क्षन्ततान॒ व्वाज॒मर्व्व॑त्त्सु॒ पय॑ऽउ॒स्रिया॑सु ।
हृ॒त्त्सु क्क्रतुँ॒व्वरु॑णो व्वि॒क्क्ष्व॒ग्ग्निन्दि॒वि सूर्य्य॑मदधा॒त्त्सोम॒मद्द्रौ॑ ॥३१॥
सूर्य्य॑स्य॒ चक्क्षु॒रारो॑हा॒ग्ग्नेर॒क्क्ष्णः क॒नीन॑कम् ।
यत्रैत॑शेभि॒रीय॑से॒ ब्भ्राज॑मानो व्विप॒श्श्चिता॑ ॥३२॥

उ॒स्रा॒वेत॑न्धूर्षा॑हौ यु॒ज्येथा॑मन॒श्श्रूऽअ॑वीरह॒णौ ब्र॑ह्म॒चोद॑नौ ।
स्व॒स्ति यज॑मानस्य गृ॒हान्ग॑च्छतम् ॥३३॥
भ॒द्रो मे॑सि प्प्रच्च्य॑वस्व भुवस्प्पते॒ विश्श्वा॑न्य॒भि धामा॑नि । मा त्त्वा॑ परिप॒रिणो॑ विद॒न्मा
त्त्वा॑ परिप॒न्थिनो॑ विद॒न्मा त्त्वा॒ वृका॑ऽअघा॒यवो॑ विदन् । श्ये॒नो भू॒त्वा परा॑पत॒ यज॑-
मानस्य गृ॒हान्ग॑च्छ॒ तन्नौ॑ सँस्कृ॒तम् ॥३४॥
नमो॑ मि॒त्रस्य॒ वरु॑णस्य॒ चक्ष॑से म॒हो दे॒वाय॒ तदृ॒तꣳ स॑पर्य्यत ।
दू॒रे॒दृशे॑ दे॒वजा॑ताय के॒तवे॑ दि॒वस्प्पु॒त्राय॒ सूर्य्या॑य शꣳसत ॥३५॥
वरु॑णस्योत्त॒म्भन॑मसि॒ वरु॑णस्य स्क्कम्भ॒सर्ज॑नी स्त्थो॒ वरु॑णस्यऽऋत॒सद॑न्यसि॒ वरु॑णस्य
ऽऋत॒सद॑नमसि॒ वरु॑णस्यऽऋत॒सद॑न॒मासी॑द ॥३६॥
या ते॒ धामा॑नि ह॒विषा॒ यज॑न्ति॒ ता ते॒ विश्श्वा॑ परि॒भूर॑स्तु य॒ज्ञम् ।
ग॒य॒स्प्फान॑ः प्प्र॒तर॑णः सु॒वीरोवी॑रहा॒ प्प्रच॑रा सोम॒ दुर्य्या॑न् ॥३७॥

॥ इति चतुर्थोऽध्यायः ॥

अथ पञ्चमोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'अग्नेस्तनूः' इत्यारभ्य (४३) 'अतस्त्वम्' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः। विशेषतश्च—(१४) 'युञ्जते मनः' इत्यस्य श्यावाश्वः, (१५) 'इदं विष्णुः' इत्यस्य मेधातिथिः, (१६) 'इरावती' इत्यस्य वसिष्ठः, (१८) 'विष्णोर्नुकम्' (२०) 'प्र तद्विष्णुः' इत्यनयोरौतथ्यो दीर्घतमाः, (२९) 'परि त्वा' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (३५) 'त्वꣳ सोम' इत्यस्य भार्गवः क्रतुः, (३६) 'अग्ने नय' इत्यस्यागस्त्यः ॥

वता (१) 'अग्नेस्तनूः' 'सोमस्य तनूः' 'अतिथेरातिथ्यम्' 'श्येनाय त्वा' 'अग्नये त्वा' इत्येषां विष्णुः ।
(२) 'अग्नेर्जनित्रम्' इत्यस्य शकलम्, 'वृषणौ स्थः' इत्यस्य दर्भतरुणके, 'उर्वश्यसि' 'आयुरसि' 'पुरूरवा असि' इत्येषां लिङ्गोक्ताः, 'गायत्रेण त्वा' 'त्रैष्टुभेन त्वा' 'जागतेन त्वा' इत्येषामग्निः ।
(३) 'भवतन्नः' (४) 'अग्नावग्निः' इत्यनयोर्निर्मथ्याहवनीयावग्नी ।
(५) 'आपतये त्वा' इत्यस्य वायुः, 'अनाधृष्टमसि' इत्यस्याज्यम् ।
(६) 'अग्ने व्रतपाः' इत्यस्याग्निः ।
(७) 'अꣳशुरꣳशुष्टे' इत्यस्य सोमः, 'एष्टा रायः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(८) 'या ते अग्नेयःशया' 'या ते अग्ने रजःशया' 'या ते अग्ने हरिशया' इत्येषामग्निः ।
(९) 'तप्तायनी मेसि' 'वित्तायनी मेसि' 'अवतान्मा नाथितान्' 'अवतान्मा व्यथितान्' इत्येषां पृथिवी, 'विदेदग्निः' इत्यादित्रयाणामग्निः, 'अग्ने अङ्गिरः' इत्यादित्रयाणाम्, 'योस्याम्' 'यो द्वितीयस्याम्' 'यस्तृतीयस्याम्' 'अनु त्वा' इत्येषाञ्च लिङ्गोक्ताः ।
(१०) 'सिꣳह्यसि० कल्पस्व' 'सिꣳह्यसि० शुन्धस्व' 'सिꣳह्यसि० शुम्भस्व' इत्येषां वेदिः ।
(११) 'इन्द्रघोषस्त्वा' 'प्रचेतास्त्वा' 'मनोजवास्त्वा' 'विश्वकर्मा त्वा' इत्येषामुत्तरवेदिः, 'इदमहम्' इत्यस्यापः ।
(१२) 'सिꣳह्यसि स्वाहा' 'सिꣳह्यस्यादित्यवनिः' 'सिꣳह्यसि ब्रह्मवनिः' 'सिꣳह्यसि सुप्रजावनिः' 'सिꣳह्यस्या वह' इत्येषां वाक्, 'भूतेभ्यस्त्वा' इत्यस्य स्रुक् ।

(१३) ‘ध्रुवोसि’ ‘ध्रुवक्षिदसि’ ‘अच्युतक्षिदसि’ इत्यषां परिधयः, ‘अग्नेः पुरीषम्’ इत्यस्य गुग्गुल्वादयः सम्भाराः।

(१४) ‘युञ्जते मनः’ इत्यस्य सविता।

(१५) ‘इदं विष्णुः’ (१६) ‘इरावती’ इत्यनयोर्विष्णुः।

(१७) ‘देवश्रुतौ देवेषु’ इत्यस्याक्षधुरौ, ‘प्राची प्रेतम्’ ‘स्वङ्गोष्ठम्’ ‘अत्र रमेथाम्’ इत्येषां हविर्धाने।

(१८) ‘विष्णोर्नुकम्’ (१९) ‘दिवो वा’ (२०) ‘प्र तद्विष्णुः’ (२१) ‘विष्णो रराटम्’ ‘विष्णोः श्नप्त्रे’ ‘विष्णोः स्यूः’ ‘विष्णोर्ध्रुवः’ ‘वैष्णवमसि’ इत्येषां विष्णुः।

(२२) ‘देवस्य त्वा’ इत्यस्य सविता, ‘आददे नार्यसि’ इत्यस्याभ्रिः, ‘इदमहम्’ इत्यस्य रक्षोघ्नम्, ‘बृहन्नसि’ इत्यस्योपरवाः, (२३) ‘इदमहन्तम् इत्यादिचतुर्णाम् ‘उत्कृत्याङ्गिरामि’ इत्यस्य च लिङ्गोक्ताः।

(२४) ‘स्वराडसि’ ‘सत्रराडसि’ ‘जनराडसि’ ‘सर्वराडसि’ इत्येषामुपरवाः।

(२५) ‘रक्षोहणो वः’ इत्यादित्रयाणाम्, ‘रक्षोहणौ वाम्’ इत्यादिद्वयोः, ‘वैष्णवमसि’ ‘वैष्णवा स्थ’ इत्यनयोश्च विष्णुः।

(२६) ‘देवस्य त्वा’ इत्यस्य सविता, ‘आददे नार्यसि’ इत्यस्याभ्रिः, ‘इदमहम्’ इत्यस्य रक्षोघ्नम्, ‘यवोसि’ इत्यस्य यवः, ‘दिवे त्वा’ ‘अन्तरिक्षाय त्वा’ ‘पृथिव्यै त्वा’ इत्येषामौदुम्बरी, ‘शुन्धन्ताम्’ ‘पितृषदनमसि’ इत्यनयोः पितरः।

(२७) ‘उद्दिवꣳ स्तभान’ ‘द्युतानस्त्वा’ ‘ब्रह्मवनि त्वा’ ‘ब्रह्म दृꣳह’ (२८) ‘ध्रुवासि ध्रुवः’ इत्येषामौदुम्बरी, ‘घृतेन द्यावापृथिवी’ इत्यस्य द्यावापृथिव्यौ, ‘इन्द्रस्य छदिः’ (२९) ‘परि त्वा’ (३०) ‘इन्द्रस्य स्यूः’ ‘इन्द्रस्य ध्रुवः’ ‘ऐन्द्रमसि’ इत्येषामिन्द्रः, ‘वैश्वदेवमसि’ इत्यस्य विश्वे देवाः।

(३१) ‘विभूरसि’ ‘वह्निरसि’ ‘श्वात्रोसि’ ‘तुथोसि’ (३२) ‘उशिगसि’ ‘अङ्गारिरसि’ ‘अवस्यूरसि’ ‘शुन्ध्यूरसि’ इत्येषां धिष्ण्या अग्नयः, ‘सम्राडसि’ इत्यस्याहवनीयः, ‘परिषद्योसि’ इत्यस्य बहिष्पवमानदेशः, ‘नभोसि’ इत्यस्य चात्वालः, ‘मृष्टोसि’ इत्यस्य शामित्रः, ‘ऋतधामासि’ इत्यस्यौदुम्बरी।

(३३) ‘समुद्रोसि’ इत्यस्य ब्रह्मासनम्, ‘अजोसि’ इत्यस्य शालाद्वार्यः, ‘अहिरसि’ इत्यस्य प्राजहितः, ‘वागसि’ इत्यस्य सदः, ‘ऋतस्य द्वारौ’ इत्यस्य द्वार्ये, ‘अध्वनामध्वपते’ इत्यस्य सूर्यः।

(३४) ‘मित्रस्य मा’ इत्यस्य ऋत्विजः, ‘अग्नयः सगराः’ इत्यस्य धिष्ण्याः।

(३५) ‘ज्योतिरसि’ इत्यस्य विश्वे देवाः, ‘त्वꣳ सोम’ इत्यस्य सोमः, ‘जुषाणो अप्तुः’ इत्यस्य अप्तुः।

(३६) ‘अग्ने नय’ (३७) ‘अयन्नः’ इत्यनयोरग्निः।

(३८) ‘उरु विष्णो’ इत्यस्य विष्णुः।

(३९) ‘देव सवितः’ इत्यस्य सविता, ‘एतत्त्वम्’ इत्यस्य सोमः, ‘स्वाहा निर्वरुणस्य’ इत्यस्य लिङ्गोक्ताः।

(४०) ‘अग्ने व्रतपाः’ इत्यस्याग्निः।

(४१) ‘उरु विष्णो’ इत्यस्य विष्णुः।

(४२) ‘अत्यन्यान्’ इत्यस्य वनस्पतिः, ‘ओषधे त्रायस्व’ इत्यस्य कुशतरुणम्, ‘स्वधिते मैनम्’ इत्यस्य परशुः।

(४३) ‘धाम्मा’ ‘अतस्त्वम्’ इत्यनयोर्वनस्पतिः॥

छन्दः (३) ‘भवतन्नः’ इत्यस्य पङ्क्तिः; (४) ‘अग्नावग्निः’ इत्यस्य विराट्, (७) ‘अꣳशुरꣳशुष्टे’ इत्यस्य प्रकृतिः, (१४) ‘युञ्जते मनः’ इत्यस्य जगती, (१५) ‘इदं विष्णुः’ इत्यस्य गायत्री, (१६) ‘इरावती’ (१८) ‘विष्णोर्नुकम्’ (१९) ‘दिवो वा’ [उभयत्र ‘विष्णवे त्वा’ इति यजुः] (२०) ‘प्र तद्विष्णुः’ इत्येषां त्रिष्टुप्; (२९) ‘परि त्वा’ इत्यस्यानुष्टुप्, (३५) ‘त्वꣳ सोम’ इत्यस्य गायत्री, ‘जुषाणो अप्तुः’ इत्यस्यैकपदा विराट्, [‘स्वाहा’ इति यजुः] (३६) ‘अग्ने नय’ (३७) ‘अयन्नः’ इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (३८) ‘उरु विष्णो’ इत्यस्यानुष्टुप्, [उभयत्र ‘स्वाहा’ इति यजुः]॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ अ॒ग्नेस्त्त॒नूर॑सि॒ व्विष्ण॑वे त्त्वा॒ सोम॑स्य त॒नूर॑सि॒ व्विष्ण॑वे॒ त्त्वाति॑थेराति॒त्थ्यम॑सि॒ व्विष्ण॑वे
त्त्वा श्श्ये॒नाय॑ त्त्वा सोम॒भृते॒ व्विष्ण॑वे त्त्वा॒ग्नये॑ त्त्वा रायस्प्पोष॒दे व्विष्ण॑वे त्त्वा ॥१॥ ॥४॥
अ॒ग्नेर्ज्ज॒नित्र॑मसि॒ व्वृष॑णौ स्त्थऽउ॒र्व्वश्श्य॑स्या॒युर॑सि पु॒रूर॑वाऽअसि। गा॒य॒त्रेण॑ त्त्वा॒
च्छन्द॑सा मन्थामि॒ त्रैष्टु॑भेन त्त्वा॒ च्छन्द॑सा मन्थामि॒ जाग॑तेन त्त्वा॒ च्छन्द॑सा
मन्थामि ॥२॥
भव॑तन्नः॒ सम॑नसौ॒ सचे॑तसावरे॒पसौ॑।
मा य॒ज्ञꣳ हिꣳसिष्ट्टम्मा य॒ज्ञप॑तिञ्जातवे॑दसौ शि॒वौ भ॑वतम॒द्य नः॑ ॥३॥
अ॒ग्नाव॒ग्निश्च॑रति॒ प्प्रवि॑ष्ट॒ऽऋषी॑णाम्पु॒त्रोऽअ॑भिशस्ति॒पावा॑।
स नः॑ स्यो॒नः सु॒यजा॑ यजे॒ह दे॒वेब्भ्यो॑ ह॒व्व्यꣳ सद॒मप्प्र॑यु॒च्छन्त्स्वाहा॑ ॥४॥
॥२॥ आप॑तये त्त्वा॒ परि॑पतये गृह्णामि॒ तनू॒नप्त्रे॑ शाक्क्व॒राय॒ शक्क्व॑न॒ऽओजि॑ष्ट्ठाय। अना॑- ॥५
धृष्ट्टमस्यनाधृष्ष्यन्दे॒वाना॒मोजोऽन॑भिशस्त्त्यभिशस्ति॒पाऽअ॑नभिशस्ते॒न्न्यमञ्ज॑सा स॒त्त्य-
मुप॑गेषꣳ स्वि॒ते मा॑ धाः ॥५॥
अग्ने॑ व्व्रतपास्त्वे॒ व्व्र॑तपा॒ या तव॑ त॒नूरि॒यꣳ सा मयि॒ यो मम॑ त॒नूरे॒षा सा त्त्वयि॑।
स॒ह नौ॑ व्व्रतपते व्व्र॒तान्न्यनु॑ मे दी॒क्षान्दी॒क्षाप॑ति॒र्म्मन्न्य॑ता॒मनु॒ तप॒स्तप॑स्प्पतिः ॥६॥
अ॒ꣳशुरꣳशुष्टे दे॑व सो॒माप्प्या॑यता॒मिन्द्रा॑यैकधन॒विदे॑। आ तुब्भ्य॒मिन्द्रः॒ प्प्याय॑-
ता॒मा त्वमिन्द्रा॑य प्प्यायस्व। आप्प्या॑यया॒स्म्मान्त्सखी॑न्त्स॒न्न्या मे॒धया॑ स्व॒स्ति ते॑ देव
सोम सु॒त्त्याम॑शीय। एष्ट्टा रायः॒ प्प्रेषे भगा॑यऽऋ॒तमृ॑तवा॒दिब्भ्यो॒ नमो॒ द्यावा॑पृथि॒-
वीब्भ्या॑म् ॥७॥
या ते॑ऽअग्नेयः॒शया त॒नूर्व्वर्षि॑ष्ट्ठा गह्वरे॒ष्ट्ठा। उ॒ग्रँव्वचो॒ऽअपा॑वधीत्त्वे॒षँव्वचो॒ऽअपा॑वधी॒-
त्स्वाहा॑। या ते॑ऽअग्ने रजः॒शया त॒नूर्व्वर्षि॑ष्ट्ठा गह्वरे॒ष्ट्ठा। उ॒ग्रँव्वचो॒ऽअपा॑वधीत्त्वे॒षँ-
व्वचो॒ऽअपा॑वधी॒त्स्वाहा॑। या ते॑ऽअग्ने हरि॒शया त॒नूर्व्वर्षि॑ष्ट्ठा गह्वरे॒ष्ट्ठा। उ॒ग्रँव्वचो॒
ऽअपा॑वधीत्त्वे॒षँव्वचो॒ऽअपा॑वधी॒त्स्वाहा॑ ॥८॥
॥३॥ त॒प्ताय॑नी मे॑सि॒ व्वि॒त्ताय॑नी मे॒स्यव॑तान्मा नाथि॒ताद॑वतान्मा व्व्यथि॒तात्। व्वि॒देद॒-
ग्निर्न्नभो॒ नामाग्ने॑ऽअङ्गिर॒ऽआयु॑ना॒ नाम्नेहि॒ यो॒ऽस्याम्पृ॑थि॒व्यामसि॒ यत्तेना॑धृष्ट्टन्नाम॑
य॒ज्ञियन्तेन॒ त्त्वा द॑धे॒ व्वि॒देद॒ग्निर्न्नभो॒ नामाग्ने॑ऽअङ्गिर॒ऽआयु॑ना॒ नाम्नेहि॒ यो द्वि॒तीय॑-
स्याम्पृथि॒व्यामसि॒ यत्तेना॑धृष्ट्टन्नाम॑ य॒ज्ञियन्तेन॒ त्त्वाद॑धे॒ व्वि॒देद॒ग्निर्न्नभो॒ नामाग्ने॑
ऽअङ्गिर॒ऽआयु॑ना॒ नाम्नेहि॒ यस्तृतीय॑स्याम्पृथि॒व्यामसि॒ यत्तेना॑धृष्ट्टन्नाम॑ य॒ज्ञियन्तेन॒
त्त्वा द॑धे। अनु॑ त्त्वा दे॒ववी॑तये ॥९॥

सिꣳह्यसि सपत्नसाही देवेब्भ्यः कल्पस्व सिꣳह्यसि सपत्नसाही देवेब्भ्यः शुन्धस्व सिꣳह्यसि सपत्नसाही देवेब्भ्यः शुम्भस्व ॥१०॥

४॥ इन्द्रघोषस्त्त्वा व्वसुभिः पुरस्त्तात्त्पातु प्प्रचेतास्त्त्वा रुद्द्रैः पश्चात्त्पातु मनोजवास्त्त्वा पितृभिर्द्दक्षिणतः पातु व्विश्श्वकर्म्मा त्त्वादित्त्यैरुत्त्तरतः पात्त्विदमहन्तप्तँव्वार्ब्बहिर्द्धा युज्ज्ञान्निःसृजामि ॥११॥

सिꣳह्यसि स्वाहा सिꣳह्यस्यादित्त्यवनिः स्वाहा सिꣳह्यसि ब्ब्रह्मवनिः क्क्षत्रवनिः स्वाहा सिꣳह्यसि सुप्प्रजावनी रायस्प्पोषवनिः स्वाहा सिꣳह्यस्यावह देवान्न्यजमानाय स्वाहा भूतेब्भ्यस्त्त्वा ॥१२॥

ध्ध्रुवोसि पृथिवीन्दृꣳह ध्ध्रुवक्क्षिदस्यन्तरिक्क्षन्दृꣳहाच्च्युतक्क्षिदसि दिवन्दृꣳहाग्ग्नेः पुरीषमसि ॥१३॥

५॥ युञ्जते मनऽउत युञ्जते धियो व्विप्प्रा व्विप्प्रस्य बृहतो व्विपश्चितः ।
व्वि होत्रा दधे व्वयुनाविदेकऽइन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः स्वाहा ॥१४॥

इदँव्विष्ण्णुर्व्विचक्क्रमे त्त्रेधा निदधे पदम् । समूढमस्य पाꣳसुरे स्वाहा ॥१५॥

इरावती धेनुमती हि भूतꣳ सूयवसिनी मनवे दशस्या ।
व्व्यस्क्कभ्ना रोदसी व्विष्ण्णवेते दाधर्त्थ पृथिवीमभितो मयूखैः स्वाहा ॥१६॥

देवश्श्रुतौ देवेष्ष्वा घोषतम्प्राची प्प्रेतमद्ध्वरङ्कल्प्पयन्तीऽऊर्द्ध्वँय्युज्ज्ञन्नयतम्मा जिह्वरतम् । स्वङ्गोष्ठमावदतन्देवी दुर्य्येऽआयुर्म्मा निर्व्वादिष्ष्टम्प्प्रजाम्मा निर्व्वादिष्ष्टमत्र रमेथाँव्वर्ष्ष्मन्पृथिव्व्याः ॥१७॥

व्विष्ण्णोर्न्नुकँव्वीर्य्याणि प्प्रवोचँय्यः पार्त्थिवानि व्विममे रजाꣳसि ।
योऽअस्क्कभायदुत्त्तरꣳ सधस्त्थँव्विचक्क्रमाणस्त्त्रेधोरुगायो व्विष्ण्णवे त्त्वा ॥१८॥

दिवो वा व्विष्ण्णऽउत वा पृथिव्व्या महो वा व्विष्ण्णऽउरोरन्तरिक्क्षात् ।
उभा हि हस्त्ता व्वसुना पृणस्वा प्प्रयच्छ दक्क्षिणादोत सव्व्याद्व्विष्ण्णवे त्त्वा ॥१९॥

प्र तद्व्विष्ण्णु स्त्तवते व्वीर्य्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
यस्स्योरुषु त्त्रिषु व्विक्क्रमणेष्ष्वधिक्क्षियन्ति भुवनानि व्विश्श्वा ॥२०॥

व्विष्ण्णो रराटमसि व्विष्ण्णोः श्नप्प्त्रे स्त्थो व्विष्ण्णोः स्यूरसि व्विष्ण्णोर्द्ध्रुवोसि ।
व्वैष्ण्णवमसि व्विष्ण्णवे त्त्वा ॥२१॥

६॥ देवस्य त्त्वा सवितुः प्प्रसवेश्श्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्ण्णो हस्त्ताब्भ्याम् । आददे नार्य्यसीदमहꣳ रक्क्षसाङ्ग्रीवाऽअपि कृन्तामि । बृहन्नसि बृहद्द्रवा बृहतीमिन्द्राय व्वाचँव्वद ॥२२॥

रक्षोहणँव्वलगहनँव्वैष्ण्णवीमिदमहन्तँव्वलगमुत्त्किरामि यम्मे निष्ट्यो यममात्त्यो निचखानेदमहन्तँव्वलगमुत्त्किरामि यम्मे समानो यमसमानो निचखानेदमहन्तँव्वलगमुत्त्किरामि यम्मे सबन्धुर्य्यमसबन्धुर्न्निचखानेदमहन्तँव्वलगमुत्त्किरामि यम्मे सजातो यमसजातो निचखानोत्त्कृत्त्याङ्किरामि ॥२३॥

स्वराडसि सपत्नहा सत्त्रराडस्यभिमातिहा जनराडसि रक्षोहा सर्व्वराडस्यमित्त्रहा ॥२४॥

रक्षोहणो वो व्वलगहनः प्प्रोक्षामि व्वैष्ण्णवान्न्रक्षोहणो वो व्वलगहनोवनयामि व्वैष्ण्णवान्न्रक्षोहणो वो व्वलगहनोवस्तृणामि व्वैष्ण्णवान्न्रक्षोहणौ वाँव्वलगहनाऽउपदधामि व्वैष्ण्णवी रक्षोहणौ वाँव्वलगहनौ पर्य्यूहामि व्वैष्ण्णवी व्वैष्ण्णवमसि व्वैष्ण्णवा स्त्थ ॥२५॥

॥७॥ देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेश्श्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्ष्णो हस्त्ताब्भ्याम् । आददे नार्य्यसीदमहꣳ रक्षसाङ्ग्रीवाऽअपि कृन्तामि । यवोसि यवयास्म्मद्द्वेषो यवयारातीर्द्दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्व्यै त्वा शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ॥२६॥

उद्दिवꣳ स्तभानान्तरिक्षम्पृण दृꣳहस्व पृथिव्व्यान्द्युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणौ ध्रुवेण धर्म्मणा । ब्रह्मवनि त्वा क्षत्त्रवनि रायस्प्पोषवनि पर्य्यूहामि । ब्रह्म दृꣳह क्षत्त्रन्दृꣳहायुर्दृꣳह प्प्रजान्दृꣳह ॥२७॥

ध्रुवासि ध्रुवोयँय्यजमानोस्म्मिन्नायतने प्प्रजया पशुभिर्ब्भूयात् । घृतेन द्यावापृथिवी पूर्य्येथामिन्द्रस्य च्छदिरसि व्विश्श्वजनस्य च्छाया ॥२८॥

परि त्वा गिर्व्वणो गिरऽइमा भवन्तु व्विश्श्वतः ।
व्वृद्धायुमनु व्वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥२९॥

इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवोसि । ऐन्द्रमसि व्वैश्श्वदेवमसि ॥३०॥

॥८॥ व्विभूरसि प्प्रवाहणो व्वह्निरसि हव्व्यवाहनः ।
श्वात्त्रोसि प्प्रचेतास्तुथोसि व्विश्श्ववेदाऽउशिगसि ॥३१॥

उशिगसि कविरङ्घारिरसि बम्भारिरवस्यूरसि दुवस्वाञ्छुन्ध्यूरसि मार्ज्जालीयः सम्म्राडसि कृशानुः परिषद्योसि पवमानो नभोसि प्प्रतक्क्वा मृष्टोसि हव्व्यसूदनऽ ऋतधामासि स्वर्ज्ज्योतिः समुद्द्रोसि ॥३२॥

समुद्द्रोसि व्विश्श्वव्व्यचाऽअजोस्येकपादहिरसि बुध्न्न्यो व्वागस्यैन्द्रमसि सदोस्यृतस्य द्वारौ मा मा सन्ताप्तमध्वनामध्वपते प्प्र मा तिर स्वस्ति मेस्म्मिन्पथि देवयाने भूयान्मित्त्रस्य मा ॥३३॥

मित्रस्य मा चक्षुषेक्षद्ध्वमग्ग्नयः सगराः सगरा स्थ सगरेण नाम्म्ना रौद्रेणानीकेन
पात माग्ग्नयः पिपृत माग्ग्नयो गोपायत मा नमो वोस्तु मा मा हिꣳसिष्ट ॥३४॥
॥९॥ ज्योतिरसि व्विश्श्वरूपँव्विश्श्वेषान्देवानाꣳ समित्। त्वꣳ सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोब्भ्योन्न्य-
कृतेब्भ्यऽउरु यन्तासि व्वरूथꣳ स्वाहा जुषाणोऽअप्तुराज्ज्यस्य व्वेतु स्वाहा ॥३५॥
अग्ने नय सुपथा रायेऽअस्म्मान्विश्श्वानि देव व्वयुनानि व्विद्वान्। युयोद्ध्यस्म्म-
ज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठान्ते नमऽउक्तिंव्विधेम ॥३६॥
अयन्नोऽअग्ग्निर्व्वरिवस्कृणोत्त्वयम्मृधः पुरऽएतु प्प्रभिन्दन्।
अयँव्वाजाञ्जयतु व्वाजसातावयꣳ शत्रूञ्जयतु जर्हृषाणः स्वाहा ॥३७॥
उरु व्विष्ण्णो व्विक्क्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि।
घृतङ्घृतयोने पिब प्प्रप्प्र यज्ञपतिन्तिर स्वाहा ॥३८॥
देव सवितरेष ते सोमस्तꣳ रक्षस्व मा त्वा दभन्। एतत्त्वन्देव सोम देवो देवाँ॥ऽ
उपागाऽइदमहम्म्मनुष्ष्यान्त्सह रायस्प्पोषेण स्वाहा निर्व्वरुणस्य पाशान्मुच्च्ये ॥३९॥
अग्ने व्व्रतपास्त्वे व्व्रतपा या तव तनूर्म्मय्यभूदेषा सा त्वयि यो मम तनूस्त्वय्यभूदियꣳ
सा मयि। यथायथन्नौ व्व्रतपते व्व्रतान्यनु मे दीक्षान्दीक्षापतिरमꣳस्तानु तपस्तप-
स्प्पतिः ॥४०॥
॥१०॥ उरु व्विष्ण्णो व्विक्क्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि।
घृतङ्घृतयोने पिब प्प्रप्प्र यज्ञपतिन्तिर स्वाहा ॥४१॥
अत्त्यन्न्याँ॥ऽअगान्नान्न्याँ॥ऽउपागामर्व्वाक्त्वा परेब्भ्योविदम्परोवरेब्भ्यः। तन्त्व
जुषामहे देव व्वनस्प्पते देवयज्ज्यायै देवास्त्त्वा देवयज्ज्यायै जुषन्ताँव्विष्ण्णवे त्वा
ओषधे त्रायस्व स्वधिते मैनꣳ हिꣳसीः ॥४२॥
द्याम्मा लेखीरन्तरिक्षम्मा हिꣳसीः पृथिव्व्या सम्भव। अयꣳ हि त्वा स्वधितिस्ते-
तिजानः प्प्रणिनाय महते सौभगाय। अतस्त्वन्देव व्वनस्प्पते शतवल्शो व्विरोह
सहस्रवल्शा व्वि वयꣳ रुहेम ॥४३॥

॥ इति पञ्चमोऽध्यायः ॥

अथ षष्ठोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'देवस्य त्वा' इत्यारभ्य (३७) 'त्वमङ्ग' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः। विशेषतश्च—
(३) 'या ते' इत्यस्य दीर्घतमाः, (४) 'विष्णोः कर्माणि' (४) 'तद्विष्णोः' (२४) 'अमूर्याः' इत्येषां मेधातिथिः।
(२९) 'यमग्ने' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (३७) 'त्वमङ्ग' इत्यस्य गोतमः॥

देवता (१) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'आददे नार्यसि' इत्यस्याग्निः, 'इदमहम्' इत्यस्य रक्षोहा, 'यवोसि' इत्यस्य यवः, 'दिवे त्वा' 'अन्तरिक्षाय त्वा' 'पृथिव्यै त्वा' इत्येषामौदुम्बरी, 'शुन्धन्ताम्' 'पितृषदनमसि' इत्यनयोः पितरः ।

(२) 'अग्रेणीरसि' इत्यस्य शकलम्, 'सुपिप्पलाभ्यः' इत्यस्य चषालम्, 'देवस्त्वा' 'द्यामग्रेण' (३) 'या ते' 'ब्रह्मवनि त्वा' 'ब्रह्म दृꣳह' इत्येषां यूपः ।

(४) 'विष्णोः कर्माणि' (५) 'तद्विष्णोः' इत्यनयोर्विष्णुः ।

(६) 'परिवीरसि' 'एष ते' इत्यनयोर्यूपः, 'दिवः सूनुः' इत्यस्य स्वरुः ।

(७) 'उपावीरसि' इत्यस्य तृणम्, 'उप देवान्' इत्यस्य लिङ्गोक्ताः ।

(८) 'ऋतस्य त्वा' इत्यस्य पशुः ।

(९) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'अग्नीषोमाभ्याम्' इत्यस्याग्नीषोमौ, 'अद्भ्यस्त्वौषधीभ्यः' (१०) 'अपास्पेरुरसि' 'सन्ते प्राणः' इत्येषां पशुः, 'आपो देवीः' इत्यस्यापः ।

(११) 'घृतेनाक्तौ' इत्यस्य स्वरुशासौ, 'रेवति यजमाने' इत्यस्य वाक्, 'वर्षो वर्षीयसि' इत्यस्य तृणम्, 'स्वाहा देवेभ्यः' 'देवेभ्यः स्वाहा' इत्यनयोर्देवाः ।

(१२) 'माहिर्भूः' इत्यस्य रज्जुः, 'नमस्ते' इत्यस्य यज्ञः ।

(१३) 'देवीरापः' इत्यस्यापः, 'सुपरिविष्टाः' इत्यस्याशीः ।

(१४) 'वाचन्ते' 'प्राणन्ते' 'चक्षुस्ते' 'श्रोत्रन्ते' 'नाभिन्ते' 'मेढ्रन्ते' 'पायुन्ते' 'चरित्राँस्ते' (१५) 'मनस्ते' 'वाक्ते' 'प्राणस्ते' 'चक्षुस्ते' 'श्रोत्रन्ते' 'यत्ते क्रूरम्' इत्येषां पशुः, 'शमहोभ्यः' इत्यस्य लिङ्गोक्ताः, 'ओषधे त्रायस्व' इत्यस्य तृणम्, 'स्वधिते मैनम्' इत्यस्य असिः ।

(१६) 'रक्षसाम्भागः' इत्यस्य लिङ्गोक्ताः, 'निरस्तम्' 'इदमहम्' इत्यनयो रक्षोहा, 'घृतेन द्यावापृथिवी' इत्यस्य द्यावापृथिव्यौ, 'वायो वेः' इत्यस्य वायुः, 'अग्निराज्यस्य' इत्यस्याग्निः, 'स्वाहाकृते' इत्यस्य वपाश्रपण्यौ ।

(१७) 'इदमापः' इत्यस्यापः ।

(१८) 'सन्ते मनः' इत्यस्य हृदयम्, 'रेडस्यग्निः' इत्यस्य वसा, 'प्रयुतन्द्वेषः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(१९) 'घृतङ्घृतपावानः' इत्यस्य विश्वे देवाः, 'दिशः' 'प्रदिशः' 'आदिशः' 'विदिशः' 'उद्दिशः' 'दिग्भ्यः' इत्येषां दिशः ।

(२०) 'ऐन्द्रः प्राणः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता, 'देव त्वष्टः' इत्यस्य त्वष्टा ।

(२१) 'समुद्रङ्गच्छ' 'अन्तरिक्षङ्गच्छ' 'देवꣳ सवितारम्' 'मित्रावरुणौ गच्छ' 'अहोरात्रे गच्छ' 'छन्दाꣳसि गच्छ' 'द्यावापृथिवी गच्छ' 'यज्ञङ्गच्छ' 'सोमङ्गच्छ' 'दिव्यन्नभः' 'अग्निं वैश्वानरम्' 'मनो मे' इत्येषां लिङ्गोक्ताः, 'दिवन्ते' इत्यस्य स्वरुः ।

(२२) 'मापो मौषधीः' इत्यस्य हृदयशूलम्, 'धाम्नोधाम्नः' 'यदाहुः' इत्यनयोर्वरुणः, 'सुमित्रिया नः' इत्यस्यापः ।

(२३) 'हविष्मतीः' इत्यस्य लिङ्गोक्ताः ।

(२४) 'अग्नेर्वः' 'इन्द्राग्न्योः' 'मित्रावरुणयोः' 'विश्वेषाम्' 'अमूर्याः' इत्येषामापः ।

(२५) 'हृदे त्वा' (२६) 'सोम राजन्' 'विश्वास्त्वाम्' इत्येषां सोमः, 'शृणोत्वग्निः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(२७) 'देवीरापः' इत्यस्यापः ।

(२८) 'कार्षिरसि' इत्यस्याज्यम्, 'समुद्रस्य त्वा' 'समापो अद्भिः' इत्यनयोरापः ।

(२९) 'यमग्ने' इत्यस्याग्निः ।

(३०–३१) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'आददे' इत्यस्य ग्रावा, 'निग्राभ्या स्थ' इत्यस्यापः ।

(३२) 'इन्द्राय त्वा' इत्यादित्रयाणाम्, 'श्येनाय त्वा' 'अग्नये त्वा' (३३) 'यत्ते सोम' इत्येषाञ्च सोमः ।

(३४) 'श्वात्रा स्थ' इत्यस्य निग्राभ्या आपः ।

(३५) 'मा भेर्मा' इत्यस्य सोमः, 'धिषणे वीड्वी' इत्यस्य द्यावापृथिव्यौ ।

(३६) 'प्रागपाक्' इत्यस्य सोमः ।
(३७) 'त्वमङ्ग' इत्यस्येन्द्रः ॥

छन्दः (३) 'या ते' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४) 'विष्णोः कर्माणि' (५) 'तद्विष्णोः' इत्यनयोर्गायत्री, (१७) 'इदमापः' इत्यस्य महापङ्क्तिः, (२०) 'देव त्वष्टः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (२२) 'यदाहुः' इत्यस्य गायत्री, (२३) 'हविष्मतीरिमाः' इत्यस्यानुष्टुप्, (२४) 'अमूर्याः' इत्यस्य गायत्री, (२५) 'हृदे त्वा' इत्यस्यानुष्टुप्, (२६) 'शृणोत्वग्निः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (२७) 'देवीरापः' इत्यस्य पङ्क्तिः, (२८) 'कार्षिरसि' इत्यादित्रयाणां मिलितानामनुष्टुप्, (२९) 'यमग्ने' इत्यस्य गायत्री, (३३) 'यत्ते सोम' इत्यस्य विपरीता बृहती, (३४) 'श्वात्रा स्थ' इत्यस्य पथ्याबृहती, (३६) 'प्रागपाक्' इत्यस्योष्णिक्, (३७) 'त्वमङ्ग' इत्यस्य पथ्याबृहती ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ देवस्य त्त्वा सवितुः प्प्रसवेऽश्श्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्ष्णो हस्त्ताब्भ्याम् । आददे नार्य्यसीदमहꣳ रक्क्षसाङ्ग्रीवाऽअपि कृन्तामि । यवोसि यवयास्म्मद्द्वेषो यवयारातीर्द्दिवे त्त्वान्तरिक्क्षाय त्त्वा पृथिव्व्यै त्त्वा शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ॥१॥

अग्ग्रेणीरसि स्वावेशऽउन्नेतृणामेतस्य वित्तादधि त्त्वा स्त्थास्यति देवस्त्त्वा सविता मद्ध्वानक्क्तु सुपिप्प्पलाब्भ्यस्त्त्वौषधीब्भ्यः । द्यामग्ग्रेणास्पृक्क्षऽआन्तरिक्क्षम्मद्ध्येनाप्प्राः पृथिवीमुपरेणादृꣳहीः ॥२॥

या ते धामान्न्युश्श्मसि गमद्ध्यै यत्र गावो भूरिश्शृङ्गाऽअयासः । अत्राह तदुरुगायस्य विष्ष्णोः परमम्पदमव भारि भूरि । ब्रह्मवनि त्त्वा क्क्षत्रवनि रायस्प्पोषवनि पर्य्यूहामि । ब्रह्म दृꣳह क्क्षत्रन्दृꣳहायुर्द्दृꣳह प्प्रजान्दृꣳह ॥३॥

विष्ष्णोः कर्म्माणि पश्श्यत यतो व्व्रतानि पस्प्पशे । इन्द्रस्य युज्ज्यः सखा ॥४॥

तद्विष्ष्णोः परमम्पदꣳ सदा पश्श्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्क्षुराततम् ॥५॥

परिवीरसि परि त्त्वा दैवीर्व्विशो व्व्ययन्ताम्परीमँय्यजमानꣳ रायो मनुष्ष्याणाम् । दिवः सूनुरस्येष ते पृथिव्व्याँल्लोकऽआरण्ण्यस्ते पशुः ॥६॥

॥२॥ उपावीरस्युप देवान्दैवीर्व्विशः प्प्रागुरुशिजो वह्नितमान् ।
देव त्त्वष्ष्टर्व्वसु रम हव्व्या ते स्वदन्ताम् ॥७॥

रेवती रमद्ध्वम्बृहस्प्पते धारया व्वसूनि ।
ऋतस्य त्त्वा देवहविः पाशेन प्प्रतिमुञ्चामि धर्षा मानुषः ॥८॥

देवस्य त्त्वा सवितुः प्प्रसवेऽश्श्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्ष्णो हस्त्ताब्भ्याम् । अग्ग्नीषोमाब्भ्याञ्जुष्ष्टन्नियुनज्ज्मि । अद्ब्भ्यस्त्त्वौषधीब्भ्योनु त्त्वा माता मन्न्यतामनु पितानु ब्भ्राता सगब्भ्र्योनु सखा सयूत्थ्यः । अग्ग्नीषोमाब्भ्यान्त्त्वा जुष्ष्टम्प्प्रोक्क्षामि ॥९॥

अपाम्पेरुरस्यापो देवीः स्वदन्तु स्वात्तञ्चित्सद्देवहविः। सन्ते प्प्राणो व्वातेन गच्छताᳪं समङ्गानि यजत्त्रैः सँय्यज्ञपतिराशिषा ॥१०॥

घृतेनाक्तौ पशूँस्त्रायेथाᳪं रेवति यजमाने प्प्रियन्धाऽआविश। उरोरन्तरिक्षात्सजूर्देवेन व्वातेनास्य हविषस्त्मना यज समस्य तन्वा भव। व्वर्षो व्वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिन्धाः स्वाहा देवेब्भ्यो देवेब्भ्यः स्वाहा ॥११॥

॥३॥ माहिर्ब्भूर्म्मा पृदाकुर्न्नमस्तऽआतानानर्व्वा प्प्रेहि।
घृतस्य कुल्ल्याऽउपऽऋतस्य पत्थ्याऽअनु ॥१२॥

देवीरापः शुद्धा व्वोढ्वᳪं सुपरिविष्ट्टा देवेषु सुपरिविष्ट्टा व्वयम्परिवेष्ट्टारो भूयास्म ॥१३॥

व्वाचन्ते शुन्धामि प्प्राणन्ते शुन्धामि चक्क्षुस्ते शुन्धामि श्श्रोत्रन्ते शुन्धामि नाभिन्ते शुन्धामि मेढ्रन्ते शुन्धामि पायुन्ते शुन्धामि चरित्राँस्ते शुन्धामि ॥१४॥

मनस्तऽआप्प्यायताँव्वाक्तऽआप्प्यायताम्प्प्राणस्तऽआप्प्यायताञ्चक्क्षुस्तऽआप्प्यायताᳪं श्श्रोत्रन्तऽआप्प्यायताम्। यत्ते क्रूरँय्यदास्थितन्तत्तऽआप्प्यायतान्निष्ट्यायतान्तत्ते शुद्ध्यतु शमहोब्भ्यः। ओषधे त्त्रायस्व स्वधिते मैनᳪ हिᳪसीः ॥१५॥

रक्क्षसाम्भागोसि निरस्तᳪ रक्क्षऽइदमहᳪ रक्क्षोभि तिष्ठामीदमहᳪ रक्क्षोवबाधऽइदमहᳪ रक्क्षोधमन्तमो नयामि। घृतेन द्यावापृथिवी प्प्रोर्ण्णुवाथाँव्वायो व्वे स्तोकानामग्निराज्ज्यस्य व्वेतु स्वाहा स्वाहाकृतेऽऊर्द्ध्वनभसम्मारुतङ्गच्छतम् ॥१६॥

इदमापः प्प्रवहतावद्यञ्च मलञ्च यत्। यच्चाभिदुद्द्रोहानृतँय्यच्च शेपेऽअभीरुणम्। आपो मा तस्म्मादेनसः पवमानश्च मुञ्चतु ॥१७॥

॥ सन्ते मनो मनसा सम्प्प्राणः प्प्राणेन गच्छताम्। रेडस्यग्निष्ट्वा श्श्रीणात्त्वापस्त्वा समरिणन्वातस्य त्वा ध्राज्ज्यै पूष्ण्णो रᳪंह्याऽऊष्म्मणो व्यथिषत्प्रयुतन्द्वेषः ॥१८॥

घृतङ्घृतपावानः पिबत व्वसाँव्वसापावानः पिबतान्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा। दिशः प्प्रदिशऽआदिशो व्विदिशऽउद्दिशो दिग्ग्भ्यः स्वाहा ॥१९॥

ऐन्द्रः प्प्राणोऽअङ्गेऽअङ्गे निदीध्ध्यदैन्द्रऽउदानोऽअङ्गेऽअङ्गे निधीतः। देव त्वष्टुर्ब्भूरि ते सᳪ समेतु सलक्ष्मा यद्विषुरूपम्भवाति। देवत्रा यन्तमवसे सखायोनु त्वा माता पितरो मदन्तु ॥२०॥

समुद्रङ्गच्छ स्वाहान्तरिक्षङ्गच्छ स्वाहा देवᳪ सवितारङ्गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहाहोरात्रे गच्छ स्वाहा च्छन्दाᳪंसि गच्छ स्वाहा द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा यज्ञङ्गच्छ स्वाहा सोमङ्गच्छ स्वाहा दिव्व्यन्नभो गच्छ स्वाहाग्निंव्वैश्श्वानरङ्गच्छ

स्वाहा॒ मनो॑ मे॒ हार्द्दि॑ यच्छ॒ दि॒व॑न्ते धू॒मो ग॑च्छतु॒ स्व॒र्ज्ज्योति॑÷ पृथि॒वीम्भस्म॒नापृ॑ण॒
स्वाहा॑ ॥२१॥
मापो मौष॑धीर्हि॒ꣳसी॒र्द्धाम्नो॑धाम्नो राजँ॒स्ततो॑ वरुण नो मुञ्च । यदा॒हु॒रघ्न्या॑ऽइति॒
वरु॒णेति॒ शपा॑महे॒ ततो॑ वरुण नो मुञ्च । सु॒मि॒त्त्रि॒या न॒ऽआप॒ऽओष॑धयः सन्तु दु॒र्म्मि॒त्त्रि॒-
यास्त॒स्मै॑ सन्तु॒ यो॒ऽस्मान्द्वेष्टि॒ यञ्च॑ व॒यन्द्वि॒ष्मः ॥२२॥
॥६॥ ह॒विष्म॑तीरि॒मा॑ऽआपो॑ ह॒विष्मा॑ँ२॥ऽआवि॑वासति ।
ह॒विष्मा॑न्दे॒वोऽअ॑ध्व॒रो ह॒विष्मा॑ँ२॥ऽअस्तु॒ सूर्य्यः॑÷ ॥२३॥
अ॒ग्नेर्वो॑पन्नगृहस्य॒ सद॑सि सादयामीन्द्रा॒ग्न्योर्भा॑ग॒धेयी॑ स्त्थ मि॒त्रावरु॑णयोर्भाग॒-
धेयी॑ स्त्थ॒ विश्वे॑षान्दे॒वाना॑म्भाग॒धेयी॑ स्त्थ । अ॒मूर्य्या॑ऽउप॒ सूर्य्ये॒ याभि॑र्वा॒ सूर्य्यः॑÷
स॒ह । ता नो॑ हिन्वन्त्वध्व॒रम् ॥२४॥
॥७॥ हृ॒दे त्वा॒ मन॑से त्वा दि॒वे त्वा॒ सूर्य्या॑य त्वा ।
ऊ॒र्ध्वमि॒मम॑ध्व॒रन्दि॒वि दे॒वेषु॒ होत्रा॑ यच्छ ॥२५॥
सोम॑ राज॒न्विश्वा॒स्त्वम्प्र॒जाऽउ॒पाव॑रोह॒ विश्वा॒स्त्वाम्प्र॒जाऽउ॒पाव॑रोहन्तु । शृणो-
त्व॒ग्निः स॒मिधा॒ हव॑म्मे शृण्वन्त्वापो॑ धि॒षणा॑श्च दे॒वीः । श्रोता॑ ग्रावाणो वि॒दुषो॒
न य॒ज्ञꣳ शृणोतु दे॒वः स॑वि॒ता हव॑म्मे॒ स्वाहा॑ ॥२६॥
दे॒वी॑रापोऽअपान्नपा॒द्यो व॑ऽऊ॒र्म्मिर्ह॑वि॒ष्य॒ऽइन्द्रि॒यावा॑न्म॒दिन्त॑मः ।
तन्दे॒वेभ्यो॑ देव॒त्रा द॑त्त शुक्र॒पेभ्यो॒ येषा॑म्भा॒ग स्त्थ स्वाहा॑ ॥२७॥
कार्षि॑रसि समु॒द्रस्य॒ त्वा क्षि॑त्त्या॒ऽउन्न॑यामि ।
समापो॑ऽअ॒द्भिर॑ग्मत॒ समोष॑धीभि॒रोष॑धीः ॥२८॥
यम॑ग्ने पृ॒त्सु मर्त्त्य॒मवा॒ वाजे॑षु॒ यञ्जु॒नाः । स यन्ता॒ शश्व॑ती॒रिषः॒ स्वाहा॑ ॥२९॥
॥८॥ दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒वे᳕ऽश्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑म्पू॒ष्णो हस्ता॑भ्याम् । आद॑दे॒ राव॑सि
ग॒भीर॑मि॒मम॑ध्व॒रङ्कृ॒धीन्द्रा॑य सु॒षूत॑मम् । उ॒त्त॒मेन॑ प॒विनो॒र्ज्ज॑स्वन्त॒म्मधु॑मन्त॒म्पय॑स्वन्त-
न्निग्ग्रा॒भ्या॒ स्त्थ दे॒वश्श्रु॒त॑स्त॒र्प्पय॑त मा॒ मनो॑ मे ॥३०॥
मनो॑ मे तर्प्पयत॒ वाच॑म्मे तर्प्पयत प्रा॒णम्मे॑ तर्प्पयत॒ चक्षु॒र्म्मे॑ तर्प्पयत॒ श्रोत्र॑म्मे
तर्प्पयता॒त्मान॑म्मे तर्प्पयत प्र॒जाम्मे॑ तर्प्पयत प॒शून्मे॑ तर्प्पयत ग॒णान्मे॑ तर्प्पयत
ग॒णा मे॒ मा वितृ॑षन् ॥३१॥
इन्द्रा॑य त्वा॒ वसु॑मते रु॒द्रव॑त॒ऽइन्द्रा॑य त्वादि॒त्यव॑त॒ऽइन्द्रा॑य त्वाभिमाति॒घ्ने
श्ये॒नाय॑ त्वा सोम॒भृते॒ऽग्नये॑ त्वा रायस्पोष॒दे ॥३२॥

यत्ते सोम दिवि ज्योतिर्य्यत्पृथिव्याँय्यदुरावन्तरिक्षे ।
तेनास्म्मै यजमानायोरु राये कृद्ध्यधि दात्रे व्वोचः ॥३३॥
श्वात्रा स्त्थ व्वृत्रतुरो राधोगूर्त्ताऽअमृतस्य पत्नीः । ता देवीर्द्देवत्रेमँय्यज्ञन्नयतोपहूताः सोमस्य पिबत ॥३४॥
मा भेर्म्मा सँव्विक्क्थाऽऊर्ज्जन्धत्स्व धिषणे व्वीड्वी सती व्वीडयेथामूर्ज्जन्दधाथाम् ।
पाप्प्मा हतो न सोमः ॥३५॥
प्रागपागुदगधराक्सर्व्वतस्त्वा दिशऽआधावन्तु । अम्ब निष्ष्पर समरीर्व्विदाम् ॥३६॥
त्वमङ्ग प्प्रशꣳसिषो देवः शविष्ठ मर्त्त्यम् । न त्वदन्न्यो मघवन्नस्ति मर्ड्डितेन्द्र
ब्ब्रवीमि ते व्वचः ॥३७॥

॥ इति षष्ठोऽध्यायः ॥

अथ सप्तमोऽध्यायः

ऋषिः(१) 'वाचस्पतये' इत्यारभ्य (४८) 'कोदात्' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः । विशेषतश्च—
(७) 'आ वायो' इत्यस्य वसिष्ठः, (८) 'इन्द्रवायू' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (९) 'अयं वाम्' इत्यस्य गृत्समदः, (१०) 'राया वयम्' इत्यस्य त्रसदस्युः, (११) 'या वाम्' इत्यस्य मेधातिथिः, (१२) 'तम्प्रत्नथा' इत्यस्य काश्यपोऽवत्सारः, (१९) 'ये देवासः' इत्यस्य परुच्छेपः, (२४) 'मूर्धानन्दिवः' इत्यस्य भरद्वाजः, (२६) 'यस्ते द्रप्सः' इत्यस्य देवश्रवाः, (३१) 'इन्द्राग्नी' इत्यस्य विश्वामित्रः, (३२) 'आ घा ये' इत्यस्य त्रिशोकः, (३३) 'ओमासश्चर्षणीधृतः' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (३४) 'विश्वे देवासः' इत्यस्य गृत्समदः, (३५) 'इन्द्र मरुत्वः' (३६) 'मरुत्वन्तं वृषभम्' (३७) 'सजोषा इन्द्र' (३८) 'मरुत्वाँ इन्द्र' इत्येषां विश्वामित्रः, (३९) 'महाँ इन्द्रो नृवत्' इत्यस्य भरद्वाजः, (४०) 'महाँ इन्द्रो यः' इत्यस्य वत्सः, (४१) 'उदु त्यम्' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (४२) 'चित्रन्देवानाम्' इत्यस्याङ्गिरसः कुत्सः, (४३) 'अग्ने नय' इत्यस्यागस्त्यः ॥

वता(१) 'वाचस्पतये' इत्यस्य प्राणः ।
(२) 'मधुमतीर्नः' 'स्वाहा' 'उर्वन्तरिक्षम्' इत्येषां लिङ्गोक्ताः, 'यत्ते सोम' इत्यस्य सोमः ।
(३) 'स्वाङ्कृतोसि' इत्यस्योपांशुग्रहः, 'देवेभ्यस्त्वा' इत्यस्य देवाः, 'देवाꣳशो यस्मै' इत्यस्य लिङ्गोक्ता, 'प्राणाय त्वा' इत्यस्योपांशुग्रहः, 'व्यानाय त्वा' इत्यस्योपांशुसवनः ।
(४) 'उपयामगृहीतः' इत्यस्येन्द्रः ।
(५) 'अन्तस्ते' इत्यस्य मघवा ।
(६) 'स्वाङ्कृतोसि' इत्यस्योपांशुग्रहः, 'देवेभ्यस्त्वा' इत्यस्य देवाः, 'उदानाय त्वा' इत्यस्योपांशुग्रहः ।
(७) 'आ वायो' 'वायवे त्वा' इत्यनयोर्वायुः ।
(८) 'इन्द्रवायू' 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्येषामिन्द्रवायू ।
(९) 'अयं वाम्' 'उपयामगृहीतः' इत्यनयोर्मित्रावरुणौ ।
(१०) 'राया वयम्' 'एष ते योनिः' इत्यनयोर्मित्रावरुणौ ।
(११) 'या वाम्' 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्येषामश्विनौ ।

(१२) 'तम्प्रत्नथा' इत्यस्य विश्वे देवाः, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः शुक्रग्रहः, 'अपमृष्टः शण्डः' इत्यस्य शण्डः, 'देवास्त्वा शुक्रपाः' इत्यस्य शुक्रः, 'अनाधृष्टासि' इत्यस्य वेदिश्रोणी ।

(१३) 'सुवीरो वीरान्' 'सञ्जग्मानः' इत्यनयोः शुक्रः, 'निरस्तः शण्डः' इत्यस्य शण्डः, 'शुक्रस्याधिष्ठानम्' इत्यस्य शकलम् ।

(१४-१५) 'अच्छिन्नस्य ते' इत्यस्य सोमः, 'सा प्रथमा' इत्यस्येन्द्रः, 'तृम्पन्तु होत्राः' 'अयाडग्नीत्' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ताः ।

(१६) 'अयं वेनः' 'उपयामगृहीतः' इत्यनयोः सोमः ।

(१७) 'मनो न' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य मन्थिग्रहः, 'अपसृष्टो मर्कः' इत्यस्य मर्कः, 'देवास्त्वा मन्थिपाः' इत्यस्य मन्थिग्रहः, 'अनाधृष्टासि' इत्यस्य वेदिश्रोणी ।

(१८) 'सुप्रजाः प्रजाः' 'सञ्जग्मानः' इत्यनयोर्मन्थिग्रहः, 'निरस्तो मर्कः' इत्यस्य मर्कः, 'मन्थिनोधिष्ठानम्' इत्यस्य शकलम् ।

(१९) 'ये देवासः' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(२०) 'उपयामगृहीतोस्याग्रयणः' इत्यस्याग्रयणः ।

(२१) 'सोमः पवते' इत्यस्य विश्वे देवाः, 'एष ते योनिः' इत्यस्याग्रयणः ।

(२२) 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' 'देवेभ्यस्त्वा' इत्येषां सोमः ।

(२३) 'मित्रावरुणाभ्यान्त्वा' इत्यस्य सोमः, 'इन्द्राय त्वा' 'इन्द्राग्निभ्यान्त्वा' 'इन्द्रावरुणाभ्यान्त्वा' 'इन्द्राबृहस्पतिभ्यान्त्वा' 'इन्द्राविष्णुभ्यान्त्वा' इत्येषां लिङ्गोक्ताः ।

(२४) 'मूर्धानन्दिवः' इत्यस्य वैश्वानरः ।

(२५) 'उपयामगृहीतः' इत्यस्य सोमः, 'ध्रुवोसि' इत्यस्य ध्रुवः. 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः, 'ध्रुवन्ध्रुवेण' इत्यस्य ध्रुवः, 'अथा न इन्द्रः' इत्यस्येन्द्रः ।

(२६) 'यस्ते द्रप्सः' इत्यस्य सोमः, 'देवानामुत्क्रमणमसि' इत्यस्य चात्वालः ।

(२७) 'प्राणाय मे' 'व्यानाय मे' 'उदानाय मे' 'वाचे मे' 'क्रतूदक्षाभ्याम्मे' 'श्रोत्राय मे' 'चक्षुर्भ्याम्मे' (२८) 'आत्मने मे' 'ओजसे मे' 'आयुषे मे' 'विश्वाभ्यो मे' इत्येषां लिङ्गोक्ताः ।

(२९) 'कोसि' इत्यस्य प्रजापतिः, 'भूर्भुवः स्वः' इत्यस्याग्निवायुसूर्याः ।

(३०) 'उपयामगृहीतोसि मधवे त्वा' 'उप० माधवाय त्वा' 'उप० शुक्राय त्वा' 'उप० शुचये त्वा' 'उप० नभसे त्वा' 'उप० नभस्याय त्वा' 'उप० इषे त्वा' 'उप० ऊर्जे त्वा' 'उप० सहसे त्वा' 'उप० सहस्याय त्वा' 'उप० तपसे त्वा' 'उप० तपस्याय त्वा' 'उप० अंᳮहस्पतये त्वा' इत्येषां लिङ्गोक्ताः ।

(३१) 'इन्द्राग्नी' इत्यस्येन्द्राग्नी, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः सोमः ।

(३२) 'आ घा ये' इत्यस्याग्नीन्द्रौ, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः सोमः ।

(३३) 'ओमासश्चर्षणीधृतः' इत्यस्य विश्वे देवाः, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः सोमः ।

(३४) 'विश्वे देवासः' इत्यस्य विश्वे देवाः, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः सोमः ।

(३५) 'इन्द्र मरुत्वः' इत्यस्येन्द्रामरुतौ, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः सोमः ।

(३६) 'मरुत्वन्तं वृषभम्' इत्यस्येन्द्रामरुतौ, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः सोमः, 'उपयामगृहीतः' इत्यस्य मरुत्वान् ।

(३७) 'सजोषा इन्द्र' इत्यस्येन्द्रामरुतौ, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः सोमः ।

(३८) 'मरुत्वाँ इन्द्र' इत्यस्येन्द्रामरुतौ, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः सोमः ।

(३९) 'महाँ इन्द्रो नृवत्' इत्यस्य माहेन्द्रः, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोर्ग्रहः ।

(४०) 'महाँ इन्द्रो यः' इत्यस्य माहेन्द्रः, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोर्ग्रहः ।

(४१) 'उदु त्यम्' (४२) 'चित्रन्देवानाम्' इत्यनयोः सूर्यः ।

(४३) 'अग्ने नय' (४४) 'अयन्नः' इत्यनयोरग्निः ।

(४५) 'रूपेण वः' 'ऋतस्य पथा' 'वि स्वः पश्य' 'यतास्व' इत्येषां दक्षिणा ।

(४६) 'ब्राह्मणमद्य' इत्यस्य ब्राह्मणः, 'अस्मद्राता' इत्यस्य दक्षिणा ।

(४७) 'अग्नये त्वा' इत्यस्य हिरण्यम्, 'रुद्राय त्वा' इत्यस्य गौः, 'बृहस्पतये त्वा' इत्यस्य वासः, 'यमाय त्वा' इत्यस्याश्वः ।

(४८) 'कोदात्' इत्यस्य कामः ॥

छन्दः (१) 'वाचस्पतये' इत्यस्य विराट्, (५) 'अन्तस्ते' (७) 'आ वायो' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (८) 'इन्द्रवायू' (९) 'अयं वाम्' इत्यनयोर्गायत्री, (१०) 'राया वयम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (११) 'या वाम्' इत्यस्य गायत्री, (१२) 'तम्प्रत्नथा' इत्यस्य जगती, (१४) 'सा प्रथमा' 'तृम्पन्तु' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, 'अंयाडग्नीत्' इत्यस्य दैवी बृहती, (१६) 'अयं वेनः' (१७) 'मनो न येषु' (१९) 'ये देवासः' (२४) 'मूर्धानन्दिवः' इत्येषां त्रिष्टुप्, (२५) 'ध्रुवन्ध्रुवेण' इत्यस्य बृहती, (२६) 'यस्ते द्रप्सः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, 'स्वाहा' इति यजुः, (२९) 'कोसि कतमः' इत्यस्य वर्द्धमानोष्णिक्, (३१) 'इन्द्राग्नी' (३२) 'आ घा ये' (३३) 'ओमासश्चर्षणीधृतः' (३४) 'विश्वे देवासः' इत्येषां गायत्री, (३५) 'इन्द्र मरुत्वः' (३६) 'मरुत्वन्तं वृषभम्' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, 'मरुतान्त्वौजसे' इति यजुः, (३७) 'सजोषा इन्द्र' (३८) 'मरुत्वाँ इन्द्र' (३९) 'महाँ इन्द्रो नृवत्' इत्येषां त्रिष्टुप्, (४०) 'महाँ इन्द्रो यः' (४१) 'उदु त्यम्' इत्यनयोर्गायत्री, (४२) 'चित्रन्देवानाम्' (४३) 'अग्ने नय' (४४) 'अयन्नः' इत्येषां त्रिष्टुप्, 'स्वाहा' इति यजुः ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ व्वाचस्प्पतये पवस्व व्वृष्ण्णोऽअꣳशुब्भ्याङ्गभस्तिपूतः। देवो देवेब्भ्यः पवस्व
येषाम्भागोसि ॥१॥

मधुमतीर्न्नऽइषस्कृधि यत्ते सोमादाब्भ्यन्नाम जागृवि तस्म्मै ते सोम सोमाय
स्वाहा स्वाहोर्व्वन्तरिक्षमन्न्वेमि स्वाङ्कृतोसि ॥२॥

स्वाङ्कृतोसि व्विश्श्वेब्भ्यऽइन्द्रियेब्भ्यो दिव्येब्भ्यः पार्त्थिवेब्भ्यो मनस्त्वाष्ट्टु स्वाहा
त्त्वा सुभव सूर्य्याय देवेब्भ्यस्त्वा मरीचिपेब्भ्यो देवाꣳशो यस्म्मै त्त्वेडे तत्सत्यमु-
परिप्प्रुता भङ्गेन हतोसौ फट्प्राणाय त्त्वा व्यानाय त्त्वा ॥३॥

॥२॥ उपयामगृहीतोस्यन्तर्य्यच्छ मघवन्पाहि सोमम्। उरुष्य रायऽएषो यजस्व ॥४॥

अन्तस्ते द्यावापृथिवी दधाम्म्यन्तर्द्दधाम्म्युर्व्वन्तरिक्षम्। सजूर्द्देवेभिरवरैः परैश्चा-
न्तर्य्यामे मघवन्मादयस्व ॥५॥

स्वाङ्कृतोसि व्विश्श्वेब्भ्यऽइन्द्रियेब्भ्यो दिव्येब्भ्यः पार्त्थिवेब्भ्यो मनस्त्वाष्ट्टु स्वाहा त्त्वा
सुभव सूर्य्याय देवेब्भ्यस्त्वा मरीचिपेब्भ्यऽउदानाय त्त्वा ॥६॥

॥३॥ आ वायो भूष शुचिपाऽउप नः सहस्रन्ते नियुतो व्विश्श्ववार। उपो तेऽअन्धो मद्य-
मयामि यस्य देव दधिषे पूर्व्वपेयँव्वायवे त्त्वा ॥७॥

इन्द्रवायूऽइमे सुताऽउप प्प्रयोभिरागतम्। इन्दवो वामुशन्ति हि। उपयामगृहीतोसि
व्वायवऽइन्द्रवायुब्भ्यान्त्वैष ते योनिः सजोषोब्भ्यान्त्वा ॥८॥

॥४॥ अयँव्वाम्मित्रावरुणा सुतः सोमऽऋतावृधा। ममेदिह श्श्रुतꣳ हवम्। उपयामगृही-
तोसि मित्रावरुणाब्भ्यान्त्वा ॥९॥

राया व्वयꣳ ससवाꣳसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गाव÷ । तान्धेनुम्मित्त्रावरुणा युवन्नो व्विश्श्वाहा धत्तमनपस्प्फुरन्तीमेष ते योनिर्ऋतायुब्भ्यान्त्वा ॥१०॥

॥५॥ या वाङ्कशा मधुमत्यश्श्विना सूनृतावती । तया यज्ञम्मिमिक्षतम् । उपयामगृहीतोस्यश्श्विब्भ्यान्त्वैष ते योनिम्मार्ध्वीब्भ्यान्त्वा ॥११॥

॥६॥ तम्प्रत्नथा पूर्व्वथा व्विश्श्वथेमथा ज्ज्येष्ठतातिम्बर्हिषदꣳ स्वर्व्विदम् । प्रतीचीनँव्वृजनन्दोहसे धुनिमाशुञ्जयन्तमनु यासु वर्द्धसे । उपयामगृहीतोसि शण्डाय त्वैष ते योनिर्व्वीरताम्पाह्यपमृष्टः शण्डो देवास्त्वा शुक्क्रपाः प्प्रणयन्त्वनाधृष्टासि ॥१२॥

सुवीरो व्वीरान्प्प्रजनयन्परीह्यभि रायस्प्पोषेण यजमानम् । सञ्जग्ग्मानो दिवा पृथिव्व्या शुक्क्रः शुक्क्रशोचिषा निरस्तः शण्ड÷ शुक्क्रस्याधिष्ठानमसि ॥१३॥

अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्य्यस्य रायस्प्पोषस्य ददितार÷ स्याम । सा प्प्रथमा सँस्कृतिर्व्विश्श्ववारा स प्प्रथमो व्वरुणो मित्त्रोऽअग्ग्निः ॥१४॥

स प्प्रथमो बृहस्प्पतिश्चिकित्त्वाँस्तस्म्माऽइन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा । तृम्पन्तु होत्त्रा मद्ध्वो याः स्विष्टा याः सुप्प्रीताः सुहुता यत्स्वाहायाडग्ग्नीत् ॥१५॥

॥७॥ अयँव्वेनश्श्चोदयत्पृश्श्निगर्ब्भा ज्ज्योतिर्ज्जरायू रजसो व्विमाने । इममपाꣳ सङ्गमे सूर्य्यस्य शिशुन्न व्विप्प्रा मतिभी रिहन्ति । उपयामगृहीतोसि मर्क्काय त्वा ॥१६॥

मनो न येषु हवनेषु तिग्ग्मँव्विपः शच्या व्वनुथो द्रवन्ता । आ यः शर्य्याभिस्तुविनृम्म्णोऽअस्याश्श्रीणीतादिशङ्गभस्तावेष ते योनि÷ प्प्रजाः पाह्यपमृष्टो मर्क्को देवास्त्वा मन्थिपाः प्प्रणयन्त्वनाधृष्टासि ॥१७॥

सुप्प्रजाः प्प्रजाः प्प्रजनयन्परीह्यभि रायस्प्पोषेण यजमानम् । सञ्जग्ग्मानो दिवा पृथिव्व्या मन्थी मन्थिशोचिषा निरस्तो मर्क्को मन्थिनोधिष्ठानमसि ॥१८॥

॥८॥ ये देवासो दिव्व्येकादश स्त्थ पृथिव्व्यामद्ध्येकादश स्त्थ । अप्प्सुक्षितो महिनैकादश स्त्थ ते देवासो यज्ञमिमञ्जुषद्ध्वम् ॥१९॥

उपयामगृहीतोस्याग्ग्रयणोसि स्वाग्ग्रयणः । पाहि यज्ञम्पाहि यज्ञपतिँव्विष्ण्णुस्त्वामिन्द्रियेण पातु व्विष्ण्णुन्त्वम्पाह्यभि सवनानि पाहि ॥२०॥

सोम÷ पवते सोम÷ पवतेस्म्मै ब्ब्रह्मणेस्म्मै क्षत्त्रायास्म्मै सुन्न्वते यजमानाय पवतऽइषऽऊर्ज्जे पवतेद्ब्भ्यऽओषधीब्भ्यः पवते द्यावापृथिवीब्भ्याम्पवते सुभूताय पवते व्विश्श्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्यऽएष ते योनिर्व्विश्श्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्य÷ ॥२१॥

॥९॥ उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा बृहद्वते व्वयस्वतऽउक्थाव्व्यङ्गृह्णामि । यत्तऽइन्द्र बृहद्वय-

स्त्तस्म्मै त्त्वा व्विष्ण्णवे त्त्वैष ते योनिरुक्क्थेब्भ्यस्त्त्वा देवेब्भ्यस्त्त्वा देवाव्व्यँय्यज्ज्ञस्यायुषे
गृह्णामि मित्त्रावरुणाब्भ्यान्त्त्वा ॥२२॥
मित्त्रावरुणाब्भ्यान्त्त्वा देवाव्व्यँय्यज्ज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्द्राय त्त्वा देवाव्व्यँय्यज्ज्ञस्यायुषे
गृह्णामीन्द्द्राग्ग्निब्भ्यान्त्त्वा देवाव्व्यँय्यज्ज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्द्रावरुणाब्भ्यान्त्त्वा देवाव्व्यँ-
य्यज्ज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्द्राबृहस्प्पतिब्भ्यान्त्त्वा देवाव्व्यँय्यज्ज्ञस्यायुषे गृह्णामीन्द्द्रा-
विष्ण्णुब्भ्यान्त्त्वा देवाव्व्यँय्यज्ज्ञस्यायुषे गृह्णामि ॥२३॥
॥१०॥ मूर्द्धानन्दिवोऽअरतिम्पृथिव्व्या व्वैश्श्वानरमृतऽआजातमग्ग्निम् ।
कविꣳ सम्म्राजमतिथिञ्जनानामासन्ना पात्त्रञ्जनयन्त देवाः ॥२४॥
उपयामगृहीतोसि द्ध्रुवोसि द्ध्रुवक्क्षितिर्द्ध्रुवाणान्ध्रुवतमोच्च्युतानामच्च्युतक्क्षित्तमऽएष
ते योनिर्व्वैश्श्वानराय त्त्वा । ध्रुवन्ध्रुवेण मनसा व्वाचा सोममवनयामि । अथा नऽइन्द्र
ऽइद्द्विशोसपत्क्काः समनसस्क्करत् ॥२५॥
॥११॥ यस्त्ते द्द्रप्प्स स्क्कन्दति यस्त्तेऽअꣳशुर्ग्ग्रावच्च्युतो धिषणयोरुपस्त्थात् ।
अद्ध्वर्य्योर्व्वा परि व्वा यः पवित्त्रात्तन्ते जुहोमि मनसा व्वषट्कृतꣳ स्वाहा देवाना-
मुत्क्क्रमणमसि ॥२६॥
॥१२॥ प्प्राणाय मे व्वर्च्चोदा व्वर्च्चसे पवस्व व्यानाय मे व्वर्च्चोदा व्वर्च्चसे पवस्वोदानाय मे व्वर्च्चोदा
व्वर्च्चसे पवस्व व्वाचे मे व्वर्च्चोदा व्वर्च्चसे पवस्व क्क्रतूदक्क्षाब्भ्याम्मे व्वर्च्चोदा व्वर्च्चसे पवस्व
श्श्रोत्त्राय मे व्वर्च्चोदा व्वर्च्चसे पवस्व चक्क्षुब्भ्याम्मे व्वर्च्चोदसौ व्वर्च्चसे पवेथामात्त्मने
मे ॥२७॥
आत्त्मने मे व्वर्च्चोदा व्वर्च्चसे पवस्वौजसे मे व्वर्च्चोदा व्वर्च्चसे पवस्वायुषे मे व्वर्च्चोदा
व्वर्च्चसे पवस्व व्विश्श्वाब्भ्यो मे प्प्रजाब्भ्यो व्वर्च्चोदसौ व्वर्च्चसे पवेथाम् ॥२८॥
कोसि कतमोसि कस्यासि को नामासि । यस्य ते नामामन्महि यन्त्वा सोमेना-
तीतृपाम । भूर्भुवः स्वः सुप्प्रजाः प्प्रजाभिः स्याꣳ सुवीरो व्वीरैः सुपोषः
पोषैः ॥२९॥
॥१३॥ उपयामगृहीतोसि मधवे त्त्वोपयामगृहीतोसि माधवाय त्त्वोपयामगृहीतोसि शुक्क्राय
त्त्वोपयामगृहीतोसि शुचये त्त्वोपयामगृहीतोसि नभसे त्त्वोपयामगृहीतोसि
नभस्याय त्त्वोपयामगृहीतोसीषे त्त्वोपयामगृहीतोस्यूर्ज्जे त्त्वोपयामगृहीतोसि सहसे
त्त्वोपयामगृहीतोसि सहस्याय त्त्वोपयामगृहीतोसि तपसे त्त्वोपयामगृहीतोसि तपस्याय
त्त्वोपयामगृहीतोस्यꣳहसस्प्पतये त्त्वा ॥३०॥

॥१४॥ इन्द्राग्ग्नीऽआगतꣳ सुतङ्गीर्ब्भिर्न्नभो व्वरेण्ण्यम् । अस्य पातन्धियेषिता । उपयामगृहीतोसीन्द्राग्ग्निब्भ्यान्त्वैष ते योनिरिन्द्राग्ग्निब्भ्यान्त्वा ॥३१॥

॥१५॥ आ घा येऽअग्ग्निमिन्धते स्तृणन्ति बर्हिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा । उपयामगृहीतोस्यग्ग्नीन्द्राब्भ्यान्त्वैष ते योनिरग्ग्नीन्द्राब्भ्यान्त्वा ॥३२॥

॥१६॥ ओमासश्चर्षणीधृतो व्विश्वे देवासऽआगत । दाश्वाꣳसो दाशुषः सुतम् । उपयामगृहीतोसि विश्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्यऽएष ते योनिर्व्विश्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्यः ॥३३॥

॥१७॥ व्विश्वे देवासऽआगत शृणुता मऽइमꣳ हवम् । एदम्बर्हिर्न्निषीदत । उपयामगृहीतोसि व्विश्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्यऽएष ते योनिर्व्विश्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्यः ॥३४॥

॥१८॥ इन्द्र मरुत्त्वऽइह पाहि सोमँय्यथा शार्य्यातेऽअपिबः सुतस्य । तव प्प्रणीती तव शूर शर्म्मन्नाविवासन्ति कवयः सुयज्ज्ञाः । उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा मरुत्त्वतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्त्वते ॥३५॥

॥१९॥ मरुत्त्वन्तँव्वृषभँव्वावृधानमकवारिन्दिव्यꣳ शासमिन्द्रम् । व्विश्वासाहमवसे नूतनायोग्ग्रꣳ सहोदामिह तꣳ हुवेम । उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा मरुत्त्वतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्त्वते ।

॥२०॥ उपयामगृहीतोसि मरुतान्त्वौजसे ॥३६॥

॥२१॥ सजोषाऽइन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमम्पिब व्वृत्रहा शूर व्विद्वान् । जहि शत्रूँ१॥रप मृधो नुदस्वाथाभयङ्कृणुहि व्विश्वतो नः । उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा मरुत्त्वतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्त्वते ॥३७॥

॥२२॥ मरुत्त्वाँ२॥ऽइन्द्र व्वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्ष्वधम्मदाय । आसिञ्चस्व जठरे मद्ध्वऽऊर्म्मिन्त्वꣳ राजासि प्प्रतिपत्त्सुतानाम् । उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा मरुत्त्वतऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्त्वते ॥३८॥

॥२३॥ महाँ२॥ऽइन्द्रो नृवदाचर्षणिप्प्राऽउत द्विबर्हाऽअमिनः सहोभिः । अस्म्मद्र्य्यग्ग्वावृधे व्वीर्य्यायोरुः पृथुः सुकृतः कर्त्तृभिर्ब्भूत् । उपयामगृहीतोसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्म्महेन्द्राय त्वा ॥३९॥

॥२४॥ महाँ२॥ऽइन्द्रो यऽओजसा पर्ज्जन्यो व्वृष्टिमाँ२॥ऽइव । स्तोमैर्व्वत्सस्य व्वावृधे । उपयामगृहीतोसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्म्महेन्द्राय त्वा ॥४०॥

॥२५॥ उदु त्त्यञ्जातवेदसन्देवँव्वहन्ति केतवः । दृशे व्विश्वाय सूर्य्यꣳ स्वाहा ॥४१॥
चित्रन्देवानामुदगादनीकञ्चक्षुर्म्मित्रस्य व्वरुणस्याग्ग्नेः ।

आप्प्रा द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षꣳ सूर्य्यऽआत्मा जगतस्तस्थुषश्च स्वाहा ॥४२॥
अग्ने नय सुपथा रायेऽअस्म्मान्विश्श्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोद्ध्यस्म्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठान्ते नमऽउक्तिँविधेम स्वाहा ॥४३॥
अयन्नोऽअग्निर्व्वरिवस्कृणोत्त्वयम्मृधः पुरऽएतु प्प्रभिन्दन् ।
अयँव्वाजाञ्जयतु व्वाजसातावयꣳ शत्रूञ्जयतु जर्हृषाणः स्वाहा ॥४४॥
रूपेण वो रूपमब्भ्यागान्तुथो वो व्विश्श्ववेदा व्विभजतु ।
ऋतस्य पथा प्प्रेत चन्द्रदक्क्षिणा व्विस्वः पश्श्य व्व्यन्तरिक्षँय्यतस्व सदस्यैः ॥४५॥
ब्राह्मणमद्य व्विदेयम्पितृमन्तम्पैतृमत्त्यमृषिमार्षेयꣳ सुधातुदक्क्षिणम् ।
अस्म्मद्द्राता देवत्रा गच्छत प्प्रदातारमाविशत ॥४६॥
अग्नये त्वा मह्यँव्वरुणो ददातु सोमृतत्त्वमशीयायुर्द्दात्रऽएधि मयो मह्यम्प्रतिग्ग्रहीत्रे
रुद्राय त्वा मह्यँव्वरुणो ददातु सोमृतत्त्वमशीय प्प्राणो दात्रऽएधि वयो मह्यम्प्रतिग्ग्रहीत्रे बृहस्प्पतये त्वा मह्यँव्वरुणो ददातु सोमृतत्त्वमशीय त्वग्ग्दात्रऽएधि मयो
मह्यम्प्रतिग्ग्रहीत्रे यमाय त्वा मह्यँव्वरुणो ददातु सोमृतत्त्वमशीय हयो दात्रऽएधि
वयो मह्यम्प्रतिग्ग्रहीत्रे ॥४७॥
कोदात्कस्म्माऽअदात्कामोदात्कामायादात् ।
कामो दाता कामः प्प्रतिग्ग्रहीता कामैतत्ते ॥४८॥

॥ इति सप्तमोऽध्यायः ॥

अथाष्टमोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'उपयामगृहीतोसि' इत्यारभ्य (३२) 'मही द्यौः' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः । विशेषतश्च—
(४) 'यज्ञो देवानाम्' इत्यस्य कुत्सः, (६) 'वाममद्य' इत्यस्य बार्हस्पत्यो भरद्वाजः, (१५) 'समिन्द्र णः' इत्यस्यात्रिः, (२१) 'देवा गातुविदः' इत्यस्य मनसस्पतिः, (२३) 'उरुंꣳ हि राजा' इत्यस्य शुनःशेपः, (३१) 'मरुतो यस्य' इत्यस्य गोतमः, (३२) 'मही द्यौः' इत्यस्य मेधातिथिः ।
(३३) 'आतिष्ठ वृत्रहन' इत्यस्य गोतमः, (३४) 'युक्ष्वा हि' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (३५) 'इन्द्रमिद्धरी' इत्यस्य गोतमः, (३६) 'यस्मान्न जातः' (३७) 'इन्द्रश्च सम्राट्' इत्यनयोर्विवस्वान् , (३८) 'अग्ने पवस्व' इत्यस्य वैखानसः, (३९) 'उत्तिष्ठन्नोजसा' इत्यस्य कुरुस्तुतिः, (४०) 'अदृश्रमस्य' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (४१) 'उदु त्यम्' इत्यस्य देवाः, (४२) 'आजिघ्र कलशम्' (४३) 'इडे रन्ते' इत्यनयोः कुसुरुबिन्दुः, (४४) 'वि न इन्द्र' (४५) 'वाचस्पतिम्' (४६) 'विश्वकर्मन्' इत्येषां भारद्वाजः शासः ।
(४७) 'उपयाम० अग्नये त्वा' इत्यारभ्य (५३) 'दूरे चत्ताय' इत्यन्तानां देवास्तत्रापि—(५३) 'युवन्तमिन्द्रा' 'दूरे चत्ताय' इत्यनयोः परुच्छेपः ।
(५४) 'परमेष्ठ्यभिधीतः' इत्यारभ्य (६३) 'आपवस्व' इत्यन्तानां वसिष्ठस्तत्रापि-(६३) 'आपवस्व' इत्यस्य नैध्रुविः कश्यपः ॥

देवता (१) 'उपयाम० आदित्येभ्यः' इत्यस्य सोमः, 'विष्ण उरु' इत्यस्य विष्णुः ।
(२) 'कदा चन स्तरीः' इत्यस्यादित्यः, 'आदित्येभ्यस्त्वा' इत्यस्यादित्यग्रहः ।
(३) 'कदा चन प्रयुच्छसि' इत्यस्यादित्यः, 'आदित्येभ्यस्त्वा' इत्यस्यादित्यग्रहः ।
(४) 'यज्ञो देवानाम्' इत्यस्यादित्यः, 'आदित्येभ्यस्त्वा' इत्यस्यादित्यग्रहः ।
(५) 'विवस्वन्नादित्य' इत्यस्यादित्यः, 'श्रदस्मै नरः' इत्यस्याशीर्नरो वा ।
(६) 'वाममद्य' इत्यस्य सविता ।
(७) 'उपयाम० सावित्रोसि' इत्यस्य सविता ।
(८) 'उपयाम० सुशर्मासि' 'एष ते योनिः' इत्यनयोर्विश्वे देवाः ।
(९) 'उपयाम० बृहस्पतिसुतस्य' इत्यस्य लिङ्गोक्ता, 'अहम्परस्तात्' इत्यस्य प्रजापतिरूप आत्मा ।
(१०) 'अग्ना३इ' इत्यस्याग्निः, 'प्रजापतिर्वृषासि' इत्यस्य प्रजापतिः ।
(११) 'उपयाम० हरिरसि' इत्यस्य ऋक्सामे, 'हर्योर्धानाः' इत्यस्य लिङ्गोक्ताः ।
(१२) 'यस्ते अश्वसनिः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(१३) 'देवकृतस्य' 'मनुष्यकृतस्य' 'पितृकृतस्य' 'आत्मकृतस्य' 'एनस एनसः' 'यच्चाहमेनः' इत्येषामग्निः ।
(१४) 'सं वर्चसा' इत्यस्य त्वष्टा ।
(१५) 'समिन्द्र णः' इत्यस्य विश्वे देवाः ।
(१६) 'सं वर्चसा' इत्यस्य त्वष्टा ।
(१७) 'धाता रातिः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(१८) 'सुगा वः' इत्यस्य देवाः ।
(१९) 'याँ आवह' (२०) 'वयꣳ हि' इत्यनयोरग्निः ।
(२१) 'देवा गातुविदः' इत्यस्य वातः ।
(२२) 'यज्ञ यज्ञम्' 'एष ते यज्ञः' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ता ।
(२३) 'माहिर्भूः' इत्यस्य रज्जुः, 'उरुꣳ हि' इत्यस्य वरुणः, 'नमो वरुणाय' इत्यस्य वरुणः ।
(२४) 'अग्नेरनीकम्' इत्यस्याग्निः ।
(२५) 'समुद्रे ते' इत्यस्य सोमः ।
(२६) 'देवीरापः' इत्यस्यापः, 'देव सोमैष' इत्यस्य सोमः ।
(२७) 'अवभृथ निचुम्पुण' इत्यस्य यज्ञः, 'देवानाꣳ समिदसि' इत्यस्याग्निः ।
(२८) 'एजतु दशमास्यः' इत्यस्य गर्भः ।
(२९) 'यस्यै ते' इत्यस्य वशा ।
(३०) 'पुरुदस्मो विषुरूपः' इत्यस्य गर्भः ।
(३१) 'मरुतो यस्य' इत्यस्य मरुतः ।
(३२) 'मही द्यौः' इत्यस्य द्यावापृथिव्यौ ।
(३३) 'आतिष्ठ वृत्रहन्' इत्यस्येन्द्रः, 'उपयाम० इन्द्राय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य षोडशिग्रहः ।
(३४) 'युक्ष्वा हि' इत्यस्येन्द्रः, 'उपयाम० इन्द्राय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य षोडशिग्रहः ।
(३५) 'इन्द्रमिद्धरी' इत्यस्येन्द्रः, 'उपयाम० इन्द्राय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य षोडशिग्रहः ।
(३६) 'यस्मान्न जातः' इत्यस्येन्द्रः ।
(३७) 'इन्द्रश्च सम्राट्' इत्यस्येन्द्रावरुणौ षोडशी वा ।
(३८) 'अग्ने पवस्व' इत्यस्याग्निः, 'उपयाम० अग्नये' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः, 'अग्ने वर्चस्विन्' इत्यस्याग्निः ।
(३९) 'उत्तिष्ठन्नोजसा' इत्यस्य सोमः, 'उपयाम० इन्द्राय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योमिः' इत्यस्य ग्रहः, 'इन्द्रौजिष्ठ' इत्यस्येन्द्रः ।

(४०) 'अदृश्रमस्य' इत्यस्य सूर्यः, 'उपयाम० सूर्याय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः, 'सूर्य भ्राजिष्ठ' इत्यस्य सूर्यः ।

(४१) 'उदु त्यम्' इत्यस्य सूर्यः, 'उपयाम० सूर्याय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः ।

(४२) 'आजिघ्र कलशम्' (४३) 'इडे रन्ते' इत्यनयोर्गौः ।

(४४) 'वि न इन्द्र' इत्यस्येन्द्रः, 'उपयाम० इन्द्राय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः ।

(४५) 'वाचस्पतिम्' इत्यस्य विश्वकर्मा, 'उपयाम० इन्द्राय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः ।

(४६) 'विश्वकर्मन्' इत्यस्येन्द्रो विश्वकर्मा, 'उपयाम० इन्द्राय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः ।

(४७) 'उपयाम० अग्नये त्वा' 'इन्द्राय त्वा' 'विश्वेभ्यस्त्वा' 'अनुष्टुप्ते' इत्येषामदाभ्यः ।

(४८) 'ग्नेशीनान्त्वा' (४९) 'ककुभꣳ रूपम्' 'तस्मै ते' (५०) 'उशिक्त्वम्' 'वशी त्वम्' 'अस्मत्सखा' 'विश्वेषान्देवानाम्' इत्येषां सोमः ।

(५१) 'इह रतिः' इत्यस्य पशवः, 'उपसृजन्धरुणम्' इत्यस्याग्निः ।

(५२) 'सत्रस्य ऋद्धिः' इत्यस्य यजमानानामात्मा ।

(५३) 'युवन्तम्' इत्यस्येन्द्रापर्वतौ, 'दूरे चत्ताय' इत्यस्येन्द्रः, 'भूर्भुवः स्वः' इत्यस्याशीः ।

(५४) 'परमेष्ठ्यभिधीतः' 'प्रजापतिर्वाचि' 'अन्धो अच्छेतः' 'सविता सन्याम्' 'विश्वकर्मा दीक्षायाम्' 'पूषा सोमक्रयण्याम्' (५५) 'इन्द्रश्च मरुतश्च' 'असुरः पण्यमानः' 'मित्रः क्रीतः' 'विष्णुः शिपिविष्टः' 'विष्णुर्नरन्धिषः' (५६) 'सोम आगतः' 'वरुण आसन्द्याम्' 'अग्निराग्नीध्रे' 'इन्द्रो. हविर्धाने' 'अथर्वोपावह्रियमाणः' (५७) 'विश्वे देवाः' 'विष्णुराप्रीतपाः' 'यमः सूयमानः' 'विष्णुः सम्भ्रियमाणः' 'वायुः पूयमानः' 'शुक्रः पूतः' 'शुक्रः क्षीरश्रीः' 'मन्थी सक्तुश्रीः' (५८) 'विश्वे देवाः' 'असुर्होमाय' 'रुद्रो हूयमानः' 'वातोभ्यावृत्तः' 'नृचक्षाः प्रतिख्यातः' 'भक्षो भक्ष्यमाणः' 'पितरो नाराशꣳसाः' (५९) 'सन्नः सिन्धुः' 'समुद्रोभ्यवह्रियमाणः' 'सलिलः प्रप्लुतः' इत्येषां लिङ्गोक्ताः, 'ययोरोजसा' इत्यस्य विष्णुवरुणौ ।

(६०) 'देवान्दिवम्' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(६१) 'चतुस्त्रिꣳशत्' इत्यस्य घर्मः ।

(६२) 'यज्ञस्य दोहः' इत्यस्य यज्ञः ।

(६३) 'आपवस्व' इत्यस्य सोमः ॥

छन्दः(२) 'कदा चन' इत्यादिद्वयोर्बृहती, 'आदित्येभ्यस्त्वा' इति यजुः, (४) 'यज्ञो देवानाम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (५) 'श्रदस्मै' इत्यस्य जगती, (६) 'वाममद्य' (९) 'अहम्परस्तात्' (१४) 'सं वर्चसा' इत्यारभ्य (२०) 'वयꣳ हि त्वा' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (२१) 'देवा गातुविदः' इत्यस्य विराट्, (२३) 'उरुꣳ हि राजा' (२४) 'अग्नेरनीकम्' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (२५) 'समुद्रे ते' इत्यस्य विराट्, (२६) 'देवीरापः' इत्यस्य पङ्क्तिर्बृहती वा, (२८) 'एजतु दशमास्यः' इत्यस्य महापङ्क्तिः, (३१) 'मरुतो यस्य' (३२) 'मही द्यौः' इत्यनयोर्गायत्री, (३३) 'आतिष्ठ वृत्रहन्' (३४) 'युक्ष्वा हि' (३५) 'इन्द्रमिद्धरी' इत्येषामनुष्टुप्, (३६) 'यस्मान्न जातः' (३७) 'इन्द्रश्च सम्राट्' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, 'सह प्राणेन' इति यजुः, (३८) 'अग्ने पवस्व' (३९) 'उत्तिष्ठन्नोजसा' (४०) 'अदृश्रमस्य' इत्येषां गायत्री, सर्वेषामन्ते यजूंषि, (४१) 'उदु त्यम्' इत्यस्य गायत्री, (४२) 'आजिघ्र कलशम्' इत्यस्य महापङ्क्तिः, (४३) 'इडे रन्ते' इत्यस्य प्रस्तारपङ्क्तिः, (४४) 'वि न इन्द्र' इत्यस्यानुष्टुप्, (४५) 'वाचस्पतिम्' (४६) 'विश्वकर्मन्' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (५१) 'उपसृजन्धरुणम्' इत्यस्योष्णिक्, (५२) 'सत्रस्य ऋद्धिः' इत्यस्य बृहती, (५३) 'युवन्तमिन्द्रा' 'दूरे चत्ताय' इत्यनयोरत्यष्टिः, (५९) 'ययोरोजसा' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (६१) 'चतुस्त्रिꣳशत्' इत्यस्य पङ्क्तिस्त्रिष्टुब्वा, (६२) 'यज्ञस्य दोहः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (६३) 'आपवस्व' इत्यस्य गायत्री ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ उपयामगृहीतोस्यादित्त्येभ्यस्त्वा ।
विष्ण्णऽउरुगायैष ते सोमस्तꣳ रक्क्षस्व मा त्वा दभन् ॥१॥

कदा चन स्त्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे ।
उपोपेन्नु मघवन्भूयऽइन्नु ते दानन्देवस्य पृच्यतऽआदित्त्येभ्यस्त्वा ॥२॥
कदा चन प्प्रयुच्छस्युभे निपासि जन्मनी ।
तुरीयादित्त्य सवनन्तऽइन्द्रियमातस्त्थावमृतन्दिव्यादित्त्येभ्यस्त्वा ॥३॥
यज्ञो देवानाम्प्रत्त्येति सुम्नमादित्त्यासो भवता मृडयन्तः ।
आ वोर्वाची सुमतिर्ववृत्त्यादꣳहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासदादित्त्येभ्यस्त्वा ॥४॥
विवस्वन्नादित्त्यैष ते सोमपीथस्तस्मिन्मत्त्स्व । श्रदस्मै नरो वचसे दधातन यदाशीर्दा
दम्पती वाममश्नुतः । पुमान्पुत्रो जायते विन्दते वस्वधा विश्वाहारपऽएधते
गृहे ॥५॥

॥२॥ वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेदिवे वाममस्मभ्यꣳ सावीः ।
वामस्य हि क्षयस्य देव भूरेरया धिया वामभाजः स्याम ॥६॥
उपयामगृहीतोसि सावित्रोसि चनोधाश्चनोधाऽअसि चनो मयि धेहि ।
जिन्व यज्ञञ्जिन्व यज्ञपतिम्भगाय देवाय त्वा सवित्रे ॥७॥

॥३॥ उपयामगृहीतोसि सुशर्म्मासि सुप्प्रतिष्ठानो बृहदुक्षाय नमः ।
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यऽएष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥८॥

॥४॥ उपयामगृहीतोसि बृहस्प्पतिसुतस्य देव सोम तऽइन्दोरिन्द्रियावतः पत्नीवतो ग्रहाꣳ॥ऽऋद्ध्यासम् । अहम्परस्तादहमवस्ताद्यदन्तरिक्षन्तदु मे पिताभूत् । अहꣳ सूर्य्यमुभयतो ददर्शाहन्देवानाम्परमङ्गुहा यत् ॥९॥
अग्ना३॥ऽइ पत्नीवन्त्सजूर्देवेन त्वष्ट्रा सोमम्पिब स्वाहा । प्रजापतिर्वृषासि रेतोधा
रेतो मयि धेहि प्प्रजापतेस्ते वृष्णो रेतोधसो रेतोधामशीय ॥१०॥

॥५॥ उपयामगृहीतोसि हरिरसि हारियोजनो हरिभ्यान्त्वा ।
हर्य्योर्द्धाना स्त्थ सहसोमाऽइन्द्राय ॥११॥
यस्तेऽअश्वसनिर्भक्षो यो गोसनिस्तस्य तऽइष्टयजुषस्तुतस्तोमस्य शस्तोक्थस्योपहूतस्योपहूतो भक्षयामि ॥१२॥
देवकृतस्यैनसोवयजनमसि मनुष्यकृतस्यैनसोवयजनमसि पितृकृतस्यैनसोवयजनमस्यात्मकृतस्यैनसोवयजनमस्येनसऽएनसोवयजनमसि । यच्चाहमेनो विद्वाँश्चकार
यच्चाविद्वाँस्तस्य सर्वस्यैनसोवयजनमसि ॥१३॥

सँव॒र्च्च॑सा॒ पय॑सा॒ सन्त॒नूभि॒रग॑न्महि॒ मन॑सा॒ सꣳ शि॒वेन॑ ।
त्वष्टा॑ सु॒दत्रो॒ व्विद॑धातु॒ रायो॑नु॒मार्ष्टु॒ त॒न्वो॒ यद्विलि॑ष्टम् ॥१४॥

॥६॥ समि॑न्द्र णो॒ मन॑सा नेषि॒ गोभि॒ः सꣳ सू॒रिभि॑र्म्मघव॒न्त्सꣳ स्व॒स्त्या ।
सम्ब्रह्म॑णा दे॒वकृ॑तँ॒य्यदस्ति॒ सन्दे॒वाना॑ꣳ सु॒मतौ॑ य॒ज्ञिया॑ना॒ꣳ स्वाहा॑ ॥१५॥
सँव॒र्च्च॑सा॒ पय॑सा॒ सन्त॒नूभि॒रग॑न्महि॒ मन॑सा॒ सꣳ शि॒वेन॑ ।
त्वष्टा॑ सु॒दत्रो॒ व्विद॑धातु॒ रायो॑नु॒मार्ष्टु॒ त॒न्वो॒ यद्विलि॑ष्टम् ॥१६॥
धा॒ता रा॒तिः स॑वि॒तेदञ्जु॑षन्ताम्प्र॒जाप॑तिर्न्नि॒धिपा दे॒वोऽअ॒ग्निः ।
त्वष्टा॒ व्विष्णु॑ः प्र॒जया॑ सꣳररा॒णा यज॑माना॒य द्रवि॑णन्दधात॒ स्वाहा॑ ॥१७॥
सु॒गा वो॑ देवा॒ः सद॑नाऽअकर्म्म॒ यऽआ॑ज॒ग्मेदꣳ सव॑नञ्जुषा॒णाः ।
भर॑माणा॒ व्वह॑माना ह॒वीꣳष्य॒स्म्मे ध॑त्त व्वसवो॒ व्वसू॑नि॒ स्वाहा॑ ॥१८॥
याँ२॥ऽआव॑हऽउश॒तो दे॑व दे॒वाँस्तान्प्रेर॑य॒ स्वेऽअ॑ग्ने स॒धस्थे॑ ।
ज॒क्षि॒वाꣳसः॑ पपि॒वाꣳस॑श्च॒ व्विश्वे॑सुङ्घ॒र्म्मꣳ स्व॒रा॑तिष्ठ॒तानु॒ स्वाहा॑ ॥१९॥
व॒यꣳ हि त्वा॑ प्रय॒ति य॒ज्ञेऽअ॒स्मिन्नग्ने॒ होता॑रमवृणीमही॒ह ।
ऋध॑ग॒याऽऋध॑गु॒ताश॑मिष्ठाः प्रजा॒नन्य॒ज्ञमुप॑याहि॒ व्विद्वान्त्स्वाहा॑ ॥२०॥
देवा॑ गातुविदो गा॒तुँव्वि॒त्त्वा गा॒तुमि॑त ।
मन॑सस्पतऽइ॒मन्दे॑व य॒ज्ञꣳ स्वाहा॒ व्वाते॑ धाः ॥२१॥
यज्ञ॑ य॒ज्ञङ्ग॑च्छ य॒ज्ञप॑तिङ्गच्छ॒ स्वाँय्योनि॑ङ्गच्छ॒ स्वाहा॑ ।
ए॒ष ते॑ य॒ज्ञो य॑ज्ञपते स॒हसू॑क्तवाकः॒ सर्व॑वीर॒स्तञ्जु॑षस्व॒ स्वाहा॑ ॥२२॥

माहि॑र्भू॒र्म्मा पृदा॑कुः । उ॒रुꣳ हि राजा॒ व्वरु॑णश्च॒कार॒ सूर्य्या॑य॒ पन्था॒मन्वे॑त॒वाऽउ॑ ।
अ॒पदे॒ पादा॒ प्रति॑धातवेकरु॒ताप॑वक्ता हृदया॒विध॑श्चित् ।
नमो॒ व्वरु॑णाया॒भिष्ठि॑तो॒ व्वरु॑णस्य॒ पाशः॑ ॥२३॥
अ॒ग्नेरनी॑कम॒पऽआवि॑वेशा॒पान्नपा॑त्प्रति॒रक्ष॑न्नसु॒र्य्य॑म् ।
दमे॑दमे स॒मिधँ॑य्यक्ष्यग्ने॒ प्रति॑ ते जि॒ह्वा घृ॒तमुच्च॑रण्य॒त्स्वाहा॑ ॥२४॥
स॒मु॒द्रे ते॒ हृद॑यम॒प्स्व॒न्तः सन्त्वा॑ व्विश॒न्त्वोष॑धीरु॒तापः॑ ।
य॒ज्ञस्य॑ त्वा यज्ञपते सू॒क्तोक्तौ॑ नमोवा॒के व्विधे॑म॒ यत्स्वाहा॑ ॥२५॥
देवी॑रापऽए॒ष वो॒ गर्भ॒स्तꣳ सुप्री॑त॒ꣳ सुभृ॑तम्बिभृत ।
देव॑ सोमै॒ष ते॑ लो॒कस्तस्मि॒ञ्छञ्च॒ व्वक्ष्व॒ परि॑ च व्वक्ष्व ॥२६॥

अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः। अव देवैर्देवकृतमेनोयासिषमव मर्त्त्यैर्मर्त्त्यकृतम्पुरुराव्णो देव रिषस्पाहि ।? देवानाꣳ समिदसि ॥२७॥ ?

॥८॥ एजतु दशमास्यो गब्भो जरायुणा सह। यथायँव्वायुरेजति यथा समुद्द्रऽएजति। एवायन्दशमास्योऽअस्रज्जरायुणा सह ॥२८॥

यस्यै ते यज्ञियो गब्भो यस्यै योनिर्हिरण्ण्ययी। अङ्गान्यह्रुता यस्य तम्मात्रा समजीगमꣳ स्वाहा ॥२९॥

पुरुदस्मो विषुरूपऽइन्दुरन्तर्म्महिमानमानञ्ज धीरः। एकपदीन्द्विपदीन्त्रिपदीञ्चतुष्पदीमष्टापदीम्भुवनानु प्प्रथन्ताꣳ स्वाहा ॥३०॥

मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः। स सुगोपातमो जनः ॥३१॥

मही द्यौः पृथिवी च नऽइमँय्यज्ञम्मिमिक्षताम्। पिपृतान्नो भरीमभिः ॥३२॥

॥९॥ आतिष्ठ वृत्रहन्रथँय्युक्ता ते ब्रह्मणा हरी। अर्वाचीनꣳ सु ते मनो ग्रावा कृणोतु वग्नुना। उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा षोडशिनऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने ॥३३॥

॥१०॥ युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यप्प्रा। अथा नऽइन्द्र सोमपा गिरामुपश्श्रुतिञ्चर। उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा षोडशिनऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने ॥३४॥

॥११॥ इन्द्रमिद्धरी वहतोप्प्रतिधृष्टशवसम्। ऋषीणाञ्च स्तुतीरुप यज्ञञ्च मानुषाणाम्। उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा षोडशिनऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिने ॥३५॥

॥१२॥ यस्मान्न जातः परोऽअन्न्योऽअस्ति यऽआविवेश भुवनानि विश्श्वा। प्रजापतिः प्प्रजया सꣳरराणस्त्रीणि ज्योतीꣳषि सचते स षोडशी ॥३६॥

इन्द्रश्च सम्म्राड्वरुणश्च राजा तौ ते भक्षञ्चक्रतुरग्ग्रऽएतम्। तयोरहमनु भक्षम्भक्षयामि वाग्ग्देवी जुषाणा सोमस्य तृप्प्यतु सह प्प्राणेन स्वाहा ॥३७॥

॥१३॥ अग्ने पवस्व स्वपाऽअस्मे वर्च्चः सुवीर्य्यम्। दधद्रयिम्मयि पोषम्। उपयामगृहीतोस्यग्नये त्वा वर्च्चसऽएष ते योनिरग्नये त्वा वर्च्चसे। अग्ने वर्च्चस्विन्वर्च्चस्वाँस्त्वन्देवेष्ष्वसि वर्च्चस्वानहम्मनुष्ष्येषु भूयासम् ॥३८॥

॥१४॥ उत्तिष्ठन्नोजसा सह पीत्त्वी शिप्प्रेऽअवेपयः। सोममिन्द्र चमूसुतम्। उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वौजसऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वौजसे। इन्द्रौजिष्ठौजिष्ठस्त्वन्देवेष्ष्वस्योजिष्ठोहम्मनुष्ष्येषु भूयासम् ॥३९॥

॥१५॥ अदृश्रमस्य केतवो व्वि रश्म्मयो जनाँ२॥ऽअनु । भ्राजन्तोऽअग्नयो यथा । उपयामगृहीतोसि सूर्य्याय त्वा ब्भ्राजायैष ते योनिः सूर्य्याय त्वा ब्भ्राजाय । सूर्य्य ब्भ्राजिष्ठ ब्भ्राजिष्ठस्त्वन्देवेष्ष्वसि ब्भ्राजिष्ठोहम्मनुष्ष्येषु भूयासम् ॥४०॥

॥१६॥ उदु त्यञ्जातवेदसन्देवँव्वहन्ति केतवः । दृशे व्विश्श्वाय सूर्य्यम् । उपयामगृहीतोसि सूर्य्याय त्वा ब्भ्राजायैष ते योनिः सूर्य्याय त्वा ब्भ्राजाय ॥४१॥

॥१७॥ आजिग्घ्र कलशम्मह्या त्वा व्विशन्त्विन्दवः । पुनरूर्ज्जा निवर्त्तस्व सा नः सहस्रन्धुक्ष्वोरुधारा पयस्वती पुनर्म्माविशताद्रयिः ॥४२॥

इडे रन्ते हव्ये काम्म्ये चन्द्रे ज्योतेदिति सरस्वति महि व्विश्श्रुति ।
एता तेऽअघ्न्ये नामानि देवेब्भ्यो मा सुकृतम्ब्रूतात् ॥४३॥

॥१८॥ व्वि नऽइन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्न्यतः । योऽअस्म्माँ२॥ऽअभिदासत्यधरङ्गमया तमः । उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा व्विमृधऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा व्विमृधे ॥४४॥

॥१९॥ व्वाचस्प्पतिँव्विश्श्वकर्म्माणमूतये मनोजुवँव्वाजेऽअद्या हुवेम । स नो व्विश्श्वानि हवनानि जोषद्विश्श्वशम्भूरवसे साधुकर्म्मा । उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा व्विश्श्वकर्म्मणऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा व्विश्श्वकर्म्मणे ॥४५॥

॥२०॥ व्विश्श्वकर्म्मन्हविषा व्वर्द्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरवद्ध्यम् । तस्म्मै व्विशः समनमन्त पूर्व्वीरयमुग्ग्रो व्विहव्यो यथासत् । उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा व्विश्श्वकर्म्मणऽएष ते योनिरिन्द्राय त्वा व्विश्श्वकर्म्मणे ॥४६॥

॥२१॥ उपयामगृहीतोस्यग्नये त्वा गायत्रच्छन्दसङ्गृह्णामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्प्छन्दसङ्गृह्णामि व्विश्श्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्यो जगच्छन्दसङ्गृह्णाम्म्यनुष्टुप्प्तेभिगरः ॥४७॥

व्वेशीनान्त्वा पत्मन्नाधूनोमि कुकूननानान्त्वा पत्मन्नाधूनोमि भन्दनानान्त्वा पत्मन्नाधूनोमि मदिन्तमानान्त्वा पत्मन्नाधूनोमि मधुन्तमानान्त्वा पत्मन्नाधूनोमि शुक्रन्त्वा शुक्रऽआधूनोम्म्यह्नो रूपे सूर्य्यस्य रश्म्मिषु ॥४८॥

ककुभꣳ रूपँव्वृषभस्य रोचते बृहच्छुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः सोमः सोमस्य पुरोगाः । यत्ते सोमादाब्भ्यन्नाम जागृवि तस्म्मै त्वा गृह्णामि तस्म्मै ते सोम सोमाय स्वाहा ॥४९॥

उशिक्त्वन्देव सोमाग्नेः प्प्रियम्पाथोपीहि व्वशी त्वन्देव सोमेन्द्रस्य प्प्रियम्पाथोपीह्यस्म्मत्सखा त्वन्देव सोम व्विश्श्वेषान्देवानाम्प्प्रियम्पाथोपीहि ॥५०॥

॥२२॥ इह रतिरिह रमद्ध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा । उपसृजन्धरुणम्मात्रे धरुणो मातरन्धयन् । रायस्प्पोषमस्म्मासु दीधरत्त्स्वाहा ॥५१॥

सत्रस्यऽऋद्धिरस्यगन्म ज्ज्योतिरमृताऽअभूम । दिवम्पृथिव्व्याऽअद्ध्यारुहामाविदाम देवान्त्स्वर्ज्ज्योतिः ॥५२॥

युवन्तमिन्द्रापर्व्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्न्यादप तन्तमिद्धतँव्वज्ज्रेण तन्तमिद्धतम् । दूरे चत्ताय च्छन्त्सद्गहनँय्यदिनक्क्षत् । अस्म्माकꣳ शत्रून्परि शूर व्विश्वतो दर्म्मा दर्षीष्ट व्विश्वतः । भूर्ब्भुवः स्वः सुप्प्रजाः प्प्रजाभिः स्याम सुवीरा व्वीरैः सुपोषाः पोषैः ॥५३॥

॥२३॥ परमेष्ठ्यभिधीतः प्प्रजापतिर्व्वाचि व्याहृतायामन्धोऽअच्छेतः
सविता सन्न्याँव्विश्वकर्म्मा दीक्क्षायाम्पूषा सोमक्क्रयण्ण्यामिन्द्रश्च ॥५४॥

इन्द्रश्च मरुतश्च क्क्रयायोपोत्त्थितोसुरः पण्ण्यमानो मित्रः क्क्रीतो व्विष्णुः शिपिविष्टऽऊरावासन्नो व्विष्णुर्न्नरन्धिषः प्प्रोह्यमाणः सोमः ॥५५॥

प्प्रोह्यमाणः सोमऽआगतो व्वरुणऽआसन्द्यामासन्नोग्निराग्नीद्ध्रऽइन्द्रो हविर्द्धानेथर्व्वोपावह्रियमाणो व्विश्वे देवाः ॥५६॥

व्विश्वे देवाऽअꣳशुषु न्न्युप्तो व्विष्णुराप्प्रीतपाऽआप्प्याय्यमानो यमः सूयमानो व्विष्णुः सम्म्भ्रियमाणो व्वायुः पूयमानः शुक्क्रः पूतः शुक्क्रः क्क्षीरश्श्रीर्म्मन्थी सक्तुश्श्रीर्व्विश्वे देवाः ॥५७॥

व्विश्वे देवाश्चमसेषून्नीतोसुर्होमायोद्यतो रुद्रो हूयमानो व्वातोभ्यावृत्तो नृचक्क्षाः प्प्रतिक्ख्यातो भक्क्षो भक्क्ष्यमाणः पितरो नाराशꣳसाः सन्नः सिन्धुः ॥५८॥

सन्नः सिन्धुरवभृथायोद्यतः समुद्द्रोभ्यवह्रियमाणः सलिलः प्प्रप्प्लुतो ययोरोजसा स्क्कभिता रजाꣳसि व्वीर्य्येभिर्व्वीरतमा शविष्ठा । या पत्त्येतेऽअप्प्रतीता सहोभिर्व्विष्णूऽअगन्व्वरुणा पूर्व्वहूतौ ॥५९॥

देवान्दिवमगन्न्यज्ज्ञस्त्ततो मा द्रविणमष्टु मनुष्ष्यानन्तरिक्क्षमगन्न्यज्ज्ञस्त्ततो मा द्रविणमष्टु पितृन्पृथिवीमगन्न्यज्ज्ञस्त्ततो मा द्रविणमष्टु यङ्कञ्च लोकमगन्न्यज्ज्ञस्त्ततो मे भद्रमभूत् ॥६०॥

चतुस्त्रिꣳशत्तन्तवो ये व्वितत्त्निरे यऽइमँय्यज्ज्ञꣳ स्वधया ददन्ते । तेषाञ्छिन्नꣳ सम्म्वेतद्दधामि स्वाहा घर्म्मोऽअप्प्येतु देवान् ॥६१॥

य॒ज्ञस्य॒ दोहो॒ व्वित॑तः पुरु॒त्रा सोऽअ॑ष्ट॒धा दिव॑म॒न्वात॑तान । स य॑ज्ञ धुक्ष्व॒ महि॑ मे प्प्र॒जाया॑ᳫ᳚ रा॒यस्प्पोष॒ᳫँ᳚व्विश्व॑मायु॑रशीय॒ स्वाहा॑ ॥६२॥

आप॑वस्व॒ हिर॑ण्ण्यव॒दश्श्व॑वत्सोम व्वी॒रव॑त् । व्वाज॒ङ्गोम॑न्तु॒माभ॑र॒ स्वाहा॑ ॥६३॥

॥ इत्यष्टमोऽध्यायः ॥

अथ नवमोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'देव सवितः' इत्यारभ्य (३४) 'वसवस्त्रयोदशाक्षरेण' इत्यन्तानां सामान्यतो बृहस्पतिरिन्द्रश्च ऋषी । विशेषतश्च—

(१४) 'एष स्य' (१५) 'उत स्मास्य' इत्यनयोर्वामदेव्यो दधिक्रावा, (१६) 'शन्नो भवन्तु' इत्यस्य वसिष्ठः, (१७) 'ते नो अर्वन्तः' इत्यस्य नाभानेदिष्ठः, (१८) 'वाजेवाजे' (१९) 'आ मा' इत्यनयोर्वसिष्ठः. (२६) 'सोमᳫ᳚ राजानम्' इत्यादित्रयाणां तापसः ।

(३५) 'एष ते निर्ऋते' इत्यस्य वरुणः, 'अग्निनेत्रेभ्यः' इत्यारभ्य (४०) 'इमन्देवाः' इत्यन्तानां वरुणो देवाश्च, तत्रापि— (३७) 'अग्ने सहस्व' इत्यस्य भारतौ देवश्रवोदेववातौ ।

देवता (१) 'देव सवितः' इत्यस्य सविता ।

(२) 'ध्रुवसदन्त्वा' इत्यस्येन्द्रः, 'उपयाम० इन्द्राय' इत्यस्य सोमः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः, 'अप्सुषदम्' इत्यस्येन्द्रः, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः क्रमेण सोमग्रहौ, 'पृथिविसदम्' इत्यस्येन्द्रः, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः क्रमेण सोमग्रहौ ।

(३) 'अपाᳫ᳚ रसम्' इत्यस्य रसः, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः क्रमेण सोमग्रहौ ।

(४) 'ग्रहा ऊर्जाहुतयः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता, 'उपयामगृहीतः' 'एष ते योनिः' इत्यनयोः क्रमेण सोमग्रहौ, 'सम्पृचौ स्थः' 'विपृचौ स्थः' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ता ।

(५) 'इन्द्रस्य वज्रः' इत्यस्य रथः, 'वाजस्य नु' इत्यस्य पृथिवी, 'तस्यान्नो देवः' इत्यस्य सविता ।

(६) 'अप्स्वन्तः' इत्यस्याश्वः, 'देवीरापः' इत्यस्यापः ।

(७) 'वातो वा' (८) 'वातरᳫ᳚हा भव' (९) 'जवो यस्ते' 'वाजिनो वाजजितः' इत्येषामश्वः ।

(१०) 'देवस्याहम्' इत्यादिचतुर्णाम्, (११) 'बृहस्पते वाजम्' 'इन्द्र वाजम्' इत्यनयोः, (१२) 'एषा वः' इत्यादिद्वयोः, (१३) 'देवस्याहम्' 'बृहस्पतेर्वाजजितः' इत्यनयोश्च लिङ्गोक्ता, 'वाजिनो वाजजितः' (१४) 'एष स्य' (१५) 'उत स्मास्य' (१६) 'शन्नो भवन्तु' (१७) 'ते नो अर्वन्तः' (१८) 'वाजेवाजे' इत्येषामश्वः ।

(१९) 'आ मा' इत्यस्य प्रजापतिः, 'वाजिनो वाजजितः' इत्यस्याश्वः ।

(२०) 'आपये स्वाहा' 'स्वापये स्वाहा' 'अपिजाय स्वाहा' 'क्रतवे स्वाहा' 'वसवे स्वाहा' 'अहर्पतये स्वाहा' 'अह्ने मुग्धाय' 'मुग्धाय वैनᳫ᳚शिनाय' 'विनᳫ᳚शिन आन्त्यायनाय' 'अन्त्याय भौवनाय' 'भुवनस्य पतये' 'अधिपतये स्वाहा' (२१) 'आयुर्यज्ञेन' 'प्राणो यज्ञेन' 'चक्षुर्यज्ञेन' 'श्रोत्रं यज्ञेन' 'पृष्ठं यज्ञेन' 'यज्ञो यज्ञेन' इत्येषां प्रजापतिः, 'प्रजापतेः प्रजाः' 'स्वर्देवाः' 'अमृता अभूम' इत्येषां यजमानः ।

(२२) 'अस्मे वः' इत्यस्य दिशः, 'नमो मात्रे' इत्यस्य पृथिवी, 'इयन्ते' इत्यस्यासन्दी, 'यन्तासि' इत्यस्य सुन्वन् ।

(२३) 'वाजस्येमम्' (२४) 'वाजस्येमाम्' (२५) 'वाजस्य नु' इत्येषां प्रजापतिः ।

(२६) 'सोमानᳫ᳚ राजानम्' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(२७) 'अर्यमणम्' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(२८) 'अग्ने अच्छावदेह' इत्यस्याग्निः ।

(२९) 'प्र नो यच्छतु' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(३०) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'सरस्वत्यै वाचः' इत्यस्य सुन्वन् ।

(३१) 'अग्निरेकाक्षरेण' 'अश्विनौ द्व्यक्षरेण' 'विष्णुस्त्र्यक्षरेण' 'सोमश्चतुरक्षरेण' (३२) 'पूषा पञ्चाक्षरेण' 'सविता षडक्षरेण' 'मरुतः सप्ताक्षरेण' 'बृहस्पतिरष्टाक्षरेण' (३३) 'मित्रो नवाक्षरेण' 'वरुणो दशाक्षरेण' 'इन्द्र एकादशाक्षरेण' 'विश्वे देवा द्वादशाक्षरेण' (३४) 'वसवस्त्रयोदशाक्षरेण' 'रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण' 'आदित्याः पञ्चदशाक्षरेण' 'अदितिः षोडशाक्षरेण' 'प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(३५) 'एष ते निर्ऋते' इत्यस्य पृथिवी, 'अग्निनेत्रेभ्यः' 'यमनेत्रेभ्यः' 'विश्वदेवनेत्रेभ्यः' 'मित्रावरुणनेत्रेभ्यः' 'सोमनेत्रेभ्यः' (३६) 'ये देवा अग्निनेत्राः' 'ये देवा यमनेत्राः' 'ये देवा विश्वदेवनेत्राः' 'ये देवा मित्रावरुणनेत्राः' 'ये देवाः सोमनेत्राः' इत्येषां देवाः ।

(३७) 'अग्ने सहस्व' इत्यस्याग्निः ।

(३८) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'उपांशोर्वीर्येण' 'रक्षसान्त्वा' 'अवधिष्म रक्षः' इत्येषां रक्षोहा ।

(३९) 'सविता त्वा' (४०) 'इमन्देवाः' इत्यनयोर्यजमानः ॥

छन्दः (१) 'देव सवितः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, 'स्वाहा' इति यजुः, (३) 'अपांꣳ रसम्' (४) 'ग्रहा ऊर्जाहुतयः' इत्यनयोरनुष्टुप्, (५) 'वाजस्य नु' इत्यस्यातिजगती, (६) 'अप्स्वन्तः' इत्यस्य पुरउष्णिक्, (७) 'वातो वा' इत्यस्योष्णिक्, (८) 'वातरꣳहा भव' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (९) 'जवो यस्ते' (१४) 'एष स्य वाजी' (१५) 'उत स्मास्य' इत्येषां जगती, 'स्वाहा' इति यजुः, (१६) 'शन्नो भवन्तु' इत्यस्य विराट्, (१७) 'ते नो अर्वन्तः' इत्यस्य जगती, (१८) 'वाजेवाजे' (१९) 'आ मा' (२३) 'वाजस्येमम्' (२४) 'वाजस्येमाम्' (२५) 'वाजस्य नु' इत्येषां त्रिष्टुप्, (२६) 'सोमꣳ राजानम्' (२७) 'अर्यमणम्' (२८) 'अग्ने अच्छावदेह' इत्येषामनुष्टुप्, (२९) 'प्र नो यच्छतु' इत्यस्य गायत्री, (३७) 'अग्ने सहस्व' इत्यस्यानुष्टुप् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ देव सवितः प्प्रसुव यज्ञम्प्प्रसुव यज्ञपतिम्भगाय । दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतन्नः पुनातु व्वाचस्प्पतिर्व्वाजन्नः स्वदतु स्वाहा ॥१॥

ध्रुवसदन्त्वा नृषदम्मनःसदमुपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा जुष्ट्टङ्गृह्णाम्म्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्ट्टतमम् । अप्प्सुषदन्त्वा घृतसदँव्व्योमसदमुपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा जुष्ट्टङ्गृह्णाम्म्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्ट्टतमम् । पृथिविसदन्त्वान्तरिक्षसदन्दिविसदन्देवसदन्नाकसदमुपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा जुष्ट्टङ्गृह्णाम्म्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्ट्टतमम् ॥२॥

अपाꣳ रसमुद्वयसꣳ सूर्य्ये सन्तꣳ समाहितम् । अपाꣳ रसस्य यो रसस्तँव्वो गृह्णाम्म्युत्तममुपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा जुष्ट्टङ्गृह्णाम्म्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्ट्टतमम् ॥३॥

ग्रहाऽऊर्ज्जाहुतयो व्यन्तो विप्प्राय मतिम् । तेषाँव्विशिप्प्रियाणाँव्वोहमिषमूर्ज्जꣳ समग्ग्रभमुपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा जुष्ट्टङ्गृह्णाम्म्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्ट्टतमम् । सम्पृचौ स्त्थः सम्मा भद्द्रेण पृङ्क्तँव्विपृचौ स्त्थो वि मा पाप्मना पृङ्क्तम् ॥४॥

॥२॥ इन्द्र॑स्य॒ व्वज्रो॑सि व्वाज॒सास्त्वया॒यँव्वाज॑ꣳ सेत्। व्वाज॑स्य॒ नु प्प्र॑स॒वे मा॒तर॑म्म॒हीमदि॑तिं॒न्नाम॒ व्वच॑सा करामहे। यस्या॑मि॒दँव्विश्व॒म्भुव॑नमावि॒वेश॒ तस्या॑न्नो दे॒वः स॑वि॒ता धर्म्म॑ सावि॑षत् ॥५॥

अ॒प्प्स्व॒न्तर॒मृत॑म॒प्प्सु भे॑षजम॒पामु॒त प्प्रश॑स्त्तिष्ष्वश्श्वा॒ भव॑त व्वा॒जिन॑÷।
दे॒वीरा॑पो॒ यो व॑ऽऊ॒र्म्मिः प्प्र॒तूर्त्तिः॑ क॒कुन्मा॑न्वाज॒सास्तेना॒यँव्वाज॑ꣳ सेत् ॥६॥

व्वातो॑ वा॒ मनो॑ वा गन्ध॒र्व्वाः स॒प्तवि॑ꣳशतिः।
तेऽअग्ग्रेऽश्श्व॑मयुञ्जँ॒स्तेऽअ॑स्म्मिञ्ज॒वमाद॑धुः ॥७॥

व्वात॑ꣳहा भव व्वाजिन्न्युज्यमा॑न॒ऽइन्द्र॑स्येव॒ दक्षि॑णः श्श्रि॒यैधि।
यु॒ञ्जन्तु॑ त्वा म॒रुतो॑ व्विश्ववे॑दस॒ऽआ ते॒ त्त्वष्टा॑ प॒त्त्सु ज॒वन्द॑धातु ॥८॥

ज॒वो यस्ते॑ व्वाजि॒न्निहि॑तो॒ गुहा॒ यः श्श्ये॒ने परी॑त्तो॒ऽअच॑रच्च॒ व्वाते॑। तेन॑ नो व्वाजि॒न्बल॑वा॒न्बले॑न व्वाज॒जिच्च॒ भव॒ सम॑ने च पारयि॒ष्ष्णुः। व्वाजि॑नो व्वाजजितो॒ व्वाज॑ꣳ सरि॒ष्ष्यन्तो॑ बृह॒स्प्पते॑र्ब्भा॒गमव॑जिग्घ्रत ॥९॥

॥३॥ दे॒वस्या॒हꣳ स॑वि॒तुः स॒वे स॒त्त्यस॑वसो॒ बृह॒स्प्पते॑रुत्त॒मन्नाक॑ꣳ रुहेयम्। दे॒वस्या॒हꣳ स॑वि॒तुः स॒वे स॒त्यस॑वस॒ऽइन्द्र॑स्योत्त॒मन्नाक॑ꣳ रुहेयम्। दे॒वस्या॒हꣳ स॑वि॒तुः स॒वे स॒त्त्यप्प्र॑सवसो॒ बृह॒स्प्पते॑रुत्त॒मन्नाक॑मरुहम्। दे॒वस्या॒हꣳ स॑वि॒तुः स॒वे स॒त्त्यप्प्र॑सवस॒ऽइन्द्र॑स्योत्त॒मन्नाक॑मरुहम् ॥१०॥

बृह॑स्प्पते॒ व्वाज॑ञ्जय॒ बृह॒स्प्पत॑ये॒ व्वाचँ॑व्वदत॒ बृह॒स्प्पतिँ॒व्वाज॑ञ्जापयत।
इन्द्र॒ व्वाज॑ञ्जयेन्द्रा॑य॒ व्वाचँ॑व्वद॒तेन्द्रँ॒व्वाज॑ञ्जापयत ॥११॥

ए॒षा वः॒ सा स॒त्त्या सँ॒व्वाग॑भू॒द्यया॒ बृह॒स्प्पतिँ॒व्वाज॒मजी॑जप॒ताजी॑जपत॒ बृह॒स्प्पतिँ॒व्वाजँ॒व्वन॑स्प्पतयो॒ व्विमु॑ञ्च्चयद्ध्वम्। ए॒षा वः॒ सा स॒त्त्या सँ॒व्वाग॑भू॒द्ययेन्द्रँ॒व्वाज॒मजी॑जप॒ताजी॑जप॒तेन्द्रँ॒व्वाजँ॒व्वन॑स्प्पतयो॒ व्विमु॑ञ्च्चयद्ध्वम् ॥१२॥

दे॒वस्या॒हꣳ स॑वि॒तुः स॒वे स॒त्त्यप्प्र॑सवसो॒ बृह॒स्प्पते॑र्व्वाज॒जितो॒ व्वाज॑ञ्जेषम्।
व्वाजि॑नो व्वाजजि॒तोऽध्व॑न स्कब्भ्नु॒वन्तो॒ योज॑ना॒ मिमा॑नाः काष्ट्ठा॑ङ्गच्छत ॥१३॥

ए॒ष स्य व्वा॒जी क्षि॑प॒णिन्तु॑रण्ण्यति ग्ग्री॒वाया॑म्ब॒द्धोऽअ॑पिक॒क्षऽआ॒सनि॑।
क्रतु॑न्दधि॒क्क्राऽअनु॑ स॒ꣳसनि॑ष्ष्यदत्प॒थामङ्काꣳ॒स्यन्वा॒पनी॑फण॒त्त्स्वाहा॑ ॥१४॥

उ॒त स्म्मा॑स्य॒ द्द्रव॑तस्त्तुरण्ण्य॒तः प॒र्ण्णन्न वेर॑नु॒वाति॑ प्प्रग॒र्द्धिन॑÷।
श्श्ये॒नस्ये॑व॒ द्ध्रज॑तोऽअङ्कु॒सम्परि॑ दधि॒क्क्राव्ण्ण॑÷ स॒होर्ज्जा तरि॑त्रतः॒ स्वाहा॑ ॥१५॥

शन्नो॑ भवन्तु व्वा॒जिनो॒ हवे॑षु दे॒वता॑ता मि॒तद्र॑वः स्व॒र्क्काः ।
ज॒म्भय॒न्तोहि॒ँवृक॒ꣳ रक्षा॑ꣳसि॒ सने॑म्म्य॒स्म्मद्यु॑यव॒न्नमी॑वाः ॥१६॥
ते नो॒ऽअर्व॑न्तो हवन॒श्श्रुतो॒ हवँ॒व्विश्श्वे॑ शृण्ण्वन्तु व्वा॒जिनो॑ मि॒तद्र॑वः ।
स॒ह॒स्र॒सा मे॒धसा॑ता सनि॒ष्ष्यवो॑ म॒हो ये धन॑ꣳ समि॒थेषु॑ जभ्भ्रि॒रे ॥१७॥
व्वाजे॑वाजेवत व्वाजिनो नो॒ धने॑षु व्विप्प्राऽअमृताऽऋतज्ज्ञाः ।
अ॒स्य मद्ध्वः॑ पिबत मा॒दय॑द्ध्वन्तृप्प्ता या॑त प॒थिभि॑र्द्देव॒यानैः ॥१८॥
आ मा॒ व्वाज॑स्य प्प्रस॒वो ज॑गम्म्यादे॒मे द्यावा॑पृथि॒वी व्वि॒श्श्वरू॑पे । आ मा॑ गन्ताम्पि॒तरा॑
मा॒तरा॒ चा मा॒ सोमो॑ऽअमृत॒त्त्वेन॑ गम्म्यात् । व्वा॒जिनो॑ व्वाजजितो॒ व्वाज॑ꣳ ससृ॒वाꣳसो॒
बृह॒स्प्पते॑र्भा॒गमव॑जिग्घ्रत निमृजा॒नाः ॥१९॥

॥४॥ आ॒पये॒ स्वाहा॑ स्वा॒पये॒ स्वाहा॑पि॒जाय॒ स्वाहा॒ क्क्रत॑वे॒ स्वाहा॒ व्वस॑वे॒ स्वाहा॑ह॒र्प्पत॑ये॒
स्वाहाह्ने॑ मु॒ग्ग्धाय॒ स्वाहा॑ मु॒ग्ग्धाय॑ व्वैनꣳशि॒नाय॒ स्वाहा॑ व्विन॒ꣳशिन॑ऽआन्त्याय॒नाय॒
स्वाहान्त्या॑य भौव॒नाय॒ स्वाहा॒ भुव॑नस्य॒ पत॑ये॒ स्वाहाधि॑पतये॒ स्वाहा॑ ॥२०॥
आयु॑र्य्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताम्प्रा॒णो य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताञ्चक्षु॒र्य्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पता॒ꣳ श्रोत्त्र॑ँय्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताम्पृ॒ष्ठँय्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताँय्य॒ज्ञो य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताम् ।
प्र॒जाप॑तेः प्प्र॒जाऽअ॑भूम॒ स्वर्द्दे॑वाऽअगन्म्मा॒मृता॑ऽअभूम ॥२१॥
अ॒स्म्मे वो॑ऽअस्त्त्वि॒न्द्रि॒यम॒स्म्मे नृ॒म्म्णमु॒त क्क्रतु॑र॒स्म्मे व्वर्च्चा॑ꣳसि सन्तु वः । नमो॑ मा॒त्रे
पृ॒थि॒व्यै नमो॑ मा॒त्रे पृ॑थि॒व्याऽइ॒यन्ते॒ राड्य॒न्तासि॒ यम॑नो ध्रु॒वोसि॒ ध॒रुणः॑ । कृ॒ष्ष्यै॑ त्त्वा॒
क्षेमा॑य त्त्वा र॒य्यै त्त्वा॒ पोषा॑य त्त्वा ॥२२॥

॥५॥ व्वाज॑स्ये॒मम्प्प्रस॒वः सु॑षुवे॒ग्ग्रे सोम॒ꣳ राजा॑न॒मोष॑धीष्ष्व॒प्प्सु ।
ताऽअ॒स्म्मभ्य॒म्मधु॑मतीर्भवन्तु व्व॒यꣳ रा॒ष्ट्रे जा॑गृयाम पु॒रोहि॑ताः स्वाहा॑ ॥२३॥
व्वाज॑स्ये॒माम्प्रस॒वः शि॑श्श्रिये॒ दिव॑मि॒मा च॒ व्विश्श्वा॒ भुव॑नानि स॒म्म्राट् ।
अदि॑त्त्सन्तन्दापयति प्प्रजा॒नन्त्स नो॑ र॒यिꣳ सर्व्व॑वीर॒न्नियच्छतु स्वाहा॑ ॥२४॥
व्वाज॑स्य॒ नु प्प्रस॒वऽआब॑भूवे॒मा च॒ व्विश्श्वा॒ भुव॑नानि स॒र्व्वतः॑ ।
सने॑मि॒ राजा॒ परि॑याति व्वि॒द्वान्प्प्र॒जाम्पुष्टि॑ँव्व॒र्द्धय॑मानोऽअ॒स्म्मे स्वाहा॑ ॥२५॥
सोम॒ꣳ राजा॑न॒मव॑से॒ग्ग्निम॒न्वार॑भामहे ।
आ॒दि॒त्त्यान्व्विष्ण्णु॒ꣳ सूर्य्य॑म्ब्र॒ह्माण॑ञ्च॒ बृह॒स्प्पति॒ꣳ स्वाहा॑ ॥२६॥
अ॒र्य्य॒मण॒म्बृह॒स्प्पति॒मिन्द्र॒न्दाना॑य चोदय ।
व्वा॒चँव्विष्ण्णु॒ꣳ सर॑स्वतीꣳ सवि॒तार॑ञ्च व्वा॒जिन॒ꣳ स्वाहा॑ ॥२७॥

अग्नेऽअच्छा वदेह नः प्प्रति नः सुमना भव ।
प्र नो यच्छ सहस्रजित्त्वꣳ हि धनदाऽअसि स्वाहा ॥२८॥
प्र नो यच्छत्वर्य्यमा प्प्र पूषा प्प्र बृहस्प्पतिः ।
प्र वाग्ग्देवी ददातु नः स्वाहा ॥२९॥
देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेऽश्विनोर्ब्बाहुभ्याम्पूष्ण्णो हस्त्ताभ्याम् । सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्य्यन्त्रिये दधामि बृहस्प्पतेष्ट्वा साम्म्राज्ज्येनाभिषिञ्चाम्म्यसौ ॥३०॥

॥६॥ अग्निरेकाक्क्षरेण प्प्राणमुदजयत्तमुज्जेषमश्विनौ द्व्यक्क्षरेण द्विपदो मनुष्ष्यानुदजयतान्तानुज्जेषँ विष्ष्णुस्त्र्यक्क्षरेण त्रीँल्लोकानुदजयत्तानुज्जेषꣳ सोमश्चतुरक्क्षरेण चतुष्प्पदः पशूनुदजयत्तानुज्जेषम्पूषा पञ्चाक्क्षरेण ॥३१॥
पूषा पञ्चाक्क्षरेण पञ्च दिशऽउदजयत्ताऽउज्जेषꣳ सविता षडक्क्षरेण षडृतूनुदजयत्तानुज्जेषम्मरुतः सप्प्ताक्क्षरेण सप्प्त ग्ग्राम्म्यान्पशूनुदजयँस्तानुज्जेषम्बृहस्प्पतिरष्ट्टाक्क्षरेण गायत्रीमुदजयत्तामुज्जेषम्मित्रो नवाक्क्षरेण ॥३२॥
मित्रो नवाक्क्षरेण त्रिवृतꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषँ वरुणो दशाक्क्षरेण विराजमुदजयत्तामुज्जेषमिन्द्रऽएकादशाक्क्षरेण त्रिष्टुभमुदजयत्तामुज्जेषँ विश्श्वे देवा द्वादशाक्क्षरेण जगतीमुदजयँस्तामुज्जेषँ वसवस्त्रयोदशाक्क्षरेण ॥३३॥
वसवस्त्रयोदशाक्क्षरेण त्रयोदशꣳ स्तोममुदजयँस्तमुज्जेषꣳ रुद्राश्चतुर्दशाक्क्षरेण चतुर्दशꣳ स्तोममुदजयँस्तमुज्जेषमादित्याः पञ्चदशाक्क्षरेण पञ्चदशꣳ स्तोममुदजयँस्तमुज्जेषमदितिः षोडशाक्क्षरेण षोडशꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषम्प्रजापतिः सप्प्तदशाक्क्षरेण सप्प्तदशꣳ स्तोममुदजयत्तमुज्जेषम् ॥३४॥

॥७॥ एष ते निर्ऋते भागस्त्तञ्जुषस्व स्वाहाग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः स्वाहा यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्क्षिणासद्भ्यः स्वाहा विश्श्वदेवनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्त्सद्भ्यः स्वाहा मित्रावरुणनत्रेभ्यो वा मरुन्नेत्रेभ्यो वा देवेभ्यऽउत्तरासद्भ्यः स्वाहा सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्यऽउपरिसद्भ्यो दुवस्वद्भ्यः स्वाहा ॥३५॥
ये देवाऽअग्निनेत्राः पुरःसदस्त्तेभ्यः स्वाहा ये देवा यमनेत्रा दक्क्षिणासदस्त्तेभ्यः स्वाहा ये देवा विश्श्वदेवनेत्राः पश्चात्त्सदस्त्तेभ्यः स्वाहा ये देवा मित्रावरुणनेत्रा वा मरुन्नेत्रा वोत्तरासदस्त्तेभ्यः स्वाहा ये देवाः सोमनेत्राऽउपरिसदो दुवस्वन्तस्त्तेभ्यः स्वाहा ॥३६॥
अग्ने सहस्व पृतनाऽअभिमातीरपास्य । दुष्ट्टरस्त्तरन्नरातीर्व्वर्च्चो धा यज्ञवाहसि ॥३७॥

देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेश्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्णो हस्ताब्भ्याम्। उपाꣳशोर्व्वीर्य्येण जुहोमि हतꣳ रक्क्षः स्वाहा रक्क्षसान्त्वा वधायावधिष्म्म रक्क्षोवधिष्म्मामुमसौ हतः ॥३८॥

८॥ सविता त्वा सवानाꣳ सुवतामग्निर्गृहपतीनाꣳ सोमो वनस्प्पतीनाम् । बृहस्प्पतिर्व्वाचऽइन्द्रो ज्ज्यैष्ठ्याय रुद्रः पशुब्भ्यो मित्रः सत्त्यो वरुणो धर्म्मपतीनाम् ॥३९॥

इमन्देवाऽअसपत्नꣳ सुवद्ध्वम्महते क्क्षत्राय महते ज्ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्ज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय । इमममुष्ष्य पुत्रममुष्ष्यै पुत्रमस्यै विशऽएष वोमी राजा सोमोस्म्माकम्ब्राह्मणानाꣳ राजा ॥४०॥

॥ इति नवमोऽध्यायः ॥

अथ दशमोऽध्यायः

षिः (१) 'अपो देवाः' इत्यारभ्य (३०) 'सवित्रा प्रसवित्रा' इत्यन्तानां, (३१) 'वायुः पूतः' इत्यारभ्य (३४) 'पुत्रमिव' इत्यन्तानाञ्च सामान्यतो वरुण ऋषिः । विशेषतश्च—(२२) 'मा ते' इत्यस्य प्राजापत्यः संवरणः, (२४) 'हꣳसः शुचिषद्' इत्यस्य वामदेवः, (२७) 'निषसाद धृतव्रतः' इत्यस्य शुनःशेपः, (३१) 'अश्विभ्यास्पच्यस्व' इत्यारभ्य (३४) 'पुत्रमिव पितरौ' इत्यन्तानामश्विनौ, तत्रापि—(३२) 'कुविदङ्ग यवमन्तः' इत्यादित्रयाणां काक्षीवतः सुकीर्तिः ॥

वता (१) 'अपो देवाः' इत्यस्यापः ।

(२) 'वृष्ण ऊर्मिरसि' इत्यादिद्वयोः, 'वृषसेनोसि' इत्यादिद्वयोः, (३) 'अर्थेत स्थ' इत्यादिद्वयोः, 'ओजस्वती स्थः' इत्यादिद्वयोः, 'आपः परिवाहिणीः' इत्यादिद्वयोः, 'अपाम्पतिः' इत्यादिद्वयोः, 'अपाङ्गर्भः' इत्यादिद्वयोः, (४) 'सूर्यत्वचसः' इत्यादिद्वयोः, 'सूर्यवर्चसः' इत्यादिद्वयोः, 'मान्दाः' इत्यादिद्वयोः, 'व्रजक्षितः' इत्यादिद्वयोः, 'वाशा स्थ' इत्यादिद्वयोः, 'शविष्ठा स्थ' इत्यादिद्वयोः, 'शक्करी स्थ' इत्यादिद्वयोः, 'जनभृत स्थ' इत्यादिद्वयोः, 'विश्वभृत. स्थ' इत्यादिद्वयोः, 'अपः स्वराजः' इत्यस्य च लिङ्गोक्ता, 'मधुमतीर्मधुमतीभिः' 'अनाधृष्टाः सीदत' इत्यनयोरापः ।

(५) 'सोमस्य त्विषिः' इत्यस्य चर्म, 'अग्नये स्वाहा' इत्यादिस्वाहान्तानां द्वादशानां, (६) 'पवित्रे स्थः' इत्यस्य च लिङ्गोक्ता, 'सवितुर्वः' 'अनिभृष्टमसि' इत्यनयोरापः ।

(७) 'सधमादो द्युम्निनीः' इत्यस्य वरुणः ।

(८) 'क्षत्रस्योल्बम्' इत्यादिचतुर्णां क्रमेण तार्प्यपाण्ड्वाधीवासउष्णीषाणि, 'इन्द्रस्य वार्त्रघ्नम्' इत्यस्य धनुः, 'मित्रस्यासि' 'वरुणस्यासि' इत्यनयोर्बाहू , 'त्वयायम्' इत्यस्य धनुः, 'हवासि' 'रुजासि' 'क्षुमासि' 'पातैनम्प्राञ्चम्' 'पातैनम्प्रत्यञ्चम्' 'पातैनन्तिर्यञ्चम्' इत्येषामिषवः ।

(९) 'आविर्मर्याः' इत्यस्य प्रजापतिः, 'आवित्तो अग्निः' 'आवित्त इन्द्रः' 'आवित्तौ मित्रावरुणौ' 'आवित्तः पूषा' 'आवित्ते द्यावापृथिवी' 'आवित्तादितिः' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(१०) 'अवेष्टा दन्दशूकाः' इत्यस्य मृत्युहा, 'प्राचीमारोह' (११) 'दक्षिणामारोह' (१२) 'प्रतीचीमारोह' (१३) 'उदीचीमारोह' (१४) 'ऊर्ध्वामारोह' इत्येषां यजमानः, 'प्रत्यस्तन्नमुचेः' इत्यस्यासुरः ।

(१५) 'सोमस्य त्विषिः' इत्यस्य चर्म, 'मृत्योः पाहि' 'ओजोसि' इत्यनयो रुक्मः ।

(१६) 'हिरण्यरूपा उषसः' 'मित्रोसि' इत्यनयोर्मित्रावरुणौ ।

(१७) 'सोमस्य त्वा' 'अग्नेर्भ्राजसा' 'सूर्यस्य वर्चसा' 'इन्द्रस्येन्द्रियेण' (१८) 'इमन्देवाः' इत्येषां सुन्वन्यजमानः ।

(१९) 'प्र पर्वतस्य' इत्यस्यापः, 'विष्णोर्विक्रमणम्' 'विष्णोर्विक्रान्तम्' 'विष्णोः क्रान्तम्' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(२०) 'प्रजापते न' इत्यस्य प्रजापतिः, 'रुद्र यत्ते' इत्यस्य रुद्रः ।

(२१) 'इन्द्रस्य वज्रः' 'मित्रावरुणयोः' 'अव्यथायै त्वा' 'मरुताम्प्रसवेन' 'अपाम मनसा' 'समिन्द्रियेण' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(२२) 'मा ते' इत्यस्येन्द्रः ।

(२३) 'अग्नये गृहपतये' 'सोमाय वनस्पतये' 'मरुतामोजसे' 'इन्द्रस्येन्द्रियाय' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'पृथिवि मातः' इत्यस्य भूमिः ।

(२४) 'हꣳसः शुचिषद्' इत्यस्य सूर्यः ।

(२५) 'इयदसि' 'युङ्ङसि' इत्यनयोः शतमानौ, 'ऊर्गसि' इत्यस्य शाखा, 'इन्द्रस्य वाम्' इत्यस्य बाहू ।

(२६) 'स्योनासि' इत्यस्यासन्दी, 'क्षत्रस्य योनिः' इत्यस्याधीवासम्, 'स्योनामासीद' इत्यस्य सुन्वन्यजमानः ।

(२७) 'निषसाद धृतव्रतः' इत्यस्य वरुणः ।

(२८) 'अभिभूरसि' इत्यस्याक्षा यजमानो वा, 'ब्रह्मँस्त्वम्' 'वरुणोसि' 'इन्द्रोसि' 'रुद्रोसि' 'बहुकार श्रेयस्कर' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'इन्द्रस्य वज्रः' इत्यस्य स्फ्यः ।

(२९) 'अग्निः पृथुः' इत्यस्याग्निः; 'स्वाहाकृताः' इत्यस्याक्षाः ।

(३०) 'सवित्रा प्रसवित्रा' (३१) 'अश्विभ्याम्पच्यस्व' 'सरस्वत्यै पच्यस्व' 'इन्द्राय सुत्राम्णे' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'वायुः पूतः' इत्यस्य सोमः ।

(३२) 'कुविदङ्ग यवमन्तः' इत्यस्य सोमः, 'उपयाम० अश्विभ्यान्त्वा' इत्यस्य ग्रहः ।

(३३) 'युवꣳ सुरामम्' (३४) 'पुत्रमिव पितरौ' इत्यनयोरश्विसरस्वतीन्द्राः ॥ ॥२॥

छन्दः (१) 'अपो देवाः' (७) 'सधमादो द्युम्निनीः' (१६) 'हिरण्यरूपा उषसः' इत्येषां त्रिष्टुप्, अन्त्ये 'मित्रोसि' इति यजुः, (१८) 'इमन्देवाः' इत्यस्यात्यष्टिः, (१९) 'प्र पर्वतस्य' (२०) 'प्रजापते न' (२२) 'मा ते' इत्येषां त्रिष्टुप्, द्वितीये 'अयममुष्य' इति यजुः, (२४) 'हꣳसः शुचिषद्' इत्यस्यातिजगती, (२७) 'निषसाद धृतव्रतः' (३१) 'वायुः पूतः' इत्यनयोर्गायत्री, (३२) 'कुविदङ्ग यवमन्तः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (३३) 'युवꣳ सुरामम्' इत्यस्यानुष्टुप्, (३४) 'पुत्रमिव पितरौ' इत्यस्य त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ अपो देवा मधुमतीरगृब्भ्णन्नूर्ज्जँस्वती राजस्वश्चितानाः ।
याभिर्म्मित्रावरुणावब्भ्यषिञ्चन्याभिरिन्द्रमनयन्नत्त्यरातीः ॥१॥

वृष्ण्णऽऊर्म्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे देहि स्वाहा वृष्ण्णऽऊर्म्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै देहि वृषसेनोसि राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे देहि स्वाहा वृषसेनोसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै देह्व्यर्त्थेत स्त्थ ॥२॥

अर्त्थेत स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहार्त्थेत स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्तौजस्वती स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहौजस्वती स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्तापः परिवाहिणी स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहापः परिवाहिणी स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्तापाम्पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे देहि स्वाहापाम्पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै देह्व्यपाङ्गर्ब्भोसि राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे देहि स्वाहापाङ्गर्ब्भोसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै ॥३
देहि सूर्य्यत्त्वचस स्त्थ ॥३॥

सूर्य्यत्त्वचस स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा सूर्य्यत्त्वचस स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त सूर्य्यवर्च्चस स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा सूर्य्यवर्च्चस स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त मान्दा स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा मान्दा स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त व्व्रजक्षित स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा व्व्रजक्षित स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त व्वाशा स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा व्वाशा स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त शविष्ठा स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा शविष्ठा स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त शक्क्वरी स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा शक्क्वरी स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त जनभृत स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा जनभृत स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त व्विश्श्वभृत स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रम्मे दत्त स्वाहा व्विश्श्वभृत स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्तापः स्वराज स्त्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्म्मै दत्त । मधुमतीर्म्मधुमतीभिः पृच्च्यन्ताम्महि क्क्षत्रङ्क्षत्रियाय व्वन्वानाऽअनाधृष्टाः सीदत सहौजसो महि क्क्षत्रङ्क्षत्रियाय दधतीः ॥४॥

॥२॥ सोमस्य त्त्विषिरसि तवेव मे त्त्विषिर्ब्भूयात् । अग्ग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्त्यै स्वाहा पूष्ण्णे स्वाहा बृहस्प्पतये स्वाहेन्द्राय स्वाहा घोषाय स्वाहा श्श्लोकाय स्वाहाꣳशाय स्वाहा भगाय स्वाहार्य्यम्म्णे स्वाहा ॥५॥

पवित्रे स्त्थो व्वैष्ण्णव्यौ सवितुर्व्वः प्प्रसवऽउत्पुनाम्म्यच्छिद्द्रेण पवित्रेण सूर्य्यस्य रश्म्मिभिः । अनिभृष्टमसि व्वाचो बन्धुस्त्तपोजाः सोमस्य दात्रमसि स्वाहा राजस्वः ॥६॥

सधमादो द्द्युम्म्निनीरापऽएताऽअनाधृष्टाऽअपस्यो व्वसानाः ।
पस्त्त्यासु चक्क्रे व्वरुणः सधस्त्थमपाꣳ शिशुर्म्मातृतमास्वन्तः ॥७॥

क्षत्रस्योल्ब्बमसि क्क्षत्रस्य जराय्य्वसि क्क्षत्रस्य योनिरसि क्क्षत्रस्य नाभिरसीन्द्रस्य व्वार्त्रग्घ्नमसि मित्रस्यासि व्वरुणस्यासि त्त्वयायँव्वृत्रँव्वधेत् । दृवासि रुजासि क्क्षुमासि । पातैनम्प्राञ्चम्पातैनम्प्रत्त्यञ्चम्पातैनन्तिर्य्यञ्चन्दिग्ग्भ्यः पात ॥८॥

आविर्म्मर्य्याऽआवित्तोऽअग्ग्निर्गृहपतिरावित्तऽइन्द्रो व्वृद्धश्श्रवाऽआवित्तौ मित्रावरुणौ धृतव्व्रतावावित्तः पूषा व्विश्श्ववेदाऽआवित्ते द्यावापृथिवी व्विश्श्वशम्भुवावावित्तादितिरुरुशर्म्मा ॥९॥

॥३॥ अवेष्टा दन्दशूकाः प्प्राचीमारोह गायत्री त्त्वावतु रथन्तरꣳ साम त्त्रिवृत्त्स्तोमो व्वसन्तऽऋतुर्ब्ब्रह्म द्द्रविणन्दक्क्षिणामारोह ॥१०॥

दक्षिणामारोह त्रिष्टुप्प्त्वावतु बृहत्साम पञ्चदश स्तोमो ग्ग्रीष्म्मऽऋतुः क्षत्रन्द्रविणम्प्रतीचीमारोह ॥११॥

प्रतीचीमारोह जगती त्वावतु व्वैरूपꣳ साम सप्तदश स्तोमो व्वर्षाऽऋतुर्व्विड्द्रविणमुदीचीमारोह ॥१२॥

उदीचीमारोहानुष्टुप्प्त्वावतु व्वैराजꣳ सामैकविꣳश स्तोमः शरदृतुः फलन्द्रविणमूर्द्ध्वामारोह ॥१३॥

ऊर्द्ध्वामारोह पङ्क्तिस्त्वावतु शाक्वररैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ स्तोमौ हेमन्तशिशिरावृतू व्वर्च्चो द्रविणम्प्रत्त्यस्तन्नमुचेः शिरः ॥१४॥

सोमस्य त्त्विषिरसि तवेव मे त्त्विषिर्ब्भूयात् ।
मृत्त्योः पाह्योजोसि सहोस्यमृतमसि ॥१५॥

हिरण्ण्यरूपाऽउषसो व्विरोकऽउभाविन्द्राऽउदिथः सूर्य्यश्च ।
आरोहतँव्वरुण मित्र गर्त्तन्ततश्चक्षाथामदितिन्दितिञ्च मित्रोसि व्वरुणोसि ॥१६॥

॥४॥ सोमस्य त्वा द्युम्न्नेनाभिषिञ्चाम्म्यग्ग्नेर्ब्भ्राजसा सूर्य्यस्य व्वर्च्चसेन्द्रस्येन्द्रियेण ।
क्षत्राणाङ्क्षत्रपतिरेद्ध्यति दिद्यून्पाहि ॥१७॥

इमन्देवाऽअसपत्नꣳ सुवद्ध्वम्महते क्षत्राय महते ज्ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्ज्यायेन्द्रस्येन्द्रियाय । इमममुष्ष्य पुत्रममुष्ष्यै पुत्रमस्यै व्विशऽएष वोमी राजा सोमोस्म्माकम्ब्राह्मणानाꣳ राजा ॥१८॥

प्र पर्व्वतस्य व्वृषभस्य पृष्ठान्नावश्चरन्ति स्वसिचऽइयानाः । ताऽआववृत्रन्नधरागुदक्त्ताऽअहिम्बुद्ध्न्यमनु रीयमाणाः । व्विष्ण्णोर्व्विक्क्रमणमसि व्विष्ण्णोर्व्विक्क्रान्तमसि व्विष्ण्णोः क्क्रान्तमसि ॥१९॥

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो व्विश्वा रूपाणि परि ता बभूव । यत्त्कामास्ते जुहुमस्तन्नोऽअस्त्वयममुष्ष्य पितासावस्य पिता व्वयꣳ स्याम पतयो रयीणाꣳ स्वाहा । रुद्र यत्ते क्क्रिवि परन्नाम तस्म्मिन्हुतमस्यमेष्ट्टमसि स्वाहा ॥२०॥

॥५॥ इन्द्रस्य व्वज्र्जोसि मित्रावरुणयोस्त्वा प्प्रशास्त्रोः प्प्रशिषा युनज्ज्मि । अव्यथायै त्वा स्वधायै त्वारिष्टोऽअर्ज्जुनो मरुताम्प्रसवेन जयापाम मनसा समिन्द्रियेण ॥२१॥

मा तऽइन्द्र ते व्वयन्तुराषाडयुक्त्तासोऽअब्ब्रह्मता व्विदसाम ।
तिष्ठा रथमधि यँव्वज्ज्रहस्ता रश्म्मीन्देव यमसे स्वश्वान् ॥२२॥

अग्नये गृहपतये स्वाहा सोमाय व्वनस्प्पतये स्वाहा मरुतामोजसे स्वाहेन्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा । पृथिवि मातर्म्मा मा हिꣳसीर्म्मोऽअहन्त्वाम् ॥२३॥

हꣳसः शुचिषद्व्वसुरन्तरिक्षसद्धोता व्वेदिषदतिथिर्द्दुरोणसत् । नृषद्व्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतम्बृहत् ॥२४॥

इयदस्यायुरस्यायुर्म्मयि धेहि युङ्ङसि व्वर्च्चोसि व्वर्च्चो मयि धेह्यूर्ग्गस्यूर्ज्जम्मयि धेहि । इन्द्रस्य व्वाँव्वीर्य्यकृतौ बाहूऽअभ्युपावहरामि ॥२५॥

॥६॥ स्योनासि सुषदासि क्षत्रस्य योनिरसि ।
स्योनामासीद सुषदामासीद क्षत्रस्य योनिमासीद ॥२६॥

निषसाद धृतव्व्रतो व्वरुणः पस्त्यास्वा । साम्म्राज्याय सुक्रतुः ॥२७॥

अभिभूरस्येतास्ते पञ्च दिशः कल्पन्ताम्ब्रह्मँस्त्वम्ब्रह्मासि सवितासि सत्त्यप्प्रसवो व्वरुणोसि सत्त्यौजाऽइन्द्रोसि व्विशौजा रुद्रोसि सुशेवः । बहुकार श्श्रेयस्कर भूयस्करेन्द्रस्य व्वज्रोसि तेन मे रद्ध्य ॥२८॥

अग्निः पृथुर्द्धर्म्मणस्प्पतिर्ज्जुषाणोऽअग्निः पृथुर्द्धर्म्मणस्प्पतिराज्ज्यस्य व्वेतु स्वाहा स्वाहाकृताः सूर्य्यस्य रश्म्मिभिर्य्यतद्ध्वꣳ सजातानाम्मद्ध्यमेष्ठ्याय ॥२९॥

॥७॥ सवित्रा प्प्रसवित्रा सरस्वत्त्या व्वाचा त्वष्ट्रा रूपैः पूष्ण्णा पशुभिरिन्द्रेणास्म्मे बृहस्प्पतिना ब्रह्मणा व्वरुणेनौजसाग्निना तेजसा सोमेन राज्ञा व्विष्ण्णुना दशम्म्या देवतया प्प्रसूतः प्प्रसर्प्पामि ॥३०॥

॥८॥ अश्श्विभ्याम्पच्यस्व सरस्वत्त्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्म्णे पच्यस्व । व्वायुः पूतः पवित्रेण प्प्रत्त्यङ्क्सोमोऽअतिस्रुतः । इन्द्रस्य युज्ज्यः सखा ॥३१॥

कुविदङ्ग यवमन्तो यवञ्चिद्यथा दान्त्यनुपूर्व्वँव्वियूय । इहेहैषाङ्कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नमऽउक्तिँय्यजन्ति । उपयामगृहीतोस्यश्श्विभ्यान्त्वा सरस्वत्त्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्म्णे ॥३२॥

युवꣳ सुराममश्श्विना नमुचावासुरे सचा । व्विपिपाना शुभस्प्पतीऽइन्द्रङ्कर्म्मस्वावतम् ॥३३॥

पुत्रमिव पितरावश्श्विनोभेन्द्रावथुः काव्यैर्द्दꣳसनाभिः । यत्त्सुरामँव्व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्ण्णक् ॥३४॥

॥ इति दशमोऽध्यायः ॥

अथैकादशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'युञ्जानः प्रथमम्' . इत्यारभ्य (८३) 'अन्नपतेन्नस्य' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिः साध्या वा ऋषयः। विशेषतश्च—

(१) 'युञ्जानः प्रथमम्' इत्यारभ्य (८) 'ऋचा स्तोमम्' इत्यन्तानां सविता, (१२) 'प्रतूर्तं वाजिन्' इत्यस्य नाभानेदिष्ठः, (१३) 'युञ्जाथां रासभम्' इत्यस्य कुश्रिः, (१४) 'योगेयोगे' इत्यस्य शुनःशेपः, (१७) 'अन्वग्निरुषसाम्' इत्यस्य पुरोधसः, (१८) 'आगत्य वाजी' इत्यस्य मयोभुवः, (२३) 'आ त्वा' (२४) 'आ विश्वतः' इत्यनयोर्गृत्समदः, (२५) 'परि वाजपतिः' इत्यस्य सोमकः, (२६) 'परि त्वाग्ने' इत्यस्य पायुः, (२७) 'त्वमग्ने' इत्यस्य गृत्समदः, (३२) 'त्वामग्ने' (३३) 'तमु त्वा दध्यङ्' (३४) 'तमु त्वा पाथ्यः' इत्येषां भरद्वाजः, (३५) 'सीद होतः' इत्यस्य देवश्रवोदेववातौ, (३६) 'नि होता' इत्यस्य गृत्समदः, (३७) 'सꣳसीदस्व' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (३८) 'अपो देवीः' इत्यस्य सिन्धुद्वीपः, (४१) 'उदु तिष्ठ' इत्यस्य विश्वमनाः, (४२) 'ऊर्ध्व ऊ षु' इत्यस्य कण्वः, (४३) 'स जातः' इत्यस्य त्रितः, (४९) 'वि पाजसा' इत्यस्य कात्य उत्कीलः, (५०) 'आपो हि ष्ठा' (५१) 'यो वः' (५२) 'तस्मा अरम्' इत्येषां सिन्धुद्वीपः, (६२) 'मित्रस्य चर्षणीधृतः' इत्यस्य विश्वामित्रः, (६७) 'विश्वो देवस्य' इत्यस्य स्वस्त्यात्रेयः, (७०) 'द्रुन्नः सर्पिः' इत्यस्य सोमाहुतिः, (७१) 'परस्या अधि' इत्यस्याङ्गिरसो विरूपः, (७२) 'परमस्याः' इत्यस्यारुणिः, (७३) 'यदग्ने कानि' (७४) 'यदत्त्युपजिह्विका' इत्यनयोर्जमदग्निः, (७५) 'अहरहः' (७६) 'नाभा पृथिव्याः' इत्यनयोर्नाभानेदिष्ठः ॥

देवता (१) 'युञ्जानः प्रथमम्' (२) 'युक्तेन मनसा' (३) 'युक्त्वाय सविता' (४) 'युञ्जते मनः' (५) 'युजे वाम्' (६) 'यस्य प्रयाणम्' (७) 'देव सवितः' (८) 'इमन्नो देव' (९) 'देवस्य त्वा' इत्येषां सविता, 'आददे गायत्रेण' (१०) 'अभ्रिरसि' (११) 'हस्त आधाय' इत्येषामभ्रिः।

(१२) 'प्रतूर्तं वाजिन्' इत्यस्याश्वः।

(१३) 'युञ्जाथाꣳ रासभम्' इत्यस्य रासभः।

(१४) 'योगेयोगे' इत्यस्य अजः।

(१५) 'प्र तूर्वन्नेहि' इत्यस्याश्वः, 'उर्वन्तरिक्षम्' 'स्वस्ति गव्यूतिः' इत्यनयो रासभः।

(१६) 'पृथिव्याः सधस्थात्' 'अग्निम्पुरीष्यम्' इत्यादिद्वयोः, (१७) 'अन्वग्निरुषसाम्' इत्यस्य चाग्निः।

(१८) 'आगत्य वाजी' (१९) 'आक्रम्य वाजिन्' (२०) 'द्यौस्ते पृष्ठम्' (२१) 'उत्क्राम महते' (२२) 'उदक्रमीत्' इत्येषामश्वः।

(२३) 'आ त्वा जिघर्मि' (२४) 'आ विश्वतः' (२५) 'परि वाजपतिः' (२६) 'परि त्वाग्ने' (२७) 'त्वमग्ने' इत्येषामग्निः।

(२८) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'पृथिव्याः सधस्थात्' इत्यस्याग्निः।

(२९) 'अपाम्पृष्ठम्' इत्यस्य पुष्करपर्णम्।

(३०) 'शर्म च स्थः' इत्यस्य कृष्णाजिनम्।

(३१) 'संवसाथाम्' इत्यस्य पुष्करपर्णम्।

(३२) 'पुरीष्योसि' 'त्वामग्ने' (३३) 'तमु त्वा दध्यङ्' (३४) 'तमु त्वा पाथ्यः' (३५) 'सीद होतः' (३६) 'नि होता' (३७) 'सꣳसीदस्व' इत्येषामग्निः।

(३८) 'अपो देवीः' इत्यस्यापः।

(३९) 'सन्ते वायुः' इत्यस्य पृथ्वी, 'यो देवानाम्' इत्यस्य वायुः।

(४०) 'सुजातो ज्योतिषा' (४१) 'उदु तिष्ठ' (४२) 'ऊर्ध्व ऊ षु' इत्येषामग्निः।

(४३) 'स जातः' इत्यस्याश्वः।

(४४) 'स्थिरो भव' इत्यस्य रासभः।

(४५) 'शिवो भव' इत्यस्य अजः।

(४६) 'प्रैतु वाजी' इत्यस्य लिङ्गोक्ता, 'वृषाग्निम्' इत्यस्य गर्दभः, 'अग्न आयाहि' (४७) 'ऋतꣳ सत्यम्' 'अग्निम्पुरीष्यम्' इत्येषामग्निः, 'ओषधयः प्रतिमोदध्वम्' इत्यस्यौपधिः, 'व्यस्यन् विश्वा' इत्यस्याग्निः ।

(४८) 'ओषधयः प्रतिगृभ्णीत' इत्यस्यौपधिः ।

(४९) 'वि पाजसा' इत्यस्याग्निः ।

(५०) 'आपो हि ष्ठाः' (५१) 'यो वः' (५२) 'तस्मा अरम्' इत्येषामापः ।

(५३) 'मित्रः सꣳसृज्य' इत्यस्य मित्रः ।

(५४) 'रुद्राः सꣳसृज्य' इत्यस्य रुद्रः ।

(५५) 'सꣳसृष्टा वसुभिः' (५६) 'सिनीवाली' इत्यनयोः सिनीवाली ।

(५७) 'उखाङ्कृणोतु' इत्यस्यादितिः, 'मखस्य शिरोसि' इत्यस्य मृत्पिण्डः ।

(५८) 'वसवस्त्वा' 'रुद्रास्त्वा' 'आदित्यास्त्वा' 'विश्वे त्वा' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(५९) 'अदित्यै रास्नासि' इत्यस्य रास्ना, 'अदितिष्टे' इत्यस्य उखा, 'कृत्वाय सा' इत्यस्यादितिः ।

(६०) 'वसवस्त्वा' 'रुद्रास्त्वा' 'आदित्यास्त्वा' 'विश्वे त्वा' 'इन्द्रस्त्वा' 'वरुणस्त्वा' 'विष्णुस्त्वा' इत्येपां लिङ्गोक्ता ।

(६१) 'अदितिष्ट्वा' इत्यस्यावटः, 'देवानान्त्वा' 'धिषणास्त्वा' 'वरूत्रीष्ट्वा' 'ग्नास्त्वा' 'जनयस्त्वा' इत्येपामुखा ।

(६२) 'मित्रस्य चर्षणीधृतः' इत्यस्य मित्रः ।

(६३) 'देवस्त्वा' इत्यस्य सविता ।

(६४) 'उत्थाय बृहती' इत्यस्य उखा, 'मित्रैतान्ते' इत्यस्य मित्रः ।

(६५) 'वसवस्त्वा' 'रुद्रास्त्वा' 'आदित्यास्त्वा' 'विश्वे त्वा' (६६) 'आकूतिमग्निम्' 'मनो मेधाम्' 'चित्तं विज्ञातम्' 'वाचो विधृतिम्' 'प्रजापतये मनवे' 'अग्नये वैश्वानराय' (६७) 'विश्वो देवस्य' इत्येपां लिङ्गोक्ता ।

(६८) 'मा सु भित्था' इत्यस्य उखा, 'अग्निश्चेदम्' इत्यस्याग्निः ।

(६९) 'दृꣳहस्व देवि' इत्यस्य उखा ।

(७०) 'द्रुन्नः सर्पिः' (७१) 'परस्या अधि' (७२) 'परमस्याः' (७३) 'यदग्ने कानि' (७४) 'यदत्ति' (७५) 'अहरहः' (७६) 'नाभा पृथिव्याः' (७७) 'याः सेनाः' (७८) 'दꣳष्ट्राभ्याम्मलिम्लून्' (७९) 'ये जनेपु' (८०) 'यो अस्मभ्यम्' (८१) 'सꣳशितम्मे' (८२) 'उदेषाम्बाहू' (८३) 'अन्नपतेन्नस्य' इत्येषामग्निः ॥

छन्दः (१) 'युञ्जानः प्रथमम्' इत्यस्यानुष्टुप्, (२) 'युक्तेन मनसा' इत्यस्य गायत्री, (३) 'युक्त्वाय सविता' इत्यस्यानुष्टुप्, (४) 'युञ्जते मनः' इत्यस्य जगती, (५) 'युजे वाम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (६) 'यस्य प्रयाणम्' इत्यस्य जगती, (७) 'देव सवितः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (८) 'ऋचा स्तोमम्' इत्यस्य गायत्री, 'स्वाहा' इति यजुः, (११) 'हस्त आधाय' इत्यस्यानुष्टुप्, 'आनुष्टुभेन' इति यजुः, (१२) 'प्रतूर्तं वाजिन्' इत्यस्यास्तारपङ्क्तिः, (१३) 'युञ्जाथाꣳ रासभम्' (१४) 'योगेयोगे' इत्यनयोर्गायत्री, (१५) 'प्रतूर्वन्नेहि' इत्यस्य विराड्रूपा त्रिष्टुप्, मध्ये 'उर्वन्तरिक्षं वीहि' इति यजुः, (१७) 'अन्वग्निरुषसाम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१८) 'आगत्य वाजी' (१९) 'आक्रम्य वाजिन्' इत्यनयोरनुष्टुप्, (२०) 'द्यौस्ते' इत्यस्य बृहती, (२१) 'उत्क्राम महते' इत्यस्य विराट्, (२२) 'उदक्रमीत्' (२३) 'आ त्वा जिघर्मि' (२४) 'आ विश्वतः' इत्येषां त्रिष्टुप्, (२५) 'परि वाजपतिः' इत्यस्य गायत्री, (२६) 'परि त्वाग्ने' इत्यस्यानुष्टुप्, (२७) 'त्वमग्ने' इत्यस्य जगती, (२९) 'अपाम्पृष्ठम्' इत्यस्य स्वराट्पङ्क्तिः, (३०) 'शर्म च स्थः' (३१) 'संवसाथाम्' इत्यनयोरनुष्टुप्, 'त्वामग्ने' (३३) 'तमु त्वा दध्यङ्' (३४) 'तमु त्वा पाथ्यः' इत्येपां गायत्री, (३५) 'सीद होतः' (३६) 'नि होता' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (३७) 'सꣳसीदस्व' इत्यस्य बृहती, (३८) 'अपो देवीः' इत्यस्य न्यङ्कुसारिणी, (३९) 'सन्ते' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४०) 'सुजातो ज्योतिषा' इत्यस्यानुष्टुप्, (४१) 'उदु तिष्ठ' इत्यस्य पथ्याबृहती, (४२) 'ऊर्ध्व ऊ पु' इत्यस्योपरिष्टाद्बृहती, (४३) 'स जातः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४४) 'स्थिरो भव' इत्यस्यानुष्टुब्वुष्णिग्वा, (४५) 'शिवो भव' इत्यस्य पथ्याबृहती, (४६) 'प्रैतु वाजी' इत्यस्य महापङ्क्तिः, 'अग्न आयाहि' इत्यस्यैकपदा गायत्री, (४७) 'ओषधयः प्रतिमोदध्वम्' इत्यस्य त्रिष्टुप, (४८) 'ओषधयः प्रतिगृभ्णीत' इत्यस्यानुष्टुप्, (४९) 'वि पाजसा' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (५०) 'आपो हि ष्ठाः' (५१) 'यो वः' (५२) 'तस्मा अरम्' इत्येपां गायत्री, (५३) 'मित्रः

सꣳसृज्य' इत्यस्योपरिष्टाद्बृहती, (५४) 'रुद्राः सꣳसृज्य' (५५) 'सꣳसृष्टाम्' (५६) 'सिनीवाली' (५७) 'उखाङ्कृणोतु' इत्येषामनुष्टुप्, (५९) 'कृत्वाय सा' इत्यस्योष्णिक्, (६२) 'मित्रस्य चर्षणीधृतः' इत्यस्य गायत्री, (६३) 'देवस्त्वा' (६४) 'उत्थाय बृहती' इत्यनयोर्बृहती, (६७) 'विश्वो देवस्य' इत्यस्यानुष्टुप्; (६८) 'मा सु भित्था' 'अग्निश्चेदम्' इत्यनयोर्गायत्री, (६९) 'दृꣳहस्व देवि' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (७०) 'द्रुन्नः सर्पिः' (७१) 'परस्या अधि' इत्यनयोर्गायत्री, (७२) 'परमस्याः' (७३) 'यदग्ने कानि' (७४) 'यदत्त्युपजिह्विका' इत्येषामनुष्टुप्, (७५) 'अहरहः' (७६) 'नाभा पृथिव्याः' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (७७) 'याः सेनाः' (७८) 'दꣳष्ट्राभ्याम्मलिम्लून्' (७९) 'यो जनेषु' (८०) 'यो अस्मभ्यम्' (८१) 'सꣳशितम्मे' (८२) 'उदेषाम्बाहू' इत्येषामनुष्टुप्, (८३) 'अन्नपतेन्नस्य' इत्यस्योपरिष्टाद्बृहती ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ यु॒ञ्जा॒नः प्प्र॑थ॒मम्मन॑स्त॒त्त्वाय॑ सवि॒ता धियः॑ । अ॒ग्नेर्ज्ज्योति॑र्न्नि॒चाय्य॑ पृथि॒व्याऽ
अद्ध्याभ॑रत् ॥१॥

यु॒क्तेन॒ मन॑सा व्व॒यन्दे॒वस्य॑ सवि॒तुः स॒वे । स्व॒र्ग्ग्या॑य॒ शक्त्या॑ ॥२॥

यु॒क्त्वाय॑ सवि॒ता दे॒वान्त्स्व॑र्य्य॒तो धि॒या दिव॑म् । बृ॒हज्ज्योतिः॑ करिष्य॒तः स॑वि॒ता
प्प्रसु॑वाति॒ तान् ॥३॥

यु॒ञ्जते॒ मन॑ऽउ॒त यु॑ञ्जते॒ धियो॒ व्विप्प्रा॒ व्विप्प्र॑स्य बृह॒तो व्वि॑प॒श्श्चितः॑ । व्वि होत्रा॑ दधे
व्वयुना॒विदेक॒ऽइन्म॒ही दे॒वस्य॑ सवि॒तुः परि॑ष्ट्टुतिः ॥४॥

यु॒जे व्वा॒म्ब्रह्म॑ पू॒र्व्व्यन्नमो॑भि॒र्व्वि श्श्लोक॑ऽएतु प॒त्थ्ये॑व सू॒रेः । श्शृ॒ण्वन्तु॒ व्विश्श्वे॒ऽअ॒मृत॑स्य
पु॒त्त्राऽआ ये धामा॑नि दि॒व्व्यानि॑ त॒स्त्थुः ॥५॥

यस्य॑ प्प्र॒याण॒मन्न्व॒न्यऽइद्य॒युर्द्दे॒वा दे॒वस्य॑ महि॒मान॒मोज॑सा । यः पार्त्थि॑वानि व्वि॒म॒मे
सऽएत॑शो॒ रजा॑ꣳसि दे॒वः स॑वि॒ता म॑हित्त्व॒ना ॥६॥

देव॑ सवितः॒ प्प्रसु॑व य॒ज्ञम्प्रसु॑व य॒ज्ञप॑तिम्भगा॑य । दि॒व्व्यो ग॑न्ध॒र्व्वः के॑त॒पूः केत॑न्नः
पुनातु व्वा॒चस्प्पति॒र्व्वाच॑न्नः स्वदतु ॥७॥

इ॒मन्नो॑ देव सवितर्य्य॒ज्ञम्प्रण॑य देवा॒व्व्यꣳ सखि॒विदꣳ॑ सत्रा॒जित॑न्धन॒जित॑ꣳ स्व॒र्ज्जित॑म् ।
ऋ॒चा स्त्तोम॒ꣳ सम॑र्द्धय गाय॒त्रेण॑ रथन्त॒रम्बृ॒हद्गा॑यत्र॒वर्त्त॑नि॒ स्वाहा॑ ॥८॥

दे॒वस्य॑ त्त्वा सवि॒तुः प्प्र॑स॒वे॒श्श्विनो॑र्ब्बा॒हुभ्या॑म्पू॒ष्ण्णो हस्त्ता॑भ्याम् । आद॑दे गाय॒त्रेण॒
च्छन्द॑साङ्गिर॒स्वत्त्पृ॑थि॒व्व्याः स॒धस्त्था॑द॒ग्निम्पु॑री॒ष्य॑मङ्गिर॒स्वदाभ॑र॒ त्रैष्ट्टु॑भेन॒ च्छन्द॑साङ्गिर॒स्वत् ॥९॥

अब्भ्रि॑रसि॒ नार्य्य॑सि॒ त्त्वया॑ व्व॒यम॒ग्निꣳ श॑केम॒ खनि॑तुꣳ स॒धस्त्थ॒ऽआ । जाग॑तेन॒
च्छन्द॑साङ्गिर॒स्वत् ॥१०॥

हस्त्त॑ऽआ॒धाय॑ सवि॒ता बिब्भ्र॑द॒ब्भ्रिꣳ हि॑र॒ण्ण्ययी॑म् । अ॒ग्नेर्ज्ज्योति॑र्न्नि॒चाय्य॑ पृथि॒व्व्या
ऽअद्ध्याभ॑र॒दानु॑ष्ट्टुभेन॒ च्छन्द॑साङ्गिर॒स्वत् ॥११॥

॥२॥ प्रतूर्त्तँव्वाजिन्नाद्द्रव व्वरिष्ट्ठामनु सँव्वतम् । दिवि ते जन्न्म परममन्तरिक्क्षे तव नाभिः पृथिव्व्यामधि योनिरित् ॥१२॥

युञ्जाथाᳫं रासभँय्युवमस्स्मिन्न्यामे व्वृषण्ण्वसू ।
अग्निम्भरन्तमस्म्मयुम् ॥१३॥

योगेयोगे तवस्तरँव्वाजेवाजे हवामहे । सखायऽइन्द्रमूतये ॥१४॥

प्रतूर्व्वन्नेह्य्वक्क्रामन्नशस्त्ती रुद्द्रस्य गाणपत्त्यम्मयोभूरेहि । उर्व्वन्तरिक्क्षँव्वीहि स्वस्त्तिगव्यूतिरभयानि कृण्ण्वन्पूष्ण्णा सयुजा सह ॥१५॥

पृथिव्याः सधस्त्थादग्निम्पुरीष्ष्यमङ्गिरस्वदाभराग्निम्पुरीष्ष्यमङ्गिरस्वदच्छेमोग्निम्पुरीष्ष्यमङ्गिरस्वद्भरिष्ष्यामः ॥१६॥

अन्न्वग्निरुषसामग्ग्रमक्ख्यदन्न्वहानि प्प्रथमो जातवेदाः ।
अनु सूर्य्यस्य पुरुत्रा च रश्म्मीननु द्यावापृथिवीऽआततन्थ ॥१७॥

आगत्त्य व्वाज्यद्ध्वानᳫं सर्व्वा मृधो व्विधूनुते ।
अग्निᳫं सधस्त्थे महति चक्क्षुषा निचिकीषते ॥१८॥

आक्क्रम्म्य व्वाजिन्पृथिवीमग्निमिच्छ रुचा त्वम् ।
भूम्म्या व्वृत्त्वाय नो ब्रूहि यतः खनेम तँव्वयम् ॥१९॥

द्यौस्ते पृष्ट्ठम्पृथिवी सधस्त्थमात्त्मान्तरिक्क्षᳫं समुद्द्रो योनिः ।
व्विख्ख्याय चक्क्षुषा त्वमभितिष्ट्ठ पृतन्न्यतः ॥२०॥

उत्क्क्राम महते सौभगायास्म्मादास्त्थानाद्द्रविणोदा व्वाजिन् ।
व्वयᳫं स्याम सुमतौ पृथिव्व्याऽअग्निङ्खनन्तऽउपस्त्थेऽअस्याः ॥२१॥

उदक्क्रमीद्द्रविणोदा व्वाज्यर्व्वाकः सुलोकᳫं सुकृतम्पृथिव्व्याम् ।
ततः खनेम सुप्प्रतीकमग्निᳫं स्वो रुहाणाऽअधि नाकमुत्तमम् ॥२२॥

आ त्वा जिघर्म्मि मनसा घृतेन प्प्रतिक्क्षियन्तम्भुवनानि व्विश्श्वा ।
पृथुन्तिरश्च्चा व्वयसा बृहन्तँव्व्यचिष्ट्ठमन्नै रभसन्दृशानम् ॥२३॥

आ व्विश्श्वतः प्प्रत्यञ्चञ्जिघर्म्म्यरक्क्षसा मनसा तज्जुषेत ।
मर्य्यश्श्री स्पृहयद्वर्ण्णोऽअग्निर्न्नाभिमृशे तन्न्वा जर्ब्भुराणः ॥२४॥

परि व्वाजपतिः कविरग्निर्हव्व्यान्न्यक्क्रमीत् । दधद्द्रत्नानि दाशुषे ॥२५॥

परि त्वाग्ग्ने पुरँव्वयँव्विप्प्रᳫं सहस्य धीमहि ।
धृषद्वर्ण्णन्दिवेदिवे हन्तारम्भङ्गुरावताम् ॥२६॥

त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमद्भ्यस्त्वमश्म्मनस्प्परि ।
त्वँव्वनेब्भ्यस्त्वमोषधीब्भ्यस्त्वन्नृणान्नृपते जायसे शुचिः ॥२७॥

॥३॥ देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेऽश्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्णो हस्ताब्भ्याम् । पृथिव्याः सधस्त्थादग्निम्पुरीष्यमङ्गिरस्वत्खनामि । ज्योतिष्म्मन्तन्त्वाग्ने सुप्प्रतीकमजस्स्रेण भानुना दीद्यतम् । शिवम्प्रजाब्भ्योहिꣳसन्तम्पृथिव्याः सधस्त्थादग्निम्पुरीष्यमङ्गिरस्वत्खनामः ॥२८॥

अपाम्पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
वर्द्धमानो महाँ॥ऽआ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिम्म्णा प्प्रथस्व ॥२९॥
शर्म्म च स्त्थो वर्म्म च स्त्थोऽच्छिद्रे बहुलेऽउभे ।
व्यचस्वती सँवसाथाम्भृतमग्निम्पुरीष्यम् ॥३०॥
सँवसाथाꣳ स्वर्विदा समीचीऽउरसा त्मना ।
अग्निमन्तर्ब्भरिष्यन्ती ज्योतिष्म्मन्तमजस्रमित् ॥३१॥
पुरीष्योऽसि विश्श्वभराऽअथर्व्वा त्वा प्प्रथमो निरमन्थदग्ने ।
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्व्वा निरमन्थत । मूर्द्ध्नो विश्श्वस्य वाघतः ॥३२॥
तमु त्वा दध्यङ्ङृषिः पुत्रऽईधेऽअथर्व्वणः । वृत्रहणम्पुरन्दरम् ॥३३॥
तमु त्वा पात्थ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम् । धनञ्जयꣳ रणेरणे ॥३४॥
सीद होतः स्वऽउ लोके चिकित्त्वान्सादया यज्ञꣳ सुकृतस्य योनौ ।
देवावीर्द्देवान्हविषा यजास्यग्ने बृहद्यजमाने वयो धाः ॥३५॥
नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दीदिवाँ॥ऽअसदत्सुदक्षः ।
अदब्धव्रतप्रमतिर्व्वसिष्ठः सहस्रम्भरः शुचिजिह्वोऽअग्निः ॥३६॥
सꣳसीदस्व महाँ॥ऽअसि शोचस्व देववीतमः ।
वि धूममग्नेऽअरुषम्मियेध्य सृज प्प्रशस्त दर्शतम् ॥३७॥

४॥ अपो देवीरुप सृज मधुमतीरयक्ष्माय प्प्रजाब्भ्यः ।
तासामास्त्थानादुज्जिहतामोषधयः सुपिप्पलाः ॥३८॥
सन्ते वायुर्म्मातरिश्श्वा दधातूत्तानाया हृदयँव्यद्विकस्तम् ।
यो देवानाञ्चरसि प्प्राणथेन कस्म्मै देव वषडस्तु तुब्भ्यम् ॥३९॥
सुजातो ज्योतिषा सह शर्म्म वरूथमासदत्स्वः ।
वासोऽअग्ने विश्श्वरूपꣳ सँव्ययस्व विभावसो ॥४०॥

उदु॑ तिष्ठ स्वध्वरावा॑ नो दे॒व्या धि॒या ।
दृ॒शे च॑ भा॒सा बृ॒ह॒ता सु॑शु॒क्क्वनि॒राग्ने॑ या॒हि सु॒शस्त्ति॒भि÷ ॥४१॥
ऊर्द्ध्वऽऊ॒ षु ण॑ऽऊ॒तये॒ तिष्ठा॑ दे॒वो न स॑वि॒ता ।
ऊर्द्ध्वो वाज॑स्य॒ सनि॑ता॒ यद॒ञ्जिभि॑र्व्वा॒घद्भि॑र्व्वि॒ह्वया॑महे ॥४२॥
स जा॒तो गर्ब्भो॑ऽअसि॒ रोद॑स्यो॒रग्ने॒ चारु॒र्व्विभृ॑त॒ऽओष॑धीषु ।
चि॒त्रः शिशुः॒ परि॒ तमा॑ꣳस्य॒क्तून्प्र मा॒तृभ्यो॒ऽअधि॒ कनि॑क्रदद्गाः ॥४३॥
स्थि॒रो भ॑व वी॒ड्वङ्ग॑ऽआ॒शुर्ब्भ॑व वा॒ज्यर्व्वन् ।
पृ॒थुर्ब्भ॑व सु॒षद॒स्त्वम॒ग्नेः पु॑रीष॒वाह॑णः ॥४४॥
शि॒वो भ॑व प्प्र॒जाभ्यो॒ मानु॑षीभ्य॒स्त्वम॑ङ्गिरः ।
मा द्यावा॑पृथि॒वीऽअ॒भि शो॑ची॒र्म्मान्तरि॑क्ष॒म्मा वन॒स्प्पती॑न् ॥४५॥
प्रैतु॑ वा॒जी कनि॑क्रद॒न्नान॑द॒द्रास॑भः॒ पत्वा॑ । भर॑न्न॒ग्निम्पु॑री॒ष्ष्यम्मा पा॒द्यायु॑षः॒ पु॒रा ।
वृषा॒ग्निँव्वृष॑णम्भर॑न्न॒पाङ्गर्ब्भꣳ॑ समु॒द्रिय॑म् । अग्न॒ऽआया॑हि वी॒तये॑ ॥४६॥
ऋ॒तꣳ स॒त्त्यमृ॒तꣳ स॒त्त्यम॒ग्निम्पु॑री॒ष्ष्यम॑ङ्गिर॒स्वद्भ॑रामः । ओष॑धयः॒ प्प्रति॑मोदध्वम॒ग्निमे॒तꣳ शि॒वमा॒यन्त॑म॒भ्यत्र॑ यु॒ष्म्माः । व्यस्य॒न्विश्श्वा॒ऽअनि॑रा॒ऽअमी॑वा नि॒षीद॑न्नो॒ऽअप॑ दुर्म्म॒तिञ्ज॑हि ॥४७॥
ओष॑धयः॒ प्प्रति॑गृब्भ्णीत॒ पुष्प्प॑वतीः सुपिप्प॒लाः ।
अ॒यँव्वो॒ गर्ब्भ॑ऽऋ॒त्त्वियः॑ प्प्र॒त्नꣳ स॒धस्त्थ॒मास॑दत् ॥४८॥
वि पाज॑सा पृ॒थुना॒ शोशु॑चानो॒ बाध॑स्व द्वि॒षो र॒क्षसो॒ऽअमी॑वाः ।
सु॒शर्म्म॑णो बृह॒तः शर्म्म॑णि स्याम॒ग्नेर॒हꣳ सु॒हव॑स्य॒ प्प्रणी॑तौ ॥४९॥

॥५॥ आपो॒ हि ष्ट्ठा म॑यो॒भुव॒स्ता न॑ऽऊ॒र्ज्जे द॑धातन । म॒हे रणा॑य॒ चक्क्ष॑से ॥५०॥
यो वः॑ शि॒वत॑मो॒ रस॒स्तस्य॑ भाजयते॒ह नः॑ । उ॒श॒तीरि॑व मा॒तरः॑ ॥५१॥
तस्म्मा॒ऽअर॑ङ्गमाम वो॒ यस्य॒ क्षया॑य॒ जिन्व॑थ । आपो॑ ज॒नय॑था च नः ॥५२॥
मि॒त्रः स॒ꣳसृज्य॑ पृथि॒वीम्भूमि॑ञ्च॒ ज्ज्योति॑षा स॒ह ।
सुजा॑तञ्जा॒तवे॑दसमय॒क्ष्माय॑ त्वा॒ सꣳसृ॑जामि प्प्र॒जाभ्यः॑ ॥५३॥
रु॒द्राः स॒ꣳसृज्य॑ पृथि॒वीम्बृ॒हज्ज्योतिः॒ समी॑धिरे ।
तेषा॑म्भा॒नुरज॑स्र॒ऽइच्छु॒क्रो दे॒वेषु॑ रोचते ॥५४॥
सꣳसृ॑ष्टाँव्वसु॑भी रु॒द्रैर्द्धीरैः॑ कर्म्म॒ण्ण्याम्मृद॑म् ।
हस्त्ता॑भ्याम्मृ॒द्वीङ्कृ॒त्वा सि॑नीवा॒ली कृ॑णोतु॒ ताम् ॥५५॥

सिनीवाली सुकपर्द्दा सुकुरीरा स्वौपशा ।
सा तुब्भ्यमदिते मह्ळ्योखान्दधातु हस्तयोः ॥५६॥
उखाङ्कृणोतु शक्त्या बाहुब्भ्यामदितिर्द्धिया ।
माता पुत्रँय्यथोपस्थे साग्निम्बिभर्त्तु गर्ब्भऽआ । मखस्य शिरोसि ॥५७॥
व्वसवस्त्वा कृण्ण्वन्तु गायत्रेण च्छन्दसाङ्गिरस्वद्ध्रुवासि पृथिव्व्यसि धारया मयि प्प्रजाᳬं रायस्प्पोषङ्गौपत्त्यᳬं सुवीर्य्यᳬं सजातान्व्यजमानाय रुद्रास्त्वा कृण्ण्वन्तु त्रैष्टुभेन च्छन्दसाङ्गिरस्वद्ध्रुवास्यन्तरिक्क्षमसि धारया मयि प्प्रजाᳬं रायस्प्पोषङ्गौपत्त्यᳬं सुवीर्य्यᳬं सजातान्व्यजमानायादित्त्यास्त्वा कृण्ण्वन्तु जागतेन च्छन्दसाङ्गिरस्वद्ध्रुवासि द्यौरसि धारया मयि प्प्रजाᳬं रायस्प्पोषङ्गौपत्त्यᳬं सुवीर्य्यᳬं सजातान्व्यजमानाय व्विश्श्वे त्त्वा देवा व्वैश्श्वानराः कृण्ण्वन्त्वानुष्टुभेन च्छन्दसाङ्गिरस्वद्ध्रुवासि दिशोसि धारया मयि प्प्रजाᳬं रायस्प्पोषङ्गौपत्त्यᳬं सुवीर्य्यᳬं सजातान्व्यजमानाय ॥५८॥
अदित्त्यै रास्नास्यदितिष्टे बिलङ्गृब्भ्णातु । कृत्वाय सा महीमुखाम्मृन्मयीय्योनिमग्नये । पुत्रेब्भ्यः प्प्रायच्छददितिः श्रपयानिति ॥५९॥
व्वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण च्छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन च्छन्दसाङ्गिरस्वदादित्त्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन च्छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्श्वे त्त्वा देवा व्वैश्श्वानरा धूपयन्त्वानुष्टुभेन च्छन्दसाङ्गिरस्वदिन्द्रस्त्वा धूपयतु व्वरुणस्त्वा धूपयतु व्विष्ण्णुस्त्वा धूपयतु ॥६०॥

॥६॥ अदितिष्ट्वा देवी व्विश्श्वदेव्यावती पृथिव्याः सधस्त्थेऽअङ्गिरस्वत्खनत्त्ववट देवानान्त्वा पत्नीर्देवीर्व्विश्श्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्त्थेऽअङ्गिरस्वद्दधतूखे धिषणास्त्वा देवीर्व्विश्श्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्त्थेऽअङ्गिरस्वदभीन्धतामुखे व्वरूत्रीष्ट्वा देवीर्व्विश्श्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्त्थेऽअङ्गिरस्वच्छ्रपयन्तूखे ग्नास्त्वा देवीर्व्विश्श्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्त्थेऽअङ्गिरस्वत्पचन्तूखे जनयस्त्वाच्छिन्नपत्रा देवीर्व्विश्श्वदेव्यावतीः पृथिव्याः सधस्त्थेऽअङ्गिरस्वत्पचन्तूखे ॥६१॥
मित्रस्य चर्षणीधृतोवो देवस्य सानसि । द्युम्नञ्चित्रश्श्रवस्तमम् ॥६२॥
देवस्त्वा सवितोद्वपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुबाहुरुत शक्त्या ।
अव्यथमाना पृथिव्यामाशा दिशऽआपृण ॥६३॥
उत्थाय बृहती भवोदु तिष्ठ ध्रुवा त्वम् ।
मित्रैतान्तऽउखाम्परिददाम्म्यभित्त्याऽएषा मा भेदि ॥६४॥ ५९५

व्वसवस्त्वाच्छृन्दन्तु गायत्रेण च्छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वाच्छृन्दन्तु त्रैष्टुभेन च्छन्दसा-
ङ्गिरस्वदादित्यास्त्वाच्छृन्दन्तु जागतेन च्छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्श्वे त्वा देवा व्वैश्श्वानराऽ
आच्छृन्दन्त्वानुष्टुभेन च्छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥६५॥

॥७॥ आकूतिमग्ग्निम्प्रयुजꣳ स्वाहा मनो मेधामग्ग्निम्प्रयुजꣳ स्वाहा चित्तँव्विज्ञातम-
ग्ग्निम्प्रयुजꣳ स्वाहा व्वाचो व्विधृतिमग्ग्निम्प्रयुजꣳ स्वाहा प्प्रजापतये मनवे स्वाहाग्ग्नये
व्वैश्श्वानराय स्वाहा ॥६६॥
व्विश्श्वो देवस्य नेतुर्म्मर्त्तो व्वुरीत सख्ख्यम् ।
व्विश्श्वो रायऽइषुद्ध्यति द्युम्म्नँव्वृणीत पुष्ष्यसे स्वाहा ॥६७॥
मा सु भित्था मा सु रिषोम्ब धृष्ष्णु व्वीरयस्व सु ।
अग्ग्निश्चेदङ्करिष्ष्यथः ॥६८॥
दृꣳहस्व देवि पृथिवि स्वस्तयऽआसुरी माया स्वधया कृतासि । जुष्टन्देवेब्भ्यऽइदम-
स्तु हव्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञेऽअस्म्मिन् ॥६९॥
द्रुन्नः सर्प्पिरासुतिः प्प्रत्नो होता व्वरेण्ण्यः । सहसस्प्पुत्रोऽअद्भुतः ॥७०॥
परस्याऽअधि संव्वतोवराँ२॥ऽअब्भ्यातर । यत्राहमस्म्मि ताँ२॥ऽअव ॥७१॥
परमस्याः परावतो रोहिदश्श्वऽइहागहि ।
पुरीष्ष्यः पुरुप्प्रियोग्ग्ने त्वन्तरा मृधः ॥७२॥
यदग्ग्ने कानि कानि चिदा ते दारूणि दद्ध्मसि ।
सर्व्वन्तदस्तु ते घृतन्तज्जुषस्व यविष्ठ्य ॥७३॥
यदत्त्युपजिह्विका यद्वम्म्रोऽअतिसर्प्पति ।
सर्व्वन्तदस्तु ते घृतन्तज्जुषस्व यविष्ठ्य ॥७४॥
अहरहरप्प्रयावम्भरन्तोश्श्वायेव तिष्ठते घासमस्म्मै ।
रायस्प्पोषेण समिषा मदन्तोग्ग्ने मा ते प्प्रतिवेशा रिषाम ॥७५॥
नाभा पृथिव्व्याः समिधानेऽअग्ग्नौ रायस्प्पोषाय बृहते हवामहे ।
इरम्मदम्बृहदुक्थँय्यजत्रञ्जेतारमग्ग्निम्पृतनासु सासहिम् ॥७६॥
याः सेनाऽअभीत्त्वरीराव्व्याधिनीरुगणाऽउत ।
ये स्तेना ये च तस्करास्ताँस्तेऽअग्ग्नेपिदधाम्म्यास्ये ॥७७॥
दꣳष्ट्राब्भ्याम्मलिम्म्लूञ्जम्भ्यैस्तस्कराँ२॥ऽउत ।
हनुब्भ्याꣳ स्तेनान्भगवस्ताँस्त्वङ्खाद सुखादितान् ॥७८॥

ये जने॑षु म॒लिम्म्ल॑व स्त्ते॒नास॒स्त्तस्क॑रा॒ वने॑ ।
ये कक्क्षे॑ष्ष्वघा॒यव॒स्त्ताँस्ते॑ दधामि॒ जम्भ॑योः ॥७९॥
यो॒ऽअ॒स्म्मभ्य॑मराती॒याद्यश्च॑ नो॒ द्वेष॑ते॒ जनः॑ ।
निन्दा॒द्यो॒ऽअ॒स्म्मान्धिप्प्सा॑च्च॒ सर्व॒न्तम्म॑स्म्म॒सा कु॑रु ॥८०॥
सꣳशि॑तम्मे॒ ब्रह्म॒ सꣳशि॑तँ॒व्वीर्य्य॒म्बल॑म् ।
सꣳशि॑तक्क्ष॒त्रञ्जि॒ष्ष्णु य॒स्याहम॑स्म्मि पु॒रोहि॑तः ॥८१॥
उदे॑षाम्बा॒हूऽअ॑तिर॒मुद्वर्च्चो॒ऽअथो॒ बल॑म् ।
क्षि॒णोमि॒ ब्रह्म॑णा॒मित्त्राँ॒उन्न॑यामि॒ स्वाँ२॥ऽअ॒हम् ॥८२॥
अन्न॑पते॒न्न॑स्य नो देह्यनमी॒वस्य॑ शु॒ष्म्मिणः॑ ।
प्रप्प्र॑ दा॒तार॑न्तारिष॒ऽऊर्ज्ज॑न्नो धेहि द्वि॒पदे॒ चतु॑ष्प्पदे ॥८३॥

॥ इत्येकादशोऽध्यायः ॥

अथ द्वादशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'दृशानो रुक्मः' इत्यारभ्य (११७) 'अग्निः प्रियेषु' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिः साध्या वा ऋषयः । विशेषतश्च—

(१) 'दृशानो रुक्मः' इत्यस्य वत्सप्रीः, (२) 'नक्तोषासा' इत्यस्य कुत्सः, (३) 'विश्वा रूपाणि' इत्यस्य श्यावाश्वः, (६) 'अक्रन्ददग्निः' इत्यस्य वत्सप्रीः, (११) 'आ त्वा' इत्यस्य ध्रुवः, (१२) 'उदुत्तमम्' इत्यस्य शुनःशेपः, (१३) 'अग्ने बृहत्' इत्यस्य त्रितः, (१४) 'हꣳसः शुचिषद्' इत्यस्य वामदेवः, (१८) 'दिवस्परि' इत्यारभ्य (२९) 'अस्ताव्यग्निः' इत्यन्तानां भालन्दनो वत्सप्रीः, (३०) 'समिधाग्निम्' इत्यस्याङ्गिरसो विरूपाक्षः, (३१) 'उदु त्वा' इत्यस्य तापसः, (३३) 'अक्रन्ददग्निः' इत्यस्य वत्सप्रीः, (३४) 'प्रप्रायमग्निः' इत्यस्य वसिष्ठः, (३६) 'अप्स्वग्ने' इत्यस्य विरूपः, (४२) 'बोधा मे' इत्यस्य दीर्घतमाः, (४३) 'स बोधि' 'विश्वकर्मणे' इत्यनयोः सोमाहुतिः, (४७) 'अयꣳ सो अग्निः' इत्यारभ्य (५१) 'इडामग्ने' इत्यन्तानां विश्वामित्रः, (५२) 'अयन्ते' इत्यस्य भारतौ देवश्रवोदेववातौ, (५५) 'ता अस्य' इत्यस्यैन्द्रः प्रियमेधः, (५६) 'इन्द्रं विश्वा' इत्यस्य माधुच्छन्दसो जेता, (६६) 'निवेशनः सङ्गमनः' इत्यस्य देवगन्धर्वो विश्वावसुः, (६७) 'सीरा युञ्जन्ति' (६८) 'युनक्त सीराः' इत्यनयोः सौम्यो बुधः, (६९) 'शुनꣳ सुफालाः' इत्यारभ्य (७२) 'कामङ्कामदुघे' इत्यन्तानां कुमारहारितः, (७५) 'या ओषधीः' इत्यारभ्य (८९) 'याः फलिनीः' इत्यन्तानामाथर्वणो भिषक्, (९०) 'मुञ्चन्तु मा' इत्यारभ्य (१०१) 'त्वमुत्तमासि' इत्यन्तानामाथर्वणो भिषग्बन्धुश्च, (१०२) 'मा मा हिꣳसीत्' इत्यस्य हिरण्यगर्भः, (१०६) 'अग्ने तव' इत्यारभ्य (१११) 'ऋतावानम्महिषम्' इत्यन्तानां पावकोऽग्निः, (११२) 'आप्यायस्व समेतु' (११३) 'सन्ते पयांसि' (११४) 'आप्यायस्व मदिन्तम' इत्येषां गोतमः, (११५) 'आ ते वत्सः' इत्यस्यावत्सारः, (११६) 'तुभ्यन्ताः' (११७) 'अग्निः प्रियेषु' इत्यनयोर्विरूपः ॥

वता (१) 'दृशानो रुक्मः' इत्यस्य रुक्मः ।
(२) 'नक्तोषासा समनसा' इत्यस्याग्निः ।
(३) 'विश्वा रूपाणि' इत्यस्य सविता ।

(४) 'सुपर्णोसि' इत्यस्य गरुत्मान् ।

(५) 'विष्णोः० सपत्नहा' 'विष्णोः० अभिमातिहा' 'विष्णोः० अरातीयतः' 'विष्णोः० शत्रूयतः' 'दिशोनु विक्रमस्व' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(६) 'अक्रन्ददग्निः' (७) 'अग्नेभ्यावर्तिन्' (८) 'अग्ने अङ्गिरः' (९) 'पुनरूर्जा' (१०) 'सह रय्या' (११) 'आ त्वाहार्षम्' इत्येषामग्निः ।

(१२) 'उदुत्तमम्' इत्यस्य वरुणः ।

(१३) 'अग्ने बृहत्' इत्यस्याग्निः ।

(१४) 'हꣳसः शुचिषद्' इत्यस्य सूर्यः ।

(१५) 'सीद त्वम्' (१६) 'अन्तरग्ने' (१७) 'शिवो भूत्वा' (१८) 'दिवस्परि' (१९) 'विद्मा ते' (२०) 'समुद्रे त्वा' (२१) 'अक्रन्ददग्निः' (२२) 'श्रीणामुदारः' (२३) 'विश्वस्य केतुः' (२४) 'उशिक्पावकः' (२५) 'दृशानो रुक्मः' (२६) 'यस्ते अद्य' (२७) 'आ तम्भज' (२८) 'त्वामग्ने' (२९) 'अस्ताव्यग्निः' (३०) 'समिधाग्निम्' (३१) 'उदु त्वा' (३२) 'प्रेदग्ने' (३३) 'अक्रन्ददग्निः' (३४) 'प्रप्रायमग्निः' इत्येषामग्निः ।

(३५) 'आपो देवीः' इत्यस्यापः ।

(३६) 'अप्स्वग्ने' (३७) 'गर्भो असि' (३८) 'प्रसद्य भस्मना' (३९) 'पुनरासद्य' (४०) 'पुनरूर्जा' (४१) 'सह रय्या' (४२) 'बोधा मे' (४३) 'स बोधि' इत्येषामग्निः, 'विश्वकर्मणे स्वाहा' इत्यस्य विश्वकर्मा ।

(४४) 'पुनस्त्वादित्याः' इत्यस्याग्निः ।

(४५) 'अपेत वीत' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(४६) 'सञ्ज्ञानमसि' इत्यस्य ऊषः, 'अग्नेर्भस्म' इत्यस्य सिकता, 'चित स्थ' इत्यस्य परिश्रितः ।

(४७) 'अयꣳ सः' (४८) 'अग्ने यत्ते' (४९) 'अग्ने दिवः' (५०) 'पुरीष्यासो अग्नयः' (५१) 'इडामग्ने' (५२) 'अयन्ते' इत्येषामग्निः ।

(५३) 'चिदसि तया' 'परिचिदसि तया' इत्यनयोरिष्टका ।

(५४) 'लोकम्पृण' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(५५) 'ता अस्य' इत्यस्यापः ।

(५६) 'इन्द्रं विश्वा' इत्यस्येन्द्रः ।

(५७) 'समितꣳ सङ्कल्पेथाम्' (५८) 'सं वाम्' (५९) 'अग्ने त्वम्' (६०) 'भवतन्नः' इत्येषां द्वावग्नी ।

(६१) 'मातेव पुत्रम्' इत्यस्य उखा ।

(६२) 'असुन्वन्तम्' (६३) 'नमः सु ते' (६४) 'यस्यास्ते' इत्येषां निर्ऋतिः ।

(६५) 'यन्ते देवी' इत्यस्य यजमानः, 'नमो भूत्यै' इत्यस्य भूतिः ।

(६६) 'निवेशनः सङ्गमनः' इत्यस्येन्द्रः ।

(६७) 'सीरा युञ्जन्ति' (६८) 'युनक्त सीराः' इत्यनयोः सीरः ।

(६९) 'शुनꣳ सु फालाः' (७०) 'घृतेन सीता' (७१) 'लाङ्गलम्पवीरवत्' (७२) 'कामङ्कामदुघे' इत्येषां सीता ।

(७३) 'विमुच्यध्वमघ्न्या इत्यस्य अनड्वान् ।

(७४) 'सजूरब्दः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(७५) 'या ओषधीः' (७६) 'शतं वः' (७७) 'ओषधीः प्रतिमोदध्वम्' (७८) 'ओषधीरिति' (७९) 'अश्वत्थे वः' (८०) 'यत्रौषधीः' (८१) 'अश्वावतीम्' (८२) 'उच्छुष्मा ओषधीनाम्' (८३) 'इष्कृतिर्नाम' (८४) 'अति विश्वाः' (८५) 'यदिमाः' (८६) 'यस्यौषधीः' (८७) 'साकं यक्ष्म' (८८) 'अन्या वः' (८९) 'याः फलिनीः' (९०) 'मुञ्चन्तु मा' (९१) 'अवपतन्तीः' (९२) 'या ओषधीः० बह्वीः' (९३) 'या ओषधीः० विष्ठिताः' (९४) 'याश्चेदम्' (९५) 'मा वो रिषत्' (९६) 'ओषधयः समवदन्त' (९७) 'नाशयित्री बलासस्य' (९८) 'त्वाङ्गन्धर्वाः' (९९) 'सहस्व मे' (१००) 'दीर्घायुस्ते' (१०१) 'त्वमुत्तमासि' इत्येषामोषधिः ।

(१०२) 'मा मा हिꣳसीत्' इत्यस्य कः ।

(१०३) 'अभ्यावर्तस्व' (१०४) 'अग्ने यत्ते' इत्यनयोरग्निः ।

(१०५) 'इषमूर्जम्' इत्यस्याशीः ।

(१०६) 'अग्ने तव' (१०७) 'पावकवर्चाः' (१०८) 'ऊर्जोनपात्' (१०९) 'इरज्ज्यन्नग्ने' (११०) 'इष्कर्त्तारमध्वरस्य' (१११) 'ऋतावानम्महिषम्' इत्येषामग्निः ।

(११२) 'आप्यायस्व समेतु' (११३) 'सन्ते पयांसि' (११४) 'आप्यायस्व मदिन्तम' इत्येषां सोमः ।

(११५) 'आ ते वत्सः' (११६) 'तुभ्यन्ताः' (११७) 'अग्निः प्रियेषु' इत्येषामग्निः ॥

छन्दः (१) 'दृशानो रुक्मः' (२) 'नक्तोषासा समनसा' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (३) 'विश्वा रूपाणि' इत्यस्य जगती, (४) 'सुपर्णोसि' इत्यस्य कृतिः, (६) 'अक्रन्ददग्निः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (७) 'अग्नेभ्यावर्तिन्' इत्यस्योर्ध्वबृहती, (८) 'अग्ने अङ्गिरः' इत्यस्य महाबृहती, (९) 'पुनरूर्जा' (१०) 'सह रय्या' इत्यनयोर्गायत्री, (११) 'आ त्वाहार्षम्' इत्यस्यानुष्टुप्, (१२) 'उदुत्तमम्' (१३) 'अग्ने बृहत' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (१४) 'हꣳसः शुचिषद्' इत्यस्य जगती, 'बृहत्' इति यजुः, (१५) 'सीद त्वम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१६) 'अन्तरग्ने' (१७) 'शिवो भूत्वा' इत्यनयोरनुष्टुप्, (१८) 'दिवस्परि' इत्यारभ्य (२९) 'अस्ताव्यग्निः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (३०) 'समिधाग्निम्' इत्यस्य गायत्री, (३१) 'उदु त्वा' (३२) 'प्रेदग्ने' इत्यनयोरनुष्टुप्, (३३) 'अक्रन्ददग्निः' (३४) 'प्रप्रायमग्निः' (३५) 'आपो देवीः' इत्येषां त्रिष्टुप्, (३६) 'अप्स्वग्ने' इत्यस्य गायत्री, (३७) 'गर्भो असि' (३८) 'प्रसद्य भस्मना' (३९) 'पुनरासद्य' इत्येषामनुष्टुप्, (४०) 'पुनरूर्जा' (४१) 'सह रय्या' इत्यनयोर्गायत्री, (४२) 'बोधा मे' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४३) 'स बोधि' इत्यस्य गायत्री, 'विश्वकर्मणे स्वाहा' इति यजुः, (४४) 'पुनस्त्वादित्याः' (४५) 'अपेत वीत' (४७) 'अयꣳ सो अग्निः' (४८) 'अग्ने यत्ते' (४९) 'अग्ने दिवः' इत्येषां त्रिष्टुप्, (५०) 'पुरीष्यासो अग्नयः' इत्यस्यानुष्टुप्, (५१) 'इडामग्ने' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (५२) 'अयन्ते' (५४) 'लोकम्पृण' (५५) 'ता अस्य' (५६) 'इन्द्रं विश्वा' इत्येषामनुष्टुप्, (५७) 'समितꣳ सङ्कल्पेथाम्' इत्यस्योष्णिक्, (५८) 'सं वाम्' इत्यस्योपरिष्टाद्बृहती, (५९) 'अग्ने त्वम्' इत्यस्योष्णिक्, (६०) 'भवतन्नः' इत्यस्य पङ्क्तिः, (६१) 'मातेव पुत्रम्' इत्यारभ्य (६५) 'यन्ते' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, 'नमो भूत्यै' इत्यस्यैकपदा विराट्, (६६) 'निवेशनः सङ्गमनः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (६७) 'सीरा युञ्जन्ति' इत्यस्य गायत्री, (६८) 'युनक्त सीराः' (६९) 'शुनꣳ सु फालाः' (७०) 'घृतेन सीता' इत्येषां त्रिष्टुप्, (७१) 'लाङ्गलम्पवीरवत्' इत्यस्य पङ्क्तिः, (७२) 'कामङ्कामदुघे' इत्यस्यानुष्टुप्, (७३) 'विमुच्यध्वम्' इत्यस्य गायत्री, (७५) 'या ओषधीः' इत्यारभ्य (१०१) 'त्वमुत्तमासि' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (१०२) 'मा मा हिꣳसीत्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, 'अभ्यावर्तस्व' इत्यस्योष्णिक्, (१०४) 'अग्ने यत्ते' इत्यस्य गायत्री, (१०५) 'इषमूर्जम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१०६) 'अग्ने तव' (१०७) 'पावकवर्चाः' इत्यनयोर्विष्टारपङ्क्तिः, (१०८) 'ऊर्जोनपात्' (१०९) 'इरज्ज्यन्नग्ने' (११०) 'इष्कर्तारम्' इत्येषां सतोबृहती, (१११) 'ऋतावानम्महिषम्' इत्यस्योपरिष्टाज्ज्योतिः, (११२) 'आप्यायस्व समेतु' इत्यस्य गायत्री, (११३) 'सन्ते पयांसि' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (११४) 'आप्यायस्व मदिन्तम' इत्यस्योष्णिक्, (११५) 'आ ते वत्सः' (११६) 'तुभ्यन्ताः' (११७) 'अग्निः प्रियेषु' इत्येषां गायत्री ॥

॥ हरिः ॐ ॥

१॥ दृशानो रुक्मऽउर्व्या व्यद्यौद्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभिर्यदेनन्द्यौरजनयत्सुरेताः ॥१॥
नक्तोषासा समनसा व्विरूपे धापयेते शिशुमेकꣳ समीची ।
द्यावाक्षामा रुक्मोऽअन्तर्व्विभाति देवाऽअग्निन्धारयन्द्रविणोदाः ॥२॥
व्विश्वा रूपाणि प्प्रतिमुञ्चते कविः प्प्रासावीद्भद्रन्द्विपदे चतुष्प्पदे ।
व्वि नाकमख्यत्सविता व्वरेण्ण्योनु प्प्रयाणमुषसो व्विराजति ॥३॥

सुपर्ण्णोसि गरुत्माँस्त्रिवृत्ते शिरो गायत्रञ्चक्षुर्बृहद्रथन्तरे पक्षौ । स्तोमऽआत्मा च्छन्दाꣳस्यङ्गानि यजूꣳषि नाम । साम ते तनूर्व्वामदेव्यँय्यज्ञायज्ञियम्पुच्छन्धिष्ण्ण्याः शफाः । सुपर्ण्णोसि गरुत्मान्दिवङ्गच्छ स्वः पत ॥४॥

विष्ण्णोः क्क्रमोसि सपत्नहा गायत्रञ्छन्दऽआरोह पृथिवीमनु विक्क्रमस्व विष्ण्णोः क्क्रमोस्यभिमातिहा त्रैष्टुभञ्छन्दऽआरोहान्तरिक्क्षमनु विक्क्रमस्व विष्ण्णोः क्क्रमोस्यरातीयतो हन्ता जागतञ्छन्दऽआरोह दिवमनु विक्क्रमस्व विष्ण्णोः क्क्रमोसि शत्रूयतो हन्तानुष्टुभञ्छन्दऽआरोह दिशोनु विक्क्रमस्व ॥५॥

अक्क्रन्ददग्नि स्त्तनयन्निव द्यौः क्क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्यो जज्ज्ञानो वि हीमिद्धोऽअक्ख्यदा रोदसी भानुना भात्त्यन्तः ॥६॥

अग्ग्नेब्भ्यावर्त्तिन्नभि मा निवर्त्तस्वायुषा वर्च्चसा प्प्रजया धनेन ।
सन्न्या मेधया रय्या पोषेण ॥७॥

अग्ग्नेऽअङ्गिरः शतन्ते सन्त्वावृतः सहस्रन्तऽउपावृतः ।
अधा पोषस्य पोषेण पुनर्न्नो नष्टमाकृधि पुनर्न्नो रयिमाकृधि ॥८॥

पुनरूर्ज्जा निवर्त्तस्व पुनरग्नऽइषायुषा । पुनर्न्नः पाह्यꣳहसः ॥९॥

सह रय्या निवर्त्तस्वाग्ग्ने पिन्न्वस्व धारया । विश्श्वप्स्न्या विश्श्वतस्प्परि ॥१०॥

आ त्वाहार्षमन्तरभूर्द्ध्रुवस्त्तिष्ठाविचाचलिः ।
विशस्त्वा सर्व्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमधिब्भ्रशत् ॥११॥

उदुत्तमँव्वरुण पाशमस्म्मदवाधमँव्वि मद्ध्यमꣳश्रथाय ।
अथा वयमादित्त्य व्व्रते तवानागसोऽअदितये स्याम ॥१२॥

अग्ग्रे बृहन्नुषसामूर्द्ध्वोऽअस्त्थान्निर्ज्जगन्न्वान्तमसो ज्ज्योतिषागात् ।
अग्निर्ब्भानुना रुशता स्वङ्गऽआ जातो विश्श्वा सद्मान्न्यप्प्राः ॥१३॥

हꣳसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्क्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्द्दुरोणसत् ।
नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजाऽऋतजाऽअद्रिजाऽऋतम्बृहत् ॥१४॥

सीद त्वम्मातुरस्याऽउपस्त्थे विश्श्वान्न्यग्ग्ने वयुनानि विद्द्वान् ।
मैनान्तपसा मार्च्चिषाभिशोचीरन्तरस्याꣳ शुक्क्रज्ज्योतिर्व्विभाहि ॥१५॥

अन्तरग्ग्ने रुचा त्वमुखायाः सदने स्वे । तस्यास्त्वꣳ हरसा तपञ्जातवेदः शिवो भव ॥१६॥

शिवो भूत्त्वा मह्यमग्ग्नेऽअथो सीद शिवस्त्वम् ।
शिवाः कृत्त्वा दिशः सर्व्वाः स्वँय्योनिमिहासदः ॥१७॥

॥२॥ दिवस्प्परि प्प्रथमञ्जज्ज्ञेऽअग्निरस्म्मद्द्वितीयम्परि जातवेदाः ।
तृतीयमप्प्सु नृमणाऽअजस्रमिन्धानऽएनञ्जरते स्वाधीः ॥१८॥
विद्मा तेऽअग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्मा ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
विद्मा ते नाम परमङ्गुहा यद्विद्मा तमुत्त्सँय्यतऽआजगन्थ ॥१९॥
समुद्रे त्वा नृमणाऽअप्प्स्वन्तर्नृचक्क्षाऽईधे दिवोऽअग्नऽऊधन् ।
तृतीये त्वा रजसि तस्थिवाꣳसमपामुपस्त्थे महिषाऽअवर्द्धन् ॥२०॥
अक्क्रन्ददग्नि स्त्तनयन्निव द्यौः क्क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्द्यो जज्ज्ञानो वि हीमिद्धोऽअक्ख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥२१॥
श्रीणामुदारो धरुणो रयीणाम्मनीषाणाम्प्रार्प्पणः सोमगोपाः ।
वसुः सूनुः सहसोऽअप्प्सु राजा विभात्त्यग्ग्रऽउषसामिधानः ॥२२॥
विश्श्वस्य केतुर्ब्भुवनस्य गर्ब्भऽआ रोदसीऽअपृणाज्जायमानः ।
वीडुञ्चिदद्रिमभिनत्त्परायञ्जना यदग्निमयजन्त पञ्च ॥२३॥
उशिक्क्पावकोऽअरतिः सुमेधा मर्त्त्येष्वग्निरमृतो निधायि ।
इयर्त्ति धूममरुषम्भरिब्भ्रदुच्छुक्क्रेण शोचिषा द्यामिनक्क्षन् ॥२४॥
दृशानो रुक्क्मऽउर्व्या व्व्यद्यौद्दुर्म्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।
अग्निरमृतोऽअभवद्वयोभिर्य्यदेनन्द्यौरजनयत्त्सुरेताः ॥२५॥
यस्तेऽअद्य कृणवद्भद्रशोचेपूपन्देव घृतवन्तमग्ने ।
प्र तन्नय प्प्रतरँव्वस्योऽअच्छाभि सुम्म्नन्देवभक्क्तँय्यविष्ठ ॥२६॥
आ तम्भज सौश्श्रवसेष्वग्नऽउक्क्थऽउक्क्थऽआभज शस्यमाने ।
प्रियः सूर्य्ये प्प्रियोऽअग्ना भवात्त्युज्जातेन भिनददुज्जनित्त्वैः ॥२७॥
त्वामग्ने यजमानाऽअनु द्यून्विश्श्वा वसु दधिरे वार्य्याणि ।
त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजङ्गोमन्तमुशिजो विवव्व्रुः ॥२८॥
अस्ताव्यग्निर्न्नराꣳ सुशेवो वैश्श्वानरऽऋषिभिः सोमगोपाः ।
अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्म्मे सुवीरम् ॥२९॥

॥३॥ समिधाग्निन्दुवस्यत घृतैर्ब्बोधयतातिथिम् ।
आस्मिन्न्हव्या जुहोतन ॥३०॥
उदु त्वा विश्श्वे देवाऽअग्ने भरन्तु चित्तिभिः ।
स नो भव शिवस्त्वꣳ सुप्प्रतीको विभावसुः ॥३१॥

प्रेदग्ने ज्ज्योतिष्म्मान्याहि शिवेभिरर्च्चिभिष्ट्वम् ।
बृहद्भिर्ब्भानुभिर्ब्भासन्मा हिꣳसीस्तन्न्वा प्प्रजाः ॥३२॥
अक्क्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्यो जज्ज्ञानो वि हीमिद्धोऽअक्ख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥३३॥
प्रप्प्रायमग्निर्ब्भरतस्य शृण्ण्वे वि यत्त्सूर्य्यो न रोचते बृहद्भाः ।
अभि यः पूरुम्पृतनासु तस्त्थौ दीदाय दैव्योऽअतिथिः शिवो नः ॥३४॥
आपो देवीः प्प्रतिगृब्भ्णीत भस्म्मैतत्स्योने कृणुद्ध्वꣳ सुरभाऽउ लोके ।
तस्म्मै नमन्ताञ्जनयः सुपत्नीर्म्मातेव पुत्रम्बिभृताप्प्स्वेनत् ॥३५॥
अप्प्स्वग्ने सधिष्ट्टव सौषधीरनुरुद्ध्यसे । गर्ब्भे सञ्जायसे पुनः ॥३६॥
गर्ब्भोऽअस्योषधीनाङ्गर्ब्भो वनस्प्पतीनाम् ।
गर्ब्भो विश्श्वस्य भूतस्याग्ने गर्ब्भोऽअपामसि ॥३७॥
प्रसद्य भस्म्मना योनिमपश्च-पृथिवीमग्ने ।
सꣳसृज्ज्य मातृभिष्ट्वञ्ज्योतिष्म्मान्पुनरासदः ॥३८॥
पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीमग्ने । शेषे मातुर्य्यथोपस्त्थेन्तरस्याꣳ शिवतमः ॥३९॥
पुनरूर्ज्जा निवर्त्तस्व पुनरग्नऽइषायुषा । पुनर्न्नः पाह्यꣳहसः ॥४०॥
सह रय्या निवर्त्तस्वाग्ने पिन्न्वस्व धारया । विश्श्वप्प्स्न्या विश्श्वतस्प्परि ॥४१॥
बोधा मेऽअस्य वचसो यविष्ठ मꣳहिष्ठस्य प्प्रभृतस्य स्वधावः ।
पीयति त्त्वोऽअनु त्त्वो गृणाति वन्दारुष्टे तन्न्वँवन्देऽअग्ने ॥४२॥
स बोधि सूरिर्म्मघवा वसुपते वसुदावन् ।
युयोद्ध्यस्म्मद्द्वेषाꣳसि विश्श्वकर्म्मणे स्वाहा ॥४३॥
पुनस्त्त्वादित्त्या रुद्द्रा वसवः समिन्धताम्पुनर्ब्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ।
घृतेन त्त्वन्तन्न्वँवर्द्धयस्व सत्त्याः सन्तु यजमानस्य कामाः ॥४४॥

॥४॥ अपेत वीत वि च सर्प्पतातो येत्र स्त्थ पुराणा ये च नूतनाः ।
अदाद्यमोवसानम्पृथिव्व्याऽअक्रन्निमम्पितरो लोकमस्म्मै ॥४५॥
सञ्ज्ञानमसि कामधरणम्मयि ते कामधरणम्भूयात् ।
अग्नेर्ब्भस्म्मास्यग्नेः पुरीषमसि चित स्त्थ परिचितऽऊर्द्ध्वचितः श्रयद्ध्वम् ॥४६॥
अयꣳ सोऽअग्निर्य्यस्म्मिन्त्सोममिन्द्रः सुतन्दधे जठरे वावशानः ।
सहस्त्रियँवाजमत्त्यन्न सप्प्तिꣳ ससवान्त्सन्त्स्तूयसे जातवेदः ॥४७॥

अग्ने॒ यत्ते॑ दि॒वि वर्च्चः॑÷ पृथि॒व्याँ᳕यदोष॑धीष्व॒प्प्स्वा य॑जत्र ।
येना॒न्तरि॑क्षमु॒र्व्वा॑त॒तन्थ॑ त्त्वे॒षः स भा॒नुर॑र्ण्ण॒वो नृ॒चक्षाः॑ ॥४८॥
अग्ने॑ दि॒वोऽअर्ण्ण॒मच्छा॑ जिगा॒स्यच्छा॑ दे॒वाँ२॥ऽऊ॑चिषे॒ धिष्ण्ण्या॒ ये ।
या रो॑च॒ने प॒रस्ता॒त्सूर्य्य॑स्य॒ याश्चा॒वस्ता॑दुप॒तिष्ठ॑न्त॒ऽआपः॑÷ ॥४९॥
पु॒री॒ष्ष्या᳖सो॒ऽअ॒ग्नयः॑÷ प्प्रा॒व॒णेभिः॑÷ स॒जोष॑सः ।
जु॒षन्ताँ᳕॑यज्ज्ञम॒द्द्रुहो॑ऽनमी॒वाऽइषो॑ म॒हीः ॥५०॥
इडा॑मग्ने पुरु॒दꣳस॑ꣳ स॒निङ्गोः॑ शश्श्वत्त॒मꣳ हव॑मानाय साध ।
स्यान्नः॑÷ सू॒नुस्तन॑यो ब्वि॒जावाग्ने॒ सा ते॑ सुम॒तिर्ब्भू॑त्त्व॒स्म्मे ॥५१॥
अ॒यन्ते॒ योनि॑र्ऋ॒त्त्वियो॒ यतो॑ जा॒तोऽअरो॑चथाः ।
तञ्जा॒नन्न॑ग्न॒ऽआरो॒हाथा॑ नो ब्वर्द्धया र॒यिम् ॥५२॥
चिद॑सि॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद्ध्रु॒वा सी॑द परि॒चिद॑सि॒ तया॑ दे॒वत॑याङ्गिर॒स्वद्ध्रु॒वा सी॑द ॥५३॥
लो॒कम्पृ॑ण च्छि॒द्द्रम्पृ॑णाथो॑ सीद द्ध्रु॒वा त्त्वम् ।
इ॒न्द्रा॒ग्नी त्वा॒ बृह॒स्प्पति॑र॒स्म्मिन्न्योना॑वसीषदन् ॥५४॥
ताऽअ॑स्य॒ सूद॑दोहसः॒ सोम॑ꣳ श्श्रीणन्ति॒ पृश्श्न॑यः ।
जन्म॑न्दे॒वानाँ॒᳕व्विश॑स्त्रि॒ष्ष्वा रो॑च॒ने दि॒वः ॥५५॥
इन्द्रँ॒᳕व्विश्श्वा॑ऽअवीवृधन्त्समु॒द्द्रव्य॑चस॒ङ्गिरः॑÷ ।
र॒थीत॑मꣳ र॒थीनाँ॒᳕व्वाजा॑नाꣳ॒ सत्त्प॑तिम्पति॒म् ॥५६॥
समि॑तꣳ॒ सङ्क॑ल्प्पेथा॒ꣳ सम्प्प्रि॑यौ रोचि॒ष्ण्णू सु॑मन॒स्यमा॑नौ ।
इष॒मूर्ज्ज॑म॒भि सँ॒᳕व्वसा॑नौ ॥५७॥
सँ᳕व्वा॒म्मना॑ꣳसि॒ सँ᳕व्व्र॒ता समु॑ चि॒त्तान्न्याक॑रम् ।
अग्ने॑ पुरीष्ष्याधि॒पा भ॑व॒ त्त्वन्न॒ऽइष॒मूर्ज्जँ॒᳕यज॑मानाय धेहि ॥५८॥
अग्ने॒ त्त्वम्पु॑री॒ष्ष्यो᳖ र॒यिमा॑न्न्पुष्ष्टि॒माँ२॥ऽअ॑सि ।
शि॒वाः कृ॒त्त्वा दिशः॒ सर्व्वाः॒ स्वँ᳕य्योनि॑मि॒हास॑दः ॥५९॥
भव॑तन्नः॒ सम॑नसौ॒ सचे॑तसावरे॒पसौ॑ ।
मा य॒ज्ज्ञꣳ हि॑ꣳसिष्ट्ट॒म्मा य॒ज्ज्ञप॑तिञ्जातवेदसौ शि॒वौ भ॑वतम॒द्य नः॑÷ ॥६०॥
मा॒तेव॑ पु॒त्रम्पृ॑थि॒वी पु॑री॒ष्ष्य᳖म॒ग्निꣳ स्वे योना॑वभारु॒खा ।
ताँ᳕व्विश्श्वै॑र्द्दे॒वैर्ऋ॒तुभिः॑÷ सँ᳕व्विदा॒नः प्प्र॒जाप॑तिर्व्वि॒श्श्वक॑र्म्मा॒ व्वि मु॑ञ्चतु ॥६१॥

॥५॥ असुन्न्वन्तमयजमानमिच्छ स्त्तेनस्येत्त्यामन्न्विहि तस्क्करस्य ।
अन्न्यमस्म्मदिच्छ सा तऽइत्त्या नमो देवि निर्ऋते तुब्भ्यमस्त्तु ॥६२॥
नमः सु ते निर्ऋते तिग्ग्मतेजोयस्म्मयँविचृता बन्धमेतम् ।
यमेन त्वँय्यम्म्या सँविदानोत्तमे नाकेऽअधिरोहयैनम् ॥६३॥
यस्यास्त्ते घोरऽआसञ्जुहोम्म्येषाम्बन्धानामवसर्ज्जनाय ।
यान्त्वा जनो भूमिरिति प्प्रमन्दते निर्ऋतिन्त्वाहम्परिवेद विश्श्वतः ॥६४॥
यन्ते देवी निर्ऋतिराबबन्ध पाशङ्ग्रीवास्वविचृत्त्यम् ।
तन्ते विष्ष्याम्म्यायुषो न मद्ध्यादथैतम्पितुमद्धि प्प्रसूतः । नमो भूत्त्यै येदञ्चकार ॥६५॥
निवेशनः सङ्गमनो वसूनाँविश्श्वा रूपाभिचष्ट्टे शचीभिः ।
देवऽइव सविता सत्त्यधर्म्मेन्द्रो न तस्त्थौ समरे पथीनाम् ॥६६॥
सीरा युञ्जन्ति कवयो युगा वितन्न्वते पृथक् । धीरा देवेषु सुम्म्नया ॥६७॥
युनक्क्त सीरा वि युगा तनुद्ध्वङ्कृते योनौ वपतेह बीजम् ।
गिरा च श्श्रुष्टिः सभराऽअसन्नो नेदीयऽइत्त्सृण्ण्यः पक्क्वमेयात् ॥६८॥
शुनꣳ सुफाला विकृषन्तु भूमिꣳ शुनङ्कीनाशाऽअभियन्तु वाहैः ।
शुनासीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पलाऽओषधीः कर्त्तनास्म्मे ॥६९॥
घृतेन सीता मधुना समज्ज्यताँविश्श्वैर्द्देवैरनुमता मरुद्भिः ।
ऊर्ज्जस्वती पयसा पिन्न्वमानास्म्मान्त्सीते पयसाब्भ्याववृत्त्स्व ॥७०॥
लाङ्गलम्पवीरवत्त्सुशेवꣳ सोमपित्त्सरु ।
तदुद्वपति गामविम्प्रफर्व्यञ्च पीवरीम्प्रस्त्थावद्रथवाहणम् ॥७१॥
कामङ्कामदुघे धुक्क्ष्व मित्राय वरुणाय च ।
इन्द्रायाश्श्विब्भ्याम्पूष्ण्णे प्प्रजाब्भ्यऽओषधीब्भ्यः ॥७२॥
विमुच्च्यद्ध्वमघ्न्या देवयानाऽअगन्म्म तमसस्प्पारमस्य । ज्योतिरापाम ॥७३॥
सजूरब्दोऽअयवोभिः सजूरुषाऽअरुणीभिः । सजोषसावश्श्विना दꣳसोभिः सजूः
सूरऽएतशेन सजूर्व्वैश्श्वानरऽइडया घृतेन स्वाहा ॥७४॥

॥६॥ याऽओषधीः पूर्व्वा जाता देवेब्भ्यस्त्त्रियुगम्पुरा ।
मनै नु बब्भ्रूणामहꣳ शतन्धामानि सप्त च ॥७५॥
शतँवोऽअम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः ।
अधा शतक्क्रत्त्वो यूयमिमम्मेऽअगदङ्कृत ॥७६॥

ओष॑धीः॒ प्प्रति॑मोदद्ध्व॒म्पुष्प्प॑वतीः॒ प्प्रसूव॑रीः ।
अश्श्वा॑ऽइव स॒जित्त्व॑रीर्व्वी॒रुध॑ः पारयि॒ष्ण्ण्वः॑ ॥७७॥
ओष॑धी॒रिति॑ मातर॒स्त्तद्वो॑ देवी॒रुप॑ब्रुवे ।
स॒नेय॒मश्श्व॒ङ्गाँव्वास॑ऽआ॒त्त्मान॒न्तव॑ पूरुष ॥७८॥
अ॒श्श्व॒त्त्थे वो॑ नि॒षद॑नम्प॒र्ण्णे वो॑ व्वस॒तिष्कृ॒ता ।
गो॒भाज॒ऽइत्त्किला॑सथ॒ यत्त्स॒नव॑थ॒ पूरु॑षम् ॥७९॥
यत्रौष॑धीः॒ स॒मग्ग्म॑त॒ राजा॑नः॒ समि॑ताविव ।
व्विप्प्रः॒ स॒ऽउ॑च्च्यते भि॒षग्ग्र॑क्ष॒ोहामी॑व॒चात॑नः ॥८०॥
अ॒श्श्वा॒व॒तीᳬ सो॑माव॒तीमू॒र्ज्जय॑न्ती॒मुदो॑जसम् ।
आवि॑त्त्सि॒ सर्व्वा॒ऽओष॑धीर॒स्म्मा॒ऽअ॑रि॒ष्ट्टता॑तये ॥८१॥
उच्छु॒ष्म्मा॒ऽओष॑धीना॒ङ्गावो॑ गो॒ष्ट्ठादि॑वेरते ।
धन॑ꣳ सनि॒ष्ष्यन्ती॑नामा॒त्त्मान॒न्तव॑ पूरुष ॥८२॥
इष्कृ॑ति॒र्न्नाम॑ वो मा॒ताथो॑ यू॒यᳬ स्त्थ॒ निष्कृ॑तीः॒ ।
सी॒राः॒ प॑त॒त्त्रिणी॑ स्त्थन॒ यदा॒मय॑ति॒ निष्कृ॑थ ॥८३॥
अति॒ व्विश्श्वा॑ः प॒रि॒ष्ठा स्ते॒नऽइ॑व व्व्र॒जम॑क्रमुः॒ ।
ओष॑धीः॒ प्प्राचु॑च्यवु॒र्य्यत्किञ्च॑ त॒न्न्वो॒ रप॑ः ॥८४॥
यदि॒मा व्वा॒जय॑न्न॒हमोष॑धी॒र्हस्त॑ऽआद॒धे ।
आ॒त्त्मा यक्ष्म॑स्य नश्श्यति॑ पु॒रा जी॑व॒गृभो॑ यथा ॥८५॥
यस्यौष॑धीः॒ प्प्र॒सर्प्प॒थाङ्ग॑मङ्ग॒म्परु॑ष्प्परुः॒ ।
तत॒ो यक्ष्मँ॒व्विबा॑धद्ध्व॒ऽउ॒ग्ग्रो म॑द्ध्यम॒शीरि॑व ॥८६॥
सा॒कँय्य॑क्ष्म॒ प्प्रप॑त॒ चाषे॑ण किकिदी॒विना॑ ।
सा॒कँव्वात॑स्य॒ ध्राज्ज्या॑ सा॒कन्न॑श्श्य नि॒हाक॑या ॥८७॥
अ॒न्न्या वो॑ऽअ॒न्न्याम॑वत्त्व॒न्न्यान्न्यस्या॒ऽउपा॑वत ।
ताः॒ सर्व्वा॑ः सँव्विदा॒नाऽइ॒दम्मे॒ प्प्राव॑ता॒ व्वच॑ः ॥८८॥
याः॒ फ॒लिनी॒र्य्याऽअ॑फ॒लाऽअ॑पु॒ष्प्पा याश्च॑ पु॒ष्प्पिणीः॑ ।
बृह॒स्प्पति॑प्प्रसूता॒स्त्ता नो॑ मुञ्च॒न्त्व॑ꣳह॑सः ॥८९॥
मु॒ञ्चन्तु॑ मा शप॒त्थ्या॒दथो॑ व्वरु॒ण्ण्या॒दु॒त ।
अथो॑ य॒मस्य॒ पड्वी॑शा॒त्सर्व्व॑स्म्माद्देवकिल्बि॒षात् ॥९०॥

अ॒व॒पत॑न्तीरवदन्दि॒वऽओष॑धय॒स्प्परि॑ ।
यञ्जी॒वम॒श्नवा॑महै॒ न स रि॑ष्ष्याति॒ पूरु॑षः ॥९१॥
याऽओष॑धीः॒ सोम॑राज्ञी॒र्ब्बह्वीः श॒तवि॑चक्क्षणाः ।
तासा॑मसि॒ त्वमु॑त्त॒मार॒ङ्कामा॑य॒ शꣳ हृ॒दे ॥९२॥
याऽओष॑धीः॒ सोम॑राज्ञी॒र्व्विष्ठि॑ताः पृथि॒वीमनु॑ ।
बृ॒ह॒स्प्पति॑प्प्रसूताऽअ॒स्यै सन्द॑त्त व्वी॒र्य्य॑म् ॥९३॥
याश्चे॒दमु॑पशृ॒ण्ण्वन्ति॒ याश्च॑ दू॒रम्परा॑गताः ।
सर्व्वाः॑ स॒ङ्गत्य॑ व्वीरुधो॒स्यै सन्द॑त्त व्वी॒र्य्य॑म् ॥९४॥
मा वो॑ रिषत्खनि॒ता यस्म्मै॑ चा॒हङ्खना॑मि वः ।
द्वि॒पाच्च॒तुष्प्पाद॒स्म्माक॒ꣳ सर्व्व॑मस्त्वनातु॒रम् ॥९५॥
ओष॑धयः॒ सम॑वदन्त॒ सोमे॑न स॒ह राज्ञा॑ ।
यस्म्मै॑ कृ॒णोति॑ ब्राह्म॒णस्तꣳ रा॑जन्पारयामसि ॥९६॥
ना॒श॒यि॒त्री ब॒लास॒स्यार्श॑सऽउप॒चिता॑मसि ।
अथो॑ श॒तस्य॒ यक्ष्मा॑णाम्पाका॒रोर॑सि॒ नाश॑नी ॥९७॥
त्वाङ्ग॑न्ध॒र्व्वाऽअ॑खनँस्त्वामिन्द्र॒स्त्वाम्बृह॒स्प्पतिः॑ ।
त्वामो॑षधे॒ सोमो॒ राजा॑ व्वि॒द्वान्यक्ष्मा॑दमुच्च्यत ॥९८॥
सह॑स्व मे॒ऽअरा॑तीः॒ सह॑स्व पृतनाय॒तः ।
सह॑स्व॒ सर्व्व॑म्पा॒प्प्मान॒ꣳ सह॑मानास्योषधे ॥९९॥
दी॒र्ग्घायु॑स्त॒ऽओषधे खनि॒ता यस्म्मै॑ च त्वा॒ खना॑म्म्य॒हम् ।
अथो॒ त्वन्दी॒र्ग्घायु॑र्भू॒त्त्वा श॒तव॑ल्शा॒ व्विरो॑हतात् ॥१००॥
त्वमु॑त्त॒मास्यो॑षधे॒ तव॑ वृ॒क्क्षाऽउप॑स्त्तयः ।
उप॑स्त्तिरस्त्तु॒ सो॒स्म्माकँ॒य्योऽअ॒स्म्माँ२॥ऽअ॑भि॒दास॑ति ॥१०१॥

॥७॥ मा मा॑ हिꣳसीज्जनि॒ता यः पृ॑थि॒व्व्या यो वा॒ दिव॒ꣳ स॒त्त्यध॑र्म्मा॒ व्यान॑ट् ।
यश्चा॒पश्च॒न्द्राः प्प्र॑थ॒मो ज॒जान॒ कस्म्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ व्विधेम ॥१०२॥
अ॒भ्याव॑र्त्तस्व पृथिवि य॒ज्ञेन॒ पय॑सा स॒ह । व॒पान्ते॑ऽअ॒ग्निरि॑षि॒तोऽअ॑रोहत् ॥१०३॥
अग्ने॒ यत्ते॑ शु॒क्क्रँय्यच्च॒न्द्रँय्यत्पू॒तँय्यच्च॑ य॒ज्ञिय॑म् । तद्दे॒वेभ्यो॑ भरामसि ॥१०४॥
इष॒मूर्ज्ज॑म॒हमि॒तऽआद॑मृ॒तस्य॒ योनि॑म्महि॒षस्य॒ धारा॑म् ।
आ मा॒ गोषु॑ व्विश॒त्त्वा त॒नूषु॒ जहा॑मि से॒दिमनि॑रा॒मम॑मीवा॑म् ॥१०५॥

अग्ने तव श्श्रवो वयो महि ब्भ्राजन्तेऽअर्चयो विभावसो ।
बृहद्भानो शवसा वाजमुक्थ्यन्दधासि दाशुषे कवे ॥१०६॥
पावकवर्च्चाः शुक्रवर्च्चाऽअनूनवर्च्चाऽउदियर्षि भानुना ।
पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पृणक्षि रोदसीऽउभे ॥१०७॥
ऊर्ज्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्म्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
त्वेऽइषः सन्दधुर्भूरिवर्प्पसश्चित्रोतयो वामजाताः ॥१०८॥
इरज्यन्नग्ने प्प्रथयस्व जन्तुभिरस्म्मे रायोऽअमर्त्त्य ।
स दर्शतस्य वपुषो विराजसि पृणक्षि सानसिङ्क्रतुम् ॥१०९॥
इष्कर्त्तारमध्वरस्य प्प्रचेतसङ्क्षयन्तꣳ राधसो महः ।
रातिँवामस्य सुभगाम्महीमिषन्दधासि सानसिꣳ रयिम् ॥११०॥
ऋतावानम्महिषँविश्वदर्शतमग्निꣳ सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ।
श्रुत्कर्ण्णꣳ सप्प्रथस्तमन्त्वा गिरा दैव्यम्मानुषा युगा ॥१११॥
आप्प्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्ण्यम् । भवा वाजस्य सङ्गथे ॥११२॥
सन्ते पयाꣳसि समु यन्तु वाजाः सँवृष्ण्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
आप्प्यायमानोऽअमृताय सोम दिवि श्श्रवाꣳस्युत्तमानि धिष्ष्व ॥११३॥
आप्प्यायस्व मदिन्तम सोम विश्वेभिरꣳशुभिः ।
भवा नः सप्प्रथस्तमः सखा वृधे ॥११४॥
आ ते वत्सो मनो यमत्परमाच्चित्सधस्त्थात् । अग्ने त्वाङ्कामया गिरा ॥११५॥
तुभ्यन्ताऽअङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे ॥११६॥
अग्निः प्प्रियेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्म्राडेको विराजति ॥११७॥

॥ इति द्वादशोऽध्यायः ॥

अथ त्रयोदशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'मयि गृह्णामि' इत्यारभ्य (५८) 'इयमुपरि' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिः साध्या वा ऋषयः । विशेषतश्च— (४) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' इत्यस्य हिरण्यगर्भः, (५) 'द्रप्सश्चस्कन्द' इत्यस्य देवश्रवाः, (९) 'कृणुष्व पाजः' इत्यारभ्य (१३) 'ऊर्ध्वो भव' इत्यन्तानां देवा वामदेवश्च, (१४) 'अग्निर्मूर्धा' इत्यस्य विरूपः, (१५) 'भुवो यज्ञस्य' इत्यस्य त्रिशिराः, (२०) 'काण्डात्काण्डात' (२१) 'या शतेन' इत्यनयोरग्निः, (२२) 'यास्ते अग्ने' (२३) 'या वो देवाः' इत्यनयोरिन्द्राग्नी. (२६) 'अषाढासि' इत्यस्य सविता देवा वा, (२७) 'मधु वाताः' (२८) 'मधु नक्तम्' (२९) 'मधुमान्नः' इत्येषां गोतमः, (३२) 'मही द्यौः' (३३) 'विष्णोः कर्माणि' इत्यनयोर्मेधातिथिः, (३६) 'अग्ने

युक्ष्वा' इत्यस्य भरद्वाजः, (३७) 'युक्ष्वा हि' इत्यस्य विरूपः, (४६) 'चित्रन्देवानाम्' इत्यस्याङ्गिरसः कुत्सः, (५२) 'त्वं यविष्ठ' इत्यस्य काव्य उशनाः ॥

देवता (१) 'मयि गृह्णामि' इत्यस्याग्निः ।
(२) 'अपाम्पृष्ठम्' इत्यस्य पुष्करपर्णम् ।
(३) 'ब्रह्म जज्ञानम्' इत्यस्यादित्यः ।
(४) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' इत्यस्य कः ।
(५) 'द्रप्सश्चस्कन्द' इत्यस्यादित्यः ।
(६) 'नमोस्तु सर्पेभ्यः' (७) 'या इषवः' (८) 'ये वामी' इत्येषां सर्पाः ।
(९) 'कृणुष्व पाजः' (१०) 'तव भ्रमासः' (११) 'प्रति स्पशः' (१२) 'उदग्ने तिष्ठ' (१३) 'ऊर्द्ध्वो भव' 'अग्नेष्ट्वा' (१४) 'अग्निर्मूर्धा' इत्येषामग्निः, 'इन्द्रस्य त्वा' इत्यस्येन्द्रः ।
(१५) 'भुवो यज्ञस्य' इत्यस्याग्निः ।
(१६) 'ध्रुवासि' (१७) 'प्रजापतिष्ट्वा' (१८) 'भूरसि' (१९) 'विश्वस्मै प्राणाय' इत्येषां स्वयमातृण्णा ।
(२०) 'काण्डात्काण्डात्' 'या शतेन' इत्यनयोर्दूर्वेष्टका ।
(२२) 'यास्ते' (२३) 'या वो देवाः' इत्यनयोरग्निः ।
(२४) 'विराड्ज्योतिः' 'स्वराड्ज्योतिः' इत्यनयोर्लोकः, 'प्रजापतिष्ट्वा' इत्यस्य विश्वज्योतिः ।
(२५) 'मधुश्च माधवश्च' इत्यस्य ऋतवः ।
(२६) 'अषाढासि' इत्यस्येष्टका ।
(२७) 'मधु वाताः' (२८) 'मधु नक्तम्' (२९) 'मधुमान्नः' इत्येषां विश्वे देवाः ।
(३०) 'अपाङ्गम्भन्' (३१) 'त्रीन्त्समुद्रान्' इत्यनयोः कूर्मः ।
(३२) 'मही द्यौः' इत्यस्य द्यावापृथिव्यौ ।
(३३) 'विष्णोः कर्माणि' इत्यस्य विष्णुः ।
(३४) 'ध्रुवासि' (३५) 'इषे राये' इत्यनयोरुखा ।
(३६) 'अग्ने युक्ष्वा' 'युक्ष्वा हि' इत्यनयोरग्निः ।
(३८) 'सम्यक्स्रवन्ति' (३९) 'ऋचे त्वा' (४०) 'अग्निर्ज्योतिषा' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।
(४१) 'आदित्यङ्गर्भम्' (४२) 'वातस्य जूतिम्' (४३) 'अजस्रमिन्दुम्' (४४) 'वरूत्रीन्त्वष्टुः' (४५) 'यो अग्निः' इत्येषामग्निः ।
(४६) 'चित्रन्देवानाम्' इत्यस्य सूर्यः ।
(४७) 'इमम्मा हिꣳसीर्द्विपादम्' (४८) 'इमम्मा हिꣳसीरेकशफम्' (४९) 'इमꣳ साहस्रम्' (५०) 'इममूर्णायुम्' (५१) 'अजो ह्यग्नेः' (५२) 'त्वं यविष्ठ' इत्येषामग्निः ।
(५३) 'अपान्त्वा' इत्यादिपञ्चानाम्, 'अर्णवे त्वा' 'समुद्रे त्वा' 'सरिरे त्वा' इत्येषाम्, 'अपान्त्वा' इत्यादिसप्तानाम्, 'गायत्रेण त्वा' 'त्रैष्टुभेन त्वा' 'जागतेन त्वा' 'आनुष्टुभेन त्वा' 'पाङ्क्तेन त्वा' इत्येषाञ्चेष्टका ।
(५४) 'अयम्पुरः' 'तस्य प्राणः' 'वसन्तः प्राणायनः' 'गायत्री वासन्ती' 'गायत्र्यै गायत्रम्' 'गायत्रादुपाꣳशुः' 'उपाꣳशोस्त्रिवृत्' 'त्रिवृतो रथन्तरम्' 'वसिष्ठ ऋषिः' 'प्रजापतिगृहीतया' (५५) 'अयन्दक्षिणा' 'तस्य मनः' 'ग्रीष्मो मानसः' 'त्रिष्टुब्ग्रैष्मी' 'त्रिष्टुभः स्वारम्' 'स्वारादन्तर्यामः' 'अन्तर्यामात्पञ्चदशः' 'पञ्चदशाद्बृहत्' 'भरद्वाज ऋषिः' 'प्रजापतिगृहीतया' (५६) 'अयम्पश्चात्' 'तस्य चक्षुः' 'वर्षाश्चाक्षुष्यः' 'जगती वार्षी' 'जगत्या ऋक्समम्' 'ऋक्समाच्छुक्रः' 'शुक्रात्सप्तदशः' 'सप्तदशाद्वैरूपम्' 'जमदग्निर्ऋषिः' 'प्रजापतिगृहीतया' (५७) 'इदमुत्तरात्' 'तस्य श्रोत्रम्' 'शरच्छ्रौत्री' 'अनुष्टुप्शारदी' 'अनुष्टुभ ऐडम्' 'ऐडान्मन्थी' 'मन्थिन एकविꣳशः' 'एकविꣳशाद्वैराजम्' 'विश्वामित्र ऋषिः' 'प्रजापतिगृहीतया' (५८) 'इयमुपरि' 'तस्यै वाङ्मात्या' 'हेमन्तो वाच्यः' 'पङ्क्तिर्हैमन्ती' 'पङ्क्त्यै निधनवत्' 'निधनवत आग्रयणः' 'आग्रयणात्त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशौ' 'त्रिणवत्रयस्त्रिꣳशाभ्याम्' 'विश्वकर्म ऋषिः' 'प्रजापतिगृहीतया' इत्येषां प्राणभृतः ॥

छन्दः (१) 'मयि गृह्णामि' इत्यस्य ककुप्, (२) 'अपाम्पृष्ठम्' इत्यस्य स्वराट् पङ्क्तिः, (३) 'ब्रह्म जज्ञानम्' (४) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' (५) 'द्रप्सश्चस्कन्द' इत्येषां त्रिष्टुप्, (६) 'नमोस्तु' (७) 'या इषवः' (८) 'ये वामी' इत्येषामनुष्टुप्, (९) 'कृणुष्व पाजः' इत्यारभ्य (१३) 'ऊर्ध्वो भव' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, 'अग्नेष्ट्वा' 'इन्द्रस्य त्वा' इति क्रमेणोपान्त्ययोर्यजुषी, (१४) 'अग्निर्मूर्धा' इत्यस्य गायत्री, (१५) 'भुवो यज्ञस्य' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१६) 'ध्रुवासि' इत्यस्योर्ध्वबृहती, (१७) 'प्रजापतिष्ट्वा' इत्यस्यानुष्टुप्, (१८) 'भूरसि' इत्यस्य प्रस्तारपङ्क्तिः, (२०) 'काण्डात्काण्डात्' (२१) 'या शतेन' (२२) 'यास्ते अग्ने' (२३) 'या वो देवाः' इत्येषामनुष्टुप्, (२७) 'मधु वाता' (२८) 'मधु नक्तम्' (२९) 'मधुमान्नः' इत्येषां गायत्री, (३०) 'अपाङ्गम्भन्' इत्यस्य पङ्क्तिः, (३१) 'त्रीन्त्समुद्रान्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (३२) 'मही द्यौः' (३३) 'विष्णोः कर्माणि' इत्यनयोर्गायत्री, (३४) 'ध्रुवासि' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (३५) 'इषे राये' इत्यस्य बृहती, (३६) 'अग्ने युक्ष्वा' (३७) 'युक्ष्वा हि' इत्यनयोर्गायत्री, (३८) 'सम्यक्स्रवन्ति' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (३९) 'ऋचे त्वा' इत्यस्य बृहती, (४०) 'अग्निर्ज्योतिषा' इत्यस्योष्णिक्, (४१) 'आदित्यङ्गर्भम्' इत्यारभ्य (५१) 'अजो ह्यग्नेः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (४७–५१) 'इमम्मा' इत्यादिपञ्चस्वप्यन्ते द्वे द्वे यजुषी, (५२) 'त्वं यविष्ठ' इत्यस्य गायत्री ॥

॥ हरिः ॐ ॥

१॥ मयि॑ गृ॒ह्णा॒म्म्यग्ग्रे॑ऽअ॒ग्निꣳ रा॒यस्प्पोषा॑य सु॒प्प्रजा॒स्त्वाय॑ सु॒वीर्य्या॑य ।
मामु॑ दे॒वता॑ꣳ सचन्ताम् ॥१॥
अ॒पाम्पृ॒ष्ठम॑सि॒ योनि॑र॒ग्ग्नेः स॑मु॒द्द्रम॒भित॒ꣳ पिन्न्व॑मानम् ।
व॒र्द्धमा॑नो म॒हाँ२॥ऽआ च॒ पुष्क्क॑रे दि॒वो मात्र॑या वरि॒म्म्णा प्प्रथ॑स्व ॥२॥
ब्रह्म॑ जज्ज्ञा॒नम्प्प्र॑थ॒मम्पु॒रस्त्ता॒द्वि सी॑म॒तः सु॒रुचो॑ वे॒नऽआ॑वः ।
स बु॒द्ध्न्या॒ऽउप॒माऽअ॑स्य वि॒ष्ठाः स॒तश्च॒ योनि॒मस॑तश्च॒ विव॑ः ॥३॥
हि॒र॒ण्ण्य॒ग॒र्ब्भः सम॑वर्त्त॒ताग्ग्रे॑ भू॒तस्य॑ जा॒तः पति॒रेक॑ऽआसीत् ।
स दा॑धार पृथि॒वीन्द्यामु॒तेमाङ्कस्म्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम ॥४॥
द्र॒प्प्सश्च॑स्कन्द पृथि॒वीमनु॒ द्यामि॒मञ्च॒ योनि॒मनु॒ यश्च॒ पूर्व्व॑ः ।
स॒मा॒नँय्योनि॒मनु॑ स॒ञ्चर॑न्तन्द्र॒प्प्सञ्जु॑हो॒म्म्यनु॑ स॒प्त होत्रा॑ꣳ ॥५॥
नमो॑स्तु स॒र्प्पेब्भ्यो॒ ये के च॑ पृथि॒वीमनु॑ ।
येऽअ॒न्तरि॑क्षे॒ ये दि॒वि तेब्भ्य॑ः स॒र्प्पेब्भ्यो॒ नम॑ः ॥६॥
याऽइष॑वो यातु॒धाना॑नाँय्ये वा॒ वन॒स्प्पती॒१ँ॥रनु॑ ।
ये वा॑व॒टेषु॒ शेर॑ते॒ तेब्भ्य॑ः स॒र्प्पेब्भ्यो॒ नम॑ः ॥७॥
ये वा॒मी रो॑च॒ने दि॒वो ये वा॒ सूर्य्य॑स्य र॒श्म्मिषु॑ ।
येषा॑म॒प्प्सु सद॑स्कृ॒तन्तेब्भ्य॑ः स॒र्प्पेब्भ्यो॒ नम॑ः ॥८॥
कृ॒णु॒ष्व पाज॒ः प्प्रसि॑ति॒न्न पृ॒थ्वीँय्या॒हि राजे॒वाम॑वाँ२॥ऽइभे॑न ।
तृ॒ष्वीमनु॒ प्प्रसि॑ति॒न्द्रूणा॒नोस्त्ता॑सि॒ विद्ध्य॑ र॒क्षस॒स्त्तपि॑ष्ठैः ॥९॥

Kirtikant Sharma Collection, Naraigarh

तव भ्रमासऽआशुया पतन्त्यनुस्पृश धृषता शोशुचानः ।
तपूꣳष्यग्ने जुह्वा पतङ्गानसन्दितो विसृज विष्वगुल्काः ॥१०॥
प्रति स्पशो विसृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः ।
यो नो दूरेऽअघशꣳसो योऽअन्त्यग्ने मा किष्टे व्यथिरादधर्षीत् ॥११॥
उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व न्यमित्राँ२॥ऽओषतात्तिग्महेते ।
यो नोऽअरातिꣳ समिधान चक्रे नीचा तन्धक्ष्यतसन्न शुष्कम् ॥१२॥
ऊर्ध्वो भव प्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्ने ।
अव स्थिरा तनुहि यातुजूनाञ्जामिमजामिम्प्रमृणीहि शत्रून् ।
अग्नेष्ट्वा तेजसा सादयामि ॥१३॥
अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्याऽअयम् ।
अपाꣳ रेताꣳसि जिन्वति । इन्द्रस्य त्वौजसा सादयामि ॥१४॥
भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः ।
दिवि मूर्द्धानन्दधिषे स्वर्षाञ्जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ॥१५॥

॥२॥ ध्रुवासि धरुणास्तृता विश्वकर्म्मणा ।
मा त्वा समुद्रऽउद्वधीन्मा सुपर्णोऽव्यथमाना पृथिवीन्दृꣳह ॥१६॥
प्रजापतिष्ट्वा सादयत्वपाम्पृष्ठे समुद्रस्येमन् ।
व्यचस्वतीम्प्रथस्वतीम्प्रथस्व पृथिव्यसि ॥१७॥
भूरसि भूमिरस्यदितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धर्त्री ।
पृथिवीँयच्छ पृथिवीन्दृꣳह पृथिवीम्मा हिꣳसीः ॥१८॥
विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।
अग्निष्ट्वाभिपातु मह्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया
देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद ॥१९॥
काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषःपरुषस्परि ।
एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च ॥२०॥
या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि ।
तस्यास्ते देवीष्टके विधेम हविषा वयम् ॥२१॥
यास्तेऽअग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।
ताभिर्नोऽअद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥२२॥

या वो देवाः सूर्य्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।
इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचन्नो धत्त बृहस्पते ॥२३॥
विराड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत् । प्रजापतिष्ट्वा सादयतु पृष्ठे पृथिव्या ज्ज्योतिष्मतीम् । विश्वस्मै प्प्राणायापानाय व्यानाय विश्वञ्ज्योतिर्य्यच्छ । अग्निष्टेधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद ॥२४॥
मधुश्च माधवश्च वासन्तिकावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोसि कल्पेतान्द्यावापृथिवी कल्प्पन्तामापऽओषधयः कल्प्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्ज्यैष्ठ्याय सव्रताः । येऽ अग्नयः समनसोन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे । वासन्तिकावृतूऽअभिकल्प्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसँविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम् ॥२५॥
अषाढासि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः ।
सहस्रवीर्य्यासि सा मा जिन्व ॥२६॥

॥३॥ मधु वाताऽऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माद्ध्वीर्न्नः सन्त्वोषधीः ॥२७॥
मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवꣳ रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥२८॥
मधुमान्नो वनस्पतिर्म्मधुमाँ२॥ऽअस्तु सूर्य्यः । माद्ध्वीर्ग्गावो भवन्तु नः ॥२९॥
अपाम्पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
अपाङ्गम्भन्त्सीद मा त्वा सूर्य्योभिताप्सीन्माग्निर्वैश्वानरः ।
अच्छिन्नपत्राः प्प्रजाऽअनुवीक्षस्वानु त्वा दिव्या वृष्टिः सचताम् ॥३०॥
त्रीन्त्समुद्रान्त्समसृपत्स्वर्ग्गानपाम्पतिर्वृषभऽइष्टकानाम् ।
पुरीषँवसानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वे परेताः ॥३१॥
मही द्यौः पृथिवी च नऽइमँय्यज्ञम्मिमिक्षताम् । पिपृतान्नो भरीमभिः ॥३२॥
विष्णोः कर्म्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥३३॥
ध्रुवासि धरुणेतो जज्ञे प्रथममेभ्यो योनिभ्योऽअधि जातवेदाः ।
स गायत्र्या त्रिष्टुभानुष्टुभा च देवेभ्यो हव्यँवहतु प्प्रजानन् ॥३४॥
इषे राये रमस्व सहसे द्युम्नऽऊर्ज्जेऽअपत्याय ।
सम्म्राडसि स्वराडसि सारस्वतौ त्वोत्सौ प्प्रावताम् ॥३५॥
अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः । अरँवहन्ति मन्यवे ॥३६॥
युक्ष्वा हि देवहूतमाँ२॥ऽअश्वाँ२॥ऽअग्ने रथीरिव । नि होता पूर्व्यः सदः ॥३७॥

॥४॥ सम्म्यक्स्रवन्ति सरितो न धेनाऽअन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।
घृतस्य धाराऽअभिचाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मद्ध्येऽअग्नेः ॥३८॥

ऋचे त्वा रुचे त्वा भासे त्वा ज्ज्योतिषे त्वा ।
अभूदिदँव्विश्श्वस्य भुवनस्य व्वाजिनमग्ग्नेर्व्वैश्श्वानरस्य च ॥३९॥
अग्ग्निर्ज्ज्योतिषा ज्ज्योतिष्म्मान्रुक्क्मो व्वर्च्चसा व्वर्च्चस्वान् ।
सहस्रदाऽअसि सहस्राय त्वा ॥४०॥
आदित्त्यङ्गर्ब्भम्पयसा समङ्ग्धि सहस्रस्य प्प्रतिमाँव्विश्श्वरूपम् ।
परिवृङ्ग्धि हरसा माभिमꣳस्थाः शतायुषङ्कृणुहि चीयमानः ॥४१॥
व्वातस्य जूतिँव्वरुणस्य नाभिमश्श्वञ्जज्ज्ञानꣳ सरिरस्य मद्ध्ये ।
शिशुन्नदीनाꣳ हरिमद्द्रिबुद्ध्नमग्ग्ने मा हिꣳसीः परमे व्व्योमन् ॥४२॥
अजस्रमिन्दुमरुषम्भुरण्ण्युमग्ग्निमीडे पूर्व्वचित्तिन्नमोभिः ।
स पर्व्वभिर्ऋतुशः कल्प्पमानो गाम्मा हिꣳसीरदितिँव्विराजम् ॥४३॥
व्वरूत्रीन्त्वष्टुर्व्वरुणस्य नाभिमविञ्जज्ज्ञानाꣳ रजसः परस्म्मात् ।
महीꣳ साहस्रीमसुरस्य मायामग्ग्ने मा हिꣳसीः परमे व्व्योमन् ॥४४॥
योऽअग्ग्निरग्ग्नेरद्ध्यजायत शोकात्पृथिव्व्याऽउत वा दिवस्परि ।
येन प्प्रजा व्विश्श्वकर्म्मा जजान तमग्ग्ने हेडः परि ते व्वृणक्क्तु ॥४५॥
चित्रन्देवानामुदगादनीकञ्चक्क्षुर्म्मित्रस्य व्वरुणस्याग्ग्नेः ।
आप्प्रा द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्क्षꣳ सूर्य्यऽआत्मा जगतस्तस्थुषश्च ॥४६॥

॥५॥ इमम्मा हिꣳसीर्द्विपादम्पशुꣳ सहस्राक्क्षो मेधाय चीयमानः ।
मयुम्पशुम्मेधमग्ग्ने जुषस्व तेन चिन्न्वानस्तन्न्वो निषीद ।
मयुन्ते शुगृच्छतु यन्द्विष्म्मस्तन्ते शुगृच्छतु ॥४७॥
इमम्मा हिꣳसीरेकशफम्पशुङ्कनिक्क्रदँव्वाजिनँव्वाजिनेषु ।
गौरमारण्ण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्न्वानस्तन्न्वो निषीद ।
गौरन्ते शुगृच्छतु यन्द्विष्म्मस्तन्ते शुगृच्छतु ॥४८॥
इमꣳ साहस्रꣳ शतधारमुत्त्सँव्व्यच्च्यमानꣳ सरिरस्य मद्ध्ये । घृतन्दुहानामदितिञ्जनायाग्ग्ने मा हिꣳसीः परमे व्व्योमन् । गवयमारण्ण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्न्वानस्तन्न्वो निषीद । गवयन्ते शुगृच्छतु यन्द्विष्म्मस्तन्ते शुगृच्छतु ॥४९॥
इममूर्ण्णायुँव्वरुणस्य नाभिन्त्वचम्पशूनान्द्विपदाञ्चतुष्प्पदाम् । त्वष्टुः प्प्रजानाम्प्रथमञ्जनित्रमग्ग्ने मा हिꣳसीः परमे व्व्योमन् । उष्ट्रमारण्ण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्न्वानस्तन्न्वो निषीद । उष्ट्रन्ते शुगृच्छतु यन्द्विष्म्मस्तन्ते शुगृच्छतु ॥५०॥

अजो ह्यग्ग्नेरजनिष्ट शोकात्सोऽअपश्श्यज्जनितारमग्ग्रे । तेन देवा देवतामग्ग्रमायँस्तेन रोहमायन्नुप मेद्ध्यासः । शरभमारण्ण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्न्वानस्तन्न्वो निषीद । शरभन्ते शुगृच्छतु यन्द्विष्म्मस्तन्ते शुगृच्छतु ॥५१॥

त्वँय्यविष्ठ दाशुषो नॄँः पाहि श्शृणुधी गिरः । रक्षा तोकमुत त्त्मना ॥५२॥

॥६॥ अपान्त्वेमन्त्सादयाम्म्युपान्त्वोद्मन्त्सादयाम्म्युपान्त्वा भस्म्मन्त्सादयाम्म्युपान्त्वा ज्ज्योतिषि सादयाम्म्युपान्त्वायने सादयाम्म्यर्ण्णवे त्त्वा सदने सादयामि समुद्द्रे त्त्वा सदने सादयामि सरिरे त्त्वा सदने सादयाम्म्युपान्त्वा क्क्षये सादयाम्म्युपान्त्वा सधिषि सादयाम्म्युपान्त्वा सदने सादयाम्म्युपान्त्वा सधस्त्थे सादयाम्म्युपान्त्वा य्योनौ सादयाम्म्युपान्त्वा पुरीषे सादयाम्म्युपान्त्वा पाथसि सादयामि गायत्त्रेण त्त्वा च्छन्दसा सादयामि त्त्रैष्टुभेन त्त्वा च्छन्दसा सादयामि जागतेन त्त्वा च्छन्दसा सादयाम्म्यानुष्टुभेन त्त्वा च्छन्दसा सादयामि पाङ्क्तेन त्त्वा च्छन्दसा सादयामि ॥५३॥

॥७॥ अयम्पुरो भुवस्तस्य प्प्राणो भौवायनो व्वसन्तः प्प्राणायनो गायत्त्री व्वासन्ती गायत्त्र्यै गायत्त्रङ्गायत्त्रादुपाꣳशुरुपाꣳशोस्त्रिवृत्त्रिवृतो रथन्तरँव्वसिष्ठऽऋषिः प्प्रजापतिगृहीतया त्त्वया प्प्राणङ्गृह्णामि प्प्रजाब्भ्यः ॥५४॥

अयन्दक्षिणा व्विश्श्वकर्म्मा तस्य मनो व्वैश्श्वकर्म्मणङ्ग्रीष्म्मो मानसस्त्त्रिष्टुब्ग्ग्रैष्म्मी त्त्रिष्टुभः स्वारꣳ स्वारादन्तर्य्यामोन्तर्य्यामात्पञ्चदशः पञ्चदशाद्बृहद्बृहद्भरद्वाजऽऋषिः प्प्रजापतिगृहीतया त्त्वया मनो गृह्णामि प्प्रजाब्भ्यः ॥५५॥

अयम्पश्चाद्विश्श्वव्यचास्तस्य चक्षुर्व्वैश्श्वव्यचसँव्वर्षाश्चाक्षुष्ष्यो जगती व्वार्षी जगत्त्याऽऋक्क्समम्मृक्क्समाच्छुक्क्रः शुक्क्रात्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपञ्जमदग्ग्निर्ऋषिः प्प्रजापतिगृहीतया त्त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्प्रजाब्भ्यः ॥५६॥

इदमुत्तरात्स्वस्तस्य श्श्रोत्रꣳ सौवꣳ शरच्छ्रौत्त्र्यनुष्टुप्श्शारद्य्यनुष्टुभऽऐडमैडान्मन्थी मन्थिनऽएकविꣳशऽएकविꣳशाद्वैराजँव्विश्श्वामित्त्रऽऋषिः प्प्रजापतिगृहीतया त्त्वया श्श्रोत्त्रङ्गृह्णामि प्प्रजाब्भ्यः ॥५७॥

इयमुपरि मतिस्तस्यै व्वाङ्मात्त्या हैमन्तो व्वाच्च्यः पङ्क्तिर्हैमन्ती पङ्क्त्यै निधनवन्निधनवतऽआग्ग्रयणऽआग्ग्रयणात्त्रिणवत्त्रयस्त्त्रिꣳशौ त्त्रिणवत्त्रयस्त्त्रिꣳशाब्भ्याꣳ शाक्क्वररैवते व्विश्श्वकर्म्मऽऋषिः प्प्रजापतिगृहीतया त्त्वया व्वाचङ्गृह्णामि प्प्रजाब्भ्यो लोकन्ताऽइन्द्रम् ॥५८॥

गलितमन्त्राः —

लो॒कम्पृ॑ण च्छि॒द्द्रम्पृ॒णाथो॑ सीद द्ध्रु॒वा त्वम् ।
इ॒न्द्रा॒ग्ग्नी त्वा॒ बृह॒स्स्पति॑र॒स्स्मिन्न्योना॑वसीषदन् ॥
ता॒ऽअ॑स्य सू॒दद्दो॑हसः॒ सोम॑ꣳ श्री॑णन्ति॒ पृश्न॑यः ।
जन्म॑न्दे॒वानाँ॒व्विश॑स्त्रि॒ष्ष्वा रो॑च॒ने दि॒वः ॥
इन्द्रँ॒व्विश्श्वा॑ऽअवीवृधन्त्समु॒द्द्रव्य॑चसु॒ङ्गिर॑ः ।
र॒थीत॑मꣳ र॒थीना॑ँव्वाजाना॒ꣳ सत्प॑तिम्पति॑म् ॥

॥ इति त्रयोदशोऽध्यायः ॥

अथ चतुर्दशोऽध्यायः

ऋषिः (१) ‘ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिः’ इत्यारभ्य (३१) ‘नवविꣳशत्यास्तुवत’ इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिः साध्या वा ऋषयः । विशेषतश्च—

(१) ‘ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिः’ इत्यारभ्य (१०) ‘अनड्वान्वयः’ इत्यन्तानां देवाः । तत्रापि-(७) ‘सजूर्ऋतुभिः’ इत्यादिपञ्चानां विश्वे देवाः ।

(११) ‘इन्द्राग्नी अव्यथमानाम्’ इत्यारभ्य (२२) ‘यन्त्री राट्’ इत्यन्तानामिन्द्राग्नी विश्वकर्मा च ।

(२३) ‘आशुस्त्रिवृत्’ इत्यारभ्य (३१) ‘नवविꣳशत्यास्तुवत’ इत्यन्तानामृषयः ।

देवता (१) ‘ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिः’ (२) ‘कुलायिनी घृतवती’ (३) ‘स्वैर्दक्षैः’ (४) ‘पृथिव्याः पुरीषम्’ (५) ‘अदित्यास्त्वा’ इत्येषामश्विनौ ।

(६) ‘शुक्रश्च शुचिश्च’ इत्यस्य ऋतवः ।

(७) ‘सजूर्ऋतुभिः’ इत्यादिपञ्चानां विश्वे देवाः ।

(८) ‘प्राणम्मे’ ‘अपानम्मे’ ‘व्यानम्मे’ ‘चक्षुर्मे’ ‘श्रोत्रम्मे’ इत्येषां वायुः, ‘अपः पिन्व’ ‘ओषधीर्जिन्व’ ‘द्विपादव’ ‘चतुष्पात्पाहि’ ‘दिवो वृष्टिम्’ इत्येषामापः ।

(९) ‘मूर्धा वयः’ ‘क्षत्रं वयः’ ‘विष्टम्भो वयः’ ‘विश्वकर्मा वयः’ ‘वस्तो वयः’ ‘वृष्णिर्वयः’ ‘पुरुषो वयः’ ‘व्याघ्रो वयः’ ‘सिꣳहो वयः’ ‘पष्ठवाड्वयः’ ‘उक्षा वयः’ ‘ऋषभो वयः’ (१०) ‘अनड्वान्वयः’ ‘धेनुर्वयः’ ‘त्र्यविर्वयः’ ‘दित्यवाड्वयः’ ‘पञ्चाविर्वयः’ ‘त्रिवत्सो वयः’ ‘तुर्यवाड्वयः’ इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(११) ‘इन्द्राग्नी अव्यथमानाम्’ इत्यस्येन्द्राग्नी, ‘पृष्ठेन द्यावापृथिवी’ इत्यस्य स्वयमातृण्णा ।

(१२) ‘विश्वकर्मा त्वा’ इत्यस्य वायुः ।

(१३) ‘राज्ञ्यसि’ ‘विराडसि’ ‘सम्राडसि’ ‘स्वराडसि’ ‘अधिपत्न्यसि’ इत्येषां दिशः ।

वे०मू० चन्द्रभानु शर्मा

(१४) ‘विश्वकर्मा त्वा’ इत्यस्य वायुः ।

(१५) ‘नभश्च नभस्यश्च’ (१६) ‘इषश्चोर्जश्च’ इत्यनयोर्ऋतवः ।

(१७) ‘आयुर्मे’ ‘प्राणम्मे’ ‘अपानम्मे’ ‘व्यानम्मे’ ‘चक्षुर्मे’ ‘श्रोत्रम्मे’ ‘वाचम्मे’ ‘मनो मे’ ‘आत्मानम्मे’ ‘ज्योतिर्मे’ (१८) ‘मा च्छन्दः’ ‘प्रमा च्छन्दः’ ‘प्रतिमा च्छन्दः’ ‘अस्त्रीवयश्छन्दः’ ‘पङ्क्तिश्छन्दः’ ‘उष्णिक्छन्दः’ ‘बृहती च्छन्दः’ ‘अनुष्टुप्छन्दः’ ‘विराट् छन्दः’ ‘गायत्री च्छन्दः’ ‘त्रिष्टुप् छन्दः’ ‘जगती च्छन्दः’ (१९) ‘पृथिवी च्छन्दः’ ‘अन्तरिक्षञ्छन्दः’ ‘द्यौश्छन्दः’ ‘समाश्छन्दः’ ‘नक्षत्राणि च्छन्दः’ ‘वाक्छन्दः’ ‘मनश्छन्दः’ ‘कृषिश्छन्दः’ ‘हिरण्यञ्छन्दः’ ‘गौश्छन्दः’ ‘अजा च्छन्दः’ ‘अश्वश्छन्दः’ (२०) ‘अग्निर्देवता’ ‘वातो देवता’ ‘सूर्यो देवता’ ‘चन्द्रमा देवता’

'वसवो देवता' 'रुद्रा देवता' 'आदित्या देवता' 'मरुतो देवता' 'विश्वे देवा देवता' 'बृहस्पतिर्देवता' 'इन्द्रो देवता' 'वरुणो देवता' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(२१) 'मूर्धासि' 'ध्रुवासि' 'धर्त्र्यसि' 'आयुषे त्वा' 'वर्चसे त्वा' 'कृष्यै त्वा' 'क्षेमाय त्वा' (२२) 'यन्त्री राट्' 'यन्त्र्यसि' 'ध्रुवासि' 'इषे त्वा' 'ऊर्जे त्वा' 'रय्यै त्वा' 'पोषाय त्वा' इत्येषां प्राणः ।

(२३) 'आशुस्त्रिवृत्' 'भान्तः पञ्चदशः' 'व्योमा सप्तदशः' 'धरुण एकविꣳशः' 'प्रतूर्तिरष्टादशः' 'तपो नवदशः' 'अभीवर्तः सविꣳशः' 'वर्चो द्वाविꣳशः' 'सम्भरणस्त्रयोविꣳशः' 'योनिश्चतुर्विꣳशः' 'गर्भाः पञ्चविꣳशः' 'ओजस्त्रिणवः' 'क्रतुरेकत्रिꣳशः' 'प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिꣳशः' 'ब्रध्नस्य विष्टपम्' 'नाकः षट्त्रिꣳशः' 'विवर्तोऽष्टाचत्वारिꣳशः' 'धर्त्रश्चतुष्टोमः' (२४) 'अग्नेर्भागः' 'इन्द्रस्य भागः' 'नृचक्षसाम्भागः' 'मित्रस्य भागः' (२५) 'वसूनाम्भागः' 'आदित्यानाम्भागः' 'अदित्यै भागः' 'देवस्य सवितुः' (२६) 'यवानाम्भागः' 'ऋभूणाम्भागः' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(२७) 'सहश्च सहस्यश्च' इत्यस्य ऋतवः ।

(२८) 'एकयास्तुवत' 'तिसृभिरस्तुवत' 'पञ्चभिरस्तुवत' 'सप्तभिरस्तुवत' (२९) 'नवभिरस्तुवत' 'एकादशभिरस्तुवत' 'त्रयोदशभिरस्तुवत' 'पञ्चदशभिरस्तुवत' 'सप्तदशभिरस्तुवत' (३०) 'नवदशभिरस्तुवत' 'एकविꣳशत्यास्तुवत' 'त्रयोविꣳशत्यास्तुवत' 'पञ्चविꣳशत्यास्तुवत' 'सप्तविꣳशत्यास्तुवत' (३१) 'नवविꣳशत्यास्तुवत' 'एकत्रिꣳशत्यास्तुवत' 'त्रयस्त्रिꣳशतास्तुवत' इत्येषां लिङ्गोक्ता ॥

छन्दः (१) 'ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिः' इत्यस्य विराट्, (२) 'कुलायिनी घृतवती' (३) 'स्वैर्दक्षैः' (४) 'पृथिव्याः पुरीषम्' (५) 'अदित्यास्त्वा' इत्येषां त्रिष्टुप्, पञ्चस्वप्यन्ते 'अश्विनाध्वर्यू' इति यजुः, (११) 'इन्द्राग्नी अव्यथमानाम्' (२१) 'मूर्धासि' इत्यनयोरनुष्टुप्, (२२) 'यन्त्री राट्' इत्यस्य परोष्णिक् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ ध्रु॒वक्क्षि॑तिर्द्ध्रु॒वयो॑निर्द्ध्रु॒वासि॑ द्ध्रु॒वँय्योनि॒मासी॑द साधु॒या ।
उ॒क्ख्य॑स्य के॒तुम्प्र॑थ॒मञ्जु॒षा॒णाश्विना॑द्ध्व॒र्य्यू सा॑दयतामि॒ह त्वा॑ ॥१॥

कु॒ला॒यिनी॑ घृ॒तव॑ती॒ पुर॑न्धिः स्यो॒ने सी॑द॒ सद॑ने पृथि॒व्याः । अ॒भि त्वा॑ रु॒द्रा व्व॒सवो॑ गृ॒ण॒न्त्वि॒मा ब्रह्म॑ पीपिहि॒ सौभ॑गाया॒श्विना॑द्ध्व॒र्य्यू सा॑दयतामि॒ह त्वा॑ ॥२॥

स्वैर्द्दक्क्षै॒र्द्दक्क्ष॑पिते॒ह सी॑द दे॒वाना॑ꣳ सु॒म्म्ने बृ॑ह॒ते रणा॑य । पि॒तेवै॑धि सू॒नव॒ऽआ सु॒शेवा॑ स्वा॒वे॒शा त॒न्व्वा सँव्वि॑शस्वा॒श्विना॑द्ध्व॒र्य्यू सा॑दयतामि॒ह त्वा॑ ॥३॥

पृ॒थि॒व्याः पुरी॑षमस्य॒प्प्सो नाम॒ तान्त्वा॒ व्विश्वे॑ऽअ॒भिगृ॑णन्तु दे॒वाः । स्तोम॑पृष्ठ्ठा घृ॒तव॑ती॒ह सी॑द प्प्र॒जाव॑द॒स्म्मे द्द्र॑वि॒णाय॑जस्वा॒श्विना॑द्ध्व॒र्य्यू सा॑दयतामि॒ह त्वा॑ ॥४॥

अदि॑त्त्यास्त्वा पृ॒ष्ठ्ठे सा॑दयाम्म्य॒न्तरि॑क्क्षस्य ध॒र्त्रीँव्वि॒ष्ट्टम्भ॑नीन्दि॒शामधि॑पत्नीम्भुव॑नानाम् । ऊ॒र्म्मिर्द्द्र॒प्प्सोऽअ॒पाम॑सि व्वि॒श्वक॑र्म्मा त॒ऽऋषि॑र॒श्विना॑द्ध्व॒र्य्यू सा॑दयतामि॒ह त्वा॑ ॥५॥

शु॒क्क्रश्च्च॒ शुचि॑श्च्च॒ ग्ग्रैष्म्मा॑वृ॒तूऽअ॒ग्ग्नेर॑न्तःश्श्ले॒षो॑ऽसि॒ कल्प्पे॑तान्द्द्यावा॑पृथि॒वी कल्प्प॑न्ता॒मापऽओष॑धयः॒ कल्प्प॑न्ताम॒ग्ग्नयः॒ पृथ॒ङ्ङ्मम॒ ज्ज्यैष्ठ्ठ्या॑य॒ सव्व्र॑ताः । येऽअ॒ग्ग्नयः॒

समनसोन्तुरा द्यावापृथिवीऽइमे । ग्रैष्म्मावृतूऽअभिकल्प्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसँविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम् ॥६॥

२॥ सजूर्ऋतुभि÷ सजूर्व्विधाभि÷ सजूर्द्देवैः सजूर्द्देवैर्व्वयोनाधैरग्ग्नये त्वा वैश्श्वानरायाश्श्विनाद्ध्वर्य्यू सादयतामिह त्वा सजूर्ऋतुभि÷ सजूर्व्विधाभि÷ सजूर्व्वसुभिः सजूर्द्देवैर्व्वयोनाधैरग्ग्नये त्वा वैश्श्वानरायाश्श्विनाद्ध्वर्य्यू सादयतामिह त्वा सजूर्ऋतुभि÷ सजूर्व्विधाभि÷ सजू रुद्रैः सजूर्द्देवैर्व्वयोनाधैरग्ग्नये त्वा वैश्श्वानरायाश्श्विनाद्ध्वर्य्यू सादयतामिह त्वा सजूर्ऋतुभि÷ सजूर्व्विधाभि÷ सजूरादित्त्यैः सजूर्द्देवैर्व्वयोनाधैरग्ग्नये त्वा वैश्श्वानरायाश्श्विनाद्ध्वर्य्यू सादयतामिह त्वा सजूर्ऋतुभि÷ सजूर्व्विधाभि÷ सजूर्व्विश्श्वैर्द्देवैः सजूर्द्देवैर्व्वयोनाधैरग्ग्नये त्वा वैश्श्वानरायाश्श्विनाद्ध्वर्य्यू सादयतामिह त्वा ॥७॥

प्राणम्मे पाह्यपानम्मे पाहि व्यानम्मे पाहि चक्क्षुर्म्मऽउर्व्या विभाहि श्श्रोत्रम्मे श्श्लोकय । अपः पिन्वौषधीर्जिन्व द्विपादव चतुष्प्पात्पाहि दिवो वृष्टिमेरय ॥८॥

३॥ मूर्द्धा व्वय÷ प्प्रजापतिश्च्छन्द÷ क्क्षत्रँव्वयो मयन्दञ्छन्दो विष्ट्टम्भो व्वयोधिपतिश्च्छन्दो विश्श्वकर्म्मा व्वय÷ परमेष्ट्ठी च्छन्दो वस्तो व्वयो विवलञ्छन्दो वृष्ण्णिर्व्वयो विशालञ्छन्दः पुरुषो व्वयस्तन्द्रञ्छन्दो व्याग्घ्रो व्वयोनाधृष्टञ्छन्द÷ सिꣳहो व्वयश्च्छदिश्च्छन्द÷ पष्ठ्ठवाड्व्वयो बृहती च्छन्दऽउक्क्षा व्वय÷ ककुप्प्छन्दऽऋषभो व्वय÷ सतोबृहती च्छन्दोनड्वान्वय÷ ॥९॥

अनड्वान्वय÷ पङ्क्तिश्च्छन्दो धेनुर्व्वयो जगती च्छन्दस्त्र्यविर्व्वयस्त्रिष्ट्टुप्प्छन्दो दित्त्यवाड्व्वयो विराट्छन्दः पञ्चाविर्व्वयो गायत्री च्छन्दस्त्रिवत्सो व्वयऽउष्ण्णिक्छन्दस्तुर्य्यवाड्व्वयोनुष्ट्टुप्प्छन्दो लोकन्ताऽइन्द्रम् ॥१०॥

गलितमन्त्राः —

लोकम्पृण च्छिद्रम्पृणाथो सीद ध्रुवा त्वम् ।
इन्द्राग्ग्नी त्वा बृहस्प्पतिरस्म्मिन्योनावसीषदन् ॥
ताऽअस्य सूददोहसः सोमꣳ श्रीणन्ति पृश्नयः ।
जन्मन्देवानाँव्विशस्त्रिष्ष्वा रोचने दिवः ॥
इन्द्रँव्विश्श्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसङ्गिर÷ ।
रथीतमꣳ रथीनाँव्वाजानाꣳ सत्त्पतिम्पतिम् ॥

४॥ इन्द्राग्ग्नीऽअव्यथमानामिष्टकान्दृꣳहतँय्युवम् ।
पृष्ठ्ठेन द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्क्षञ्च विबाधसे ॥११॥

विश्वकर्म्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे व्यचस्वतीम्प्रथस्वतीमन्तरिक्षँय्यच्छान्तरिक्षन्दृꣳहान्तरिक्षम्मा हिꣳसीः । विश्वस्मै प्प्राणायापानाय व्यानायोदानाय प्प्रतिष्ठायै चरित्राय । वायुष्ट्वाभिपातु मह्या स्वस्त्या च्छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद ॥१२॥

राज्ञ्यसि प्प्राची दिग्विराडसि दक्षिणा दिक्सम्म्राडसि प्प्रतीची दिक्स्वराडस्युदीची दिगधिपत्न्यसि बृहती दिक् ॥१३॥

विश्वकर्म्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्ज्योतिष्मतीम् । विश्वस्मै प्प्राणायापानाय व्यानाय विश्वञ्ज्योतिर्य्यच्छ । वायुष्टेधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद ॥१४॥

नभश्च नभस्यश्च वार्षिकावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोसि कल्प्पेतान्द्यावापृथिवी कल्प्पन्तामा ॥६
पऽओषधयः कल्प्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्ज्यैष्ठ्याय सव्व्रताः । येऽअग्नयः समनसोन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे । वार्षिकावृतूऽअभिकल्प्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसँव्विशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम् ॥१५॥

इषश्चोर्जश्च शारदावृतूऽअग्नेरन्तःश्लेषोसि कल्प्पेतान्द्यावापृथिवी कल्प्पन्तामापऽओषधयः कल्प्पन्तामग्नयः पृथङ्मम ज्ज्यैष्ठ्याय सव्व्रताः । येऽअग्नयः समनसोन्तरा ॥७
द्यावापृथिवीऽइमे । शारदावृतूऽअभिकल्प्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसँव्विशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम् ॥१६॥

॥५॥ आयुर्म्मे पाहि प्प्राणम्मे पाह्यपानम्मे पाहि व्यानम्मे पाहि चक्षुर्म्मे पाहि श्श्रोत्रम्मे पाहि वाचम्मे पिन्व मनो मे जिन्वात्मानम्मे पाहि ज्ज्योतिर्म्मे यच्छ ॥१७॥

मा च्छन्दः प्प्रमा च्छन्दः प्प्रतिमा च्छन्दोऽअस्त्रीवयश्च्छन्दः पङ्क्तिश्च्छन्द उष्णिक्छन्दो बृहती च्छन्दोनुष्टुप्छन्दो विराट्छन्दो गायत्री च्छन्दस्त्रिष्टुप्छन्दो जगती च्छन्दः पृथिवी च्छन्दः ॥१८॥

पृथिवी च्छन्दोन्तरिक्षञ्छन्दो द्यौश्च्छन्दः समाश्च्छन्दो नक्षत्राणि च्छन्दो वाक्छन्दो मनश्च्छन्दः कृषिश्च्छन्दो हिरण्ण्यञ्छन्दो गौश्च्छन्दोजा च्छन्दोश्वश्च्छन्दः ॥१९॥

अग्निर्द्देवता वातो देवता सूर्य्यो देवता चन्द्रमा देवता वसवो देवता रुद्रा देवतादित्या देवता मरुतो देवता विश्वे देवा देवता बृहस्पतिर्द्देवतेन्द्रो देवता वरुणो देवता ॥२०॥

मूर्द्धासि राड्ध्रुवासि धरुणा धर्त्र्यसि धरणी ।
आयुषे त्वा वर्चसे त्वा कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा ॥२१॥

यन्त्री राड्ड्यन्त्र्यसि यमनी ध्ध्रुवासि धरित्री ।
इषे त्त्वोर्ज्जे त्त्वा रय्यै त्त्वा पोषाय त्त्वा लोकन्ताऽइन्द्रम् ॥२२॥

गलितमन्त्राः —

लोकम्पृण च्छिद्रम्पृणाथो सीद ध्ध्रुवा त्त्वम् ।
इन्द्राग्ग्नी त्त्वा बृहस्प्पतिरस्म्मिन्न्योनावसीषदन् ॥
ताऽअस्य सूददोहसः सोमꣳ श्रीणन्ति पृश्न्नयः ।
जन्म्मन्देवानाँव्विशस्त्रिष्ष्वा रोचने दिवः ॥
इन्द्रँव्विश्श्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्व्यचसङ्गिरः ।
रथीतमꣳ रथीनाँव्वाजानाꣳ सत्त्पतिम्पतिम् ॥

आशुस्त्रिवृद्भान्तः पञ्चदशो व्व्योमा सप्तदशो धरुणऽएकविꣳशः प्प्रतूर्त्तिरष्टादशस्तपो नवदशोभीवर्त्तः सविꣳशो व्वर्च्चो द्वाविꣳशः सम्भरणस्त्रयोविꣳशो योनिश्श्चतुर्व्विꣳशो गर्ब्भाः पञ्चविꣳशऽओजस्त्रिणवः क्क्रतुरेकत्रिꣳशः प्प्रतिष्ठा त्त्रयस्त्रिꣳशो ब्ब्रध्नस्य व्विष्टपञ्चतुस्त्रिꣳशो नाकः षट्त्रिꣳशो व्विवर्त्तोष्टाचत्त्वारिꣳशो धर्त्रञ्चतुष्ट्टोमः ॥२३॥

अग्ग्नेर्ब्भागोसि दीक्क्षायाऽआधिपत्त्यम्ब्रह्म स्पृतन्त्रिवृत्स्त्तोमऽइन्द्रस्य भागोसि व्विष्ण्णोराधिपत्त्यङ्क्षत्रꣳ स्पृतम्पञ्चदश स्त्तोमो नृचक्क्षसाम्भागोसि धातुराधिपत्त्यञ्जनित्रꣳ स्पृतꣳ सप्तदश स्त्तोमो मित्रस्य भागोसि व्वरुणस्याधिपत्त्यन्दिवो व्वृष्टिर्व्वात स्पृतऽएकविꣳश स्त्तोमो व्वसूनाम्भागः ॥२४॥

व्वसूनाम्भागोसि रुद्द्राणामाधिपत्त्यञ्चतुष्प्पात्स्पृतञ्चतुर्व्विꣳश स्त्तोमऽआदित्त्यानाम्भागोसि मरुत्तामाधिपत्त्यङ्गर्ब्भाः स्पृताः पञ्चविꣳश स्त्तोमोदित्त्यै भागोसि पूष्ण्णऽआधिपत्त्यमोज स्पृतन्त्रिणव स्त्तोमो देवस्य सवितुर्ब्भागोसि बृहस्प्पतेराधिपत्त्यꣳ समीचीर्द्दिश स्पृताश्श्चतुष्ट्टोम स्त्तोमो यवानाम्भागः ॥२५॥

यवानाम्भागोस्ययवानामाधिपत्त्यम्प्रजा स्पृताश्श्चतुश्श्चत्त्वारिꣳश स्त्तोमऽऋभूणाम्भागोसि व्विश्श्वेषान्देवानामाधिपत्त्यम्भूतꣳ स्पृतन्त्रयस्त्रिꣳश स्त्तोमः सहश्श्च ॥२६॥

सहश्श्च सहस्यश्श्च हैमन्तिकावृतूऽअग्ग्नेरन्तःश्श्लेषोसि कल्प्पेतान्द्यावापृथिवी कल्प्पन्तामापऽओषधयः कल्प्पन्तामग्ग्नयः पृथङ्मम ज्ज्यैष्ठ्याय सव्व्रताः । येऽअग्ग्नयः समनसोन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे । हैमन्तिकावृतूऽअभिकल्प्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसँव्विशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम् ॥२७॥

॥८॥ एकयास्तुवत प्प्रजाऽअधीयन्त प्प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिसृभिरस्तुवत ब्ब्रह्मासृज्ज्यत
ब्ब्रह्मणस्प्पतिरधिपतिरासीत्पञ्चभिरस्तुवत भूतान्न्यसृज्ज्यन्त भूतानाम्पतिरधिपति-
रासीत्सप्प्तभिरस्तुवत सप्प्तऽऋषयोसृज्ज्यन्त धाताधिपतिरासीन्नवभिरस्तुवत ॥२८॥
नवभिरस्तुवत पितरोसृज्ज्यन्तादितिरधिपत्न्यासीदेकादशभिरस्तुवतऽऋतवोसृज्ज्य-
न्तार्त्तवाऽअधिपतयऽआसँस्त्रयोदशभिरस्तुवत मासाऽअसृज्ज्यन्त सँव्वत्सरोधिपतिरा-
सीत्पञ्चदशभिरस्तुवत क्षत्रमसृज्ज्यतेन्द्रोधिपतिरासीत्सप्प्तदशभिरस्तुवत ग्ग्राम्म्याः
पशवोसृज्ज्यन्त बृहस्प्पतिरधिपतिरासीन्नवदशभिरस्तुवत ॥२९॥
नवदशभिरस्तुवत शूद्द्रार्य्यावसृज्ज्येतामहोरात्रेऽअधिपत्नीऽआस्तामेकविꣳशत्यास्तु-
वतैकशफाः पशवोसृज्ज्यन्त व्वरुणोधिपतिरासीत्त्रयोविꣳशत्यास्तुवत क्षुद्द्राः पशवो-
सृज्ज्यन्त पूषाधिपतिरासीत्पञ्चविꣳशत्यास्तुवतारण्ण्याः पशवोसृज्ज्यन्त व्वायुरधिप-
तिरासीत्सप्प्तविꣳशत्यास्तुवत द्यावापृथिवी व्व्यैताँव्वसवो रुद्द्राऽआदित्त्याऽअनुव्व्या-
युँस्तऽएवाधिपतयऽआसन्नवविꣳशत्यास्तुवत ॥३०॥
नवविꣳशत्यास्तुवत व्वनस्प्पतयोसृज्ज्यन्त सोमोधिपतिरासीदेकत्त्रिꣳशतास्तुवत
प्प्रजाऽअसृज्ज्यन्त यवाश्चायवाश्चाधिपतयऽआसँस्त्रयस्त्रिꣳशतास्तुवत भूतान्न्यशा-
म्म्यत्प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासील्लोकन्ताऽइन्द्द्रम् ॥३१॥

गलितमन्त्राः —

लोकम्पृण च्छिद्द्रम्पृणाथो सीद ध्रुवा त्त्वम् ।
इन्द्राग्ग्नी त्त्वा बृहस्प्पतिरस्म्मिन्न्योनावसीषदन् ॥
ताऽअस्य सूददोहसः सोमꣳ श्रीणन्ति पृश्नयः ।
जन्मन्देवानाँव्विशस्त्रिष्ष्वा रोचने दिवः ॥
इन्द्रँव्विश्श्वाऽअवीवृधन्त्समुद्द्रव्यचसङ्गिरः ।
रथीतमꣳ रथीनाँव्वाजानाꣳ सत्त्पतिम्पतिम् ॥

॥ इति चतुर्दशोऽध्यायः ॥

अथ पञ्चदशोऽध्यायः

षिः (१) 'अग्ने जातान्' इत्यारभ्य (६५) 'सहस्रस्य प्रमा' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिः साध्याः परमेष्ठी च ऋषयः।
विशेषतश्च—
(२१) 'अयमग्निः' इत्यस्य विरूपः, (२४) 'अबोध्यग्निः' इत्यस्य बुधगविष्ठिरौ, (२७) 'जनस्य गोपाः' इत्यस्य

सुतम्भरः, (२९) 'सखायः सम्' इत्यस्येषः, (३०) 'सथ्ंसमिद्युवसे' इत्यस्य संवननः, (३१) 'त्वाञ्चित्रश्रवस्तमः' इत्यस्य प्रस्कण्वः. (३२) 'एना वः' इत्यस्य वसिष्ठः. (३५) 'अग्ने वाजस्य' इत्यस्य गोतमः, (३८) 'भद्रो नः' इत्यस्य सौभरिः. (४१) 'अग्निन्तम्' इत्यस्य कुमारवृषौ. (४८) 'अग्ने त्वम्' इत्यादित्रयाणां क्रमेण बन्धुः सुबन्धुः श्रुतबन्धुः, (६२) 'प्रोथदश्वः' इत्यस्य वसिष्ठः ॥

देवता (१) 'अग्ने जातान्' (२) 'सहसा जातान्' इत्यनयोरग्निः ।

(३) 'षोडशी स्तोमः' 'चतुश्चत्वारिथ्ंशः' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ता, 'अग्नेः पुरीषम्' इत्यस्येष्टका ।

(४-५) 'एवश्छन्दः' इत्यादिछन्दोऽन्तानाञ्चत्वारिंशन्मन्त्राणाम्, (६) 'रश्मिना सत्याय' 'प्रेतिना धर्मणा' 'अन्वित्या दिवा' 'सन्धिनान्तरिक्षेण' 'प्रतिधिना पृथिव्या' 'विष्टम्भेन वृष्ट्या' 'प्रवयाह्ना' 'अनुया रात्र्या' 'उशिजा वसुभ्यः' 'प्रकेतेनादित्येभ्यः' (७) 'तन्तुना रायस्पोषेण' 'सथ्ंसर्पेण श्रुताय' 'ऐडेनौषधीभिः' 'उत्तमेन तनूभिः' 'वयोधसाधीतेन' 'अभिजिता तेजसा' (८) 'प्रतिपदसि' 'अनुपदसि' 'सम्पदसि' 'तेजोसि' (९) 'त्रिवृदसि' 'प्रवृदसि' 'विवृदसि' 'सवृदसि' 'आक्रमोसि' 'सङ्क्रमोसि' 'उत्क्रमोसि' 'उत्क्रान्तिरसि' 'अधिपतिनोर्जा' (१०) 'राज्ञ्यसि' (११) 'विराडसि' (१२) 'सम्राडसि' (१३) 'स्वराडसि' (१४) 'अधिपत्न्यसि' (१५) 'अयम्पुरः' (१६) 'अयन्दक्षिणा' (१७) 'अयम्पश्चात्' (१८) 'अयमुत्तरात्' (१९) 'अयमुपरि' इत्येषाञ्च लिङ्गोक्ता ।

(२०) 'अग्निर्मूर्धा दिवः' (२१) 'अयमग्निः' (२२) 'त्वामग्ने' (२३) 'भुवो यज्ञस्य' (२४) 'अबोध्यग्निः' (२५) 'अवोचाम कवये' (२६) 'अयमिह' (२७) 'जनस्य गोपाः' (२८) 'त्वामग्ने' (२९) 'सखायः सम्' (३०) 'सथ्ंसमिद्युवसे' (३१) 'त्वाञ्चित्रश्रवस्तमः' (३२) 'एना वः' (३३) 'विश्वस्य दूतम्' (३४) 'स दुद्रवत्' (३५) 'अग्ने वाजस्य' (३६) 'स इधानः' (३७) 'क्षपो राजन्' (३८) 'भद्रो नः' (३९) 'भद्रा उत' (४०) 'येना समत्सु' (४१) 'अग्निन्तम्' (४२) 'सो अग्निः' (४३) 'उभे सुश्चन्द्र' (४४) 'अग्ने तम्' (४५) 'अधा हि' (४६) 'एभिर्नः' (४७) 'अग्निथ्ं होतारम्' (४८) 'अग्ने त्वम्' 'वसुरग्निः' 'तन्त्वा' (४९) 'येन ऋषयः' (५०) 'तम्पत्नीभिः' (५१) 'आ वाचः' (५२) 'अयमग्निः' (५३) 'सम्प्रच्यवध्वम्' (५४) 'उद्बुध्यस्वाग्ने' (५५) 'येन वहसि' (५६) 'अयन्ते' इत्येषामग्निः ।

(५७) 'तपश्च तपस्यश्च' इत्यस्य ऋतवः ।

(५८) 'परमेष्ठी त्वा' इत्यस्य सूर्यः ।

(६२) 'प्रोथदश्वः' इत्यस्याग्निः ।

(६३) 'आयोष्ट्वा' (६४) 'परमेष्ठी त्वा' इत्यनयोः स्वयमातृण्णा ।

(६५) 'सहस्रस्य प्रमा' 'सहस्रस्य प्रतिमा' 'सहस्रस्योन्मा' 'साहस्रोसि 'सहस्राय त्वा' इत्येषामग्निः ॥

छन्दः (१) 'अग्ने जातान्' (२) 'सहसा जातान्' (३) 'अग्नेः पुरीषम्' इत्येषां त्रिष्टुप्, (२०) 'अग्निर्मूर्धा' (२१) 'अयमग्निः' (२२) 'त्वामग्ने' इत्येषां गायत्री; (२३) 'भुवो यज्ञस्य' (२४) 'अबोध्यग्निः' (२५) 'अवोचाम कवये' इत्येषां त्रिष्टुप्, (२६) 'अयमिह' (२७) 'जनस्य गोपाः' (२८) 'त्वामग्ने' इत्येषां जगती, (२९) 'सखायः सम्' (३०) 'सथ्ंसमिद्युवसे' (३१) 'त्वाञ्चित्रश्रवस्तमः' इत्येषामनुष्टुप्, (३२) 'एना वः' (३३) 'विश्वस्य दूतम्' (३४) 'स दुद्रवन्' इत्येषां बार्हतः प्रगाथः, (३५) 'अग्ने वाजस्य' (३६) 'स इधानः' (३७) 'क्षपो राजन्' इत्येषामुष्णिक्, (३८) 'भद्रो नः' (३९) 'भद्रा उत' (४०) 'येना समत्सु' इत्येषां काकुभः प्रगाथः, (४१) 'अग्निन्तम्' (४२) 'सो अग्निः' (४३) 'उभे सुश्चन्द्र' इत्येषां पङ्क्तिः, (४४) 'अग्ने तमद्य' (४२) 'अधा ह्यग्ने' (४६) 'एभिर्नः' इत्येषां पदपङ्क्तिः, (४७) 'अग्निथ्ं होतारम्' इत्यस्यातिच्छन्दाः, (४८) 'अग्ने त्वम्' 'वसुरग्निः' 'तन्त्वा' इत्येषां द्विपदा विराट्, (४९) 'येन ऋषयः' इत्यारभ्य (५४) 'उद्बुध्यस्व' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (५५) 'येन वहसि' (५६) 'अयन्ते' इत्यनयोरनुष्टुप्, (६२) 'प्रोथदश्वः' इत्यस्य त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ अग्ने जातान्प्रणुदा नः सुपत्नान्प्रत्त्यजातान्नुद जातवेदः ।
अधि नो ब्रूहि सुमनाऽअहेडँस्तव स्याम शर्म्मँस्त्रिवरूथऽउद्भौ ॥१॥
सहसा जातान्प्रणुदा नः सुपत्नान्प्रत्त्यजाताञ्जातवेदो नुदस्व ।
अधि नो ब्रूहि सुमनस्यमानो व्वयꣳ स्याम प्प्रणुदा नः सुपत्नान् ॥२॥
षोडशी स्तोमऽओजो द्रविणञ्चतुश्चत्त्वारिꣳश स्तोमो व्वर्च्चो द्रविणम् । अग्नेः पुरीषमस्यप्प्सो नाम तान्त्वा व्विश्वेऽअभिगृणन्तु देवाः । स्तोमपृष्ठा घृतवतीह सीद प्प्रजावदस्म्मे द्रविणायजस्व ॥३॥

एवश्च्छन्दो व्वरिवश्च्छन्दः शम्भूश्च्छन्दः परिभूश्च्छन्दऽआच्छच्छन्दो मनश्च्छन्दो व्वयचश्च्छन्दः सिन्धुश्च्छन्दः समुद्रश्च्छन्दः सरिरञ्छन्दः ककुप्प्छन्दस्त्रिककुप्प्छन्दः काव्यञ्छन्दोऽअङ्कुपञ्छन्दोक्षरपङ्क्तिश्च्छन्दः पदपङ्क्तिश्च्छन्दो व्विष्टारपङ्क्तिश्च्छन्दः क्षुरो भ्भ्रजश्च्छन्दऽआच्छच्छन्दः प्प्रच्छच्छन्दः ॥४॥

आच्छच्छन्दः प्प्रच्छच्छन्दः सँय्यच्छन्दो व्वियच्छन्दो बृहच्छन्दो रथन्तरञ्छन्दो निकायश्च्छन्दो व्विवधश्च्छन्दो गिरश्च्छन्दो भ्भ्रजश्च्छन्दः सꣳस्तुप्प्छन्दोनुष्टुप्प्छन्दऽएवश्च्छन्दो व्वरिवश्च्छन्दो व्वयश्च्छन्दो व्वयस्कृच्छन्दो व्विष्पर्द्धाश्च्छन्दो व्विशालञ्छन्दश्च्छदिश्च्छन्दो दूरोहणञ्छन्दस्तन्द्रञ्छन्दोऽअङ्काङ्कञ्छन्दः ॥५॥

॥२॥ रश्म्मिना सत्त्याय सत्त्यञ्जिन्व प्प्रेतिना धर्म्मणा धर्म्मञ्जिन्वान्वित्त्या दिवा दिवञ्जिन्व सन्धिनान्तरिक्क्षेणान्तरिक्क्षञ्जिन्व प्प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीञ्जिन्व व्विष्टम्भेन व्वृष्ट्या व्वृष्टिञ्जिन्व प्प्रवयाह्नाहर्ज्जिन्वानुया रात्र्या रात्रीञ्जिन्वोशिजा व्वसुब्भ्यो व्वसूञ्जिन्व प्प्रकेतेनादित्त्येब्भ्यऽआदित्त्याञ्जिन्व तन्तुना रायः ॥६॥

तन्तुना रायस्प्पोषेण रायस्प्पोषञ्जिन्व सꣳसर्प्पेण श्श्रुताय श्श्रुतञ्जिन्वैडेनौषधीभिरोषधीर्ज्जिन्वोत्तमेन तनूभिस्तनूर्ज्जिन्व व्वयोधसाधीतेनाधीतञ्जिन्वाभिजिता तेजसा तेजो जिन्व ॥७॥

प्रतिपदसि प्प्रतिपदे त्वानुपदस्यनुपदे त्वा सम्पदसि सम्पदे त्वा तेजोसि तेजसे त्वा त्रिवृदसि ॥८॥

त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा प्प्रवृदसि प्प्रवृते त्वा व्विवृदसि व्विवृते त्वा सवृदसि सवृते त्वाक्क्रमोस्याक्क्रमाय त्वा सङ्क्रमोसि सङ्क्रमाय त्वोत्क्क्रमोस्युत्क्क्रमाय त्वोत्क्क्रान्तिरस्युत्क्क्रान्त्यै त्वाधिपतिनोर्ज्जोर्ज्जञ्जिन्व ॥९॥

॥३॥ राज्ञ्यसि प्प्राची दिग्ग्वसवस्त्ते देवाऽअधिपतयोग्ग्निर्हेतीनाम्प्प्रतिधर्त्ता त्त्रिवृत्त्वा स्त्तोमः पृथिव्व्याꣳ श्रयत्त्वाज्ज्यमुक्क्थमव्व्यथायै स्त्तब्भ्नातु रथन्तरꣳ साम प्प्रतिष्ठित्त्याऽअन्तरिक्क्षऽऋषयस्त्त्वा प्प्रथमजा देवेषु दिवो मात्त्रया व्वरिम्म्णा प्प्रथन्तु व्विधर्त्ता चायमधिपतिश्श्च ते त्त्वा सर्व्वे सँव्विदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्ग्गे लोके यजमानञ्च सादयन्तु ॥१०॥

व्विराडसि दक्क्षिणा दिग्ग्रुद्द्रास्त्ते देवाऽअधिपतयऽइन्द्रो हेतीनाम्प्प्रतिधर्त्ता पञ्चदशस्त्त्वा स्त्तोमः पृथिव्व्याꣳ श्रयतु प्प्रऽउगमुक्क्थमव्व्यथायै स्त्तब्भ्नातु बृहत्त्साम प्प्रतिष्ठित्त्याऽअन्तरिक्क्षऽऋषयस्त्त्वा प्प्रथमजा देवेषु दिवो मात्त्रया व्वरिम्म्णा प्प्रथन्तु व्विधर्त्ता चायमधिपतिश्श्च ते त्त्वा सर्व्वे सँव्विदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्ग्गे लोके यजमानञ्च सादयन्तु ॥११॥

सम्म्राडसि प्प्रतीची दिगादित्त्यास्त्ते देवाऽअधिपतयो व्वरुणो हेतीनाम्प्प्रतिधर्त्ता सप्प्तदशस्त्त्वा स्त्तोमः पृथिव्व्याꣳ श्रयतु मरुत्त्वतीयमुक्क्थमव्व्यथायै स्त्तब्भ्नातु व्वैरूपꣳ साम प्प्रतिष्ठित्त्याऽअन्तरिक्क्षऽऋषयस्त्त्वा प्प्रथमजा देवेषु दिवो मात्त्रया व्वरिम्म्णा प्प्रथन्तु व्विधर्त्ता चायमधिपतिश्श्च ते त्त्वा सर्व्वे सँव्विदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्ग्गे लोके यजमानञ्च सादयन्तु ॥१२॥

स्वराडस्युदीची दिङ्म्मरुतस्त्ते देवाऽअधिपतयः सोमो हेतीनाम्प्प्रतिधर्त्तैकविꣳशस्त्त्वा स्त्तोमः पृथिव्व्याꣳ श्रयतु निष्क्केवल्ल्यमुक्क्थमव्व्यथायै स्त्तब्भ्नातु व्वैराजꣳ साम प्प्रतिष्ठित्त्याऽअन्तरिक्क्षऽऋषयस्त्त्वा प्प्रथमजा देवेषु दिवो मात्त्रया व्वरिम्म्णा प्प्रथन्तु व्विधर्त्ता चायमधिपतिश्श्च ते त्त्वा सर्व्वे सँव्विदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्ग्गे लोके यजमानञ्च सादयन्तु ॥१३॥

अधिपत्न्यसि बृहती दिग्ग्विश्श्वे ते देवाऽअधिपतयो बृहस्प्पतिर्हेतीनाम्प्प्रतिधर्त्ता त्त्रिणवत्त्रयस्त्त्रिꣳशौ त्त्वा स्त्तोमौ पृथिव्व्याꣳ श्रयतां व्वैश्श्वदेवाग्ग्निमारुतेऽउक्क्थेऽअव्व्यथायै स्त्तब्भ्नीताꣳ शाक्क्वररैवते सामनी प्प्रतिष्ठित्त्याऽअन्तरिक्क्षऽऋषयस्त्त्वा प्प्रथमजा देवेषु दिवो मात्त्रया व्वरिम्म्णा प्प्रथन्तु व्विधर्त्ता चायमधिपतिश्श्च ते त्त्वा सर्व्वे सँव्विदाना नाकस्य पृष्ठे स्वर्ग्गे लोके यजमानञ्च सादयन्तु ॥१४॥

॥४॥ अयम्पुरो हरिकेशः सूर्य्यरश्म्मिस्त्तस्य रथगृत्त्सश्श्च रथौजाश्श्च सेनानीग्ग्रामण्ण्यौ । पुञ्जिकस्त्थला च क्क्रतुस्त्थला चाप्प्सरसौ दङ्क्ष्णवः पशवो हेतिः पौरुषेयो व्वधः

प्प्रहेतिस्त्तेब्भ्यो नमोऽअस्त्तु ते नोवन्त्तु ते नो मृडयन्त्तु ते यन्द्विष्म्मो यश्च नो द्वेष्ट्टि तमेषाञ्जम्भे दद्ध्मः ॥१५॥

अयन्दक्क्षिणा व्विश्श्वकर्म्मा तस्य रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानीग्ग्रामण्ण्यौ । मेनका च सहजन्न्या चाप्प्सरसौ यातुधाना हेती रक्क्षाꣳसि प्प्रहेतिस्त्तेब्भ्यो नमोऽअस्त्तु ते नोवन्त्तु ते नो मृडयन्त्तु ते यन्द्विष्म्मो यश्च नो द्वेष्ट्टि तमेषाञ्जम्भे दद्ध्मः ॥१६॥

अयम्पश्चाद्विश्श्वव्यचास्त्तस्य रथप्प्रोतश्चासमरथश्च सेनानीग्ग्रामण्ण्यौ । प्प्रम्म्लोचन्ती चानुम्म्लोचन्ती चाप्प्सरसौ व्व्याग्घ्रा हेतिः सर्प्पाः प्प्रहेतिस्त्तेब्भ्यो नमोऽअस्त्तु ते नोवन्त्तु ते नो मृडयन्त्तु ते यन्द्विष्म्मो यश्च नो द्वेष्ट्टि तमेषाञ्जम्भे दद्ध्मः ॥१७॥

अयमुत्तरात्संय्यद्वसुस्त्तस्य तार्क्क्ष्यश्चारिष्ट्टनेमिश्च सेनानीग्ग्रामण्ण्यौ । व्विश्श्वाची च घृताची चाप्प्सरसावापो हेतिर्व्वातः प्प्रहेतिस्त्तेब्भ्यो नमोऽअस्त्तु ते नोवन्त्तु ते नो मृडयन्त्तु ते यन्द्विष्म्मो यश्च नो द्वेष्ट्टि तमेषाञ्जम्भे दद्ध्मः ॥१८॥

अयमुपर्य्यर्व्वाग्ग्वसुस्त्तस्य सेनजिच्च सुषेणश्च सेनानीग्ग्रामण्ण्यौ । उर्व्वशी च पूर्व्वचित्तिश्चाप्प्सरसाववस्फूर्ज्जन्हेतिर्व्विद्द्युत्प्रहेतिस्त्तेब्भ्यो नमोऽअस्त्तु ते नोवन्त्तु ते नो मृडयन्त्तु ते यन्द्विष्म्मो यश्च नो द्वेष्ट्टि तमेषाञ्जम्भे दद्ध्मः ॥१९॥

॥५॥ अग्निर्म्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्व्याऽअयम् । अपाꣳ रेताꣳसि जिन्न्वति ॥२०॥
अयमग्निः सहस्त्रिणो व्वाजस्य शतिनस्प्पतिः । मूर्द्धा कवी रयीणाम् ॥२१॥
त्वामग्ने पुष्क्करादद्ध्यथर्व्वा निरमन्थत । मूर्द्ध्नो व्विश्श्वस्य व्वाघतः ॥२२॥
भुवो यज्ज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः ।
दिवि मूर्द्धानन्दधिषे स्वर्षाञ्जिह्वामग्ने चकृषे हव्व्यवाहम् ॥२३॥
अबोद्ध्यग्निः समिधा जनानाम्प्रति धेनुमिवायतीमुषासम् ।
यह्वाऽइव प्प्र वयामुज्जिहानाः प्प्र भानवः सिस्त्रते नाकमच्छ ॥२४॥
अवोचाम कवये मेद्ध्याय व्वचो व्वन्दारु व्वृषभाय व्वृष्ण्णे ।
गविष्ट्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्क्ममुरुव्व्यञ्चमश्श्रेत् ॥२५॥
अयमिह प्प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ट्ठोऽअद्ध्वरेष्ष्वीड्ड्यः ।
यमप्प्नवानो भृगवो व्विरुरुचुर्व्वनेषु चित्रँव्विब्भ्वँव्विशेविशे ॥२६॥
जनस्य गोपाऽअजनिष्ट्ट जागृविरग्निः सुदक्क्षः सुविताय नव्व्यसे ।
घृतप्प्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद्विभाति भरतेब्भ्यः शुचिः ॥२७॥

त्वामग्नेऽअङ्गिरसो गुहा हितमन्वविन्दञ्छिश्रियाणँवनेवने ।
स जायसे मथ्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः ॥२८॥
सखायः सँवः सम्यञ्चमिषꣳ स्तोमञ्चाग्नये ।
वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्ज्जो नप्त्रे सहस्वते ॥२९॥
सꣳसमिद्युवसे वृषन्नग्ने विश्वान्यर्य्यऽआ ।
इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्याभर ॥३०॥
त्वाञ्चित्रश्रवस्तम हवन्ते विक्षु जन्तवः ।
शोचिष्केशम्पुरुप्प्रियाग्ने हव्याय वोढवे ॥३१॥
एना वोऽअग्निन्नमसोर्ज्जो नपातमाहुवे ।
प्रियञ्चेतिष्ठमरतिꣳ स्वध्वरँविश्वस्य दूतममृतम् ॥३२॥
विश्वस्य दूतममृतँविश्वस्य दूतममृतम् ।
स योजतेऽअरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः ॥३३॥
स दुद्रवत्स्वाहुतः स दुद्रवत्स्वाहुतः ।
सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनान्देवꣳ राधो जनानाम् ॥३४॥
अग्ने वाजस्य गोमतऽईशानः सहसो यहो । अस्मे धेहि जातवेदो महि श्रवः ॥३५॥
सऽइधानो वसुष्कविरग्निरीडेन्यो गिरा । रेवदस्मभ्यम्पुर्वणीक दीदिहि ॥३६॥
क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोरुतोषसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥३७॥
भद्रो नोऽअग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रोऽअध्वरः । भद्राऽउत प्रशस्तयः ॥३८॥
भद्राऽउत प्रशस्तयो भद्रम्मनः कृणुष्व वृत्रतूर्य्ये । येना समत्सु सासहः ॥३९॥
येना समत्सु सासहोव स्थिरा तनुहि भूरि शर्द्धताम् । वनेमा तेऽअभिष्टिभिः ॥४०॥
अग्निन्तम्मन्ये यो वसुरस्तँय्यँयन्ति धेनवः ।
अस्तमर्वन्तऽआशवोस्तन्नित्यासो वाजिनऽइषꣳ स्तोतृभ्यऽआभर ॥४१॥
सोऽअग्निर्य्यो वसुर्गृणे सँय्यमायन्ति धेनवः ।
समर्वन्तो रघुद्रुवः सꣳ सुजातासः सूरयऽइषꣳ स्तोतृभ्यऽआभर ॥४२॥
उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीषऽआसनि ।
उतो नऽउत्पुपूर्य्याऽउक्थेषु शवसस्पतऽइषꣳ स्तोतृभ्यऽआभर ॥४३॥
अग्ने तमद्याश्वन्न स्तोमैः क्रतुन्न भद्रꣳ हृदिस्पृशम् । ऋध्यामा तऽओहैः ॥४४॥
अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीरृतस्य बृहतो बभूथ ॥४५॥

एभिर्न्नोऽअर्क्कैर्ब्भवा नोऽअर्वाङ्क्स्वर्ण्ण ज्ज्योतिः ।
अग्ग्ने व्विश्श्वेभिः सुमनाऽअनीकैः ॥४६॥

अग्निꣳ होतारम्मन्न्ये दास्वन्तँव्वसुꣳ सूनुꣳ सहसो जातवेदसँव्विप्प्रन्न जातवेदसम् । यऽऊर्द्ध्वया स्वद्ध्वरो देवो देवाच्च्या कृपा । घृतस्य व्विब्भ्राष्ष्टिमनुवष्ष्टि शोचिषाजुह्वानस्य सर्प्पिषः ॥४७॥

अग्ग्ने त्वन्नोऽअन्तमऽउत त्राता शिवो भवा वरूत्थ्यः । वसुरग्निर्व्वसुश्श्रवाऽअच्छा नक्षि द्द्युमत्तमꣳ रयिन्दाः । तन्त्वा शोचिष्ष्ठ दीदिवः सुम्म्नाय नूनमीमहे सखिब्भ्यः ॥४८॥

॥६॥ येनऽऋषयस्तपसा सत्रमायन्निन्धानाऽअग्निꣳ स्वराभरन्तः ।
तस्मिन्नहन्निदधे नाकेऽअग्निय्यमाहुर्म्मनव स्त्तीर्ण्णबर्हिषम् ॥४९॥
तम्पत्नीभिरनुगच्छेम देवाः पुत्रैर्ब्भ्रातृभिरुत वा हिरण्ण्यैः ।
नाकङ्गृब्भ्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीये पृष्ठेऽअधि रोचने दिवः ॥५०॥
आ वाचो मद्ध्यमरुहद्भुरण्ण्युरयमग्निः सत्त्पतिश्श्चेकितानः ।
पृष्ठे पृथिव्व्या निहितो दविद्द्युतदधस्पदङ्कृणुताँय्ये पृतन्न्यवः ॥५१॥
अयमग्निर्व्वीरतमो वयोधाः सहस्रियो द्द्योततामप्प्रयुच्छन् ।
व्विब्भ्राजमानः सरिरस्य मद्ध्यऽउपप्प्रयाहि दिव्व्यानि धाम ॥५२॥
सम्प्रच्च्यवद्ध्वमुप सम्प्रयाताग्ग्ने पथो देवयानान्कृणुद्ध्वम् ।
पुनः कृण्ण्वाना पितरा युवानान्न्वाताꣳसीत्त्वयि तन्तुमेतम् ॥५३॥
उद्बुद्ध्यस्वाग्ग्ने प्प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूर्त्ते सꣳसृजेथामयञ्च ।
अस्म्मिन्त्सधस्त्थेऽअद्ध्युत्तरस्म्मिन्व्विश्श्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥५४॥
येन वहसि सहस्रँय्येनाग्ग्ने सर्व्ववेदसम् । तेनेमँय्यज्ञन्नो नय स्वर्द्देवेषु गन्तवे ॥५५॥
अयन्ते योनिर्ऋत्त्वियो यतो जातोऽअरोचथाः ।
तञ्जानन्नग्ग्नऽआरोहाथा नो वर्द्धया रयिम् ॥५६॥

॥७॥ तपश्च तपस्यश्च शैशिरावृतूऽअग्ग्नेरन्तःश्लेषोसि कल्प्पेतान्द्यावापृथिवी कल्प्पन्तामापऽओषधयः कल्प्पन्तामग्ग्नयः पृथङ्मम ज्ज्यैष्ठ्याय सव्व्रताः । येऽअग्ग्नयः समनसोन्तरा द्यावापृथिवीऽइमे । शैशिरावृतूऽअभिकल्प्पमानाऽइन्द्रमिव देवाऽअभिसँव्विशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम् ॥५७॥

परमेष्ट्ठी त्त्वा सादयतु दिवस्पृष्ट्ठे ज्ज्योतिष्म्मतीम् । विश्श्वस्म्मै प्प्राणायापानाय व्व्यानाय विश्श्वञ्ज्योतिर्य्यच्छ । सूर्य्यस्तेधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवा सीद ॥५८॥

लोकम्पृण च्छिद्रम्पृणाथो सीद द्ध्रुवा त्त्वम् ।
इन्द्राग्ग्नी त्त्वा बृहस्प्पतिरस्म्मिन्न्योनावसीषदन् ॥५९॥

ताऽअस्य सूददोहसꣳ सोमꣳ श्रीणन्ति पृश्नयꣳ ।
जन्न्मन्देवानाँव्विशस्त्रिष्ष्वा रोचने दिवः ॥६०॥ वे०मू० चन्द्रभानु शर्मा

इन्द्रँव्विश्श्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्व्यचसङ्गिरः ।
रथीतमꣳ रथीनाँव्वाजानाꣳ सत्त्पतिम्पतिम् ॥६१॥

प्प्रोथदश्श्वो न यवसेविष्ष्यन्न्यदा महः सँव्वरणाद्व्यस्त्थात् ।
आदस्य व्वातोऽअनुवाति शोचिरध स्म्म ते व्व्रजनङ्कृष्ष्णमस्त्ति ॥६२॥

आयोष्ट्वा सदने सादयाम्म्यवतश्च्छायायाꣳ समुद्रस्य हृदये ।
रश्म्मीवतीम्भास्वतीमा या द्याम्भास्या पृथिवीमोर्व्वन्तरिक्षम् ॥६३॥

परमेष्ट्ठी त्त्वा सादयतु दिवस्पृष्ट्ठे व्व्यचस्वतीम्प्रथस्वतीन्दिवँय्यच्छ दिवन्दꣳह दिवम्मा हिꣳसीः । विश्श्वस्म्मै प्प्राणायापानाय व्व्यानायोदानाय प्प्रतिष्ट्ठायै चरित्त्राय । सूर्य्यस्त्त्वाभिपातु मह्या स्वस्त्या च्छर्द्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवे सीदतम् ॥६४॥

सहस्रस्य प्प्रमासि सहस्रस्य प्प्रतिमासि सहस्रस्योन्न्मासि साहस्रोसि सहस्राय त्त्वा ॥६५॥

॥ इति पञ्चदशोऽध्यायः ॥

अथ षोडशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'नमस्ते रुद्र' इत्यारभ्य (६६) 'नमोस्तु रुद्रेभ्यः' इत्यन्तानां सामान्यतः परमेष्ठी देवाः प्रजापतिर्वा ऋषयः । विशेषतश्च—

(१५) 'मा नो महान्तम्' (१६) 'मा नस्तोके' (४८) 'इमा रुद्राय' इत्येषां कुत्सः ॥

देवता (१) 'नमस्ते रुद्र' (२) 'या ते' (३) 'यामिषुम्' (४) 'शिवेन वचसा' (५) 'अध्यवोचत्' (६) 'असौ यस्ताम्रः' (७) 'असौ योवसर्पति' (८) 'नमोस्तु नीलग्रीवाय' (९) 'प्रमुञ्च धन्वनः' (१०) 'विज्यन्धनुः' (११) 'या ते' (१२) 'परि ते' (१३) 'अवतत्य धनुः' (१४) 'नमस्त आयुधाय' (१५) 'मा नो महान्तम्' (१६) 'मा नस्तोके' .. इत्येषामेको रुद्रः ।

(१७) 'नमो हिरण्यबाहवे' (१८) 'नमो बभ्लुशाय' (१९) 'नमो रोहिताय' (२०) 'नमः कृत्स्नायतया' (२१) 'नमो वञ्चते' (२२) 'नम उष्णीषिणे' (२३) 'नमो विसृजद्भ्यः' (२४) 'नमः सभाभ्यः' (२५) 'नमो गणेभ्यः'

(२६) 'नमः सेनाभ्यः' (२७) 'नमस्तक्षभ्यः' (२८) 'नमः श्वभ्यः' (२९) 'नमः कपर्दिने' (३०) 'नमो ह्रस्वाय' (३१) 'नम आशवे' (३२) 'नमो ज्येष्ठाय' (३३) 'नमः सोभ्याय' (३४) 'नमो वन्याय' (३५) 'नमो बिल्मिने' (३६) 'नमो धृष्णवे' (३७) 'नमः स्रुत्याय' (३८) 'नमः कूप्याय' (३९) 'नमो वात्याय' (४०) 'नमः शृङ्गवे' (४१) 'नमः शम्भवाय' (४२) 'नमः पार्याय' (४३) 'नमः सिकत्याय' (४४) 'नमो व्रज्याय' (४५) 'नमः शुष्क्याय' (४६) 'नमः पर्णाय' इत्येषां तिस्रोऽशीतयो रुद्राः, 'नमो वः किरिकेभ्यः' 'नमो विचिन्वत्केभ्यः' 'नमो विक्षिणत्केभ्यः' 'नम आनिर्हतेभ्यः' इत्येषामग्निवायुसूर्या बहवो रुद्राश्च ।

(४७) 'द्रापे अन्धसस्पते' (४८) 'इमा रुद्राय' (४९) 'या ते' (५०) 'परि नः' (५१) 'मीढुष्टम शिवतम' (५२) 'विकिरिद्र विलोहित' (५३) 'सहस्राणि सहस्रशः' इत्येषामेको रुद्रः ।

(५४) 'असङ्ख्याता सहस्राणि' (५५) 'अस्मिन् महति' (५६) 'नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवम्' (५७) 'नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वाः' (५७) 'ये वृक्षेषु' (५९) 'ये भूतानाम्' (६०) 'ये पथाम्' (६१) 'ये तीर्थानि' (६२) 'येन्नेषु' (६३) 'य एतावन्तः' (६४) 'नमोस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि' (६५) 'नमोस्तु रुद्रेभ्यो येन्तरिक्षे' (६६) 'नमोस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्याम्' इत्येषां बहवो रुद्राः ।

छन्दः (१) 'नमस्ते रुद्र' इत्यस्य गायत्री, (२) 'या ते' (३) 'यामिषुम्' (४) 'शिवेन वचसा' इत्येषामनुष्टुप्, (५) 'अध्यवोचत्' (६) 'असौ यस्ताम्रः' (७) 'असौ योवसर्पति' इत्येषां पङ्क्तिः, (८) 'नमोस्तु नीलग्रीवाय' इत्यारभ्य (१४) 'नमस्त आयुधाय' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (१५) 'मा नो महान्तम्' (१६) 'मा नस्तोके' इत्यनयोर्जगती, (४७) 'द्रापे अन्धसस्पते' इत्यस्योपरिष्टाद्बृहती, (४८) 'इमा रुद्राय' इत्यस्य जगती, (४९) 'या ते' इत्यस्यानुष्टुप्, (५०) 'परि नः' (५१) 'मीढुष्टम शिवतम' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (५२) 'विकिरिद्र विलोहित' (५३) (५३) 'सहस्राणि सहस्रशः' इत्यनयोरनुष्टुप्, (५४) 'असङ्ख्याता सहस्राणि' इत्यारभ्य (६३) 'य एतावन्तः' इत्यन्तानामनुष्टुप् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ नम॑स्ते रुद्र म॒न्यव॑ऽउ॒तो त॒ऽइष॑वे॒ नमः॑ । बा॒हुभ्या॑मु॒त ते॒ नमः॑ ॥१॥
या ते॑ रुद्र शि॒वा त॒नूरघो॒रापा॑पकाशिनी ।
तया॑ नस्त॒न्वा॒ शन्त॑मया॒ गिरि॑शन्ता॒भिचा॑कशीहि ॥२॥
यामिषु॑ङ्गिरिशन्त॒ हस्ते॑ बि॒भर्ष्यस्त॑वे ।
शि॒वाङ्गि॑रित्र॒ ताङ्कु॑रु॒ मा हि॑ꣳसीः॒ पुरु॑ष॒ञ्जग॑त् ॥३॥
शि॒वेन॒ वच॑सा त्वा॒ गिरि॒शाच्छा॑ वदामसि ।
यथा॑ नः॒ सर्व॒मिज्जग॑दय॒क्ष्मꣳ सु॒मना॒ऽअस॑त् ॥४॥
अध्य॑वोचदधिव॒क्ता प्र॑थ॒मो दैव्यो॑ भि॒षक् ।
अहीँ॑श्च॒ सर्वाँ॑ञ्ज॒म्भय॒न्त्सर्वाँ॑श्च यातुधा॒न्यो॑ध॒राचीः॒ परा॑सुव ॥५॥
अ॒सौ यस्ता॒म्रोऽअ॑रु॒णऽउ॒त ब॒भ्रुः सु॑म॒ङ्गलः॑ ।
ये चै॑नꣳ रु॒द्राऽअ॒भितो॑ दि॒क्षु श्रि॒ताः स॑हस्र॒शोवै॑षा॒ꣳ हेड॑ऽईमहे ॥६॥
अ॒सौ यो॑व॒सर्प॑ति॒ नील॑ग्रीवो॒ विलो॑हितः ।
उ॒तैन॑ङ्गो॒पाऽअ॑दृश्र॒न्नदृ॑श्रन्नुदहा॒र्य्यः स दृ॒ष्टो मृ॑डयाति नः ॥७॥

नमो॑ऽस्तु॒ नील॑ग्ग्रीवाय सहस्रा॒क्षाय॑ मी॒ढुषे॑ ।
अथो॒ ये ऽअ॑स्य॒ सत्त्वा॑नो॒ऽहन्तेब्भ्यो॑ऽकर॒न्नम॑ः ॥८॥
प्रमु॑ञ्च॒ धन्न्व॑न॒स्त्वमु॒भयो॒रार्त्न्यो॒र्ज्ज्याम् । याश्च॑ ते॒ हस्त॒ऽइष॑वः॒ परा॒ ता भ॑गवो व्वप ॥९॥
व्विज्ज्यं॒ धनु॑ः कप॒र्द्दिनो॒ व्विश॑ल्ल्यो॒ बाण॑वाँ२॥ऽउ॒त ।
अने॑शन्न॒स्य॒ याऽइष॑वऽआ॒भुर॑स्य निषङ्ग॒धिः ॥१०॥
या ते॑ हे॒तिर्म्मी॑ढुष्टम॒ हस्ते॑ ब॒भूव॑ ते॒ धनु॑ः ।
तया॒स्म्मान्व्वि॒श्श्वत॒स्त्वम॑य॒क्ष्मया॒ परि॑भुज ॥११॥
परि॑ ते॒ धन्न्व॑नो हे॒तिर॒स्म्मान्न्वृ॑णक्तु॒ व्वि॒श्श्वत॑ः ।
अथो॒ यऽइ॑षु॒धिस्तवा॒रेऽअ॒स्म्मन्निधे॑हि॒ तम् ॥१२॥
अ॒व॒तत्त्य॒ धनु॒ष्ट्वꣳ सह॑स्राक्ष॒ शते॑षुधे ।
नि॒शीर्य्य॑ श॒ल्ल्याना॒म्मुखा॑ शि॒वो न॑ः सु॒मना॑ भव ॥१३॥
नम॑स्त॒ऽआयु॑धा॒यानात॑ताय धृ॒ष्ण्णवे॑ ।
उ॒भाब्भ्या॑मु॒त ते॒ नमो॑ बा॒हुब्भ्या॒न्तव॒ धन्न्व॑ने ॥१४॥
मा नो॑ म॒हान्त॑मु॒त मा नो॑ऽअर्ब्भ॒कम्मा न॒ऽउक्ष॑न्तमु॒त मा न॑ऽउक्षि॒तम् ।
मा नो॑ व्वधीः पि॒तर॒म्मोत मा॒तर॒म्मा न॑ः प्प्रि॒यास्त॒न्वो॒ रुद्र रीरिषः ॥१५॥
मा न॑स्तो॒के तन॑ये॒ मा न॒ऽआयु॑षि॒ मा नो॒ गोषु॒ मा नो॒ऽअश्श्वे॑षु रीरिषः ।
मा नो॑ व्वी॒रान्रु॑द्र भा॒मिनो॑ व्वधीर्ह॒विष्म्म॑न्तः॒ सद॒मित्त्वा॑ हवामहे ॥१६॥

॥२॥ नमो॒ हिर॑ण्ण्यबाहवे सेना॒न्न्ये॒ दि॒शाञ्च॒ पत॑ये॒ नमो॒ नमो॑ व्वृ॒क्षेब्भ्यो॒ हरि॑केशेब्भ्यः पशू॒नाम्पत॑ये॒ नमो॒ नम॑ः श॒ष्प्पिञ्ज॑राय॒ त्त्विषी॑मते पथी॒नाम्पत॑ये॒ नमो॒ नमो॒ हरि॑केशायोपवी॒तिने॑ पु॒ष्टाना॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नमो॑ बब्भ्लु॒शाय॑ ॥१७॥
नमो॑ बब्भ्लु॒शाय॑ व्व्याधि॒नेन्ना॑ना॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नमो॑ भ॒वस्य॑ हे॒त्त्यै जग॑ता॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नमो॑ रु॒द्राया॑तता॒यिने॒ क्षेत्त्रा॑णा॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नम॑ः सू॒तायाह॑न्त्त्यै॒ व्वना॑ना॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नमो॒ रोहि॑ताय ॥१८॥
नमो॒ रोहि॑ताय स्थ॒पत॑ये व्वृ॒क्षाणा॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नमो॑ भु॒वन्त॑ये व्वारिवस्कृ॒तायौष॑धीना॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नमो॑ म॒न्त्रिणे॑ व्वाणि॒जाय॒ कक्क्षा॑णा॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नम॑ऽउ॒च्चैर्ग्घो॑षायाक्र॒न्दय॑ते पत्ती॒नाम्पत॑ये॒ नमो॒ नम॑ः कृत्स्ना॒य॒तया॑ ॥१९॥
नम॑ः कृत्स्नाय॒तया॒ धाव॑ते॒ सत्त्व॑ना॒म्पत॑ये॒ नमो॒ नमः॒ सह॑मानाय निव्व्या॒धिन॑ऽआव्व्या-

धिनीनाम्पतये नमो नमो निषङ्गिणे ककुभाय स्तेनानाम्पतये नमो नमो निचेरवे परिचरायारण्यानाम्पतये नमो नमो वञ्चते ॥२०॥

नमो वञ्चते परिवञ्चते स्तायूनाम्पतये नमो नमो निषङ्गिणऽइषुधिमते तस्कराणाम्पतये नमो नमः सृकायिभ्यो जिघांसद्भ्यो मुष्ण्णताम्पतये नमो नमोऽसिमद्भ्यो नक्तञ्चरद्भ्यो विकृन्तानाम्पतये नमः ॥२१॥

॥३॥ ॰नमऽउष्ण्णीषिणे गिरिचराय कुलुञ्चानाम्पतये नमो नमऽइषुमद्भ्यो धन्न्वायिभ्यश्च वो नमो नमऽआतन्न्वानेभ्यः प्प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नमऽआयच्छद्भ्योस्यद्भ्यश्च वो नमो नमो विसृजद्भ्यः ॥२२॥

॰नमो विसृजद्भ्यो विद्ध्यद्भ्यश्च वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्ग्रद्भ्यश्च वो नमो नमः शयानेभ्यऽआसीनेभ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो धावद्भ्यश्च वो नमो नमः सभाभ्यः ॥२३॥

॰नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमोश्श्वेभ्योश्श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमऽआव्याधिनीभ्यो विविद्ध्यन्तीभ्यश्च वो नमो नमऽउगणाभ्यस्तृꣳहतीभ्यश्च वो नमो नमो गणेभ्यः ॥२४॥

॰नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्व्रातेभ्यो व्व्रातपतिभ्यश्च वो नमो नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्श्वरूपेभ्यश्च वो नमो नमः सेनाभ्यः ॥२५॥

नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्योऽअरथेभ्यश्च वो नमो नमः क्षत्तृभ्यः सङ्ग्रहीतृभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्योऽअर्भकेभ्यश्च वो नमः ॥२६॥

॥४॥ ॰नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कर्म्मारेभ्यश्च वो नमो नमो निषादेभ्यः पुञ्जिष्ठेभ्यश्च वो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्च वो नमो नमः श्वभ्यः ॥२७॥

॰नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमो भवाय च रुद्राय च नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो नीलग्ग्रीवाय च शितिकण्ठाय च नमः कपर्द्दिने ॥२८॥

॰नमः कपर्द्दिने च व्युप्तकेशाय च नमः सहस्राक्क्षाय च शतधन्न्वने च नमो गिरिशयाय च शिपिविष्टाय च नमो मीढुष्टमाय चेषुमते च नमो ह्रस्वाय ॥२९॥

॰नमो ह्रस्वाय च वामनाय च नमो बृहते च वर्षीयसे च नमो वृद्धाय च सवृधे च नमोग्ग्र्याय च प्प्रथमाय च नमऽआशवे ॥३०॥

नमऽआशवे चाजिराय च नमः शीघ्र्याय च शीब्भ्याय च नमऽऊर्म्म्याय चावस्वन्न्याय च नमो नादेयाय च द्वीप्प्याय च ॥३१॥

॥५॥ नमो ज्ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्व्वजाय चापरजाय च नमो मद्ध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्न्याय च बुद्ध्न्याय च नमः सोब्भ्याय ॥३२॥

नमः सोब्भ्याय च प्प्रतिसर्य्याय च नमो याम्म्याय च क्षेम्म्याय च नमः श्लोक्क्याय चावसान्न्याय च नमऽउर्व्वर्य्याय च खल्ल्याय च नमो वन्न्याय ॥३३॥

नमो वन्न्याय च कक्क्ष्याय च नमः श्रवाय च प्प्रतिश्श्रवाय च नमऽआशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभेदिने च नमो बिल्म्मिने ॥३४॥

नमो बिल्म्मिने च कवचिने च नमो वर्म्मिणे च वरूथिने च नमः श्रुताय च श्श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुब्भ्याय चाहनन्न्याय च नमो धृष्ण्णवे ॥३५॥

नमो धृष्ण्णवे च प्प्रमृशाय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च नमस्त्तीक्ष्णेषवे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्न्वने च ॥३६॥

॥६॥ नमः स्स्रुत्याय च पत्थ्याय च नमः काट्ट्याय च नीप्प्याय च नमः कुल्ल्याय च सरस्याय च नमो नादेयाय च वैशन्ताय च नमः कूप्प्याय ॥३७॥

नमः कूप्प्याय चावट्ट्याय च नमो वीद्ध्र्याय चातप्प्याय च नमो मेग्घ्याय च विद्द्युत्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च नमो वात्त्याय ॥३८॥

नमो वात्त्याय च रेष्म्म्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्त्ताम्राय चारुणाय च नमः शङ्गवे ॥३९॥

नमः शङ्गवे च पशुपतये च नमऽउग्ग्राय च भीमाय च नमोऽग्ग्रेवधाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च नमो वृक्क्षेब्भ्यो हरिकेशेब्भ्यो नमस्त्ताराय ॥४०॥

॥७॥ नमः शम्भवाय च मयोभवाय च नमः शङ्कराय च मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥४१॥

॥८॥ नमः पार्य्याय चावार्य्याय च नमः प्प्रतरणाय चोत्तरणाय च नमस्त्तीर्त्थ्याय च कूल्ल्याय च नमः शष्प्प्याय च फेन्न्याय च नमः सिकत्याय ॥४२॥

नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च नमः किꣳशिलाय च क्षयणाय च नमः कपर्द्दिने च पुलस्त्तये च नमऽइरिण्ण्याय च प्प्रपत्थ्याय च नमो व्रज्ज्याय ॥४३॥

नमो व्रज्ज्याय च गोष्ठ्याय च नमस्त्तल्प्प्याय च गेह्याय च नमो हृदय्याय च निवेष्प्प्याय च नमः काट्ट्याय च गह्वरेष्ठाय च नमः शुष्क्क्याय ॥४४॥

नमः शुष्क्याय च हरित्त्याय च नमः पाꣳसव्याय च रजस्याय च नमो लोप्प्याय चोलप्प्याय च नमऽऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमः पर्ण्णाय ॥४५॥

नमः पर्ण्णाय च पर्ण्णशदाय च नमऽउद्गुरमाणाय चाभिघ्नते च नमऽआखिदते च प्प्रखिदते च नमऽइषुकृद्भ्यो धनुष्कृद्भ्यश्च वो नमो नमो वः किरिकेभ्यो देवानाꣳ हृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो नमो विक्षिणत्केभ्यो नमऽआनिर्हतेभ्यः ॥४६॥

॥९॥ द्रापेऽअन्धसस्पते दरिद्र नीललोहित ।
आसाम्प्रजानामेषाम्पशूनाम्मा भेर्म्मा रोङ्मो च नः किञ्चनाममत् ॥४७॥
इमा रुद्राय तवसे कपर्द्दिने क्षयद्वीराय प्प्रभरामहे मतीः ।
यथा शमसद्द्विपदे चतुष्प्पदे विश्वम्पुष्टङ्ग्रामेऽअस्मिन्ननातुरम् ॥४८॥
या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा भेषजी ।
शिवा रुतस्य भेषजी तया नो मृड जीवसे ॥४९॥
परि नो रुद्रस्य हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्य दुर्म्मतिरघायोः ।
अव स्थिरा मघवद्भ्यस्तनुष्व मीढ्वस्तोकाय तनयाय मृड ॥५०॥
मीढुष्टम शिवतम शिवो नः सुमना भव ।
परमे वृक्षऽआयुधन्निधाय कृत्तिं वसानऽआचर पिनाकम्बिभ्रदागहि ॥५१॥
विकिरिद्र विलोहित नमस्तेऽअस्तु भगवः ।
यास्ते सहस्रꣳ हेतयोन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥५२॥
सहस्राणि सहस्रशो बाह्वोस्तव हेतयः ।
तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥५३॥
असङ्ख्याता सहस्राणि ये रुद्राऽअधि भूम्म्याम् ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्मसि ॥५४॥
अस्मिन्महत्यर्ण्णवेन्तरिक्षे भवाऽअधि ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्मसि ॥५५॥
नीलग्ग्रीवाः शितिकण्ठा दिवꣳ रुद्राऽउपश्रिताः ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्मसि ॥५६॥
नीलग्ग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वाऽअधः क्षमाचराः ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्वानि तन्मसि ॥५७॥

ये वृक्क्षेषु शष्प्पिञ्जरा नीलग्ग्रीवा विलोहिताः ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्न्वानि तन्न्मसि ॥५८॥
ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्द्दिनः ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्न्वानि तन्न्मसि ॥५९॥
ये पथाम्पथिरक्क्षयऽऐलबृदाऽआयुर्य्युधः ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्न्वानि तन्न्मसि ॥६०॥
ये तीर्त्थानि प्प्रचरन्ति सृकाहस्त्ता निषङ्गिणः ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्न्वानि तन्न्मसि ॥६१॥
येन्नेषु विविद्ध्यन्ति पात्त्रेषु पिबतो जनान् ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्न्वानि तन्न्मसि ॥६२॥
यऽएतावन्तश्च भूयाꣳसश्च दिशो रुद्रा वितस्त्थिरे ।
तेषाꣳ सहस्रयोजनेव धन्न्वानि तन्न्मसि ॥६३॥

नमोस्तु रुद्रेब्भ्यो ये दिवि येषाँवर्षमिषवः । तेब्भ्यो दश प्प्राचीर्द्दश दक्क्षिणा दश प्प्रतीचीर्द्दशोदीचीर्द्दशोर्द्ध्वाः । तेब्भ्यो नमोऽअस्त्तु ते नोवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यन्द्विष्म्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषाञ्जम्भे दद्ध्मः ॥६४॥

नमोस्तु रुद्रेब्भ्यो येन्तरिक्क्षे येषाँवातऽइषवः । तेब्भ्यो दश प्प्राचीर्द्दश दक्क्षिणा दश प्प्रतीचीर्द्दशोदीचीर्द्दशोर्द्ध्वाः । तेब्भ्यो नमोऽअस्त्तु ते नोवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यन्द्विष्म्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषाञ्जम्भे दद्ध्मः ॥६५॥

नमोस्तु रुद्रेब्भ्यो ये पृथिव्व्याँय्येषामन्नमिषवः । तेब्भ्यो दश प्प्राचीर्द्दश दक्क्षिणा दश प्प्रतीचीर्द्दशोदीचीर्द्दशोर्द्ध्वाः । तेब्भ्यो नमोऽअस्त्तु ते नोवन्तु ते नो मृडयन्तु ते यन्द्विष्म्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषाञ्जम्भे दद्ध्मः ॥६६॥

॥ इति षोडशोऽध्यायः ॥

अथ सप्तदशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'अश्मन्नूर्जम्' इत्यारभ्य (९९) 'धामन्ते' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिः साध्या वा ऋषयः । विशेषतश्च—(८) 'अग्ने पावक' इत्यस्य वसूयवः, (९) 'स नः पावक' इत्यस्य मेधातिथिः, (१०) 'पावकया यः' इत्यस्य भरद्वाजः, (११) 'नमस्ते हरसे' इत्यस्य ऋषिसुता लोपामुद्रा, (१६) 'अग्निस्तिग्मेन' इत्यस्य भरद्वाजः, (१७) 'य इमाः' इत्यारभ्य (३२) 'विश्वकर्मा हि' इत्यन्तानां भौवनो विश्वकर्मा, (३३) 'आशुः शिशानः' इत्यारभ्य (४४) 'अमीषाञ्चित्तम्' इत्यन्तानामप्रतिरथः, (५३) 'उदु त्वा' इत्यस्य तापसः, (५९) 'विमान

एषः' इत्यस्य विश्वावसुः, (६०) 'उक्षा समुद्रः' इत्यस्याप्रतिरथः, (६१) 'इन्द्रं विश्वाः' इत्यस्य माधुच्छन्दसो जेता, (६२) 'देवहूर्यज्ञः' इत्यस्य विधृतिः, (७०) 'नक्तोषासा समनसा' इत्यस्य कुत्सः, (७४) 'ताꣳ सवितुः' इत्यस्य कण्वः, (७५) 'विधेम ते' इत्यस्य गृत्समदः, (७६) 'प्रेद्धो अग्ने' इत्यस्य वसिष्ठः, (७९) 'सप्त ते' इत्यस्य सप्तर्षयः, (८८) 'घृतम्मिमिक्षे' इत्यस्य गृत्समदः, (८९) 'समुद्रादूर्मिः' इत्यस्य वामदेवः ॥

देवता (१) 'अश्मन्नूर्जम्' इत्यस्य मरुतः, 'अश्मँस्ते' इत्यस्याश्मा, 'मयि ते' इत्यस्याशीः, 'यन्द्विष्मः' इत्यस्य शुक् ।

(२) 'इमा मे' (३) 'ऋतव स्थ' (४) 'समुद्रस्य त्वा' (५) 'हिमस्य त्वा' (६) 'उपज्मन्नुप' (७) 'अपामिदम्' (८) 'अग्ने पावक' (९) 'स नः पावक' (१०) 'पावकया यः' (११) 'नमस्ते हरसे' (१२) 'नृषदे वेट्' 'अप्सुषदे वेट्' 'बर्हिषदे वेट्' 'वनसदे वेट्' 'स्वर्विदे वेट्' इत्येषामग्निः ।

(१३) 'ये देवा देवानाम्' (१४) 'ये देवा देवेषु' इत्यनयोः प्राणः ।

(१५) 'प्राणदा अपानदाः' (१६) 'अग्निस्तिग्मेन' इत्यनयोरग्निः ।

(१७) 'य इमा' (१८) 'किꣳ स्विदासीत्' (१९) 'विश्वतश्चक्षुः' (२०) 'किꣳ स्विद्वनम्' (२१) 'या ते' (२२) 'विश्वकर्मन्हविषा' (२३) 'वाचस्पतिं विश्वकर्माणम्' (२४) 'विश्वकर्मन्हविषा' (२५) 'चक्षुषः पिता' (२६) 'विश्वकर्मा विमनाः' (२७) 'यो नः' (२८) 'त आयजन्त' (२९) 'परो दिवा' (३०) 'तमिद्गर्भम्' (३१) 'न तम्' (३२) 'विश्वकर्मा हि' इत्येषां विश्वकर्मा ।

(३३) 'आशुः शिशानः' (३४) 'सङ्क्रन्दनेनानिमिषेण' (३५) 'स इषुहस्तैः' (३६) 'बृहस्पते परिदीया' (३७) 'बलविज्ञाय स्थविरः' (३८) 'गोत्रभिदङ्गोविदम्' (३९) 'अभि गोत्राणि' (४०) 'इन्द्र आसाम्' (४१) 'इन्द्रस्य वृष्णः' (४२) 'उद्धर्षय मघवन्' (४३) 'अस्माकमिन्द्रः' (४४) 'अमीषाञ्चित्तम्' इत्येषामिन्द्रः ।

(४५) 'अवसृष्टा परापत' इत्यस्येषुः ।

(४६) 'प्रेता जयता' इत्यस्य योद्धारः ।

(४७) 'असौ या' इत्यस्य मरुतः ।

(४८) 'यत्र बाणाः' (४९) 'मर्माणि ते' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ता ।

(५०) 'उदेनमुत्तराम्' इत्यस्याग्निः ।

(५१) 'इन्द्रेमम्' इत्यस्येन्द्रः ।

(५२) 'यस्य कुर्मः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(५३) 'उदु त्वा' इत्यस्याग्निः ।

(५४) 'पञ्च दिशः' इत्यस्य दिशः ।

(५५) 'समिद्धे अग्नौ' (५६) 'दैव्याय धर्त्रे' इत्यनयोरग्निः ।

(५७) 'वीतꣳ हविः' इत्यस्य हविर्यज्ञश्च ।

(५८) 'सूर्यरश्मिर्हरिकेशः' इत्यस्याग्निः ।

(५९) 'विमान एषः' (६०) 'उक्षा समुद्रः' इत्यनयोरादित्यः ।

(६१) 'इन्द्रं विश्वाः' इत्यस्येन्द्रः ।

(६२) 'देवहूर्यज्ञः' इत्यस्य यज्ञः ।

(६३) 'वाजस्य मा' इत्यस्येन्द्रः ।

(६४) 'उद्ग्राभश्च' इत्यस्येन्द्राग्नी ।

(६५) 'क्रमध्वमग्निना' (६६) 'प्राचीमनु' (६७) 'पृथिव्या अहम्' (६८) 'स्वर्यन्तः' (६९) 'अग्ने प्रेहि' (७०) 'नक्तोषासा समनसा' (७१) 'अग्ने सहस्राक्ष' (७२) 'सुपर्णोसि' (७३) 'आजुह्वानः सुप्रतीकः' इत्येषामग्निः ।

(७४) 'ताꣳ सवितुः' इत्यस्य सविता ।

(७५) 'विधेम ते' इत्यस्य त्रिस्थानोऽग्निः ।

(७६) 'प्रेद्धो अग्ने' (७७) 'अग्ने तमद्य' इत्यनयोरग्निः ।

(७८) 'चित्तिञ्जुहोमि' इत्यस्य विश्वकर्मा ।

(७९) 'सप्त ते' इत्यस्याग्निः ।

(८०) 'शुक्रज्योतिश्च' (८१) 'ईदृङ्' (८२) 'ऋतश्च' (८३) 'ऋतजिच्च' (८४) 'ईदृक्षास एतादृक्षासः' (८५) 'स्वतवाँश्च' (८६) 'इन्द्रन्दैवीः' इत्येषां मरुतः ।

(८७) 'इमꣳ स्तनम्' (८८) 'घृतम्मिमिक्षे' (८९) 'समुद्रादूर्मिः' (९०) 'वयन्नाम' (९१) 'चत्वारि शृङ्गा' (९२) 'त्रिधा हितम्' (९३) 'एता अर्षन्ति' (९४) 'सम्यक्स्रवन्ति' (९५) 'सिन्धोरिव' (९६) 'अभिप्रवन्त' (९७) 'कन्या इव' (९८) 'अभ्यर्षत सुष्टुतिम्' (९९) 'धामन्ते' इत्येषामग्निः ।

छन्दः (३) 'ऋतव स्थ' इत्यस्य बृहती पङ्क्तिर्वा, (४) 'समुद्रस्य त्वा' (५) 'हिमस्य त्वा' इत्यनयोर्गायत्री, (६) 'उपज्मन्नुप' इत्यस्य जगती त्रिष्टुब्वा, (७) 'अपामिदम्' इत्यस्य बृहती, (८) 'अग्ने पावक' (९) 'स नः पावक' इत्यनयोर्गायत्री, (१०) 'पावकया यः' इत्यस्य जगती, (११) 'नमस्ते हरसे' इत्यस्य बृहती, (१३) 'ये देवा देवानाम्' (१४) 'ये देवा देवेषु' इत्यनयोर्जगती, (१५) 'प्राणदा अपानदाः' इत्यस्य बृहती पङ्क्तिर्वा, (१६) 'अग्निस्तिग्मेन' इत्यस्य गायत्री, (१७) 'य इमा' इत्यारभ्य (४४) 'अमीषाञ्चित्तम्' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (४५) 'अवसृष्टा परापत' (४६) 'प्रेता जयता' इत्यनयोरनुष्टुप्, (४७) 'असौ या' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४८) 'यत्र बाणाः' इत्यस्य पङ्क्तिः, (४९) 'मर्माणि ते' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (५०) 'उदेनमुत्तराम्' इत्यारभ्य (५३) 'उदु त्वा' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (५४) 'पञ्च दिशः' (५५) 'समिद्धे अग्नौ' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (५६) 'दैव्याय धर्त्रे' इत्यस्य पङ्क्तिर्बृहती वा, (५७) 'वीतꣳ हविः' इत्यस्य बृहती, (५८) 'सूर्यरश्मिर्हरिकेशः' (५९) 'विमान एषः' (६०) 'उक्षा समुद्रः' इत्येषां त्रिष्टुप्, (६१) 'इन्द्रं विश्वाः' इत्यारभ्य (६५) 'क्रमध्वमग्निना' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (६६) 'प्राचीमनु' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (६७) 'पृथिव्या अहम्' इत्यस्य पिपीलिकमध्या बृहती, (६८) 'स्वर्यन्तः' इत्यस्यानुष्टुप्, (६९) 'अग्ने प्रेहि' (७०) 'नक्तोषासा समनसा' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (७१) 'अग्ने सहस्राक्ष' इत्यस्य विराट्, (७२) 'सुपर्णोसि गरुत्मान्' इत्यस्य पङ्क्तिः, (७३) 'आजुह्वानः सुप्रतीकः' (७४) 'ताꣳ सवितुः' (७५) 'विधेम ते' इत्येषां त्रिष्टुप्, (७६) 'प्रेद्धो अग्ने' इत्यस्य विराट्, (७७) 'अग्ने तम्' इत्यस्य पदपङ्क्तिः, (७८) 'चित्तिञ्जुहोमि' इत्यस्यातिजगती, (७९) 'सप्त ते' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (८०) 'शुक्रज्योतिश्च' इत्यस्योष्णिक्, (८१) 'ईदृङ्' (८२) 'ऋतश्च' इत्यनयोर्गायत्री, (८३) 'ऋतजिच्च' इत्यस्योष्णिक्, (८४) 'ईदृक्षास एतादृक्षासः' इत्यस्य जगती, (८५) 'स्वतवाँश्च' इत्यस्य गायत्र्युष्णिग्वा, (८७) 'इमꣳ स्तनम्' इत्यारभ्य (९९) 'धामन्ते' इत्यन्तानां त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ अश्मन्नूर्ज्जम्पर्वते शिश्रियाणामद्भ्यऽओषधीभ्यो वनस्पतिभ्योऽअधि सम्भृतम्पयः । तान्नऽइषमूर्ज्जन्धत्त मरुतः सꣳरराणाऽअश्मँस्ते क्षुन्मयि तऽऊर्ग्यन्द्विष्मस्तन्ते शुगृच्छतु ॥१॥

इमा मेऽअग्नऽइष्टका धेनवः सन्त्वेका च दश च दश च शतञ्च शतञ्च सहस्रञ्च सहस्रञ्चायुतञ्चायुतञ्च नियुतञ्च नियुतञ्च प्प्रयुतञ्चार्ब्बुदञ्च न्न्यर्ब्बुदञ्च समुद्रश्च मध्यञ्चान्तश्च परार्द्धश्चैता मेऽअग्नऽइष्टका धेनवः सन्त्वमुत्रामुष्मिँल्लोके ॥२॥

ऋतव स्थऽऋतावृधऽऋतुष्ठा स्थऽऋतावृधः ।
घृतश्चुतो मधुश्चुतो विराजो नाम कामदुघाऽअक्षीयमाणाः ॥३॥

समुद्रस्य त्वावकयाग्ने परिव्ययामसि । पावकोऽअस्मभ्यꣳ शिवो भव ॥४॥

हिमस्य त्त्वा जरायुणाग्ग्ने परिव्व्ययामसि । पावकोऽअस्म्मब्भ्यꣳ शिवो भव ॥५॥
उप ज्ज्मन्नुप वेतसेवतर नदीष्ष्वा । अग्ग्ने पित्तमपामसि मण्डूकि ताभिरागहि सेमन्नो
यज्ञम्पावकवर्ण्णꣳ शिवङ्कृधि ॥६॥
अपामिदन्न्ययनꣳ समुद्द्रस्य निवेशनम् ।
अन्न्याँस्तेऽअस्म्मत्तपन्तु हेतयः पावकोऽअस्म्मब्भ्यꣳ शिवो भव ॥७॥
अग्ग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान्न्वक्षि यक्षि च ॥८॥
स नः पावक दीदिवोग्ग्ने देवाँ२॥ऽइहावह । उप यज्ञꣳ हविश्च नः ॥९॥
पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन्रुरुचऽउषसो न भानुना ।
तूर्व्वन्न यामन्नेतशस्य नू रणऽआ यो घृणे न ततृषाणोऽअजरः ॥१०॥

॥२॥ नमस्त्ते हरसे शोचिषे नमस्त्तेऽअस्त्वर्च्चिषे ।
अन्न्याँस्तेऽअस्म्मत्तपन्तु हेतयः पावकोऽअस्म्मब्भ्यꣳ शिवो भव ॥११॥
नृषदे वेडप्प्सुषदे वेड्बर्हिषदे वेड्वनसदे वेट्स्वर्विदे वेट् ॥१२॥
ये देवा देवानाँय्यज्ञिया यज्ञियानाꣳ सँव्वत्त्सरीणमुप भागमासते ।
अहुतादो हविषो यज्ञेऽअस्म्मिन्त्स्वयम्पिबन्तु मधुनो घृतस्य ॥१३॥
ये देवा देवेष्ष्वधि देवत्त्वमायन्न्ये ब्रह्मणः पुरऽएतारोऽअस्य ।
येब्भ्यो नऽऋते पवते धाम किञ्चन न ते दिवो न पृथिव्व्याऽअधि स्नुषु ॥१४॥
प्राणदाऽअपानदा व्व्यानदा वर्च्चोदा वरिवोदाः ।
अन्न्याँस्तेऽअस्म्मत्तपन्तु हेतयः पावकोऽअस्म्मब्भ्यꣳ शिवो भव ॥१५॥

॥३॥ अग्निस्तिग्ग्मेन शोचिषा यासद्विश्श्वन्न्यत्रिणम् । अग्निर्न्नो वनते रयिम् ॥१६॥
यऽइमा विश्श्वा भुवनानि जुह्वदृषिर्होता न्न्यसीदत्पिता नः ।
सऽआशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँ२॥ऽआविवेश ॥१७॥
किꣳ स्विदासीदधिष्ठानमारम्भणङ्कतमत्स्वित्कथासीत् ।
यतो भूमिञ्जनयन्विश्श्वकर्म्मा वि द्यामौर्ण्णोन्महिना विश्श्वचक्षाः ॥१८॥
विश्श्वतश्चक्षुरुत विश्श्वतोमुखो विश्श्वतोबाहुरुत विश्श्वतस्प्पात् ।
सम्बाहुब्भ्यान्धमति सम्पतत्त्रैर्द्यावाभूमी जनयन्देवऽएकः ॥१९॥
किꣳ स्विद्वनङ्कऽउ स वृक्षऽआस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।
मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्यदद्ध्यतिष्ठद्भुवनानि धारयन् ॥२०॥

या ते धामानि परमाणि यावमा या मद्ध्यमा व्विश्श्वकर्म्मन्नुतेमा ।
शिक्क्षा सखिब्भ्यो हविषि स्वधावः स्वयँय्यजस्व तन्न्वँव्वृधानः ॥२१॥
व्विश्श्वकर्म्मन्हविषा व्वावृधानः स्वयँय्यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
मुह्यन्त्वन्न्येऽअभितः सपत्न्नाऽइहास्म्माकम्मघवा सूरिरस्तु ॥२२॥
व्वाचस्पतिँव्विश्श्वकर्म्माणमूतये मनोजुवँव्वाजेऽअद्या हुवेम ।
स नो व्विश्श्वानि हवनानि जोषद्विश्श्वशम्भूरवसे साधुकर्म्मा ॥२३॥
व्विश्श्वकर्म्मन्हविषा व्वर्द्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरवद्ध्यम् ।
तस्म्मै व्विशः समनमन्त पूर्व्वीरयमुग्ग्रो व्विहव्यो यथासत् ॥२४॥

४॥ चक्क्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेनेऽअजनन्नम्नमाने ।
यदेदन्ताऽअददृहन्त पूर्व्वऽआदिद्द्यावापृथिवीऽअप्प्रथेताम् ॥२५॥
व्विश्श्वकर्म्मा व्विमनाऽआद्विहाया धाता व्विधाता परमोत सन्दृक् ।
तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऽऋषीन्पुरऽएकमाहुः ॥२६॥
यो नः पिता जनिता यो व्विधाता धामानि व्वेद भुवनानि व्विश्श्वा ।
यो देवानान्नामधाऽएकऽएव तँ सम्प्रश्श्नम्भुवना यन्त्यन्न्या ॥२७॥
तऽआयजन्त द्रविणँ समस्म्माऽऋषयः पूर्व्वे जरितारो न भूना ।
असूर्त्ते सूर्त्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृण्ण्वन्निमानि ॥२८॥
परो दिवा परऽएना पृथिव्व्या परो देवेभिरसुरैर्य्यदस्ति ।
कँ स्विद्गर्ब्भम्प्रथमन्दद्ध्रऽआपो यत्र देवाः समपश्श्यन्त पूर्व्वे ॥२९॥
तमिद्गर्ब्भम्प्रथमन्दद्ध्रऽआपो यत्र देवाः समगच्छन्त व्विश्श्वे ।
अजस्य नाभावद्ध्येकमर्प्पितँय्यस्म्मिन्व्विश्श्वानि भुवनानि तस्त्थुः ॥३०॥
न तँव्विदाथ यऽइमा जजानान्न्यद्युष्म्माकमन्तरम्बभूव ।
नीहारेण प्प्रावृता जल्प्प्या चासुतृपऽउक्क्थशासश्चरन्ति ॥३१॥
व्विश्श्वकर्म्मा ह्यजनिष्ट देवऽआदिद्गन्धर्व्वोऽअभवद्द्वितीयः ।
तृतीयः पिता जनितौषधीनामपाङ्गर्ब्भँव्व्यदधात्पुरुत्रा ॥३२॥
५॥ आशुः शिशानो व्वृषभो न भीमो घनाघनः क्क्षोभणश्चर्षणीनाम् ।
सङ्क्रन्दनोनिमिषऽएकवीरः शतँ सेनाऽअजयत्साकमिन्द्रः ॥३३॥
सङ्क्रन्दनेनानिमिषेण जिष्ण्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्ण्णुना ।
तदिन्द्रेण जयत तत्सहद्ध्वँय्युधो नरऽइषुहस्त्तेन व्वृष्ण्णा ॥३४॥

सऽइषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सꣳस्स्रष्टा स युधऽइन्द्रो गणेन ।
सꣳसृष्टजित्त्सोमपा बाहुशर्द्ध्युग्ग्रधन्न्वा प्प्रतिहिताभिरस्त्ता ॥३५॥
बृहस्स्पते परिदीया रथेन रक्क्षोहा मित्राँ२॥ऽअपबाधमानः ।
प्प्रभञ्जन्त्सेनाः प्प्रमृणो युधा जयन्नस्स्माकमेद्ध्यविता रथानाम् ॥३६॥
बलविज्ज्ञाय स्त्थविरः प्प्रवीरः सहस्वान्न्वाजी सहमानऽउग्ग्रः ।
अभिवीरोऽअभिसत्त्वा सहोजा जैत्त्रमिन्द्र रथमातिष्ठ गोवित् ॥३७॥
गोत्त्रभिदङ्गोविदँवज्ज्रबाहुञ्जयन्तमज्ज्म प्प्रमृणन्तमोजसा ।
इमꣳ सजाताऽअनु वीरयद्ध्वमिन्द्रꣳ सखायोऽअनु सꣳरभद्ध्वम् ॥३८॥
अभि गोत्त्राणि सहसा गाहमानोदयो वीरः शतमन्न्युरिन्द्रः ।
दुश्च्यवनः पृतनाषाडयुद्ध्योस्स्माकꣳ सेनाऽअवतु प्प्र युत्त्सु ॥३९॥
इन्द्रऽआसान्नेता बृहस्स्पतिर्द्दक्क्षिणा यज्ज्ञः पुरऽएतु सोमः ।
देवसेनानामभिभञ्जतीनाञ्जयन्तीनाम्मरुतो यन्त्वग्ग्रम् ॥४०॥
इन्द्रस्य वृष्ण्णो वरुणस्य राज्ज्ञऽआदित्त्यानाम्मरुताꣳ शर्द्धऽउग्ग्रम् ।
महामनसाम्भुवनच्च्यवानाङ्घोषो देवानाञ्जयतामुदस्त्थात् ॥४१॥
उद्धर्षय मघवन्नायुधान्न्युत्त्सत्त्वनाम्मामकानाम्मनाꣳसि ।
उद्वृत्रहन्न्वाजिनाँवाजिनान्न्युद्रथानाञ्जयताँय्यन्तु घोषाः ॥४२॥
अस्म्माकमिन्द्रः समृतेषु द्ध्वजेष्व्वस्म्माकँय्याऽइषवस्त्ता जयन्तु ।
अस्म्माकँवीराऽउत्त्तरे भवन्त्वस्म्माँ२॥ऽउ देवाऽअवता हवेषु ॥४३॥
अमीषाञ्चित्तम्प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्न्यप्प्वे परेहि ।
अभि प्प्रेहि निर्द्दह हृत्त्सु शोकैरन्धेनामित्त्रास्त्तमसा सचन्ताम् ॥४४॥
अवस्सृष्टा परापत शरव्ये ब्रह्मसꣳशिते ।
गच्छामित्त्रान्न्प्रपद्यस्व मामीषाङ्कञ्चनोच्छिषः ॥४५॥
प्रेता जयता नरऽइन्द्रो वः शर्म्म यच्छतु ।
उग्ग्रा वः सन्तु बाहवोनाधृष्ष्या यथासथ ॥४६॥
असौ या सेना मरुतः परेषामब्भ्येति नऽओजसा स्प्पर्द्धमाना ।
ताङ्गूहत तमसापव्व्रतेन यथामीऽअन्न्योऽअन्न्यन्न जानन् ॥४७॥
यत्र बाणाः सम्पतन्ति कुमारा विशिखाऽइव ।
तन्नऽइन्द्रो बृहस्स्पतिरदितिः शर्म्म यच्छतु व्विश्वाहा शर्म्म यच्छतु ॥४८॥

मर्म्माणि ते वर्म्मणा च्छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानुवस्ताम् ।
उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तन्त्वानु देवा मदन्तु ॥४९॥

॥६॥ उदेनमुत्तरान्नयाग्ने घृतेनाहुत । रायस्प्पोषेण सꣳसृज प्प्रजया च बहुङ्कृधि ॥५०॥
इन्द्रेमम्प्रतरान्नय सजातानामसद्वशी ।
समेनँ वर्च्चसा सृज देवानाम्भागदाऽअसत् ॥५१॥
यस्य कुर्म्मो गृहे हविस्तमग्ने वर्द्धया त्वम् ।
तस्म्मै देवाऽअधिब्ब्रवन्नयञ्च ब्रह्मणस्प्पतिः ॥५२॥
उदु त्वा विश्वे देवाऽअग्ने भरन्तु चित्तिभिः ।
स नो भव शिवस्त्वꣳ सुप्प्रतीको विभावसुः ॥५३॥
पञ्च दिशो दैवीर्य्यज्ञमवन्तु देवीरपामतिन्दुर्म्मतिम्बाधमानाः ।
रायस्प्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती रायस्प्पोषेऽअधि यज्ञोऽअस्थात् ॥५४॥
समिद्धेऽअग्नावधि मामहानऽउक्थपत्रऽईड्यो गृभीतः ।
तप्तङ्घर्म्मम्परिगृह्ह्यायजन्तोर्जा यद्यज्ञमयजन्त देवाः ॥५५॥
दैव्याय धर्त्रे जोष्ट्रे देवश्श्रीः श्रीमनाः शतपयाः ।
परिगृह्ह्य देवा यज्ञमायन्देवा देवेब्भ्योऽअद्ध्वर्य्यन्तोऽअस्थुः ॥५६॥
वीतꣳ हविः शमितꣳ शमिता यजद्ध्यै तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति ।
ततो वाकाऽआशिषो नो जुषन्ताम् ॥५७॥
सूर्य्यरश्म्मिर्हरिकेशः पुरस्त्तात्सविता ज्ज्योतिरुदयाँ२ऽअजस्रम् ।
तस्य पूषा प्प्रसवे याति विद्वान्त्सम्पश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः ॥५८॥
विमानऽएष दिवो मद्ध्यऽआस्तऽआपप्रिवान्रोदसीऽअन्तरिक्षम् ।
स विश्वाचीरभिचष्टे घृताचीरन्तरा पूर्व्वमपरञ्च केतुम् ॥५९॥
उक्षा समुद्रोऽअरुणः सुपर्ण्णः पूर्व्वस्य योनिम्पितुराविवेश ।
मद्ध्ये दिवो निहितः पृश्निरश्म्मा विचक्रमे रजसस्प्पात्यन्तौ ॥६०॥
इन्द्रँ विश्वाऽअवीवृधन्त्समुद्रव्यचसङ्गिरः ।
रथीतमꣳ रथीनाँ वाजानाꣳ सत्पतिम्पतिम् ॥६१॥
देवहूर्य्यज्ञऽआ च वक्षत्सुम्नहूर्य्यज्ञऽआ च वक्षत् ।
यक्षदग्निर्देवो देवाँ२ऽआ च वक्षत् ॥६२॥

व्वाज॑स्य मा प्प्रस॒वऽउद्ग्रा॒भेणोद॑ग्ग्रभीत् ।
अधा॑ स॒पत्ना॒निन्द्रो॑ मे निग्ग्रा॒भेणाध॑राँ२॥ऽअकः ॥६३॥
उ॒द्ग्रा॒भञ्च॑ निग्ग्रा॒भञ्च॒ ब्रह्म॑ दे॒वाऽअ॑वीवृधन् ।
अधा॑ स॒पत्ना॑निन्द्रा॒ग्ग्नी मे॑ वि॒षूची॒नान्व्य॒स्यताम् ॥६४॥

॥७॥ क्रम॑द्ध्वम॒ग्ग्निना॒ नाक॒मुक्ख्य॒ꣳ हस्ते॑षु बिब्भ्र॑तः ।
दि॒वस्पृ॒ष्ट्ठꣳ स्व॑ग्ग॒त्त्वा मि॒श्श्रा दे॒वेभि॑राद्ध्वम् ॥६५॥
प्राची॒मनु॑ प्प्र॒दिश॒म्प्प्रेहि॑ वि॒द्वान॒ग्ग्नेर॑ग्ग्ने पु॒रोऽअ॑ग्ग्निर्ब्भ॑वे॒ह ।
विश्श्वा॒ऽआशा॒ दीद्या॑नो॒ विभा॒ह्यूर्ज्जं॑ नो धेहि द्वि॒पदे॒ चतु॑ष्प्पदे ॥६६॥
पृ॒थि॒व्याऽअ॒हमु॒द॒न्तरि॑क्क्ष॒मारु॑हम॒न्तरि॑क्क्षा॒द्दिव॒मारु॑हम् ।
दि॒वो नाक॑स्य पृ॒ष्ट्ठात्स्व॒र्ज्ज्योति॑रगाम॒हम् ॥६७॥
स्व॒र्य्यन्तो॒ नापे॑क्क्षन्त॒ऽआ द्याꣳ रो॑हन्ति॒ रोद॑सी ।
य॒ज्ञँय्ये वि॒श्श्वतो॑धार॒ꣳ सुवि॑द्वाꣳसो वितेनि॒रे ॥६८॥
अग्ग्ने॒ प्प्रेहि॑ प्प्रथ॒मो दे॑वय॒ताञ्चक्क्षु॑र्द्दे॒वाना॑मु॒त मर्त्त्या॑नाम् ।
इय॑क्क्षमाणा॒ भृगु॑भिः स॒जोषाः॒ स्व॒र्य्यन्तु॒ यज॑मानाः स्व॒स्ति ॥६९॥
नक्क्तो॒षासा॒ सम॑नसा॒ विरू॑पे धा॒पये॑ते॒ शिशु॒मेक॒ꣳ समी॒ची॑ ।
द्यावा॒क्क्षामा॑ रु॒क्क्मोऽअ॒न्तर्व्विभा॑ति दे॒वाऽअ॒ग्ग्निन्धा॑रयन्द्द्रविणो॒दाः ॥७०॥
अग्ग्ने॑ सहस्राक्क्ष शतमूर्द्धञ्छ॒तन्ते॑ प्प्रा॒णाः स॒हस्रँ॑व्व्या॒नाः ।
त्वꣳ सा॑ह॒स्रस्य॑ रा॒यऽई॑शिषे॒ तस्म्मै॑ ते व्विधेम॒ व्वाजा॑य॒ स्वाहा॑ ॥७१॥
सु॒प॒र्ण्णो॑सि ग॒रुत्त्मा॑न्पृ॒ष्ट्ठे पृ॑थि॒व्याः सी॑द ।
भा॒सान्तरि॑क्क्ष॒मापृ॑ण॒ ज्ज्योति॑षा॒ दिव॒मुत्त्त॑भान॒ तेज॑सा॒ दिश॒ऽउद्दृꣳ॑ह ॥७२॥
आ॒जुह्वा॑नः सु॒प्प्रती॑कः पु॒रस्ता॒दग्ग्ने॒ स्वँय्योनि॒मासी॑द साधु॒या ।
अ॒स्म्मिन्त्स॒धस्त्थे॒ऽअद्ध्युत्त॑रस्म्मि॒न्विश्श्वे॑ देवा॒ यज॑मानश्च सीदत ॥७३॥
ताꣳ स॑वि॒तुर्व्वरे॑ण्ण्यस्य चि॒त्रामाहँ॑व्वृणे सुम॒तिँ॑व्विश्श्वज॑न्न्याम् ।
याम॑स्य कण्ण्वो॒ऽअदु॑ह॒त्प्रपी॑नाꣳ स॒हस्र॑धारा॒म्पय॑सा म॒हीङ्गाम् ॥७४॥
वि॒धेम॑ ते पर॒मे जन्म॑न्नग्ग्ने वि॒धेम॒ स्त्तोमै॒रव॑रे स॒धस्त्थे॑ ।
यस्म्मा॒द्योने॑रु॒दारि॑था॒ यजे॒ तम्प्र त्त्वे ह॒वीꣳषि॑ जुहु॒रे समि॑द्धे ॥७५॥
प्रेद्धो॑ऽअग्ग्ने दीदिहि पु॒रो नोज॑स्रया सू॒र्म्म्या॑ यविष्ट्ठ ।
त्वाꣳ शश्श्व॑न्त॒ऽउप॑यन्ति॒ व्वाजाः॑ ॥७६॥

अग्ने तमद्याश्वन्न स्तोमैः क्रतुन्न भद्रꣳ हृदिस्पृशम्। ऋद्ध्यामा तऽओहैः ॥७७॥
चित्तिञ्जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवाऽइहागमन्वीतिहोत्राऽऋतावृध÷ ।
पत्त्ये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्म्मणे विश्वाहादाभ्यꣳ हविः ॥७८॥
सप्त तेऽअग्ने समिध÷ सप्त जिह्वाः सप्तऽऋषयः सप्त धाम प्प्रियाणि ।
सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरापृणस्व घृतेन स्वाहा ॥७९॥

॥८॥ शुक्रज्ज्योतिश्च चित्रज्ज्योतिश्च सत्त्यज्ज्योतिश्च ज्ज्योतिष्म्माँश्च ।
शुक्रश्चऽऋतपाश्चात्त्यꣳहाः ॥८०॥
ईदृङ्चान्यादृङ् सदृङ्च प्प्रतिसदृङ् । मितश्च सम्मितश्च सभराः ॥८१॥
ऋतश्च सत्त्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च । धर्त्ता च विधर्त्ता च विधारयः ॥८२॥
ऋतजिच्च सत्त्यजिच्च सेनजिच्च सुषेणश्च । अन्तिमित्रश्च दूरेऽअमित्रश्च गणः ॥८३॥
ईदृक्षासऽएतादृक्षासऽऊ षु ण÷ सदृक्षासः प्प्रतिसदृक्षासऽएतन ।
मितासश्च सम्मितासो नोऽअद्य सभरसो मरुतो यज्ञेऽअस्मिन् ॥८४॥
स्वतवाँश्च प्प्रघासी च सान्तपनश्च गृहमेधी च । क्रीडी च शाकी चोज्जेषी ॥८५॥
इन्द्रन्दैवीर्व्विशो मरुतोनुवर्त्मानोभवन्यथेन्द्रन्दैवीर्व्विशो मरुतोनुवर्त्मानोभवन् ।
एवमिमँय्यजमानन्दैवीश्च विशो मानुषीश्चानुवर्त्मानो भवन्तु ॥८६॥

॥९॥ इमꣳ स्तनमूर्ज्जस्वन्तन्धयापाम्प्रपीनमग्ने सरिरस्य मद्ध्ये ।
उत्त्सञ्जुषस्व मधुमन्तमर्व्वन्त्समुद्रियꣳ सदनमाविशस्व ॥८७॥
घृतम्मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्घृते श्श्रितो घृतम्वस्य धाम ।
अनुष्ष्वधमावह मादयस्व स्वाहाकृतँव्वृषभ व्वक्षि हव्यम् ॥८८॥
समुद्रादूर्म्मिर्म्मधुमा२ँ॥ऽउदारदुपाꣳशुना सममृतत्त्वमानट् ।
घृतस्य नाम गुह्यँय्यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभि÷ ॥८९॥
व्वयन्नाम प्प्रब्रवामा घृतस्यास्मिन्यज्ञे धारयामा नमोभिः ।
उप ब्रह्मा श्शृणवच्छस्यमानञ्चतु÷श्शृङ्गोवमीद्गौरऽएतत् ॥९०॥
चत्त्वारि श्शृङ्गा त्रयोऽअस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासोऽअस्य ।
त्रिधा बद्धो व्वृषभो रोरवीति महो देवो मर्त्त्या२ँ॥ऽआविवेश ॥९१॥
त्रिधा हितम्पणिभिर्ग्गुह्यमानङ्गवि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।
इन्द्रऽएकꣳ सूर्य्यऽएकञ्जजान व्वेनादेकꣳ स्वधया निष्टतक्षुः ॥९२॥

एताऽअर्षन्ति हृद्द्यात्समुद्द्राच्छतव्व्रजा रिपुणा नावचक्षे ।
घृतस्य धाराऽअभिचाकशीमि हिरण्ण्ययो व्वेतसो मद्ध्यऽआसाम् ॥९३॥
सम्म्यक्स्स्रवन्ति सरितो न धेनाऽअन्तर्हृदा मनसा पूयमानाꣳ ।
एतेऽअर्षन्त्यूर्म्मयो घृतस्य मृगाऽइव क्षिपणोरीषमाणाꣳ ॥९४॥
सिन्धोरिव प्प्राद्ध्वने शूघनासो व्वातप्प्रमियꣳ पतयन्ति यह्वाः ।
घृतस्य धाराऽअरुषो न व्वाजी काष्ठा भिन्दन्नूर्म्मिभिꣳ पिन्वमानꣳ ॥९५॥
अभिप्प्रवन्त समनेव योषाꣳ कल्ल्याण्ण्यᳲ स्मयमानासोऽअग्निम् ।
घृतस्य धाराꣳ समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्य्यति जातवेदाꣳ ॥९६॥
कन्न्याऽइव व्वहतुमेतवाऽउऽअञ्ज्यञ्जानाऽअभिचाकशीमि ।
यत्र सोमᳲ सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धाराऽअभि तत्पवन्ते ॥९७॥
अब्भ्यर्षत सुष्टुतिङ्गव्व्यमाजिमस्म्मासु भद्द्रा द्द्रविणानि धत्त ।
इमँय्यज्ञन्नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥९८॥
धामन्ते व्विश्श्वम्भुवनमधिश्श्रितमन्तःसमुद्द्रे हृद्द्यन्तरायुषि ।
अपामनीके समिथे यऽआभृतस्तमश्श्याम मधुमन्तन्तऽऊर्म्मिम् ॥९९॥

॥ इति सप्तदशोऽध्यायः ॥

अथाष्टादशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'वाजश्च मे' इत्यारभ्य (७७) 'त्वं यविष्ठय' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिः साध्या वा ऋषयः । विशेषतश्च—

(१) 'वाजश्च मे' इत्यारभ्य (२९) 'स्तोमश्च' इत्यन्तानां देवाः, (३१) 'विश्वे अद्य' इत्यस्य धानाको लुशः, (४६) 'यास्ते' (४७) 'या वः' इत्यनयोरिन्द्राग्नी, (४९) 'तत्त्वा यामि' इत्यस्य शुनःशेपः, (५६) 'इष्टो यज्ञः' (५७) 'इष्टो अग्निः' इत्यनयोर्गालवः, (५८) 'यदाकूदात्' इत्यारभ्य (६५) 'यत्र धाराः' इत्यन्तानां विश्वकर्मा, (६६) 'अग्निरस्मि' इत्यस्य भारतौ देवश्रवोदेववातौ ।

(६८) 'वार्त्रहत्याय शवसे' इत्यारभ्य (७४) 'अश्याम तम्' इत्यन्तानामिन्द्रस्तत्रापि—(६८) 'वार्त्रहत्याय शवसे' (६९) 'सहदानुम्पुरुहूत' इत्यनयोर्विश्वामित्रः, (७०) 'वि न इन्द्र' इत्यस्य भारद्वाजः शासः, (७१) 'मृगो न' इत्यस्यैन्द्रो जयः, (७३) 'पृष्टो दिवि' इत्यस्य कुत्सः, (७४) 'अश्याम तम्' इत्यस्य भरद्वाजः, (७५) 'वयन्ते' इत्यस्य कात्य उत्कीलः, (७७) 'त्वं यविष्ठ' इत्यस्य काव्य उशनाः ॥

देवता (१) 'वाजश्च मे' (२) 'प्राणश्च मे' (३) 'ओजश्च मे' (४) 'ज्यैष्ठयश्च मे' (५) 'सत्यश्च मे' (६) 'ऋतश्च मे' (७) 'यन्ता च मे' (८) 'शश्च मे' (९) 'ऊर्क्च मे' (१०) 'रयिश्च मे' (११) 'वित्तश्च मे' (१२) 'व्रीहयश्च मे' (१३) 'अश्मा च मे' (१४) 'अग्निश्च मे' (१५) 'वसु च मे' (१६) 'अग्निश्च मे' (१७) 'मित्रश्च मे' (१८) 'पृथिवी च मे' (१९) 'अंशुश्च मे' (२०) 'आग्रयणश्च मे' (२१) 'स्रुचश्च मे' (२२) 'अग्निश्च मे' (२३) 'व्रतश्च मे' (२४) 'एका च मे' (२५) 'चतस्रश्च मे' (२६) 'त्र्यविश्च मे' (२७) 'पष्ठवाट् च मे' (२८) 'वाजाय स्वाहा' (२९) 'आयुर्यज्ञेन' इत्येषामग्निः ।

(३०) 'वाजस्य नु' इत्यस्य पृथिवी, 'तस्याग्नो देवः' इत्यस्य सविता ।
(३१) 'विश्वे अद्य' इत्यस्य विश्वे देवाः ।
(३२) 'वाजो नः सप्त' (३३) 'वाजो नो अद्य' (३४) 'वाजः पुरस्तात्' इत्येषामन्नम् ।
(३५) 'सम्मा सृजामि' (३६) 'पयः पृथिव्याम्' इत्यनयोरग्निः ।
(३७) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'सरस्वत्यै वाचः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(३८) 'ऋताषाडृतधामा' (३९) 'सꣳहितो विश्वसामा' (४०) 'सुषुम्णः सूर्यरश्मिः' (४१) 'इषिरो विश्वव्यचा' (४२) 'भुज्युः सुपर्णः' (४३) 'प्रजापतिर्विश्वकर्मा' इत्येषाम्, 'स न इदम्' इत्यादिषण्णां च गन्धर्वाप्सरसः ।
(४४) 'स नो भुवनस्य' इत्यस्य प्रजापतिः ।
(४५) 'समुद्रोसि' 'मारुतोसि' 'अवस्यूरसि' इत्येषां वायुः ।
(४६) 'यास्ते' (४७) 'या वः' (४८) 'रुचन्नः' इत्येषामग्निः ।
(४९) 'तत्त्वा यामि' इत्यस्य वरुणः ।
(५०) 'स्वर्ण घर्मः' 'स्वर्णार्कः' 'स्वर्ण शुक्रः' 'स्वर्ण ज्योतिः' 'स्वर्ण सूर्यः' (५१) 'अग्निं युनज्मि' (५२) 'इमौ ते' (५३) 'इन्दुर्दक्षः' (५४) 'दिवो मूर्धा' (५५) 'विश्वस्य मूर्धन्' इत्येषामग्निः ।
(५६) 'इष्टो यज्ञः' इत्यस्य यजमानः ।
(५७) 'इष्टो अग्निः' (५८) 'यदाकूतात्' (५९) 'एतꣳ सधस्थ' इत्येषामग्निः ।
(६०) 'एतञ्जानाथ' इत्यस्याग्निर्देवा वा ।
(६१) 'उद्बुध्यस्वाग्ने' (६२) 'येन वहसि' (६३) 'प्रस्तरेण परिधिना' (६४) 'यद्दत्तम्' (६५) 'यत्र धाराः' (६६) 'अग्निरस्मि' इत्येषामग्निः ।
(६७) 'ऋचो नामास्मि' इत्यस्यात्मा, 'ये अग्नयः' (६८) 'वार्त्रहत्याय शवसे' (६९) 'सहदानुम्पुरुहूत' (७०) 'वि न इन्द्र' (७१) 'मृगो न' (७२) 'वैश्वानरो नः' (७३) 'पृष्टो दिवि' (७४) 'अश्याम तम्' (७५) 'वयन्ते' इत्येषामग्निः ।
(७६) 'धामच्छदग्निः' इत्यस्य विश्वे देवाः ।
(७७) 'त्वं यविष्ठ' इत्यस्याग्निः ॥

छन्दः (३०) 'वाजस्य नु' इत्यस्यातिजगती, (३१) 'विश्वे अद्य' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (३२) 'वाजो नः सप्त' इत्यस्यानुष्टुप्, (३३) 'वाजो नो अद्य' (३४) 'वाजः पुरस्तात्' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (३५) 'सम्मा' (३६) 'पयः पृथिव्याम्' इत्यनयोर्विराट्, (४४) 'स नः' इत्यस्य प्रस्तारपङ्क्तिः, (४६) 'यास्ते' (४७) 'या वः' (४८) 'रुचन्नः' इत्येषामनुष्टुप्, (४९) 'तत्त्वा यामि' (५१) 'अग्निं युनज्मि' (५२) 'इमौ ते' इत्येषां त्रिष्टुप्, (५३) 'इन्दुर्दक्षः' इत्यस्य पङ्क्तिः, (५४) 'दिवो मूर्धा' इत्यस्य परोष्णिक्, (५५) 'विश्वस्य मूर्धन्' इत्यस्य जगती महापदपङ्क्तिः, (५६) 'इष्टो यज्ञो' इत्यस्योष्णिक्, (५७) 'इष्टो अग्निः' इत्यस्य गायत्री, (५८) 'यदाकूतात्' इत्यस्य जगती, (५९) 'एतꣳ सधस्थ' (६०) 'एतञ्जानाथ' (६१) 'उ ध्यस्वाग्ने' इत्येषां त्रिष्टुप्, (६२) 'येन वहसि' इत्यारभ्य (६५) 'यत्र धाराः' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (६६) 'अग्निरस्मि' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (६७) 'ये अग्नयः' इत्यस्यानुष्टुप्, (६८) 'वार्त्रहत्याय शवसे' इत्यस्य गायत्री, (६९) 'सहदानुम्पुरुहूत' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (७०) 'वि न इन्द्र' इत्यस्यानुष्टुप्, (७१) 'मृगो न' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (७२) 'वैश्वानरो नः' इत्यस्य गायत्री, (७३) 'पृष्टो दिवि' (७४) 'अश्याम तम्' (७५) 'वयन्ते' इत्येषां त्रिष्टुप्, (७६) 'धामच्छदग्निः' इत्यस्यानुष्टुप्, (७७) 'त्वं यविष्ठ' इत्यस्य गायत्री ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ वाजश्च मे प्प्रसवश्च मे प्प्रयतिश्च मे प्प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्श्लोकश्च मे श्श्रवश्च मे श्श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञेन कल्प्पन्ताम् ॥१॥

प्राणश्च मेपानश्च मे व्यानश्च मेसुश्च मे चित्तञ्च मुऽआधीतञ्च मु वाक्च मु मनश्च मु चक्षुश्च मु श्रोत्रञ्च मु दक्षश्च मु बलञ्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥

ओजश्च मु सहश्च मऽआत्मा च मे तनूश्च मु शर्म्म च मु वर्म्म चु मेङ्गानि चु मेस्थीनि च मु परूꣳषि च मु शरीराणि च मुऽआयुश्च मे जुरा च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥

ज्यैष्ठ्यञ्च मुऽआधिपत्त्यञ्च मे मुन्युश्च मु भामश्च मेमश्च मेम्भश्च मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षिमा च मे द्राघिमा च मे वृद्धञ्च मु वृद्धिश्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥

सुत्त्यञ्च मे श्रुद्धा च मु जगच्च मु धनञ्च मु विश्वञ्च मु महश्च मे क्रीडा च मु मोदश्च मे जातञ्च मे जनिष्ष्यमाणञ्च मे सूक्तञ्च मे सुकृतञ्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥५॥

ऋतञ्च मेमृतञ्च मेयुक्ष्मञ्च मेनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्त्वञ्च मेनमित्रञ्च मेभयञ्च मे सुखञ्च मु शयनञ्च मे सूषाश्च मे सुदिनञ्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥६॥

युन्ता च मे धुर्त्ता च मु क्षेमश्च मु धृतिश्च मु विश्वञ्च मु महश्च मे सँविच्च मु ज्ञात्रञ्च मु सूश्च मे प्रसूश्च मु सीरञ्च मु लयश्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥७॥

॥२॥ शञ्च मु मयश्च मे प्रियञ्च मेनुकामश्च मु कामश्च मे सौमनुसश्च मु भगश्च मु द्रविणञ्च मे भुद्रञ्च मु श्रेयश्च मु वसीयश्च मु यशश्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥८॥

॥३॥ ऊर्क्च मे सूनृता च मु पयश्च मु रसश्च मे घृतञ्च मु मधु च मु सग्धिश्च मु सपीतिश्च मे कृषिश्च मु वृष्टिश्च मु जैत्रञ्च मुऽऔद्भिद्यञ्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥९॥

र्यिश्च मु रायश्च मे पुष्टञ्च मु पुष्टिश्च मे विभु च मे प्रभु च मे पूर्ण्णञ्च मे पूर्ण्णतरञ्च मु कुयवञ्च मेक्षितञ्च मेन्नञ्च मेक्षुच्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१०॥

वित्तञ्च मु वेद्यञ्च मे भूतञ्च मे भविष्यच्च मे सुगञ्च मे सुपत्थ्यञ्च मऽऋद्धञ्च मुऽ ऋद्धिश्च मे क्लृप्तञ्च मु क्लृप्तिश्च मे मुतिश्च मे सुमुतिश्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥११॥

व्रीहयश्च मु यवाश्च मु माषाश्च मु तिलाश्च मे मुद्गाश्च मु खल्वाश्च मे प्रियङ्गवश्च मेणवश्च मे श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे गोधूमाश्च मे मुसूराश्च मे युज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१२॥

॥ अश्म्मा च मु मृत्तिका च मे गिरयश्च मु पर्वताश्च मु सिकताश्च मु वनुस्पतयश्च

मे॒ हिर॑ण्ण्यञ्च॒ मेय॑श्च मे श्श्या॒मञ्च॑ मे लो॒हञ्च॑ मे॒ सीस॑ञ्च मे॒ त्रपु॑ च मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥१३॥

अ॒ग्निश्च॑ म॒ऽआप॑श्च मे वी॒रुध॑श्च म॒ऽओष॑धयश्च मे कृष्टप॒च्याश्च॑ मेकृष्टप॒च्याश्च॑ मे ग्ग्रा॒म्म्याश्च॑ मे प॒शव॑ऽआर॒ण्ण्याश्च॑ मे वि॒त्तञ्च॑ मे॒ वित्ति॑श्च मे भू॒तञ्च॑ मे॒ भूति॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥१४॥

व॒सु च मे वस॒तिश्च॑ मे॒ कर्म्म॑ च मे॒ शक्ति॑श्च॒ मेर्त्थ॑श्च म॒ऽएम॑श्च म॒ऽइ॒त्या च॑ मे॒ गति॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥१५॥

॥५॥ अ॒ग्निश्च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ सोम॑श्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे सवि॒ता च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ सर॑स्वती च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे पू॒षा च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ बृह॒स्प्पति॑श्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥१६॥

मि॒त्रश्च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ वरु॑णश्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे धा॒ता च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ त्वष्टा॑ च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे म॒रुत॑श्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ विश्श्वे॑ च मे दे॒वाऽइन्द्र॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥१७॥

पृ॒थि॒वी च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒न्तरि॑क्क्षञ्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ द्यौश्च॑ म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ समा॑श्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ नक्क्षत्त्रा॑णि च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे॒ दिश॑श्च म॒ऽइन्द्र॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥१८॥

॥६॥ अ॒ꣳशुश्च॑ मे र॒श्मिश्च॒ मेदा॑ब्भ्यश्च॒ मेधि॑पतिश्च म॒ऽउपा॒ꣳशुश्च॑ मेन्तर्य्या॒मश्च॑ म॒ऽऐन्द्रवाय॒वश्च॑ मे मैत्रावरु॒णश्च॑ म॒ऽआश्श्वि॒नश्च॑ मे प्प्रतिप्प्र॒स्त्थान॑श्च मे शु॒क्रश्च॑ मे म॒न्थी च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥१९॥

आ॒ग्र॒य॒णश्च॑ मे वैश्श्वदे॒वश्च॑ मे ध्रु॒वश्च॑ मे वैश्श्वान॒रश्च॑ म॒ऽऐन्द्रा॒ग्नश्च॑ मे म॒हावैश्श्वदे॑वश्च मे मरुत्त्व॒तीया॑श्च मे॒ निष्केवल्ल्य॑श्च मे सावि॒त्रश्च॑ मे सारस्व॒तश्च॑ मे पात्नीव॒तश्च॑ मे हारियोज॒नश्च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥२०॥

स्रुच॑श्च मे चम॒साश्च॑ मे वाय॒व्व्यानि च मे द्रोणकल॒शश्च॑ मे॒ ग्ग्रावा॑णश्च मेधि॒षव॑णे च मे पूत॒भृच्च॑ म॒ऽआधव॒नीय॑श्च मे॒ वेदि॑श्च मे ब॒र्हिश्च॑ मेवभृ॒थश्च॑ मे स्वगाका॒रश्च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥२१॥

अ॒ग्निश्च॑ मे घ॒र्म्मश्च॑ मे॒र्कश्च॑ मे॒ सूर्य्य॑श्च मे प्प्रा॒णश्च॑ मेश्श्वमे॒धश्च॑ मे पृथि॒वी च॒ मेदि॑तिश्च मे॒ दिति॑श्च मे॒ द्यौश्च॑ मेङ्गुल॑यः॒ शक्क्व॑रयो॒ दिश॑श्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥२२॥

व्र॒तञ्च॑ म॒ऽऋ॒तव॑श्च मे॒ तप॑श्च मे सँव्वत्स॒रश्च॑ मेहोरा॒त्रेऽऊ॒र्व॒ष्ठी॒वे बृ॑हद्रथन्त॒रे च॑ मे
य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥२३॥

॥७॥ एका॑ च मे ति॒स्रश्च॑ मे ति॒स्रश्च॑ मे॒ पञ्च॑ च मे॒ पञ्च॑ च मे स॒प्त च॑ मे स॒प्त च॑ मे॒
नव॑ च मे॒ नव॑ च म॒ऽएका॑दश च म॒ऽएका॑दश च मे॒ त्रयो॑दश च मे॒ त्रयो॑दश च मे॒
पञ्च॑दश च मे॒ पञ्च॑दश च मे स॒प्तद॑श च मे स॒प्तद॑श च मे॒ नव॑दश च मे॒ नव॑दश
च॑ म॒ऽएक॑विꣳशतिश्च म॒ऽएक॑विꣳशतिश्च मे॒ त्रयो॑विꣳशतिश्च मे॒ त्रयो॑विꣳशतिश्च
मे॒ पञ्च॑विꣳशतिश्च मे॒ पञ्च॑विꣳशतिश्च मे स॒प्तवि॑ꣳशतिश्च मे स॒प्तवि॑ꣳशतिश्च मे॒
नव॑विꣳशतिश्च मे॒ नव॑विꣳशतिश्च म॒ऽएक॑त्रिꣳशच्च म॒ऽएक॑त्रिꣳशच्च मे॒ त्रय॑स्त्रिꣳशच्च
मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥२४॥

चत॑स्रश्च मे॒ष्टौ च॑ मे॒ष्टौ च॑ मे॒ द्वाद॑श च मे॒ द्वाद॑श च मे॒ षोड॑श च मे॒ षोड॑श
च मे विꣳश॒तिश्च॑ मे विꣳश॒तिश्च॑ मे॒ चतु॑र्विꣳशतिश्च मे॒ चतु॑र्विꣳशतिश्च मे॒ष्टावि॑ꣳशतिश्च
मे॒ष्टावि॑ꣳशतिश्च मे॒ द्वात्रि॑ꣳशच्च मे॒ द्वात्रि॑ꣳशच्च मे॒ षट्त्रि॑ꣳशच्च मे॒
षट्त्रि॑ꣳशच्च मे चत्त्वारि॒ꣳशच्च॑ मे चत्त्वारि॒ꣳशच्च॑ मे॒ चतु॑श्चत्त्वारिꣳशच्च मे॒ चतु॑श्चत्त्वारिꣳशच्च
मे॒ष्टाच॑त्त्वारिꣳशच्च मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥२५॥

त्र्यवि॑श्च मे त्र्य॒वी च॑ मे दित्त्य॒वाड् मे दित्त्यौ॒ही च॑ मे॒ पञ्चा॑विश्च मे पञ्चा॒वी च॑
मे त्रिव॒त्सश्च॑ मे त्रिव॒त्सा च॑ मे तुर्य्य॒वाड् मे तुर्य्यौ॒ही च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥२६॥

प॒ष्ठ॒वाड् मे पष्ठौ॒ही च॑ म॒ऽउ॒क्षा च॑ मे व॒शा च॑ म॒ऽऋ॒ष॒भश्च॑ मे वे॒हच्च॑ मेन॒ड्वाँश्च॑
मे धे॒नुश्च॑ मे य॒ज्ञेन॑ कल्प्पन्ताम् ॥२७॥

॥८॥ वाजा॑य॒ स्वाहा॑ प्प्रस॒वाय॒ स्वाहा॑पि॒जाय॒ स्वाहा॒ क्रत॑वे॒ स्वाहा॒ वस॑वे॒ स्वाहा॑ह॒र्प्पत॑ये॒
स्वाहाह्ने॑ मु॒ग्धाय॒ स्वाहा॑ मु॒ग्धाय॑ वैनꣳशि॒नाय॒ स्वाहा॑ वि॒नꣳशिन॑ऽआन्त्याय॒नाय॒
स्वाहान्त्या॑य भौव॒नाय॒ स्वाहा॒ भुव॑नस्य॒ पत॑ये॒ स्वाहाधि॑पतये॒ स्वाहा॑ प्प्र॒जाप॑तये॒
स्वाहा॑ । इ॒यन्ते॒ राण्मि॒त्राय॑ य॒न्तासि॒ यम॑नऽऊ॒र्ज्जे त्वा॒ वृष्ट्यै॑ त्वा प्प्र॒जाना॒न्त्वाधि॑पत्याय ॥२८॥

आयु॑र्य्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताम्प्रा॒णो य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताञ्चक्षु॑र्य्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पता॒ꣳ श्रोत्रँय्य॒ज्ञेन॑
कल्प्पताँव्वाग्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पता॒म्मनो॑ य॒ज्ञेन॑ कल्प्पतामा॒त्मा य॒ज्ञेन॑ कल्प्पता-
म्ब्र॒ह्मा य॒ज्ञेन॑ कल्प्पता॒ञ्ज्योति॑र्य्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पता॒ꣳ स्वर्य्य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताम्पृ॒ष्ठँय्य॒ज्ञेन॑
कल्प्पताँय्य॒ज्ञो य॒ज्ञेन॑ कल्प्पताम् । स्तोम॑श्च॒ यजु॑श्च॒ऽऋक्च॒ साम॑ च बृ॒हच्च॑

रथन्त॒रञ्च॑। स्वर्द्दे॑वा॒ऽअग॒न्मामृता॑ऽअभूम प्प्र॒जाप॑तेः प्प्र॒जाऽअ॑भूम॒ वेट्ट्स्वाहा॑ ॥२९॥

॥९॥ वाज॑स्य॒ नु प्प्र॑स॒वे मा॒तर॑म्म॒हीमदि॑ति॒न्नाम॒ वच॑सा करामहे ।
यस्या॑मि॒दँव्विश्श्व॒म्भुव॑नमावि॒वेश॒ तस्या॑न्नो दे॒वः स॑वि॒ता धर्म्म॑ँ साविषत् ॥३०॥
विश्श्वे॑ऽअ॒द्य म॒रुतो॒ विश्श्व॑ऽऊ॒ती विश्श्वे॑ भवन्त्व॒ग्नयः॒ समि॑द्धाः ।
विश्श्वे॑ नो दे॒वाऽअव॒साग॑मन्तु॒ विश्श्व॑मस्तु॒ द्रवि॑णँ॒व्वाजो॑ऽअ॒स्म्मे ॥३१॥
वाजो॑ नः स॒प्त प्प्र॒दिश॒श्चत॑स्रो वा परा॒वतः॑ ।
वाजो॑ नो॒ विश्श्वै॑र्द्दे॒वैर्द्धन॑साताविहाव॑तु ॥३२॥
वाजो॑ नोऽअ॒द्य प्प्रसु॑वाति॒ दानँ॒व्वाजो॑ दे॒वाँ२॥ऽऋ॒तुभिः॑ कल्प्पयाति ।
वाजो॒ हि मा॒ सर्व्व॑वीरञ्ज॒जान॒ विश्श्वा॒ऽआशा॒ वाज॑पतिर्ज्जयेयम् ॥३३॥
वाजः॑ पु॒रस्ता॑दु॒त म॑द्ध्य॒तो नो॒ वाजो॑ दे॒वान्ह॒विषा॑ वर्द्धयाति ।
वाजो॒ हि मा॒ सर्व्व॑वीरञ्च॒कार॒ सर्व्वा॒ऽआशा॒ वाज॑पतिर्ब्भवेयम् ॥३४॥
सम्मा॑ सृजामि॒ पय॑सा पृथि॒व्याः सम्मा॑ सृजाम्म्य॒द्भिरोष॑धीभिः ।
सो॒हँव्वाजꣳ॑ सनेयमग्ग्ने ॥३५॥
पयः॑ पृथि॒व्याम्पय॒ऽओष॑धीषु॒ पयो॑ दि॒व्य॒न्तरि॑क्षे॒ पयो॑ धाः ।
पय॑स्वतीः प्प्र॒दिशः॑ सन्तु॒ मह्ह्य॑म् ॥३६॥
दे॒वस्य॑ त्त्वा सवि॒तुः प्प्र॑स॒वे॒ऽश्श्विनो॑र्ब्बा॒हुब्भ्या॑म्पू॒ष्ष्णो हस्ता॑ब्भ्याम् ।
सर॑स्वत्त्यै व्वा॒चो य॒न्तुर्य्य॒न्त्रेणा॒ग्ग्नेः साम्म्रा॑ज्ज्येना॒भिषि॑ञ्चामि ॥३७॥

॥१०॥ ऋ॒ता॒षाडृ॒तधा॑मा॒ग्निर्ग्ग॑न्ध॒र्व्वस्त्तस्यौष॑धयोप्प्सरसो॒ मुदो॒ नाम॑ ।
स न॑ऽइ॒दम्ब्रह्म॑ क्क्ष॒त्त्रम्पा॑तु॒ तस्म्मै॒ स्वाहा॒ वाट्टाब्भ्यः॒ स्वाहा॑ ॥३८॥
स॒ꣳहि॒तो वि॒श्श्वसा॑मा॒ सूर्य्यो॑ गन्ध॒र्व्वस्त्तस्य॒ मरी॑चयोप्प्सर॒सऽआ॒युवो॒ नाम॑ ।
स न॑ऽइ॒दम्ब्रह्म॑ क्क्ष॒त्त्रम्पा॑तु॒ तस्म्मै॒ स्वाहा॒ वाट्टाब्भ्यः॒ स्वाहा॑ ॥३९॥
सु॒षु॒म्म्णः सूर्य्य॑रश्म्मिश्च॒न्द्रमा॑ गन्ध॒र्व्वस्त्तस्य॒ नक्क्ष॑त्त्राण्यप्प्स॒रसो॑ भे॒कुर॑यो॒ नाम॑ ।
स न॑ऽइ॒दम्ब्रह्म॑ क्क्ष॒त्त्रम्पा॑तु॒ तस्म्मै॒ स्वाहा॒ वाट्टाब्भ्यः॒ स्वाहा॑ ॥४०॥ ← 494
इ॒षि॒रो वि॒श्श्वव्य॑चा॒ वातो॑ गन्ध॒र्व्वस्त्तस्यापो॑ऽअप्प्स॒र॒स॒ऽऊर्ज्जो॒ नाम॑ ।
स न॑ऽइ॒दम्ब्रह्म॑ क्क्ष॒त्त्रम्पा॑तु॒ तस्म्मै॒ स्वाहा॒ वाट्टाब्भ्यः॒ स्वाहा॑ ॥४१॥
भु॒ज्ज्युः सु॑प॒र्ण्णो य॒ज्ञो गन्ध॒र्व्वस्त्तस्य॒ दक्क्षि॑णाऽअप्प्स॒रस॒स्त्ता॒वा नाम॑ ।
स न॑ऽइ॒दम्ब्रह्म॑ क्क्ष॒त्त्रम्पा॑तु॒ तस्म्मै॒ स्वाहा॒ वाट्टाब्भ्यः॒ स्वाहा॑ ॥४२॥

प्र॒जाप॑तिर्वि॒श्वक॑र्म्मा॒ मनो॑ गन्ध॒र्वस्तस्य॑ऽऋक्क्सा॒मान्य॑प्प्स॒रस॒ऽएष्ट॑यो॒ नाम॑ ।
स न॑ऽइ॒दम्ब्रह्म॑ क्ष॒त्रम्पा॑तु॒ तस्मै॒ स्वाहा॒ वाट्ताभ्य॒ः स्वाहा॑ ॥४३॥
स नो॑ भुवनस्य पते प्प्रजापते॒ यस्य॑ तऽउ॒परि॑ गृहा यस्य॑ वे॒ह ।
अ॒स्मै ब्रह्म॑णे॒स्मै क्ष॒त्राय॒ महि॒ शर्म्म॑ यच्छ॒ स्वाहा॑ ॥४४॥
स॒मु॒द्रोसि॒ नभ॑स्वानार्द्रदा॑नु॒ः श॒म्भूर्म्म॑यो॒भूर॒भि मा॑ वाहि॒ स्वाहा॑ मारु॒तो॑सि म॒रुताङ्ग॒णः श॒म्भूर्म्म॑यो॒भूर॒भि मा॑ वाहि॒ स्वाहा॑व॒स्यूर॑सि॒ दुव॑स्वाञ्छ॒म्भूर्म्म॑यो॒भूर॒भि मा॑ वाहि॒ स्वाहा॑ ॥४५॥
यास्ते॑ऽअग्ने॒ सूर्य्ये॒ रुचो॒ दिव॑मात॒न्वन्ति॑ र॒श्मिभि॑ः ।
ताभि॑र्नो॑ऽअ॒द्य सर्वा॑भी रु॒चे जना॑य नस्कृधि ॥४६॥
या वो॑ देवा॒ः सूर्य्ये॒ रुचो॒ गोष्ष्वश्श्वे॑षु॒ या रुच॑ः ।
इन्द्रा॑ग्नी॒ ताभि॒ः सर्वा॑भी॒ रुच॑न्नो धत्त बृहस्प्पते ॥४७॥
रुच॑न्नो धेहि ब्राह्म॒णेषु॒ रुच॒ꣳ राज॑सु नस्कृधि ।
रुच॒ꣳ विश्श्ये॑षु शू॒द्रेषु॒ मयि॑ धेहि रु॒चा रुच॑म् ॥४८॥
तत्त्वा॑ यामि॒ ब्रह्म॑णा॒ वन्द॑मान॒स्तदा शा॑स्ते॒ यज॑मानो ह॒विर्भि॑ः ।
अहे॑डमानो वरुणे॒ह बो॒ध्युरु॑श॒ꣳस॒ मा न॒ऽआयु॒ः प्रमो॑षीः ॥४९॥
स्व॒र्ण्ण घ॒र्म्मः स्वाहा॒ स्व॒र्ण्णार्क्कः स्वाहा॒ स्व॒र्ण्ण शु॒क्रः स्वाहा॒ स्व॒र्ण्ण ज्योति॒ः स्वाहा॒ स्व॒र्ण्ण सूर्य्य॒ः स्वाहा॑ ॥५०॥

॥११॥ अ॒ग्निँय्यु॑नज्मि॒ शव॑सा घृ॒तेन॑ दि॒व्यꣳ सु॑प॒र्ण्णँव्वय॑सा बृ॒हन्त॑म् ।
तेन॑ व॒यङ्ग॑मेम ब्र॒ध्नस्य॑ वि॒ष्टप॒ꣳ स्वो॒ रुहा॑णा॒ऽअधि॒ नाक॑मुत्त॒मम् ॥५१॥
इ॒मौ ते॑ प॒क्षाव॒जरौ॑ पत॒त्रिणौ॒ याभ्या॒ꣳ रक्षा॒ꣳस्यप॒हꣳस्य॑ग्ने ।
ताभ्या॑म्पतेम सु॒कृता॑मु लो॒कँय्यत्र॒ऽऋष॑यो ज॒ग्मुः प्प्र॑थम॒जाः पु॑रा॒णाः ॥५२॥
इन्दु॒र्दक्ष॑ः श्ये॒नऽऋ॒ताव॒ हिर॑ण्ण्यपक्षः शकु॒नो भु॑र॒ण्ण्युः ।
म॒हान्त्स॒धस्थे॑ ध्रु॒वऽआनिष॑त्तो॒ नम॑स्तेऽअस्तु॒ मा मा॑ हिꣳसीः ॥५३॥
दि॒वो मू॒र्द्धासि॑ पृथि॒व्या नाभि॑रू॒र्ग्ग॒पामोष॑धीनाम् ।
वि॒श्श्वायु॒ः शर्म्म॑ स॒प्प्रथा॒ नम॑स्प्प॒थे ॥५४॥
वि॒श्श्वस्य॑ मू॒र्द्धन्नधि॑ तिष्ठसि श्रि॒तः स॑मु॒द्रे ते॒ हृद॑यम॒प्प्स्वायु॑र॒पो द॑त्तोद॒धिम्भि॑न्त ।
दि॒वस्प्प॒र्ज्जन्या॑द॒न्तरि॑क्षात्पृथि॒व्यास्ततो॑ नो॒ वृष्ट्या॑व ॥५५॥
इ॒ष्टो य॒ज्ञो भृगु॑भिराशी॒र्दा वसु॑भिः । तस्य॑ नऽइ॒ष्टस्य॑ प्प्री॒तस्य॒ द्रवि॑णे॒हाग॑मेः ॥५६॥

इष्टोऽअग्निराहुतः पिपर्त्तु नऽइष्टꣳ हविः । स्वगेदन्देवेभ्यो नमः ॥५७॥

॥१२॥ यदाकूतात्समसुस्स्रोद्धृदो वा मनसो वा सम्भृतञ्चक्क्षुषो वा ।
तदनु प्प्रेत सुकृतामु लोकँय्यत्रऽऋषयो जग्मुः प्प्रथमजाः पुराणाः ॥५८॥
एतꣳ सधस्त्थ परि ते ददामि यमावहाच्छेवधिञ्जातवेदाः ।
अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वोऽअत्र तꣳ स्म जानीत परमे व्व्योमन् ॥५९॥
एतञ्जानाथ परमे व्व्योमन्देवाः सधस्त्था विद रूपमस्य ।
यदागच्छात्पथिभिर्द्देवयानैरिष्टापूर्त्ते कृणवाथाविरस्म्मै ॥६०॥
उद्बुद्ध्यस्वाग्ने प्प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूर्त्ते सꣳसृजेथामयञ्च ।
अस्म्मिन्त्सधस्त्थेऽअद्ध्युत्तरस्म्मिन्विश्श्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥६१॥
येन वहसि सहस्रँय्येनाग्ने सर्व्ववेदसम् ।
तेनेमँय्यज्ञन्नो नय स्वर्द्देवेषु गन्तवे ॥६२॥
प्रस्तरेण परिधिना स्रुचा वेद्द्या च बर्हिषा ।
ऋचेमँय्यज्ञन्नो नय स्वर्द्देवेषु गन्तवे ॥६३॥
यद्दत्तँय्यत्परादानँय्यत्पूर्त्तँय्याश्च दक्षिणाः ।
तदग्निर्व्वैश्वकर्म्मणः स्वर्द्देवेषु नो दधत् ॥६४॥ ले०भू० चन्द्रभानु शर्मा
यत्र धाराऽअनपेता मधोर्घृतस्य च याः ।
तदग्निर्व्वैश्वकर्म्मणः स्वर्द्देवेषु नो दधत् ॥६५॥
अग्निरस्मि जन्मना जातवेदा घृतम्मे चक्क्षुरमृतम्मऽआसन् ।
अर्कस्त्रिधातू रजसो विमानोजस्रो घर्म्मो हविरस्मि नाम ॥६६॥
ऋचो नामास्मि यजूꣳषि नामास्मि सामानि नामास्मि । येऽअग्नयः
पाञ्चजन्याऽअस्याम्पृथिव्व्यामधि । तेषामसि त्वमुत्तमः प्र नो जीवातवे सुव ॥६७॥

॥१३॥ वार्त्रहत्याय शवसे पृतनाषाह्याय च । इन्द्र त्वावर्त्तयामसि ॥६८॥
सहदानुम्पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र सम्पिणक्कुणारुम् ।
अभि वृत्रँवर्द्धमानम्पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्थ ॥६९॥
वि नऽइन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
योऽअस्माँ२॥ऽअभिदासत्यधरङ्गमया तमः ॥७०॥
मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावतऽआजगन्था परस्याः ।
सृकꣳ सꣳशाय पविमिन्द्र तिग्मँवि शत्रून्ताढि वि मृधो नुदस्व ॥७१॥

व्वैश्श्वानरो नऽऊतयऽआप्प्रयातु परावतः । अग्निर्न्नः सुष्टुतीरुप ॥७२॥
पृष्ट्टो दिवि पृष्ट्टोऽअग्निः पृथिव्व्याम्पृष्ट्टो व्विश्श्वाऽओषधीराविवेश ।
व्वैश्श्वानरः सहसा पृष्ट्टोऽअग्निः स नो दिवा स रिषस्प्पातु नक्तम् ॥७३॥
अश्श्याम तङ्काममग्ने तवोतीऽअश्श्याम रयिꣳ रयिवः सुवीरम् ।
अश्श्याम व्वाजमभि वाजयन्तोऽश्श्याम द्युम्न्नमजराजरन्ते ॥७४॥
व्वयन्तेऽअद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।
यजिष्ट्ठेन मनसा यक्षि देवानस्रेधता मन्न्मना व्विप्प्रोऽअग्ने ॥७५॥
धामच्छदग्निरिन्द्रो ब्रह्मा देवो बृहस्प्पतिः ।
सचेतसो व्विश्श्वे देवा यज्ञ्ञम्प्रावन्तु नः शुभे ॥७६॥
त्वँय्यविष्ट्ठ दाशुषो नॄँः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षा तोकमुत त्त्मना ॥७७॥

॥ इत्यष्टादशोऽध्यायः ॥

अथैकोनविंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'स्वाद्वीन्त्वा' इत्यारभ्य (९५) 'तेजः पशूनाम्' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिरश्विनौ सरस्वती च ऋषयः । विशेषतश्च—

(२) 'परीतो षिञ्चता' इत्यस्य भारद्वाजः, (३) 'वायोः पूतः' इत्यादिद्वयोः (४) 'पुनाति ते' इत्यस्य चाभूतिः, (६) 'कुविदङ्ग यवमन्तः' इत्यस्य काक्षीवतः सुकीर्तिः, (१०) 'या व्याघ्रम्' इत्यस्य हैमवर्चिः, (३८) 'अग्न आयूꣳषि' इत्यस्य वैखानसः प्रजापतिः, (४९) 'उदीरतामवर' इत्यारभ्य (६१) 'अग्निष्वात्तानृतुमतः' इत्यन्तानां शङ्खः, (७२) 'सोमो राजा' इत्यारभ्य (७९) 'दृष्ट्वा परिस्रुतः' इत्यन्त्वानामिन्द्रः ॥

देवता (१) 'स्वाद्वीन्त्वा' इत्यस्य सुरासोमः, 'सोमोसि' 'अश्विभ्याम्पच्यस्व' 'सरस्वत्यै पच्यस्व' 'इन्द्राय सुत्राम्णे' इत्येषां सूर्यः ।
(२) 'परीतो षिञ्चता' इत्यस्य (३) 'वायोः पूतः' इत्यादिद्वयोः (४) 'पुनाति ते' इत्यस्य च सोमः ।
(५) 'ब्रह्म क्षत्रम्' इत्यस्य सुरासोमः ।
(६) 'कुविदङ्ग यवमन्तः' 'उपयाम० अश्विभ्याम्' 'एष ते योनिः' इत्येषां पयोग्रहः ।
(७) 'नाना हि' इत्यस्य सुरासोमः ।
(८) 'उपयाम० आश्विनम्' इत्यस्य सुरा, 'एष ते योनिः' इत्यस्य सुराग्रहः ।
(९) 'तेजोसि' 'वीर्यमसि' 'बलमसि' इत्येषां पयः, 'ओजोसि' 'मन्युरसि' 'सहोसि' इत्येषां सुरा ।
(१०) 'या व्याघ्रम्' इत्यस्य विषूचिका ।
(११) 'यदापिपेष' इत्यस्याग्निः, 'सम्पृच स्थ' इत्यस्य पयोग्रहाः, 'विपृच स्थ' इत्यस्य सुराग्रहाः ।
(१२) 'देवा यज्ञम्' (१३) 'दीक्षायै रूपम्' (१४) 'आतिथ्यरूपम्' (१५) 'सोमस्य रूपम्' (१६) 'आसन्दी रूपम्' (१७) 'वेद्या वेदिः' (१८) 'हविर्धानं यत्' (१९) 'प्रैषेभिः प्रैषान्' (२०) 'पशुभिः पशून्' (२१) 'धानाः करम्भः' (२२) 'धानानां रूपम्' (२३) 'पयसो रूपम्' (२४) 'आश्रावयेति' (२५) 'अर्धऋचैरुक्थानाम्' (२६) 'अश्विभ्याम्प्रातःसवनम्' (२७) 'वायव्यैर्वायव्यान्' (२८) 'यजुर्भिराप्यन्ते' (२९) 'इडाभिर्भक्षान्' (३०) 'व्रतेन दीक्षाम्' (३१) 'एतावद्रूपम्' इत्येषां सोमः ।

(३२) 'सुरावन्तम्बर्हिंषदम्' (३३) 'यस्ते रसः' (३४) 'यमश्विंना' (३५) 'यदत्र रिप्तम्' इत्येषामश्विसरस्वतीन्द्राः ।

(३६) 'पितृभ्र्यः स्वधायिभ्यः' 'पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः' 'प्रपितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः' 'अक्षन्पितरः' 'अमीमदन्त पितरः' 'अतीतृपन्त पितरः' 'पितरः शुन्धध्वम्' इत्येषां (३७) 'पुनन्तु मा' इत्यादिद्वयोश्च पितरः ।

(३८) 'अग्न आयूंꣳषि' इत्यस्याग्निः ।

(३९) 'पुनन्तु मा' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(४०) 'पवित्रेण पुनीहि' इत्यस्यांग्निः ।

(४१) 'यत्ते पवित्रम्' इत्यस्याग्निर्ब्रह्म वा, 'ब्रह्म तेन' इत्यस्य ब्रह्म ।

(४२) 'पवमानः सः' इत्यस्य सोमः ।

(४३) 'उभाभ्यान्देव' इत्यस्य सविता ।

(४४) 'वैश्वदेवी पुनती' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(४५) 'ये समानाः समनसः पितरः' इत्यस्य पितरः ।

(४६) 'ये समानाः समनसो जीवाः' इत्यस्य यजमानाशीः ।

(४७) 'द्वे सृती' इत्यस्य देवयानपितृयाणौ ।

(४८) 'इदꣳ हविः' इत्यस्य यजमानाशीः ।

(४९) 'उदीरतामवरे' (५०) 'अङ्गिरसो नः' (५१) 'ये नः' (५२) 'त्वꣳ सोम प्रचिकितः' (५३) 'त्वया हि' (५४) 'त्वꣳ सोम पितृभिः' (५५) 'बर्हिषदः पितरः' (५६) 'आहम्पितॄन्' (५७) 'उपहूताः पितरः' (५८) 'आयन्तु नः' (५९) 'अग्निष्वात्ताः पितरः' (६०) 'ये अग्निष्वात्ताः' (६१) 'अग्निष्वात्तानृतुमतः' (६२) 'आच्या जानु' (६३) 'आसीनासो अरुणीनाम्' (६४) 'यमग्ने' (६५) 'यो अग्निः' (६६) 'त्वमग्ने' (६७) 'ये चेह' (६८) 'इदम्पितृभ्यः' (६९) 'अधा यथा' (७०) 'उशन्तस्त्वा' इत्येषां पितरः ।

(७१) 'अपाम्फेनेन' इत्यस्येन्द्रः ।

(७२) 'सोमो राजामृतम्' (७३) 'अद्भ्यः क्षीरम्' (७४) 'सोममद्भ्यः' (७५) 'अन्नात्परिस्रुतः' (७६) 'रेतो मूत्रम्' (७७) 'दृष्ट्वा रूपे' (७८) 'वेदेन रूपे' (७९) 'दृष्ट्वा परिस्रुतः' इत्येषां ग्रहाः ।

(८०) 'सीसेन तन्त्रम्' (८१) 'तदस्य रूपम्' (८२) 'तदश्विना' (८३) 'सरस्वती मनसा' (८४) 'पयसा शुक्रम्' (८५) 'इन्द्रः सुत्रामा' (८६) 'आन्त्राणि स्थालीः' (८७) 'कुम्भो वनिष्ठुः' (८८) 'मुखꣳ सदस्य' (८९) 'अश्विभ्याञ्चक्षुः' (९०) 'अविर्न' (९१) 'इन्द्रस्य रूपम्' (९२) 'आत्मन्नुपस्थे' (९३) 'अङ्गान्यात्मन्' (९४) 'सरस्वती योन्याम्' (९५) 'तेजः पशूनाम्' इत्येषामश्विसरस्वतीन्द्राः ॥

छन्दः (१) 'स्वाद्वीन्त्वा' इत्यस्यानुष्टुप्, (२) 'परीतो षिञ्चता' इत्यस्य बृहती, (३) 'वायोः पूतः' इत्यादिद्वयोः (४) 'पुनाति ते' इत्यस्य च गायत्री, (५) 'ब्रह्म क्षत्रम्' (६) 'कुविदङ्ग यवमन्तः' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (७) 'नाना हि' इत्यस्य जगती, (१०) 'या व्याघ्रम्' इत्यस्यानुष्टुप् (११) 'यदापिपेष' इत्यस्य बृहती, (१२) 'देवा यज्ञम्' इत्यारभ्य (३१) 'एतावद्रूपम्' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (३२) 'सुरावन्तम्बर्हिंषदम्' इत्यारभ्य (३५) 'यदत्र' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (३७) 'पुनन्तु मा' इत्यादिद्वयोरनुष्टुप्, (३८) 'अग्न आयूंꣳषि' इत्यस्य गायत्री, (३९) 'पुनन्तु मा' इत्यस्यानुष्टुप्, (४०) 'पवित्रेण पुनीहि' इत्यारभ्य (४३) 'उभाभ्यान्देव' इत्यन्तानां गायत्री, (४४) 'वैश्वदेवी पुनती' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४५) 'ये समानाः' इत्यादिद्वयोरनुष्टुप्, (४७) 'द्वे सृती' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४८) 'इदꣳ हविः' इत्यस्याष्टिः, (४९) 'उदीरतामवरे' इत्यारभ्य (५८) 'आयन्तु नः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (५९) 'अग्निष्वात्ताः पितरः' इत्यस्य जगती, (६०) 'ये अग्निष्वात्ताः' इत्यारभ्य (६३) 'आसीनासो अरुणीनाम्' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (६४) 'यमग्ने' (६५) 'यो अग्निः' इत्यनयोरनुष्टुप्, (६६) 'त्वमग्ने' इत्यारभ्य (६९) 'अधा यथा' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (७०) 'उशन्तस्त्वा' इत्यस्यानुष्टुप्, (७१) 'अपाम्फेनेन' इत्यस्य गायत्री, (७२) 'सोमो राजा' (७३) 'अद्भ्यः क्षीरम्' (७४) 'सोममद्भ्यः' इत्येषां महाबृहती, (७५) 'अन्नात्परिस्रुतः' इत्यस्यातिजगती, (७६) 'रेतो मूत्रम्' (७७) 'दृष्ट्वा रूपे' इत्यनयोरतिशक्वरी, (७८) 'वेदेन रूपे' इत्यस्य महाबृहती, (७९) 'दृष्ट्वा परिस्रुतः' इत्यस्यातिजगती, (८०) 'सीसेन तन्त्रम्' इत्यारभ्य (९५) 'तेजः पशूनाम्' इत्यन्तानां जगती ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ स्वाद्वीन्त्वा स्वादुना तीव्रान्तीव्रेणामृताममृतेन । मधुमतीम्मधुमता सृजामि सꣳ
सोमेन । सोमोस्यश्विब्भ्याम्पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्म्णे पच्यस्व ॥१॥
परीतो षिञ्चता सुतꣳ सोमो यऽउत्तमꣳ हविः ।
दधन्न्वा यो नर्य्योऽअप्प्स्वन्तरासुषाव सोममद्द्रिभिः ॥२॥
वायोः पूतः पवित्रेण प्प्रत्यङ्क्सोमोऽअतिद्द्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा । वायोः
पूतः पवित्रेण प्प्राङ्क्सोमोऽअतिद्द्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥३॥
पुनाति ते परिस्रुतꣳ सोमꣳ सूर्य्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तना ॥४॥
ब्रह्म क्षत्रम्पवते तेजऽइन्द्रियꣳ सुरया सोमः सुतऽआसुतो मदाय ।
शुक्रेण देव देवताः पिपृग्ग्धि रसेनान्नँय्यजमानाय धेहि ॥५॥
कुविदङ्ग यवमन्तो यवञ्चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वँव्वियूय । इहेहैषाङ्कृणुहि भोजनानि ये
बर्हिषो नमऽउक्तिँय्यजन्ति । उपयामगृहीतोस्यश्विब्भ्यान्त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय
त्वा सुत्राम्म्णऽएष ते योनिस्तेजसे त्वा वीर्य्याय त्वा बलाय त्वा ॥६॥
नाना हि वान्देवहितꣳ सदस्कृतम्मा सꣳसृक्षाथाम्परमे व्योमन् । सुरा त्वमसि
शुष्म्मिणी सोमऽएष मा मा हिꣳसीः स्वाँय्योनिमाविशन्ती ॥७॥
उपयामगृहीतोस्याश्विनन्तेजः सारस्वतँव्वीर्य्यमैन्द्रम्बलम् ।
एष ते योनिर्म्मोदाय त्वानन्दाय त्वा महसे त्वा ॥८॥
○ तेजोसि तेजो मयि धेहि वीर्य्यमसि वीर्य्यम्मयि धेहि बलमसि बलम्मयि धेह्यो
जोस्योजो मयि धेहि मन्न्युरसि मन्न्युम्मयि धेहि सहोसि सहो मयि धेहि ॥९॥
या व्याग्घ्रँव्विषूचिकोभौ वृकञ्च रक्षति ।
श्येनम्पतत्रिणꣳ सिꣳहꣳ सेमम्पात्वꣳहसः ॥१०॥
यदापिपेष मातरम्पुत्रः प्प्रमुदितो धयन् ।
एतत्तदग्ग्नेऽअनृणो भवाम्म्यहतौ पितरौ मया ।
सम्पृच स्थ सम्मा भद्द्रेण पृङ्क्त विपृच स्थ वि मा पाप्प्मना पृङ्क्त ॥११॥

॥२॥ देवा यज्ञमतन्न्वत भेषजम्भिषजाश्विना ।
वाचा सरस्वती भिषगिन्द्रायेन्द्रियाणि दधतः ॥१२॥
दीक्षायै रूपꣳ शष्प्पाणि प्प्रायणीयस्य तोक्मानि ।
क्रयस्य रूपꣳ सोमस्य लाजाः सोमाꣳशवो मधु ॥१३॥

आतित्थ्यरूपम्मासरम्महावीरस्य नग्नहुः ।
रूपमुपसदामेतत्तिस्रो रात्त्रीः सुरासुता ॥१४॥
सोमस्य रूपङ्क्रीतस्य परिस्रुत्परिषिच्यते ।
अश्विभ्यान्दुग्धम्भेषजमिन्द्रायैन्द्रꣳ सरस्वत्त्या ॥१५॥
आसन्दी रूपꣳ राजासन्द्यै वेद्यै कुम्भी सुराधानी ।
अन्तरऽउत्तरवेद्या रूपङ्कारोतरो भिषक् ॥१६॥
वेद्या वेदिः समाप्प्यते बर्हिषा बर्हिरिन्द्रियम् ।
यूपेन यूपऽआप्प्यते प्प्रणीतोऽअग्निरग्निना ॥१७॥
हविर्द्धानँय्यदश्विनाग्नीद्ध्रँय्यत्सरस्वती ।
इन्द्रायैन्द्रꣳ सदस्कृतम्पत्नीशालङ्गार्हपत्त्यः ॥१८॥
प्रैषेभिः प्प्रैषानाप्प्नोत्याप्प्रीभिराप्प्रीर्य्यज्ञस्य ।
प्रयाजेभिरनुयाजान्वषट्कारेभिराहुतीः ॥१९॥
पशुभिः पशूनाप्प्नोति पुरोडाशैर्हवीꣳष्या ।
छन्दोभिः सामिधेनीर्य्याज्ज्याभिर्व्वषट्कारान् ॥२०॥
धानाः करम्भः सक्तवः परीवापः पयो दधि ।
सोमस्य रूपꣳ हविषऽआमिक्षा वाजिनम्मधु ॥२१॥
धानानाꣳ रूपङ्कुवलम्परीवापस्य गोधूमाः ।
सक्तूनाꣳ रूपम्बदरमुपवाकाः करम्भस्य ॥२२॥
पयसो रूपँय्यद्यवा दध्नो रूपङ्कर्कन्धूनि ।
सोमस्य रूपँव्वाजिनꣳ सौम्म्यस्य रूपमामिक्षा ॥२३॥
आश्श्रावयेति स्तोत्त्रियाः प्प्रत्याश्श्रावोऽअनुरूपः ।
यजेति धाय्यारूपम्प्रगाथा येयजामहाः ॥२४॥
अर्द्धऽऋचैरुक्थानाꣳ रूपम्पदैराप्प्नोति निविदः ।
प्रणवैः शस्त्राणाꣳ रूपम्पयसा सोमऽआप्प्यते ॥२५॥
अश्विभ्याम्प्रातःसवनमिन्द्रेणैन्द्रम्माद्ध्यन्दिनम् ।
वैश्वदेवꣳ सरस्वत्त्या तृतीयमाप्तꣳ सवनम् ॥२६॥
वायव्यैर्वायव्यान्याप्प्नोति सतेन द्रोणकलशम् ।
कुम्भीभ्यामम्भृणौ सुते स्त्थालीभि स्त्थालीराप्प्नोति ॥२७॥

यजुर्भिराप्प्यन्ते ग्ग्रहा ग्ग्रहै स्तोमाश्च विष्ट्टुतीः ।
छन्दोभिरुक्क्थाशस्त्राणि साम्नावभृथऽआप्प्यते ॥२८॥
इडाभिर्ब्भक्क्षानाप्नोति सूक्क्तवाकेनाशिषः ।
शँय्युना पत्नीसँय्याजान्त्समिष्ट्टयजुषा सᳪंस्त्थाम् ॥२९॥
व्व्रतेन दीक्क्षामाप्नोति दीक्क्षयाप्नोति दक्क्षिणाम् ।
दक्क्षिणा श्श्रद्धामाप्नोति श्श्रद्धया सत्त्यमाप्प्यते ॥३०॥
एतावद्द्रूपँय्यज्ञस्य यद्देवैर्ब्ब्रह्मणा कृतम् ।
तदेतत्त्सर्व्वमाप्नोति यज्ञे सौत्रामणी सुते ॥३१॥

॥३॥ सुरावन्तम्बर्हिषदᳪं सुवीरँय्यज्ञᳪं हिन्वन्ति महिषा नमोभिः ।
दधानाः सोमन्दिवि देवतासु मदेमेन्द्रँय्यजमानाः स्वर्क्काः ॥३२॥
यस्ते रसः सम्भृतऽओषधीषु सोमस्य शुष्म्मः सुरया सुतस्य ।
तेन जिन्व यजमानम्मदेन सरस्वतीमश्श्विनाविन्द्रमग्ग्निम् ॥३३॥
यमश्श्विना नमुचेरासुरादधि सरस्वत्त्यसुनोदिन्द्रियाय ।
इमन्तᳪं शुक्क्रम्मधुमन्तमिन्दुᳪं सोमᳪं राजानमिह भक्क्षयामि ॥३४॥
यदत्र रिप्तᳪं रसिनः सुतस्य यदिन्द्रोऽअपिबच्छचीभिः ।
अहन्तदस्य मनसा शिवेन सोमᳪं राजानमिह भक्क्षयामि ॥३५॥
पितृब्भ्यः स्वधायिब्भ्यः स्वधा नमः पितामहेब्भ्यः स्वधायिब्भ्यः स्वधा नमः
प्प्रपितामहेब्भ्यः स्वधायिब्भ्यः स्वधा नमः । अक्क्षन्न्पितरोमीमदन्त पितरोतीतृपन्त
पितरः पितरः शुन्धद्ध्वम् ॥३६॥
पुनन्तु मा पितरः सोम्म्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्प्रपितामहाः ।
पवित्रेण शतायुषा । पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्प्रपितामहाः । पवित्रेण शतायुषा
विश्श्वमायुर्व्व्यश्नवै ॥३७॥
अग्ग्नऽआयूᳪंषि पवसऽआसुवोर्ज्जमिषञ्च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥३८॥
पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मनसा धियः ।
पुनन्तु विश्श्वा भूतानि जातवेदः पुनीहि मा ॥३९॥
पवित्रेण पुनीहि मा शुक्क्रेण देव दीद्यत् । अग्ग्ने क्क्रत्वा क्क्रतूँ१॥रनु ॥४०॥
यत्ते पवित्रमर्च्चिष्यग्ग्ने विततमन्तरा । ब्ब्रह्म तेन पुनातु मा ॥४१॥
पवमानः सोऽअद्द्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु मा ॥४२॥

उभाब्भ्यान्देव सवितः पवित्त्रेण सवेन च । माम्पुनीहि विश्श्वतः ॥४३॥
वैश्श्वदेवी पुनती देव्व्यागाद्यस्यामिमा बह्व्यस्तन्न्वो वीतपृष्ठाः ।
तया मदन्तः सधमादेषु वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥४४॥
ये समानाः समनसः पितरो यमराज्ज्ये ।
तेषाँल्लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥४५॥
ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः ।
तेषाꣳ श्रीर्म्मयि कल्पतामस्म्मिँल्लोके शतꣳ समाः ॥४६॥
द्वे सृतीऽअशृणवम्पितॄणामहन्देवानामुत मर्त्त्यानाम् ।
ताब्भ्यामिदँ विश्श्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरम्मातरञ्च ॥४७॥
इदꣳ हविः प्प्रजननम्मेऽअस्तु दशवीरꣳ सर्व्वगणꣳ स्वस्तये ।
आत्मसनि प्प्रजासनि पशुसनि लोकसन्न्यभयसनि ।
अग्निः प्प्रजाम्बहुलाम्मे करोत्त्वन्नम्पयो रेतोऽअस्म्मासु धत्त ॥४८॥

॥४॥ उदीरतामवरऽउत्परासऽउन्मध्यमाः पितरः सोम्म्यासः ।
असुँय्यऽईयुरवृकाऽऋतज्ज्ञास्ते नोवन्तु पितरो हवेषु ॥४९॥
अङ्गिरसो नः पितरो नवग्ग्वाऽअथर्व्वाणो भृगवः सोम्म्यासः ।
तेषाँ वयꣳ सुमतौ यज्ज्ञियानामपि भद्रे सौमनसे स्याम ॥५०॥
ये नः पूर्व्वे पितरः सोम्म्यासोनूहिरे सोमपीथँ वसिष्ठाः ।
तेभिर्य्यमः सꣳरराणो हवीꣳष्युशन्नुशद्भिः प्प्रतिकाममत्तु ॥५१॥
त्वꣳ सोम प्प्रचिकितो मनीषा त्वꣳ रजिष्ठमनुनेषि पन्थाम् ।
तव प्प्रणीती पितरो नऽइन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥५२॥
त्वया हि नः पितरः सोम पूर्व्वे कर्म्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।
वन्वन्नवातः परिधीँ१॥रपोर्ण्णु वीरेभिरश्श्वैर्म्मघवा भवा नः ॥५३॥
त्वꣳ सोम पितृभिः सँविदानोनु द्यावापृथिवीऽआततन्थ ।
तस्म्मै तऽइन्दो हविषा विधेम वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥५४॥
बर्हिषदः पितरऽऊत्त्यर्व्वागिमा वो हव्व्या चकृमा जुषद्ध्वम् ।
तऽआगतावसा शन्तमेनाथा नः शँय्योररपो दधात ॥५५॥
आहम्पितॄन्त्सुविदत्राँ२॥ऽअवित्त्सि नपातञ्च विक्क्रमणञ्च विष्ण्णोः ।
बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्त्वस्तऽइहागमिष्ठाः ॥५६॥

उपहूताः पितरः सोम्म्यासो बर्हिष्ष्येषु निधिषु प्प्रियेषु ।
तऽआगमन्तु तऽइह श्श्रुवन्त्वधिब्ब्रुवन्तु तेवन्त्वस्मान् ॥५७॥
आयन्तु नः पितरः सोम्म्यासोग्ग्निष्ष्वात्ताः पथिभिर्द्देवयानैः ।
अस्मिन्न्यज्ज्ञे स्वधया मदन्तोधिब्ब्रुवन्तु तेवन्त्वस्मान् ॥५८॥
अग्ग्निष्ष्वात्ताः पितरऽएह गच्छत सदःसदः सदत सुप्प्रणीतयः ।
अत्ता हवीꣳषि प्प्रयतानि बर्हिष्ष्यथा रयिꣳ सर्व्ववीरन्दधातन ॥५९॥
येऽअग्ग्निष्ष्वात्ता येऽअनग्ग्निष्ष्वात्ता मद्ध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।
तेब्भ्यः स्वराडसुनीतिमेताँय्यथावशन्तन्न्वङ्कल्प्पयाति ॥६०॥
अग्ग्निष्ष्वात्तानृतुमतो हवामहे नाराशꣳसे सोमपीथँय्यऽआशुः ।
ते नो विप्प्रासः सुहवा भवन्तु वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥६१॥

॥५॥ आच्च्या जानु दक्क्षिणतो निषद्द्येमँय्यज्ज्ञमभिगृणीत विश्श्वे ।
मा हिꣳसिष्ट पितरः केनचिन्नो यद्वऽआगः पुरुषता कराम ॥६२॥
आसीनासोऽअरुणीनामुपस्त्थे रयिन्धत्त दाशुषे मर्त्याय ।
पुत्रेब्भ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्प्रयच्छत तऽइहोर्ज्जन्दधात ॥६३॥
यमग्ग्ने कव्यवाहन त्वञ्चिन्मन्न्यसे रयिम् ।
तन्नो गीर्ब्भिः श्श्रवाय्यन्देवत्रा पनया युजम् ॥६४॥
योऽअग्ग्निः कव्यवाहनः पितॄन्यक्क्षदृतावृधः ।
प्रेदु हव्यानि वोचति देवेब्भ्यश्श्च पितृब्भ्यऽआ ॥६५॥
त्वमग्ग्नऽईडितः कव्यवाहनावाड्ढव्यानि सुरभीणि कृत्वी ।
प्रादाः पितृब्भ्यः स्वधया तेऽअक्क्षन्नद्धि त्वन्देव प्प्रयता हवीꣳषि ॥६६॥
ये चेह पितरो ये च नेह याँश्श्च विद्म याँ२ऽउ च न प्प्रविद्म ।
त्वँव्वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधाभिर्य्यज्ञꣳ सुकृतञ्जुषस्व ॥६७॥
इदम्पितृब्भ्यो नमोऽअस्त्वद्य ये पूर्व्वासो यऽउपरासऽईयुः ।
ये पार्त्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनꣳ सुवृजनासु विक्क्षु ॥६८॥
अधा यथा नः पितरः परासः प्प्रत्नासोऽअग्ग्नऽऋतमाशुषाणाः ।
शुचीदयन्दीधितिमुक्त्थशासः क्क्षामा भिन्दन्तोऽअरुणीरपव्व्रन् ॥६९॥
उशन्तस्त्वा निधीमह्युशन्तः समिधीमहि ।
उशन्नुशतऽआवह पितॄन्हविषेऽअत्तवे ॥७०॥

अपाम्फेनेन नमुचेः शिरऽइन्द्रोदवर्त्तयः ।
विश्वा यदजय स्पृधः ॥७१॥

॥६॥ सोमो राजामृतꣳ सुतऽऋजीषेणाजहान्मृत्युम् ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियँविपानꣳ शुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥७२॥
अद्भ्यः क्षीरँव्यपिबत्क्रुङ्ङाङ्गिरसो धिया ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियँविपानꣳ शुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥७३॥
सोममद्भ्यो व्यपिबच्छन्दसा हꣳसः शुचिषत् ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियँविपानꣳ शुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥७४॥
अन्नात्परिस्रुतो रसम्ब्रह्मणा व्यपिबत्क्षत्रम्पयः सोमम्प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियँविपानꣳ शुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥७५॥
रेतो मूत्रँविजहाति योनिम्प्रविशदिन्द्रियम् ।
गर्ब्भो जरायुणावृतऽउल्बञ्जहाति जन्मना ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियँविपानꣳ शुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥७६॥
दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत्सत्यानृते प्प्रजापतिः ।
अश्श्रद्धामनृतेदधाच्छ्रद्धाꣳ सत्ये प्प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियँविपानꣳ शुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥७७॥
वेदेन रूपे व्यपिबत्सुतासुतौ प्प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियँविपानꣳ शुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥७८॥
दृष्ट्वा परिस्रुतो रसꣳ शुक्रेण शुक्रँव्यपिबत्पयः सोमम्प्रजापतिः ।
ऋतेन सत्यमिन्द्रियँविपानꣳ शुक्रमन्धसऽइन्द्रस्येन्द्रियमिदम्पयोमृतम्मधु ॥७९॥

॥७॥ सीसेन तन्त्रम्मनसा मनीषिणऽऊर्णासूत्रेण कवयो वयन्ति ।
अश्विना यज्ञꣳ सविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपँवरुणो भिषज्यन् ॥८०॥
तदस्य रूपममृतꣳ शचीभिस्तिस्रो दधुर्द्देवताः सꣳरराणाः ।
लोमानि शष्पैर्ब्बहुधा न तोक्मभिस्त्वगस्य माꣳसमभवन्न लाजाः ॥८१॥
तदश्विना भिषजा रुद्रवर्त्तनी सरस्वती वयति पेशोऽअन्तरम् ।
अस्थि मज्जानम्मासरैः कारोतरेण दधतो गवान्त्वचि ॥८२॥

सरस्वती मनसा पेशलँवसु नासत्त्याभ्याँवयति दर्शतँवपुः ।
रसम्परिस्रुता न रोहितन्नग्नहुर्द्धीरस्त्तसरन्न वेम ॥८३॥
पयसा शुक्क्रममृतञ्जनित्रꣳ सुरया मूत्त्राज्जनयन्त रेतः ।
अपामतिन्दुर्म्मतिम्बाधमानाऽऊवद्ध्यँवातꣳ सब्ब्वन्तदारात् ॥८४॥
इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्त्यम्पुरोडाशेन सविता जजान ।
यकृत्क्क्लोमानँवरुणो भिषज्ज्यन्मतस्न्ने वायव्यैर्न्न मिनाति पित्तम् ॥८५॥
आन्त्राणि स्थालीर्म्मधु पिन्न्वमाना गुदाः पात्त्राणि सुदुघा न धेनुः ।
श्येनस्य पत्रन्न प्प्लीहा शचीभिरासन्दी नाभिरुदरन्न माता ॥८६॥
कुम्भो वनिष्ठुर्ज्जनिता शचीभिर्य्यस्मिन्नग्ग्रे योन्न्याङ्गर्ब्भोऽअन्तः ।
प्लाशिर्व्यक्तः शतधारऽउत्त्सो दुहे न कुम्भी स्वधाम्पितृभ्यः ॥८७॥
मुखꣳ सदस्य शिरऽइत्त्सतेन जिह्वा पवित्रमश्विनासन्त्सरस्वती ।
चप्पन्न पायुर्भिषगस्य वालो वस्तिर्न्न शेपो हरसा तरस्वी ॥८८॥
अश्विभ्याञ्चक्षुरमृतङ्ग्रहाभ्याञ्छागेन तेजो हविषा शृतेन ।
पक्ष्माणि गोधूमैः कुवलैरुतानि पेशो न शुक्क्रमसितँवसाते ॥८९॥
अविर्न्न मेषो नसि वीर्य्याय प्प्राणस्य पन्थाऽअमृतो ग्ग्रहाभ्याम् ।
सरस्वत्त्युपवाकैर्व्यानन्नस्यानि बर्हिर्ब्बदरैर्ज्जजान ॥९०॥
इन्द्रस्य रूपमृषभो बलाय कर्ण्णाभ्याꣳ श्रोत्रममृतङ्ग्रहाभ्याम् ।
यवा न बर्हिर्भ्रुवि केसराणि कर्क्कन्धु जज्ञे मधु सारघम्मुखात् ॥९१॥
आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोम मुखे श्मश्रूणि न व्याग्घ्रलोम ।
केशा न शीर्षन्न्यशसे श्रियै शिखा सिꣳहस्य लोम त्त्विषिरिन्द्रियाणि ॥९२॥
अङ्गान्न्यात्मन्भिषजा तदश्विनात्मानमङ्गैः समधात्त्सरस्वती ।
इन्द्रस्य रूपꣳ शतमानमायुश्चन्द्रेण ज्योतिरमृतन्दधानाः ॥९३॥
सरस्वती योन्न्याङ्गर्ब्भमन्तरश्विभ्याम्पत्नी सुकृतम्बिभर्त्ति ।
अपाꣳ रसेन वरुणो न साम्नेन्द्रꣳ श्रियै जनयन्नप्प्सु राजा ॥९४॥
तेजः पशूनाꣳ हविरिन्द्रियावत्त्परिस्रुता पयसा सारघम्मधु ।
अश्विभ्यान्दुग्ग्धम्भिषजा सरस्वत्त्या सुतासुताभ्याममृतः सोमऽइन्दुः ॥९५॥

॥ इत्येकोनविंशोऽध्यायः ॥

अथ विंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'क्षत्रस्य योनिः' इत्यारभ्य (९०) 'अश्विना पिबताम्' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिरश्विनौ सरस्वती च ऋषयः। विशेषतश्च—

(२) 'निषसाद धृतव्रतः' इत्यस्य वरुणः शुनःशेपश्च, (२१) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (२४) 'अभ्यादधामि' (२५) 'यत्र ब्रह्म' (२६) 'यत्रेन्द्रश्च' इत्येषामाश्वतराश्विः, (२९) 'धानावन्तङ्करम्भिणम्' इत्यस्य विश्वामित्रः, (३०) 'बृहदिन्द्राय' इत्यस्य नृमेधपुरुषमेधौ, (३२) 'यो भूतानाम्' इत्यस्य कौण्डिन्यो नारायणः, (३६) 'समिद्ध इन्द्रः' इत्यारभ्य (४६) 'स्तोकानामिन्दुम्' इत्यन्तानामङ्गिरसः, (४७) 'आ यातु' इत्यस्य वामदेवः, (५०) 'त्रातारमिन्द्रम्' इत्यस्य गर्गः, (५३) 'आ मन्द्रैः' इत्यस्य विश्वामित्रः, (५४) 'एवेदिन्द्रम्' इत्यस्य वसिष्ठः, (५५) 'समिद्धो अग्निः' इत्यारभ्य (६९) 'तमिन्द्रम्' इत्यन्तानां विदर्भिः, (८१) 'गोमदू षु' (८२) 'न यत्परः' (८३) 'ता न आ' इत्येषां गृत्समदः, (८४) 'पावका नः' इत्यारभ्य (८९) 'इन्द्रायाहि' इत्यन्तानां मधुच्छन्दाः ॥

देवता (१) 'क्षत्रस्य योनिः' इत्यस्यासन्दी, 'मा त्वा' इत्यस्य कृष्णाजिनम् ।
(२) 'निषसाद धृतव्रतः' इत्यस्य वरुणः, 'मृत्योः पाहि' 'विद्योत्पाहि' इत्यनयो रुक्मौ ।
(३) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'अश्विनोर्भैषज्येन' 'सरस्वत्यै भैषज्येन' 'इन्द्रस्येन्द्रियेण' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।
(४) 'कोसि कतमः' इत्यस्य प्रजापतिः ।
(५) 'शिरो मे' (६) 'जिह्वा मे' (७) 'बाहू मे' (८) 'पृष्टीर्मे' (९) 'नाभिर्मे' इत्येषामिन्द्रशरीरावयवाः ।
(१०) 'प्रति क्षत्रे' इत्यस्य विश्वे देवाः ।
(११) 'त्रया देवाः' (१२) 'प्रथमा द्वितीयैः' इत्यनयोर्विश्वे देवाः ।
(१३) 'लोमानि प्रयतिः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(१४) 'यद्देवाः' इत्यस्याग्निः ।
(१५) 'यदि दिवा' इत्यस्य वायुः ।
(१६) 'यदि जाग्रत्' इत्यस्य सूर्यः ।
(१७) 'यद्ग्रामे' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(१८) 'यदापो अघ्न्या' इत्यस्य वरुणः, 'अवभृथ निचुम्पुण' इत्यस्य यज्ञः ।
(१९) 'समुद्रे ते' 'सुमित्रिया नः' (२०) 'द्रुपदादिव' इत्येषामापः ।
(२१) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्य सूर्यः ।
(२२) 'अपो अद्य' इत्यस्याग्निः ।
(२३) 'एधोसि' 'समिदसि' इत्यनयोः समित् , 'समाववर्ति' इत्यस्याग्निः, 'वैश्वानरज्योतिः' इत्यस्य वैश्वानरः ।
(२४) 'अभ्यादधामि' (२५) 'यत्र ब्रह्म' (२६) 'यत्रेन्द्रः' इत्येषामग्निः ।
(२७) 'अᳬशुना ते' इत्यस्य सूर्यः ।
(२८) 'सिञ्चन्ति परि' इत्यस्य सूर्य इन्द्रो वा ।
(२९) 'धानावन्तङ्करम्भिणम्' (३०) 'बृहदिन्द्राय' (३१) 'अध्वर्यो अद्रिभिः' इत्येषामिन्द्रः ।
(३२) 'यो भूतानाम्' (३३) 'उपयाम० अश्विभ्याम्' 'एष ते योनिः' इत्येषां ग्रहः ।
(३४) 'प्राणपा मे' (३५) 'अश्विनकृतस्य' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ता ।
(३६) 'समिद्ध इन्द्रः' इत्यस्येध्मः ।
(३७) 'नराशᳬसः प्रति' इत्यस्य तनूनपान्नराशंसो वा ।
(३८) 'ईडितो देवैः' इत्यस्येडः ।
(३९) 'जुषाणो बर्हिः' इत्यस्य बर्हिः ।

(४०) 'इन्द्रन्दुरः' इत्यस्य द्वारः ।

(४१) 'उषासानक्ता बृहती' इत्यस्योषासानक्ता ।

(४२) 'दैव्यां मिमाना' इत्यस्य दैव्यौ होतारौ ।

(४३) 'तिस्रो देवीः' इत्यस्य तिस्रो देव्यः ।

(४४) 'त्वष्टा दधत्' इत्यस्य त्वष्टा ।

(४५) 'वनस्पतिरवसृष्टः' इत्यस्य वनस्पतिः ।

(४६) 'स्तोकानामिन्दुम्' इत्यस्य स्वाहाकृतयः ।

(४७) 'आ यातु' (४८) 'आ न इन्द्रो दूरात्' (४९) 'आ न इन्द्रो हरिभिः' (५०) 'त्रातारमिन्द्रम्' (५१) 'इन्द्रः सुत्रामा' (५२) 'तस्य वयम्' (५३) 'आ मन्द्रैः' (५४) 'एवेदिन्द्रम्' इत्येषामिन्द्रः ।

(५५) 'समिद्धो अग्निः' (५६) 'तनूपा भिषजा' (५७) 'इन्द्रायेन्दुम्' (५८) 'आजुह्वाना सरस्वती' (५९) 'अश्विना नमुचेः' (६०) 'कवष्यो न' (६१) 'उषासानक्तम्' (६२) 'पातन्नः' (६३) 'तिस्रस्त्रेधा' (६४) 'अश्विना भेषजम्' (६५) 'ऋतुथेन्द्रः' (६६) 'गोभिर्न' इत्येषामश्विसरस्वतीन्द्राः, (६७) 'अश्विना हविः' (६८) 'यमश्विना' (६९) 'तमिन्द्रम्' इत्येषां प्रत्येकमश्विसरस्वतीन्द्राः ।

(७०) 'य इन्द्रः' (७१) 'सविता वरुणः' (७२) 'वरुणः क्षत्रम्' इत्येषां प्रत्येकमिन्द्रसवितृवरुणाः ।

(७३) 'अश्विना गोभिः' (७४) 'ता नासत्या' (७५) 'ता भिषजा' (७६) 'युवꣳ सुरामम्' (७७) 'पुत्रमिव' इत्येषां प्रत्येकमश्विसरस्वतीन्द्राः ।

(७८) 'यस्मिन्नश्वासः' (७९) 'अहाव्यग्ने' इत्यनयोरग्निः ।

(८०) 'अश्विना तेजसा' इत्यस्याश्विसरस्वतीन्द्राः ।

(८१) 'गोमदू षु' (८२) 'न यत्परः' (८३) 'ता न' इत्येषामश्विनौ ।

(८४) 'पावका नः' (८५) 'चोदयित्री सूनृतानाम्' (८६) 'महो अर्णः' इत्येषां सरस्वती ।

(८७) 'इन्द्रायाहि चित्रभानो' (८८) 'इन्द्रायाहि धियेषितः' (८९) 'इन्द्रायाहि तूतुजानः' इत्येषामिन्द्रः ।

(९०) 'अश्विना पिबताम्' इत्यस्याश्विसरस्वतीन्द्राः ।

छन्दः (१) 'क्षत्रस्य योनिः' इत्यस्य द्विपदा गायत्री, (२) 'निषसाद धृतव्रतः' (४) 'कोसि कतमः' इत्यनयोर्गायत्री, (५) 'शिरो मे' (६) 'जिह्वा मे' इत्यनयोरनुष्टुप्, (७) 'बाहू मे' इत्यस्य गायत्री, (८) 'पृष्टीर्मे' इत्यस्यानुष्टुप्, (९) 'नाभिर्मे' इत्यस्य महापङ्क्तिः, (११) 'त्रया देवाः' इत्यस्य पङ्क्तिः, (१३) 'लोमानि प्रयतिः' इत्यस्यानुष्टुप्, (१४) 'यद्देवाः' (१५) 'यदि दिवा' (१६) 'यदि जाग्रत्' इत्येषामनुष्टुप्, (१९) 'समुद्रे ते' इत्यस्य द्विपदा विराट्, (२०) 'द्रुपदादिव' (२१) 'उद्वयन्तमसः' इत्यनयोरनुष्टुप्, (२२) 'अपो अद्य' इत्यस्य पङ्क्तिः, (२३) 'समाववर्ति' इत्यस्य गायत्री, (२४) 'अभ्यादधामि' इत्यारभ्य (२८) 'सिञ्चन्ति परि' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (२९) 'धानावन्तङ्करम्भिणम्' इत्यस्य गायत्री, (३०) 'बृहदिन्द्राय' इत्यस्य बृहती, (३१) 'अध्वर्यो अद्रिभिः' इत्यस्य गायत्री, (३२) 'यो भूतानाम्' इत्यस्य पङ्क्तिः, (३४) 'प्राणपा मे' इत्यस्यानुष्टुप्, (३५) 'अश्विनकृतस्य ते' इत्यस्योपरिष्टाद्बृहती, (३६) 'समिद्ध इन्द्रः' इत्यारभ्य (५२) 'तस्य वयम्' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (५३) 'आ मन्द्रैः' इत्यस्य बृहती, (५४) 'एवेदिन्द्रम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (५५) 'समिद्धो अग्निः' इत्यारभ्य (७६) 'युवꣳ सुरामम्' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (७७) 'पुत्रमिव' इत्यस्य त्रिष्टुप्; (७८) 'यस्मिन्नश्वासः' इत्यस्य जगती, (७९) 'अहाव्यग्ने' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (८०) 'अश्विना तेजसा' इत्यस्यानुष्टुप्, (८१) 'गोमदू षु' इत्यारभ्य (८९) 'इन्द्रायाहि' इत्यन्तानां गायत्री, (९०) 'अश्विना पिबताम्' इत्यस्यानुष्टुप् ॥

॥ हरिःॐ ॥

१॥

क्षत्रस्य योनिरसि क्षत्रस्य नाभिरसि ।
मा त्वा हिꣳसीन्मा मा हिꣳसीः ॥१॥

नि॒ष॑साद धृ॒तव्र॑तो॒ वरु॑णः प॒स्त्या॒स्वा ।
साम्म्रा॑ज्ज्याय सु॒क्क्रतु॑ः । मृ॒त्त्योः पा॑हि वि॒द्योत्त्पा॑हि ॥२॥
दे॒वस्य॑ त्त्वा सवि॒तुः प्प्र॑स॒वे॒ऽश्श्विनो॑र्ब्बा॒हुब्भ्या॑म्पू॒ष्ष्णो हस्त्ता॑ब्भ्याम् ।
अ॒श्श्विनो॒र्ब्भैष॑ज्ज्येन॒ तेज॑से ब्ब्रह्मवर्च्च॒साया॒भिषि॑ञ्चामि॒ सर॑स्वत्त्यै॒ भैष॑ज्ज्येन वी॒र्य्याया॒न्नाद्द्या॑या॒भिषि॑ञ्चा॒मीन्द्र॑स्येन्द्रि॒येण॒ बला॑य श्श्रि॒यै यश॑से॒भिषि॑ञ्चामि ॥३॥
कोऽसि क॒त॒मो॑ऽसि॒ कस्म्मै॑ त्त्वा॒ काय॑ त्त्वा । सु॒श्श्लो॑क॒ सुम॑ङ्गल॒ सत्त्य॑राजन् ॥४॥
शिरो॑ मे॒ श्श्रीर्य्यशो॒ मुख॒न्त्विषि॒ः केशा॑श्च॒ श्म्मश्श्रू॑णि ।
राजा॑ मे प्प्रा॒णो॒ऽअ॒मृत॑ꣳ स॒म्म्राट्च्चक्षु॑र्व्वि॒राट्श्श्रोत्र॑म् ॥५॥
जि॒ह्वा मे॑ भ॒द्द्रँव्वाङ्म॒हो मनो॑ म॒न्न्युः स्व॒राड्भाम॑ः ।
मोदा॒ः प्प्रमो॒दा॒ऽअ॒ङ्गुली॒रङ्गा॑नि मि॒त्रम्मे॒ सह॑ः ॥६॥
बा॒हू मे॒ बल॑मिन्द्रि॒यꣳ हस्त्तौ॑ मे॒ कर्म्म॑ वी॒र्य्य॑म् आ॒त्त्मा क्ष॒त्रमुरो॒ मम॑ ॥७॥
पृ॒ष्ट्टीर्म्मे॑ रा॒ष्ट्रमु॒द॒रम॑ꣳसौ ग्ग्री॒वाश्च॒ श्श्रोणी॑ ।
ऊ॒रूऽअ॑र॒त्नी जानु॑नी॒ वि॒शो मेऽङ्गा॑नि स॒र्व्वत॑ः ॥८॥
नाभि॑र्म्मे चि॒त्तँव्वि॒ज्ञान॑म्पा॒युर्म्मेऽप॑चिति॒र्ब्भ॒सत् ।
आ॒न॒न्द॒न॒न्दा॒व॒ण्डौ मे॒ भग॒ः सौभा॑ग्ग्य॒म्पस॑ः ।
जङ्घा॑ब्भ्याम्प॒द्भ्यान्धर्म्मो॑ऽस्म्मि वि॒शि राजा॒ प्प्रति॑ष्ट्ठितः ॥९॥
प्रति॑ क्ष॒त्रे प्प्रति॑तिष्ट्ठामि रा॒ष्ट्रे प्प्रत्त्यश्श्वे॑षु॒ प्प्रति॑तिष्ट्ठामि॒ गोषु॑ ।
प्रत्त्यङ्गे॑षु॒ प्प्रति॑तिष्ट्ठाम्म्या॒त्त्मन्प्रति॑ प्प्रा॒णेषु॒ प्प्रति॑तिष्ट्ठामि पु॒ष्ट्टे प्प्रति॒ द्द्यावा॑पृथि॒व्व्योः प्प्रति॑तिष्ट्ठामि य॒ज्ञे ॥१०॥
त्र॒या दे॒वाऽएका॑दश त्र॒यस्त्त्रि॒ꣳशाः सु॒राध॑सः ।
बृह॒स्प्पति॑पुरोहिता दे॒वस्य॑ सवि॒तुः स॒वे । दे॒वा दे॒वैर॑वन्तु मा ॥११॥
○ प्र॒थ॒मा द्वि॒तीयै॑र्द्द्वि॒तीया॑स्तृ॒तीयै॑स्तृ॒तीया॑ः स॒त्त्येन॑ स॒त्त्यँय्य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञो यजु॑र्ब्भि॒र्य्यजू॑ꣳषि॒ साम॑भि॒ः सामा॑न्यृ॒ग्ग्भिर्ऋच॑ः पुरोनुवा॒क्क्याभि॑ः पुरोनुवा॒क्क्या या॒ज्ज्याभि॑र्य्या॒ज्ज्या व॑षट्का॒रैर्व्व॑षट्का॒राऽआहु॑तिभि॒राहु॑तयो मे॒ कामा॒न्त्सम॑र्द्धयन्तु॒ भूः स्वाहा॑ ॥१२॥
लोमा॑नि॒ प्प्रय॑ति॒र्म्मम॒ त्त्वङ्म॒ऽआन॑ति॒राग॑तिः ।
मा॒ꣳसम्म॒ऽउप॑नति॒र्व्वस्त्व॒स्त्थि म॒ज्ज्जा म॒ऽआन॑तिः ॥१३॥

॥२॥ यद्दे॑वा देव॒हेड॑न॒न्देवा॑सश्चकृ॒मा व॒यम् ।
अ॒ग्गिर्म्मा॒ त॒स्म्मा॒देन॑सो॒ विश्श्वा॑न्मुञ्च॒त्त्वꣳह॑सः ॥१४॥

यदि दिवा यदि नक्तमेनाꣳसि चकृमा वयम् ।
वायुर्म्मा तस्म्मादेनसो विश्श्वान्मुञ्चत्त्वꣳहसः ॥१५॥
यदि जाग्ग्रद्यदि स्वप्नऽएनाꣳसि चकृमा वयम् ।
सूर्य्यो मा तस्म्मादेनसो विश्श्वान्मुञ्चत्त्वꣳहसः ॥१६॥
यद्ग्रामे यदरण्ण्ये यत्त्सभायाँय्यदिन्द्रिये ।
यच्छूद्रे यदर्य्ये यदेनश्श्चकृमा वयँय्यदेकस्याधिधर्म्मणि तस्यावयजनमसि ॥१७॥
यदापोऽअग्घ्न्याऽइति वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुञ्च ।
अवभृथ निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुणः ।
अव देवैर्द्देवकृतमेनोयक्ष्यव मर्त्त्यैर्म्मर्त्त्यकृतम्पुरुराव्ण्णो देव रिषस्प्पाहि ॥१८॥
समुद्रे ते हृदयमप्प्स्वन्तः सन्त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः । सुमित्त्रिया नऽआपऽओषधयः सन्तु दुर्म्मित्त्रियास्तस्म्मै सन्तु योऽस्म्मान्द्वेष्ट्टि यञ्च वयन्द्विष्ष्मः ॥१९॥
द्रुपदादिव मुमुचानः स्विन्नः स्नातो मलादिव ।
पूतम्पवित्त्रेणेवाज्ज्यमापः शुन्धन्तु मैनसः ॥२०॥
उद्वयन्तमसस्प्परि स्वः पश्श्यन्तऽउत्तरम् ।
देवन्देवत्रा सूर्य्यमगन्म ज्ज्योतिरुत्तमम् ॥२१॥
अपोऽअद्यान्वचारिषꣳ रसेन समसृक्ष्महि ।
पयस्वानग्नऽआगमन्तम्मा सꣳसृज वर्च्चसा प्प्रजया च धनेन च ॥२२॥
एधोस्येधिषीमहि समिदसि तेजोसि तेजो मयि धेहि ।
समाववर्त्ति पृथिवी समुषाः समु सूर्य्यः । समु विश्श्वमिदञ्जगत् ।
वैश्श्वानरज्ज्योतिर्ब्भूयासँविभून्कामान्व्यश्नवै भूः स्वाहा ॥२३॥

॥३॥ अब्भ्यादधामि समिधमग्ने व्रतपते त्वयि ।
व्रतञ्च श्श्रद्धाञ्चोपैमीन्धे त्त्वा दीक्क्षितोऽअहम् ॥२४॥
यत्र ब्रह्म्म च क्क्षत्रञ्च सम्म्यञ्चौ चरतः सह ।
तँल्लोकम्पुण्ण्यम्प्रज्ञेषँय्यत्र देवाः सहाग्ग्निना ॥२५॥
यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्म्यञ्चौ चरतः सह ।
तँल्लोकम्पुण्ण्यम्प्रज्ञेषँय्यत्र सेदिर्न्न विद्यते ॥२६॥
अꣳशुना तेऽअꣳशुः पृच्च्यताम्परुषा परुः ।
गन्धस्त्ते सोममवतु मदाय रसोऽअच्च्युतः ॥२७॥

सिञ्चन्ति परिषिञ्चन्त्युत्सिञ्चन्ति पुनन्ति च ।
सुरायै बब्भ्र्वै मदे किन्त्वो वदति किन्त्वः ॥२८॥
धानावन्तङ्करम्भिणमपूपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्र प्प्रातर्ज्जुषस्व नः ॥२९॥
बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।
येन ज्ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवन्देवाय जागृवि ॥३०॥
अध्वर्य्योऽअद्द्रिभिः सुतꣳ सोमम्पवित्रऽआनय । पुनाहीन्द्राय पातवे ॥३१॥

॥४॥ यो भूतानामधिपतिर्य्यस्मिँल्लोकाऽअधिश्श्रिताः ।
यऽईशे महतो महाँस्तेन गृह्णामि त्वामहम्मयि गृह्णामि त्वामहम् ॥३२॥
उपयामगृहीतोस्यश्श्विभ्यान्त्वा सरस्वत्त्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्म्णऽएष ते योनिरश्श्विभ्यान्त्वा सरस्वत्त्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्म्णे ॥३३॥
प्राणपा मेऽअपानपाश्चक्षुष्प्पाः श्श्रोत्रपाश्च मे ।
वाचो मे विश्श्वभेषजो मनसोसि विलायकः ॥३४॥
अश्श्विनकृतस्य ते सरस्वतिकृतस्येन्द्रेण सुत्राम्म्णा कृतस्य ।
उपहूतऽउपहूतस्य भक्षयामि ॥३५॥

॥५॥ समिद्धऽइन्द्रऽउषसामनीके पुरोरुचा पूर्व्वकृद्वावृधानः ।
त्रिभिर्द्देवैस्त्रिꣳशता वज्ज्रबाहुर्ज्जघान वृत्रँवि दुरो ववार ॥३६॥
नराशꣳसः प्प्रति शूरो मिमानस्तनूनपात्प्रति यज्ञस्य धाम ।
गोभिर्व्वपावान्मधुना समञ्जन्हिरण्ण्यैश्चन्द्री यजति प्प्रचेताः ॥३७॥
ईडितो देवैर्हरिवाँ२॥ऽअभिष्टिराजुह्वानो हविषा शर्द्धमानः ।
पुरन्दरो गोत्त्रभिद्वज्ज्रबाहुरायातु यज्ञमुप नो जुषाणः ॥३८॥
जुषाणो बर्हिर्हरिवान्नऽइन्द्रः प्प्राचीनꣳ सीदत्प्रदिशा पृथिव्याः ।
उरुप्प्रथाः प्प्रथमानꣳ स्योनमादित्त्यैरक्तँवसुभिः सजोषाः ॥३९॥
इन्द्रन्दुरः कवष्ष्यो धावमाना वृषाणँय्यन्तु जनयः सुपत्नीः ।
द्वारो देवीरभितो विश्श्रयन्ताꣳ सुवीरा वीरम्प्रथमाना महोभिः ॥४०॥
उषासानक्ता बृहती बृहन्तम्पयस्वती सुदुघे शूरमिन्द्रम् ।
तन्तुन्ततम्पेशसा सँव्वयन्ती देवानान्देवँय्यजतः सुरुक्मे ॥४१॥
दैव्या मिमाना मनुषः पुरुत्रा होताराविन्द्रम्प्रथमा सुवाचा ।
मूर्द्धन्यज्ञस्य मधुना दधाना प्प्राचीनञ्ज्योतिर्हविषा वृधातः ॥४२॥

तिस्रो देवीर्हविषा वर्द्धमानाऽइन्द्रञ्जुषाणा जनयो न पत्नीः ।
अच्छिन्नन्तन्तुम्पयसा सरस्वतीडा देवी भारती विश्वतूर्त्तिः ॥४३॥
त्वष्टा दधच्छुष्म्ममिन्द्राय वृष्णेपाकोचिष्टुर्य्यशसे पुरूणि ।
वृषा यजन्वृषणम्भूरिरेता मूर्द्धन्यज्ञस्य समनक्तु देवान् ॥४४॥
वनस्पतिरवसृष्टो न पाशैस्त्मन्या समञ्जञ्छमिता न देवः ।
इन्द्रस्य हव्यैर्ज्जठरम्पृणानः स्वदाति यज्ञम्मधुना घृतेन ॥४५॥
स्तोकानामिन्दुम्प्रति शूरऽइन्द्रो वृषायमाणो वृषभस्तुराषाट् ।
घृतप्प्रुषा मनसा मोदमानाः स्वाहा देवाऽअमृता मादयन्ताम् ॥४६॥

॥६॥ आयात्त्विन्द्रोवसऽउप नऽइह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।
वावृधानस्तविषीर्य्यस्य पूर्व्वीर्द्यौर्न्न क्षत्रमभिभूति पुष्यात् ॥४७॥
आ नऽइन्द्रो दूरादा नऽआसादभिष्टिकृदवसे यासदुग्ग्रः ।
ओजिष्ठेभिर्न्नृपतिर्व्वज्ज्रबाहुः सङ्गे समत्सु तुर्व्वणिः पृतन्यून् ॥४८॥
आ नऽइन्द्रो हरिभिर्य्यात्वच्छार्व्वाचीनोवसे राधसे च ।
तिष्ठाति वज्ज्री मघवा विरप्शीमँय्यज्ञमनु नो वाजसातौ ॥४९॥
त्रातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रꣳ हवेहवे सुहवꣳ शूरमिन्द्रम् ।
ह्वयामि शक्रम्पुरुहूतमिन्द्रꣳ स्वस्ति नो मघवा धात्विन्द्रः ॥५०॥
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ२॥ऽअवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः ।
बाधतान्द्वेषोऽअभयङ्कृणोतु सुवीर्य्यस्य पतयः स्याम ॥५१॥
तस्य वयꣳ सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ।
स सुत्रामा स्ववाँ२॥ऽइन्द्रोऽअस्मेऽआराच्चिद्द्वेषः सनुतर्य्युयोतु ॥५२॥
आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्य्याहि मयूररोमभिः ।
मा त्वा केचिन्नियमन्विन्न पाशिनोति धन्वेव ताँ२॥ऽइहि ॥५३॥
एवेदिन्द्रँवृषणँवज्ज्रबाहुँवसिष्ठासोऽअभ्यर्च्चन्त्यर्क्कैः ।
स न स्तुतो वीरवद्धातु गोमद्यूयम्पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥५४॥

॥७॥ समिद्धोऽअग्निरश्विना तप्तो घर्म्मो विराट्सुतः ।
दुहे धेनुः सरस्वती सोमꣳ शुक्रमिहेन्द्रियम् ॥५५॥
तनूपा भिषजा सुतेश्विनोभा सरस्वती ।
मध्वा रजाꣳसीन्द्रियमिन्द्राय पथिभिर्वहान् ॥५६॥

इन्द्रा॒येन्दु॒ꣳ सर॑स्वती॒ नरा॒शꣳसे॑न न॒ग्नहु॑म् ।
अधा॑ताम॒श्विना॒ मधु॑ भेष॒जम्भि॒षजा॑ सु॒ते ॥५७॥
आ॒जु॒ह्वा॒ना॒ सर॑स्व॒तीन्द्रा॑येन्द्रि॒याणि॑ वी॒र्य्य॑म् ।
इडा॑भिर॒श्विना॒विष॒ꣳ समूर्ज्ज॒ꣳ सꣳ र॒यिन्द॑धुः ॥५८॥
अ॒श्विना॒ नमु॑चेः सु॒तꣳ सोम॑ꣳ शु॒क्रम्परि॑स्रुता ।
सर॑स्वती॒ तमाभ॑रद्ब॒र्हिषेन्द्रा॑य॒ पात॑वे ॥५९॥
क॒वष्ष्यो॒ न व्यच॑स्वतीर॒श्विभ्या॒न्न दुरो॒ दिशः॑ ।
इन्द्रो॒ न रोद॑सीऽउ॒भे दु॒हे कामा॒न्त्सर॑स्वती ॥६०॥
उ॒षासा॒नक्त॑म॒श्विना॒ दि॒वेन्द्र॑ꣳ सा॒यमि॑न्द्रि॒यैः ।
स॒ञ्जा॒ना॒ने सु॒पेश॑सा॒ सम॑ञ्जाते॒ सर॑स्वत्या ॥६१॥
पा॒तन्नो॑ऽअश्विना॒ दिवा॑ पा॒हि नक्त॑ꣳ सरस्वति ।
दैव्या॑ होतारा भिषजा पा॒तमिन्द्र॒ꣳ सचा॑ सु॒ते ॥६२॥
ति॒स्रस्त्रे॒धा सर॑स्वत्य॒श्विना॒ भार॒तीडा॑ ।
ती॒व्रम्परि॑स्रुता॒ सोम॒मिन्द्रा॑य सुषु॒वुर्म्मद॑म् ॥६३॥
अ॒श्विना॑ भेष॒जम्मधु॑ भेष॒जन्नः॒ सर॑स्वती ।
इन्द्रे॒ त्वष्टा॒ यशः॒ श्रिय॑ꣳ रू॒पꣳरू॑पमधुः॒ सु॒ते ॥६४॥
ऋ॒तु॒थेन्द्रो॒ वन॒स्पतिः॑ शशमा॒नः प॑रि॒स्रुता॑ ।
की॒लाल॑म॒श्विभ्या॒म्मधु॑ दु॒हे धे॒नुः सर॑स्वती ॥६५॥
गोभि॒र्न्न सोम॑म॒श्विना॒ मास॑रेण परि॒स्रुता॑ ।
सम॑धात॒ꣳ सर॑स्वत्या॒ स्वाहेन्द्रे॑ सु॒तम्मधु॑ ॥६६॥

अ॒श्विना॑ ह॒विरि॑न्द्रि॒यन्नमु॑चेर्द्धि॒या सर॑स्वती ।
आ शु॒क्रमा॑सु॒राद्वसु॑ म॒घमिन्द्रा॑य जभ्रिरे ॥६७॥
यम॒श्विना॒ सर॑स्वती ह॒विषेन्द्र॒मव॑र्द्धयन् ।
स बि॑भेद व॒लम्म॒घन्नमु॑चावासु॒रे सचा॑ ॥६८॥
तमिन्द्र॑म्प॒शवः॑ सचा॒श्विनो॒भा सर॑स्वती ।
दधा॑नाऽअ॒भ्य॑नूषत ह॒विषा॑ य॒ज्ञऽइ॑न्द्रि॒यैः ॥६९॥
यऽइन्द्र॑ऽइन्द्रि॒यन्द॒धुः स॑वि॒ता वरु॑णो॒ भगः॑ ।
स सु॒त्रामा॑ ह॒विष्प॑ति॒र्य्यज॑मानाय सश्चत ॥७०॥

स॒वि॒ता व्वरु॑णो॒ दध॒द्यज॑मानाय दा॒शुषे॑ ।
आद॑त्त॒ नमु॑चे॒र्व्वसु॑ सु॒त्रामा॒ बल॑मिन्द्रि॒यम् ॥७१॥
व्वरु॑णः क्ष॒त्रमि॑न्द्रि॒यम्भगे॑न सवि॒ता श्रिय॑म् ।
सु॒त्रामा॒ यश॑सा॒ बल॒न्दधा॑ना य॒ज्ञमा॑शत ॥७२॥
अ॒श्विना॒ गोभि॑रिन्द्रि॒यमश्वे॑भिर्व्वी॒र्य्य॒म्बल॑म् ।
ह॒विषेन्द्र॒ꣳ सर॑स्वती॒ यज॑मानमवर्द्धयन् ॥७३॥
ता नास॑त्त्या सु॒पेश॑सा॒ हिर॑ण्ण्यवर्त्तनी॒ नरा॑ ।
सर॑स्वती ह॒विष्म॑ती॒न्द्र॒ कर्म्म॑सु नोवत ॥७४॥
ता भि॒षजा॑ सु॒कर्म्म॑णा॒ सा सु॒दुघा॒ सर॑स्वती ।
स व्वृ॑त्र॒हा श॒तक्क्र॑तु॒रिन्द्रा॑य दधुरि॒न्द्रि॒यम् ॥७५॥
य॒वꣳ सु॒राम॑मश्विना॒ नमु॑चावासु॒रे सचा॑ । वि॒पि॒पा॒नाः स॑रस्वती॒न्द्रङ्कर्म्म॑स्वावत ॥७६॥
पु॒त्रमि॑व पि॒तरा॑व॒श्विनो॒भेन्द्रा॒वथुः॒ काव्यै॑र्द॒ꣳस॒नाभिः॑ ।
यत्सु॒रामँ॒व्यपि॑बः॒ शची॑भिः॒ सर॑स्वती त्वा मघवन्न॒भिष्ण्णक् ॥७७॥
यस्मि॒न्नश्वा॑सऽऋष॒भास॑ऽउ॒क्षणो॑ व्व॒शा मे॒षाऽअ॑वसृ॒ष्टास॒ऽआहु॑ताः ।
की॒ला॒ल॒पे सोम॑पृष्ठाय व्वे॒धसे॑ हृ॒दा म॒तिञ्ज॑नय॒ चारु॑म॒ग्नये॑ ॥७८॥
अहा॑व्यग्ने ह॒विरा॒स्ये॑ ते स्रु॒ची॑व घृ॒तञ्च॒म्वी॑व॒ सोमः॑ ।
व्वा॒ज॒सनि॑ꣳ र॒यिम॒स्मे सु॒वीर॑म्प्रश॒स्तन्धे॑हि य॒शस॑म्बृ॒हन्त॑म् ॥७९॥

॥९॥ अ॒श्विना॒ तेज॑सा॒ चक्षुः॑ प्रा॒णेन॒ सर॑स्वती व्वी॒र्य्य॑म् ।
व्वा॒चेन्द्रो॒ बले॒नेन्द्रा॑य दधुरिन्द्रि॒यम् ॥८०॥
गोम॑दू॒ षु णा॑स॒त्त्याश्वा॑वद्यातमश्विना । व्व॒र्त्ती रु॑द्रा नृ॒पाय्य॑म् ॥८१॥
न यत्परो॒ नान्त॑रऽआद॒धर्ष॑द्वृषण्ण्वसू । दुः॒शꣳसो॒ मर्त्त्यो॑ रि॒पुः ॥८२॥
ता न॒ऽआवो॑ढमश्विना र॒यिम्पि॒शङ्ग॑सन्दृशम् । धिष्ण्ण्या॑ व्वरिवो॒विद॑म् ॥८३॥
पा॒व॒का नः॒ सर॑स्वती॒ व्वाजे॑भिर्व्वा॒जिनी॑वती । य॒ज्ञँव्व॑ष्टु धि॒याव॑सुः ॥८४॥
चो॒द॒यि॒त्री सू॒नृता॑नाञ्चे॒त॑न्ती सुमती॒नाम् । य॒ज्ञन्द॑धे॒ सर॑स्वती ॥८५॥
म॒होऽअर्ण्णः॒ सर॑स्वती॒ प्रचे॑तयति के॒तुना॑ । धियो॒ व्विश्वा॒ व्विरा॑जति ॥८६॥
इन्द्राया॑हि चित्रभानो सु॒ताऽइ॒मे त्वा॒यवः॑ । अण्ण्वी॑भि॒स्तना॑ पू॒तासः॑ ॥८७॥
इन्द्राया॑हि धि॒येषि॒तो व्विप्र॑जूतः सु॒ताव॑तः । उप॒ ब्रह्मा॑णि व्वा॒घतः॑ ॥८८॥
इन्द्राया॑हि॒ तूतु॑जान॒ऽउप॒ ब्रह्मा॑णि हरिवः । सु॒ते द॑धिष्व न॒श्चनः॑ ॥८९॥

अश्विना पिबताम्मधु सरस्वत्या सजोषसा ।
इन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा जुषन्ताꣳ सोम्यम्मधु ॥९०॥

॥ इति विंशोऽध्यायः ॥

॥ इति पूर्वविंशतिः ॥

॥ अथोत्तरविंशतिः ॥

अथैकविंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'इमम्मे' इत्यारभ्य (६१) 'त्वामद्य' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिरश्विनौ सरस्वती च ऋषयः । विशेषतश्च—

(१) 'इमम्मे' (२) 'तत्त्वा यामि' इत्यनयोः शुनःशेपः, (३) 'त्वन्नः' (४) 'स त्वम्' इत्यनयोर्वामदेवः, (६) 'सुत्रामाणम्पृथिवीम्' इत्यस्य गयः प्लातः, (८) 'आ नः' इत्यस्य विश्वामित्रः, (९) 'प्र बाहवा' (१०) 'शन्नः' (११) 'वाजेवाजे' इत्येषां वसिष्ठः, (१२) 'समिद्धो अग्निः' इत्यारभ्य (२२) 'स्वाहा यज्ञम्' इत्यन्तानां स्वस्त्यात्रेयः ॥

देवता (१) 'इमम्मे' (२) 'तत्त्वा यामि' इत्यनयोर्वरुणः ।
(३) 'त्वन्नः' (४) 'स त्वम्' इत्यनयोरग्नीवरुणौ ।
(५) 'महीमू षु' (६) 'सुत्रामाणम्पृथिवीम्' इत्यनयोरदितिः ।
(७) 'सुनावमारुहेयम्' इत्यस्य स्वर्ग्या नौः ।
(८) 'आ नः' (९) 'प्र बाहवा' इत्यनयोर्मित्रावरुणौ ।
(१०) 'शन्नः' (११) 'वाजेवाजे' इत्यनयोरश्वः ।
(१२) 'समिद्धो अग्निः' इत्यस्येध्मः ।
(१३) 'तनूनपाच्छुचिव्रतः' इत्यस्य तनूनपान्नराशंसो वा ।
(१४) 'इडाभिरग्निः' इत्यस्येडः ।
(१५) 'सुबर्हिरग्निः' इत्यस्य बर्हिः ।
(१६) 'दुरो देवीः' इत्यस्य द्वारः ।
(१७) 'उषे यह्वी' इत्यस्योषासानक्ता ।
(१८) 'दैव्या होतारा' इत्यस्य दैव्यौ होतारौ ।
(१९) 'तिस्र इडा' इत्यस्य तिस्रो देव्यः ।
(२०) 'त्वष्टा तुरीपः' इत्यस्य त्वष्टा ।
(२१) 'शमिता नः' इत्यस्य वनस्पतिः ।
(२२) 'स्वाहा यज्ञम्' इत्यस्य स्वाहाकृतयः ।
(२३) 'वसन्तेन ऋतुना' (२४) 'ग्रीष्मेण ऋतुना' (२५) 'वर्षाभिर्ऋतुना' (२६) 'शारदेन ऋतुना' (२७) 'हेमन्तेन ऋतुना' (२८) 'शैशिरेण ऋतुना' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।
(२९) 'होता यक्षत्समिधाग्निम्' (३०) 'होता यक्षत्तनूनपात्' (३१) 'होता यक्षन्नराशꣳसम्' (३२) 'होता यक्षदिडेडितः' (३३) 'होता यक्षद्बर्हिः' (३४) 'होता यक्षद्दुरः' (३५) 'होता यक्षत्सुपेशसा' (३६) 'होता यक्षद्दैव्या' (३७) 'होता यक्षत्तिस्रः' (३८) 'होता यक्षत्सुरेतसम्' (३९) 'होता यक्षद्वनस्पतिम्' (४०) 'होता यक्षदग्निम्' इत्येषामश्विसरस्वतीन्द्राः ।
(४१) 'होता यक्षदश्विनौ' 'होता यक्षत्सरस्वतीम्' 'होता यक्षदिन्द्रम्' (४२) 'होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीम्' (४३) 'होता यक्षदश्विनौ छागस्य' (४४) 'होता यक्षत्सरस्वतीम्' (४५) 'होता यक्षदिन्द्रम्' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(४६) 'होता यक्षद्वनस्पतिम्' इत्यस्य यूपः ।

(४७) 'होता यक्षदग्निम्' इत्यस्य स्विष्टकृदग्निः ।

(४८) 'देवम्बर्हिः' (४९) 'देवीर्द्वारः' (५०) 'देवी उषासौ' (५१) 'देवी जोष्ट्री' (५२) 'देवी ऊर्जाहुती' (५३) 'देवा देवानाम्' (५४) 'देवीस्तिस्रः' (५५) 'देव इन्द्रः' (५६) 'देवो देवैः' (५७) 'देवम्बर्हिः' (५८) 'देवो अग्निः' इत्येषामश्विसरस्वतीन्द्राः ।

(५९) 'अग्निमद्य' (६०) 'सूपस्था अद्य' (६१) 'त्वामद्य' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

छन्दः (१) 'इमम्मे' इत्यस्य गायत्री, (२) 'तत्त्वा यामि' इत्यारभ्य (६) 'सुत्रामाणम्पृथिवीम्' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (७) 'सुनावमारुहेयम्' (८) 'आ नः' इत्यनयोर्गायत्री, (९) 'प्र बाहवा' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१०) 'शन्नः' इत्यस्य विराट्, (११) 'वाजेवाजे' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१२) 'समिद्धो अग्निः' इत्यारभ्य (२८) 'शैशिरेण ऋतुना' इत्यन्तानामनुष्टुप् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ इ॒मम्मे॑ व्वरुण श्श्रुधी हव॑मु॒द्या च॑ मृडय । त्वाम॑व॒स्युराच॑के ॥१॥
तत्त्वा॑ यामि॒ ब्रह्म॑णा॒ व्वन्द॑मान॒स्तदा शा॑स्ते॒ यज॑मानो ह॒विर्ब्भि॑÷ ।
अहे॑डमानो व्वरुणे॒ह बो॒ध्युरु॑शꣳस॒ मा न॒ऽआयु॒ः प्प्रमो॑षीः ॥२॥
त्वन्नो॑ऽअग्ने॒ व्वरु॑णस्य व्वि॒द्वान्दे॒वस्य॒ हेडो॒ऽअव॑ यासिसीष्ठाः ।
यजि॑ष्ठो॒ व्वह्नि॑तमः॒ शोशु॑चानो॒ व्विश्वा॒ द्वेषा॑ꣳसि॒ प्प्रमु॑मु॒ग्ध्य॒स्मत् ॥३॥
स त्वन्नो॑ऽअग्नेव॒मो भ॑वो॒ती नेदि॑ष्ठोऽअ॒स्याऽउ॒षसो॒ व्व्युष्टौ॑ ।
अव॑ यक्ष्व नो॒ व्वरु॑णꣳ ररा॑णो व्वी॒हि मृ॑डी॒कꣳ सु॒हवो॑ नऽएधि ॥४॥
म॒हीमू॒ षु मा॒तरꣳ सु॒व्र॒ताना॑मृ॒तस्य॒ पत्नी॒मव॑से हु॒वेम ।
तु॒वि॒क्ष॒त्राम॒जर॑न्तीमु॒रू॒चीꣳ सु॒शर्म्मा॑ण॒मदि॑तिꣳ सु॒प्प्रणी॑तिम् ॥५॥
सु॒त्रामा॑णम्पृथि॒वीन्द्याम॑ने॒हस॑ꣳ सु॒शर्म्मा॑ण॒मदि॑तिꣳ सु॒प्प्रणी॑तिम् ।
दैवी॒न्नाव॑ꣳ स्वरि॒त्राम॑ना॑गस॒मस्र॑वन्ती॒मारु॑हेमा स्व॒स्तये॑ ॥६॥
सु॒नाव॒मारु॑हेय॒मस्र॑वन्ती॒मना॑गसम् । श॒तारि॑त्राꣳ स्व॒स्तये॑ ॥७॥
आ नो॑ मित्रावरुणा घृ॒तैर्ग्गव्यू॑तिमुक्षतम् । मद्ध्वा॒ रजा॑ꣳसि सु॒क्रतू ॥८॥
प्र बा॒हवा॑ सिसृतञ्जी॒वसे॑ न॒ऽआ नो॒ गव्यू॑तिमुक्षतङ्घृ॒तेन॑ ।
आ मा॒ जने॑ श्श्रवयतँय्युवाना श्श्रु॒तम्मे॑ मित्रावरुणा॒ हवे॒मा ॥९॥
शन्नो॑ भवन्तु व्वा॒जिनो॒ हवे॑षु दे॒वता॑ता मि॒तद्र॑वः स्व॒र्क्काः ।
ज॒म्भय॒न्तोहि॒ꣳव्वृक॒ꣳ रक्षा॑ꣳसि॒ सने॑म्म्य॒स्मद्यु॑यव॒न्नमी॑वाः ॥१०॥
व्वाजे॑वाजेवत व्वाजिनो नो॒ धने॑षु व्विप्प्राऽअमृ॒ताऽऋतज्ज्ञाः ।
अ॒स्य मद्ध्व॑÷ पिबत मा॒दय॑द्ध्वन्तृ॒प्प्ता या॑त प॒थिभि॑र्द्देव॒यानैः॑ ॥११॥
॥२॥ समि॑द्धोऽअ॒ग्निः॒ स॒मिधा॒ सुस॑मिद्धो॒ व्वरे॑ण्ण्यः ।
गा॒य॒त्री च्छन्द॑ऽइन्द्रि॒यन्त्र्य॒विर्ग्गौर्व्वयो॑ दधुः ॥१२॥

तनूनपाच्छुचिव्रतस्तनूपाश्च सरस्वती ।
उष्णिहा च्छन्दऽइन्द्रियन्दित्त्यवाड्गौर्व्वयो दधुः ॥१३॥
इडाभिरग्निरीड्यः सोमो देवोऽअमर्त्त्यः ।
अनुष्टुप्छन्दऽइन्द्रियम्पञ्चाविर्गौर्व्वयो दधुः ॥१४॥
सुबर्हिरग्निः पूषण्वान्त्स्तीर्ण्णबर्हिरमर्त्त्यः ।
बृहती च्छन्दऽइन्द्रियन्त्रिवत्सो गौर्व्वयो दधुः ॥१५॥
दुरो देवीर्द्दिशो महीर्ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः ।
पङ्क्तिश्छन्दऽइहेन्द्रियन्तुर्य्यवाड्गौर्व्वयो दधुः ॥१६॥
उषे यह्वी सुपेशसा विश्वे देवाऽअमर्त्त्याः ।
त्रिष्टुप्छन्दऽइहेन्द्रियम्पष्ठवाड्गौर्व्वयो दधुः ॥१७॥
दैव्या होतारा भिषजेन्द्रेण सयुजा युजा ।
जगती च्छन्दऽइन्द्रियमनड्वान्गौर्व्वयो दधुः ॥१८॥
तिस्रऽइडा सरस्वती भारती मरुतो विशः ।
विराट्छन्दऽइहेन्द्रियन्धेनुर्गौर्न्न वयो दधुः ॥१९॥
त्वष्टा तुरीपोऽअद्भुतऽइन्द्राग्नी पुष्टिवर्द्धना ।
द्विपदा च्छन्दऽइन्द्रियमुक्षा गौर्न्न वयो दधुः ॥२०॥
शमिता नो वनस्पतिः सविता प्प्रसुवन्भगम् ।
ककुप्छन्दऽइहेन्द्रियँवशा वेहद्वयो दधुः ॥२१॥
स्वाहा यज्ञँवरुणः सुक्षत्रो भेषजङ्करत् ।
अतिच्छन्दाऽइन्द्रियम्बृहदृषभो गौर्व्वयो दधुः ॥२२॥

वसन्तेनऽऋतुना देवा वसवस्त्रिवृता स्तुताः ।
रथन्तरेण तेजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥२३॥
ग्रीष्मेणऽऋतुना देवा रुद्राः पञ्चदशे स्तुताः ।
बृहता यशसा बलँ हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥२४॥
वर्षाभिर्ऋतुनादित्त्या स्तोमे सप्तदशे स्तुताः ।
वैरूपेण विशौजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥२५॥
शारदेनऽऋतुना देवाऽएकविँशऽऋभव स्तुताः ।
वैराजेन श्रिया श्रियँ हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥२६॥

हे॒म॒न्तेन॑ऽऋ॒तुना॑ दे॒वास्त्रि॑णवे म॒रुत॑ स्तु॒ताः ।
बले॑न॒ शक्व॑रीः॒ सहो॑ ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुः ॥२७॥
शै॒शि॒रेण॑ऽऋ॒तुना॑ दे॒वास्त्र॑यस्त्रि॒ꣳशे॒ऽमृता॑ स्तु॒ताः ।
स॒त्त्येन॑ रे॒वतीः॒ क्ष॒त्रꣳ ह॒विरिन्द्रे॒ वयो॑ दधुः ॥२८॥

॥४॥ होता॑ यक्षत्त्स॒मिधा॒ग्निमि॒डस्प्प॒देऽश्विनेन्द्र॒ꣳ सर॑स्वतीम॒जो धू॒म्म्रो न गो॒धूमैः॒ कुव॑लैर्ब्भेष॒जम्मधु॒ शष्प्पै॒र्न्न तेज॑ऽइन्द्रि॒यम्पयः॒ सोमः॑ परि॒स्रुता॑ घृ॒तम्मधु॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥२९॥

होता॑ यक्ष॒त्तनू॒नपा॒त्त्सर॑स्वती॒मवि॑र्म्मे॒षो न भे॑ष॒जम्प॒था मधु॑मता॒ भर॑न्न॒श्विनेन्द्रा॑य व्वी॒र्य्यम्बद॑रैरुप॒वाका॑भिर्ब्भेष॒जन्तो॒क्मभिः॒ पयः॒ सोमः॑ परि॒स्रुता॑ घृ॒तम्मधु॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३०॥

होता॑ यक्ष॒न्नरा॒शꣳस॒न्न न॒ग्नहु॒म्पति॒ꣳ सुर॑या भेष॒जम्मे॒षः सर॑स्वती भि॒षग्ग्रथो॒ न च॒न्द्र्य॒श्विनो॑र्व्व॒पाऽइन्द्र॑स्य व्वी॒र्य्यम्बद॑रैरुप॒वाका॑भिर्भेष॒जन्तो॒क्मभिः॒ पयः॒ सोमः॑ परि॒स्रुता॑ घृ॒तम्मधु॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३१॥

होता॑ यक्ष॒दिडे॑डि॒तऽआ॒जुह्वा॑नः॒ सर॑स्वती॒मिन्द्र॒म्बले॑न व्व॒र्द्धय॑न्नृष॒भेण॒ गवे॑न्द्रि॒यम॒श्विनेन्द्रा॑य भेष॒जँय्यवैः॒ क॒र्क्कन्धु॑भि॒र्म्मधु॑ ला॒जैर्न्न मास॑र॒म्पयः॒ सोमः॑ परि॒स्रुता॑ घृ॒तम्मधु॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३२॥

होता॑ यक्षद्ब॒र्हिरू॑र्ण्णम्म्रदा भि॒षङ्नास॑त्त्या भि॒षजा॒श्विना॒श्वा॒ शिशु॑मती भि॒षग्ग्धे॒नुः सर॑स्वती भि॒षग्ग्दु॒हऽइन्द्रा॑य भेष॒जम्पयः॒ सोमः॑ परि॒स्रुता॑ घृ॒तम्मधु॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३३॥

होता॑ यक्ष॒द्दुरो॒ दिशः॑ कव॒ष्ष्यो॒ न व्व्यच॑स्वतीर॒श्विभ्या॒न्न दुरो॒ दिश॒ऽइन्द्रो॒ न रोद॑सी॒ दुघे॑ दु॒हे धे॒नुः सर॑स्वत्य॒श्विनेन्द्रा॑य भेष॒जꣳ शु॒क्रन्न ज्ज्योति॑रिन्द्रि॒यम्पयः॒ सोमः॑ परि॒स्रुता॑ घृ॒तम्मधु॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३४॥

होता॑ यक्षत्त्सु॒पेश॑सो॒षे नक्त॒न्दिवा॒श्विना॒ सम॑ञ्जाते॒ सर॑स्वत्या॒ त्त्विषि॒मिन्द्रे॒ न भे॑ष॒जꣳ श्ये॒नो न रज॑सा हृ॒दा श्श्रि॒या न मास॑र॒म्पयः॒ सोमः॑ परि॒स्रुता॑ घृ॒तम्मधु॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३५॥

होता॑ यक्ष॒द्दैव्व्या॒ होता॑रा भि॒षजा॒श्विनेन्द्र॒न्न जागृ॑वि॒ दिवा॒ नक्त॒न्न भे॑ष॒जैः शूष॒ꣳ सर॑स्वती भि॒षक्क्सीसे॑न दु॒हऽइन्द्रि॒यम्पयः॒ सोमः॑ परि॒स्रुता॑ घृ॒तम्मधु॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३६॥

होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न्न भेषजन्त्रयस्त्रिधातवोपसो रूपमिन्द्रे हिरण्ययमश्विनेडा न भारती व्वाचा सरस्वती महऽइन्द्राय दुहऽइन्द्रियम्पयः सोमः परिस्रुता घृतम्मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्य्यज ॥३७॥

होता यक्षत्सुरेतसमृषभन्नर्य्यापसन्त्वष्टारमिन्द्रमश्विना भिषजन्न सरस्वतीमोजो न जूतिरिन्द्रियँव्वृको न रभसो भिषग्ग्यशः सुरया भेषजꣳ श्रिया न मासरम्पयः सोमः परिस्रुता घृतम्मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्य्यज ॥३८॥

होता यक्षद्वनस्प्पतिꣳ शमितारꣳ शतक्क्रतुम्भीमन्न मन्न्युꣳ राजानँव्याग्घ्रन्नमसाश्विना भामꣳ सरस्वती भिषगिन्द्राय दुहऽइन्द्रियम्पयः सोमः परिस्रुता घृतम्मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्य्यज ॥३९॥

होता यक्षदग्निꣳ स्वाहाज्यस्य स्त्तोकानाꣳ स्वाहा मेदसाम्पृथक्क्स्वाहा च्छागमश्विब्भ्याꣳ स्वाहा मेषꣳ सरस्वत्यै स्वाहऽऋषभमिन्द्राय सिꣳहाय सहसऽइन्द्रियꣳ स्वाहाग्निन्न भेषजꣳ स्वाहा सोममिन्द्रियꣳ स्वाहेन्द्रꣳ सुत्रामाणꣳ सवितारँव्वरुणम्भिषजाम्पतिꣳ स्वाहा व्वनस्प्पतिम्प्प्रियम्पाथो न भेषजꣳ स्वाहा देवाऽआज्ज्यपा जुषाणोऽअग्निर्ब्भेषजम्पयः सोमः परिस्रुता घृतम्मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्य्यज ॥४०॥

॥५॥ होता यक्षदश्विनौ च्छागस्य व्वपाया मेदसो जुषेताꣳ हविर्होतर्य्यज । होता यक्षत्सरस्वतीम्मेषस्य व्वपाया मेदसो जुषताꣳ हविर्होतर्य्यज । होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य व्वपाया मेदसो जुषताꣳ हविर्होतर्य्यज ॥४१॥

होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीमिन्द्रꣳ सुत्रामाणमिमे सोमाः सुरामाणश्च्छागैर्न्न मेषैर्ऋषभैः सुताः शष्प्पैर्न्न तोक्क्मभिर्ल्लाजैर्म्महस्वन्तो मदा मासरेण परिष्कृताः शुक्राः पयस्वन्तोमृताः प्प्रस्थिता वो मधुश्च्युतस्तानश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा व्वृत्रहा जुषन्ताꣳ सोम्म्यम्मधु पिबन्तु मदन्तु व्यन्तु होतर्य्यज ॥४२॥

होता यक्षदश्विनौ च्छागस्य हविषऽआत्तामद्य मद्ध्यतो मेदऽउद्भृतम्पुरा द्वेषोब्भ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो घस्तान्नूनङ्घासेऽअज्ज्राणाँय्यवसप्प्रथमानाꣳ सुमत्क्षराणाꣳ शतरुद्द्रियाणामग्निष्ष्वात्तानाम्पीवोपवसनानाम्पार्श्श्वतः श्रोणितः शितामतऽउत्त्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानाङ्करतऽएवाश्विना जुषेताꣳ हविर्होतर्य्यज ॥४३॥

होता यक्षत्सरस्वतीम्मेषस्य हविषऽआवयदद्य मद्ध्यतो मेदऽउद्भृतम्पुरा द्वेषोब्भ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो घसन्नूनङ्घासेऽअज्ज्राणाँय्यवसप्प्रथमानाꣳ सुमत्क्ष-

राणाꣳ शतरुद्द्रियाणामग्ग्निष्ष्वात्तानाम्पीवोपवसनानाम्पार्श्श्वतः श्श्रोणितः शितामुतऽउत्त्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानाङ्करदेवꣳ सरस्वती जुषताꣳ हविर्होतर्य्यज ॥४४॥

होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य हविषऽआवयदद्य मद्ध्यतो मेदऽउद्द्भृतम्पुरा द्द्वेषोब्भ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभो घसन्नूनङ्घासेऽअज्ज्राणाँय्यवसप्प्रथमानाꣳ सुमत्त्क्षराणाꣳ शतरुद्द्रियाणामग्ग्निष्ष्वात्तानाम्पीवोपवसनानाम्पार्श्श्वतः श्श्रोणितः शितामुतऽउत्त्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानाङ्करदेवमिन्द्रो जुषताꣳ हविर्होतर्य्यज ॥४५॥

होता यक्षद्द्वनस्प्पतिमभि हि पिष्ट्टतमया रभिष्ट्ठया रशनयाधित । यत्राश्श्विनोश्च्छागस्य हविषः प्प्रिया धामानि यत्र सरस्वत्त्या मेषस्य हविषः प्प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्यऽऋषभस्य हविषः प्प्रिया धामानि यत्राग्ग्नेः प्प्रिया धामानि यत्र सोमस्य प्प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य सुत्राम्म्णः प्प्रिया धामानि यत्र सवितुः प्प्रिया धामानि यत्र व्वरुणस्य प्प्रिया धामानि यत्र व्वनस्प्पतेः प्प्रिया पाथाꣳसि यत्र देवानामाज्ज्यपानाम्प्रिया धामानि यत्राग्ग्नेर्होतुः प्प्रिया धामानि तत्रैतान्प्प्रस्तुत्त्येवोपस्तुत्त्येवोपावस्स्रक्षद्द्रभीयसऽइव कृत्त्वी करद्देवन्देवो व्वनस्प्पतिर्ज्जुषताꣳ हविर्होतर्य्यज ॥४६॥

होता यक्षदग्ग्निꣳ स्विष्ट्टकृतमयाडग्ग्निरश्श्विनोश्च्छागस्य हविषः प्प्रिया धामान्ययाट्सरस्वत्त्या मेषस्य हविषः प्प्रिया धामान्ययाडिन्द्रस्यऽऋषभस्य हविषः प्प्रिया धामान्ययाडग्ग्नेः प्प्रिया धामान्ययाट्सोमस्य प्प्रिया धामान्ययाडिन्द्रस्य सुत्राम्म्णः प्प्रिया धामान्ययाट्सवितुः प्प्रिया धामान्ययाड्वरुणस्य प्प्रिया धामान्ययाड्वनस्प्पतेः प्प्रिया पाथाꣳस्ययाड्देवानामाज्ज्यपानाम्प्रिया धामानि यक्षदग्ग्नेर्होतुः प्प्रिया धामानि यक्षत्त्स्वम्महिमानमायजतामेज्ज्याऽइषः कृणोतु सोऽअद्ध्वरा जातवेदा जुषताꣳ हविर्होतर्य्यज ॥४७॥

॥६॥ देवम्बर्हिः सरस्वती सुदेवमिन्द्रेऽअश्श्विना ।
तेजो न चक्षुरक्ष्योर्ब्बर्हिषा दधुरिन्द्द्रियँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्व्यन्तु यज ॥४८॥
देवीर्द्द्वारोऽअश्श्विना भिषजेन्द्द्रे सरस्वती ।
प्प्राणन्न व्वीर्य्यन्नसि द्द्वारो दधुरिन्द्द्रियँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्व्यन्तु यज ॥४९॥
देवीऽउषासावश्श्विना सुत्रामेन्द्द्रे सरस्वती ।
बलन्न व्वाचमास्स्यऽउषाब्भ्यान्दधुरिन्द्द्रियँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्व्यन्तु यज ॥५०॥

देवी जोष्ट्री सरस्वत्त्यश्श्विनेन्द्रमवर्द्धयन् ।
श्रोत्रन्न कर्ण्णयोर्य्यशो जोष्ट्रीब्भ्यान्दधुरिन्द्रियँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५१॥

देवीऽऊर्ज्जाहुती दुघे सुदुघेन्द्रे सरस्वत्त्यश्श्विना भिषजावतः ।
शुक्रन्न ज्ज्योति स्त्तनयोराहुती धत्तऽइन्द्रियँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५२॥

देवा देवानाम्भिषजा होताराविन्द्रमश्श्विना ।
व्वषट्कारैः सरस्वती त्त्विषिन्न हृदये मतिꣳ होतृब्भ्यान्दधुरिन्द्रियँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५३॥

देवीस्त्तिस्रस्त्तिस्रो देवीरश्श्विनेडा सरस्वती ।
शूषन्न मद्ध्ये नाब्भ्यामिन्द्राय दधुरिन्द्रियँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५४॥

देवऽइन्द्रो नराशꣳसस्त्रिवरूथः सरस्वत्त्यश्श्विब्भ्यामीयते रथः ।
रेतो न रूपममृतञ्जनित्रमिन्द्राय त्त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि व्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५५॥

देवो देवैर्व्वनस्प्पतिर्हिरण्ण्यपर्ण्णोऽअश्श्विब्भ्याꣳ सरस्वत्त्या सुपिप्पलऽइन्द्राय पच्च्यते मधु । ओजो न जूतिर्ऋषभो न भामँव्वनस्प्पतिर्न्नो दधदिन्द्रियाणि व्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५६॥

देवम्बर्हिर्व्वारितीनामद्ध्वरे स्त्तीर्ण्णमश्श्विब्भ्यामूर्ण्णम्म्रदाः सरस्वत्त्या स्योनमिन्द्र ते सदः । ईशायै मन्न्युꣳ राजानम्बर्हिषा दधुरिन्द्रियँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५७॥

देवोऽअग्निः स्विष्टकृद्देवान्न्यक्षद्यथायथꣳ होताराविन्द्रमश्श्विना व्वाचा व्वाचꣳ सरस्वतीमग्निꣳ सोमꣳ स्विष्टकृत्स्विष्टऽइन्द्रः सुत्रामा सविता व्वरुणो भिषगिष्टो देवो व्वनस्प्पतिः स्विष्टा देवाऽआज्ज्यपाः स्विष्टोऽअग्निरग्निना होता होत्रे स्विष्टकृद्यशो न दधदिन्द्रियमूर्ज्जमपचितिꣳ स्वधाँव्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५८॥

अग्निमद्य होतारमवृणीतायँय्यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशान्बध्नन्नश्श्विब्भ्याञ्छागꣳ सरस्वत्त्यै मेषमिन्द्रायऽऋषभꣳ सुन्वन्नश्श्विब्भ्याꣳ सरस्वत्त्याऽइन्द्राय सुत्राम्म्णे सुरासोमान्त्सूपस्थाऽअद्य ॥५९॥

सूपस्थाऽअद्य देवो व्वनस्प्पतिरभवदश्श्विब्भ्याञ्छागेन सरस्वत्त्यै मेषेणेन्द्रायऽऋषभेणाक्षँस्तान्मेदस्त्तः प्प्रति पचताग्गृभीषतावीवृधन्त पुरोडाशैरपुरश्श्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा सुरासोमाँस्त्वामद्य ॥६०॥

त्वामु॒द्यऽऋ॑षऽआर्षेयऽऋषीणान्नपादवृणीता॒यँय्यज॑मानो ब॒हुभ्य॒ऽआ सङ्ग॑तेभ्य॒ऽए॒ष
मे॑ दे॒वेषु॒ वसु॒ वार्य्याय॑क्ष्यत॒ऽइति॒ ता या दे॒वा दे॑व॒ दाना॒न्यदु॒स्तान्य॑स्म्मा॒ऽआ च॒
शास्स्वा च॑ गुरस्वेषि॒तश्च॑ होत॒रसि भद्र॒वाच्या॑य॒ प्प्रेषि॑तो॒ मानु॑षꣳ सूक्तवा॒काय॑
सू॒क्ता ब्रू॑हि ॥६१॥

॥ इत्येकविंशोऽध्यायः ॥

अथ द्वाविंशोऽध्यायः

षिः (१) 'तेजोसि' इत्यारभ्य (३४) 'एकस्मै स्वाहा' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः । विशेपतश्च—
(२) 'इमामगृभ्णन्' इत्यस्य संवत्सरो यज्ञपुरुषः, (९) 'तत्सवितुः' इत्यस्य विश्वामित्रः, (१०) 'हिरण्यपाणिमूतये' इत्यस्य मेधातिथिः, (१५) 'अग्निंथं स्तोमेन' इत्यस्य सुतम्भरः, (१६) 'स हव्यवाट्' इत्यस्य विश्वामित्रः, (१७) 'अग्निन्दूतम्' इत्यस्य विरूपः, (१८) 'अजीजनो हि' इत्यस्य त्र्यरुणत्रसदस्यू, (२१) 'विश्वो देवस्य' इत्यस्य स्वस्त्यात्रेयः ॥

वता (१) 'तेजोसि' इत्यस्य सौवर्णनिष्कम्, 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता ।
(२) 'इमामगृभ्णन्' इत्यस्य रशना ।
(३) 'अभिधा असि' (४) 'स्वगा त्वा' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ता, 'ब्रह्मन्नश्वम्' इत्यस्य ब्रह्मा, 'तम्बधान' इत्यस्याध्वर्युः ।
(५) 'प्रजापतये त्वा' 'इन्द्राग्निभ्यान्त्वा' 'वायवे त्वा' 'विश्वेभ्यस्त्वा' 'सर्वेभ्यस्त्वा' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'यो अर्वन्तम्' इत्यस्याश्वः, 'परो मर्तः' इत्यस्य (६) 'अग्नये स्वाहा' इत्यादिस्वाहान्तानां दशानाञ्च लिङ्गोक्ता ।
(७) 'हिङ्काराय स्वाहा' इत्यादिस्वाहान्तानाञ्चतुर्विंशतिसंख्यकानाम्, (८) 'यते स्वाहा' इत्यादिस्वाहान्तानाम्पञ्चविंशतिसंख्यकानाञ्चाश्वव्यापाराः ।
(९) 'तत्सवितुः' (१०) 'हिरण्यपाणिम्' (११) 'देवस्य चेततः' (१२) 'सुष्टुतिꣳ सुमतीवृधः' (१३) 'रातिꣳ सत्पतिम्' (१४) 'देवस्य सवितुः' इत्येषां सविता ।
(१५) 'अग्निंथं स्तोमेन' (१६) 'स हव्यवाट्' (१७) 'अग्निन्दूतम्' इत्येषामग्निः ।
(१८) 'अजीजनो हि' इत्यस्य पवमानः ।
(१९) 'विभूर्मात्रा' इत्यस्याश्वः, 'देवा आशापालाः' इत्यस्य देवाः, 'इह रन्तिः' 'इह रमताम्' 'इह धृतिः' 'इह स्वधृतिः' इत्येषामग्निः ।
(२०) 'काय स्वाहा' (२१) 'विश्वो देवस्य' (२२) 'आ ब्रह्मन्' (२३) 'प्राणाय स्वाहा' (२४) 'प्राच्यै दिशे' (२५) 'अद्भ्यः स्वाहा' (२६) 'वाताय स्वाहा' (२७) 'अग्नये स्वाहा' (२८) 'नक्षत्रेभ्यः स्वाहा' (२९) 'पृथिव्यै स्वाहा' (३०) 'असवे स्वाहा' (३१) 'मधवे स्वाहा' (३२) 'वाजाय स्वाहा' (३३) 'आयुर्यज्ञेन' (३४) 'एकस्मै स्वाहा' इत्येषां लिङ्गोक्ता ॥

दः (२) 'इमामगृभ्णन्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (५) 'यो अर्वन्तम्' 'परो मर्त्यः' इत्यनयोः (९) 'तत्सवितुः' इत्यारभ्य (१५) 'अग्निन्दूतम्' इत्यन्तानाञ्च गायत्री, (१८) 'अजीजनो हि' इत्यस्य पिपीलिकमध्या कृतिरनुष्टुप्, (२१) 'विश्वो देवस्य' इत्यस्यानुष्टुप् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

तेजो॑सि शु॒क्रम॒मृत॑मायु॒ष्प्पाऽआयु॑र्म्मे पाहि ।
दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्प्रस॒वे᳚ऽश्विनो॑र्ब्बा॒हुभ्या॒म्पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒माद॑दे ॥१॥

इमामगृभ्णन्नशनामृतस्य पूर्व्वऽआयुषि विदथेषु कव्या ।
सा नोऽअस्मिन्त्सुतऽआबभूवऽऋतस्य सामन्त्सरमारपन्ती ॥२॥
अभिधाऽअसि भुवनमसि यन्तासि धर्त्ता ।
स त्त्वमग्निँर्वैश्श्वानरꣳ सप्प्रथसङ्गच्छ स्वाहाकृतः ॥३॥
स्वगा त्त्वा देवेब्भ्यः प्प्रजापतये ब्रह्मन्नश्श्वम्भन्त्स्यामि देवेब्भ्यः प्प्रजापतये तेन राद्ध्यासम् । तम्बधान देवेब्भ्यः प्प्रजापतये तेन राद्ध्नुहि ॥४॥
प्रजापतये त्त्वा जुष्टम्प्रोक्क्षामीन्द्राग्निब्भ्यान्त्वा जुष्टम्प्रोक्क्षामि वायवे त्त्वा जुष्टम्प्रोक्क्षामि विश्श्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्यो जुष्टम्प्रोक्क्षामि सर्व्वेब्भ्यस्त्वा देवेब्भ्यो जुष्टम्प्रोक्क्षामि । योऽअर्व्वन्तञ्जिघाꣳसति तमब्भ्यमीति वरुणः । परो मर्त्तः परः श्वा ॥५॥

॥२॥ अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहापाम्मोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा वायवे स्वाहा विष्ण्णवे स्वाहेन्द्राय स्वाहा बृहस्प्पतये स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा ॥६॥

॥३॥ हिङ्काराय स्वाहा हिङ्कृताय स्वाहा क्क्रन्दते स्वाहावक्क्रन्दाय स्वाहा प्प्रोथते स्वाहा प्प्रप्प्रोथाय स्वाहा गन्धाय स्वाहा घ्घ्राताय स्वाहा निविष्टाय स्वाहोपविष्टाय स्वाहा सन्दिताय स्वाहा वल्ग्गते स्वाहासीनाय स्वाहा शयानाय स्वाहा स्वपते स्वाहा जाग्ग्रते स्वाहा कूजते स्वाहा प्प्रबुद्धाय स्वाहा विजृम्भमाणाय स्वाहा विचृत्ताय स्वाहा सꣳहानाय स्वाहोपस्थिताय स्वाहायनाय स्वाहा प्प्रायणाय स्वाहा ॥७॥
यते स्वाहा धावते स्वाहोद्द्रावाय स्वाहोद्द्रुताय स्वाहा शूकाराय स्वाहा शूकृताय स्वाहा निषण्णाय स्वाहोत्त्थिताय स्वाहा जवाय स्वाहा बलाय स्वाहा विवर्त्तमानाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहा विधून्वानाय स्वाहा विधूताय स्वाहा शुश्श्रूषमाणाय स्वाहा श्शृण्ण्वते स्वाहेक्क्षमाणाय स्वाहेक्क्षिताय स्वाहा वीक्क्षिताय स्वाहा निमेषाय स्वाहा यदत्ति तस्म्मै स्वाहा यत्पिबति तस्म्मै स्वाहा यन्मूत्रङ्करोति तस्म्मै स्वाहा कुर्व्वते स्वाहा कृताय स्वाहा ॥८॥

॥४॥ तत्सवितुर्व्वरेण्ण्यम्भर्ग्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्प्रचोदयात् ॥९॥
हिरण्ण्यपाणिमूतये सवितारमुपह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ॥१०॥
देवस्य चेततो महीम्प्र सवितुर्हवामहे । सुमतिꣳ सत्त्यराधसम् ॥११॥
सुष्टुतिꣳ सुमतीवृधो रातिꣳ सवितुरीमहे । प्र देवाय मतीविदे ॥१२॥
रातिꣳ सत्त्पतिम्महे सवितारमुपह्वये । आसवन्देववीतये ॥१३॥

देवस्य सवितुर्म्मतिमासवँव्विश्श्वदेव्व्यम् । धिया भगम्मनामहे ॥१४॥
अग्निꣳ स्तोमेन बोधय समिधानोऽअमर्त्त्यम् । हव्व्या देवेषु नो दधत् ॥१५॥
स हव्व्यवाडमर्त्त्यऽउशिग्ग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्द्धिया समृण्ण्वति ॥१६॥
अग्निन्दूतम्पुरो दधे हव्व्यवाहमुपब्ब्रुवे । देवाँ॥ऽआसादयादिह ॥१७॥
अजीजनो हि पवमान सूर्य्यँव्विधारे शक्क्मना पयः ।
गोजीरया रꣳहमाणः पुरन्ध्या ॥१८॥

॥५॥ व्विभूर्म्मात्रा प्प्रभूः पित्राश्श्वोसि हयोस्यत्त्योसि मयोस्यर्व्वासि सप्प्तिरसि व्वाज्ज्यसि व्वृषासि नृमणाऽअसि । ययुर्न्नामासि शिशुर्न्नामास्यादित्त्यानाम्पत्त्वान्विहि देवाऽआशापालाऽएतन्देवेब्भ्योश्श्वम्मेधाय प्प्रोक्षितꣳ रक्षतेह रन्तिरिह रमतामिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ॥१९॥

॥६॥ काय स्वाहा कस्म्मै स्वाहा कतमस्म्मै स्वाहा स्वाहाधिमाधीताय स्वाहा मनः प्प्रजापतये स्वाहा चित्तँव्विज्ज्ञातायादित्त्यै स्वाहादित्त्यै मह्ह्यै स्वाहादित्त्यै सुमृडीकायै स्वाहा सरस्वत्त्यै स्वाहा सरस्वत्त्यै पावकायै स्वाहा सरस्वत्त्यै बृहत्त्यै स्वाहा पूष्ण्णे स्वाहा पूष्ण्णे प्प्रपत्थ्याय स्वाहा पूष्ण्णे नरन्धिषाय स्वाहा त्त्वष्ट्रे स्वाहा त्त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहा व्विष्ण्णवे स्वाहा व्विष्ण्णवे निभूयपाय स्वाहा व्विष्ण्णवे शिपिविष्ट्टाय स्वाहा ॥२०॥
व्विश्श्वो देवस्य नेतुर्म्मर्त्तो व्वुरीत सक्ख्यम् ।
व्विश्श्वो रायऽइषुद्ध्यति द्द्युम्नँव्वृणीत पुष्ष्यसे स्वाहा ॥२१॥

॥७॥ आ ब्ब्रह्मन्ब्ब्राह्मणो ब्ब्रह्मवर्च्चसी जायतामा राष्ट्रे राजन्न्यः शूरऽइषव्योतिव्याधी महारथो जायतान्दोग्ग्ध्री धेनुर्व्वोढानड्वानाशुः सप्प्तिः पुरन्धिर्य्योषा जिष्ण्णू रथेष्ट्ठाः सभेयो युवास्य यजमानस्य व्वीरो जायतान्निकामेनिकामे नः पर्ज्जन्न्यो व्वर्षतु फलवत्त्यो नऽओषधयः पच्च्यन्ताँय्योगक्क्षेमो नः कल्प्पताम् ॥२२॥

॥८॥ प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्व्यानाय स्वाहा चक्क्षुषे स्वाहा श्श्रोत्राय स्वाहा व्वाचे स्वाहा मनसे स्वाहा ॥२३॥

॥९॥ प्राच्च्यै दिशे स्वाहार्व्वाच्च्यै दिशे स्वाहा दक्क्षिणायै दिशे स्वाहार्व्वाच्च्यै दिशे स्वाहा प्प्रतीच्च्यै दिशे स्वाहार्व्वाच्च्यै दिशे स्वाहोदीच्च्यै दिशे स्वाहार्व्वाच्च्यै दिशे स्वाहोर्द्ध्वायै दिशे स्वाहार्व्वाच्च्यै दिशे स्वाहावाच्च्यै दिशे स्वाहार्व्वाच्च्यै दिशे स्वाहा ॥२४॥

॥१०॥ अद्ब्भ्यः स्वाहा व्वार्ब्भ्यः स्वाहोदकाय स्वाहा तिष्ठन्तीब्भ्यः स्वाहा स्रवन्तीब्भ्यः स्वाहा स्यन्दमानाब्भ्यः स्वाहा कूप्प्याब्भ्यः स्वाहा सूद्याब्भ्यः स्वाहा धार्य्याब्भ्यः स्वाहार्ण्णवाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा सरिराय स्वाहा ॥२५॥

॥११॥ व्वाताय स्वाहा धूमाय स्वाहाब्भ्राय स्वाहा मेघाय स्वाहा व्विद्योतमानाय स्वाहा स्तनयते स्वाहावस्प्फूर्ज्जते स्वाहा व्वर्षते स्वाहावव्वर्षते स्वाहोग्ग्रँव्वर्षते स्वाहा शीग्घ्रँव्वर्षते स्वाहोद्गृह्णते स्वाहोद्गृहीताय स्वाहा प्प्रुष्णते स्वाहा शीकायते स्वाहा प्प्रुष्वाब्भ्यः स्वाहा ह्रादुनीब्भ्यः स्वाहा नीहाराय स्वाहा ॥२६॥

॥१२॥ अग्ग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेन्द्राय स्वाहा पृथिव्व्यै स्वाहान्तरिक्क्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा दिग्ग्भ्यः स्वाहाशाब्भ्यः स्वाहोर्व्व्यै दिशे स्वाहार्वाच्च्यै दिशे स्वाहा ॥२७॥

॥१३॥ नक्क्षत्रेब्भ्यः स्वाहा नक्क्षत्रियेब्भ्यः स्वाहाहोरात्रेब्भ्यः स्वाहार्द्धमासेब्भ्यः स्वाहा मासेब्भ्यः स्वाहऽऋतुब्भ्यः स्वाहार्त्तवेब्भ्यः स्वाहा सँव्वत्त्सराय स्वाहा द्यावापृथिवीब्भ्याᳪं स्वाहा चन्द्राय स्वाहा सूर्य्याय स्वाहा रश्मिब्भ्यः स्वाहा व्वसुब्भ्यः स्वाहा रुद्रेब्भ्यः स्वाहादित्त्येब्भ्यः स्वाहा मरुद्ब्भ्यः स्वाहा व्विश्वेब्भ्यो देवेब्भ्यः स्वाहा मूलेब्भ्यः स्वाहा शाखाब्भ्यः स्वाहा व्वनस्प्पतिब्भ्यः स्वाहा पुष्प्पेब्भ्यः स्वाहा फलेब्भ्यः स्वाहौषधीब्भ्यः स्वाहा ॥२८॥

॥१४॥ पृथिव्व्यै स्वाहान्तरिक्क्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्य्याय स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्क्षत्रेब्भ्यः स्वाहाद्ब्भ्यः स्वाहौषधीब्भ्यः स्वाहा व्वनस्प्पतिब्भ्यः स्वाहा परिप्प्लवेब्भ्यः स्वाहा चराचरेब्भ्यः स्वाहा सरीसृपेब्भ्यः स्वाहा ॥२९॥

॥१५॥ असवे स्वाहा व्वसवे स्वाहा व्विभुवे स्वाहा व्विवस्वते स्वाहा गणश्श्रिये स्वाहा गणपतये स्वाहाभिभुवे स्वाहाधिपतये स्वाहा शूषाय स्वाहा सᳪंसर्प्पाय स्वाहा चन्द्राय स्वाहा ज्ज्योतिषे स्वाहा मलिम्म्लुचाय स्वाहा दिवा पतयते स्वाहा ॥३०॥

॥१६॥ मधवे स्वाहा माधवाय स्वाहा शुक्क्राय स्वाहा शुचये स्वाहा नभसे स्वाहा नभस्याय स्वाहेषाय स्वाहोर्ज्जाय स्वाहा सहसे स्वाहा सहस्याय स्वाहा तपसे स्वाहा तपस्याय स्वाहाᳪंहसस्प्पतये स्वाहा ॥३१॥

॥१७॥ व्वाजाय स्वाहा प्प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा क्क्रतवे स्वाहा स्वः स्वाहा मूर्द्ध्ने स्वाहा व्व्यश्नुविने स्वाहान्त्याय स्वाहान्त्याय भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्प्रजापतये स्वाहा ॥३२॥

॥१८॥ आयुर्य्यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा प्प्राणो यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहापानो यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा व्व्यानो यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहोदानो यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा समानो यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा चक्क्षुर्य्यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा श्श्रोत्त्रँय्यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा वाग्ग्यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा मनो यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहात्त्मा यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा ब्ब्रह्मा यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा ज्ज्योतिर्य्यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा स्वर्य्यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा पृष्ट्ठँय्यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा यज्ञो यज्ञेन कल्प्पताꣳ स्वाहा ॥३३॥

॥१९॥ एकस्म्मै स्वाहा द्वाब्भ्याꣳ स्वाहा शताय स्वाहैकशताय स्वाहा व्युष्ट्ट्यै स्वाहा स्वर्ग्गाय स्वाहा ॥३४॥

॥ इति द्वाविंशोऽध्यायः ॥

अथ त्रयोविंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' इत्यारभ्य (६५) 'प्रजापते न' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः। विशेषतश्च—
(१) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' (३) 'यः प्राणतः' इत्यनयोर्हिरण्यगर्भः, (५) 'युञ्जन्ति ब्रध्नम्' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (३२) 'दधिक्राव्णो अकारिषम्' इत्यस्य वामदेव्यो दधिक्रावा, (६५) 'प्रजापते न' इत्यस्य हिरण्यगर्भः ॥

देवता (१) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' इत्यस्य कः।
(२) 'उपयाम॰ प्रजापतये' इत्यस्य प्रजापतिः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः, 'यस्ते' इत्यस्य देवाः।
(३) 'यः प्राणतः' इत्यस्य कः।
(४) 'उपयाम॰ प्रजापतये' इत्यस्य प्रजापतिः, 'एष ते योनिः' इत्यस्य ग्रहः, 'यस्ते' इत्यस्य देवाः।
(५) 'युञ्जन्ति ब्रध्नम्' इत्यस्यादित्यः।
(६) 'युञ्जन्त्यस्य' (७) 'यद्वातः' इत्यनयोरश्वः।
(८) 'वसवस्त्वा' 'रुद्रास्त्वा' 'आदित्यास्त्वा' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'भूर्भुवः स्वः' इत्यस्य क्रमेणाग्निवायुसूर्याः, 'लाजी३ञ्छाची३न्' इत्यस्याश्वः।
(९) 'कः स्वित्' (१०) 'सूर्य एकाकी' (११) 'का स्वित' (१२) 'द्यौरासीत' इत्येषां होता ब्रह्मा च।
(१३) 'वायुष्ट्वा' 'एष स्यः' 'ब्रह्मा कृष्णश्च' 'नमोग्नये' इत्येषां लिङ्गोक्ता।
(१४) 'सꣳशितो रश्मिना' (१५) 'स्वयं वाजिन्' (१६) 'न वा उ' (१७) 'अग्निः पशुः' 'वायुः पशुः' 'सूर्यः पशुः' इत्येषामश्वः।
(१८) 'प्राणाय स्वाहा' 'अपानाय स्वाहा' 'व्यानाय स्वाहा' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'अम्बे अम्बिके' इत्यस्याश्वः।
(१९-२०) 'गणानान्त्वा' 'प्रियाणान्त्वा' 'निधीनान्त्वा' 'आहमजानि' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'स्वर्गे लोके' 'वृषा वाजी' (२१) 'उत्सक्थ्या अवगुदम्' इत्येषामश्वः।
(२२) 'यकासकौ शकुन्तिका' (२३) 'यकोसकौ शकुन्तकः' (२४) 'माता॰ रोहतः' (२५) 'माता॰ क्रीडतः' (२६) 'ऊर्ध्वामेनाम्' (२७) 'ऊर्ध्वमेनम्' (२८) 'यदस्याः' (२९) 'यद्देवासः' (३०) 'यद्धरिणः॰ पशु' (३१) 'यद्धरिणः॰ बहु' इत्येषामध्वर्युकुमार्यादयः।

(३२) 'दधिक्राव्णो अकारिषम्' (३३) 'गायत्री त्रिष्टुप्' (३४) 'द्विपदा याः' (३५) 'महानाम्न्यो रेवत्यः' (३६) 'नार्यस्ते' (३७) 'रजता हरिणीः' (३८) 'कुविदङ्ग यवमन्तः' (३९) 'कस्त्वा' (४०) 'ऋतवस्ते' (४१) 'अर्धमासाः परूꣳषि' (४२) 'दैव्या अध्वर्यवः' (४३) 'द्यौस्ते पृथिवी' (४४) 'शन्ते परेभ्यः' इत्येषामश्वः ।

(४५) 'कः स्वित्' (४६) 'सूर्य एकाकी' (४७) 'किꣳ स्वित्' (४८) 'ब्रह्म सूर्यसमम्' (४९) 'पृच्छामि त्वा' (५०) 'अपि तेषु' (५१) 'केष्वन्तः' (५२) 'पञ्चस्वन्तः' (५३) 'का स्वित्' (५४) 'द्यौरासीत्' (५५) 'क ईमरे' (५६) 'अजारे पिशङ्गिला' (५७) 'कत्यस्य' (५८) 'षडस्य' (५९) 'को अस्य' (६०) 'वेदाहमस्य' (६१) 'पृच्छामि त्वा' (६२) 'इयं वेदिः' इत्येषां होत्रादयः ।

(६३) 'सुभूः स्वयम्भूः' इत्यस्य प्रजापतिः ।

(६४) 'होता यक्षत्' (६५) 'प्रजापते न' इत्यनयोः प्रजापतिः ॥

छन्दः (१) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' (३) 'यः प्राणतः' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (५) 'युञ्जन्ति ब्रध्नम्' (६) 'युञ्जन्त्यस्य' इत्यनयोर्गायत्री, (७) 'यद्वातः' इत्यस्य बृहती, (९) 'कः स्वित्' इत्यारभ्य (१२) 'द्यौरासीत्' इत्यन्तानां (१४) 'सꣳशितो रश्मिना' इत्यस्य चानुष्टुप्, (१५) 'स्वयं वाजिन्' इत्यस्य विराट्, (१६) 'न वा उ' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१८) 'अम्बे अम्बिके' इत्यस्यानुष्टुप्, (२१) 'उत्सक्थ्या अवगुदम्' इत्यस्य गायत्री, (२२) 'यकासकौ शकुन्तिका' इत्यस्यानुष्टुप्, (२३) 'यकोसकौ शकुन्तकः' इत्यस्योपरिष्टाद्बृहती, (२४) 'माता च' इत्यारभ्य (३२) 'दधिक्राव्णो अकारिषम्' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (३३) 'गायत्री त्रिष्टुप्' इत्यस्योष्णिक्, (३४) 'द्विपदा याः' इत्यारभ्य (३७) 'रजता हरिणीः' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (३८) 'कुविदङ्ग यवमन्तः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (३९) 'कस्त्वा' इत्यस्य गायत्री, (४०) 'ऋतवस्ते' इत्यारभ्य (४८) 'ब्रह्म सूर्यसमम्' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (४९) 'पृच्छामि त्वा' इत्यारभ्य (५२) 'पञ्चस्वन्तः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (५३) 'का स्वित्' इत्यारभ्य (५६) 'अजारे पिशङ्गिला' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (५७) 'कत्यस्य' इत्यारभ्य (६२) 'इयं वेदिः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (६३) 'सुभूः स्वयम्भूः' इत्यस्यानुष्टुप्, (६५) 'प्रजापते न' इत्यस्य त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिः३ॐ ॥

॥१॥ हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भः सम॑वर्त्त॒ताग्ग्रे॑ भू॒तस्य॑ जा॒तः पति॒रेक॑ऽआसीत् ।
स दा॑धार पृथि॒वीन्द्यामु॒तेमाङ्कस्म्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ व्विधेम ॥१॥
उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोसि प्प्र॒जाप॑तये त्त्वा॒ जुष्ट॑ङ्गृह्णाम्म्ये॒ष ते॒ योनि॒ः सूर्य्य॑स्त्ते महि॒मा ।
यस्त्ते॑हन्त्सँव्वत्स॒रे म॑हि॒मा स॑म्बभू॒व यस्त्ते॑ व्वा॒याव॒न्तरि॑क्षे महि॒मा स॑म्बभू॒व यस्त्ते॑
दि॒वि सूर्य्ये॑ महि॒मा स॑म्बभू॒व तस्म्मै॑ ते महि॒म्म्ने प्प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ दे॒वेब्भ्य॑ः ॥२॥

॥२॥ यः प्प्रा॑ण॒तो नि॑मिष॒तो म॑हि॒त्त्वैक॒ऽइद्द्राजा॒ जग॑तो ब॒भूव॑ ।
यऽईशे॑ऽअ॒स्य द्वि॒पद॒श्चतु॑ष्प्पद॒ः कस्म्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ व्विधेम ॥३॥
उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोसि प्प्र॒जाप॑तये त्त्वा॒ जुष्ट॑ङ्गृह्णाम्म्ये॒ष ते॒ योनि॑श्च॒न्द्रमा॑स्त्ते महि॒मा ।
यस्त्ते॒ रात्त्रौ॑ सँव्वत्स॒रे म॑हि॒मा स॑म्बभू॒व यस्त्ते॑ पृथि॒व्याम॒ग्नौ म॑हि॒मा स॑म्बभू॒व यस्त्ते॒
नक्ष॑त्त्रेषु च॒न्द्रम॑सि महि॒मा स॑म्बभू॒व तस्म्मै॑ ते महि॒म्म्ने प्प्र॒जाप॑तये दे॒वेब्भ्य॒ः
स्वाहा॑ ॥४॥

॥३॥ यु॒ञ्जन्ति॑ ब्र॒द्ध्नम॑रु॒षञ्चर॑न्तु॒म्परि॑ त॒स्त्थुषः॑ । रोच॑न्ते रोच॒ना दि॒वि ॥५॥
यु॒ञ्जन्त्य॑स्य॒ काम्म्या॒ हरी॒ विप॑क्षसा॒ रथे॑ । शोणा॑ धृ॒ष्ण्णू नृ॒वाह॑सा ॥६॥

यद्वातोऽअपोऽअगनीगन्प्रियामिन्द्रस्य तन्वम् ।
एतꣳ स्तोतरनेन पथा पुनरश्श्वमावर्त्तयासि नः ॥७॥
वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण च्छन्दसा रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन च्छन्दसादित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन च्छन्दसा । भूर्भुवः स्वर्ल्लाजी३ञ्छाची३न्यव्व्ये गव्यऽएतदन्नमत्त देवा ऽएतदन्नमद्धि प्प्रजापते ॥८॥
कः स्विदेकाकी चरति कऽउ स्विज्जायते पुनः ।
किꣳ स्विद्धिमस्य भेषजङ्किम्वावपनम्महत् ॥९॥
सूर्य्यऽएकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः ।
अग्निर्हिमस्य भेषजम्भूमिरावपनम्महत् ॥१०॥
का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किꣳ स्विदासीद्बृहद्वयः ।
का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥११॥
द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्श्वऽआसीद्बृहद्वयः ।
अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥१२॥

॥४॥ वायुष्ट्वा पचतैरवत्वसितग्ग्रीवश्छागैर्न्न्यग्ग्रोधश्चमसैः शल्म्मलिर्वृद्ध्या ।
एष स्य रात्थ्यो वृषा पड्भिश्चतुर्भिरेदगन्ब्ब्रह्मा कृष्ण्णश्च नोवतु नमोग्नये ॥१३॥
सꣳशितो रश्म्मिना रथः सꣳशितो रश्म्मिना हयः ।
सꣳशितोऽअप्प्स्वप्प्सुजा ब्ब्रह्मा सोमपुरोगवः ॥१४॥
स्वयँवाजिँस्तन्वङ्कल्प्पयस्व स्वयँय्यजस्व स्वयञ्जुषस्व ।
महिमा तेन्न्येन न सन्नशे ॥१५॥
न वाऽउऽएतन्म्रियसे न रिष्ष्यसि देवाँ२॥ऽइदेषि पथिभिः सुगेभिः ।
यत्रासते सुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः सविता दधातु ॥१६॥
अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त सऽएतँल्लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः स ते लोको भविष्ष्यति तञ्जेष्ष्यसि पिबैताऽअपः । वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त सऽएतँल्लोकमजयद्यस्मिन्वायुः स ते लोको भविष्ष्यति तञ्जेष्ष्यसि पिबैताऽअपः । सूर्य्यः पशुरासीत्तेनायजन्त सऽएतँल्लोकमजयद्यस्मिन्त्सूर्य्यः स ते लोको भविष्ष्यति तञ्जेष्ष्यसि पिबैताऽअपः ॥१७॥

॥५॥ प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्व्यानाय स्वाहा । अम्बेऽअम्बिकेम्बालिके न मा नयति कश्चन । ससस्स्त्यश्श्वकः सुभद्रिकाङ्काम्पीलवासिनीम् ॥१८॥

ग॒णाना॑न्त्वा ग॒णप॑तिꣳ हवामहे प्प्रि॒याणा॑न्त्वा प्प्रि॒यप॑तिꣳ हवामहे निधी॒नान्त्वा॑ निधि॒प॑तिꣳ हवामहे व्वसो मम ।
आ॒हम॑जानि गर्ब्भ॒धमा त्वम॑जासि गर्ब्भ॒धम् ॥१९॥

ताऽउ॒भौ च॒तुर॑ः प॒दः स॒म्प्रसा॑रयाव स्व॒र्ग्गे लो॒के प्प्रोर्ण्णु॑वाथाँव्वृषा॑ व्वा॒जी रे॑तो॒धा रेतो॑ दधातु ॥२०॥

उत्स॑क्थ्याऽअव॑ गु॒दन्धे॑हि॒ सम॒ञ्जिञ्चा॑रया व्वृषन् । य स्त्री॒णाञ्जी॑वभोज॑नः ॥२१॥
य॒कास॒कौ श॑कुन्ति॒काहल॒गिति॒ व्वञ्च॑ति ।
आह॑न्ति ग॒भे पसो॒ निग॑ल्गलीति॒ धार॑का ॥२२॥
य॒कोस॒कौ श॑कुन्त॒कऽआह॒लगिति॒ व्वञ्च॑ति ।
व्विव॑क्षतऽइव ते॒ मुख॒मद्ध्व॑र्य्यो॒ मा न॒स्त्वम॒भिभा॑षथाः ॥२३॥
मा॒ता च॑ ते पि॒ता च॒ तेग्ग्रँव्वृ॒क्षस्य॑ रोहतः ।
प्रति॑ला॒मीति॑ ते पि॒ता ग॒भे मु॒ष्टिम॑तꣳसयत् ॥२४॥
मा॒ता च॑ ते पि॒ता च॒ तेग्ग्रे॑ व्वृ॒क्षस्य॑ क्क्रीडतः ।
व्विव॑क्षतऽइव ते॒ मुख॒म्ब्रह्म॒न्मा त्वँव्व॑दो ब॒हु ॥२५॥
ऊ॒र्द्ध्वमे॑नामु॒च्छ्रा॑पय गि॒रौ भा॒रꣳ हर॑न्निव ।
अथा॑स्यै॒ मद्ध्य॑मेधताꣴ शी॒ते व्वाते॑ पु॒नन्नि॑व ॥२६॥
ऊ॒र्द्ध्वमे॑नमु॒च्छ्रय॑ताद्गि॒रौ भा॒रꣳ हर॑न्निव । अथा॑स्य॒ मद्ध्य॑मेजतु शी॒ते व्वाते॑ पु॒नन्नि॑व ॥२७॥
यद॑स्याऽअꣳहु॒भेद्याः॑ कृ॒धु स्थू॒लमु॒पात॑सत् ।
मु॒ष्कावि॑दस्याऽएजतो गोश॒फे श॑कु॒लावि॑व ॥२८॥
यद्दे॒वासो॑ ल॒लाम॑गु॒म्प्र व्विष्टी॒मिन॑मावि॒षुः ।
स॒क्थ्ना दे॑दिश्यते॒ नारी॑ स॒त्त्यस्या॑क्षि॒भुवो॑ यथा ॥२९॥
यद्ध॑रि॒णो यव॒मत्ति॒ न पु॒ष्टम्प॒शु मन्य॑ते ।
शू॒द्रा यदर्य्य॑जारा॒ न पोषा॑य धनायति ॥३०॥
यद्ध॑रि॒णो यव॒मत्ति॒ न पु॒ष्टम्ब॒हु मन्य॑ते ।
शू॒द्रो यदर्य्या॑यै जा॒रो न पोष॒मनु॑मन्यते ॥३१॥
द॒धि॒क्क्राव्ण्णो॑ऽअकारिषञ्जि॒ष्ण्णोरश्व॑स्य व्वा॒जिनः॑ ।
सु॒र॒भि नो॒ मुखा॑ कर॒त्प्र ण॒ऽआयू॑ꣴषि तारिषत् ॥३२॥

॥७॥ गा॒य॒त्री त्रि॒ष्टुब्जग॑त्त्यनु॒ष्टुप्प॒ङ्क्त्या स॒ह ।
बृ॒ह॒त्त्यु॒ष्ण्णिहा॑ क॒कुप्प्सू॒चीभि॑ः शम्म्यन्तु त्वा ॥३३॥
द्वि॒प॑दा॒ याश्च॒तु॑ष्प्पदा॒स्त्रि॒प॑दा॒ याश्च॒ षड्ढ॑दाꣳ ।
वि॒च्छ॑न्दा॒ याश्च॒ सच्छ॑न्दाꣳ सू॒चीभि॑ः शम्म्यन्तु त्वा ॥३४॥
म॒हाना॑म्न्यो रे॒वत्त्यो॒ विश्श्वा॒ऽआशा॑ꣳ प्र॒भूव॑रीꣳ ।
मैघी॑र्व्वि॒द्युतो॒ वाच॑ः सू॒चीभि॑ः शम्म्यन्तु त्वा ॥३५॥
ना॒र्य्य॑स्त्ते॒ पत्न्यो॒ लोम॒ विचि॑न्वन्तु मनी॒षया॑ ।
दे॒वाना॒म्पत्न्यो॒ दिश॑ः सू॒चीभि॑ः शम्म्यन्तु त्वा ॥३६॥
र॒ज॒ता हरि॑णीꣳ सीसा॒ युजो॑ युज्ज्यन्ते॒ कर्म्म॑भिꣳ ।
अश्श्व॑स्य वा॒जिन॑स्त्त्व॒चि सिमा॑ꣳ शम्म्यन्तु॒ शम्म्य॑न्तीꣳ ॥३७॥
कु॒विद॒ङ्ग यव॑मन्तो॒ यव॑ञ्चि॒द्यथा॒ दान्त्य॑नुपू॒र्व्वं वि॒यूय॑ ।
इ॒हेहै॑षाङ्कृणु॒हि भोज॑नानि॒ ये ब॒र्हिषो॒ नम॑ऽउक्तिँ॒य्यज॑न्ति ॥३८॥

॥८॥ कस्त्त्वाच्छ्य॑ति॒ कस्त्त्वा॒ वि॒शा॑स्त्ति॒ कस्त्ते॒ गात्रा॑णि शम्म्यति ।
कऽउ॑ ते शमि॒ता क॒विः ॥३९॥
ऋ॒तव॑स्त्तऽऋतु॒था पर्व्व॑ शमि॒तारो॒ विशा॑सतु ।
सँव्व॒त्स॒रस्य॒ तेज॑सा श॒मीभि॑ः शम्म्यन्तु त्वा ॥४०॥
अ॒र्द्ध॒मा॒साः परू॑ꣳषि ते॒ मासा॒ऽआच्छ्य॑न्तु॒ शम्म्य॑न्तꣳ ।
अ॒हो॒रा॒त्राणि॑ म॒रुतो॒ विलि॑ष्टꣳ सूदयन्तु ते ॥४१॥
दैव्व्या॑ऽअद्ध्व॒र्य्यव॑स्त्त्वाच्छ्य॑न्तु॒ वि च॑ शासतु ।
गात्रा॑णि पर्व्व॒शस्त्ते॒ सिमा॑ꣳ कृण्ण्वन्तु॒ शम्म्य॑न्तीꣳ ॥४२॥
द्यौस्त्ते॑ पृथि॒व्व्य॒न्तरि॑क्षँ॒व्वा॒युश्च्छि॒द्रम्पृ॑णातु ते ।
सूर्य्य॑स्त्ते॒ नक्ष॑त्त्रैꣳ स॒ह लो॒कङ्कृ॑णोतु साधु॒या ॥४३॥
शन्ते॒ परे॑भ्यो॒ गात्रे॑भ्य॒ꣳ शम॒स्त्त्ववरे॑भ्यꣳ ।
शम॒स्त्थभ्यो॑ म॒ज्जभ्य॒ꣳ शम्म्व॑स्त्तु त॒न्व्वै तव॑ ॥४४॥

॥९॥ कः स्वि॑देका॒की च॑रति॒ कऽउ॑ स्वि॒ज्जा॒यते॒ पुन॑ः ।
कि॑ꣳ स्वि॑द्धि॒मस्य॑ भेष॒जङ्किम्म्वा॒वप॑नम्म॒हत् ॥४५॥
सूर्य्य॑ऽएका॒की च॑रति च॒न्द्रमा॑ जायते॒ पुन॑ः ।
अ॒ग्निर्हि॒मस्य॑ भेष॒जम्भूमि॑रा॒वप॑नम्म॒हत् ॥४६॥

किꣳ स्वित्सूर्य्यसमञ्ज्योतिः किꣳ समुद्रसमꣳ सरः ।
किꣳ स्वित्पृथिव्यै व्वर्षीयः कस्य मात्रा न व्विद्यते ॥४७॥
ब्रह्म सूर्य्यसमञ्ज्योतिर्द्यौः समुद्रसमꣳ सरः ।
इन्द्रः पृथिव्यै व्वर्षीयान्गोस्तु मात्रा न व्विद्यते ॥४८॥
पृच्छामि त्वा चितये देवसख यदि त्वमत्र मनसा जगन्थ ।
येषु व्विष्णुस्त्रिषु पदेष्वेष्टस्तेषु व्विश्वम्भुवनमाविवेशा३ ॥४९॥
अपि तेषु त्रिषु पदेष्वस्म्मि येषु व्विश्वम्भुवनमाविवेश ।
सद्यः पर्य्येमि पृथिवीमुत द्यामेकेनाङ्गेन दिवोऽअस्य पृष्ठम् ॥५०॥
केष्वन्तः पुरुषऽआविवेश कान्यन्तः पुरुषेऽअर्प्पितानि ।
एतद्ब्रह्मन्नुपवल्हामसि त्वा किꣳ स्विन्नः प्प्रतिवोचास्यत्र ॥५१॥
पञ्चस्वन्तः पुरुषऽआविवेश तान्यन्तः पुरुषेऽअर्प्पितानि ।
एतत्त्वात्र प्प्रतिमन्वानोऽअस्म्मि न मायया भवस्युत्तरो मत् ॥५२॥

॥१०॥ का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किꣳ स्विदासीद्बृहद्वयः ।
का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥५३॥
द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्वऽआसीद्बृहद्वयः ।
अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥५४॥
काऽईमरे पिशङ्गिला काऽईङ्कुरुपिशङ्गिला ।
कऽईमास्कन्दमर्षति कऽईम्पन्थाँव्विसर्प्पति ॥५५॥
अजारे पिशङ्गिला श्वावित्कुरुपिशङ्गिला ।
शशऽआस्कन्दमर्षत्यहिः पन्थाँव्विसर्प्पति ॥५६॥
कत्यस्य व्विष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमासः कतिधा समिद्धः ।
यज्ञस्य त्वा व्विदथा पृच्छमत्र कति होतारऽऋतुशो यजन्ति ॥५७॥
षडस्य व्विष्ठाः शतमक्षराण्यशीतिर्होमाः समिधो ह तिस्रः ।
यज्ञस्य ते व्विदथा प्प्रब्रवीमि सप्त होतारऽऋतुशो यजन्ति ॥५८॥
कोऽअस्य व्वेद भुवनस्य नाभिङ्को द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षम् ।
कः सूर्य्यस्य व्वेद बृहतो जनित्रङ्को व्वेद चन्द्रमसँय्यतोजाः ॥५९॥
व्वेदाहमस्य भुवनस्य नाभिँव्वेद द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्षम् ।
व्वेद सूर्य्यस्य बृहतो जनित्रमथो व्वेद चन्द्रमसँय्यतोजाः ॥६०॥

पृच्छामि त्वा परमन्तम्पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।
पृच्छामि त्वा वृष्ण्णोऽअश्श्वस्य रेतः पृच्छामि व्वाचः परमँव्योम ॥६१॥
इयँव्वेदिꣳ परोऽअन्तः पृथिव्याऽअयँय्यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।
अयꣳ सोमो व्वृष्ण्णोऽअश्श्वस्य रेतो ब्रह्मायँव्वाचः परमँव्योम ॥६२॥

॥११॥ सुभूः स्वयम्भूः प्प्रथमोन्तर्म्महत्त्यर्ण्णवे ।
दधे ह गर्ब्भमृत्त्वियँय्यतो जातः प्प्रजापतिः ॥६३॥
होता यक्षत्प्रजापतिꣳ सोमस्य महिम्न्नः ।
जुषताम्पिबतु सोमꣳ होतर्य्यज ॥६४॥
प्रजापते न त्त्वदेतान्न्यन्न्यो व्विश्श्वा रूपाणि परि ता बभूव ।
यत्त्कामास्ते जुहुमस्तन्नोऽअस्तु व्वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् ॥६५॥

॥ इति त्रयोविंशोऽध्यायः ॥

अथ चतुर्विंशोऽध्यायः

द्रव्यदैवतसंयोगविधायकत्वाद्ब्राह्मणरूपोऽयमध्यायो न मन्त्ररूपः, अत एव यजुःसर्वानुक्रमेऽस्यर्षिदैवतच्छन्दांसि नोक्तानि ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ अश्श्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्प्राजापत्त्याः कृष्ण्णग्ग्रीवऽआग्नेयो रराटे पुरस्त्तात्त्सारस्वती
मेष्ष्यधस्त्ताद्धन्न्वोराश्श्विनावधोरामौ बाह्वोः सौमापौष्ण्णः श्यामो नाब्भ्याꣳ
सौर्य्ययामौ श्श्वेतश्च कृष्ण्णश्च पार्श्श्वयोस्त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ सक्थ्योर्व्वायव्यः
श्श्वेतः पुच्छऽइन्द्राय स्वपस्याय व्वेहद्वैष्ण्णवो व्वामनः ॥१॥
रोहितो धूम्म्ररोहितः कर्क्कन्धुरोहितस्ते सौम्म्या बब्भ्रुररुणबब्भ्रुः शुकबब्भ्रुस्ते
व्वारुणाः शितिरन्ध्रोन्न्यतः शितिरन्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्ते सावित्राः शितिबाहु-
रन्न्यतः शितिबाहुः समन्तशितिबाहुस्ते बार्हस्पत्त्याः पृषती क्क्षुद्रपृषती स्त्थूल-
पृषती ता मैत्रावरुण्ण्यः ॥२॥
शुद्धवालः सर्व्वशुद्धवालो मणिवालस्तऽआश्श्विनाः श्येतः श्येताक्षोरुणस्ते रुद्राय
पशुपतये कर्ण्णा यामाऽअवलिप्ता रौद्रा नभोरूपाः पार्ज्जन्न्याः ॥३॥

पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्द्ध्वपृश्निस्ते मारुताः फल्ग्गूर्ल्लोहितोर्ण्णी पलक्षी ताः सारस्वत्यः प्लीहाकर्ण्णः शुण्ठाकर्ण्णोद्ध्यालोहकर्ण्णस्ते त्वाष्ट्राः कृष्ण्णग्ग्रीवः शितिकक्षोञ्जिसक्थस्तऽऐन्द्राग्नाः कृष्ण्णाञ्जिरल्प्पाञ्जिर्म्महाञ्जिस्तऽउषस्याः ॥४॥ ?

शिल्प्पा वैश्श्वदेव्व्यो रोहिण्ण्यस्त्र्यवयो व्वाचेविज्ज्ञाताऽअदित्त्यै सरूपा धात्रे व्वत्सतर्य्यो देवानाम्पत्नीब्भ्यः ॥५॥

कृष्ण्णग्ग्रीवाऽआग्न्नेयाः शितिब्भ्रवो व्वसूनाꣳ रोहिता रुद्द्राणाꣳ श्वेताऽअवरोकिणऽआदित्त्यानान्नभोरूपाः पार्ज्जन्न्याः ॥६॥

उन्नतऽऋषभो व्वामनस्तऽऐन्द्रावैष्ण्णवाऽउन्नतः शितिबाहुः शितिपृष्ठस्तऽऐन्द्राबार्हस्प्पत्त्याः शुकरूपा व्वाजिनाः कल्म्माषाऽआग्न्निमारुताः श्यामाः पौष्ण्णाः॥७॥

एताऽऐन्द्राग्ना द्विरूपाऽअग्नीषोमीया व्वामनाऽअनड्वाहऽआग्नावैष्ण्णवा व्वशा मैत्रावरुण्ण्योन्न्यतऽएन्न्यो मैत्र्यः ॥८॥

कृष्ण्णग्ग्रीवाऽआग्न्नेया बब्भ्रवः सौम्म्याः श्वेता व्वायव्व्याऽअविज्ज्ञाताऽअदित्त्यै सरूपा धात्रे. व्वत्सतर्य्यो देवानाम्पत्नीब्भ्यः ॥९॥

कृष्ण्णा भौमा धूम्म्राऽआन्तरिक्क्षा बृहन्तो दिव्व्याः शबला वैद्युताः सिद्ध्मास्तारकाः ॥१०॥

॥२॥ धूम्म्रान्व्वसन्तायालभते श्वेतान्ग्ग्रीष्म्माय कृष्ण्णान्व्वर्षाब्भ्योरुणाञ्छरदे पृषतो हेमन्ताय पिशङ्गाञ्छिशिराय ॥११॥

त्र्यवयो गायत्र्यै पञ्चावयस्त्रिष्टुभे दित्त्यवाहो जगत्त्यै त्रिवत्साऽअनुष्टुभे तुर्य्यवाहऽउष्ण्णिहे ॥१२॥

पष्ठवाहो व्विराजऽउक्क्षाणो बृहत्त्याऽऋषभाः ककुभेनड्वाहः पङ्क्त्यै धेनवोतिच्छन्दसे ॥१३॥

कृष्ण्णग्ग्रीवाऽआग्न्नेया बब्भ्रवः सौम्म्याऽउपध्वस्ताः सावित्रा व्वत्सतर्य्यः सारस्वत्यः श्यामाः पौष्ण्णाः पृश्नयो मारुता बहुरूपा वैश्श्वदेवा व्वशा द्यावापृथिवीयाः ॥१४॥

उक्ताः सञ्चराऽएताऽऐन्द्राग्नाः कृष्ण्णा व्वारुणाः पृश्नयो मारुताः कायास्तूपराः ॥१५॥

अग्नयेनीकवते प्प्रथमजानालभते मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यः सवात्त्यान्मरुद्भ्यो

गृहमेधिब्भ्यो बष्किहान्मरुद्भ्य÷ क्रीडिब्भ्य÷ सꣳसृष्टान्मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्योनुसृष्टान् ॥१६॥

उक्ताः सञ्चराऽएताऽऐन्द्राग्न्नाः प्प्राशृङ्गा माहेन्द्रा बहुरूपा वैश्श्वकर्म्मणाः ॥१७॥

धूम्म्रा बब्भ्रुनीकाशाः पितॄणाꣳ सोमवताम्बब्भ्रवो धूम्म्रनीकाशाः पितॄणाम्बर्हिषदाङ्कृष्ण्णा बब्भ्रुनीकाशाः पितॄणामग्निष्ष्वात्तानाङ्कृष्ण्णाः पृषन्तस्त्रैयम्बकाः ॥१८॥

उक्ताः सञ्चराऽएताः शुनासीरीयाः श्वेता व्वायव्व्या÷ श्वेताः सौर्य्याः ॥१९॥

व्वसन्ताय कपिञ्जलानालभते ग्ग्रीष्म्माय कलविङ्कान्वर्षाब्भ्यस्तित्तिरीञ्छरदे व्वर्त्तिका हेमन्ताय ककराञ्छिशिराय व्विककरान् ॥२०॥

॥३॥ समुद्द्राय शिशुमारानालभते पर्ज्जन्न्याय मण्डूकानद्भ्यो मत्त्स्यान्मित्त्राय कुलीपयान्वरुणाय नाक्क्रान् ॥२१॥

सोमाय हꣳसानालभते व्वायवे बलाकाऽइन्द्राग्निब्भ्याङ्क्रुञ्चान्मित्त्राय मद्गून्वरुणाय चक्क्रवाकान् ॥२२॥

अग्ग्नये कुटरूनालभते व्वनस्प्पतिब्भ्यऽउलूकानग्न्नीषोमाब्भ्याञ्चाषानश्श्विब्भ्याम्मयूरान्मित्त्रावरुणाब्भ्याङ्कपोतान् ॥२३॥

सोमाय लबानालभते त्वष्ट्रे कौलीकान्गोषादीर्द्देवानाम्पत्नीब्भ्यः कुलीका देवजामिब्भ्योग्ग्नये गृहपतये पारुष्ण्णान् ॥२४॥

अह्ने पारावतानःलभते रात्र्यै सीचापूरहोरात्त्रयोः सन्धिब्भ्यो जतूर्म्मासेब्भ्यो दात्त्यौहान्त्सँव्वत्सराय महतः सुपर्ण्णान् ॥२५॥

भूम्म्याऽआखूनालभतेन्तरिक्क्षाय पाङ्क्त्रान्दिवे कशान्दिग्ग्भ्यो नकुलान्बब्भ्रुकानवान्तरदिशाब्भ्य÷ ॥२६॥

व्वसुब्भ्यऽऋश्श्यानालभते रुद्द्रेब्भ्यो रुरूनादित्त्येब्भ्यो न्न्यङ्कून्विश्श्वेब्भ्यो देवेब्भ्य÷ पृषतान्त्साद्ध्येब्भ्य÷ कुलुङ्गान् ॥२७॥

ईशानाय परस्वतऽआलभते मित्त्राय गौरान्वरुणाय महिषान्बृहस्प्पतये गवयाँस्त्वष्ट्रऽउष्ट्रान् ॥२८॥

प्प्रजापतये पुरुषान्हस्त्तिनऽआलभते व्वाचे प्प्लुषीँश्चक्क्षुषे मशकाञ्छ्रोत्त्राय भृङ्गाः ॥२९॥

प्प्रजापतये च व्वायवे च गोमृगो व्वरुणायारण्ण्यो मेषो यमाय कृष्ण्णो मनुष्ष्यराजाय मर्क्कट÷ शार्द्दूलाय रोहिदृषभाय गवयी क्षिप्प्रश्श्येनाय व्वर्त्तिका नीलङ्ग्गोः क्क्रिमि÷ समुद्द्राय शिशुमारो हिमवते हस्त्ती ॥३०॥

॥४॥ मयुः प्प्राजापत्त्यऽउलो हलिक्ष्णो वृषदꣳशस्त्ते धात्त्रे दिशाङ्कङ्को धुङ्क्षाग्ग्नेयी
कलविङ्को लोहिताहिः पुष्क्करसादस्त्ते त्त्वाष्ट्रो वाचे क्रुञ्चः ॥३१॥
सोमाय कुलुङ्गऽआरण्ण्योजो नकुलः शका ते पौष्ण्णाः क्क्रोष्टा मायोरिन्द्रस्य
गौरमृगः पिद्वो न्न्यङ्कुः कक्कुटस्त्तेनुमत्त्यै प्प्रतिश्श्रुत्त्कायै चक्क्रवाकः ॥३२॥
सौरी बलाका शार्ग्गः सृजयः शयाण्डकस्त्ते मैत्त्राः सरस्वत्त्यै शारिः पुरुषवाक्श्वा-
विद्भौमी शार्दूलो वृकः पृदाकुस्त्ते मन्न्यवे सरस्वते शुकः पुरुषवाक् ॥३३॥
सुपर्ण्णः पार्ज्जन्न्यऽआतिर्व्वाहसो दर्व्विदा ते वायवे बृहस्प्पतये वाचस्प्पतये पैङ्गराजो-
लजऽआन्तरिक्क्षः प्प्लवो मद्गुर्म्मत्त्स्यस्त्ते नदीपतये द्यावापृथिवीयः कूर्म्मः ॥३४॥
पुरुषमृगश्चन्द्रमसो गोधा कालका दार्व्वाघाटस्त्ते वनस्प्पतीनाङ्कृकवाकुः सावित्त्रो
हꣳसो वातस्य नाक्क्रो मकरः कुलीपयस्त्तेकूपारस्य ह्रियै शल्ल्यकः ॥३५॥
एण्ण्यह्नो मण्डूको मूषिका तित्तिरिस्त्ते सर्प्पाणाँल्लोपाशऽआश्श्विनः कृष्ण्णो रात्र्याऽ
ऋक्षो जतूः सुषिलीका तऽइतरजनानाञ्जहका वैष्ण्णवी ॥३६॥
अन्न्यवापोर्द्धमासानामृश्श्यो मयूरः सुपर्ण्णस्त्ते गन्धर्व्वाणामपामुद्रो मासाङ्कश्श्यपो
रोहित्त्कुण्डृणाची गोलत्तिका तेप्प्सरसाम्मृत्त्यवेसितः ॥३७॥
वर्षाहूर्ऋतूनामाखुः कशो मान्थालस्त्ते पितॄणाम्बलायाजगरो वसूनाङ्कपिञ्जलः कपो-
तऽउलूकः शशस्त्ते निर्ऋत्त्यै वरुणायारण्ण्यो मेषः ॥३८॥
श्वित्रऽआदित्त्यानामुष्ट्रो घृणीवान्वार्ध्रीणसस्त्ते मत्त्याऽअरण्ण्याय सृमरो रुरू रौद्रः
क्वयिः कुटरुर्दात्त्यौहस्त्ते वाजिनाङ्कामाय पिकः ॥३९॥
खड्गो वैश्श्वदेवः श्वा कृष्ण्णः कर्ण्णो गर्दभस्तरक्क्षुस्त्ते रक्क्षसामिन्द्राय सूकरः सिꣳहो मारुतः कृकलासः पिप्प्पका शकुनिस्त्ते शरव्व्यायै विश्श्वेषान्देवानाम्पृषतः ॥४०॥

॥ इति चतुर्विंशोऽध्यायः ॥

अथ पञ्चविंशोऽध्यायः

पृथिवीन्त्वचेत्येतत्पर्यन्तः शादन्दद्भिरित्ययमध्यायो विधायकत्वाद्ब्राह्मणमेव न मन्त्राः । अत एव यजुःसर्वानुक्रमेऽपि तावतोंशस्यर्षिदैवतच्छन्दांसि नोक्तानि । अवशिष्टांशस्य प्रदर्श्यन्ते—

ऋषिः (९) 'जुम्बकाय स्वाहा' इत्यारभ्य (४७) 'तन्त्वा' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः । विशेषतश्च—
(९) 'जुम्बकाय स्वाहा' इत्यस्यौदन्यो मुण्डिभः, (१०) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' (११) 'यः प्राणतः' (१२) 'यस्येमे' (१३) 'य आत्मदा' इत्येषां प्राजापत्यो हिरण्यगर्भः, (१४) 'आ नः' इत्यारभ्य (२३) 'अदितिर्द्यौः' इत्यन्तानां गोतमः, (२४) 'मा नः' इत्यारभ्य (४५) 'सुगव्यन्नः' इत्यन्तानां दीर्घतमाः, (४६) 'इमा नु' इत्यस्याप्त्यो

भुवनः, भौवनः साधनो वा, (४७) 'अग्ने त्वम्' 'वसुरग्निः' 'तन्त्वा' इत्येषां क्रमेण बन्धुः सुबन्धुः श्रुतबन्धुश्च ॥

देवता (९) 'जुम्बकाय स्वाहा' इत्यस्य वरुणः ।

(१०) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' (११) 'यः प्राणतः' (१२) 'यस्येमे' (१३) 'य आत्मदाः' इत्येषां कः ।

(१४) 'आ नः' (१५) 'देवानाम्भद्रा' (१६) 'तान्पूर्वया' (१७) 'तन्नो वातः' (१८) 'तमीशानम्' (१९) 'स्वस्ति नः' (२०) 'पृषदश्वा मरुतः' (२१) 'भद्रङ्कर्णेभिः' (२२) 'शतमिन्नु' (२३) 'अदितिर्द्यौः' इत्येषां विश्वे देवाः ।

(२४) 'मा नः' (२५) 'यन्निर्णिजा' (२६) 'एषच्छागः' (२७) 'यद्धविष्यम्' (२८) 'होताध्वर्युः' (२९) 'यूपव्रस्का' (३०) 'उप प्रागात्' (३१) 'यद्वाजिनः' (३२) 'यदश्वस्य' (३३) 'यदूवध्यम्' (३४) 'यत्ते गात्रात्' (३५) 'ये वाजिनम्' (३६) 'यन्नीक्षणम्' (३७) 'मा त्वाग्निः' (३८) 'निक्रमणन्निषदनम्' (३९) 'यदश्वाय' (४०) 'यत्ते सादे' (४१) 'चतुस्त्रिꣳशद्वाजिनः' (४२) 'एकस्त्वष्टुः' (४३) 'मा त्वा' (४४) 'न वा उ' (४५) 'सुगव्यन्नः' इत्येषामश्वः ।

(४६) 'इमा नु' (४७) 'अग्ने त्वम्' 'तन्त्वा' इत्येषां विश्वे देवाः ।

छन्दः (९) 'जुम्बकाय स्वाहा' इत्यस्य द्विपदा यजुर्गायत्री, (१०) 'हिरण्यगर्भः समवर्तत' इत्यारभ्य (१३) 'य आत्मदा' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (१४) 'आ नः' इत्यारभ्य (१८) 'तमीशानम्' इत्यन्तानां जगती, (१९) 'स्वस्ति नः' इत्यस्य विराट्स्थाना, (२०) 'पृषदश्वा मरुतः' इत्यस्य जगती, (२१) 'भद्रङ्कर्णेभिः' इत्यारभ्य (२५) 'यन्निर्णिजा' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (२६) 'एषच्छागः' इत्यस्य जगती, (२७) 'यद्धविष्यम्' (२८) 'होताध्वर्युः' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (२९) 'यूपव्रस्का' इत्यस्य जगती, (३०) 'उप प्रागात्' इत्यारभ्य (४५) 'सुगव्यन्नः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (४६) 'इमा नु' इत्यादित्रयाणां (४७) 'अग्ने त्वम्' इत्यादित्रयाणाञ्च द्विपदा विराट् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ शादन्दद्भिरवकान्दन्तमूलैर्मृदम्बर्स्वैस्तेगान्दꣳष्ट्राब्भ्याꣳ सरस्वत्याऽअग्ग्रजिह्व ञ्जिह्वायाऽउत्सादमवक्क्रन्देन तालु व्वाजꣳ हनुब्भ्यामपऽआस्येन व्वृषणमाण्डाब्भ्यामादित्त्याँश्मश्श्रुभिः पन्थानम्भ्रूब्भ्यान्द्यावापृथिवी व्वर्त्तोब्भ्याँव्विद्युतङ्कनीनकाब्भ्याꣳ शुक्लाय स्वाहा कृष्ष्णाय स्वाहा पार्य्याणि पक्ष्माण्ण्यवार्य्याऽइक्षवोऽवार्य्याणि पक्ष्माणि पार्य्याऽइक्षवः ॥१॥

॥२॥ व्वातम्प्राणेनापानेन नासिकेऽउपयाममधरेणौष्ठेन सदुत्तरेण प्प्रकाशेनान्तरमनूकाशेन बाह्यन्निवेष्प्यम्मूर्द्ध्ना स्त्तनयित्त्नुन्निर्ब्बाधेनाशनिम्मस्त्तिष्क्केण व्विद्युतङ्कनीनकाब्भ्याङ्कर्ण्णाब्भ्याꣳ श्रोत्रꣳ श्रोत्राब्भ्याङ्कर्ण्णौ तेदनीमधरकण्ठेनापः शुष्ष्ककण्ठेन चित्तम्मन्न्याभिरदितिꣳ शीर्ष्ष्णा निर्ऋतिन्निर्जर्जल्प्येन शीर्ष्ष्णा सङ्क्रोशैः प्प्राणान्रेष्ष्माणꣳ स्तुपेन ॥२॥

॥३॥ मशकान्केशैरिन्द्रꣳ स्वपसा व्वहेन बृहस्प्पतिꣳ शकुनिसादेन कूर्म्माञ्छफैराक्क्रमणꣳ स्थूराब्भ्यामृक्षलाभिः कपिञ्जलाञ्जवञ्जङ्घाब्भ्यामद्ध्वानम्बाहुब्भ्याञ्जाम्बीलेनारण्ण्यमग्ग्निमतिरुग्ग्भ्याम्पूषणन्दोब्भ्यामश्श्विनावꣳसाब्भ्याꣳ रुद्द्रꣳ रोराब्भ्याम् ॥३॥

॥४॥ अग्नेः पक्षतिर्व्वायोर्न्निपक्षतिरिन्द्रस्य तृतीया सोमस्य चतुर्त्थ्यदित्यै पञ्चमीन्द्राण्ण्यै षष्ठी मरुताꣳ सप्तमी बृहस्प्पतेरष्टम्म्यर्य्यम्म्णो नवमी धातुर्द्दशमीन्द्रस्यैकादशी व्वरुणस्य द्वादशी यमस्य त्रयोदशी ॥४॥

॥५॥ इन्द्राग्न्योः पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिर्म्मित्रस्य तृतीयापाञ्चतुर्त्थी निर्ऋत्यै पञ्चम्म्यग्नीषोमयोः षष्ठी सर्प्पाणाꣳ सप्तमी व्विष्णोरष्टमी पूष्णो नवमी त्वष्टुर्द्दशमीन्द्रस्यैकादशी व्वरुणस्य द्वादशी यम्म्यै त्रयोदशी द्यावापृथिव्योर्द्दक्षिणम्पार्श्वँव्विश्वेषान्देवानामुत्तरम् ॥५॥

॥६॥ मरुताꣳ स्कन्धा व्विश्वेषान्देवानाम्प्रथमा कीकसा रुद्राणान्द्वितीयादित्यानान्तृतीया व्वायोः पुच्छमग्नीषोमयोर्ब्भासदौ क्रुञ्चौ श्श्रोणिब्भ्यामिन्द्राबृहस्प्पतीऽऊरुब्भ्याम्मित्रावरुणावल्ग्गाब्भ्यामाक्क्रमणꣳ स्थूराब्भ्याम्बलङ्कुष्ठाब्भ्याम् ॥६॥

॥७॥ पूषणँव्वनिष्ठुनान्धाहीन्त्स्थूलगुदया सर्प्पान्गुदाभिर्व्विह्रुतऽआन्त्रैरपो व्वस्तिना व्वृषणमाण्डाब्भ्याँव्वाजिनꣳ शेपेन प्प्रजाꣳ रेतसा चाषान्पित्तेन प्प्रदरान्पायुना कूश्म्माञ्छकपिण्डैः ॥७॥

॥८॥ इन्द्रस्य क्क्रोडोदित्यै पाजस्यन्दिशाञ्जत्रवोदित्यै भसज्जीमूतान्हृदयौपशेनान्तरिक्षम्पुरीतता नभऽउदर्य्येण चक्क्रवाकौ मतस्नाब्भ्यान्दिवँव्वृक्काब्भ्याङ्गिरीन्प्लाशिभिरुपलान्प्लीह्ना व्वल्म्मीकान्क्लोमभिर्ग्लौभिर्ग्गुल्म्मान्हिराभिः स्रवन्तीर्ह्रदान्कुक्षिब्भ्याꣳ समुद्रमुदरेण व्वैश्वानरम्भस्म्मना ॥८॥

॥९॥ व्विधृतिन्नाब्भ्या घृतꣳ रसेनापो यूष्ण्णा मरीचीर्व्विप्प्रुड्भिर्न्नीहारमूष्म्मणा शीनँव्वसया प्प्रुष्ष्वाऽअश्श्रुभिर्ह्रादुनीर्द्दूषीकाभिरस्न्ना रक्षाꣳसि चित्राण्ण्यङ्गैर्न्नक्षत्राणि रूपेण पृथिवीन्त्वचा जुम्बकाय स्वाहा ॥९॥

॥१०॥ हिरण्ण्यगर्ब्भः समवर्त्तताग्ग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसीत् ।
स दाधार पृथिवीन्द्यामुतेमाङ्कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥१०॥
यः प्प्राणतो निमिषतो महित्त्वैकऽइद्राजा जगतो बभूव ।
यऽईशेऽअस्य द्विपदश्चतुष्प्पदः कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥११॥
यस्येमे हिमवन्तो महित्त्वा यस्य समुद्रꣳ रसया सहाहुः ।
यस्येमाः प्प्रदिशो यस्य बाहू कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥१२॥
यऽआत्त्मदा बलदा यस्य व्विश्वऽउपासते प्प्रशिषँय्यस्य देवाः ।
यस्य छायामृतँय्यस्य मृत्त्युः कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥१३॥

॥११॥ आ नो॑ भ॒द्राः क्क्रत॑वो यन्तु वि॒श्श्वतो॒ऽद॑ब्धासो॒ऽअप॑रीतास॒ऽउ॒द्भिदः॑ ।
दे॒वा नो॒ यथा॒ सद॒मिद्वृ॒धेऽअस॒न्नप्प्रा॑युवो रक्क्षि॒तारो॑ दि॒वेदि॑वे ॥१४॥
दे॒वाना॑म्भ॒द्रा सु॑म॒तिर्ऋ॑जूय॒तान्दे॒वाना॒ꣳ रा॒तिर॒भि नो॒ निव॑र्त्तताम् ।
दे॒वाना॑ꣳ स॒क्ख्यमुप॑सेदिमा व्व॒यन्दे॒वा न॒ऽआयुः॒ प्प्रति॑रन्तु जी॒वसे॑ ॥१५॥
तान्पूर्व्व॑या नि॒विदा॑ हूमहे व्व॒यम्भग॑म्मि॒त्रमदि॑तिन्दक्क्षम॒स्स्रिध॑म् ।
अ॒र्य्य॒मण॒ँव्वरु॑ण॒ꣳ सोम॑म॒श्श्विना॒ सर॑स्वती नः सु॒भगा॒ मय॑स्क्करत् ॥१६॥
तन्नो॒ व्वातो॑ मयो॒भु व्वा॑तु भेष॒जन्तन्मा॒ता पृ॑थि॒वी तत्पि॒ता द्यौः ।
तद्ग्रावा॑णः सोम॒सुतो॑ मयो॒भुव॒स्तद॑श्श्विना शृणुतन्धिष्ण्ण्या यु॒वम् ॥१७॥
तमीशा॑न॒ञ्जग॑तस्त॒स्त्थुष॒स्प्पति॑न्धियञ्जि॒न्न्वमव॑से हूमहे व्व॒यम् ।
पू॒षा नो॒ यथा॒ व्वेद॑सा॒मस॑द्वृ॒धे र॑क्क्षि॒ता पा॒युरद॑ब्धः स्व॒स्त्तये॑ ॥१८॥
स्व॒स्त्ति न॒ऽइन्द्रो॑ व्वृ॒द्धश्श्र॑वाः स्व॒स्त्ति नः॑ पू॒षा वि॒श्श्ववे॑दाः ।
स्व॒स्त्ति न॒स्तार्क्क्ष्यो॒ऽअरि॑ष्ट्टनेमिः स्व॒स्त्ति नो॒ बृह॒स्प्पति॑र्द्दधातु ॥१९॥
पृष॑दश्श्वा म॒रुतः॒ पृश्नि॑मातरः शुभँ॒य्यावा॑नो वि॒दथे॑षु॒ जग्ग्मयः॑ ।
अ॒ग्नि॒जि॒ह्वा मन॑वः॒ सूर॑चक्क्षसो॒ व्विश्श्वे॑ नो दे॒वाऽअव॒साग॑मन्नि॒ह ॥२०॥
भ॒द्रङ्कर्ण्णे॑भिः शृणुयाम देवा भ॒द्रम्प॑श्श्येमा॒क्क्षभि॒र्य्यज॑त्राः ।
स्थि॒रैरङ्गै॑स्तुष्ट्टु॒वाꣳस॑स्त॒नूभि॒र्व्यशे॑महि दे॒वहि॑तँ॒य्यदायुः॑ ॥२१॥
श॒तमिन्नु श॒रदो॒ऽअन्ति॑ देवा॒ यत्रा॑ नश्च॒क्रा ज॒रस॑न्त॒नूना॑म् ।
पु॒त्रासो॒ यत्र॑ पि॒तरो॒ भव॑न्ति॒ मा नो॑ म॒द्ध्या री॑रिषता॒युर्ग्गन्तोः॑ ॥२२॥
अदि॑ति॒र्द्यौरदि॑तिर॒न्तरि॑क्क्षम॒दिति॑र्म्मा॒ता स पि॒ता स पु॒त्रः ।
व्विश्श्वे॑ दे॒वाऽअदि॑तिः॒ पञ्च॒ जना॒ऽअदि॑तिर्ज्जा॒तमदि॑ति॒र्ज्जनि॑त्त्वम् ॥२३॥

॥१२॥ मा नो॑ मि॒त्रो व्वरु॑णोऽअर्य्य॒मायुरिन्द्र॑ऽऋभु॒क्क्षा म॒रुतः॒ परि॑क्ख्यन् ।
यद्वा॒जिनो॑ दे॒वजा॑तस्य॒ सप्तेः॑ प्प्रव॒क्क्ष्यामो॑ वि॒दथे॑ व्वी॒र्य्याणि ॥२४॥
यन्नि॒र्ण्णिजा॒ रेक्क्ण॑सा॒ प्प्रावृ॑तस्य रा॒तिङ्गृ॑भी॒ताम्मु॑ख॒तो नय॑न्ति ।
सुप्प्रा॑ङ॒जो मेम्म्य॑द्वि॒श्श्वरू॑पऽइन्द्रापू॒ष्ण्णोः प्प्रि॒यमप्प्ये॑ति॒ पाथः॑ ॥२५॥
ए॒ष च्छागः॑ पु॒रोऽअश्श्वे॑न व्वा॒जिना॑ पू॒ष्ण्णो भा॒गो नी॑यते व्वि॒श्श्वदे॑व्व्यः ।
अ॒भि॒प्प्रि॒यँ॒य्यत्पु॑रो॒डाश॒मर्व्व॑ता॒ त्वष्ट्टेदे॑नꣳ सौश्श्रव॒साय॒ जिन्न्व॑ति ॥२६॥
यद्ध॒विष्ष्य॑मृतु॒शो दे॑व॒यान॒न्त्रिर्म्मा॑नु॒षाः पर्य्यश्श्व॒न्नय॑न्ति ।
अत्रा॑ पू॒ष्ण्णः प्प्र॑थ॒मो भा॒गऽए॑ति य॒ज्ञन्दे॒वेब्भ्यः॑ प्प्रतिवे॒दय॑न्न॒जः ॥२७॥

होताद्ध्वर्य्युरावयाऽअग्निमिन्धो ग्ग्रावग्ग्राभऽउत शꣳस्ता सुविप्प्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरङ्कृतेन स्विष्ट्टेन वक्क्षणाऽआपृणद्ध्वम् ॥२८॥
यूपव्व्रस्क्काऽउत ये यूपवाहाश्च्चषालँय्येऽअश्श्वयूपाय तक्क्षति ।
ये चार्व्वते पचनꣳ सम्भरन्त्युतो तेषामभिगूर्त्तिर्न्नऽइन्न्वतु ॥२९॥
उपप्प्रागात्त्सुमन्न्मेधायि मन्न्म देवानामाशाऽउप वीतपृष्ठः ।
अन्न्वेनँव्विप्प्राऽऋषयो मदन्ति देवानाम्पुष्ट्टे चकृमा सुबन्धुम् ॥३०॥
यद्वाजिनो दाम सन्दानमर्व्वतो या शीर्षण्ण्या रशना रज्जुरस्य ।
यद्वा घास्य प्प्रभृतमास्स्ये तृणꣳ सर्व्वा ता तेऽअपि देवेष्ष्वस्तु ॥३१॥

॥१३॥ यदश्श्वस्य क्क्रविषो मक्क्षिकाश यद्वा स्वरौ स्वधितौ रिप्प्तमस्त्ति ।
यद्धस्तयोः शमितुर्य्यन्नखेषु सर्व्वा ता तेऽअपि देवेष्ष्वस्तु ॥३२॥
यदूवद्ध्यमुदरस्यापवाति यऽआमस्य क्क्रविषो गन्धोऽअस्त्ति ।
सुकृता तच्छमितारः कृण्ण्वन्तूत मेधꣳ शृतपाकम्पचन्तु ॥३३॥
यत्ते गात्रादग्निना पच्यमानादभि शूलन्निहतस्यावधावति ।
मा तद्भूम्म्यामाश्श्रिषन्मा तृणेषु देवेब्भ्यस्तदुशद्भ्यो रातमस्त्तु ॥३४॥
ये वाजिनम्परिपश्श्यन्ति पक्क्वँय्यऽईमाहुः सुरभिर्न्निर्हरेति ।
ये चार्व्वतो माꣳसभिक्क्षामुपासतऽउतो तेषामभिगूर्त्तिर्न्नऽइन्न्वतु ॥३५॥
यन्नीक्क्षणम्माँस्पचन्न्याऽउखाया या पात्राणि यूष्ण्णऽआसेचनानि ।
ऊष्म्मण्ण्यापिधाना चरूणामङ्काः सूनाः परिभूषन्त्यश्श्वम् ॥३६॥
मा त्वाग्निर्द्ध्वनयीद्धूमगन्धिर्म्मोखा ब्भ्राजन्त्यभिविक्त जग्घ्रिः ।
इष्ट्टँव्वीतमभिगूर्त्तँव्वषट्कृतन्तन्देवासः प्प्रतिगृब्भ्णन्त्यश्श्वम् ॥३७॥
निक्क्रमणन्निषदनँव्विवर्त्तनँय्यच्च पड्वीशमर्व्वतः ।
यच्च पपौ यच्च घासिञ्जघास सर्व्वा ता तेऽअपि देवेष्ष्वस्तु ॥३८॥
यदश्श्वाय वासऽउपस्तृणन्त्यधीवासँय्या हिरण्ण्यान्यस्म्मै ।
सन्दानमर्व्वन्तम्पड्वीशम्प्प्रिया देवेष्ष्वायामयन्ति ॥३९॥

॥१४॥ यत्ते सादे महसा शूकृतस्य पाष्ष्ण्ण्या वा कशया वा तुतोद ।
स्रुचेव ता हविषोऽअद्ध्वरेषु सर्व्वा ता ते ब्रह्म्मणा सूदयामि ॥४०॥
चतुस्त्रिꣳशद्वाजिनो देवबन्धोर्व्वङ्क्रीरश्श्वस्य स्वधितिः समेति ।
अच्छिद्द्रा गात्रा वयुना कृणोत परुष्ष्परुरनुघुष्ष्या विशस्त ॥४१॥

एक॒स्त्वष्टु॒रश्व॑स्या विश॒स्ता द्वा य॒न्तारा॑ भवत॒स्तथ॑ऽऋ॒तुः ।
या ते॒ गात्रा॑णामृतु॒था कृ॒णोमि॒ ताता॒ पिण्डा॑ना॒म्प्रजु॑होम्म्य॒ग्नौ ॥४२॥

मा त्वा॑ तपत्प्रि॒यऽआ॒त्मापि॒यन्त॒म्मा स्वधि॑तिस्त॒न्वऽआति॑ष्ठिपत्ते ।
मा ते॑ गृ॒द्ध्नुर॑विशस्ताति॒हाय॑ छि॒द्रा गात्रा॑ण्ण्य॒सिना॒ मिथू॑ कः ॥४३॥

न वाऽउ॑ऽए॒तन्म्रि॑यसे॒ न रि॑ष्ष्यसि दे॒वाँ२॥ऽइदे॑षि प॒थिभिः॑ सु॒गेभिः॑ ।
हरी॑ ते॒ युञ्जा॒ पृष॑तीऽअभूता॒मुपा॑स्त्थाद्वा॒जी धु॒रि रास॑भस्य ॥४४॥

सु॒गव्यं॑न्नो वा॒जी स्वश्श्व्यं॑म्पु॒ꣳसः॑ पु॒त्राँ२॥ऽउ॒त वि॑श्वा॒पुष॑ꣳ र॒यिम् ।
अ॒ना॒गा॒स्त्वन्नो॒ऽअदि॑तिः कृणोतु क्ष॒त्रन्नो॒ऽअश्श्वो॑ वनताꣳ ह॒विष्म्मा॑न् ॥४५॥

॥१५॥ इ॒मा नु क॒म्भुव॑ना सीषधा॒मेन्द्र॑श्च॒ विश्वे॑ च दे॒वाः । आ॒दि॒त्त्यैरिन्द्रः॒ सग॑णो म॒रुद्भि॑र॒स्म्मभ्य॑म्भेष॒जा क॑रत् । य॒ज्ञञ्च॑ नस्त॒न्वञ्च॒ प्प्र॒जाञ्चा॑दि॒त्त्यैरिन्द्रः॑ स॒ह सी॑षधाति ॥४६॥

अग्ने॒ त्वन्नो॒ऽअन्त॑मऽउ॒त त्रा॒ता शि॒वो भ॑वा वरू॒थ्यः॑ । वसु॑र॒ग्निर्वसु॑श्श्रवा॒ऽअच्छा॑ नक्षि द्यु॒मत्त॑मꣳ र॒यिन्दाः॑ । तन्त्वा॑ शोचिष्ठ दीदिवः सु॒म्म्नाय॑ नू॒नमी॑महे॒ सखि॑भ्यः ॥४७॥

॥ इति पञ्चविंशोऽध्यायः ॥

अथ षड्विंशोऽध्यायः

षिः (१) 'अग्निश्च' इत्यादिषण्णां (२) 'यथेमाम्' इत्यस्य च विवस्वान्, 'प्रियो देवानाम्' इत्यस्य लौगाक्षिः, (३) 'बृहस्पते अति' इत्यस्य गृत्समदः, (४) 'इन्द्र गोमन्' (५) 'इन्द्रायाहि' इत्यनयो रम्याक्षिः, (६) 'ऋतावानं वैश्वानरम्' इत्यस्य प्रादुराक्षिः, (७) 'वैश्वानरस्य सुमतौ' इत्यस्य कुत्सः, (९) 'अग्निर्ऋषिः' इत्यस्य वसिष्ठभरद्वाजौ, (१०) 'महाँ इन्द्रः' इत्यस्य वसिष्ठः, (११) 'तं वः' इत्यस्य नोधागोतमः, (१२) 'यद्वाहिष्ठम्' इत्यस्य वसूयवः, (१३) 'एद्बू पुन्नवाणि' इत्यस्य भरद्वाजः, (१५) 'उपह्वरे गिरीणाम्' इत्यस्य वत्सः, (१६) 'उच्चा ते' इत्यारभ्य (१८) 'एना विश्वानि' इत्यन्तानामामहीयवः, (१९) 'अनु वीरैः' इत्यस्य यक्षपुरुषो मुद्गलः, (२०) 'अग्ने पत्नीः' इत्यारभ्य (२२) 'द्रविणोदाः पिपीषति' इत्यन्तानां मेधातिथिः, (२३) 'तवायम्' इत्यस्य विश्वामित्रः, (२४) 'अमेव नः' इत्यस्य गृत्समदः, (२५) 'स्वादिष्ठया मदिष्ठया' (२६) 'रक्षोहा विश्वचर्षणिः' इत्यनयोर्मधुच्छन्दाः ॥

ता (१) 'अग्निश्च' 'वायुश्च' 'आदित्यश्च' 'आपश्च' 'सप्त सꣳसदः' 'सकामाँ अध्वनः' (२) 'यथेमाम्' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'प्रियो देवानाम्' इत्यस्याशीः ।
(३) 'बृहस्पते अति' इत्यस्य ब्रह्मा ।
(४) 'इन्द्र गोमन्' (५) 'इन्द्रायाहि' इत्यनयोरिन्द्रः ।
(६) 'ऋतावानं वैश्वानरम्' (७) 'वैश्वानरस्य सुमतौ' (८) 'वैश्वानरो नः' इत्येषां वैश्वानरः ।

(९) 'अग्निर्ऋषिः' इत्यस्याग्निः ।
(१०) 'महाँ इन्द्रः' इत्यस्य महेन्द्रः ।
(११) 'तं वः' इत्यस्येन्द्रः ।
(१२) 'यद्वाहिष्ठम्' (१३) 'एह्यू षु ब्रवाणि' (१४) 'ऋतवस्ते' इत्येषामग्निः ।
(१५) 'उपह्वरे गिरीणाम्' (१६) 'उच्चा ते' (१७) 'स नः' (१८) 'एना विश्वानि' इत्येषां सोमः ।
(१९) 'अनु वीरैः' इत्यस्य देवाः ।
(२०) 'अग्ने पत्नीः' इत्यस्याग्निः ।
(२१) 'अभि यज्ञम्' (२२) 'द्रविणोदाः पिपीषति' इत्यनयोर्ऋतुः ।
(२३) 'तवायम्' इत्यस्येन्द्रः ।
(२४) 'अमेव नः' इत्यस्य त्वष्टा ।
(२५) 'स्वादिष्ठया मदिष्ठया' (२६) 'रक्षोहा विश्वचर्षणिः' इत्यनयोः सोमः ॥

छन्दः (२) 'प्रियो देवानाम्' इत्यस्यानुष्टुप्, (३) 'बृहस्पते अति' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४) 'इन्द्र गोमन्' इत्यारभ्य (६) 'ऋतावानं वैश्वानरम्' इत्यन्तानां गायत्री, (७) 'वैश्वानरस्य सुमतौ' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (८) 'वैश्वानरो नः' इत्यारभ्य (१०) 'महाँ इन्द्रः' इत्यन्तानां गायत्री, (११) 'तं वः' इत्यस्य पथ्याबृहती, (१२) 'यद्वाहिष्ठम्' इत्यस्यानुष्टुप्, (१३) 'एह्यू षु ब्रवाणि' इत्यस्य गायत्री, (१४) 'ऋतवस्ते' इत्यस्य बृहती, (१५) 'उपह्वरे गिरीणाम्' इत्यारभ्य (१८) 'एना विश्वानि' इत्यन्तानां गायत्री, (१९) 'अनु वीरैः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (२०) 'अग्ने पत्नीः' (२१) 'अभि यज्ञम्' (२२) 'द्रविणोदाः पिपीषति' इत्येषां गायत्री, (२३) 'तवायम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (२४) 'अमेव नः' इत्यस्य जगती, (२५) 'स्वादिष्ठया मदिष्ठया' (२६) 'रक्षोहा विश्वचर्षणिः' इत्यनयोर्गायत्री ॥

॥ हरिः॒ॐ ॥

॥१॥ अ॒ग्निश्च॑ पृथि॒वी च॒ सन्न॑ते॒ ते मे॒ सन्न॑मताम॒दो वा॒युश्चा॒न्तरि॑क्षञ्च॒ सन्न॑ते॒ ते मे॒ सन्न॑मताम॒दऽआ॑दि॒त्यश्च॒ द्यौश्च॒ सन्न॑ते॒ ते मे॒ सन्न॑मताम॒दऽआप॑श्च॒ वरु॑णश्च॒ सन्न॑ते॒ ते मे॒ सन्न॑मताम॒दः॑ । स॒प्त स॒ꣳसदो॑ऽअष्ट॒मी भू॒तसा॑धनी । सका॑मा॒ँ२॥ऽअद्ध्व॑नस्कुरु स॒ञ्ज्ञान॑मस्तु मे॒मुना॑ ॥१॥

य॒थेमाँ॒वाच॑ङ्कल्या॒णीमा॒वदा॑नि॒ जने॑भ्यः । ब्र॒ह्म॒रा॒ज॒न्या॒भ्या॒ꣳ शू॒द्राय॒ चार्य्या॑य च॒ स्वाय॒ चार॑णाय च । प्रि॒यो दे॒वाना॒न्दक्षि॑णायै दा॒तुरि॒ह भू॑यासम॒यम्मे॒ काम॑ः समृद्ध्यता॒मुप॑ मा॒दो न॑मतु ॥२॥

बृह॑स्पते॒ऽअति॒ यद॒र्य्यो॒ऽअर्हा॑द्द्यु॒मद्वि॒भाति॒ क्रतु॑म॒ज्जने॑षु । यद्दी॒दय॒च्छव॑सऽऋतप्रजात॒ तद॒स्मासु॒ द्रवि॑णन्धेहि चि॒त्रम् । उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोसि॒ बृह॒स्पत॑ये त्वै॒ष ते॒ योनि॒र्बृह॒स्पत॑ये त्वा ॥३॥

इन्द्र॒ गोम॑न्नि॒हाया॑हि॒ पिबा॒ सोम॑ꣳ शतक्रतो । वि॒द्यद्भि॒र्ग्ग्राव॑भिः सु॒तम् ।
उ॒प॒या॒मगृ॑हीतो॒सीन्द्रा॑य त्वा॒ गोम॑तऽए॒ष ते॒ योनि॒रिन्द्रा॑य त्वा॒ गोम॑ते ॥४॥

इन्द्राया॑हि वृत्रह॒न्पिबा॒ सोम॑ꣳ शतक्रतो । गोम॑द्भि॒र्ग्ग्राव॑भिः सु॒तम् ।
उ॒प॒या॒मगृ॑हीतो॒सीन्द्रा॑य त्वा॒ गोम॑तऽए॒ष ते॒ योनि॒रिन्द्रा॑य त्वा॒ गोम॑ते ॥५॥

ऋतावानँव्वैश्श्वानरमृतस्य ज्ज्योतिषस्प्पतिम् । अजस्रङ्घर्म्ममीमहे ।
उपयामगृहीतोसि व्वैश्श्वानराय त्वैष ते योनिर्व्वैश्श्वानराय त्वा ॥६॥
व्वैश्श्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कम्भुवनानामभिश्श्रीः । इतो जातो व्विश्श्वमिदँव्विचष्टे व्वैश्श्वानरो यतते सूर्य्येण । उपयामगृहीतोसि व्वैश्श्वानराय त्वैष ते योनिर्व्वैश्श्वानराय त्वा ॥७॥
व्वैश्श्वानरो नऽऊतयऽआप्प्रयातु परावतः ।
अग्निरुक्त्थेन व्वाहसा ।
उपयामगृहीतोसि व्वैश्श्वानराय त्वैष ते योनिर्व्वैश्श्वानराय त्वा ॥८॥
अग्निर्ऋषिः पवमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ।
उपयामगृहीतोस्यग्नये त्वा व्वर्च्चसऽएष ते योनिरग्नये त्वा व्वर्च्चसे ॥९॥
महाँ॥ऽइन्द्रो व्वज्रहस्तः षोडशी शर्म्म यच्छतु । हन्तु पाप्पमानँय्योस्मान्द्वेष्टि ।
उपयामगृहीतोसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्म्महेन्द्राय त्वा ॥१०॥
तँव्वो दस्ममृतीषहँव्वसोर्म्मन्दानमन्धसः ।
अभि व्वत्सन्न स्वसरेषु धेनवऽइन्द्रङ्गीर्ब्भिर्न्नवामहे ॥११॥
यद्वाहिष्ट्ठन्तदग्नये बृहदर्च्च व्विभावसो ।
महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्वाजाऽउदीरते ॥१२॥
एह्यू षु ब्रवाणि तेग्नऽइत्त्थेतरा गिरः । एभिर्व्वर्द्धासऽइन्दुभिः ॥१३॥
ऋतवस्ते यज्ञँव्वितन्न्वन्तु मासा रक्षन्तु ते हविः ।
सँव्वत्सरस्ते यज्ञन्दधातु नः प्रजाञ्च परिपातु नः ॥१४॥
उपह्वरे गिरिणाꣳ सङ्गमे च नदीनाम् । धिया व्विप्प्रोऽअजायत ॥१५॥

उच्चा ते जातमन्धसो दिवि सद्भूम्म्याददे । उग्रꣳ शर्म्म महि श्श्रवः ॥१६॥
स नऽइन्द्राय यज्ज्यवे व्वरुणाय मरुद्भ्यः । व्वरिवोवित्परिस्रव ॥१७॥
एना व्विश्श्वान्न्यर्य्यऽआ द्द्युम्म्नानि मानुषाणाम् । सिषासन्तो व्वनामहे ॥१८॥
अनु व्वीरैरनु पुष्ष्यास्म गोभिरन्न्वश्श्वैरनु सर्व्वेण पुष्ष्टैः ।
अनु द्विपदानु चतुष्प्पदा व्वयन्देवा नो यज्ञमृतुथा नयन्तु ॥१९॥
अग्ने पत्नीरिहावह देवानामुशतीरुप । त्वष्टारꣳ सोमपीतये ॥२०॥
अभि यज्ञङ्गृणीहि नो ग्नावो नेष्टः पिबऽऋतुना । त्वꣳ हि रत्नधाऽअसि ॥२१॥
द्रविणोदाः पिपीषति जुहोत प्र च तिष्ठत । नेष्ट्रादृतुभिरिष्यत ॥२२॥

त॒वा॒यꣳ सोम॒स्त्वमेह्य॒र्वाङ्शश्व॒त्त॒मꣳ सु॒मना॑ऽअ॒स्य पा॑हि ।
अ॒स्मिन्य॒ज्ञे ब॒र्हिष्या नि॒षद्या॑ दधि॒ष्वेमञ्ज॒ठर॒ऽइन्दु॑मिन्द्र ॥२३॥
अमे॑व नः सुहवा॒ऽआ हि गन्त॑न॒ नि ब॒र्हिषि॑ सदतना॒ रणि॑ष्टन ।
अथा॑ मन्दस्व जुजुषा॒णोऽअन्ध॑स॒स्त्वष्ट॑र्दे॒वेभि॒र्जनि॑भिः सु॒मद्ग॑णः ॥२४॥
स्वादि॑ष्ठया॒ मदि॑ष्ठया॒ पव॑स्व सोम॒ धार॑या । इन्द्रा॑य॒ पात॑वे सु॒तः ॥२५॥ ॥-494
र॒क्षो॒हा वि॒श्वच॑र्षणिर॒भि योनि॒मयो॑हते । द्रोणे॑ स॒धस्थ॒मास॑दत् ॥२६॥

॥ इति षड्विंशोऽध्यायः ॥

अथ सप्तविंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'समास्त्वा' इत्यारभ्य (४५) 'संवत्सरोसि' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः । विशेषतश्च—
(१) 'समास्त्वा' इत्यारभ्य (९) 'अमुत्रभूयादध' इत्यन्तानामग्निः, (१०) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (११) 'ऊर्ध्वा अस्य' इत्यारभ्य (२२) 'अग्ने स्वाहा' इत्यन्तानामग्निः, (२३) 'पीवो अन्ना' (२४) 'राये नु' इत्यनयोर्वसिष्ठः, (२५) 'आपो ह' (२६) 'यश्चिदापः' इत्यनयोः प्राजापत्यो हिरण्यगर्भः, (२७) 'प्र याभिर्यासि' (२८) 'आ नः' इत्यनयोर्वसिष्ठः, (२९) 'नियुत्वान्वायो' इत्यस्य गृत्समदः, (३०) 'वायो शुक्रः' इत्यस्य पुरुमीढाजमीढौ, (३४) 'तव वायो' इत्यस्याङ्गिरसो व्यश्वः, (३५) 'अभि त्वा' (३६) 'न त्वावाम्' इत्यनयोर्वसिष्ठः, (३७) 'त्वामिद्धि' (३८) 'स त्वम्' इत्यनयोर्बार्हस्पत्यः शंयुः, (३९) 'कया नः' इत्यारभ्य (४१) 'अभी षु णः' इत्यन्तानां वामदेवः, (४२) 'यज्ञायज्ञा वः' (४३) 'पाहि नः' (४४) 'ऊर्जो नपातम्' इत्येषां शंयुः ॥

देवता (१) 'समास्त्वा' (२) 'सञ्चेध्यस्व' (३) 'त्वामग्ने' (४) 'इहैव' (५) 'क्षत्रेणाग्ने' (६) 'अति निहः' (७) 'अनाधृष्यो जातवेदाः' (८) 'बृहस्पते सवितः' (९) 'अमुत्रभूयादध' इत्येषामग्निः ।
(१०) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्य सूर्यः ।
(११) 'ऊर्ध्वा अस्य' (१२) 'तनूनपादसुरः' (१३) 'मध्वा यज्ञम्' (१४) 'अच्छायम्' (१५) 'स यक्षत्' (१६) 'द्वारो देवीः' (१७) 'ते अस्य' (१८) 'दैव्या होतारा' (१९) 'तिस्रो देवीः' (२०) 'तन्नस्तुरीपम्' (२१) 'वनस्पतेवसृजा' (२२) 'अग्ने स्वाहा' इत्येषां प्रजापतिरग्निश्च ।
(२३) 'पीवो अन्ना' (२४) 'राये नु' इत्यनयोर्वायुः ।
(२५) 'आपो ह' (२६) 'यश्चिदापः' इत्यनयोः प्रजापतिः ।
(२७) 'प्रयाभिर्यासि' (२८) 'आ नः' (२९) 'नियुत्वान्वायो' (३०) 'वायो शुक्रः' (३१) 'वायुरग्रेगाः' (३२) 'वायो ये' (३३) 'एकया च दशभिश्च' (३४) 'तव वायो' इत्येषां वायुः ।
(३५) 'अभि त्वा' (३६) 'न त्वावाम्' (३७) 'त्वामिद्धि' (३८) 'स त्वम्' (३९) 'कया नः' (४०) 'कस्त्वा' (४१) 'अभी षु णः' इत्येषामिन्द्रः ।
(४२) 'यज्ञायज्ञा वः' (४३) 'पाहि नः' (४४) 'ऊर्जो नपातम्' (४५) 'संवत्सरोसि' इत्येषामग्निः ॥

छन्दः (१) 'समास्त्वा' इत्यारभ्य (९) 'अमुत्रभूयादध' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (१०) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्यानुष्टुप्, (११) 'ऊर्ध्वा अस्य' इत्यारभ्य (२२) 'अग्ने स्वाहा' इत्यन्तानामुष्णिक्, (२३) 'पीवो अन्ना' इत्यारभ्य (२८) 'आ नः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (२९) 'नियुत्वान्वायो' इत्यस्य गायत्री. (३०) 'वायो शुक्रः' इत्यस्यानुष्टुप्. (३१) 'वायुरग्रेगाः' (३२) 'वायो ये' इत्यनयोर्गायत्री. (३३) 'एकया च दशभिश्च' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (३४) 'तव वायो'

इत्यस्य गायत्री, (३५) 'अभि त्वा' इत्यादिद्वयोः (३७) 'त्वामिद्धि' इत्यादिद्वयोश्च बार्हतः प्रगाथः, (३९) 'कया नः' (४०) 'कस्त्वा' इत्यनयोर्गायत्री. (४१) 'अभी षु णः' इत्यस्य पादनिचृद्गायत्री, (४२) 'यज्ञायज्ञा वः' (४३) 'पाहि नः' (४४) 'ऊर्जो नपातम्' इत्येषां बार्हतः प्रगाथः (द्वयोर्बृहती, तृतीयस्य सतोबृहती) ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ समा॑स्त्वाग्नऽऋ॒तवो॑ व्वर्द्धयन्तु सँव्वत्स॒राऽऋष॑यो॒ यानि॑ स॒त्या ।
सन्दि॒व्येन॑ दीदिहि रो॑च॒नेन॒ व्विश्श्वा॒ऽआभा॑हि प्प्र॒दिश॒श्चत॑स्रः ॥१॥
सञ्चे॒द्ध्यस्वा॑ग्ने॒ प्प्र च॑ बोधयैनमु॒च्च॑ तिष्ठ मह॒ते सौभ॑गाय ।
मा च॑ रिषदुपस॒त्ता ते॑ऽअग्ने ब्र॒ह्माण॑स्ते य॒शसः॑ सन्तु माऽन्ये ॥२॥
त्वाम॑ग्ने व्वृणते ब्राह्म॒णाऽइ॒मे शि॒वोऽअग्ने स॒ँव्वर॑णे भवा नः ।
स॒पत्न॒हा नो॑ऽअभिमाति॒जिच्च॒ स्वे गये॑ जागृ॒ह्यप्प्र॑युच्छन् ॥३॥
इ॒हैवाग्ने॒ऽअधि॑धारया र॒यिम्मा त्वा॒ निक्क्रन्पूर्व्व॑चितो॑ निका॒रिणः॑ ।
क्ष॒त्त्रम॑ग्ने सु॒यम॑मस्तु तुब्भ्य॑मुपस॒त्ता व्वर्द्धता॑न्ते॒ऽअनि॑ष्टृतः ॥४॥
क्ष॒त्रेणा॑ग्ने॒ स्वायु॒ः सꣳर॑भस्व मि॒त्रेणा॑ग्ने मित्र॒धेये॑ यतस्व ।
स॒जा॒ताना॑म्मद्ध्यम॒स्थाऽए॑धि राज्ञा॑मग्ने व्विह॒व्यो॑ दीदि॒हीह ॥५॥
अति॒ निहो॒ऽअति॒ स्रिधोत्त्यचि॑त्तिमत्त्यरा॑तिमग्ने ।
व्विश्श्वा॒ ह्य॒ग्ने दुरि॒ता सह॒स्वाथा॒स्म्मभ्य॑ꣳ स॒हवी॑राꣳ र॒यिन्दाः॑ ॥६॥
अ॒ना॒धृष्यो जा॒तवे॑दा॒ऽअनि॑ष्टृतो व्वि॒राड॑ग्ने क्षत्र॒भृद्दीदि॒हीह ।
व्विश्श्वा॒ऽआशाः॑ प्प्रमु॒ञ्चन्मानु॑षीर्भि॒यः शि॒वेभि॑रद्य परि॑पाहि नो व्वृ॒धे ॥७॥
बृह॑स्प्पते सवितर्ब्बो॑धयैन॒ꣳ सꣳशि॑तञ्चित्त्सन्त॒राꣳ स॒ꣳशि॑शाधि ।
व्व॒र्द्धयै॑नम्मह॒ते सौभ॑गाय॒ व्विश्श्व॑ऽएन॒मनु॑मदन्तु दे॒वाः ॥८॥
अ॒मु॒त्रभूया॒दध॒ यद्य॒मस्य॒ बृह॑स्प्पतेऽअ॒भिश॑स्ते॒रमु॑ञ्चः ।
प्रत्त्यौहता॒मश्श्विना॑ मृत्त्युम॑स्म्माद्दे॒वाना॑मग्ने भि॒षजा॒ शची॑भिः ॥९॥
उद्व॒यन्तम॑स॒स्प्परि॒ स्वः॒ पश्श्य॑न्त॒ऽउत्त॑रम् ।
दे॒वन्दे॑व॒त्रा सूर्य्य॒मग॑न्म॒ ज्ज्योति॑रुत्त॒मम् ॥१०॥

॥२॥ ऊ॒र्द्ध्वाऽअ॑स्य स॒मिधो॑ भवन्त्यू॒र्द्ध्वा शु॒क्रा शो॒चीꣳष्य॒ग्नेः ।
द्यु॒मत्त॑मा सु॒प्प्रती॑कस्य सू॒नोः ॥११॥
तनू॒नपा॒दसु॑रो व्वि॒श्श्ववे॑दा दे॒वो दे॒वेषु॑ दे॒वः । प॒थोऽअनक्तु॒ मद्ध्वा॑ घृ॒तेन॑ ॥१२॥
मद्ध्वा॑ य॒ज्ञन्न॑क्षसे प्प्रीणा॒नो नरा॒शꣳसो॑ऽअग्ने ।
सु॒कृद्दे॒वः स॑वि॒ता व्वि॒श्श्ववा॑रः ॥१३॥

अच्छायमेति शवसा घृतेनेडानो व्वह्निर्न्नमसा ।
अग्निꣳ स्रुचोऽअद्ध्वरेषु प्प्रयत्सु ॥१४॥
स यक्षदस्य महिमानमग्नेः सऽईम्मन्द्रा सुप्प्रयसः ।
व्वसुश्चेतिष्ठो व्वसुधातमश्च ॥१५॥
द्वारो देवीरन्न्वस्य व्विश्वे व्व्रता ददन्तेऽअग्नेः ।
उरुव्व्यचसो धाम्न्ना पत्त्यमानाः ॥१६॥
तेऽअस्य योषणे दिव्व्ये न योनाऽउषासानक्ता । इमँय्यज्ञमवतामद्ध्वरन्नः ॥१७॥
दैव्व्या होताराऽऊर्द्ध्वमद्ध्वरन्नोग्नेर्जिह्वामभिगृणीतम् । कृणुतन्नः स्विष्टिम् ॥१८॥
तिस्रो देवीर्ब्बर्हिरेदꣳ सदन्त्विडा सरस्वती भारती । मही गृणाना ॥१९॥
तन्नस्तुरीपमद्भुतम्पुरुक्षु त्वष्टा सुवीर्य्यम् ।
रायस्प्पोषँव्विष्यतु नाभिमस्म्मे ॥२०॥
व्वनस्प्पतेवसृजा रराणस्त्मना देवेषु । अग्निर्हव्व्यꣳ शमिता सूदयाति ॥२१॥
अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेदऽइन्द्राय हव्व्यम् । व्विश्वे देवा हविरिदञ्जुषन्ताम् ॥२२॥

पीवोऽअन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिश्रीः ।
ते व्वायवे समनसो व्वितस्त्थुर्व्विश्वेन्नरः स्वपत्त्यानि चक्रुः ॥२३॥
राये नु यञ्जज्ञतू रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।
अध व्वायुन्नियुतः सश्चत स्वाऽउत श्वेतँव्वसुधितिन्निरेके ॥२४॥
आपो ह यद्बृहतीर्व्विश्वमायन्गर्भन्दधाना जनयन्तीरग्निम् ।
ततो देवानाꣳ समवर्त्ततासुरेकः कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥२५॥
यश्चिदापो महिना पर्य्यपश्यद्दक्षन्दधाना जनयन्तीर्य्यज्ञम् ।
यो देवेष्ष्वधि देवऽएकऽआसीत्कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥२६॥
प्र याभिर्य्यासि दाश्वाꣳसमच्छा नियुद्भिर्व्वायविष्टये दुरोणे ।
नि नो रयिꣳ सुभोजसँय्युवस्व नि वीरङ्गव्व्यमश्व्यञ्च राधः ॥२७॥
आ नो नियुद्भिः शतिनीभिरद्ध्वरꣳ सहस्रिणीभिरुपयाहि यज्ञम् ।
व्वायोऽअस्म्मिन्त्सवने मादयस्व यूयम्पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥२८॥
नियुत्त्वान्व्वायवागह्ययꣳ शुक्रोऽअयामि ते । गन्तासि सुन्न्वतो गृहम् ॥२९॥
व्वायो शुक्रोऽअयामि ते मद्ध्वोऽअग्ग्रन्दिविष्टिषु ।
आयाहि सोमपीतये स्प्पार्हो देव नियुत्त्वता ॥३०॥

वायुरग्ग्रेगा यज्ञप्प्रीः साकङ्गन्मनसा यज्ञम् । शिवो नियुद्भिः शिवाभिः ॥३१
वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरागहि । नियुत्त्वान्त्सोमपीतये ॥३२॥
एकया च दशभिश्च स्वभूते द्वाब्भ्यामिष्ट्टये विꣳशती च ।
तिसृभिश्च वहसे त्रिꣳशता च नियुद्भिर्वायविह ता विमुञ्च ॥३३॥
तव वायवृतस्प्पते त्वष्टुर्ज्जामातरद्भुत । अवाꣳस्यावृणीमहे ॥३४॥

॥४॥ अभि त्वा शूर नोनुमोदुग्ग्धाऽइव धेनवः ।
ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्त्थुषः ॥३५॥
न त्वावाँ२॥ऽअन्यो दिव्यो न पार्त्थिवो न जातो न जनिष्ष्यते ।
अश्श्वायन्तो मघवन्निन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥३६॥
त्वामिद्धि हवामहे सातौ वाजस्य कारवः ।
त्वाँवृत्रेष्ष्विन्द्र सत्त्पतिन्नरस्त्वाङ्काष्ट्ठास्वर्वतः ॥३७॥
स त्वन्नश्चित्र वज्ज्रहस्त धृष्ण्णुया मह स्तवानोऽअद्रिवः ।
गामश्श्वꣳ रत्थ्यमिन्द्र सङ्किर सत्त्रा वाजन्न जिग्ग्युषे ॥३८॥
कया नश्चित्रऽआभुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ट्ठया वृता ॥३९॥
कस्त्वा सत्त्यो मदानाम्मꣳहिष्ट्ठो मत्त्सदन्धसः । दृढा चिदारुजे वसु ॥४०॥
अभी षु णः सखीनामविता जरितॄणाम् । शतम्भवास्यूतये ॥४१॥
यज्ज्ञायज्ज्ञा वोऽअग्ग्नये गिरागिरा च दक्क्षसे ।
प्रप्प्र वयममृतञ्जातवेदसम्प्प्रियम्मित्त्रन्न शꣳसिषम् ॥४२॥
पाहि नोऽअग्ग्नऽएकया पाह्युत द्वितीयया ।
पाहि गीर्ब्भिस्त्तिसृभिरूर्ज्जाम्पते पाहि चतसृभिर्व्वसो ॥४३॥
ऊर्ज्जो नपातꣳ स हिनायमस्म्मयुर्द्दाशेम हव्यदातये ।
भुवद्वाजेष्ष्ववीता भुवद्वृधऽउत त्राता तनूनाम् ॥४४॥
सँवत्त्सरोसि परिवत्त्सरोसीदावत्त्सरोसीद्वत्त्सरोसि वत्त्सरोसि । उषसस्ते कल्प्पन्ता-
महोरात्रास्ते कल्प्पन्तामर्द्धमासास्ते कल्प्पन्ताम्मासास्ते कल्प्पन्तामृतवस्ते कल्प्प-
न्ताꣳ सँवत्त्सरस्ते कल्प्पताम् । प्रेत्त्याऽएत्त्यै सञ्चाञ्च प्प्र च सारय । सुपर्ण्णचिदसि
तया देवतयाङ्गिरस्वद्ध्रुवः सीद ॥४५॥

॥ इति सप्तविंशोऽध्यायः ॥

अथाष्टाविंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'होता यक्षत्' इत्यारभ्य (४६) 'अग्निमद्य' इत्यन्तानां प्रजापतिरश्विनौ सरस्वती च ऋषयः ।

देवता (१) 'होता यक्षत्' इत्याद्येकादशानां क्रमेणेध्मस्तनूनपादिडो बर्हिर्द्वार उषासानक्ता दैव्यौ होतारौ तिस्रो देव्यस्त्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतयः ।

(१२) 'देवम्बर्हिः' (१३) 'देवीर्द्वारः' (१४) 'देवी उषासानक्ता' (१५) 'देवी जोष्ट्री' (१६) 'देवी ऊर्जाहुती' (१७) 'देवा दैव्या' (१८) 'देवीस्तिस्रः' (१९) 'देव इन्द्रः' (२०) 'देवो देवैः' (२१) 'देवम्बर्हिः' (२२) 'देवो अग्निः' इत्येषां क्रमेण बर्हिः, द्वारः, उषासानक्ता, (पञ्चदशीषोडश्योः —) द्यावापृथिव्यावहोरात्रे वा, दैव्यौ होतारौ, तिस्रो देव्यः, नराशंसः, वनस्पतिः, बर्हिः, स्विष्टकृदग्निः ।

(२३) 'अग्निमद्य' 'सूपस्था अद्य' 'त्वामद्य' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।

(२४) 'होता यक्षत्' इत्याद्येकादशानां क्रमेण समित्तनूनपादिडो बर्हिर्द्वार उषासानक्ता दैव्यौ होतारौ तिस्रो देव्यस्त्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतयः ॥

(३५) 'देवम्बर्हिः' (३६) 'देवीर्द्वारः' (३७) 'देवी उषासानक्ता' (३८) 'देवी जोष्ट्री' (३९) 'देवी ऊर्जाहुती' (४०) 'देवा दैव्या' (४१) 'देवीस्तिस्रः' (४२) 'देवो नराशꣳसः' (४३) 'देवो वनस्पतिः' (४४) 'देवम्बर्हिः' (४५) 'देवो अग्निः' इत्येषां क्रमेण बर्हिः, द्वारः, उषासानक्ता, (अष्टात्रिंश्येकोनचत्वारिंश्योः —) द्यावापृथिव्यावहोरात्रे वा, दैव्यौ होतारौ, तिस्रो देव्यः, नराशंसः, वनस्पतिः, बर्हिः, स्विष्टकृदग्निः ।

(४६) 'अग्निमद्य' 'सूपस्था अद्य' 'त्वामद्य' इत्येषां लिङ्गोक्ता ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ होता॑ यक्षत्त्स॒मिधेन्द्र॑मि॒डस्प॒दे नाभा॑ पृथि॒व्याऽअधि॑ ।
दि॒वो वर्ष्म॒न्त्समि॑ध्यत॒ऽओजि॑ष्ठश्चर्षणी॒सहाँ॒व्वेत्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥१॥
होता॑ यक्ष॒त्तनू॒नपा॑तमू॒तिभि॒र्ज्जेता॑र॒मप॑राजितम् । इन्द्र॑न्दे॒वꣳ स्व॒र्व्विद॑म्प॒थिभि॒र्म्मधु॑मत्तमै॒र्न्नरा॒शꣳसे॑न॒ तेज॑सा॒ व्वेत्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥२॥
होता॑ यक्ष॒दिडा॑भि॒रिन्द्र॑मीडि॒तमा॒जुह्वा॑न॒मम॑र्त्त्यम् ।
दे॒वो दे॒वैः सवी॑र्य्यो॒ व्वज्र॑हस्तः पुर॒न्द॒रो व्वेत्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३॥
होता॑ यक्षद्ब॒र्हिषीन्द्र॑न्निषद्व॒रँव्वृ॑ष॒भन्नर्य्या॑पसम् ।
व॒सु॒भी रु॒द्रैरा॑दि॒त्यैः स॒युग्भि॑र्ब्ब॒र्हिरास॑दद्वेत्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥४॥
होता॑ यक्ष॒दोजो॒ न व्वी॒र्य्यꣳ सहो॒ द्वार॒ऽइन्द्र॑मवर्द्धयन् । सु॒प्प्रा॒य॒णाऽअ॒स्मिन्न्य॒ज्ञे
व्वि श्र॑यन्तामृता॒वृधो॒ द्वार॒ऽइन्द्रा॑य मी॒ढुषे॒ व्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥५॥
होता॑ यक्षदु॒षेऽइन्द्र॑स्य धे॒नू सु॒दुघे॑ मा॒तरा॑ म॒ही ।
स॒वा॒तरौ॑ न तेज॑सा व॒त्सामिन्द्र॑मवर्द्धतां व्वी॒तामाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥६॥
होता॑ यक्ष॒द्दैव्या॒ होता॑रा भि॒षजा॒ सखा॑या ह॒विषेन्द्र॑म्भिषज्ज्यतः ।
क॒वी दे॒वौ प्प्रचे॑तसा॒विन्द्रा॑य धत्त॒ऽइन्द्रि॒यँव्वी॒तामाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥७॥

होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न्न भेषजन्त्रयस्त्रिधातवोपसऽइडा सरस्वती भारती महीः ।
इन्द्रपत्नीर्हविष्म्मतीर्व्व्यन्त्वाज्ज्यस्य होतर्य्यज ॥८॥
होता यक्षत्त्वष्टारमिन्द्रन्देवम्भिषजꣳ सुयजङ्घृतश्रियम् ।
पुरुरूपꣳ सुरेतसम्मघोनमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वेत्त्वाज्ज्यस्य होतर्य्यज ॥९॥
होता यक्षद्वनस्प्पतिꣳ शमितारꣳ शतक्क्रतुन्धियो जोष्टारमिन्द्रियम् । मद्ध्वा
समञ्जन्पथिभिः सुगेभिः स्वदाति यज्ञम्मधुना घृतेन वेत्त्वाज्ज्यस्य होतर्य्यज ॥१०॥
होता यक्षदिन्द्रꣳ स्वाहाज्ज्यस्य स्वाहा मेदसः स्वाहा स्तोकानाꣳ स्वाहा स्वाहा-
कृतीनाꣳ स्वाहा हव्यसूक्तीनाम् ।
स्वाहा देवाऽआज्यपा जुषाणाऽइन्द्रऽआज्ज्यस्य व्यन्तु होतर्य्यज ॥११॥

॥२॥ देवम्बर्हिरिन्द्रꣳ सुदेवन्देवैर्व्वीरवत्स्तीर्ण्णँव्वेद्यामवर्द्धयत् ।
वस्तोर्वृतम्प्राक्तोर्भृतꣳ राया बर्हिष्म्मतोत्त्यगाद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥१२॥
देवीर्द्वारऽइन्द्रꣳ सङ्घाते वीड्वीर्य्यामन्नवर्द्धयन् । आ वत्सेन तरुणेन कुमारेण च
मीवतापार्व्वाणꣳ रेणुककाटन्नुदन्ताँव्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥१३॥
देवीऽउषासानक्तेन्द्रँय्यज्ञे प्प्रयत्यह्वेताम् ।
दैवीर्व्विशः प्प्रायासिष्टाꣳ सुप्प्रीते सुधिते वसुवने वसुधेयस्य वीताँय्यज ॥१४॥
देवी जोष्ट्री वसुधिती देवमिन्द्रमवर्द्धताम् । अयाव्यन्याघा द्वेषाꣳस्यान्या वक्षद्वसु
वार्य्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीताँय्यज ॥१५॥
देवीऽऊर्ज्जाहुती दुघे सुदुघे पयसेन्द्रमवर्द्धताम् । इषमूर्ज्जमन्या वक्षत्सग्धिꣳ सपी-
तिमन्या नवेन पूर्व्वन्दयमाने पुराणेन नवमधातामूर्ज्जमूर्ज्जाहुतीऽऊर्ज्जयमाने वसु
वार्य्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीताँय्यज ॥१६॥
देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रमवर्द्धताम् । हताघशꣳसावाभार्ष्टाँव्वसु वार्य्याणि यज-
मानाय शिक्षितौ वसुवने वसुधेयस्य वीताँय्यज ॥१७॥
देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः पतिमिन्द्रमवर्द्धयन् । अस्पृक्षद्भारती दिवꣳ रुद्रैर्य्यज्ञꣳ
सरस्वतीडा वसुमती गृहान्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥१८॥
देवऽइन्द्रो नराशꣳसस्त्रिवरूथस्त्रिबन्धुरो देवमिन्द्रमवर्द्धयत् । शतेन शितिपृष्ठाना-
माहितः सहस्रेण प्प्रवर्त्तते मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतो बृहस्प्पति स्तोत्रमश्श्विना-
द्ध्वर्य्यवँव्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥१९॥

दे॒वो दे॒वैर्व्वन॒स्प्पति॒र्हिर॑ण्ण्यपर्ण्णो॒ मधु॑शाखꣳ सुपि॒प्प॒लो दे॒वमिन्द्र॑मवर्द्धयत् ।
दि॒वमग्ग्रे॑णास्पृक्क्ष॒दान्तरि॑क्क्षम्पृथि॒वीम॑ꣳहीद्द्वसु॒वने॑ व्वसु॒धेय॑स्य व्वेतु॒ यज॑ ॥२०॥
दे॒वम्ब॒र्हिर्व्वारि॑तीनान्दे॒वमिन्द्र॑मवर्द्धयत् ।
स्वा॒स॒स्त्थमिन्द्रे॒णास॑न्नम॒न्न्या ब॒र्हीꣳष्य॒भ्य॑भूद्द्वसु॒वने॑ व्वसु॒धेय॑स्य व्वेतु॒ यज॑ ॥२१॥
दे॒वोऽअ॒ग्निः स्वि॑ष्ट्टकृद्दे॒वमिन्द्र॑मवर्द्धयत् ।
स्वि॑ष्ट्टङ्कुर्व्वन्त्स्वि॑ष्ट्टकृत्स्वि॑ष्ट्टम॒द्य करोतु नो व्वसु॒वने॑ व्वसु॒धेय॑स्य व्वेतु॒ यज॑ ॥२२॥
अ॒ग्निम॒द्य होता॑रमवृणीता॒यँय्यज॑मानः पच॒न्पक्क्तीः पच॑न्पुरो॒डाश॑म्ब॒ध्नन्निन्द्रा॑य॒
च्छाग॑म् । सू॒प॒स्त्था॒ऽअ॒द्य दे॒वो व्वन॒स्प्पति॑रभव॒दिन्द्रा॑य॒ च्छागे॑न ।
अघ॒त्तम्मे॑द॒स्तः प्प्रति॑पच॒ताग्ग्र॑भीद॒वीवृ॑धत्पुरो॒डाशे॑न । त्वाम॒द्यऽऋ॑षे ॥२३॥

गलितमन्त्रः —

त्वाम॒द्यऽऋ॑षऽआर्षे॑यऽऋषीणान्नपादवृणीता॒यँय्यज॑मानो ब॒हुभ्य॒ऽआ सङ्ग॑तेभ्यऽए॒ष मे॑ दे॒वेषु॒ व्वसु॒ व्वार्य्याय॑क्ष्यत॒ऽइति॒ ता या दे॒वा दे॑व॒ दाना॒न्यद॒स्त्तान्य॑स्म्मा॒ऽआ च॒ शास्स्वा च॑ गुरस्वेषि॒तश्च॑ होत॒रसि॑ भ॒द्रवा॑च्च्याय॒ प्प्रेषि॑तो॒ मानु॑षः सू॒क्तवा॒काय॑ सू॒क्ता ब्रू॑हि ॥

होता॑ यक्षत्स॒मिधा॑नम्म॒हद्यशः॒ सुस॑मिद्धँव्वरे॑ण्ण्यम॒ग्निमिन्द्रँ॑ व्वयो॒धस॑म् ।
गा॒य॒त्रीञ्छन्द॑ऽइन्द्रि॒यन्त्र्यवि॒ङ्गाँव्वयो॒ दध॒द्वेत्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥२४॥
होता॑ यक्ष॒त्तनू॒नपा॑तमु॒द्भिदँ॒य्यङ्गर्भ॒मदि॑तिर्द॒धे शुचि॒मिन्द्रँ॑ व्वयो॒धस॑म् ।
उ॒ष्णिह॒ञ्छन्द॑ऽइन्द्रि॒यन्दि॒त्त्यवा॒हङ्गाँव्वयो॒ दध॒द्वेत्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥२५॥
होता॑ यक्षदीडे॒न्न्य॑मीडि॒तँव्वृ॑त्र॒हन्त॑म॒मिडा॑भि॒रीड्ड्य॒ꣳ सहः॒ सोम॒मिन्द्रँ॑ व्वयो॒धस॑म् ।
अ॒नु॒ष्ट्टुभ॒ञ्छन्द॑ऽइन्द्रि॒यम्पञ्चा॑विङ्गाँव्वयो॒ दध॒द्वेत्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥२६॥
होता॑ यक्षत्सुब॒र्हिष॑म्पूष॒ण्ण्वन्त॒मम॑र्त्त्य॒ꣳ सीद॑न्तम्ब॒र्हिषि॑ प्प्रि॒येमृ॒तेन्द्रँ॑ व्वयो॒धस॑म् ।
बृ॒ह॒तीञ्छन्द॑ऽइन्द्रि॒यन्त्रि॑व॒त्सङ्गाँव्वयो॒ दध॒द्वेत्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥२७॥
होता॑ यक्ष॒द्व्यच॑स्वतीः सुप्प्राय॒णाऽऋ॑ता॒वृधो॒ द्वारो॑ दे॒वीर्हि॑र॒ण्ण्ययी॒र्ब्रह्मा॑ण॒मिन्द्रँ॑व्वयो॒धस॑म् । प॒ङ्क्तिञ्छन्द॑ऽइ॒हेन्द्रि॒यन्तु॑र्य्य॒वाहङ्गाँव्वयो॒ दध॒द्व्यन्त्वाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥२८॥
होता॑ यक्षत्सु॒पेश॑सा सु॒शि॒ल्प्पे बृ॑ह॒तीऽउ॒भे नक्क्तो॒षासा॒ न द॑र्श॒ते व्विश्श्व॒मिन्द्रँ॑ व्वयो॒धस॑म् । त्रि॒ष्टुभ॒ञ्छन्द॑ऽइ॒हेन्द्रि॒यम्प॑ष्ठ॒वाहङ्गाँव्वयो॒ दध॑द्वी॒तामाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥२९॥
होता॑ यक्ष॒त्प्प्रचे॑तसा दे॒वाना॑मुत्त॒मँय्यशो॒ होता॑रा॒ दैव्व्या॑ क॒वी स॒युजेन्द्रँ॑ व्वयो॒धस॑म् ।
ज॒ग॑तीञ्छन्द॑ऽइन्द्रि॒यम॑न॒ड्वाहङ्गाँव्वयो॒ दध॑द्वी॒तामाज्ज्य॑स्य॒ होत॒र्य्यज॑ ॥३०॥

होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्रो देवीर्हिरण्ण्ययीर्ब्भारतीर्बृहतीर्म्महीः पतिमिन्द्रँव्वयोधसम्। व्विराजञ्छन्द ऽइहेन्द्रियन्धेनुङ्गान्न व्वयो दधद्व्वयन्त्वाज्ज्यस्य होतर्य्यज ॥३१॥

होता यक्षत्सुरेतसन्त्वष्टारम्पुष्टिवर्द्धनꣳ रूपाणि बिभ्रतम्पृथक्पुष्टिमिन्द्रँव्वयोधसम्। द्विपदञ्छन्द ऽइन्द्रियमुक्षाणङ्गान्न व्वयो दधद्वेत्त्वाज्ज्यस्य होतर्य्यज ॥३२॥

होता यक्षद्वनस्प्पतिꣳ शमितारꣳ शतक्क्रतुꣳ हिरण्ण्यपर्ण्णमुक्क्थिनꣳ रशनाम्बिभ्रतँव्वशिम्भगमिन्द्रँव्वयोधसम्। ककुभञ्छन्द ऽइहेन्द्रियँव्वशाँव्वेहतङ्गाँव्वयो दधद्वेत्त्वाज्ज्यस्य होतर्य्यज ॥३३॥

होता यक्षत्स्वाहाकृतीरग्निङ्गृहपतिम्पृथग्ग्वरुणम्भेषजङ्कविङ्क्षत्रमिन्द्रँव्वयोधसम्।
अतिच्छन्दसञ्छन्द ऽइन्द्रियम्बृहदृषभङ्गाँव्वयो दधद्व्वयन्त्वाज्ज्यस्य होतर्य्यज ॥३४॥

देवम्बर्हिर्व्वयोधसन्देवमिन्द्रमवर्द्धयत्। गायत्र्या च्छन्दसेन्द्रियञ्चक्षुरिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य वेतु यज ॥३५॥

देवीर्द्वारो व्वयोधसꣳ शुचिमिन्द्रमवर्द्धयन्।
उष्ण्णिहा च्छन्दसेन्द्रियम्प्राणमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥३६॥

देवी ऽउषासानक्ता देवमिन्द्रँव्वयोधसन्देवी देवमवर्द्धताम्।
अनुष्टुभा च्छन्दसेन्द्रियम्बलमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य व्वीताँय्यज ॥३७॥

देवी जोष्ट्री व्वसुधिती देवमिन्द्रँव्वयोधसन्देवी देवमवर्द्धताम्।
बृहत्या च्छन्दसेन्द्रियꣳ श्रोत्रमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य व्वीताँय्यज ॥३८॥

देवी ऽऊर्ज्जाहुती दुघे सुदुघे पयसेन्द्रँव्वयोधसन्देवी देवमवर्द्धताम्।
पङ्क्त्या च्छन्दसेन्द्रियꣳ शुक्रमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य व्वीताँय्यज ॥३९॥

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रँव्वयोधसन्देवौ देवमवर्द्धताम्।
त्रिष्टुभा च्छन्दसेन्द्रियन्त्विषिमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य व्वीताँय्यज ॥४०॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्व्वयोधसम्पतिमिन्द्रमवर्द्धयन्।
जगत्या च्छन्दसेन्द्रियꣳ शूषमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥४१॥

देवो नराशꣳसो देवमिन्द्रँव्वयोधसन्देवो देवमवर्द्धयत्।
व्विराजा च्छन्दसेन्द्रियꣳ रूपमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य वेतु यज ॥४२॥

देवो व्वनस्प्पतिर्द्देवमिन्द्रँव्वयोधसन्देवो देवमवर्द्धयत्।
द्विपदा च्छन्दसेन्द्रियम्भगमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य वेतु यज ॥४३॥

देवम्बर्हिर्व्वारितीनान्देवमिन्द्रँव्वयोधसन्देवन्देवमवर्द्धयत् ।
ककुभा च्छन्दसेन्द्रियँय्यश्शऽइन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य व्वेतु यज ॥४४॥
देवोऽअग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रँव्वयोधसन्देवो देवमवर्द्धयत् ।
अतिच्छन्दसा च्छन्दसेन्द्रियङ्क्षत्रमिन्द्रे व्वयो दधद्वसुवने व्वसुधेयस्य व्वेतु यज ॥४५॥
अग्निमद्य होतारमवृणीतायँय्यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोडाशम्बध्नन्निन्द्राय
व्वयोधसे च्छागम् । सूपस्था ऽअद्य देवो व्वनस्पतिरभवदिन्द्राय व्वयोधसे च्छागेन ।
अघत्तम्मेदस्तः प्प्रतिपचताग्ग्रभीदवीवृधत्पुरोडाशेन । त्वामद्यऽऋषे ॥४६॥

गलितमन्त्रः —

त्वामद्यऽऋषऽआर्षेयऽऋषीणान्नपादवृणीतायँय्यजमानो बहुभ्यऽआ सङ्गतेभ्यऽएष
मे देवेषु व्वसु व्वार्य्यायक्ष्यतऽइति ता या देवा देव दानान्यदुस्तान्यस्म्माऽआ च
शास्स्वा च गुरस्वेषितश्च होतरसि भद्रवाच्याय प्प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सूक्ता
ब्रूहि ॥

॥ इत्यष्टाविंशोऽध्यायः ॥

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'समिद्धो अञ्जन्' इत्यारभ्य (६०) 'अग्नये गायत्राय' इत्यन्तानां सामान्यतः प्रजापतिर्ऋषिः । विशेषतश्च—

(१) 'समिद्धो अञ्जन्' इत्यारभ्य (११) 'प्रजापतेस्तपसा' इत्यन्तानां वामदेव्यो बृहदुक्थः सामुद्रिरश्वो वा, (१२) 'यदक्रन्दत्' इत्यारभ्य (२४) 'उप प्रागात्' इत्यन्तानां भार्गवो जमदग्निर्दीर्घतमाश्च, (२५) 'समिद्धो अद्य' इत्यारभ्य (३६) 'सद्यो जातः' इत्यन्तानां जमदग्निः, (३७) 'केतुङ्कृण्वन्' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (३८) 'जीमूतस्येव' इत्यारभ्य (५७) 'समश्वपर्णाश्चरन्ति' इत्यन्तानां भारद्वाजः पायुः ॥

देवता (१) 'समिद्धो अञ्जन्' (२) 'घृतेनाञ्जन्' (३) 'ईड्यश्चासि' (४) 'स्तीर्णम्बर्हिः' (५) 'एता उ' (६) 'अन्तरा मित्रावरुणा' (७) 'प्रथमा वाम्' (८) 'आदित्यैर्नः' (९) 'त्वष्टा वीरम्' (१०) 'अश्वो घृतेन' (११) 'प्रजापतेस्तपसा' इत्येषां क्रमेण समित्तनूनपादिडो बर्हिर्द्वार उषासानक्ता दैव्यौ होतारौ तिस्रो देव्यस्त्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतयः ।

(१२) 'यदक्रन्दः' (१३) 'यमेन दत्तम्' (१४) 'असि यमः' (१५) 'त्रीणि ते' (१६) 'इमा ते' (१७) 'आत्मानन्ते' (१८) 'अत्रा ते' (१९) 'अनु त्वा' (२०) 'हिरण्यशृङ्गोयः' (२१) 'ईर्मान्तासः' (२२) 'तव शरीरम्' (२३) 'उप प्रागाच्छसनम्' (२४) 'उप प्रागात्परमम्' इत्येषामश्वः ।

(२५) 'समिद्धो अद्य' (२६) 'तनूनपात्पथः' (२७) 'नराशंसस्य' (२८) 'आजुह्वान ईड्यः' (२९) 'प्राचीनम्बर्हिः' (३०) 'व्यचस्वतीरुर्विया' (३१) 'आ सुष्वयन्ती' (३२) 'दैव्या होतारा' (३३) 'आ नः' (३४) 'य इमे' (३५) 'उपावसृज त्मन्या' (३६) 'सद्यो जातः' इत्येषां क्रमेण समित्तनूनपान्नराशंस इडो बर्हिर्द्वार उषासानक्ता दैव्यौ होतारौ तिस्रो देव्यस्त्वष्टा वनस्पतिः स्वाहाकृतयः ।

(३७) 'केतुङ्कृण्वन्' इत्यस्याग्निः ।
(३८) 'जीमूतस्येव' इत्यस्य सन्नाहः ।
(३९) 'धन्वना गाः' इत्यस्य कार्मुकम् ।
(४०) 'वक्ष्यन्तीवेदागनीगन्ति' इत्यस्य ज्या ।
(४१) 'ते आचरन्ती' इत्यस्यार्त्नी ।
(४२) 'बह्वीनाम्पिता' इत्यस्य तूणम् ।
(४३) 'रथे तिष्ठन्' इत्यस्य सारथिः, 'अभीशूनाम्महिमानम्' इत्यस्य रश्मयः ।
(४४) 'तीव्रान्घोषान्' इत्यस्य हरयः ।
(४५) 'रथवाहणꣳ हविः' इत्यस्य रथः ।
(४६) 'स्वादुषꣳसदः पितरः' इत्यस्य रथगोपायितारः ।
(४७) 'ब्राह्मणासः पितरः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(४८) 'सुपर्णं वस्ते' (४९) 'ऋजीते परिवृङ्धि' इत्यनयोरिषुः ।
(५०) 'आजङ्घन्ति' इत्यस्य कशा ।
(५१) 'अहिरिव' इत्यस्य हस्तघ्नः ।
(५२) 'वनस्पते वीड्वङ्गः' (५३) 'दिवः पृथिव्याः' (५४) 'इन्द्रस्य वज्रः' इत्येषां रथः ।
(५५) 'उपश्वासय' (५६) 'आक्रन्दय बलम्' (५७) 'आमूरज' इत्येषां दुन्दुभिः, 'समश्वपर्णाश्चरन्ति' इत्यस्येन्द्रः ।
(५८) 'आग्नेयः कृष्णग्रीवः' (५९) 'अग्नयेनीकवते' (६०) 'अग्नये गायत्र्याय' इत्येषां द्रव्यदैवतसंयोगविधायकत्वाद्ब्राह्मणत्वमेव न मन्त्रत्वम्, अतो यजुःसर्वानुक्रम एतेषामृषिदैवतच्छन्दांसि नोक्तानि ॥

छन्दः (१) 'समिद्धो अञ्जन्' इत्यारभ्य (३६) 'सद्यो जातः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (३७) 'केतुङ्कृण्वन्' इत्यस्य गायत्री, (३८) 'जीमूतस्येव' इत्यारभ्य (४२) 'बह्वीनां पिता' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (४३) 'रथे तिष्ठन्' 'अभीशूनाम्महिमानम्' इत्यनयोर्जगती, (४४) 'तीव्रान्घोषान्' इत्यारभ्य (४६) 'स्वादुषꣳसदः पितरः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (४७) 'ब्राह्मणासः पितरः' इत्यस्य जगती, (४८) 'सुपर्णं वस्ते' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४९) 'ऋजीते परिवृङ्धि' (५०) 'आजङ्घन्ति' इत्यनयोरनुष्टुप्, (५१) 'अहिरिव' इत्यारभ्य (५७) 'समश्वपर्णाश्चरन्ति' इत्यन्तानां त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ समिद्धोऽअञ्जन्कृदरम्मतीनाङ्घृतमग्ग्ने मधुमत्त्पिन्वमानः ।
व्वाजी व्वहन्व्वाजिनञ्जातवेदो देवानाँव्वक्षि प्प्रियमा सधस्त्थम् ॥१॥
घृतेनाञ्जन्त्सम्पथो देवयानान्प्रजानन्व्वाज्ज्यप्प्येतु देवान् ।
अनु त्त्वा सप्प्ते प्प्रदिशः सचन्ताꣳ स्वधामस्म्मै यजमानाय धेहि ॥२॥
ईड्यश्चासि व्वन्द्यश्च व्वाजिन्नाशुश्चासि मेद्ध्यश्च सप्प्ते ।
अग्निष्ट्वा देवैर्व्वसुभिः सजोषाः प्प्रीतँव्वह्निँव्वहतु जातवेदाः ॥३॥
स्तीर्ण्णम्बर्हिः सुष्ट्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्प्रथमानम्पृथिव्व्याम् ।
देवेभिर्य्युक्तमदितिः सजोषाः स्योनङ्कृण्ण्वाना सुविते दधातु ॥४॥
एताऽउ वः सुभगा व्विश्श्वरूपा व्वि पक्षोभिः श्रयमाणाऽउदातैः ।
ऋष्ष्वाः सतीः कवषः शुम्भमाना द्वारो देवीः सुप्प्रायणा भवन्तु ॥५॥

अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखँय्यज्ञानामभिसँविदाने ।
उषासा वाᳫं सुहिरण्ये सुशिल्पेऽऋतस्य योनाविह सादयामि ॥६॥
प्रथमा वाᳫं सरथिना सुवर्ण्णा देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा ।
अपिप्प्रयञ्चोदना वाम्मिमाना होतारा ज्योतिः प्प्रदिशा दिशन्ता ॥७॥
आदित्यैर्न्नो भारती वष्टु यज्ञᳬ सरस्वती सह रुद्रैर्न्नऽआवीत् ।
इडोपहूता वसुभिः सजोषा यज्ञन्नो देवीरमृतेषु धत्त ॥८॥
त्वष्टा वीरन्देवकामञ्जजान त्वष्टुरर्वा जायतऽआशुरश्वः ।
त्वष्टेदँविश्वम्भुवनञ्जजान बहोः कर्त्तारमिह यक्षि होतः ॥९॥
अश्वो घृतेन त्मन्या समक्तऽउप देवाँ॥ऽऋतुशः पाथऽएतु ।
वनस्पतिर्द्देवलोकम्प्रजानन्नग्निना हव्या स्वदितानि वक्षत् ॥१०॥
प्रजापतेस्तपसा वावृधानः सद्यो जातो दधिषे यज्ञमग्ने ।
स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा याहि साध्या हविरदन्तु देवाः ॥११॥

॥२॥ यदक्रन्दः प्प्रथमञ्जायमानऽउद्यन्त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।
श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहूऽउपस्तुत्यम्महि जातन्तेऽअर्वन् ॥१२॥
यमेन दत्तन्त्रितऽएनमायुनगिन्द्रऽएणम्प्रथमोऽअद्ध्यतिष्ठत् ।
गन्धर्वोऽअस्य रशनामगृब्भ्णात्सूरादश्वँवसवो निरतष्ट ॥१३॥
असि यमोऽअस्यादित्योऽअर्वन्नसि त्रितो गुह्येन व्रतेन ।
असि सोमेन समया विपृक्तऽआहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धनानि ॥१४॥
त्रीणि तऽआहुर्द्दिवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।
उतेव मे वरुणश्छन्त्स्यर्वन्यत्रा तऽआहुः परमञ्जनित्रम् ॥१५॥
इमा ते वाजिन्नवमार्ज्जनानीमा शफानाᳫं सनितुर्न्निधाना ।
अत्रा ते भद्रा रशनाऽअपश्यमृतस्य याऽअभिरक्षन्ति गोपाः ॥१६॥
आत्मानन्ते मनसारादजानामवो दिवा पतयन्तम्पतङ्गम् ।
शिरोऽअपश्यम्पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्ज्जेहमानम्पतत्रि ॥१७॥
अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यञ्जिगीषमाणमिषऽआ पदे गोः ।
यदा ते मर्त्तोऽअनु भोगमानडादिद्ग्रसिष्ठऽओषधीरजीगः ॥१८॥
अनु त्वा रथोऽअनु मर्य्योऽअर्वन्ननु गावोनु भगः कनीनाम् ।
अनु व्रातासस्तव सख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्य्यन्ते ॥१९॥

हिरण्यशृङ्गोऽयोऽअस्य पादा मनोजवाऽअवरऽइन्द्रऽआसीत् ।
देवाऽइदस्य हविरद्यमायन्योऽअर्वन्तम्प्रथमोऽअध्यतिष्ठत् ॥२०॥
ईर्मान्तासः सिलिकमध्यमासः सꣳ शूरणासो दिव्यासोऽअत्याः ।
हꣳसाऽइव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः ॥२१॥
तव शरीरम्पतयिष्ण्वर्वन्तव चित्तँवातऽइव ध्रजीमान् ।
तव शृङ्गाणि विष्ठिता पुरुत्रारण्येषु जर्भुराणा चरन्ति ॥२२॥
उपप्रागाच्छसनँवाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ।
अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः ॥२३॥
उपप्रागात्परमँयत्सधस्थमर्वाँ२॥ऽअच्छा पितरम्मातरञ्च ।
अद्या देवाञ्जुष्टतमो हि गम्याऽअथाशास्ते दाशुषे वार्याणि ॥२४॥

॥३॥ समिद्धोऽअद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः ।
आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्त्वन्दूतः कविरसि प्रचेताः ॥२५॥
तनूनपात्पथऽऋतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्त्स्वदया सुजिह्व ।
मन्मानि धीभिरुत यज्ञमृन्धन्देवत्रा च कृणुह्यध्वरन्नः ॥२६॥
नराशꣳसस्य महिमानमेषामुपस्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
ये सुक्रतवः शुचयो धियन्धाः स्वदन्ति देवाऽउभयानि हव्या ॥२७॥
आजुह्वानऽईड्यो वन्द्यश्चायाह्यग्ने वसुभिः सजोषाः ।
त्वन्देवानामसि यह्व होता सऽएनान्यक्षीषितो यजीयान् ॥२८॥
प्राचीनम्बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यतेऽअग्रेऽअह्नाम् ।
व्यु प्रथते वितरँवरीयो देवेभ्योऽअदितये स्योनम् ॥२९॥
व्यचस्वतीरुर्विया विश्रयन्ताम्पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।
देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥३०॥
आ सुष्वयन्ती यजतेऽउपाकेऽउषासानक्ता सदतान्नि योनौ ।
दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मेऽअधि श्रियꣳ शुक्रपिशन्दधाने ॥३१॥
दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञम्मनुषो यजध्यै ।
प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनञ्ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥३२॥
आ नो यज्ञम्भारती तूयमेत्विडा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदꣳ स्योनꣳ सरस्वती स्वपसः सदन्तु ॥३३॥

सऽइमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिꣳशद्भुवनानि विश्वा ।
तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवन्त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥३४॥
उपावसृज त्त्मन्या समञ्जन्देवानाम्पाथऽऋतुथा हवीꣳषि ।
वनस्पतिः शमिता देवोऽअग्निः स्वदन्तु हव्यम्मधुना घृतेन ॥३५॥
सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः ।
अस्य होतुः प्प्रदिश्यृतस्य वाचि स्वाहाकृतꣳ हविरदन्तु देवाः ॥३६॥
केतुङ्कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्य्याऽअपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥३७॥
जीमूतस्येव भवति प्प्रतीकँय्यद्वर्म्मी याति समदामुपस्त्थे ।
अनाविद्धया तन्न्वा जय त्त्वꣳ स त्त्वा वर्म्मणो महिमा पिपर्त्तु ॥३८॥
धन्न्वना गा धन्न्वनाजिञ्जयेम धन्न्वना तीव्राः समदो जयेम ।
धनुः शत्रोरपकामङ्कृणोति धन्न्वना सर्व्वाः प्प्रदिशो जयेम ॥३९॥
वक्ष्यन्तीवेदागनीगन्ति कर्ण्णम्प्प्रियꣳ सखायम्परिषस्वजाना ।
योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्न्वञ्ज्याऽइयꣳ समने पारयन्ती ॥४०॥
तेऽआचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रम्बिभृतामुपस्त्थे ।
अप शत्रून्विध्यताꣳ सँविदानेऽआर्त्नीऽइमे विष्फुरन्तीऽअमित्रान् ॥४१॥
बह्वीनाम्पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्चाकृणोति समनावगत्त्य ।
इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्व्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति प्प्रसूतः ॥४२॥
रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।
अभीशूनाम्महिमानम्पनायत मनः पश्चादनुयच्छन्ति रश्म्मयः ॥४३॥
तीव्रान्घोषान्कृण्ण्वते वृषपाणयोश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः ।
अवक्रामन्तः प्प्रपदैरमित्रान्क्षिणन्ति शत्रूँ१॥रनपव्ययन्तः ॥४४॥
रथवाहनꣳ हविरस्य नाम यत्रायुधन्निहितमस्य वर्म्म ।
तत्रा रथमुप शग्ग्मꣳ सदेम विश्वाहा वयꣳ सुमनस्यमानाः ॥४५॥
स्वादुषꣳसदः पितरो वयोधाः कृच्छ्रेश्रितः शक्तीवन्तो गभीराः ।
चित्रसेनाऽइषुबलाऽअमृद्ध्राः सतोवीराऽउरवो व्रातसाहाः ॥४६॥
ब्राह्मणासः पितरः सोम्म्यासः शिवे नो द्यावापृथिवीऽअनेहसा ।
पूषा नः पातु दुरितादृतावृधो रक्षा माकिर्न्नोऽअघशꣳसऽईशत ॥४७॥

सुपुर्ण्णं वस्ते मृगोऽअस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतति प्प्रसूता ।
यत्त्रा नरः सञ्च वि च द्रवन्ति तत्त्रास्म्मभ्यमिषवः शर्म्म यꣳसन् ॥४८॥
ऋजीते परिवृङ्धि नोऽश्म्मा भवतु नस्तनूः ।
सोमोऽअधिब्रवीतु नोदितिः शर्म्म यच्छतु ॥४९॥
आजङ्घन्ति सान्वेषाञ्जघनाँ२॥ऽउपजिग्घ्नते ।
अश्श्वाजनि प्प्रचेतसोश्श्वान्त्समत्सु चोदय ॥५०॥
अहिरिव भोगैः पर्य्येति बाहुञ्ज्यायाहेतिम्परिबाधमानः ।
हस्तघ्नो विश्श्वा वयुनानि विद्वान्पुमान्पुमाꣳसम्परिपातु विश्श्वतः ॥५१॥
वनस्प्पते वीड्वङ्गो हि भूयाऽअस्म्मत्सखा प्प्रतरणः सुवीरः ।
गोभिः सन्नद्धोऽअसि वीडयस्वास्थाता ते जयतु जेत्त्वानि ॥५२॥
दिवः पृथिव्याः पर्य्योजऽउद्भृतं वनस्प्पतिभ्यः पर्य्याभृतꣳ सहः ।
अपामोज्मानम्परि गोभिरावृतमिन्द्रस्य वज्रꣳ हविषा रथँ यज ॥५३ ॥
इन्द्रस्य वज्रो मरुतामनीकम्मित्त्रस्य गर्भो वरुणस्य नाभिः ।
सेमान्नो हव्यदातिञ्जुषाणो देव रथ प्प्रति हव्या गृभाय ॥५४॥
उपश्श्वासय पृथिवीमुत द्याम्पुरुत्रा ते मनुताँ विष्ठितञ्जगत् ।
स दुन्दुभे सजूरिन्द्रेण देवैर्दूराद्दवीयोऽअपसेध शत्रून् ॥५५॥
आक्रन्दय बलमोजो नऽआधा निष्टनिहि दुरिता बाधमानः ।
अपप्प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुनाऽइतऽइन्द्रस्य मुष्टिरसि वीडयस्व ॥५६॥
आमूरज प्प्रत्यावर्त्तयेमाः केतुमद्दुन्दुभिर्वावदीति ।
समश्श्वपर्ण्णाश्चरन्ति नो नरोस्म्माकमिन्द्र रथिनो जयन्तु ॥५७॥

आग्नेयः कृष्णग्ग्रीवः सारस्वती मेषी बब्भ्रुः सौम्म्यः पौष्ण्णः श्यामः शितिपृष्ठो बार्हस्पत्यः शिल्पो वैश्श्वदेवऽऐन्द्रोरुणो मारुतः कल्म्माषऽऐन्द्राग्नः सꣳहितोधोरामः सावित्त्रो वारुणः कृष्ण्णऽएकशितिपात्पेत्त्वः ॥५८॥

अग्नयेनीकवते रोहिताञ्जिरनड्वानधोरामौ सावित्त्रौ पौष्ण्णौ रजतनाभी वैश्श्वदेवौ पिशङ्गौ तूपरौ मारुतः कल्म्माषऽआग्नेयः कृष्ण्णोजः सारस्वती मेषी वारुणः पेत्त्वः ॥५९॥

अग्नये गायत्राय त्रिवृते राथन्तरायाष्टाकपालऽइन्द्राय त्रैष्टुभाय पञ्चदशाय बार्हतायैकादशकपालो विश्श्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो

द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविꣳशाभ्याँवैराजाभ्याम्पयस्या द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविꣳशाभ्याँवैराजाभ्याम्पयस्या बृहस्पतये पाङ्क्ताय त्रिणवाय शाक्वराय चरुः सवित्रऽऔष्णिहाय त्रयस्त्रिꣳशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुरदित्यै विष्णुपत्न्यै चरुरग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालोनुमत्याऽअष्टाकपालः ॥६०॥

॥ इत्यकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥ डॉ० चन्द्रभानु शर्मा

अथ त्रिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'देव सवितः' इत्यारभ्य (२२) 'अथैतान्' इत्यन्तानां सामान्यतो नारायणः पुरुष ऋषिः । विशेषतश्च—
(१) 'देव सवितः' इत्यस्य बृहस्पतीन्द्रौ, (२) 'तत्सवितुः' इत्यस्य विश्वामित्रः, (३) 'विश्वानि देव' इत्यस्य श्यावाश्वः,
(४) 'विभक्तारꣳ हवामहे' इत्यस्य मेधातिथिः ॥

देवता (१) 'देव सवितः' (२) 'तत्सवितुः' (३) 'विश्वानि देव' (४) 'विभक्तारꣳ हवामहे' इत्येषां सविता ।
(५) 'ब्रह्मणे ब्राह्मणम्' इत्यारभ्य (२२) 'अथैतानष्टौ' इत्यन्तो भागः द्रव्यदेवताविधायकत्वाद्ब्राह्मणं न तु मन्त्राः ।
तेनास्यर्षिदैवतच्छन्दांसि यजुःसर्वानुक्रमे नोक्तानि ॥

छन्दः (१) 'देव सवितः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (२) 'तत्सवितुः' इत्यारभ्य (४) 'विभक्तारꣳ हवामहे' इत्यन्तानां गायत्री ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ देव सवितः प्रसुव यज्ञम्प्रसुव यज्ञपतिम्भगाय ।
दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतन्नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचन्नः स्वदतु ॥१॥
तत्सवितुर्वरेण्यम्भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥२॥
विश्वानि देव सवितर्दुरितानि परासुव । यद्भद्रन्तन्नऽआसुव ॥३॥
विभक्तारꣳ हवामहे वसोश्चित्रस्य राधसः । सवितारन्नृचक्षसम् ॥४॥
ब्रह्मणे ब्राह्मणङ्क्षत्राय राजन्यम्मरुद्भ्यो वैश्यन्तपसे शूद्रन्तमसे तस्करन्नारका
वीरहणम्पाप्मने क्लीबमाक्रयायाऽअयोगूङ्कामाय पुँश्चलूमतिक्रुष्टाय मागधम् ॥
नृत्ताय सूतङ्गीताय शैलूषन्धर्माय सभाचरन्नरिष्ठायै भीमलन्नर्माय रेभꣳ हस
कारिमानन्दाय स्त्रीषखम्प्रमदे कुमारीपुत्रम्मेधायै रथकारन्धैर्याय तक्षाणम् ॥

॥२॥ तपसे कौलालम्मायायै कर्मारꣳ रूपाय मणिकारꣳ शुभे वपꣳ शरव्यायाऽइषुका
हेत्यै धनुष्कारङ्कर्मणे ज्याकारन्दिष्टाय रज्जुसर्जम्मृत्यवे मृगयुमन्तकाय श्व
नम् ॥७॥

नदीभ्यः पौञ्जिष्ठमृक्षीकाभ्यो नैषादम्पुरुषव्याघ्राय दुर्म्मदङ्गन्धर्व्वाप्सरोभ्यो व्रात्त्यम्प्रयुग्भ्य ऽउन्मत्तꣳ सर्प्पदेवजनेभ्योप्प्रतिपदमयेभ्यः कितवमीर्य्यताया ऽअकितवम्पिशाचेभ्यो बिदलकारीँय्यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीम् ॥८॥

सन्धये जारङ्गेहायोपपतिमार्त्त्यै परिवित्तन्निर्ऋत्यै परिविविदानमराद्ध्या ऽएदिधिषुःपतिन्निष्कृत्त्यै पेशस्कारीꣳ सञ्ज्ञानाय स्मरकारीम्प्रकामोद्यायोपसदँव्वर्ण्णायानुरुधम्बलायोपदाम् ॥९॥

उत्सादेभ्यः कुब्जम्प्रमुदे वामनन्द्वार्भ्यः स्रामꣳ स्वप्नायान्धमधर्म्माय बधिरम्पवित्राय भिषजम्प्रज्ञानाय नक्षत्रदर्शमाशिक्षायै प्प्रश्निनमुपशिक्षाया ऽअभिप्प्रश्निनम्मर्य्यादायै प्प्रश्नविवाकम् ॥१०॥

अर्म्मेभ्यो हस्तिपञ्जवायाश्वपम्पुष्ट्यै गोपालँव्वीर्य्यायाविपालन्तेजसेजपालमिरायै कीनाशङ्कीलालाय सुराकारम्भद्राय गृहपꣳ श्रेयसे वित्तधमाद्ध्यक्ष्यायानुक्षत्तारम् ॥११॥

भायै दार्व्वाहारम्प्रभाया ऽअग्न्येधम्ब्रध्नस्य विष्टपायाभिषेक्तारँव्वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारन्देवलोकाय पेशितारम्मनुष्यलोकाय प्प्रकरितारꣳ सर्व्वेभ्यो लोकेभ्य ऽउपसेक्तारमव ऽऋत्यै वधायोपमन्थितारम्मेधाय वासःपल्पूलीम्प्रकामाय रजयित्रीम् ॥१२॥

ऋतये स्तेनहृदयँव्वैरहत्याय पिशुनँव्विविक्त्यै क्षत्तारमौपद्रष्ट्र्यायानुक्षत्तारम्बलायानुचरम्भूम्ने परिष्कन्दम्प्रियाय प्प्रियवादिनमरिष्ट्या ऽअश्वसादꣳ स्वर्ग्गाय लोकाय भागदुघँव्वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ॥१३॥

मन्यवेयस्तापङ्क्रोधाय निसरँय्योगाय योक्तारꣳ शोकायाभिसर्त्तारङ्क्षेमाय विमोक्तारमुत्कूलनिकूलेभ्यस्त्रिष्ठिनँव्वपुषे मानस्कृतꣳ शीलायाञ्जनीकारीन्निर्ऋत्यै कोशकारीँय्यमायासूम् ॥१४॥

यमाय यमसूमथर्व्वभ्योवतोकाꣳ सँव्वत्सराय पर्य्यायिणीम्परिवत्सरायाविजातामिदावत्सरायातीत्वरीमिद्वत्सरायातिष्कद्वरीँव्वत्सराय विजर्ज्जराꣳ सँव्वत्सराय पलिक्नीमृभुभ्योजिनसन्धꣳ साद्ध्येभ्यश्चर्म्मम्नम् ॥१५॥

सरोभ्यो धैवरमुपस्थावराभ्यो दाशँव्वैशन्ताभ्यो बैन्दन्नड्वलाभ्यः शौष्कलम्पाराय मार्ग्गारमवाराय कैवर्त्तन्तीर्त्थेभ्य ऽआन्दँव्विषमेभ्यो मैनालꣳ स्वनेभ्यः पर्ण्णकङ्गुहाभ्यः किरातꣳ सानुभ्यो जम्भकम्पर्व्वतेभ्यः किम्पूरुषम् ॥१६॥

बीभत्त्सायै पौल्कसँव्वर्ण्णाय हिरण्ण्यकारन्तुलायै व्वाणिजम्पश्चादोषाय ग्ग्लाविनँव्विश्श्वेब्भ्यो भूतेब्भ्यः सिध्मलम्भूत्त्यै जागरणमभूत्त्यै स्वपनमार्त्त्यै जनवादिनँव्व्यृद्ध्याऽअपगल्भꣳ सꣳशराय प्प्रच्छिदम् ॥१७॥

अक्षराजाय कितवङ्कृतायादिनवदर्शन्त्रेतायै कल्प्पिनन्द्वापरायाधिकल्प्पिनमास्कन्दाय सभास्त्थाणुम्मृत्त्यवे गोव्व्यच्छमन्तकाय गोघातङ्क्षुधे यो गाँव्विकृन्तन्तम्भिक्क्षमाणऽउपतिष्ट्ठति दुष्कृताय चरकाचार्य्यम्पाप्प्मने सैलगम् ॥१८॥

प्प्रतिश्श्रुत्कायाऽअर्त्तनङ्घोषाय भषमन्ताय बहुवादिनमनन्ताय मूकꣳ शब्दायाडम्बराघातम्महसे व्वीणावादङ्क्रोशाय तूणवध्ममवरस्प्पराय शङ्खध्मँव्वनाय व्वनपमन्न्यतोरण्ण्याय दावपम् ॥१९॥

नर्म्माय पुँश्चलूꣳ हसाय कारिँय्यादसे शाबल्ल्याङ्ग्रामण्ण्यङ्गणकमभिक्क्रोशकन्तान्महसे व्वीणावादम्पाणिघ्नन्तूणवध्मन्तान्नृत्तायानन्दाय तलवम् ॥२०॥

अग्नये पीवानम्पृथिव्यै पीठसर्प्पिणँव्वायवे चाण्डालमन्तरिक्क्षाय व्वꣳशनर्त्तिनन्दिवे खलतिꣳ सूर्य्याय हर्य्यक्षन्नक्षत्रेब्भ्यः किर्म्मिरञ्चन्द्रमसे किलासमह्ने शुक्लम्पिङ्गाक्क्षꣳ रात्र्यै कृष्ण्णम्पिङ्गाक्क्षम् ॥२१॥

अथैतानष्टौ व्विरूपानालभतेत्तिदीर्घञ्चातिह्रस्वञ्चातिस्त्थूलञ्चातिकृशञ्चातिशुक्लञ्चातिकृष्ण्णञ्चातिकुल्वञ्चातिलोमशञ्च । अशूद्राऽअब्राह्मणास्ते प्प्राजापत्त्याः । मागधः पुँश्चली कितवः क्लीबोशूद्राऽअब्राह्मणास्ते प्प्राजापत्त्याः ॥२२॥

॥ इति त्रिंशोऽध्यायः ॥

अथैकत्रिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'सहस्रशीर्षा पुरुषः' इत्यारभ्य (२२) 'श्रीश्च ते' इत्यन्तानां नारायणः पुरुष ऋषिः ॥

देवता (१) 'सहस्रशीर्षा पुरुषः' (२) 'पुरुष एवेदम्' (३) 'एतावानस्य' (४) 'त्रिपादूर्ध्वः' (५) 'ततो विराट्' (६) 'तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृतम्' (७) 'तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः' (८) 'तस्मादश्वाः' (९) 'तं यज्ञम्' (१०) 'यत्पुरुषम्' (११) 'ब्राह्मणोस्य' (१२) 'चन्द्रमा मनसः' (१३) 'नाभ्या आसीत्' (१४) 'यत्पुरुषेण' (१५) 'सप्तास्यासन्' (१६) 'यज्ञेन यज्ञम्' इत्येषां पुरुषः जगद्बीजम् ।
(१७) 'अद्भ्यः सम्भृतः' (१८) 'वेदाहम्' (१९) 'प्रजापतिश्चरति' (२०) 'यो देवेभ्यः' (२१) 'रुचम्ब्राह्मम्' (२२) 'श्रीश्च ते' इत्येषामादित्यः ॥

छन्दः (१) 'सहस्रशीर्षा पुरुषः' इत्यारभ्य (१५) 'सप्तास्यासन्' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (१६) 'यज्ञेन यज्ञम्' इत्यारभ्य (१९) 'प्रजापतिश्चरति' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (२०) 'यो देवेभ्यः' (२१) 'रुचम्ब्राह्मम्' इत्यनयोरनुष्टुप्, (२२) 'श्रीश्च ते' इत्यस्य त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ स॒हस्र॑शीर्षा॒ पुरु॑षः सहस्रा॒क्क्षः स॒हस्र॑पात् ।
स भूमि॑ꣳ स॒र्व्वत॑ स्पृ॒त्त्वात्त्य॑तिष्ठद्दशाङ्गु॒लम् ॥१॥
पुरु॑ष ए॒वेदꣳ सर्व्वँ॒य्यद्भू॒तँय्यच्च॑ भा॒व्यम् । उ॒ताम॑तृ॒त्त्वस्येशा॑नो॒ यदन्ने॑नाति॒रोह॑ति ॥२॥
ए॒तावा॑नस्य महि॒मातो॒ ज्यायाँ॑श्च॒ पूरु॑षः ।
पा॒दो॑स्य॒ व्विश्वा॑ भू॒तानि॑ त्रि॒पाद॑स्या॒मृत॑न्दि॒वि ॥३॥
त्रि॒पादू॒र्द्ध्वऽउदै॒त्पुरु॑षः॒ पादो॑स्ये॒हाभ॑व॒त्पुनः॑ ।
ततो॒ व्विष्व॒ङ्ङ्व्य॑क्क्रामत्त्साशनानश॒नेऽअ॒भि ॥४॥
ततो॑ व्वि॒राड॑जायत व्वि॒राजो॒ऽअधि॒ पूरु॑षः ।
स जा॒तोऽअत्त्य॑रिच्च्यत प॒श्चाद्भूमि॒मथो॑ पु॒रः ॥५॥
तस्मा॑द्य॒ज्ञात्स॑र्व्व॒हुतः॒ सम्भृ॑तम्पृषदा॒ज्ज्यम् ।
प॒शूँस्ताँश्च॑क्रे व्वाय॒व्व्यानार॒ण्ण्या ग्ग्रा॒म्म्याश्च॒ ये ॥६॥
तस्मा॑द्य॒ज्ञात्स॑र्व्व॒हुत॒ऽऋचः॒ सामा॑नि जज्ञिरे ।
छन्दा॑ꣳसि जज्ञिरे॒ तस्मा॒द्यजु॒स्तस्मा॑दजायत ॥७॥
तस्मा॒दश्श्वा॑ऽअजायन्त॒ ये के चो॑भ॒याद॑तः ।
गावो॑ ह जज्ञिरे॒ तस्मा॒त्तस्मा॑ज्जा॒ताऽअ॑जा॒वयः॑ ॥८॥
तँय्य॒ज्ञम्ब॒र्हिषि॒ प्प्रौक्क्ष॒न्पुरु॑षञ्जा॒तम॑ग्ग्र॒तः ।
तेन॑ दे॒वाऽअ॑यजन्त सा॒द्ध्याऽऋष॑यश्च॒ ये ॥९॥
यत्पुरु॑षँ॒व्व्यद॑धुः कति॒धा व्व्य॑कल्प्पयन् ।
मुख॒ङ्किम॑स्यासी॒त्किम्बा॒हू किमू॒रू पादा॑ऽउच्च्येते ॥१०॥
ब्रा॒ह्म॒णो॑स्य॒ मुख॑मासीद्बा॒हू रा॑ज॒न्न्यः॒ कृ॒तः ।
ऊ॒रू तद॑स्य॒ यद्वैश्श्यः॑ प॒द्भ्याꣳ शू॒द्द्रो॑ऽअजायत ॥११॥
च॒न्द्रमा॒ मन॑सो जा॒तश्चक्क्षोः॒ सूर्य्यो॑ऽअजायत ।
श्रोत्रा॑द्वा॒युश्च॑ प्प्रा॒णश्च॒ मुखा॑द॒ग्निर॑जायत ॥१२॥
नाभ्या॑ऽआसीद॒न्तरि॑क्क्षꣳ शी॒र्ष्ष्णो द्यौः सम॑वर्त्तत ।
प॒द्भ्याम्भूमि॒र्दिशः॒ श्रोत्रा॒त्तथा॑ लो॒काँ२॥ऽअ॑कल्प्पयन् ॥१३॥
यत्पुरु॑षेण ह॒विषा॑ दे॒वा य॒ज्ञमत॑न्वत ।
व॒स॒न्तो॑स्यासी॒दाज्ज्यं॑ ग्ग्री॒ष्म्मऽइ॒द्ध्मः श॒रद्ध॒विः ॥१४॥

स॒प्तास्या॑सन्परि॒धय॒स्त्रिः स॒प्त स॒मिधः॑ कृ॒ताः ।
दे॒वा यद्य॒ज्ञन्त॑न्वा॒नाऽअब॑ध्न॒न्पुरु॑षम्प॒शुम् ॥१५॥
य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वास्तानि॒ धर्म्मा॑णि प्रथ॒मान्या॑सन् ।
ते ह॒ नाक॑म्महि॒मानः॑ सचन्त॒ यत्र॒ पूर्व्वे॑ सा॒द्ध्याः सन्ति॑ दे॒वाः ॥१६॥
॥२॥ अ॒द्भ्यः सम्भृ॑तः पृथि॒व्यै रसा॑च्च वि॒श्वक॑र्म्मणः॒ सम॑वर्त्त॒ताग्रे॑ ।
तस्य॒ त्वष्टा॑ वि॒दध॑द्रू॒पमे॑ति॒ तन्मर्त्त्य॑स्य दे॒व॒त्वमा॒जान॒मग्रे॑ ॥१७॥
वेदा॒हमे॒तम्पुरु॑षम्म॒हान्त॑मादि॒त्यव॑र्ण्ण॒न्तम॑सः॒ पुरस्ता॑त् ।
तमे॒व वि॑दि॒त्वाति॑ मृ॒त्युमे॑ति॒ नान्यः पन्था॑ विद्य॒तेय॑नाय ॥१८॥
प्र॒जाप॑तिश्चरति॒ गर्ब्भेऽअ॒न्तरजा॑यमानो बहु॒धा विजा॑यते ।
तस्य॒ योनि॒म्परि॑पश्यन्ति॒ धीरा॒स्तस्मि॑न्ह तस्थु॒र्भुव॑नानि॒ विश्वा॑ ॥१९॥
यो दे॒वेभ्य॑ऽआ॒तप॑ति॒ यो दे॒वाना॑म्पु॒रोहि॑तः ।
पूर्व्वो॒ यो दे॒वेभ्यो॑ जा॒तो नमो॑ रु॒चाय॒ ब्राह्म॑ये ॥२०॥
रु॒चम्ब्रा॒ह्मञ्ज॒नय॑न्तो दे॒वाऽअग्रे॒ तद॑ब्रुवन् ।
यस्त्वै॒वम्ब्रा॑ह्म॒णो वि॒द्यात्तस्य॑ दे॒वाऽअस॒न्वशे॑ ॥२१॥
श्रीश्च॑ ते ल॒क्ष्मीश्च॒ पत्न्या॑वहोरा॒त्रे पा॒र्श्वे नक्ष॑त्राणि रू॒पम॒श्विनौ॒ व्यात्त॑म् ।
इ॒ष्णन्नि॑षाणा॒मुम्म॑ऽइषाण सर्व्वलो॒कम्म॑ऽइषाण ॥२२॥

॥ इत्येकत्रिंशोऽध्यायः ॥

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'तदेवाग्निः' इत्यारभ्य (१६) 'इदम्मे' इत्यन्तानां ब्रह्म स्वयम्भु ऋषिः ।

देवता (१) 'तदेवाग्निः' (२) 'सर्वे निमेषाः' (३) 'न तस्य' (४) 'एषो ह' (५) 'यस्माज्जातम्' (६) 'येन द्यौः' (७) 'यङ्क्रन्दसी' (८) 'वेनस्तत्' (९) 'प्र तद्' (१०) 'स नः' (११) 'परीत्य भूतानि' (१२) 'परि द्यावापृथिवी' इत्येषामात्मा ।
(१३) 'सदसस्पतिमद्भुतम्' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(१४) 'याम्मेधाम्' इत्यस्याग्निः ।
(१५) 'मेधाम्मे' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(१६) 'इदम्मे' इत्यस्य मन्त्रोक्ता ॥

छन्दः (१) 'तदेवाग्निः' (२) 'सर्वे निमेषाः' इत्यनयोरनुष्टुप्, (३) 'न तस्य' इत्यस्य द्विपदा गायत्री, (४) 'एषो ह' इत्यारभ्य (१२) 'परि द्यावापृथिवी' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (१३) 'सदसस्पतिमद्भुतम्' इत्यस्य गायत्री, (१४) 'याम्मेधाम्' इत्यारभ्य (१६) 'इदम्मे' इत्यन्तानामनुष्टुप् ॥

॥ हरिः३ॐ ॥

॥१॥ तदेवाग्निस्तदादित्त्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः ।
तदेव शुक्रन्तद्ब्रह्म ताऽआपः स प्प्रजापतिः ॥१॥
सर्व्वे निमेषा जज्ञिरे व्विद्युतः पुरुषादधि ।
नैनमूर्द्ध्वन्न तिर्य्यञ्चन्न मद्ध्ये परिजग्ग्रभत् ॥२॥
न तस्य प्प्रतिमाऽअस्ति यस्य नाम महद्यशः ।
हिरण्ण्यगर्ब्भऽइत्त्येष मा मा हिꣳसीदित्त्येषा यस्म्मान्न जातऽइत्त्येषः ॥३॥

गलितमन्त्राः —

हिरण्ण्यगर्ब्भः समवर्त्तताग्ग्रे भूतस्य जातः पतिरेकऽआसीत् ।
स दाधार पृथिवीन्द्यामुतेमाङ्कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥
यः प्प्राणतो निमिषतो महित्त्वैकऽइद्राजा जगतो बभूव ।
यऽईशेऽअस्य द्विपदश्चतुष्प्पदः कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥
यस्येमे हिमवन्तो महित्त्वा यस्य समुद्रꣳ रसया सहाहुः ।
यस्येमाः प्प्रदिशो यस्य बाहू कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥
यऽआत्त्मदा बलदा यस्य विश्श्वऽउपासते प्प्रशिषँय्यस्य देवाः ।
यस्य छायामृतँय्यस्य मृत्त्युः कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥
मा मा हिꣳसीज्जनिता यः पृथिव्व्या यो वा दिवꣳ सत्त्यधर्म्मा व्यानट् ।
यश्चापश्चन्द्राः प्प्रथमो जजान कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥
यस्म्मान्न जातः परोऽअन्न्योऽअस्ति यऽआविवेश भुवनानि व्विश्श्वा ।
प्रजापतिः प्प्रजया सꣳरराणस्त्रीणि ज्ज्योतीꣳषि सचते स षोडशी ॥
इन्द्रश्च सम्म्राड्वरुणश्च राजा तौ ते भक्षञ्चक्रतुरग्ग्रऽएतम् ।
तयोरहमनु भक्षम्भक्षयामि व्वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृप्प्यतु सह प्प्राणेन स्वाह

एषो ह देवः प्प्रदिशोनु सर्व्वाः पूर्व्वो ह जातः सऽउ गर्ब्भेऽअन्तः ।
सऽएव जातः स जनिष्ष्यमाणः प्प्रत्त्यङ्जनास्तिष्ठति सर्व्वतोमुखः ॥४॥
यस्म्माज्जातन्न पुरा किञ्चनैव यऽआबभूव भुवनानि व्विश्श्वा ।
प्रजापतिः प्प्रजया सꣳरराणस्त्रीणि ज्ज्योतीꣳषि सचते स षोडशी ॥५॥
येन द्यौरुग्ग्रा पृथिवी च दृढा येन स्व स्तभितँय्येन नाकः ।
योऽअन्तरिक्षे रजसो व्विमानः कस्म्मै देवाय हविषा व्विधेम ॥६॥

यङ्क्रन्द॑सी॒ऽअव॑सा तस्त॑भा॒नेऽअ॒भ्यैक्षे॑ता॒म्मन॑सा॒ रेज॑माने। यत्राधि॒ सूर॒ऽउदि॑तो
वि॒भाति॒ कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम। आपो॑ ह॒ यद्बृ॑ह॒तीर्य्यश्चि॒दाप॑ः ॥७॥

गलितमन्त्रौ —

आपो॑ ह॒ यद्बृ॑ह॒तीर्विश्व॒माय॒ङ्गर्भ॒न्दधा॑ना ज॒नय॑न्तीर॒ग्निम्।
ततो॑ दे॒वाना॒ꣳ सम॑वर्त्त॒तासु॒रेक॒ः कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम॥
यश्चि॒दापो॑ महि॒ना प॒र्य्यप॑श्य॒द्दक्ष॒न्दधा॑ना ज॒नय॑न्तीर्य॒ज्ञम्।
यो दे॒वेष्वधि॑ दे॒वऽएक॒ऽआसी॒त्कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम॥

॥२॥ वे॒नस्तत्प॑श्य॒न्निहि॑त॒ङ्गुहा॒ सद्यत्र॒ विश्व॒म्भव॒त्येक॑नीडम्।
तस्मि॑न्नि॒दꣳ सञ्च॒ वि चै॑ति॒ सर्व॒ꣳ सऽओत॒ः प्रोत॑श्च वि॒भूः प्र॒जासु॑ ॥८॥
प्र तद्वो॑चेद॒मृत॒न्नु वि॒द्वान्ग॑न्ध॒र्वो धाम॒ विभृ॑त॒ङ्गुहा॒ सत्।
त्रीणि॑ प॒दानि॒ निहि॑ता॒ गुहा॑स्य॒ यस्तानि॒ वेद॒ स पि॒तुः पि॒तास॑त् ॥९॥
स नो॒ बन्धु॑र्जनि॒ता स वि॑धा॒ता धामा॑नि॒ वेद॒ भुव॑नानि॒ विश्वा॑।
यत्र॑ दे॒वाऽअ॒मृत॑मानशा॒नास्तृ॒तीये॒ धाम॑न्न॒ध्यैर॑यन्त ॥१०॥
प॒रीत्य॑ भू॒तानि॑ प॒रीत्य॑ लो॒कान्प॒रीत्य॒ सर्वा॑ः प्र॒दिशो॒ दिश॑श्च।
उ॒प॒स्थाय॑ प्रथम॒जामृ॒तस्या॒त्मना॒त्मान॑म॒भिसँवि॑वेश ॥११॥
परि॒ द्यावा॑पृथि॒वी स॒द्यऽइ॒त्वा परि॑ लो॒कान्परि॒ दिश॒ः परि॒ स्वः॑।
ऋ॒तस्य॒ तन्तुँ॒वित॑तँ॒वि॒चृत्य॒ तद॑पश्य॒त्तद॑भव॒त्तदा॑सीत् ॥१२॥
सद॑स॒स्पति॒मद्भु॑तम्प्रि॒यमिन्द्र॑स्य॒ काम्म्य॑म्।
स॒निम्मे॒धाम॑यासिष॒ꣳ स्वाहा॑ ॥१३॥
याम्मे॒धान्दे॑वग॒णाः पि॒तर॑श्चो॒पास॑ते।
तया॒ माम॒द्य मे॒धयाग्ने॑ मे॒धावि॑नङ्कुरु॒ स्वाहा॑ ॥१४॥
मे॒धाम्मे॒ वरु॑णो ददातु मे॒धाम॒ग्निः प्र॒जाप॑तिः।
मे॒धामिन्द्र॑श्च वा॒युश्च॑ मे॒धान्धा॒ता द॑दातु मे॒ स्वाहा॑ ॥१५॥
इ॒दम्मे॒ ब्रह्म॑ च क्ष॒त्रञ्चो॒भे श्रिय॑मश्नुताम्।
मयि॑ दे॒वा द॑धतु॒ श्रिय॑मुत्त॒मान्तस्यै॑ ते॒ स्वाहा॑ ॥१६॥

॥ इति द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'अस्याजरासः' इत्यस्य वत्सप्रीः, (२) 'हरयो धूमकेतवः' इत्यस्य विरूपः, (३) 'यजा नः' इत्यस्य गोतमः, (४) 'युक्ष्वा हि' इत्यस्य विरूपः, (५) 'द्वे विरूपे' इत्यस्य कुत्सः, (६) 'अयमिह' इत्यस्य वामदेवः, (७) 'त्रीणि शता' इत्यस्य विश्वामित्रः, (८) 'मूर्धानन्दिवः' (९) 'अग्निर्वृत्राणि' इत्यनयोर्भरद्वाजः, (१०) 'विश्वेभिः सोम्यम्' इत्यस्य मेधातिथिः, (११) 'आ यदिषे' इत्यस्य शाक्त्यः पराशरः, (१२) 'अग्ने शर्ध' इत्यस्यात्रिदुहिता विश्ववारा, (१३) 'त्वाꣳ हि' इत्यस्य भरद्वाजः, (१४) 'त्वे अग्ने' इत्यस्य वसिष्ठः, (१५) 'श्रुधि श्रुत्कर्ण' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (१६) 'विश्वेषामदितिः' इत्यस्य वामदेवो गोतमः, (१७) 'महो अग्नेः' इत्यस्य धानाको लुशः, (१८) 'आपश्चित्' इत्यस्य वसिष्ठः, (१९) 'गाव उपावत' इत्यस्य पुरुमीढाजमीढौ, (२०) 'यदद्य सूरः' इत्यस्य वसिष्ठः, (२१) 'आ सुते' इत्यस्यासुनीतिः, (२२) 'आतिष्ठन्तम्परि' इत्यस्य विश्वामित्रः, (२३) 'प्र वो महे' इत्यस्य सुचीकः, (२४) 'बृहन्निदिध्मः' इत्यस्य त्रिशोकः, (२५) 'इन्द्रेहि' इत्यस्य मधुच्छन्दाः, (२६) 'इन्द्रो वृत्रम्' इत्यस्य विश्वामित्रः, (२७) 'कुतस्त्वम्' इत्यस्यागस्त्यः, (२८) 'आ तत्ते' इत्यस्य शाक्त्यो गौरिवीतिः, (२९) 'इमान्ते' इत्यस्य कुत्सः, (३०) 'विभ्राड्बृहत्' इत्यस्य सौर्यो विभ्राट्, (३१) 'उदु त्यम्' (३२) 'येना पावक' (३३) 'दैव्यावध्वर्यू' इत्येषां प्रस्कण्वः, (३४) 'आ न इडाभिः' इत्यस्यागस्त्यः, (३५) 'यदद्य' इत्यस्य श्रुतकक्षसुकक्षौ, (३६) 'तरणिर्विश्वदर्शतः' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (३७) 'तत्सूर्यस्य' (३८) 'तन्मित्रस्य' इत्यनयोः कुत्सः, (३९) 'बण्महाँ असि' (४०) 'बट् सूर्य श्रवसा' इत्यनयोर्जमदग्निः, (४१) 'श्रायन्त इव' इत्यस्य नृमेधः, (४२) 'अद्या देवाः' इत्यस्य कुत्सः, (४३) 'आ कृष्णेन' इत्यस्याङ्गिरसो हिरण्यस्तूपः, (४४) 'प्रवावृजे सुप्रयाः' इत्यस्य वसिष्ठः, (४५) 'इन्द्रवायू बृहस्पतिम्' (४६) 'वरुणः प्राविता' इत्यनयोर्मेधातिथिः, (४७) 'अधि न इन्द्र' इत्यस्य काण्वः कुसीदी, (४८) 'अग्न इन्द्र' इत्यस्य प्रतिक्षत्रः, (४९) 'इन्द्राग्नी मित्रावरुणा' इत्यस्य काश्यपोऽवत्सारः (५०) 'अस्मे रुद्राः' इत्यस्य प्रगाथः, (५१) 'अर्वाञ्चो अद्या' इत्यस्य गार्त्समदः कूर्मः, (५२) 'विश्वे अद्य' इत्यस्य धानाको लुशः, (५३) 'विश्वे देवाः' इत्यस्य सुहोत्रः, (५४) 'देवेभ्यो हि' इत्यस्य वामदेवः, (५५) 'प्र वायुम्' इत्यारभ्य (९७) 'अस्येदिन्द्रः' इत्यन्तानां सामान्यत आदित्ययाज्ञवल्क्यौ। विशेषतश्च—

(५५) 'प्र वायुम्' इत्यस्य ऋजिश्वा, (५६) 'इन्द्रवायू इमे' (५७) 'मित्रꣳ हुवे' (५८) 'दस्रा युवाकवः' इत्येषां मधुच्छन्दाः, (५९) 'विदद्यदी' इत्यस्य कुशिकः, (६०) 'नहि स्पशम्' इत्यस्य विश्वामित्रः, (६१) 'उग्रा विघनिना' इत्यस्य भरद्वाजः, (६२) 'उपास्मै गायता' इत्यस्य देवलोऽसितो वा, (६३) 'ये त्वाहिहत्ये' इत्यस्य विश्वामित्रः, (६४) 'जनिष्ठा उग्रः' इत्यस्य गौरिवीतिः, (६५) 'आ तू नः' इत्यस्य वामदेवः. (६६) 'त्वमिन्द्र' (६७) 'अनु ते' इत्यनयोर्नृमेधः, (६८) 'यज्ञो देवानाम्' इत्यस्य कुत्सः. (६९) 'अदब्धेभिः सवितः' इत्यस्य भरद्वाजः. (७०) 'प्रवीरया शुचयः' इत्यस्य वसिष्ठः, (७१) 'गाव उपावत' इत्यस्य पुरुमीढाजमीढौ, (७२) 'कान्ययोराजानेषु' इत्यस्य दक्षः, (७३) 'दैव्यावध्वर्यू' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (७४) 'तिरश्चीनो विततः' इत्यस्य परमेष्ठी प्रजापतिः. (७५) 'आ रोदसी' इत्यस्य विश्वामित्रः, (७६) 'उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा' इत्यस्य वसिष्ठः. (७७) 'उप नः' इत्यस्य सुहोत्रः, (७८) 'ब्रह्माणि मे' (७९) 'अनुत्तमा ते' इत्यनयोरगस्त्यः. (८०) 'तदिदास' इत्यस्याथर्वणो बृहद्दिवः. (८१) 'इमा उ' (८२) 'यस्यायम्' (८३) 'अयꣳ सहस्रम्' इत्येषां मेधातिथिः. (८४) 'अदब्धेभिः सविता' इत्यस्य भरद्वाजः. (८५) 'आ नो यज्ञम' इत्यस्य जमदग्निः. (८६) 'इन्द्रवायू सुसन्दृशा' इत्यस्य तापसः. (८७) 'ऋधगित्था' इत्यस्य जमदग्निः. (८८) 'आयातम्' इत्यस्य वसिष्ठः. (८९) 'प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः' इत्यस्य कण्वः, (९०) 'चन्द्रमा अप्सु' इत्यस्याप्त्यस्त्रितः. (९१) 'देवन्देवम्' इत्यस्य वैवस्वतो मनुः. (९२) 'दिवि पृष्टः' इत्यस्यैन्द्रो मेधाः. (९३) 'इन्द्राग्नी अपात्' इत्यस्य सुहोत्रः. (९४) 'देवासो हि' इत्यस्य मनुः. (९५) 'अपाधमदभिशस्तीः' (९६) 'प्र व इन्द्राय' इत्यनयोर्नृमेधः, (९७) 'अस्येदिन्द्रः' इत्यस्य मेधातिथिः ॥

देवता (१) 'अस्याजरासः' (२) 'हरयो धूमकेतवः' (३) 'यजा नः' (४) 'युक्ष्वा हि' (५) 'द्वे विरूपे' (६) 'अयमिह' (७) 'त्रीणि शता' (८) 'मूर्धानन्दिवः' (९) 'अग्निर्वृत्राणि' (१०) 'विश्वेभिः सोम्यम्' (११) 'आ यदिषे'

(१२) 'अग्ने शर्ध' (१३) 'त्वाᳪं हि' (१४) 'त्वे अग्ने' (१५) 'श्रुधि श्रुत्कर्ण' (१६) 'विश्वेषामदितिः' (१७) 'महो अग्नेः' इत्येषामग्निः ।

(१८) 'आपश्चित्' (१९) 'गाव उपावत' (२०) 'यदद्य सूरः' (२१) 'आ सुते' (२२) 'आतिष्ठन्तम्परि' (२३) 'प्र वो महे' (२४) 'बृहन्निदिध्मः' (२५) 'इन्द्रेहि' (२६) 'इन्द्रो वृत्रम्' (२७) 'कुतस्त्वम्' (२८) 'आ तत्ते' (२९) 'इमान्ते' इत्येषामिन्द्रः ।

(३०) 'विभ्राड्बृहत्' (३१) 'उदु त्यम्' (३२) 'येना पावक' (३३) 'दैव्यावध्वर्यू' (३४) 'आ न इडाभिः' (३५) 'यदद्य' (३६) 'तरणिर्विश्वदर्शतः' (३७) 'तत्सूर्यस्य' (३८) 'तन्मित्रस्य' (३९) 'बण्महाँ असि' (४०) 'बट् सूर्य श्रवसा' (४१) 'श्रायन्त इव' (४२) 'अद्या देवाः' (४३) 'आ कृष्णेन' इत्येषां सूर्यः ।

(४४) 'प्रवावृजे सुप्रयाः' (४५) 'इन्द्रवायू बृहस्पतिम्' (४६) 'वरुणः प्राविता' (४७) 'अधि न इन्द्र' (४८) 'अग्न इन्द्र' (४९) 'इन्द्राग्नी मित्रावरुणा' (५०) 'अस्मे रुद्राः' (५१) 'अर्वाञ्चो अद्या' (५२) 'विश्वे अद्य' (५३) 'विश्वे देवाः' (५४) 'देवेभ्यो हि' इत्येषां विश्वे देवाः ।

(५५) 'प्र वायुम्' इत्यस्य वायुः ।

(५६) 'इन्द्रवायू इमे' इत्यस्येन्द्रवायू ।

(५७) 'मित्रᳪं हुवे' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(५८) 'दस्रा युवाकवः' इत्यस्याश्विनौ ।

(५९) 'विदद्यदी' इत्यस्येन्द्रः ।

(६०) 'नहि स्पशम्' इत्यस्य वैश्वानरः ।

(६१) 'उग्रा विघनिना' इत्यस्येन्द्राग्नी ।

(६२) 'उपास्मै गायता नरः' इत्यस्य सोमः ।

(६३) 'ये त्वाहिहत्ये' (६४) 'जनिष्ठा उग्रः' (६५) 'आ तू नः' (६६) 'त्वमिन्द्र' (६७) 'अनु ते' इत्येषामिन्द्रः ।

(६८) 'यज्ञो देवानाम्' इत्यस्यादित्यः ।

(६९) 'अदब्धेभिः सवितः' इत्यस्य सविता ।

(७०) 'प्रवीरया शुचयः' इत्यस्य वायुः ।

(७१) 'गाव उपावत' इत्यस्येन्द्रः ।

(७२) 'काव्ययोराजानेषु' इत्यस्य मित्रावरुणौ ।

(७३) 'दैव्यावध्वर्यू' इत्यस्य सूर्यः ।

(७४) 'तिरश्चीनो विततः' इत्यस्य भाववृत्तम् ।

(७५) 'आ रोदसी' इत्यस्य वैश्वानरः ।

(७६) 'उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा' इत्यस्येन्द्राग्नी ।

(७७) 'उप नः' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(७८) 'ब्रह्माणि मे' (७९) 'अनुत्तमा ते' इत्यनयोरिन्द्रामरुतौ ।

(८०) 'तदिदास' इत्यस्य महेन्द्रः ।

(८१) 'इमा उ' (८२) 'यस्यायम्' (८३) 'अयᳪं सहस्रम्' इत्येषामादित्यः ।

(८४) 'अदब्धेभिः सविता' इत्यस्य सविता ।

(८५) 'आ नो यज्ञम्' इत्यस्य वायुः ।

(८६) 'इन्द्रवायू सुसन्दृशा' इत्यस्येन्द्रवायू ।

(८७) 'ऋधगित्था' इत्यस्य मित्रावरुणौ ।

(८८) 'आयातम्' इत्यस्याश्विनौ ।

(८९) 'प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(९०) 'चन्द्रमा अप्सु' इत्यस्येन्द्रः

(९१) 'देवन्देवम्' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(९२) 'दिवि पृष्टः' इत्यस्य वैश्वानरः ।

(९३) 'इन्द्राग्नी अपात्' इत्यस्येन्द्राग्नी ।

(९४) 'देवासो हि' इत्यस्य विश्वे देवाः ।

(९५) 'अपाघमदभिशस्तीः' (९६) 'प्र व इन्द्राय' इत्यनयोर्मरुत्वानिन्द्रः ।

(९७) 'अस्येदिन्द्रः' इत्यस्य महेन्द्रः ॥

छन्दः (१) 'अस्याजरासः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (२) 'हरयो धूमकेतवः' इत्यारभ्य (४) 'युक्ष्वा हि' इत्यन्तानां गायत्री, (५) 'द्वे विरूपे' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (६) 'अयमिह' इत्यस्य जगती, (७) 'त्रीणि शता' (८) 'मूर्धानन्दिवः' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (९) 'अग्निर्वृत्राणि' (१०) 'विश्वेभिः सोम्यम्' इत्यनयोर्गायत्री, (११) 'आ यदिषे' (१२) 'अग्ने शर्ध' (१३) 'त्वाꣳ हि' इत्येषां त्रिष्टुप्, (१४) 'त्वे अग्ने' (१५) 'श्रुधि श्रुत्कर्ण' इत्यनयोर्बृहती, (१६) 'विश्वेषामदितिः' (१७) 'महो अग्नेः' (१८) 'आपश्चित्' इत्येषां त्रिष्टुप्, (१९) 'गाव उपावत' (२०) 'यदद्य सूरः' (२१) 'आ सुते' इत्येषां गायत्री, (२२) 'आतिष्ठन्तम्परि' (२३) 'प्र वो महे' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (२४) 'बृहन्निदिध्मः' (२५) 'इन्द्रेहि' इत्यनयोर्गायत्री, (२६) 'इन्द्रो वृत्रम्' (२७) 'कुतस्त्वम्' (२८) 'आ तत्ते' इत्येषां त्रिष्टुप्, (२९) 'इमान्ते' (३०) 'विभ्राड्बृहत्' इत्यनयोर्जगती, (३१) 'उदु त्यम्' (३२) 'येना पावक' (३३) 'दैव्यावध्वर्यू' इत्येषां गायत्री, (३४) 'आ न इडाभिः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (३५) 'यदद्य' (३६) 'तरणिर्विश्वदर्शतः' इत्यनयोर्गायत्री, (३७) 'तत्सूर्यस्य' (३८) 'तन्मित्रस्य' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (३९) 'बण्महाँ असि' इत्यस्य बृहती, (४०) 'बट् सूर्य श्रवसा' इत्यस्य सतोबृहती, (४१) 'श्रायन्त इव' इत्यस्य बृहती, (४२) 'अद्या देवाः' (४३) 'आ कृष्णेन' (४४) 'प्रवावृजे सुप्रयाः' इत्येषां त्रिष्टुप्, (४५) 'इन्द्रवायू बृहस्पतिम्' (४६) 'वरुणः प्राविता' (४७) 'अधि न इन्द्र' इत्येषां गायत्री, (४८) 'अग्न इन्द्र' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४९) 'इन्द्राग्नी मित्रावरुणा' इत्यस्य जगती, (५०) 'अस्मे रुद्राः' इत्यारभ्य (५३) 'विश्वे देवाः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (५४) 'देवेभ्यो हि' इत्यस्य जगती, (५५) 'प्र वायुम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (५६) 'इन्द्रवायू इमे' (५७) 'मित्रꣳ हुवे' (५८) 'दस्रा युवाकवः' इत्येषां गायत्री, (५९) 'विदद्यदी' (६०) 'नहि स्पशम्' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (६१) 'उग्रा विघनिना' (६२) 'उपास्मै गायता नरः' इत्यनयोर्गायत्री, (६३) 'ये त्वाहिहत्ये' (६४) 'जनिष्ठा उग्रः' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (६५) 'आ तू नः' इत्यस्य गायत्री, (६६) 'त्वमिन्द्र' इत्यस्य पथ्याबृहती, (६७) 'अनु ते' इत्यस्य सतोबृहती, (६८) 'यज्ञो देवानाम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (६९) 'अदब्धेभिः सवितः' इत्यस्य जगती, (७०) 'प्रवीरया शुचयः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (७१) 'गाव उपावत' (७२) 'काव्ययोराजानेषु' (७३) 'दैव्यावध्वर्यू' इत्येषां गायत्री, (७४) 'तिरश्चीनो विततः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (७५) 'आ रोदसी' इत्यस्य जगती, (७६) 'उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा' (७७) 'उप नः' इत्यनयोर्गायत्री, (७८) 'ब्रह्माणि मे' (७९) 'अनुत्तमा ते' (८०) 'तदिदास' इत्येषां त्रिष्टुप्, (८१) 'इमा उ' (८२) 'यस्यायम्' इत्यनयोर्बृहती, (८३) 'अयꣳ सहस्रम्' इत्यस्य सतोबृहती, (८४) 'अदब्धेभिः सविता' इत्यस्य जगती, (८५) 'आ नो यज्ञम्' इत्यारभ्य (९३) 'इन्द्राग्नी अपात्' इत्यन्तानां बृहती, (९४) 'देवासो हि' (९५) 'अपाघमदभिशस्तीः' इत्यनयोः सतोबृहती, (९६) 'प्र व इन्द्राय' इत्यस्य बृहती, (९७) 'अस्येदिन्द्रः' इत्यस्य सतोबृहती ॥

॥ हरिः ॐ ॥

१॥ अ॒स्याज॑रासो द॒माम॒रित्रा॑ऽअ॒र्चद्धू॑मासोऽअ॒ग्नय॑ः पाव॒काः ।
श्वि॒ती॒चय॑ः श्वा॒त्रासो॑ भुर॒ण्यवो॑ वन॒र्षदो॑ वा॒यवो॒ न सोमा॑ः ॥१॥
हर॑यो धू॒मके॑तवो॒ वात॑जूता॒ऽउप॒ द्यवि॑ । यत॑न्ते॒ वृथ॑ग॒ग्नय॑ः ॥२॥
यजा॑ नो मि॒त्रावरु॑णा॒ यजा॑ दे॒वाँ२॥ऽऋ॒तम्बृ॒हत् । अग्ने॒ यक्षि॒ स्वन्दम॑म् ॥३॥

सुक्ष्वा हि देवहूतमाँ२॥ऽअश्वाँ२॥ऽअग्ने रथीरिव ।
नि होता पूर्व्यः सदः ॥४॥
द्वे विरूपे चरतः स्वर्थेऽअन्यान्या वत्समुपधापयेते ।
हरिरन्यस्याम्भवति स्वधावाञ्छुक्रोऽअन्यस्यान्ददृशे सुवर्चाः ॥५॥
अयमिह प्रथमो धायि धातृभिर्होता यजिष्ठोऽअध्वरेष्वीड्यः ।
यमप्नवानो भृगवो विरुरुचुर्वनेषु चित्रँविभ्वँविशेविशे ॥६॥
त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निन्त्रिꣳशच्च देवा नव चासपर्य्यन् ।
औक्षन्घृतैरस्तृणन्बर्हिरस्माऽआदिद्धोतारन्न्यसादयन्त ॥७॥
मूर्द्धानन्दिवोऽअरतिम्पृथिव्या वैश्वानरमृतऽआ जातमग्निम् ।
कविꣳ सम्म्राजमतिथिञ्जनानामासन्ना पात्रञ्जनयन्त देवाः ॥८॥
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्रऽआहुतः ॥९॥
विश्वेभिः सोम्यम्मध्वग्नऽइन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः ॥१०॥
आ यदिषे नृपतिन्तेजऽआनड्शुचि रेतो निषिक्तन्द्यौरभीके ।
अग्निः शर्द्धमनवद्यँयुवानꣳ स्वाध्यञ्जनयत्सूदयच्च ॥११॥
अग्ने शर्द्ध महते सौभगाय तव द्युम्नान्युत्तमानि सन्तु ।
सञ्जास्पत्यꣳ सुयममाकृणुष्व शत्रूयतामभितिष्ठा महाꣳसि ॥१२॥
त्वाꣳ हि मन्द्रतममर्कशोकैर्ववृमहे महि नः श्रोष्यग्ने ।
इन्द्रन्न त्वा शवसा देवता वायुम्पृणन्ति राधसा नृतमाः ॥१३॥
त्वेऽअग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान्दयन्त गोनाम् ॥१४॥
श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभिर्देवैरग्ने सयावभिः ।
आसीदन्तु बर्हिषि मित्रोऽअर्य्यमा प्रातर्य्यावाणोऽअध्वरम् ॥१५॥
विश्वेषामदितिर्य्यज्ञियानाँविश्वेषामतिथिर्म्मानुषाणाम् ।
अग्निर्देवानामवऽआवृणानः सुमृडीको भवतु जातवेदाः ॥१६॥
महोऽअग्नेः समिधानस्य शर्म्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।
श्रेष्ठे स्याम सवितुः सवीमनि तद्देवानामवोऽअद्या वृणीमहे ॥१७॥

॥२॥ आपश्चित्पिप्यु स्तर्य्यो न गावो नक्षन्नृतञ्जरितारस्तऽइन्द्र ।
याहि वायुर्न नियुतो नोऽअच्छा त्वꣳ हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥१८॥

गावऽउपावतावतम्मही यज्ञस्य रप्प्सुदा । उभा कर्ण्णा हिरण्यया ॥१९॥
यदद्य सूरऽउदितेनागा मित्रोऽअर्य्यमा । सुवाति सविता भगः ॥२०॥
आ सुते सिञ्चत श्श्रियꣳ रोदस्योरभिश्श्रियम् ।
रसा दधीत वृषभम् । तम्प्रत्नथायँव्वेनः ॥२१॥

गलितमन्त्रौ —

तम्प्रत्नथा पूर्व्वथा व्विश्श्वथेमथा ज्ज्येष्ठतातिम्बर्हिषदꣳ स्वर्व्विदम् ।
प्रतीचीनँव्वृजनन्दोहसे धुनिमाशुञ्जयन्तमनु यासु वर्द्धसे ॥
अयँव्वेनश्चोदयत्पृश्निगर्ब्भा ज्ज्योतिर्ज्जरायू रजसो व्विमाने ।
इममपाꣳ सङ्गमे सूर्य्यस्य शिशुन्न व्विप्प्रा मतिभी रिहन्ति ॥

आतिष्ठन्तम्परि विश्श्वेऽअभूषञ्छ्रियो व्वसानश्चरति स्वरोचिः ।
महत्तद्वृष्ण्णोऽअसुरस्य नामा विश्श्वरूपोऽअमृतानि तस्त्थौ ॥२२॥
प्र वो महे मन्दमानायान्धसोर्च्चा व्विश्श्वानराय व्विश्श्वाभुवे ।
इन्द्रस्य यस्य सुमखꣳ सहो महि श्श्रवो नृम्म्णञ्च रोदसी सपर्य्यतः ॥२३॥
बृहन्निदिद्ध्मऽएषाम्भूरि शस्तम्पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥२४॥
इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो व्विश्श्वेभिः सोमपर्व्वभिः । महाँ२॥ऽअभिष्टिरोजसा ॥२५॥
इन्द्रो व्वृत्रमवृणोच्छर्द्धनीतिः प्प्र मायिनाममिनाद्वर्प्पणीतिः ।
अहन्व्यꣳसमुशधग्ग्वनेष्ष्वाविर्द्धेनाऽअकृणोद्राम्म्याणाम् ॥२६॥
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नेको यासि सत्पते किन्तऽइत्था । सम्पृच्छसे समराणः
शुभानैर्व्वोचेस्तन्नो हरिवो यत्तेऽअस्म्मे । महाँ२॥ऽइन्द्रो यऽओजसा कदाचन
स्तरीरसि कदाचन प्प्रयुच्छसि ॥२७॥

गलितमन्त्राः —

महाँ२॥ऽइन्द्रो यऽओजसा पर्ज्जन्यो व्वृष्टिमाँ२॥ऽइव । स्तोमैर्व्वत्सस्य व्वावृधे ॥
कदाचन स्तरीरसि नेन्द्र सश्चसि दाशुषे ।
उपोपेन्नु मघवन्भूयऽइन्नु ते दानन्देवस्य पृच्च्यते ॥
कदाचन प्प्रयुच्छस्युभे निपासि जन्म्मनी ।
तुरीयादित्य सवनन्तऽइन्द्रियमातस्त्थावमृतन्दिवि ॥

आ तत्तऽइन्द्रायवः पनन्ताभि यऽऊर्व्वङ्गोमन्तन्तितृत्त्सान् ।
सकृत्त्स्वँय्ये पुरुपुत्राम्महीꣳ सहस्रधाराम्बृहतीन्दुदुक्क्षन् ॥२८॥

इमान्ते धियम्प्रभरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्तऽआनजे ।
तमुत्त्सवे च प्प्रसवे च सासहिमिन्द्रन्देवासः शवसामदन्ननु ॥२९॥

॥३॥ व्विब्भ्राड्बृहत्पिबतु सोम्म्यम्मद्ध्वायुर्द्दधद्यज्ञपतावविह्रुतम् ।
व्वातजूतो योऽअभिरक्क्षति त्त्मना प्प्रजाः पुपोष पुरुधा व्विराजति ॥३०॥
उदु त्त्यञ्जातवेदसन्देवँव्वहन्ति केतवः । दृशे व्विश्श्वाय सूर्य्यम् ॥३१॥
येना पावक चक्क्षसा भुरण्ण्यन्तञ्जनाँ२ऽअनु । त्वँव्वरुण पश्श्यसि ॥३२॥
दैव्यावद्ध्वर्य्यूऽआगतꣳ रथेन सूर्य्यत्त्वचा । मद्ध्वा यज्ञꣳ समञ्जाथे ।
तम्प्रत्क्नथायँव्वेनश्चित्रन्देवानाम् ॥३३॥

गलितमन्त्राः —

तम्प्रत्क्नथा पूर्व्वथा व्विश्श्वथेमथा ज्ज्येष्ठतातिम्बर्हिषदꣳ स्वर्व्विदम् ।
प्रतीचीनँव्वृजनन्दोहसे धुनिमाशुञ्जयन्तमनु यासु वर्द्धसे ॥
अयँव्वेनश्चोदयत्पृश्निगर्ब्भा ज्ज्योतिर्ज्जरायू रजसो व्विमाने ।
इममपाꣳ सङ्गमे सूर्य्यस्य शिशुन्न व्विप्प्रा मतिभी रिहन्ति ॥
चित्रन्देवानामुदगादनीकञ्चक्षुर्म्मित्रस्य व्वरुणस्याग्ग्नेः ।
आप्प्रा द्यावापृथिवीऽअन्तरिक्क्षꣳ सूर्य्यऽआत्त्मा जगतस्तस्त्थुषश्च ॥

आ नऽइडाभिर्व्विदथे सुशस्त्ति व्विश्श्वानरः सविता देवऽएतु ।
अपि यथा युवानो मत्त्सथा नो व्विश्श्वञ्जगदभिपित्त्वे मनीषा ॥३४॥
यदद्य कच्च वृत्रहन्नुदगाऽअभि सूर्य्य । सर्व्वन्तदिन्द्र ते व्वशे ॥३५॥
तरणिर्व्विश्श्वदर्शतो ज्ज्योतिष्कृदसि सूर्य्य । व्विश्श्वमाभासि रोचनम् ॥३६॥
तत्सूर्य्यस्य देवत्त्वन्तन्महित्त्वम्मद्ध्या कर्त्तोर्व्विततꣳ सञ्जभार ।
यदेदयुक्त हरितः सधस्त्थादाद्रात्री व्वासस्तनुते सिमस्म्मै ॥३७॥
तन्मित्रस्य व्वरुणस्याभिचक्क्षे सूर्य्यो रूपङ्कृणुते द्योरुपस्त्थे ।
अनन्तमन्न्यद्रुशदस्य पाजः कृष्ण्णमन्न्यद्धरितः सम्भरन्ति ॥३८॥
बण्ण्महाँ२ऽअसि सूर्य्य बडादित्त्य महाँ२ऽअसि ।
महस्ते सतो महिमा पनस्यतेद्धा देव महाँ२ऽअसि ॥३९॥
बट्सूर्य्य श्श्रवसा महाँ२ऽअसि सत्रा देव महाँ२ऽअसि ।
मह्ना देवानामसुर्य्यः पुरोहितो व्विभु ज्ज्योतिरदाब्भ्यम् ॥४०॥

श्रायन्तऽइव सूर्य्यँविश्श्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
वसूनि जाते जनमानऽओजसा प्प्रति भागन्न दीधिम ॥४१॥
अद्या देवाऽउदिता सूर्य्यस्य निरꣳहसः पिपृता निरवद्यात् ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवीऽउत द्यौः ॥४२॥
आ कृष्ष्णेन रजसा वर्त्तमानो निवेशयन्नमृतम्मर्त्त्यञ्च ।
हिरण्ण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्श्यन् ॥४३॥

॥४॥ प्रवावृजे सुप्प्रया बर्हिरेषामा विश्प्पतीव बीरिटऽइयाते ।
विशामक्तोरुषसः पूर्व्वहूतौ वायुः पूषा स्वस्त्तये नियुत्त्वान् ॥४४॥
इन्द्रवायू बृहस्प्पतिम्मित्राग्निम्पूषणम्भगम् । आदित्त्यान्मारुतङ्गणम् ॥४५॥
वरुणः प्प्राविता भुवन्मित्रो विश्श्वाभिरूतिभिः । करतान्नः सुराधसः ॥४६॥
अधि नऽइन्द्रैषाँविष्ष्णो सजात्त्यानाम् । इता मरुतोऽअश्श्विना । तम्प्रत्नथायँवेनो ये
देवासऽआ नऽइडाभिर्विश्श्वेभिः सोम्म्यम्मद्ध्वोमासश्चर्षणीधृतः ॥४७॥

गलितमन्त्राः —

तम्प्रत्नथा पूर्व्वथा विश्श्वथेमथा ज्ज्येष्ठतातिम्बर्हिषदꣳ स्वर्व्विदम् ।
प्रतीचीनँवृजनन्दोहसे धुनिमाशुञ्जयन्तमनु यासु वर्द्धसे ॥
अयँवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भा ज्ज्योतिर्ज्जरायू रजसो विमाने ।
इममपाꣳ सङ्गमे सूर्य्यस्य शिशुन्न विप्प्रा मतिभी रिहन्ति ॥
ये देवासो दिव्व्येकादश स्त्थ पृथिव्व्यामद्ध्येकादश स्त्थ ।
अप्प्सुक्षितो महिनैकादश स्त्थ ते देवासो यज्ञमिमञ्जुषद्ध्वम् ॥
आ नऽइडाभिर्व्विदथे सुशस्त्ति विश्श्वानरः सविता देवऽएतु ।
अपि यथा युवानो मत्त्सथा नो विश्श्वञ्जगदभिपित्त्वे मनीषा ॥
विश्श्वेभिः सोम्म्यम्मद्ध्वग्नऽइन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः ॥
ओमासश्चर्षणीधृतो विश्श्वे देवासऽआगत । दाश्श्वाꣳसो दाशुषः सुतम् ॥

अग्नऽइन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्द्धः प्प्रयन्त मारुतोत विष्ष्णो ।
उभा नासत्त्या रुद्द्रोऽअध ग्नाः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त ॥४८॥
इन्द्राग्नी मित्रावरुणादितिꣳ स्वः पृथिवीन्द्द्याम्मरुतः पर्व्वताँ॥ऽअपः ।
हुवे विष्ष्णुम्पूषणम्ब्रह्मणस्प्पतिम्भगन्नु शꣳसꣳ सवितारमूतये ॥४९॥

अस्म्मे रुद्द्रा मेहना पर्व्वतासो वृत्रहत्त्ये भरहूतौ सजोषाः ।
यः शꣳसते स्त्तुवते धायि पज्ज्रऽइन्द्रज्ज्येष्ट्ठाऽअस्म्माँ२॥ऽअवन्तु देवाः ॥५०॥
अर्व्वाञ्च्चोऽअद्द्या भवता यजत्त्राऽआ वो हार्द्दि भयमानो व्ययेयम् ।
त्राद्ध्वन्नो देवा निजुरो वृकस्य त्राद्ध्वङ्कर्त्तादवपदो यजत्त्राः ॥५१॥
विश्श्वेऽअद्द्य मरुतो विश्श्वऽऊती विश्श्वे भवन्त्वग्ग्नयः समिद्धाः ।
विश्श्वे नो देवाऽअवसागमन्तु विश्श्वमस्त्तु द्रविणँव्वाजोऽअस्म्मे ॥५२॥
विश्श्वे देवाः शृणुतेमꣳ हवम्मे येऽअन्तरिक्क्षे यऽउप द्द्यवि ष्ठ ।
येऽअग्ग्निजिह्वाऽउत वा यजत्त्राऽआसद्द्यास्मिन्बर्हिषि मादयद्ध्वम् ॥५३॥
देवेब्भ्यो हि प्प्रथमँय्यज्ञियेब्भ्योमृतत्त्वꣳ सुवसि भागमुत्तमम् ।
आदिद्दामानꣳ सवितर्व्यूर्ण्णुषेनूचीना जीविता मानुषेब्भ्यः ॥५४॥

॥५॥ प्र वायुमच्छा बृहती मनीषा बृहद्द्रयिँव्विश्श्ववारꣳ रथप्प्राम् ।
द्युतद्द्यामा नियुतः पत्त्यमानः कविः कविमियक्क्षसि प्प्रयज्ज्यो ॥५५॥
इन्द्रवायूऽइमे सुताऽउप प्प्रयोभिरागतम् । इन्दवो वामुशन्ति हि ॥५६॥
मित्त्रꣳ हुवे पूतदक्क्षँव्वरुणञ्च रिशादसम् । धियङ्घृताचीꣳ साधन्ता ॥५७॥
दस्रा युवाकवः सुता नासत्त्या वृक्त्तबर्हिषः ।
आयातꣳ रुद्द्रवर्त्तनी । तम्प्रत्क्नथायँव्वेनः ॥५८॥

गलितमन्त्रौ —

तम्प्रत्क्नथा पूर्व्वथा विश्श्वथेमथा ज्ज्येष्ठतातिम्बर्हिषदꣳ स्वर्व्विदम् ।
प्रतीचीनँव्वृजनन्दोहसे धुनिमाशुञ्जयन्तमनु यासु वर्द्धसे ॥
अयँव्वेनश्चोदयत्पृश्निगर्ब्भा ज्ज्योतिर्ज्जरायू रजसो विमाने ।
इममपाꣳ सङ्गमे सूर्य्यस्य शिशुन्न विप्प्रा मतिभी रिहन्ति ॥

विदद्द्यदी सरमा रुग्ग्णमद्द्रेर्म्महि पाथः पूर्व्यꣳ सद्ध्र्यक्कः ।
अग्ग्रन्नयत्सुपद्यक्क्षराणामच्छा रवम्प्रथमा जानती गात् ॥५९॥
नहि स्प्पशमविदन्नन्न्यमस्म्माद्वैश्श्वानरात्पुरऽएतारमग्ग्नेः ।
एमेनमवृधन्नमृताऽअमर्त्त्यँव्वैश्श्वानरङ्क्षैत्त्रजित्त्याय देवाः ॥६०॥
उग्ग्रा विघनिना मृधऽइन्द्राग्ग्नी हवामहे । ता नो मृडातऽईदृशे ॥६१॥
उपास्म्मै गायता नरः पवमानायेन्दवे । अभि देवाँ२॥ऽइयक्क्षते ॥६२॥

ये त्वाहिहत्त्ये मघवन्नवर्द्धन्ये शाम्बरे हरिवो ये गविष्टौ ।
ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्प्राः पिबेन्द्र सोमꣳ सगणो मरुद्भिः ॥६३॥
जनिष्ठाऽउग्ग्रः सहसे तुराय मन्द्रऽओजिष्ठो बहुलाभिमानः ।
अवर्द्धन्निन्द्रम्मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरन्दधनद्धनिष्ठा ॥६४॥
आ तू नऽइन्द्र वृत्रहन्नस्म्माकमर्द्धमागहि । महान्म्महीभिरूतिभिः ॥६५॥
त्वमिन्द्र प्प्रतूर्त्तिष्ष्वभि विश्श्वाऽअसि स्पृधः ।
अशस्तिहा जनिता विश्श्वतूरसि त्वन्तूर्य्य तरुष्यतः ॥६६॥
अनु ते शुष्म्मन्तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुन्न मातरा ।
विश्श्वास्ते स्पृधः श्नथयन्त मन्न्यवे वृत्रँय्यदिन्द्र तूर्वसि ॥६७॥
यज्ञो देवानाम्प्रत्त्येति सुम्नमादित्त्यासो भवता मृडयन्तः ।
आ वोर्वाची सुमतिर्व्ववृत्त्यादꣳहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासत् ॥६८॥
अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वꣳ शिवेभिरद्य परिपाहि नो गयम् ।
हिरण्ण्यजिह्वः सुविताय नव्व्यसे रक्षा माकिर्न्नोऽअघशꣳसऽईशत ॥६९॥
॥६॥ प्रवीरया शुचयो दद्रिरे वामद्ध्वर्य्युभिर्म्मधुमन्तः सुतासः ।
वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिबा सुतस्यान्धसो मदाय ॥७०॥
गावऽउपावतावतम्मही यज्ञस्य रप्प्सुदा । उभा कर्ण्णा हिरण्ण्यया ॥७१॥
काव्व्ययोराजानेषु क्क्रत्वा दक्षस्य दुरोणे । रिशादसा सधस्त्थऽआ ॥७२॥
दैव्व्यावद्ध्वर्य्यूऽआगतꣳ रथेन सूर्य्यत्त्वचा । मद्ध्वा यज्ञꣳ समञ्जाथे ।
तम्प्रत्नथायँव्वेनः ॥७३॥

गलितमन्त्रौ—

तम्प्रत्नथा पूर्वथा विश्श्वथेमथा ज्येष्ठतातिम्बर्हिषदꣳ स्वर्व्विदम् ।
प्रतीचीनँव्वृजनन्दोहसे धुनिमाशुञ्जयन्तमनु यासु वर्द्धसे ॥
अयँव्वेनश्चोदयत्पृश्निगर्भा ज्योतिर्ज्जरायू रजसो विमाने ।
इममपाꣳ सङ्गमे सूर्य्यस्य शिशुन्न विप्प्रा मतिभी रिहन्ति ॥

तिरश्चीनो विततो रश्म्मिरेषामधः स्विदासी३दुपरि स्विदासी३त् ।
रेतोधाऽआसन्महिमानऽआसन्त्स्वधाऽअवस्तात्प्प्रयतिः परस्तात् ॥७४॥
आ रोदसीऽअपृणदा स्वर्म्महज्जातँय्यदेनमपसोऽअधारयन् ।
सोऽअद्ध्वराय परिणीयते कविरत्त्यो न वाजसातये चनोहितः ॥७५॥

उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा । आङ्गूषैराविवासतः ॥७६॥
उप नः सूनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृडीका भवन्तु नः ॥७७॥
ब्रह्माणि मे मतयः शꣳ सुतासः शुष्म्मऽइयर्त्ति प्प्रभृतो मेऽअद्रिः ।
आशासते प्प्रतिहर्य्यन्त्युक्थेमा हरी वहतस्ता नोऽअच्छ ॥७८॥
अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वावाँ॥ऽअस्त्ति देवता विदानः ।
न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्ष्या कृणुहि प्प्रवृद्ध ॥७९॥
तदिदास भुवनेषु ज्ज्येष्ट्ठँय्यतो जज्ज्ञऽउग्ग्रस्त्त्वेषनृम्म्णः ।
सद्यो जज्ज्ञानो निरिणाति शत्रूननु यँव्विश्श्वे मदन्त्यूमाः ॥८०॥
इमाऽउ त्वा पुरूवसो गिरो वर्द्धन्तु या मम ।
पावकवर्ण्णाः शुचयो विपश्चितोभि स्तोमैरनूषत ॥८१॥
यस्यायँव्विश्श्वऽआर्य्यो दासः शेवधिपाऽअरिः ।
तिरश्चिदर्य्ये रुशमे पवीरवि तुब्भ्येत्सोऽअज्ज्यते रयिः ॥८२॥
अयꣳ सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्रऽइव पप्प्रथे ।
सत्त्यः सोऽअस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्प्रराज्ज्ये ॥८३॥
अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वꣳ शिवेभिरद्य परिपाहि नो गयम् ।
हिरण्ण्यजिह्वः सुविताय नव्व्यसे रक्षा माकिर्न्नोऽअघशꣳसऽईशत ॥८४॥

॥७॥ आ नो यज्ञन्दिविस्पृशँव्वायो याहि सुमन्मभिः ।
अन्तः पवित्रऽउपरि श्श्रीणानोयꣳ शुक्रोऽअयामि ते ॥८५॥
इन्द्रवायू सुसन्दृशा सुहवेह हवामहे ।
यथा नः सर्व्वऽइज्जनोनमीवः सङ्गमे सुमनाऽअसत् ॥८६॥
ऋधगित्था स मर्त्यः शशमे देवतातये ।
यो नूनम्मित्रावरुणावभिष्टयऽआचक्रे हव्यदातये ॥८७॥
आयातमुपभूषतम्मध्वः पिबतमश्विना ।
दुग्ग्धम्प्पयो वृषणा जेन्यावसू मा नो मर्द्धिष्टमागतम् ॥८८॥
प्रैतु ब्रह्मणस्प्पतिः प्प्र देव्व्येतु सूनृता ।
अच्छा वीरन्नर्य्यम्पङ्क्तिराधसन्देवा यज्ञन्नयन्तु नः ॥८९॥
चन्द्रमाऽअप्प्स्वन्तरा सुपर्ण्णो धावते दिवि ।
रयिम्पिशङ्गम्बहुलम्पुरुस्पृहꣳ हरिरेति कनिक्रदत् ॥९०॥

दे॒वन्दे॑वँ॒व्वोव॑से दे॒वन्दे॑वम॒भिष्ट्ट॑ये ।
दे॒वन्दे॑वꣳ हुवेम॒ व्वाज॑सातये गृ॒णन्तो॑ दे॒व्व्या धि॒या ॥९१॥
दि॒वि पृ॒ष्ट्टोऽअ॑रोचता॒ग्निर्व्वै॑श्श्वान॒रो बृ॒हन् ।
क्ष्म॒या॑ व्वृधा॒नऽओज॑सा॒ चनो॑हितो॒ ज्ज्योति॑षा बाधते॒ तमः॑ ॥९२॥
इन्द्रा॑ग्नीऽअ॒पादि॒यम्पूर्व्वागा॑त्प॒द्वती॑भ्यः ।
हि॒त्त्वी शिरो॑ जि॒ह्वया॒ व्वाव॑द॒च्चर॑त्त्रि॒ꣳशत्प॒दान्न्य॑क्क्रमीत् ॥९३॥
दे॒वासो॒ हि ष्मा॒ मन॑वे॒ सम॑न्न्यवो॒ व्विश्श्वे॑ सा॒कꣳ सरा॑तयः ।
ते नो॑ऽअ॒द्य तेऽअ॑प॒रन्तु॒चे तु नो॒ भव॑न्तु व्वरिवो॒विदः॑ ॥९४॥
अपा॑धमद॒भिश॑स्तीरशस्ति॒हाथेन्द्रो॑ द्यु॒म्न्याभ॑वत् ।
दे॒वास्त॑ऽइन्द्र स॒ख्याय॑ येमिरे॒ बृह॑द्भानो॒ मरु॑द्गण ॥९५॥
प्र व॒ऽइन्द्रा॑य बृ॒हते॒ मरु॑तो॒ ब्रह्मा॑र्च्चत ।
व्वृ॒त्रꣳ ह॑नति व्वृत्र॒हा श॒तक्क्र॑तु॒र्व्वज्ज्रे॑ण श॒तप॑र्व्वणा ॥९६॥
अ॒स्येदिन्द्रो॑ व्वावृधे॒ व्वृष्ण्य॒ꣳ शवो॒ मदे॑ सु॒तस्य॒ व्विष्ण॑वि ।
अ॒द्या तम॑स्य महि॒मान॑मा॒यवोनु॑ष्टुवन्ति पू॒र्व्वथा॑ ।
इ॒माऽउ॑ त्त्वा॒ यस्या॒यम॒यꣳ स॒हस्र॑मू॒र्द्ध्वऽऊ॒ षु णः॑ ॥९७॥

गलितमन्त्राः —

इ॒माऽउ॑ त्त्वा पु॒रूव॒सो गिरो॑ व्वर्द्धन्तु॒ या मम॑ ।
पा॒व॒कव॑र्ण्णाः॒ शुच॑यो व्विप॒श्श्चितो॒भि स्तोमै॑रनूषत ॥
यस्या॒यँव्विश्श्व॒ऽआर्य्यो॒ दासः॑ शेवधि॒पाऽअ॒रिः ।
ति॒रश्चि॑द॒र्य्ये रु॒शमे॒ पवी॑रवि॒ तुभ्येत्सोऽअ॑ज्ज्यते र॒यिः ॥
अ॒यꣳ स॒हस्र॒मृषि॑भिः॒ सह॑स्कृतः समु॒द्रऽइ॑व पप्प्रथे ।
स॒त्त्यः सोऽअ॑स्य महि॒मा गृ॑णे॒ शवो॑ य॒ज्ज्ञेषु॑ व्विप्प्र॒राज्ज्ये॑ ॥
ऊ॒र्द्ध्वऽऊ॒ षु ण॑ऽऊ॒तये॒ तिष्ठा॑ दे॒वो न स॑वि॒ता ।
ऊ॒र्द्ध्वो व्वाज॑स्य॒ सनि॑ता॒ यद॒ञ्जिभि॑र्व्वा॒घद्भि॑र्वि॒ह्वया॑महे ॥

॥ इति त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'यज्जाग्रतः' इत्यारभ्य (५८) 'ब्रह्मणस्पते त्वम्' इत्यन्तानां सामान्यत आदित्ययाज्ञवल्क्यावृषी । विशेषतश्च— (१) 'यज्जाग्रतः' इत्यारभ्य (६) 'सुषारथिरश्वान्' इत्यन्तानां शिवसङ्कल्पः, (७) 'पितुन्नु' इत्यस्यागस्त्यः, (१०) 'सिनीवालि पृथुष्टुके' (११) 'पञ्च नद्यः' इत्यनयोर्गृत्समदः, (१२) 'त्वमग्ने' (१३) 'त्वन्नः' इत्यनयोराङ्गिरसो हिरण्यस्तूपः, (१४) 'उत्तानायामवभरा' (१५) 'इडायास्त्वा' इत्यनयोर्भारतौ देवश्रवोदेववातौ, (१६) 'प्रमन्महे' (१७) 'प्र वो महे' इत्यनयोर्नोधाः, (१८) 'इच्छन्ति त्वा' (१९) 'न ते' इत्यनयोर्भारतौ देवश्रवोदेववातौ, (२०) 'अषाढं युत्सु' इत्यारभ्य (२३) 'देवेन नः' इत्यन्तानां गोतमः, (२४) 'अष्टौ व्यख्यत्' इत्यारभ्य (२७) 'ये ते' इत्यन्तानामाङ्गिरसो हिरण्यस्तूपः, (२८) 'उभा पिबतम्' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (२९) 'अप्नस्वतीमश्विना' (३०) 'द्युभिरक्तुभिः' इत्यनयोः कुत्सः, (३१) 'आ कृष्णेन रजसा' इत्यस्याङ्गिरसो हिरण्यस्तूपः, (३२) 'आ रात्रि पार्थिवम्' इत्यस्य भरद्वाजदुहिता कशिपा, (३३) 'उषस्तत्' इत्यस्य गोतमः, (३४) 'प्रातरग्निम्' इत्यारभ्य (४०) 'अश्वावतीर्गोमतीः' इत्यन्तानां वसिष्ठः, (४१) 'पूषन्तव' इत्यस्य सुहोत्रः, (४२) 'पथस्पथः' इत्यस्य ऋजिश्वा, (४३) 'त्रीणि पदा' (४४) 'तद्विप्रासः' इत्यनयोर्मेधातिथिः, (४५) 'घृतवती भुवनानाम्' इत्यस्य भरद्वाजः, (४६) 'ये नः' इत्यस्य विहव्यः, (४७) 'आ नासत्या' इत्यस्य हिरण्यस्तूपः, (३८) 'एष वः' इत्यस्यागस्त्यः, (४९) 'सहस्तोमाः सहछन्दसः' इत्यस्य प्राजापत्यो यज्ञः, (५०) 'आयुष्यं वर्चस्यम्' (५१) 'न तद्' (५२) 'यदाबध्नन्' इत्येषां दक्षः, (५३) 'उत नः' इत्यस्य ऋजिश्वा, (५४) 'इमा गिरः' इत्यस्य गार्त्समदः कूर्मः, (५६) 'उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते' (५७) 'प्र नूनम्' इत्यनयोर्घौरः कण्वः, (५८) 'ब्रह्मणस्पते त्वम्' इत्यस्य गृत्समदः ॥

देवता (१) 'यज्जाग्रतः' (२) 'येन कर्माणि' (३) 'यत्प्रज्ञानम्' (४) 'येनेदम्' (५) 'यस्मिन्नृचः' (६) 'सुषारथिरश्वान्' इत्येषां मनः ।

(७) 'पितुन्नु' इत्यस्यान्नम् ।
(८) 'अन्विदनुमते' (९) 'अनु नः' इत्यनयोरनुमतिः ।
(१०) 'सिनीवालि पृथुष्टुके' इत्यस्य सिनीवाली ।
(११) 'पञ्च नद्यः' इत्यस्य सरस्वती ।
(१२) 'त्वमग्ने' (१३) 'त्वन्नः' (१४) 'उत्तानायामवभरा' (१५) 'इडायास्त्वा' इत्येषामग्निः ।
(१६) 'प्रमन्महे' (१७) 'प्र वो महे' (१८) 'इच्छन्ति त्वा' (१९) 'न ते' इत्येषामिन्द्रः ।
(२०) 'अषाढं युत्सु' (२१) 'सोमो धेनुम्' (२२) 'त्वमिमाः' (२३) 'देवेन नः' इत्येषां सोमः ।
(२४) 'अष्टौ व्यख्यत्' (२५) 'हिरण्यपाणिः सविता' (२६) 'हिरण्यहस्तो असुरः' (२७) 'ये ते' इत्येषां सविता ।
(२८) 'उभा पिबतम्' (२९) 'अप्नस्वतीमश्विना' (३०) 'द्युभिरक्तुभिः' इत्येषामश्विनौ ।
(३१) 'आ कृष्णेन रजसा' इत्यस्य सूर्यः ।
(३२) 'आ रात्रि पार्थिवम्' इत्यस्य रात्रिः ।
(३३) 'उषस्तत्' इत्यस्य उषाः ।
(३४) 'प्रातरग्निम्' इत्यस्याग्नीन्द्रमित्रावरुणाश्विभगपूषब्रह्मणस्पतिसोमरुद्राः ।
(३५) 'प्रातर्जितम्' (३६) 'भग प्रणेतः' (३७) 'उतेदानीम्' (३८) 'भग एव' (३९) 'समध्वरायोषसः' इत्येषां भगः ।
(४०) 'अश्वावतीर्गोमतीः' इत्यस्य उषाः ।
(४१) 'पूषन्तव' (४२) 'पथस्पथः' इत्यनयोः पूषा ।
(४३) 'त्रीणि पदा' (४४) 'तद्विप्रासः' इत्यनयोर्विष्णुः ।
(४५) 'घृतवती भुवनानाम्' इत्यस्य द्यावापृथिव्यौ ।
(४६) 'ये नः' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।

(४७) 'आ नासत्या' इत्यस्याश्विनौ ।
(४८) 'एष वः' इत्यस्य मरुतः ।
(४९) 'सहस्तोमाः सहछन्दसः' इत्यस्य ऋषयः ।
(५०) 'आयुष्यं वर्चस्यम्' (५१) 'न तद्' (५२) 'यदाबध्नन्' इत्येषां हिरण्यम् ।
(५३) 'उत नः' इत्यस्याहिर्बुध्न्योऽज एकपात्पृथिवी समुद्रो विश्वे देवाश्च ।
(५४) 'इमा गिरः' इत्यस्यादित्यः ।
(५५) 'सप्त ऋषयः' इत्यस्य सप्तर्षयः ।
(५६) 'उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते' (५७) 'प्र नूनम्' (५८) 'ब्रह्मणस्पते त्वम्' इत्येषां ब्रह्मणस्पतिः ॥

छन्दः (१) 'यज्जाग्रतः' इत्यारभ्य (६) 'सुषारथिरश्वान्' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (७) 'पितुन्नु' इत्यस्योष्णिक्, (८) 'अन्विदनुमते' इत्यारभ्य (११) 'पञ्च नद्यः' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (१२) 'त्वमग्ने' (१३) 'त्वन्नः' इत्यनयोर्जगती, (१४) 'उत्तानायामवभरा' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१५) 'इडायास्त्वा' इत्यस्यानुष्टुप्, (१६) 'प्रमन्महे' इत्यारभ्य (२४) 'अष्टौ व्यख्यत्' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (२५) 'हिरण्यपाणिः सविता' इत्यस्य जगती, (२६) 'हिरण्यहस्तो असुरः' (२७) 'ये ते' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (२८) 'उभा पिबतम्' इत्यस्य गायत्री, (२९) 'अप्नस्वतीमश्विना' (३०) 'द्युभिरक्तुभिः' (३१) 'आ कृष्णेन रजसा' इत्येपां त्रिष्टुप्, (३२) 'आ रात्रि पार्थिवम्' इत्यस्य पथ्याबृहती, (३३) 'उषस्तत्' इत्यस्य परोष्णिक्, (३४) 'प्रातरग्निम्' इत्यस्य जगती, (३५) 'प्रातर्जितम्' इत्यारभ्य (४०) 'अश्वावतीर्गोमतीः' इत्यन्तानां त्रिष्टुप्, (४१) 'पूषन्तव' इत्यस्य गायत्री, (४२) 'पथस्पथः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४३) 'त्रीणि पदा' (४४) 'तद्विप्रासः' इत्यनयोर्गायत्री, (४५) 'घृतवती भुवनानाम्' इत्यस्य जगती, (४६) 'ये नः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (४७) 'आ नासत्या' इत्यस्य जगती, (४८) 'एष वः' (४९) 'सहस्तोमाः सहछन्दसः' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (५०) 'आयुष्यं वर्चस्यम्' इत्यस्योष्णिक्, (५१) 'न तद्' इत्यस्य शक्वरी, (५२) 'यदाबध्नन्' (५३) 'उत नः' (५४) 'इमा गिरः' इत्येषां त्रिष्टुप्, (५५) 'सप्त ऋषयः' इत्यस्य जगती, (५६) 'उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते' (५७) 'प्र नूनम्' इत्यनयोर्बृहती, (५८) 'ब्रह्मणस्पते त्वम्' इत्यस्य त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥१॥ यज्जाग्ग्र॑तो दू॒रमु॒दैति॒ दैव॒न्तदु॑ सु॒प्तस्य॒ तथै॒वैति॑ ।
दू॒र॒ङ्ग॒मञ्ज्योति॑षा॒ञ्ज्योति॒रेक॒न्तन्मे॒ मन॑ः शि॒वस॑ङ्कल्पमस्तु ॥१॥
येन॒ कर्म्मा॑ण्ण्य॒पसो॑ मनी॒षिणो॑ य॒ज्ञे कृ॒ण्वन्ति॑ वि॒दथे॑षु॒ धीरा॑ः ।
यद॑पू॒र्व्वँय्य॒क्षम॒न्तः प्प्र॒जाना॒न्तन्मे॒ मन॑ः शि॒वस॑ङ्कल्पमस्तु ॥२॥
यत्प्र॒ज्ज्ञान॑मु॒त चेतो॒ धृति॑श्च॒ यज्ज्योति॑र॒न्तर॒मृत॑म्प्र॒जासु॑ ।
यस्म्मा॒न्नऽऋ॒ते किञ्च॒न कर्म्म॑ क्रि॒यते॒ तन्मे॒ मन॑ः शि॒वस॑ङ्कल्पमस्तु ॥३॥
येने॒दम्भू॒तम्भुव॑नम्भवि॒ष्यत्परि॑गृहीतम॒मृते॑न॒ सर्व्व॑म् ।
येन॑ य॒ज्ञस्त्ता॒यते॑ स॒प्तहो॑ता॒ तन्मे॒ मन॑ः शि॒वस॑ङ्कल्पमस्तु ॥४॥
यस्म्मि॒न्नृचः॒ साम॒ यजू॑ꣳषि॒ यस्म्मि॑न्प्रति॑ष्ट्ठि॒ता रथना॒भावि॑वा॒राः ।
यस्म्मिँ॑श्चि॒त्तꣳ सर्व्व॒मोत॑म्प्र॒जाना॒न्तन्मे॒ मन॑ः शि॒वस॑ङ्कल्पमस्तु ॥५॥
सु॒षा॒र॒थिरश्वा॑निव॒ यन्म॑नु॒ष्या॒न्नेनी॒यते॒भीशु॑भिर्वा॒जिन॑ऽइव ।
हृ॒त्प्रति॑ष्ट्ठँय्यद॑जि॒रञ्जवि॑ष्ट्ठ॒न्तन्मे॒ मन॑ः शि॒वस॑ङ्कल्पमस्तु ॥६॥

पि॒तुन्नु स्तो॑षम्म॒हो ध॒र्म्माण॒न्तवि॑षीम्। यस्य॑ त्रि॒तो व्योज॑सा वृ॒त्रँविप॑र्वम॒र्दय॑त् ॥७॥
अन्वि॒दनु॑मते॒ त्वम्मन्या॑सै॒ शञ्च॑ नस्कृधि।
क्रत्वे॒ दक्षा॑य नो हिनु॒ प्र ण॒ऽआयू॑ꣳषि तारिषः ॥८॥
अनु॑ नो॒ऽद्यानु॑मतिर्य॒ज्ञन्दे॒वेषु॑ मन्यताम्।
अ॒ग्निश्च॑ हव्य॒वाह॑नो॒ भव॑तन्दा॒शुषे॒ मयः॑ ॥९॥
सिनी॑वालि॒ पृथु॑ष्टुके॒ या दे॒वाना॒मसि॒ स्वसा॑।
जु॒षस्व॑ ह॒व्यमाहु॑तम्प्र॒जान्दे॑वि दिदिड्ढि नः ॥१०॥

॥२॥ पञ्च॑ न॒द्यः॒ सर॑स्वती॒मपि॑ यन्ति॒ सस्रो॑तसः।
सर॑स्वती॒ तु प॑ञ्च॒धा सो दे॒शेभ॑वत्स॒रित् ॥११॥
त्वम॑ग्ने प्रथ॒मोऽअङ्गि॑रा॒ऽऋषि॑र्दे॒वो दे॒वाना॑मभवः शि॒वः सखा॑।
तव॑ व्र॒ते क॒वयो॑ विद्म॒नाप॑सोजायन्त म॒रुतो॒ भ्राज॑दृष्टयः ॥१२॥
त्वन्नो॑ऽअग्ने॒ तव॑ देव पा॒युभि॑र्म्म॒घोनो॑ रक्ष त॒न्व॑श्च वन्द्य।
त्रा॒ता तो॒कस्य॒ तन॑ये॒ गवा॑म॒स्यनि॑मेषꣳ रक्ष॑माण॒स्तव॑ व्र॒ते ॥१३॥
उ॒त्ता॒नाया॒मव॑ भरा चिकि॒त्वान्त्स॒द्यः प्रवी॑ता॒ वृष॑णञ्जजान।
अ॒रु॒षस्तूपो॒ रुश॑दस्य॒ पाज॒ऽइडा॑यास्पु॒त्रो व॒युने॑जनिष्ट ॥१४॥
इडा॑यास्त्वा प॒दे व॒यन्नाभा॑ पृथि॒व्याऽअधि॑।
जात॑वेदो॒ निधी॑मह्य॒ग्ने ह॒व्याय॒ वोढ॑वे ॥१५॥
प्रम॑न्महे शवसा॒नाय॑ शू॒षमा॑ङ्गू॒षङ्गिर्व॑णसेऽअङ्गिर॒स्वत्।
सु॒वृ॒क्तिभि॑ स्तुव॒तऽऋ॑ग्मि॒यायार्च्चा॑मा॒र्क्कन्नरे॒ विश्श्रु॑ताय ॥१६॥
प्र वो॑ म॒हे महि॒ नमो॑ भरध्वमाङ्गू॒ष्यꣳ शवसा॒नाय॒ साम॑।
येना॑ नः॒ पूर्वे॑ पि॒तरः॑ पद॒ज्ञाऽअर्च्च॑न्तो॒ऽअङ्गि॑रसो॒ गाऽअवि॑न्दन् ॥१७॥
इ॒च्छन्ति॑ त्वा सो॒म्म्यासः॒ सखा॑यः सु॒न्वन्ति॒ सोम॒न्दध॑ति॒ प्रयां॑ꣳसि।
तिति॑क्षन्तेऽअ॒भिश॑स्तिञ्जना॒नामिन्द्र॒ त्वदा कश्च॒न हि प्र॑के॒तः ॥१८॥
न ते॑ दू॒रे प॑र॒मा चि॒द्रजा॒ꣳस्या तु प्र या॑हि हरिवो॒ हरि॑भ्याम्।
स्थि॒राय॒ वृष्णे॒ सव॑ना कृ॒तेमा यु॒क्ता ग्रावा॑णः समिधा॒नेऽअ॒ग्नौ ॥१९॥
अषा॑ढँय्यु॒त्सु पृत॑नासु॒ पप्रि॑ꣳ स्व॒र्षाम॒प्स्सां॑वृ॒जन॑स्य गो॒पाम्।
भ॒रे॒षु॒जाꣳ सु॑क्षि॒तिꣳ सु॒श्श्रव॑सञ्जय॑न्त॒न्त्वामनु॑ मदेम सोम ॥२०॥

॥३॥ सोमो धेनुꣳ सोमोऽअर्वन्तमाशुꣳ सोमो वीरङ्कर्म्मण्यन्ददाति ।
सादन्यँविदत्थ्यꣳ सभेयम्पितृश्श्रवणँय्यो ददाशदस्म्मै ॥२१॥
त्वमिमाऽओषधीः सोम विश्श्वास्त्त्वमपोऽअजनयस्त्त्वङ्गाः ।
त्वमाततन्थोर्व्वन्तरिक्षन्त्वञ्ज्योतिषा वि तमो ववर्त्थ ॥२२॥
देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागꣳ सहसावन्नभियुद्ध्य ।
मा त्वातनदीशिषे वीर्य्यस्योभयेब्भ्यः प्प्रचिकित्त्सा गविष्ट्टौ ॥२३॥
अष्ट्टौ व्यख्यत्ककुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
हिरण्ण्याक्षः सविता देवऽआगाद्दधद्रत्ना दाशुषे वार्य्याणि ॥२४॥
हिरण्ण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवीऽअन्तरीयते ।
अपामीवाम्बाधते वेति सूर्य्यमभि कृष्ण्णेन रजसा द्यामृणोति ॥२५॥
हिरण्ण्यहस्तोऽअसुरः सुनीथः सुमृडीकः स्ववा यात्त्वर्वाङ् । ॥५॥
अपसेधन्रक्षसो यातुधानानस्थाद्देवः प्प्रतिदोषङ्गृणानः ॥२६॥
ये ते पन्थाः सवितः पूर्व्यासोऽरेणवः सुकृताऽअन्तरिक्षे ।
तेभिर्न्नोऽअद्य पथिभिः सुगेभी रक्षा च नोऽअधि च ब्रूहि देव ॥२७॥
उभा पिबतमश्श्विनोभा नः शर्म्म यच्छतम् । अविद्द्रियाभिरूतिभिः ॥२८॥
अप्नस्वतीमश्श्विना वाचमस्म्मे कृतन्नो दस्रा वृषणा मनीषाम् ।
अद्यूत्त्येवसे निह्वये वाँवृधे च नो भवतँवाजसातौ ॥२९॥
द्युभिरक्तुभिः परिपातमस्म्मानरिष्ट्टेभिरश्श्विना सौभगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवीऽउत द्यौः ॥३०॥

॥४॥ आ कृष्ण्णेन रजसा वर्त्तमानो निवेशयन्नमृतम्मर्त्त्यञ्च ।
हिरण्ण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्श्यन् ॥३१॥
आ रात्रि पार्त्थिवꣳ रजः पितुरप्प्रायि धामभिः ।
दिवः सदाꣳसि बृहती वितिष्ठसऽआ त्त्वेषँवर्त्तते तमः ॥३२॥
उषस्तच्चित्रमाभरास्म्मब्भ्यँवाजिनीवति । येन तोकञ्च तनयञ्च धामहे ॥३३॥
प्रातरग्निम्प्रातरिन्द्रꣳ हवामहे प्प्रातर्म्मित्रावरुणा प्प्रातरश्श्विना ।
प्रातर्ब्भगम्पूषणम्ब्रह्मणस्प्पतिम्प्रातः सोममुत रुद्रꣳ हुवेम ॥३४॥
प्रातर्ज्जितम्भगमुग्ग्रꣳ हुवेम वयम्पुत्रमदितेर्य्यो विधर्त्ता ।
आद्ध्रश्चिद्यम्मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यम्भगम्भक्षीत्त्याह ॥३५॥

भग प्प्रणेतर्भग सत्त्यराधो भगेमान्धियमुदवा ददन्नः ।
भग प्प्र नो जनय गोभिरश्श्वैर्भग प्प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम ॥३६॥
उतेदानीम्भगवन्तः स्यामोत प्प्रपित्त्वऽउत मद्ध्येऽअह्नाम् ।
उतोदिता मघवन्त्सूर्य्यस्य वयन्देवानाꣳ सुमतौ स्याम ॥३७॥
भगऽएव भगवाँ२॥ऽअस्त्तु देवास्तेन वयम्भगवन्तः स्याम ।
तन्त्वा भग सर्व्वऽइज्जोहवीति स नो भग पुरऽएता भवेह ॥३८॥
समध्वरायोषसो नमन्त दधिक्क्रावेव शुचये पदाय ।
अर्व्वाचीनँव्वसुविदम्भगन्नो रथमिवाश्श्वा वाजिनऽआवहन्तु ॥३९॥
अश्श्वावतीर्ग्गोमतीर्न्नऽउषासो वीरवतीः सदमुच्छन्तु भद्राः ।
घृतन्दुहाना विश्श्वतः प्प्रपीता यूयम्पात स्वस्त्तिभिः सदा नः ॥४०॥

पूषन्तव व्रते वयन्न रिष्ष्येम कदाचन । स्त्तोतारस्त्तऽइह स्म्मसि ॥४१॥
पथस्प्पथः परिपतिँव्वचस्या कामेन कृतोऽअभ्यानडर्क्कम् ।
स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्ग्रा धियन्धियꣳ सीषधाति प्प्र पूषा ॥४२॥
त्रीणि पदा विचक्क्रमे विष्ण्णुर्ग्गोपाऽअदाब्भ्यः । अतो धर्म्माणि धारयन् ॥४३॥
तद्विप्प्रासो विपन्न्यवो जागृवाꣳसः समिन्धते । विष्ण्णोर्य्यत्त्परमम्पदम् ॥४४॥
घृतवती भुवनानामभिश्श्रियोर्व्वी पृत्थ्वी मधुदुघे सुपेशसा ।
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्म्मणा विष्क्कभितेऽअजरे भूरिरेतसा ॥४५॥
ये नः सपत्नाऽअप ते भवन्त्विन्द्राग्ग्निब्भ्यामवबाधामहे तान् ।
वसवो रुद्राऽआदित्त्याऽउपरिस्पृशम्मोग्ग्रञ्चेत्तारमधिराजमक्क्रन् ॥४६॥
आ नासत्त्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्य्यातम्मधुपेयमश्श्विना ।
प्रायुस्त्तारिष्ट्टन्नी रपाꣳसि मृक्क्षतꣳ सेधतन्द्वेषो भवतꣳ सचाभुवा ॥४७॥
एष व स्त्तोमो मरुतऽइयङ्गीर्म्मान्दार्य्यस्य मान्न्यस्य कारोः ।
एषा यासीष्ट्ट तन्न्वे वयाँव्विद्यामेषँव्वृजनञ्जीरदानुम् ॥४८॥
सहस्त्तोमाः सहछन्दसऽआवृतः सहप्प्रमाऽऋषयः सप्प्त दैव्याः ।
पूर्व्वेषाम्पन्थामनुदृश्श्य धीराऽअन्वालेभिरे रत्थ्यो न रश्श्मीन् ॥४९॥
आयुष्ष्यँव्वर्च्चस्यꣳ रायस्प्पोषमौद्भिदम् ।
इदꣳ हिरण्ण्यँव्वर्च्चस्वज्जैत्रायाविशतादु माम् ॥५०॥

॥६॥ न तद्रक्क्षाᳫंसि न पिशाचास्त्तरन्ति देवानामोज÷ प्प्रथमजᳫं ह्येतत् ।
यो बिभर्त्ति दाक्षायणꣳ हिरण्ण्यꣳ स देवेषु कृणुते दीर्ग्घमायुः स मनुष्ष्येषु कृणुते
दीर्ग्घमायु÷ ॥५१॥
यदाबद्ध्नन्दाक्षायणा हिरण्ण्यꣳ शतानीकाय सुमनस्यमानाः ।
तन्मऽआबद्ध्नामि शतशारदायायुष्म्माञ्जरदष्ष्टिर्य्यथासम् ॥५२॥
उत नोहिर्ब्बुद्ध्न्य÷ शृणोत्त्वजऽएकपात्त्पृथिवी समुद्रः ।
विश्श्वे देवाऽऋतावृधो हुवाना स्त्तुता मन्त्राः कविशस्त्ताऽअवन्तु ॥५३॥
इमा गिरऽआदित्त्येब्भ्यो घृतस्नूः सुनाद्राजब्भ्यो जुह्वा जुहोमि ।
शृणोतु मित्त्रोऽअर्य्यमा भगो नस्त्तुविजातो वरुणो दक्क्षोऽअꣳश÷ ॥५४॥
सप्प्तऽऋषयः प्प्रतिहिताः शरीरे सप्प्त रक्क्षन्ति सदमप्प्रमादम् ।
सप्प्तापः स्वपतो लोकमीयुस्त्तत्र जागृतोऽअस्वप्प्नजौ सत्त्रसदौ च देवौ ॥५५॥
उत्तिष्ष्ठ ब्ब्रह्मणस्प्पते देवयन्तस्त्त्वेमहे ।
उपप्प्रयन्तु मरुत÷ सुदानवऽइन्द्र प्प्राशूर्ब्भवा सचा ॥५६॥
प्र नूनम्ब्रह्मणस्प्पतिर्म्मन्त्रँव्वदत्त्युक्क्थ्यम् ।
यस्म्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्त्रोऽअर्य्यमा देवाऽओकाᳫंसि चक्क्रिरे ॥५७॥
ब्रह्मणस्प्पते त्त्वमस्य यन्ता सूक्क्तस्य बोधि तनयञ्च जिन्व । विश्श्वन्तद्भद्रँय्यदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः । यऽइमा विश्श्वा विश्श्वकर्म्मा यो न÷ पितान्नपतेन्नस्य नो देहि ॥५८॥

गलितमन्त्राः —

यऽइमा विश्श्वा भुवनानि जुह्वदृषिर्होता न्न्यसीदत्त्पिता न÷ ।
सऽआशिषा द्रविणमिच्छमानः प्प्रथमच्छदवराँ॥ऽआविवेश ॥
विश्श्वकर्म्मा विमनाऽआद्विहाया धाता विधाता परमोत सन्दृक् ।
तेषामिष्ष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्तऽऋषीन्परऽएकमाहुः ॥
यो न÷ पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्श्वा ।
यो देवानान्नामधाऽएकऽएव तꣳ सम्प्रश्नम्भुवना यन्त्यन्या ॥
अन्नपतेन्नस्य नो देह्यनमीवस्य शुष्म्मिण÷ ।
प्रप्प्र दातारन्तारिषऽऊर्ज्जन्नो धेहि द्विपदे चतुष्ष्पदे ॥

॥ इति चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः

षिः (१) 'अपेतो यन्तु' इत्यारभ्य (२२) 'अस्मात्त्वम्' इत्यन्तानां सामान्यत आदित्यो देवा वा ऋषयः । विशेषतश्च—(४) 'अश्वत्थे वः' इत्यस्याथर्वणो भिषक्, (७) 'परम्मृत्यो' इत्यस्य सङ्कसुकः, (१०) 'अश्मन्वती रीयते' इत्यस्य सुचीकः, (११) 'अपाघमप' इत्यस्य शुनःशेपः, (१२) 'सुमित्रिया नः' इत्यस्य प्रजापतिः, (१४) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्य प्रस्कण्वः, (१५) 'इमञ्जीवेभ्यः' इत्यस्य सङ्कसुकः, (१६) 'अग्न आयूꣳषि' इत्यस्य वैखानसः प्रजापतिः, (१७) 'आयुष्मानग्ने' इत्यस्य वैखानसः, (१८) 'परीमे गाम्' इत्यस्य भारद्वाजः शिरिम्बिठः, (१९) 'क्रव्यादमग्निम्' इत्यस्य दमनः, (२१) 'स्योना पृथिवि' इत्यस्य मेधातिथिः ॥

ता (१) 'अपेतो यन्तु' (२) 'सविता ते' इत्यनयोः पितरः ।
(३) 'वायुः पुनाति' 'सविता पुनातु' 'अग्नेर्भ्राजसा' 'सूर्यस्य वर्चसा' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'विमुच्यन्तामुस्रियाः' इत्यस्यानड्वान् ।
(४) 'अश्वत्थे वः' इत्यस्यौषधिः ।
(५) 'सविता ते' इत्यस्य सविता ।
(६) 'प्रजापतौ त्वा' इत्यस्य प्रजापतिः ।
(७) 'परम्मृत्यो' इत्यस्य मृत्युः ।
(८) 'शं वातः' (९) 'कल्पन्तान्ते' (१०) 'अश्मन्वती रीयते' इत्येषां विश्वे देवाः ।
(११) 'अपाघमप' इत्यस्य लिङ्गोक्ता ।
(१२) 'सुमित्रिया नः' इत्यस्यापः ।
(१३) 'अनड्वाहमन्वारभामहे' इत्यस्यानड्वान् ।
(१४) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्य सूर्यः ।
(१५) 'इमञ्जीवेभ्यः' इत्यस्य मृत्युः ।
(१६) 'अग्न आयूꣳषि' (१७) 'आयुष्मानग्ने' इत्यनयोरग्निः ।
(१८) 'परीमे गाम्' इत्यस्येन्द्रः ।
(१९) 'क्रव्यादमग्निम्' इत्यस्याग्निः ।
(२०) 'वह वपाम्' इत्यस्य जातवेदाः ।
(२१) 'स्योना पृथिवि' इत्यस्य पृथिवी ।
(२२) 'अस्मात्त्वम्' इत्यस्याग्निः ॥

छन्दः (१) 'अपेतो यन्तु' (२) 'सविता ते' इत्यनयोर्गायत्री, आद्ये 'द्युभिरहोभिः' इति यजुः, (४) 'अश्वत्थे वः' इत्यस्यानुष्टुप्, (५) 'सविता ते' इत्यस्य गायत्री, (६) 'प्रजापतौ त्वा' इत्यस्योष्णिक्, (७) 'परम्मृत्यो' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (८) 'शं वातः' इत्यस्यानुष्टुप्, (९) 'कल्पन्तान्ते' इत्यस्य बृहती, (१०) 'अश्मन्वती रीयते' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (११) 'अपाघमप' (१३) 'अनड्वाहमन्वारभामहे' (१४) 'उद्वयन्तमसः' इत्येषामनुष्टुप्, (१५) 'इमञ्जीवेभ्यः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१६) 'अग्न आयूꣳषि' इत्यस्य गायत्री, (१७) 'आयुष्मानग्ने' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१८) 'परीमे गाम्' इत्यस्यानुष्टुप्, (१९) 'क्रव्यादमग्निम्' (२०) 'वह वपाम्' इत्यनयोस्त्रिष्टुप्, (२१) 'स्योना पृथिवि' (२२) 'अस्मात्त्वम्' इत्यनयोर्गायत्री, आद्ये 'अप नः' इति यजुः ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ अपेतो यन्तु पणयोसुम्ना देवपीयवः । अस्य लोकः सुतावतः ।
द्युभिरहोभिरक्तुभिर्व्यक्तँय्यमो ददात्ववसानमस्मै ॥१॥

सविता ते शरीरेब्भ्यः पृथिव्यँल्लोकमिच्छतु । तस्म्मै युज्ज्यन्तामुस्रियाः ॥२॥
वायुः पुनातु सविता पुनात्त्वग्ग्नेर्ब्भ्राजसा सूर्य्यस्य वर्च्चसा ।
विमुच्च्यन्तामुस्रियाः ॥३॥
अश्श्वत्थे वो निषदनम्पर्ण्णे वो वसतिष्कृता ।
गोभाजऽइत्त्किलासथ यत्त्सनवथ पूरुषम् ॥४॥
सविता ते शरीराणि मातुरुपस्त्थऽआवपतु । तस्म्मै पृथिवि शम्भव ॥५॥
प्रजापतौ त्त्वा देवतायामुपोदके लोके निदधाम्म्यसौ । अप नः शोशुचदघम् ॥६॥
परम्मृत्त्योऽअनुपरेहि पन्थाँय्यस्त्तेऽअन्यऽइतरो देवयानात् ।
चक्क्षुष्म्मते शृण्ण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्प्रजाꣳ रीरिषो मोत वीरान् ॥७॥
शँव्वातः शꣳ हि ते घृणिः शन्ते भवन्त्विष्ष्टकाः ।
शन्ते भवन्त्वग्ग्नयः पार्त्थिवासो मा त्त्वाभिशूशुचन् ॥८॥
कल्प्पन्तान्ते दिशस्तुब्भ्यमापः शिवतमास्तुब्भ्यम्भवन्तु सिन्धवः ।
अन्तरिक्क्षꣳ शिवन्तुब्भ्यङ्कल्प्पन्तान्ते दिशः सर्व्वाः ॥९॥
अश्श्मन्न्वती रीयते सꣳरभद्ध्वमुत्तिष्ट्ठत प्प्रतरता सखायः ।
अत्रा जहीमोशिवा येऽअसञ्छिवान्न्वयमुत्तरेमाभि वाजान् ॥१०॥

॥२॥ अपाघमप किल्ब्बिषमप कृत्त्यामपो रपः ।
अपामार्ग्ग त्त्वमस्म्मदप दुःष्ष्वप्प्न्यꣳ सुव ॥११॥
० सुमित्त्रिया नऽआपऽओषधयः सन्तु दुर्म्मित्त्रियास्त्तस्म्मै सन्तु योऽस्म्मान्द्वेष्ट्टि यञ्च्च वयन्द्विष्म्मः ॥१२॥
अनड्ड्वाहमन्न्वारभामहे सौरभेयꣳ स्वस्त्तये ।
स नऽइन्द्रऽइव देवेब्भ्यो वह्निः सन्तारणो भव ॥१३॥
उद्वयन्तमसस्प्परि स्वः पश्श्यन्तऽउत्तरम् ।
देवन्देवत्रा सूर्य्यमगन्म्म ज्ज्योतिरुत्तमम् ॥१४॥
इमञ्ज्जीवेब्भ्यः परिधिन्दधामि मैषान्नु गादपरोऽअर्त्थमेतम् ।
शतञ्ज्जीवन्तु शरदः पुरूचीरन्तर्म्मृत्त्युन्दधताम्पर्व्वतेन ॥१५॥
अग्ग्नऽआयूꣳषि पवसऽआ सुवोर्ज्जमिषञ्च्च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१६॥
आयुष्म्मानग्ग्ने हविषा वृधानो घृतप्प्रतीको घृतयोनिरेधि ।
घृतम्पीत्त्वा मधु चारु गव्यम्पितेव पुत्त्रमभिरक्क्षतादिमान्त्स्वाहा ॥१७॥

परी॒मे गाम॑नेषत॒ पर्य्य॒ग्निम॑हृषत ।
दे॒वेष्व॑क्क्रत॒ श्श्रव॒ः कऽइ॒माँ२॥ऽआद॑धर्षति ॥१८॥
क्र॒व्याद॑म॒ग्निम्प्रहि॑णोमि दू॒रँय्य॑म॒राज्ज्यङ्गच्छतु रि॒प्प्रवा॒हः ।
इ॒हैवायमित॑रो जा॒तवे॑दा दे॒वेब्भ्यो॑ ह॒व्यँव्व॑हतु प्प्रजा॒नन् ॥१९॥
वह॑ व॒पाञ्जा॑तवेदः पि॒तृब्भ्यो॒ यत्रै॑ना॒न्वेत्थ॒ निहि॑तान्परा॒के ।
मेद॑सः कु॒ल्ल्या॒ऽउप॒ तान्त्स्र॑वन्तु स॒त्त्या॒ऽए॑षामा॒शिष॒ः सन्न॑मन्ता॒ꣳ स्वाहा॑ ॥२०॥
स्यो॒ना पृ॑थिवि नो भवानृक्क्ष॒रा नि॒वेश॑नी ! यच्छा॑ नः॒ शर्म्म॑ स॒प्प्रथा॑ः ।
अप॑ नः॒ शोशु॑चद॒घम् ॥२१॥
अ॒स्म्मात्त्वमधि॑जा॒तो॑सि त्वद॒यञ्जा॑यता॒म्पुन॑ः । अ॒सौ स्व॒र्ग्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॑ ॥२२॥

॥ इति पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ॥

अथ षट्त्रिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'ऋचं वाचम्' इत्यारभ्य (२४) 'तच्चक्षुः' इत्यन्तानां सामान्यत आथर्वणो दध्यङ्ङृषिः । विशेषतश्च—
(३) 'तत्सवितुः' इत्यस्य विश्वामित्रः, (४) 'कया नश्चित्रः' (५) 'कस्त्वा सत्यः' (६) 'अभी षु णः' इत्येषां वामदेवः, (१३) 'स्योना पृथिवि' इत्यस्य मेधातिथिः, (१४) 'आपो हि ष्ठा' (१५) 'यो वः' (१६) 'तस्मा अरम्' इत्येषां सिन्धुद्वीपः, (२०) 'नमस्ते हरसे' इत्यस्य ऋषिसुता लोपामुद्रा ॥

देवता (१) 'ऋचं वाचम्' 'मनो यजुः' 'साम प्राणम्' 'चक्षुः श्रोत्रम्' 'वागोजः' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।
(२) 'यन्मे छिद्रम्' इत्यस्य बृहस्पतिः ।
(३) 'भूः' 'भुवः' 'स्वः' इत्येषां क्रमेणाग्निवायुसूर्याः, 'तत्सवितुः' इत्यस्य सविता ।
(४) 'कया नश्चित्रः' (५) 'कस्त्वा' (६) 'अभी षु णः' (७) 'कया त्वम्' (८) 'इन्द्रो विश्वस्य' इत्येषामिन्द्रः ।
(९) 'शन्नो मित्रः' (१०) 'शन्नो वातः' इत्यनयोर्लिङ्गोक्ता ।
(११) 'अहानि शम्' इत्यस्याहानि रात्र्यश्च, 'शन्न इन्द्राग्नी' इत्यस्येन्द्राग्नी इन्द्रावरुणौ इन्द्रापूषणौ इन्द्रासोमौ च ।
(१२) 'शन्नो देवीः' इत्यस्यापः ।
(१३) 'स्योना पृथिवि' इत्यस्य पृथिवी ।
(१४) 'आपो हि ष्ठा' (१५) 'यो वः' (१६) 'तस्मा अरम्' इत्येषामापः ।
(१७) 'द्यौः शान्तिः' (१८) 'दृते दृꣳह मा मित्रस्य' (१९) 'दृते दृꣳह मा । ज्योक्ते' इत्येषां लिङ्गोक्ता ।
(२०) 'नमस्ते हरसे' इत्यस्याग्निः ।
(२१) 'नमस्ते अस्तु' (२२) 'यतो यतः' इत्यनयोर्विद्युत्स्तनयित्नुरूपो भगवान् ।
(२३) 'सुमित्रिया नः' इत्यस्यापः ।
(२४) 'तच्चक्षुः' इत्यस्य सूर्यः ॥

छन्दः (२) 'यन्मे छिद्रम्' इत्यस्य पङ्क्तिः, (३) 'तत्सवितुः' इत्यारभ्य (५) 'कस्त्वा सत्यः' इत्यन्तानां गायत्री, (६) 'अभी षु णः' इत्यस्य पादनिचृद्गायत्री, (७) 'कया त्वम्' इत्यस्य गायत्री, (८) 'इन्द्रो विश्वस्य' इत्यस्य द्विपदा

विराट्, (९) 'शन्नो मित्रः' (१०) 'शन्नो वातः' इत्यनयोरनुष्टुप्, (११) 'अहानि शम्' इत्यस्य द्विपदा गायत्री, 'शन्न इन्द्राग्नी' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१२) 'शन्नो देवीः' इत्यारभ्य (१६) 'तस्मा अरम्' इत्यन्तानां गायत्री, (२०) 'नमस्ते हरसे' इत्यस्य बृहती, (२१) 'नमस्ते अस्तु' (२२) 'यतो यतः' इत्यनयोरनुष्टुप्, (२४) 'तच्चक्षुः' इत्यस्य त्रिष्टुप् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ ऋचँव्वाचम्प्रपद्ये मनो यजुः प्प्रपद्ये साम प्प्राणम्प्रपद्ये चक्षुः श्रोत्रम्प्रपद्ये ।
व्वागोजः सहौजो मयि प्प्राणापानौ ॥१॥
यन्मे च्छिद्रञ्चक्षुषो हृदयस्य मनसो वातितृण्णम्बृहस्प्पतिर्म्मे तद्दधातु ।
शन्नो भवतु भुवनस्य यस्प्पतिः ॥२॥
भूर्भुवः स्वः । तत्त्सवितुर्व्वरेण्ण्यम्भर्ग्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्प्रचोदयात् ॥३
कया नश्चित्रऽआभुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ट्ठया व्वृता ॥४॥
कस्त्वा सत्त्यो मदानाम्मꣳहिष्ट्ठो मत्त्सदन्धसः । दृढा चिदारुजे व्वसु ॥५॥
अभी षु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतम्भवास्यूतिभिः ॥६॥
कया त्वन्नऽऊत्त्याभिप्प्रमन्दसे व्वृषन् । कया स्तोतृब्भ्यऽआभर ॥७॥
इन्द्रो व्विश्श्वस्य राजति । शन्नोऽअस्तु द्विपदे शञ्चतुष्प्पदे ॥८॥
शन्नो मित्रः शँव्वरुणः शन्नो भवत्त्वर्य्यमा ।
शन्नऽइन्द्रो बृहस्प्पतिः शन्नो व्विष्ण्णुरुरुक्क्रमः ॥९॥
शन्नो व्वातः पवताꣳ शन्नस्त्तपतु सूर्य्यः ।
शन्नः कनिक्क्रदद्देवः पर्ज्जन्न्योऽअभिवर्षतु ॥१०॥
अहानि शम्भवन्तु नः शꣳ रात्रीः प्प्रतिधीयताम् । शन्नऽइन्द्राग्ग्नी भवतामवोभिः
शन्नऽइन्द्रावरुणा रातहव्या । शन्नऽइन्द्रापूषणा व्वाजसातौ शमिन्द्रासोमा सुविताय
शँय्योः ॥११॥
शन्नो देवीरभिष्ट्टयऽआपो भवन्तु पीतये । शँय्योरभिस्स्रवन्तु नः ॥१२॥
स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी । यच्छा नः शर्म्म सप्प्रथाः ॥१३॥
आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता नऽऊर्ज्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥१४॥
यो वः शिवतमो रसस्त्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥१५॥
तस्म्माऽअरङ्ग्गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्न्वथ । आपो जनयथा च नः ॥१६॥
द्यौः शान्तिरन्तरिक्षꣳ शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरोषधयः शान्तिः ।
व्वनस्प्पतयः शान्तिर्व्विश्श्वे देवाः शान्तिर्ब्ब्रह्म शान्तिः सर्व्वꣳ शान्तिः शान्तिरेव
शान्तिः सा मा शान्तिरेधि ॥१७॥

दृते दृꣳह मा मित्त्रस्य मा चक्क्षुषा सर्व्वाणि भूतानि समीक्क्षन्ताम् । मित्त्रस्याहञ्चक्क्षुषा सर्व्वाणि भूतानि समीक्क्षे । मित्त्रस्य चक्क्षुषा समीक्क्षामहे ॥१८॥
दृते दृꣳह मा । ज्योक्क्ते सुन्दृशि जीव्व्यासुञ्ज्योक्क्ते सुन्दृशि जीव्व्यासम् ॥१९॥
नमस्त्ते हरसे शोचिषे नमस्त्तेऽअस्त्त्वर्च्चिषे ।
अन्न्याँस्त्तेऽअस्म्मत्त्तपन्तु हेतयः पावकोऽअस्म्मब्भ्यꣳ शिवो भव ॥२०॥
नमस्त्तेऽअस्त्तु विद्द्युते नमस्त्ते स्त्तनयित्त्नवे ।
नमस्त्ते भगवन्नस्त्तु यतः स्वः समीहसे ॥२१॥
यतोयतः समीहसे ततो नोऽअभयङ्कुरु ।
शन्नः कुरु प्प्रजाब्भ्योभयन्नः पशुब्भ्यः ॥२२॥
सुमित्त्रिया नऽआपऽओषधयः सन्तु दुर्म्मित्त्रियास्त्तस्म्मै सन्तु योऽस्म्मान्द्वेष्ट्टि यञ्च वयन्द्विष्म्मः ॥२३॥
तच्चक्क्षुर्द्देवहितम्पुरस्त्ताच्छुक्क्रमुच्चरत् ।
पश्श्येम शरदः शतञ्जीवेम शरदः शतꣳ श्शृणुयाम शरदः शतम्प्रब्ब्रवाम शरदः शतमदीनाः स्याम शरदः शतम्भूयश्च शरदः शतात् ॥२४॥

॥ इति षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः

षिः (१) 'देवस्य त्वा' इत्यारभ्य (२१) 'अहः केतुना' इत्यन्तानां सामान्यत आथर्वणो दध्यङ्ङृषिः । विशेषतस्तु—
(२) 'युञ्जते मनः' इत्यस्य श्यावाश्वः, 'प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः' इत्यस्य कण्वः, (१७) 'अपश्यङ्गोपाम्' इत्यस्य दीर्घतमाः ॥

वता (१) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'आददे नारिरसि' इत्यस्याभ्रिः ।
(२) 'युञ्जते मनः' इत्यस्य सविता ।
(३) 'देवी द्यावापृथिवी' इत्यस्य द्यावापृथिव्यौ ।
(४) 'देव्यो वम्र्यः' इत्यस्य वल्मीकवपा ।
(५) 'इयत्यग्रे' इत्यस्य वराहविहतमृत् ।
(६) 'इन्द्रस्यौजः' 'मखाय त्वा' इत्यनयोरादाराः, द्वितीयस्य 'मखाय त्वा' इत्यस्य पयः, तृतीयस्य 'मखाय त्वा' इत्यस्य सम्भाराः ।
(७) 'प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः' इत्यस्य घर्मो विश्वे देवा वा, 'मखाय त्वा' इत्यादिद्वयोः सम्भाराः, तृतीयस्य 'मखाय त्वा' इत्यस्य, (८) 'मखस्य शिरः' इत्यादित्रयाणाम्, 'मखाय त्वा' इत्यादित्रयाणाम्, (९) 'अश्वस्य त्वा' इत्यादित्रयाणाम्, 'मखाय त्वा' इत्यादित्रयाणाम्, (१०) 'ऋजवे त्वा' 'साधवे त्वा' 'सुक्षित्यै त्वा' इत्येषाम्, 'मखाय त्वा' इत्यादित्रयाणाम्, (११) 'यमाय त्वा' 'मखाय त्वा' 'सूर्यस्य त्वा' 'देवस्त्वा' इत्येषाञ्च घर्मः, 'पृथिव्याः सꣳस्पृशः' इत्यस्य घर्मो रजतश्च, 'अर्चिरसि' इत्यस्य घर्मः ।
(१२) 'अनाधृष्टा पुरस्तात्' 'पुत्रवती दक्षिणतः' 'सुषदा पश्चात्' 'आश्रुतिरुत्तरतः' 'विधृतिरुपरिष्टात्' 'विश्वाभ्यो मा' 'मनोरश्वासि' इत्येषां पृथिवी ।

(१३) 'स्वाहा मरुद्भिः' इत्यस्य घर्मः, 'दिवः सꣳस्पृशः' इत्यस्य सुवर्णम् , 'मधु' 'मधु' 'मधु' इत्येषां प्राणः ।
(१४) 'गर्भो देवानाम्' (१५) 'समग्निरग्निना' (१६) 'धर्ता दिवः' (१७) 'अपश्यङ्गोपाम्' (१८) 'विश्वासाम्भुवाम्'
(१९) 'हृदे त्वा' (२०) 'पिता नः' 'त्वष्टृमन्तस्त्वा' (२१) 'अहः केतुना' 'रात्रिः केतुना' इत्येषां घर्मः ॥

छन्दः (२) 'युञ्जते मनः' इत्यस्य जगती, (७) 'प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः' इत्यस्य बृहती, (१६) 'धर्ता दिवः' इत्यस्योर्ध्वबृहती,
(१७) 'अपश्यङ्गोपाम्' इत्यस्य त्रिष्टुप् , (१९) 'हृदे त्वा' इत्यस्य परोष्णिक् ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ देवस्य त्वा सवितुः प्प्रसवेश्विनोर्ब्बाहुब्भ्याम्पूष्ण्णो हस्त्ताब्भ्याम् ।
आददे नारिरसि ॥१॥
युञ्जते मनऽउत युञ्जते धियो व्विप्प्रा व्विप्प्रस्य बृहतो व्विपश्चितः ।
व्वि होत्रा दधे व्वयुनाविदेकऽइन्मही देवस्य सवितुः परिष्ट्टुतिः ॥२॥
देवी द्यावापृथिवी मखस्य वामद्य शिरो राद्ध्यासन्देवयजने पृथिव्व्याः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे ॥३॥
देव्व्यो व्वम्म्रयो भूतस्य प्प्रथमजा मखस्य वोद्य शिरो राद्ध्यासन्देवयजने पृथिव्व्याः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे ॥४॥
इयत्त्यग्ग्रऽआसीन्मखस्य तेद्य शिरो राद्ध्यासन्देवयजने पृथिव्व्याः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे ॥५॥
इन्द्रस्यौज स्त्थ मखस्य वोद्य शिरो राद्ध्यासन्देवयजने पृथिव्व्याः ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । मखाय त्वा
मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे ॥६॥
प्रैतु ब्ब्रह्मणस्प्पतिः प्प्र देव्व्येतु सूनृता । अच्छा व्वीरन्नर्य्यम्पङ्क्तिराधसन्देवा यज्ञन्नयन्तु नः । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे ।
मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे ॥७॥
मखस्य शिरोसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । मखस्य शिरोसि । मखाय त्वा
मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । मखस्य शिरोसि । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । मखाय
त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । मखाय त्वा मखस्य
त्वा शीर्ष्ण्णे ॥८॥
अश्वस्य त्वा वृष्ण्णः शक्क्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्व्याः । मखाय त्वा मखस्य
त्वा शीर्ष्ण्णे । अश्वस्य त्वा वृष्ण्णः शक्क्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्व्याः । मखाय
त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ण्णे । अश्वस्य त्वा वृष्ण्णः शक्क्ना धूपयामि देवयजने पृथिव्व्याः ।

मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ष्णे । मखाय त्वा
मखस्य त्वा शीर्ष्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ष्णे ॥९॥
ऋजवे त्वा साधवे त्वा सुक्क्षित्यै त्वा । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ष्णे । मखाय
त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ष्णे । मखाय त्वा मखस्य त्वा शीर्ष्ष्णे ॥१०॥
॥२॥ यमाय त्वा मखाय त्वा सूर्य्यस्य त्वा तपसे । देवस्त्वा सविता मद्ध्वानक्तु पृथिव्याः
सꣳस्पृशस्प्पाहि । अर्च्चिरसि शोचिरसि तपोसि ॥११॥
अनाधृष्ट्टा पुरस्तादग्ग्नेराधिपत्त्यऽआयुर्म्मे दाः पुत्रवती दक्क्षिणतऽइन्द्रस्याधिपत्त्ये
प्प्रजाम्मे दाः । सुषदा पश्श्चाद्देवस्य सवितुराधिपत्त्ये चक्क्षुर्म्मे दाऽआश्श्रुतिरुत्तरतो
धातुराधिपत्त्ये रायस्प्पोषम्मे दाः । व्विधृतिरुपरिष्ट्टाद्बृहस्प्पतेराधिपत्त्यऽओजो मे दा
व्विश्श्वाब्भ्यो मा नाष्ट्राब्भ्यस्प्पाहि मनोरश्श्वासि ॥१२॥
स्वाहा मरुद्भिः परिश्श्रीयस्व दिवः सꣳस्पृशस्प्पाहि । मधु मधु मधु ॥१३॥
गर्ब्भो देवानाम्पिता मतीनाम्पतिः प्प्रजानाम् ।
सन्देवो देवेन सवित्रा गत सꣳ सूर्य्येण रोचते ॥१४॥
समग्ग्निरग्ग्निना गत सन्दैवेन सवित्रा सꣳ सूर्य्येणारोचिष्ट ।
स्वाहा समग्ग्निस्तपसा गत सन्दैव्येन सवित्रा सꣳ सूर्य्येणारूरुचत ॥१५॥
धर्त्ता दिवो व्विभाति तपसस्पृथिव्यान्धर्त्ता देवो देवानाममर्त्त्यस्तपोजाः ।
व्वाचमस्म्मे नियच्छ देवायुवम् ॥१६॥
अपश्श्यङ्गोपामनिपद्यमानमा च परा च पथिभिश्श्चरन्तम् ।
स सद्ध्रीचीः स व्विषूचीर्व्वसानऽआवरीवर्त्ति भुवनेष्ष्वन्तः ॥१७॥
व्विश्श्वासाम्भुवाम्पते व्विश्श्वस्य मनसस्प्पते विश्श्वस्य व्वचसस्प्पते सर्व्वस्य व्वचसस्प्पते ।
देवश्श्रुत्त्वन्देव घर्म्म देवो देवान्पाह्यत्र प्प्रावीरनु वान्देववीतये । मधु माद्ध्वीब्भ्याम्मधु माधूचीब्भ्याम् ॥१८॥
हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्य्याय त्वा । ऊर्द्ध्वोऽअद्ध्वरन्दिवि देवेषु धेहि ॥१९॥
पिता नोसि पिता नो बोधि नमस्तेऽअस्तु मा मा हिꣳसीः । त्वष्ट्टमन्तस्त्वा
सपेम पुत्रान्पशून्मयि धेहि प्प्रजामस्म्मासु धेह्यरिष्ट्टाहꣳ सह पत्त्या भूयासम् ॥२०॥
अहः केतुना जुषताꣳ सुज्ज्योतिर्ज्ज्योतिषा स्वाहा ।
रात्रिः केतुना जुषताꣳ सुज्ज्योतिर्ज्ज्योतिषा स्वाहा ॥२१॥

॥ इति सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥

अथाष्टात्रिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'देवस्य त्वा' इत्यारभ्य (२८) 'त्विषः संवृक्' इत्यन्तानां सामान्यत आथर्वणो दध्यङ्ङृषिः । विशेषतश्च—
(५) 'यस्ते स्तनः' इत्यस्य दीर्घतमाः, (२४) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्य प्रस्कण्वः ॥

देवता (१) 'देवस्य त्वा' इत्यस्य सविता, 'आददेदित्यै' इत्यस्य रज्जुः ।
(२) 'इड एहि' 'अदित एहि' 'सरस्वत्येहि' 'असावेहि' इत्येषां गौः ।
(३) 'अदित्यै रास्नासि' इत्यस्य रज्जुः, 'पूषासि' 'घर्माय दीष्व' इत्यनयोर्वत्सः ।
(४) 'अश्विभ्याम्पिन्वस्व' 'सरस्वत्यै पिन्वस्व' 'इन्द्राय पिन्वस्व' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'स्वाहेन्द्रवत' इत्यस्य विप्रुषः ।
(५) 'यस्ते स्तनः' इत्यस्य वाक्, 'उर्वन्तरिक्षम्' इत्यस्यान्तरिक्षम् ।
(६) 'गायत्रञ्छन्दः' 'त्रैष्टुभञ्छन्दः' इत्यनयोः परीशासौ, 'द्यावापृथिवीभ्यान्त्वा' 'अन्तरिक्षेणोपयच्छामि' इत्यनयोर्घर्मः, 'इन्द्राश्विना' इत्यस्य विश्वे देवाः ।
(७) 'समुद्राय त्वा' 'सरिराय त्वा' 'अनाधृष्याय त्वा' 'अप्रतिधृष्याय त्वा' 'अवस्यवे त्वा' 'अशिमिदाय त्वा' (८) 'इन्द्राय त्वा वसुमते' 'इन्द्राय त्वादित्यवते' 'इन्द्राय त्वाभिमातिघ्ने' 'सवित्रे त्वा' 'बृहस्पतये त्वा' (९) 'यमाय त्वा' इत्येषां वातनामानि, 'स्वाहा घर्माय' 'स्वाहा घर्मः' इत्यनयोर्घर्मः ।
(१०) 'विश्वा आशाः' इत्यस्याश्विनौ ।
(११) 'दिवि धाः' 'स्वाहाग्नये' इत्यनयोर्घर्मः ।
(१२) 'अश्विना घर्मम्' इत्यस्याश्विनावादित्यो द्यावापृथिव्यौ च ।
(१३) 'अपातामश्विना' इत्यस्याश्विनौ घर्मो वा ।
(१४) 'इषे पिन्वस्व' 'घर्मासि सुधर्म' इत्यनयोर्घर्मः, 'अमेन्यस्मे' इत्यस्य खरो घर्मो वा ।
(१५) 'स्वाहा पूष्णे' 'स्वाहा ग्रावभ्यः' 'स्वाहा प्रतिरवेभ्यः' 'स्वाहा पितृभ्यः' 'स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याम्' 'स्वाहा विश्वेभ्यः' (१६) 'स्वाहा रुद्राय' इत्येषां लिङ्गोक्ता, 'स्वाहा सञ्ज्योतिषा' इत्यस्य पयः, 'अहः केतुना' 'रात्रिः केतुना' 'मधु हुतम्' इत्येषां घर्मः ।
(१७) 'अभीमम्महिमा' इत्यस्याग्निः ।
(१८) 'या ते घर्म दिव्या' 'या ते घर्मान्तरिक्षे' 'या ते घर्म पृथिव्याम्' (१९) 'क्षत्रस्य त्वा' (२०) 'चतुःस्रक्तिर्नाभिः' (२१) 'घर्मैतत्ते' (२२) 'अचिक्रदद्वृषा' इत्येषां घर्मः ।
(२३) 'सुमित्रिया नः' इत्यस्यापः ।
(२४) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्य सूर्यः ।
(२५) 'एधोसि' 'समिदसि' इत्यनयोः समित् ।
(२६) 'यावती द्यावापृथिवी' इत्यस्य दधिघर्म इन्द्रश्च ।
(२७) 'मयि त्यत्' (२८) 'पयसो रेतः' 'त्विषः संवृक्' इत्येषां दधिघर्मः ।

छन्दः (५) 'यस्ते स्तनः' इत्यस्य त्रिष्टुप्, 'उर्वन्तरिक्षम्' इति यजुः, (१०) 'विश्वा आशाः' इत्यस्यानुष्टुप्, (१२) 'अश्विना घर्मम्' इत्यस्योष्णिक्, (१३) 'अपातामश्विना' इत्यस्य ककुबुष्णिक्, (१७) 'अभीमम्महिमा' इत्यस्यातिशक्वरी, (१९) 'क्षत्रस्य त्वा' इत्यनयोर्बृहती, (२०) 'चतुःस्रक्तिर्नाभिः' इत्यस्य महाबृहती, (२१) 'घर्मैतत्ते' इत्यस्यानुष्टुप्, (२२) 'अचिक्रदद्वृषा' इत्यस्य परोष्णिक्, (२४) 'उद्वयन्तमसः' इत्यस्यानुष्टुप्, (२७) 'मयि त्यत्' इत्यस्य पङ्क्तिः; (२८) 'पयसो रेतः' इत्यस्य गायत्री ॥

॥ हरिः ॐ ॥

१॥ दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्प्र॑स॒वे॒ऽश्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑म्पू॒ष्ण्णो हस्त्ता॑भ्याम् ।
आद॑दे॒दित्त्यै॒ रास्ना॑सि ॥१॥

इडऽएह्यदितऽएहि सरस्वत्येहि । असावेह्यसावेह्यसावेहि ॥२॥

अदित्यै रास्नासीन्द्राण्याऽउष्णीषः । पूषासि घर्म्माय दीष्व ॥३॥

अश्विभ्याम्पिन्वस्व सरस्वत्यै पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्व ।
स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत् ॥४॥

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूर्य्यो रत्नधा वसुविद्यः सुदत्रः । येन विश्वा पुष्यसि वार्य्याणि सरस्वति तमिह धातवेकꣳ । उर्व्वन्तरिक्षमन्वेमि ॥५॥

गायत्रञ्छन्दोसि त्रैष्टुभञ्छन्दोसि द्यावापृथिवीभ्यान्त्वा परिगृह्णाम्म्यन्तरिक्षेणोपयच्छामि । इन्द्राश्विना मधुनꣳ सारघस्य घर्म्मम्पात वसवो यजत वाट् । स्वाहा सूर्य्यस्य रश्मये वृष्टिवनये ॥६॥

समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा सरिराय त्वा वाताय स्वाहा । अनाधृष्याय त्वा वाताय स्वाहाप्रतिधृष्याय त्वा वाताय स्वाहा । अवस्यवे त्वा वाताय स्वाहाशिमिदाय त्वा वाताय स्वाहा ॥७॥

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते स्वाहेन्द्राय त्वादित्यवते स्वाहेन्द्राय त्वाभिमातिघ्ने स्वाहा । सवित्रे त्वऽऋभुमते विभुमते वाजवते स्वाहा बृहस्पतये त्वा विश्वदेव्यावते स्वाहा ॥८॥

॥२॥ यमाय त्वाङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहा । स्वाहा घर्म्माय स्वाहा घर्म्मः पित्रे ॥९॥

विश्वाऽआशा दक्षिणसद्विश्वान्देवानयाडिह ।
स्वाहाकृतस्य घर्म्मस्य मधोꣳ पिबतमश्विना ॥१०॥

दिवि धाऽइमँय्यज्ञमिमँय्यज्ञन्दिवि धाꣳ ।
स्वाहाग्नये यज्ञियाय शँय्यजुर्भ्यꣳ ॥११॥

अश्विना घर्म्मम्पातꣳ हार्द्वानमहर्दिवाभिरूतिभिः ।
तन्त्रायिणे नमो द्यावापृथिवीभ्याम् ॥१२॥

अपातामश्विना घर्म्ममनु द्यावापृथिवीऽअमꣳसाताम् । इहैव रातयः सन्तु ॥१३॥

इषे पिन्वस्वोर्ज्जे पिन्वस्व ब्रह्मणे पिन्वस्व क्षत्राय पिन्वस्व द्यावापृथिवीभ्याम्पिन्वस्व । धर्म्मासि सुधर्म्मामेन्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्रन्धारय विशन्धारय ॥१४॥

स्वाहा पूष्णे शरसे स्वाहा ग्रावभ्यꣳ स्वाहा प्रतिरवेभ्यः । स्वाहा पितृभ्यऽ

ऊर्द्ध्वबर्हिब्भ्यो घर्म्मपावब्भ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीब्भ्याꣳ स्वाहा विश्श्वेब्भ्यो देवेब्भ्य÷ ॥१५॥

स्वाहा रुद्राय रुद्रहूतये स्वाहा सञ्ज्योतिषा ज्योति÷ । अह÷ केतुना जुषताꣳ सुज्ज्योतिर्ज्ज्योतिषा स्वाहा । रात्रि÷ केतुना जुषताꣳ सुज्ज्योतिर्ज्ज्योतिषा स्वाहा । मधु हुतमिन्द्रतमेऽअग्नावश्श्याम ते देव घर्म्म नमस्तेऽअस्तु मा मा हिꣳसीः ॥१६॥

अभीमम्महिमा दिवँव्विप्प्रो बभूव सप्प्रथाः । उत श्श्रवसा पृथिवीꣳ सꣳसीदस्व महाँ२ऽअसि रोचस्व देववीतमः । वि धूममग्नेऽअरुषम्मियेद्ध्य सृज प्प्रशस्त दर्शतम् ॥१७॥

या ते घर्म्म दिव्या शुग्ग्या गायत्र्याꣳ हविर्द्धाने । सा तऽआप्प्यायतान्निष्ट्यायतान्तस्यै ते स्वाहा । या ते घर्म्मान्तरिक्षे शुग्ग्या त्रिष्टुब्भ्याग्नीद्ध्रे । सा तऽआप्प्यायतान्निष्ट्यायतान्तस्यै ते स्वाहा । या ते घर्म्म पृथिव्याꣳ शुग्ग्या जगत्त्याꣳ सदस्या । सा तऽआप्प्यायतान्निष्ट्यायतान्तस्यै ते स्वाहा ॥१८॥

॥३॥ क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ब्रह्मणस्तन्वम्पाहि ।
विशस्त्वा धर्म्मणा वयमनुक्क्रामाम सुविताय नव्यसे ॥१९॥

चतु÷स्रक्तिर्न्नाभिर्ऋतस्य सप्प्रथाः स नो विश्श्वायु÷ सप्प्रथाः स न÷ सर्व्वायु÷ सप्प्रथाः । अप द्वेषोऽअप ह्वरोन्यव्व्रतस्य सश्चिम ॥२०॥

घर्म्मैतत्ते पुरीषन्तेन वर्द्धस्व चा च प्प्यायस्व ।
वर्द्धिषीमहि च वयमा च प्प्यासिषीमहि ॥२१॥

अचिक्क्रदद्वृषा हरिर्म्महान्मित्रो न दर्शतः । सꣳ सूर्य्येण दिद्युतदुदधिर्न्निधिः ॥२२॥

○ सुमित्रिया नऽआपऽओषधयः सन्तु दुर्म्मित्रियास्तस्मै सन्तु योऽस्मान्द्वेष्टि यञ्च वयन्द्विष्मः ॥२३॥

उद्वयन्तमसस्परि स्व÷ पश्श्यन्तऽउत्तरम् ।
देवन्देवत्रा सूर्य्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥२४॥

○ एधोस्येधिषीमहि समिदसि तेजोसि तेजो मयि धेहि ॥२५॥

यावती द्यावापृथिवी यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्थिरे ।
तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्ज्जा गृह्णाम्म्यक्षितम्मयि गृह्णाम्म्यक्षितम् ॥२६॥

मयि त्यदिन्द्रियम्बृहन्मयि दक्षो मयि क्रतुः ।
घर्मस्त्रिशुग्विराजति विराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ॥२७॥
पयसो रेतऽआभृतन्तस्य दोहमशीमह्युत्तरामुत्तराꣳ समाम् । त्विषः संवृक्त्वे
दक्षस्य ते सुषुम्णस्य ते सुषुम्णाग्निहुतः । इन्द्रपीतस्य प्रजापतिभक्षितस्य
मधुमतऽउपहूतऽउपहूतस्य भक्षयामि ॥२८॥

॥ इत्यष्टात्रिंशोऽध्यायः ॥

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः

ऋषिः (१) 'स्वाहा प्राणेभ्यः' इत्यारभ्य (४) 'मनसः कामम्' इत्यन्तानामाथर्वणो दध्यङ्, (७) 'उग्रश्च' इत्यस्य प्रजापतिः साध्या वा, प्राजापत्यः परमेष्ठी वा, (१०) 'लोमभ्यः स्वाहा' इत्यारभ्य (१३) 'यमाय स्वाहा' इत्यन्तानां प्रजापतिः ॥

देवता (१) 'स्वाहा प्राणेभ्यः' 'पृथिव्यै स्वाहा' 'अग्नये स्वाहा' 'अन्तरिक्षाय स्वाहा' 'वायवे स्वाहा' 'दिवे स्वाहा' 'सूर्याय स्वाहा' (२) 'दिग्भ्यः स्वाहा' 'चन्द्राय स्वाहा' 'नक्षत्रेभ्यः स्वाहा' 'अद्भ्यः स्वाहा' 'वरुणाय स्वाहा' 'नाभ्यै स्वाहा' 'पूताय स्वाहा' इत्येषाम्, (३) 'वाचे स्वाहा' इत्यस्य, 'प्राणाय स्वाहा' इत्यादिद्वयोः, 'चक्षुषे स्वाहा' इत्यादिद्वयोः, 'श्रोत्राय स्वाहा' इत्यादिद्वयोश्च मान्त्रवर्णिक्यः ।

(४) 'मनसः कामम्' इत्यस्य श्रीः ।

(५) 'प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः' (६) 'सविता प्रथमे' इत्यनयोर्ब्राह्मणरूपत्वाद्दृष्यादिकन्नोक्तम् ।

(७) 'उग्रश्च' 'भीमश्च' 'ध्वान्तश्च' 'धुनिश्च' 'सासह्वाँश्च' 'अभियुग्वा च' 'विक्षिपः स्वाहा' इत्येषामुग्रभीमादयो मरुतः ।

(८) 'अग्निꣳ हृदयेन' (९) 'उग्रं लोहितेन' इत्यनयोर्ब्राह्मणरूपत्वाद्दृष्यादिकन्नोक्तम् ।

(१०) 'लोमभ्यः स्वाहा' इत्यादिस्वाहान्तानामष्टादशानाम्, (११) 'आयासाय स्वाहा' इत्यादिस्वाहान्तानां नवानाम्, (१२) 'तपसे स्वाहा' इत्यादिस्वाहान्तानामष्टानाम्, (१३) 'यमाय स्वाहा' इत्यादिस्वाहान्तानां सप्तानाञ्च लिङ्गोक्ता ॥

छन्दः (४) 'मनसः कामम्' इत्यस्यानुष्टुप्, (७) 'उग्रश्च' इत्यस्य गायत्री ॥

॥ हरिःॐ ॥

॥१॥ स्वाहा प्राणेभ्यः साधिपतिकेभ्यः । पृथिव्यै स्वाहाग्नये स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा
वायवे स्वाहा । दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा ॥१॥
दिग्भ्यः स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यः स्वाहा वरुणाय स्वाहा ।
नाभ्यै स्वाहा पूताय स्वाहा ॥२॥
वाचे स्वाहा प्राणाय स्वाहा प्राणाय स्वाहा ।
चक्षुषे स्वाहा चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा ॥३॥

मनसः काममाकूतिं वाचः सत्त्यमशीय ।
पशूनाꣳ रूपमन्नस्य रसो यशः श्रीः श्रयताम्मयि स्वाहा ॥४॥

प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः सम्म्राट्सम्भृतो वैश्वदेवः सꣳसन्नो घर्म्मः प्प्रवृक्तस्तेजऽउद्यतऽआश्विनः पयस्यानीयमाने पौष्णो विष्यन्दमाने मारुतः क्लथन् । मैत्रः शरसि सन्ताय्यमाने वायव्यो ह्रियमाणऽआग्नेयो हूयमानो वाग्घुतः ॥५॥

सविता प्प्रथमेहन्नग्निर्द्वितीये वायुस्तृतीयऽआदित्यश्चतुर्त्थे चन्द्रमाः पञ्चमऽऋतुः षष्ठे मरुतः सप्प्तमे बृहस्प्पतिरष्टमे । मित्रो नवमे वरुणो दशमऽइन्द्रऽएकादशे विश्वे देवा द्वादशे ॥६॥

॥२॥ उग्ग्रश्च भीमश्च ध्वान्तश्च धुनिश्च । सासह्वाँश्चाभियुग्ग्वा च विक्क्षिपः स्वाहा ॥७॥

अग्निꣳ हृदयेनाशनिꣳ हृदयाग्ग्रेण पशुपतिङ्कृत्स्नहृदयेन भवँय्यक्ना । शर्वम्मतस्नाभ्यामीशानम्मन्युना महादेवमन्तःपर्शव्येनोग्ग्रन्देवँव्वनिष्ठुना वसिष्ठहनुः शिङ्गीनि कोश्याभ्याम् ॥८॥

उग्ग्रँल्लोहितेन मित्रꣳ सौव्रत्त्येन रुद्द्रन्दौर्व्व्रत्त्येनेन्द्रम्प्रक्क्रीडेन मरुतो बलेन साद्ध्यान्प्रमुदा । भवस्य कण्ठ्यꣳ रुद्द्रस्यान्तःपार्श्व्यम्महादेवस्य यकृच्छर्वस्य वनिष्ठुः पशुपतेः पुरीतत् ॥९॥

लोमभ्यः स्वाहा लोमभ्यः स्वाहा त्त्वचे स्वाहा त्त्वचे स्वाहा लोहिताय स्वाहा लोहिताय स्वाहा मेदोभ्यः स्वाहा मेदोभ्यः स्वाहा । माꣳसेभ्यः स्वाहा माꣳसेभ्यः स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहास्त्थभ्यः स्वाहास्त्थभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा । रेतसे स्वाहा पायवे स्वाहा ॥१०॥

आयासाय स्वाहा प्प्रायासाय स्वाहा सँय्यासाय स्वाहा वियासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहा । शुचे स्वाहा शोचते स्वाहा शोचमानाय स्वाहा शोकाय स्वाहा ॥११॥

तपसे स्वाहा तप्प्यते स्वाहा तप्प्यमानाय स्वाहा तप्प्ताय स्वाहा घर्म्माय स्वाहा । निष्ष्कृत्त्यै स्वाहा प्प्रायश्चित्त्यै स्वाहा भेषजाय स्वाहा ॥१२॥

यमाय स्वाहान्तकाय स्वाहा मृत्त्यवे स्वाहा । ब्रह्मणे स्वाहा ब्रह्महत्त्यायै स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याꣳ स्वाहा ॥१३॥

॥ इत्येकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥

अथ चत्वारिंशोऽध्यायः

षिः (१) 'ईशा वास्यम्' इत्यारभ्य (१७) 'हिरण्मयेन पात्रेण' इत्यन्तानां सामान्यत आथर्वणो दध्यङ्ङृषिः । विशेषतश्च—(१५) 'ओ३म्' इत्यस्य ब्रह्मा, (१६) 'अग्ने नय' इत्यस्यागस्त्यः ॥

वता (१) 'ईशा वास्यम्' (२) 'कुर्वन्नेवेह' (३) 'असुर्या नाम' (४) 'अनेजदेकम्' (५) 'तदेजति' (६) 'यस्तु सर्वाणि' (७) 'यस्मिन्त्सर्वाणि' (८) 'स पर्यगात्' (९) 'अन्धन्तमः' (१०) 'अन्यदेवाहुः' (११) 'सम्भूतिञ्च' (१२) 'अन्धन्तमः' (१३) 'अन्यदेवाहुः' (१४) 'विद्यांञ्चाविद्याञ्च' (१५) 'वायुरनिलम्' इत्येषामात्मा, 'ओ३म्' इत्यस्य परमात्मा, 'क्रतो स्मर' 'क्लिबे स्मर' 'कृतꣳ स्मर' इत्येषामात्मा ।

(१६) 'अग्ने नय' इत्यस्याग्निः ।

(१७) 'हिरण्मयेन पात्रेण' इत्यस्यादित्यः, 'ओ३म्' इत्यस्य परमात्मा, 'खम्ब्रह्म' इत्यस्यात्मा ॥

न्दः (१) 'ईशा वास्यम्' (२) 'कुर्वन्नेवेह' (३) 'असुर्या नाम' इत्येषामनुष्टुप्, (४) 'अनेजदेकम्' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (५) 'तदेजति' (६) 'यस्तु सर्वाणि' (७) 'यस्मिन्त्सर्वाणि' इत्येषामनुष्टुप्, (८) 'स पर्यगात्' इत्यस्य जगती, (९) 'अन्धन्तमः' इत्यारभ्य (१४) 'विद्याञ्चाविद्याञ्च' इत्यन्तानामनुष्टुप्, (१६) 'अग्ने नय' इत्यस्य त्रिष्टुप्, (१७) 'हिरण्मयेन पात्रेण' इत्यस्योष्णिक्, 'ओ३म्' 'खम्ब्रह्म' इति यजुषी ॥

॥ हरिःॐ ॥

१॥ ईशा व्वास्यमिदꣳ सर्व्वँय्यत्किञ्च जगत्त्याञ्जगत् ।
तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्य स्विद्धनम् ॥१॥
कुर्व्वन्नेवेह कर्म्माणि जिजीविषेच्छतꣳ समाः ।
एवन्त्वयि नान्न्यथेतोस्त्ति न कर्म्म लिप्प्यते नरे ॥२॥
असुर्य्या नाम ते लोकाऽअन्धेन तमसावृताः ।
ताँस्ते प्प्रेत्यापिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः ॥३॥
अनेजदेकम्मनसो जवीयो नैनद्देवाऽआप्नुवन्पूर्व्वमर्शत् ।
तद्धावतोन्न्यानत्त्येति तिष्ठत्तस्म्मिन्नपो मातरिश्श्वा दधाति ॥४॥
तदेजति तन्नैजति तद्दूरे तद्वन्तिके ।
तदन्तरस्य सर्व्वस्य तदु सर्व्वस्यास्य बाह्यतः ॥५॥
यस्तु सर्व्वाणि भूतान्न्यात्मन्नेवानुपश्श्यति ।
सर्व्वभूतेषु चात्मानन्ततो न व्विचिकित्त्सति ॥६॥

यस्मिन्त्सर्व्वाणि भूतान्यात्त्मैवाभूद्विजानतः ।
तत्र को मोहः कः शोकऽएकत्त्वमनुपश्श्यतः ॥७॥
स पर्य्यगाच्छुक्रमकायमव्व्रणमस्नाविरꣳ शुद्धमपापविद्धम् । कविर्म्मनीषी परिभूः
स्वयम्भूर्य्याथातत्थ्यतोर्त्थान्व्यदधाच्छाश्श्वतीब्भ्यः समाब्भ्यः ॥८॥

॥२ अन्धन्तमः प्प्रविशन्ति येसम्भूतिमुपासते ।
ततो भूयऽइव ते तमो यऽउ सम्भूत्त्याꣳ रताः ॥९॥
अन्यदेवाहुः सम्भवादन्यदाहुरसम्भवात् ।
इति शुश्श्रुम धीराणाँय्ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥१०॥
सम्भूतिञ्च विनाशञ्च यस्तद्वेदोभयꣳ सह ।
विनाशेन मृत्त्युन्तीर्त्त्वा सम्भूत्त्यामृतमश्श्नुते ॥११॥
अन्धन्तमः प्प्रविशन्ति येविद्यामुपासते ।
ततो भूयऽइव ते तमो यऽउ विद्यायाꣳ रताः ॥१२॥
अन्यदेवाहुर्विद्यायाऽअन्यदाहुरविद्यायाः ।
इति शुश्श्रुम धीराणाँय्ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥१३॥
विद्याञ्चाविद्याञ्च यस्तद्वेदोभयꣳ सह ।
अविद्यया मृत्त्युन्तीर्त्त्वा विद्ययामृतमश्श्नुते ॥१४॥
वायुरनिलममृतमथेदम्भस्म्मान्तꣳ शरीरम् ।
ओ३म् । क्रतो स्म्मर । क्लिबे स्म्मर । कृतꣳ स्मर ॥१५॥
अग्ग्ने नय सुपथा रायेऽअस्म्मान्विश्श्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
युयोद्ध्यस्म्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठान्ते नमऽउक्तिंव्विधेम ॥१६॥
हिरण्मयेन पात्त्रेण सत्त्यस्यापिहितम्मुखम् ।
योसावादित्त्ये पुरुषः सोसावहम् । ओ३म् खम्ब्रह्म ॥१७॥

॥ इति चत्वारिंशोऽध्यायः ॥

॥ इत्युत्तरविंशतिः ॥

पूर्वविंशत्यामनुवाकाः २०२, कण्डिकाः १२११ ।
उत्तरविंशत्यामनुवाकाः १०१, कण्डिकाः ७६४ ।
सम्पूर्णसंहितायामनुवाकाः ३०३, कण्डिकाः १९७५, प्रतीकोक्ता गलितमन्त्राः ४९ ॥

॥ इति माध्यन्दिनवाजसनेयिशुक्लयजुर्वेदसंहिता ॥

इन्द्रेश कुमार शुक्लः

अथ शुक्लयजुर्वेदमन्त्राणां वर्णानुक्रमणी

	अ.	क.
अंशुना ते अंशुः	२०.	२७
अंशुरंशुष्टे देव	५.	७
अंशुश्च मे रश्मिश्च	१८.	१९
अक्रन्कर्म कर्मकृतः	३.	४७
अक्रन्ददग्नि स्तनयन्	१२.	६
	१२.	२१
	१२.	३३
अक्षन्नमीमदन्त ह्यव	३.	५१
अक्षराजाय कितवङ्कृताया	३०.	१८
अग्न आयूंषि पवस	१९.	३८
	३५.	१६
अग्न इन्द्र वरुण मित्र	३३.	४८
अग्नये कव्यवाहनाय	२.	२९
अग्नये कुटरूनालभते	२४.	२३
अग्नये गायत्राय त्रिवृते	२९.	६०
अग्नये गृहपतये स्वाहा	१०.	२३
अग्नये त्वा मह्यं वरुणो	७.	४७
अग्नयेनीकवते प्रथमजा	२४.	१६
अग्नयेनीकवते रोहिता	२९.	५९
अग्नये पीवानम्पृथिव्यै	३०.	२१
अग्नये स्वाहा० स्वाहापां	२२.	६
अग्नये स्वाहा० स्वाहेन्द्राय	२२.	२७
अग्ना इ पत्नीवन्त्सजूर्देवेन	८.	१०
अग्नावग्निश्चरति प्रविष्ट	५.	४
अग्निं युनज्मि शवसा	१८.	५१
अग्निं स्तोमेन बोधय	२२.	१५
अग्निं हृदयेनाशनिं	३९.	८
अग्निं होतारम्मन्ये	१५.	४७
अग्निः पशुरासीत्तेना	२३.	१७

	अ.	क.
अग्निमद्य० पुरोडाशं० वयोधसे	२८.	४६
अग्निमद्य० पुरोडाशान्	२१.	५९
अग्निरस्मि जन्मना	१८.	६६
अग्निरेकाक्षरेण प्राण	९.	३१
अग्निर्ऋषिः पवमानः	२६.	९
अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः	३.	९
अग्निर्ज्योतिषा ज्योतिष्मान्	१३.	४०
अग्निर्देवता वातो देवता	१४.	२०
अग्निर्मूर्द्धा० जिन्वति ।	३.	१२
	१५.	२०
अग्निर्मूर्द्धा० जिन्वति । इन्द्रस्य .	१३.	१४
अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्	३३.	९
अग्निश्च पृथिवी च	२६.	१
अग्निश्च म आपश्च	१८.	१४
अग्निश्च म इन्द्रश्च	१८.	१६
अग्निश्च मे घर्मश्च	१८.	२२
अग्निष्वात्ताः पितर	१९.	५९
अग्निष्वात्तानृतुमतो	१९.	६१
अग्निस्तिग्मेन शोचिषा	१७.	१६
अग्नीषोमयोरुज्जिति	२.	१५
अग्नेः पक्षतिर्वायो	२५.	४
अग्ने अङ्गिरः शतन्ते	१२.	८
अग्ने अच्छा वदेह नः	९.	२८
अग्ने गृहपते सुगृहपति	२.	२७
अग्ने जातान्प्रणुदा नः	१५.	१
अग्ने तमद्याश्वन्न स्तोमैः	१५.	४४
	१७.	७१
अग्ने तव श्रवो वयो	१२.	१०६
अग्ने त्वं सुजागृहि वयं	४.	१४

अग्निः पृथुर्धर्मणस्पति १०. २९
अग्निः प्रियेषु धामसु १२. ११७
अग्निन्तम्मन्ये यो १५. ४१
अग्निन्दूतम्पुरो दधे २२. १७
अग्निमद्य० पुरोडाशं० छागम् २८. २३
अग्ने दिवो अर्णमच्छा १२. ४९
अग्ने नय० विधेम । ५. ३६
४०. १६
अग्ने नय० विधेम स्वाहा । ७. ४३
अग्ने पत्नीरिहावह २६. २०
अग्ने पवस्व स्वपा ८. ३८
अग्ने पावक रोचिषा १७. ८
अग्ने प्रेहि प्रथमो १७. ६९
अग्ने ब्रह्म गृभ्णीष्व १. १८
अग्नेभ्यावर्तिन्नभि मा १२. ७
अग्ने यत्ते दिवि वर्चः १२. ४८
अग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं १२. १०४
अग्ने युक्ष्वा हि ये १३. ३६
अग्नेरनीकमप आविवेशा ८. २४
अग्नेर्जनित्रमसि वृषणो ५. २
अग्नेर्भागोसि दीक्षाया १४. २४
अग्नेर्वोपन्नगृहस्य सदसि ६. २४
अग्ने वाजजिद्वाजन्त्वा २. ७
अग्ने वाजस्य गोमत १५. ३५
अग्ने वेर्होत्रं वेर्दूत्यमवता २. ९
अग्ने व्रतपते व्रतञ्चरिष्यामि १. ५
अग्ने व्रतपते व्रतमचारिषन २. २८
अग्ने व्रतपास्त्वे० तनूरियं ५. ६
अग्ने व्रतपास्त्वे० तनूर्मय्यभूदेषा ५. ४०
अग्ने शर्द्ध महते ३३. १२
अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्द्ध १७. ७१
अग्ने सहस्व पृतना ९. ३७
अग्नेस्तनूरसि वाचो १. १५
अग्नेस्तनूरसि विष्णवे ५. १
अग्ने स्वाहा कृणुहि २७. २२
अग्रेणीरसि स्वावेश ६. २
अग्रे बृहन्नुपसामूर्द्धो १२. १३
अङ्गान्यात्मन्भिषजा १९. ९३
अङ्गिरसो नः पितरो १९. ५०
अचिक्रदद्वृषा हरिर्महान् ३८. २२
अग्ने त्वन्नो० दाः । ३. २५
अग्ने त्वन्नो० दाः । तं त्वा १५. ४८
२५. ४७
अग्ने त्वम्पुरीष्यो रयिमान् १२. ५९
अग्नेदब्धायोशीतम २. २०
अच्छायमेति शवसा २७. १४
अच्छिन्नस्य ते देव ७. १४
अजस्रमिन्दुमरुषम् १३. ४३
अजारे पिशङ्गिला २३. ५६
अजीजनो हि पवमान २२. १८
अजो ह्यग्नेरजनिष्ट १३. ५१
अति निहो अति स्रिधो २७. ६
अति विश्वाः परिष्ठा १२. ८४
अत्यन्याँ अगान्नान्याँ ५. ४२
अत्र पितरो मादयध्वं २. ३१
अत्रा ते रूपमुत्तम २९. १८
अथैतानष्टौ विरूपा ३०. २२
अदब्धेभिः सवितः ३३. ६९
३३. ८४
अदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्ष २५. २३
अदितिष्ट्वा देवी विश्व ११. ६१
अदित्यास्त्वगस्यदित्यै ४. ३०
अदित्यास्त्वा पृष्ठे १४. ५
अदित्यास्त्वा मूर्द्धन् ४. २२
अदित्यै रास्नासि विष्णो १. ३०
अदित्यै रास्नासीन्द्राण्या ३८. ३
अदित्यै रास्नास्यदितिष्टे ११. ५९
अदित्यै व्युन्दनमसि २. २
अदृश्रमस्य केतवो वि ८. ४०
अद्भ्यः क्षीरं व्यपिबत् १९. ७३
अद्भ्यः सम्भृतः पृथिव्यै ३१. १७
अद्भ्यः स्वाहा वार्भ्यः २२. २५
अद्या देवा उदिता ३३. ४२
अधा यथा नः पितरः १९. ६९
अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य १५. ४५
अधि न इन्द्रैषां विष्णो ३३. ४७
अधिपत्न्यसि बृहती १५. १४
अध्यवोचदधिवक्ता १६. ५
अध्वर्यो अद्रिभिः सुतं २०. ३१
अनड्वान्वयः पङ्क्तिश्छन्दो १४. १०

अनड्वाहमन्वारभामहे ३५. १३
अनाधृष्टा पुरस्तादग्ने ३७. १२
अनाधृष्यो जातवेदा २७. ७
अनु ते शुष्मन्तुरयन्त ३३. ६७
अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु ३३. ७९
अनु त्वा माता मन्यतामनु ४. २०
अनु त्वा रथो अनु मर्यो २९. १९
अनु नोद्यानुमतिर्यज्ञ ३४. ९
अनु वीरैरनु पुष्यास्म २६. १९
अनेजदेकम्मनसो ४०. ४
अन्तरग्ने रुचा त्वमुखायाः १२. १६
अन्तरा मित्रावरुणा २९. ६
अन्तश्चरति रोचनास्य ३. ७
अन्तस्ते द्यावापृथिवी ७. ५
अन्धन्तमः० येविद्या ४०. १२
अन्धन्तमः० येसम्भूति ४०. ९
अन्ध स्थान्धो वो भक्षीय ३. २०
अन्नपतेन्नस्य नो ११. ८३
अन्नात्परिस्रुतो रसं १९. ७५
अन्यदेवाहुः सम्भवा ४०. १०
अन्यदेवाहुर्विद्याया ४०. १३
अन्यवापोर्धमासाना २४. ३७
अन्या वो अन्यामव १२. ८८
अन्वग्निरुषसामग्रमख्य ११. १७
अन्विदनुमते त्वमन्यासै ३४. ८
अपश्यङ्गोपामनिपद्य ३७. १७
अपां रसमुद्वयसं सूर्ये ९. ३
अपाघमप किल्बिषमप ३५. ११
अपाङ्गम्भन्त्सीद मा १३. ३०
अपातामश्विना घर्ममनु ३८. १३
अपाधमदभिशस्तीरशस्ति ३३. ९५
अपान्त्वेमन्त्सादयाम्यपान् १३. ५३
अपामिदन्न्ययनं १७. ७
अपाम्पृष्ठमसि योनिरग्नेः ११. २९
१३. २
अपाम्पेरुरस्यापो देवीः ६. १०
अपाम्फेनेन नमुचेः १९. ७१
अपारुरम्पृथिव्यै १. २६
अपि तेषु त्रिषु पदे २३. ५०
अपेत वीत वि च १२. ४५
अपेतो यन्तु पणयो ३५. १
अपो अद्यान्वचारिषं २०. २२
अपो देवा मधुमती १०. १
अपो देवीरुप सृज ११. ३८
अप्नस्वतीमश्विना ३४. २९
अप्स्वग्ने सधिष्टव १२. ३६
अप्स्वन्तरमृतमप्सु ९. ६
अबोध्यग्निः समिधा १५. २४
अभि गोत्राणि सहसा १७. ३९
अभि त्यन्देवं सवितार ४. २५
अभि त्वा शूर नोनुमो २७. ३५
अभिधा असि भुवनमसि २२. ३
अभिप्रवन्त समनेव १७. ९६
अभिभूरस्येतास्ते पञ्च १०. २८
अभि यज्ञङ्गृणीहि नो २६. २१
अभीमम्महिमा दिवं ३८. १७
अभी षु णः० भवास्यूतये २७. ४१
अभी षु णः० भवास्यूतिभिः ३६. ६
अभ्यर्षत सुष्टुतिङ्गव्य १७. ९८
अभ्यादधामि समिधमग्ने २०. २४
अभ्यावर्तस्व पृथिवि १२. १०३
अभ्रिरसि नार्यसि त्वया ११. १०
अमीषाञ्चित्तम्प्रतिलोभयन्ती १७. ४४
अमुत्रभूयादध यद्यमस्य २७. ९
अमेव नः सुहवा आ हि २६. २४
अयं वाम्मित्रावरुणा सुतः ७. ९
अयं वेनश्चोदयत्पृश्निगर्भा ७. १६
अयं सहस्रमृषिभिः ३३. ८३
अयं सो अग्निर्यस्मिन् १२. ४७
अयन्ते योनिर्ऋत्वियो ३. १४
१२. ५२
१५. ५६
अयन्दक्षिणा० मनो १३. ५५
अयन्दक्षिणा० रथ १५. १६
अयन्नो अग्निर्वरिव ५. ३७
७. ४४
अयमग्निः पुरीष्यो ३. ४०
अयमग्निः सहस्रिणो १५. २१
अयमग्निर्गृहपतिर्गार्हपत्यः ३. ३९
अयमग्निर्वीरतमो १५. ५२

अयमिह प्रथमो धायि	३. १५
	१५. २६
	३३. ६
अयमुत्तरात्संयद्वसुस्तस्य	१५. १८
अयमुपर्यर्वाग्वसुस्तस्य	१५. १९
अयम्पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य चक्षु	१३. ५६
अयम्पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य रथ	१५. १७
अयम्पुरो भुवस्तस्य	१३. ५४
अयम्पुरो हरिकेशः	१५. १५
अर्येत स्थ राष्ट्रदा	१०. ३
अर्धं ऋचैरुक्थानां	१९. २५
अर्धमासाः परूंषि ते	२३. ४१
अर्मेभ्यो हस्तिपञ्जवा	३०. ११
अर्यमणम्बृहस्पतिमिन्द्र	९. २७
अर्वाञ्चो अद्या भवता	३३. ५१
अवतत्य धनुष्ट्वं	१६. १३
अवपतन्तीरवदन्दिव	१२. ९१
अवभृथ० रिषस्पाहि ।	३. ४८
अवभृथ० रिषस्पाहि । देवानां	८. २७
अव रुद्रमदीमह्यव	३. ५८
अवसृष्टा परापत	१७. ४५
अविर्न मेषो नसि	१९. ९०
अवेष्टा दन्दशूकाः	१०. १०
अवोचाम कवये	१५. २५
अश्मन्नूर्जम्पर्वते	१७. १
अश्मन्वती रीयते	३५. १०
अश्मा च मे मृत्तिका	१८. १३
अश्याम तङ्काममग्ने	१८. ७४
अश्वत्थे वो निषदनम्	१२. ७९
	३५. ४
अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते	२४. १
अश्वस्य त्वा वृष्णः	३७. ९
अश्वावतीं सोमावती	१२. ८१
अश्वावतीर्गोमतीर्न	३४. ४०
अश्विनकृतस्य ते	२०. ३५
अश्विना गोभिरिन्द्रिय	२०. ७३
अश्विना घर्मम्पातं	३८. १२
अश्विना तेजसा चक्षुः	२०. ८०
अश्विना नमुचेः सुतं	२०. ५९
अश्विना पिबताम्मधु	२०. ९०
अश्विना भेषजम्मधु	२०. ६४
अश्विना हविरिन्द्रिय	२०. ६७
अश्विभ्याञ्चक्षुरमृत	१९. ८९
अश्विभ्याम्पच्यस्व	१०. ३१
अश्विभ्याम्पिन्वस्य	३८. ४
अश्विभ्याम्प्रातःसवन	१९. २६
अश्वो घृतेन त्मन्या	२९. १०
अषाढं युत्सु पृतनासु	३४. २०
अषाढासि सहमाना	१३. २६
अष्टौ व्यख्यत्ककुभः	३४. २४
असङ्ख्याता सहस्राणि	१६. ५४
असवे स्वाहा वसवे	२२. ३०
असि यमो अस्यादित्यो	२९. १४
असुन्वन्तमयजमानमिच्छ	१२. ६२
असुर्या नाम ते लोका	४०. ३
असौ यस्ताम्रो अरुण	१६. ६
असौ या सेना मरुतः	१७. ४७
असौ योवसर्पति	१६. ७
अस्कन्नमद्य देवेभ्य	२. ८
अस्ताव्यग्निर्नरां सुशेवो	१२. २९
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु	१७. ४३
अस्मात्त्वमधिजातोसि	३५. २२
अस्मिन्महत्यर्णवे	१६. ५५
अस्मे रुद्रा मेहना	३३. ५०
अस्मे वो अस्त्विन्द्रिय	९. २२
अस्य प्रत्नामनु द्युतं	३. १६
अस्याजरासो दमामरित्रा	३३. १
अस्येदिन्द्रो वावृधे	३३. ९७
अहः केतुना जुषतां	३७. २१
अहरहरप्रयावम्भरन्तो	११. ७५
अहानि शम्भवन्तु नः	३६. ११
अहान्यग्ने हविरास्ये	२०. ७९
अहिरिव भोगैः पर्येति	२९. ५१
अह्ने पारावतानालभते	२४. २५
अहुतमसि हविर्धान	१. ९
आकूतिमग्निम्प्रयुजं	११. ६६
आकूत्यै प्रयुजेग्नये	४. ७
आ कृष्णेन रजसा	३३. ४३
	३४. ३१
आक्रन्दय बलमोजो	२९. ५६

आक्रम्य वाजिन्पृथिवी	११. १९
आगत्य वाज्यध्वानं	११. १८
आगन्म विश्ववेदस	३. ३८
आग्नेयः कृष्णग्रीवः	२९. ५८
आग्रयणश्च मे वैश्वदेवश्च	१८. २०
आ घा ये अग्निमिन्धते	७. ३२
आच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः	१५. ५
आच्या जानु दक्षिणतो	१९. ६२
आजङ्घन्ति सान्वेषा	२९. ५०
आजिघ्र कलशम्मह्या	८. ४२
आजुह्वानः सुप्रतीकः	१७. ७३
आजुह्वान ईड्यो वन्द्य	२९. २८
आजुह्वाना सरस्वती	२०. ५८
आ तत्त इन्द्रायवः	३३. २८
आ तम्भज सौश्रवसेष्वग्न	१२. २७
आतिथ्यरूपं मासरम्	१९. १४
आतिष्ठन्तम्परि विश्वे	३३. २२
आतिष्ठ वृत्रहन्रथं युक्ता	८. ३३
आ तू न इन्द्र वृत्रहन्	३३. ६५
आ ते वत्सो मनो यमत्	१२. ११५
आत्मने मे वर्चोदा वर्चसे	७. २८
आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य	१९. ९२
आत्मानन्ते मनसा	२९. १७
आ त्वा जिघर्मि मनसा	११. २३
आ त्वाहार्षमन्तरभू	१२. ११
आदित्यङ्गर्भम्पयसा	१३. ४१
आदित्यैर्नो भारती	२९. ८
आधत्त पितरो गर्भं	२. ३३
आ न इडाभिर्विदथे	३३. ३४
आ न इन्द्रो दूरादा	२०. ४८
आ न इन्द्रो हरिभि	२०. ४९
आ न एतु मनः पुनः	३. ५४
आ नासत्या त्रिभिरेका	३४. ४७
आ नो नियुद्भिः शतिनी	२७. २८
आ नो भद्राः क्रतवो	२५. १४
आ नो मित्रावरुणा	२१. ८
आ नो यज्ञन्दिविस्पृशं	३३. ८५
आ नो यज्ञम्भारती	२९. ३३
आन्त्राणि स्थालीर्मधु	१९. ८६
आपतये त्वा परिपतये	५. ५
आपये स्वाहा स्वापये	९. २०
आपवस्व हिरण्यवदश्ववत्	८. ६३
आपश्चित्पिप्यु स्तर्यो	३३. १८
आपो अस्मान्मातरः	४. २
आपो देवीः प्रतिगृभ्णीत	१२. ३५
आपो ह यद्बृहतीर्विश्व	२७. २५
आपो हिं ष्ठा मयोभुव	११. ५०
	३६. १४
आप्यायस्व मदिन्तम	१२. ११४
आप्यायस्व समेतु ते	१२. ११२
आ ब्रह्मन्ब्राह्मणो ब्रह्म	२२. २२
आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभि	२०. ५३
आ मा वाजस्य प्रसवो	९. १९
आमूरज प्रत्यावर्तयेमाः	२९. ५७
आयङ्गौः पृश्निरक्रमी	३. ६
आ यद्दिषे नृपतिन्तेज	३३. ११
आयन्तु नः पितरः	१९. ५८
आयातमुपभूषतम्	३३. ८८
आयात्विन्द्रोवस उप	२०. ४७
आयासाय स्वाहा	३९. ११
आयुर्म्मे पाहि प्राणम्मे	१४. १७
आयुर्यज्ञेन कल्पतां स्वाहा	२२. ३३
आयुर्यज्ञेन कल्पताम्प्राणो० पृष्ठं	९. २१
आयुर्यज्ञेन कल्पताम्प्राणो० वाग्	१८. २९
आयुष्मानग्ने हविषा	३५. १७
आयुष्यं वर्चस्यं राय	३४. ५०
आयोष्ट्वा सदने सादया	१५. ६३
आ रात्रि पार्थिवं रजः	३४. ३२
आ रोदसी अपृणदा	३३. ७५
आ वाचो मध्यमरुहद्	१५. ५१
आ वायो भूष शुचिपा	७. ७
आविर्मर्या आवित्तो	१०. ९
आ विश्वतः प्रत्यञ्च	११. २४
आ वो देवास ईमहे	४. ५
आशुः शिशानो वृषभो	१७. ३३
आशुस्त्रिवृद्भान्तः पञ्चदशो	१४. २३
आश्रावयेति स्तोत्रियाः	१९. २४
आसन्दी रूपं राजा	१९. १६
आसीनासो अरुणीना	१९. ६३
आ सुते सिञ्चत श्रियं	३३. २१

आ सुष्वयन्ती यजते	२९.	३१
आहम्पितॄन्त्सुविदत्राँ	१९.	५६
इच्छन्ति त्वा सोम्यासः	३४.	१८
इड एह्यदित एहि काम्या एत	३.	२७
इड एह्यदित एहि सरस्वत्येहि	३८.	२
इडाभिरग्निरीड्यः सोमो	२१.	१४
इडाभिर्भक्षानाप्नोति	१९.	२९
इडामग्ने पुरुदंसं सनिङ्गोः	१२.	५१
इडायास्त्वा पदे वयन्नाभा	३४.	१५
इडे रन्ते हव्ये काम्ये	८.	४३
इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा	५.	१५
इदं हविः प्रजननम्	१९.	४८
इदमापः प्रवहतावद्यञ्च	६.	१७
इदमुत्तरात्स्वस्तस्य	१३.	५७
इदम्पितृभ्यो नमो	१९.	६८
इदम्मे ब्रह्म च क्षत्रञ्चोभे	३२.	१६
इन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावा	१८.	५३
इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्	१२.	५६
	१५.	६१
	१७.	६१
इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ	२०.	५१
इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन	१९.	८५
इन्द्र आसान्नेता बृहस्पति	१७.	४०
इन्द्र गोमन्निहायाहि	२६.	४
इन्द्रघोषस्त्वा वसुभिः	५.	११
इन्द्रन्दुरः कवष्यो	२०.	४०
इन्द्रन्दैवीर्विशो मरुतो	१७.	८६
इन्द्र मरुत्व इह पाहि	७.	३५
इन्द्रमिद्धरी वहतो	८.	३५
इन्द्रवायू इमे०हि ।	३३.	५६
इन्द्रवायू इमे०हि । उपयाम	७.	८
इन्द्रवायू बृहस्पतिम्	३३.	४५
इन्द्रवायू सुसन्दृशा	३३.	८६
इन्द्रश्च मरुतश्च	८.	५५
इन्द्रश्च सम्राड्वरुणश्च	८.	३७
इन्द्रस्य क्रोडोदित्यै	२५.	८
इन्द्रस्य रूपमृषभो	१९.	९१
इन्द्रस्य वज्रो मरुता	२९.	५४
इन्द्रस्य वज्रोसि मित्रा	१०.	२१
इन्द्रस्य वज्रोसि वाजसा	९.	५
इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य	१७.	४१
इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य	५.	३०
इन्द्रस्यौज स्थ मखस्य	३७.	६
इन्द्राग्नी अपादियम्	३३.	९३
इन्द्राग्नी अव्यथमाना	१४.	११
इन्द्राग्नी आगतं सुत	७.	३१
इन्द्राग्नी मित्रावरुणा	३३.	४९
इन्द्राग्न्योः पक्षतिः	२५.	५
इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवत	६.	३२
इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते	३८.	८
इन्द्रायाहि चित्रभानो	२०.	८७
इन्द्रायाहि तूतुजान	२०.	८९
इन्द्रायाहि धियेषितो	२०.	८८
इन्द्रायाहि वृत्रहन्पिबा	२६.	५
इन्द्रायेन्दुं सरस्वती	२०.	५७
इन्द्रेमम्प्रतरान्नय	१७.	५१
इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो	३३.	२५
इन्द्रो विश्वस्य राजति	३६.	८
इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः	३३.	२६
इन्धानास्त्वा शतं हिमा	३.	१८
इमं साहस्रं शतधारमुत्सं	१३.	४९
इमं स्तनमूर्जस्वन्त	१७.	८७
इमञ्जीवेभ्यः परिधि	३५.	१५
इमन्देवा असपत्नं	९.	४०
	१०.	१८
इमन्नो देव सवितर्यज्ञम्	११.	८
इममूर्णायुं वरुणस्य	१३.	५०
इमम्मा हिंसीरेकशफम्	१३.	४८
इमम्मा हिंसीर्द्विपादम्	१३.	४७
इमम्मे वरुण श्रुधी	२१.	१
इमा उ त्वा पुरूवसो	३३.	८१
इमा गिर आदित्येभ्यो	३४.	५४
इमा ते वाजिन्नवमार्जना	२९.	१६
इमा नु कम्भुवना	२५.	४६
इमान्ते धियम्प्रभरे	३३.	२९
इमामगृभ्णन्रशनामृतस्य	२२.	२
इमा मे अग्न इष्टका	१७.	२
इमा रुद्राय तवसे	१६.	४८
इमौ ते पक्षावजरौ	१८.	५२
इयं वेदिः परो अन्तः	२३.	६२

इयत्यग्र आसीन्मखस्य	३७.	५
इयदस्यायुरस्यायुर्मयि	१०.	२५
इयन्ते यज्ञिया तनूरपो	४.	१३
इयमुपरि मतिस्तस्यै	१३.	५८
इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व	१२.	१०९
इरावती धेनुमती हि	५.	१६
इषमूर्जमहमित आदमृतस्य	१२.	१०५
इषश्चोर्जश्च शारदावृतू	१४.	१६
इषिरो विश्वव्यचा	१८.	४१
इषे त्वोर्जे त्वा वायव	१.	१
इषे पिन्वस्वोर्जे पिन्वस्व	३८.	१४
इषे राये रमस्व सहसे	१३.	३५
इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं	१२.	११०
इष्कृतिर्नाम वो माताथो	१२.	८३
इष्टो अग्निराहुतः पिपर्तु	१८.	५७
इष्टो यज्ञो भृगुभिराशीर्दा	१८.	५६
इह रतिरिह रमध्वमिह	८.	५१
इहैवाग्ने अधिधारया	२७.	४
ईडितो देवैर्हरिवाँ	२०.	३८
ईड्यश्चासि वन्द्यश्च	२९.	३
ईदृक्षास एतादृक्षास	१७.	८४
ईदृङ्चान्यादृङ्च सदृङ्च	१७.	८१
ईर्मान्तासः सिलिक	२९.	२१
ईशानाय परस्वत	२४.	२८
ईशा वास्यमिदं सर्वं	४०.	१
उक्ताः सञ्चरा एताः	२४.	१९
उक्ताः सञ्चरा एता० कृष्णा	२४.	१५
उक्ताः सञ्चरा एता० प्राश्शृङ्गा	२४.	१७
उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा	३३.	७६
उक्षा समुद्रो अरुणः	१७.	६०
उखाङ्कृणोतु शक्त्या	११.	५७
उग्रं लोहितेन मित्रं	३९.	९
उग्रश्च भीमश्च ध्वान्तश्च	३९.	७
उग्रा विघनिना मृध	३३.	६१
उच्चा ते जातमन्धसो	२६.	१६
उच्छुष्मा ओषधीनाङ्गावो	१२.	८२
उत नोहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज	३४.	५३
उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः	९.	१५
उतेदानीम्भगवन्तः स्यामोत	३४.	३७
उत्क्राम महते सौभगाया	११.	२१
उत्तानायामवभरा	३४.	१४
उत्तिष्ठन्नोजसा सह	८.	३९
उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते	३४.	५६
उत्थाय बृहती भवोदु	११.	६४
उत्सक्थ्या अव गुदन्धेहि	२३.	२१
उत्सादेभ्यः कुब्जम्	३०.	१०
उदक्रमीद्द्रविणोदा	११.	२२
उदग्ने तिष्ठ प्रत्यातनुष्व	१३.	१२
उदीचीमारोहानुष्टुप्	१०.	१३
उदीरतामवर उत्परास	१९.	४९
उदु तिष्ठ स्वध्वरावा	११.	४१
उदुत्तमं वरुण पाश	१२.	१२
उदु त्यञ्जातवेदसन्देवं० सूर्यं स्वाहा	७.	४१
उदु त्यञ्जातवेदसन्देवं० सूर्यम् ।	३३.	३१
उदु त्यञ्जातवेदसन्देवं० सूर्यम् । उपयाम	८.	४१
उदु त्वा विश्वे देवा	१२.	३१
	१७.	५३
उदेनमुत्तरान्नयाग्ने	१७.	५०
उदेषाम्बाहू अतिरमुद्वर्चों	११.	८२
उद्ग्राभश्च निग्राभश्च	१७.	६४
उद्दिवं स्तभानान्तरिक्षम्	५.	२७
उद्धर्षय मघवन्नायुधा	१७.	४२
उद्बुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि	१५.	५४
	१८.	६१
उद्वयन्तमसस्परि स्वः	२०.	२१
	२७.	१०
	३५.	१४
	३८.	२४
उन्नत ऋषभो वामनस्त	२४.	७
उप ज्मन्नुप वेतसेवतर	१७.	६
उप त्वाग्ने हविष्मती	३.	४
उप नः सूनवो गिरः	३३.	७७
उपप्रयन्तो अध्वरम्मन्त्रं	३.	११
उपप्रागाच्छसनं वाज्यर्वा	२९.	२३
उपप्रागात्परमं यत्सधस्थ	२९.	२४
उपप्रागात्सुमन्मेधायि	२५.	३०
उपयामगृहीतोसि ध्रुवोसि	७.	२५
उपयामगृहीतोसि प्रजा० योनिः	२३.	२
उपयामगृहीतोसि प्रजा० योनि	२३.	४
उपयामगृहीतोसि बृहस्पति	८.	९

१७

उपयामगृहीतोसि मघवे	७. ३०
उपयामगृहीतोसि सावित्रोसि	८. ७
उपयामगृहीतोसि सुशर्मासि	८. ८
उपयामगृहीतोसि हरिरसि	८. ११
उपयामगृहीतोसीन्द्राय त्वा	७. २२
उपयामगृहीतोस्यग्नये त्वा	८. ४७
उपयामगृहीतोस्यन्तर्यच्छ	७. ४
उपयामगृहीतोस्यश्विभ्यान्त्वा	२०. ३३
उपयामगृहीतोस्याग्रयणोसि	७. २०
उपयामगृहीतोस्यादित्येभ्यस्त्वा	८. १
उपयामगृहीतोस्याश्विनन्तेजः	१९. ८
उपश्वासय पृथिवीमुत	२९. ५५
उपहूताः पितरः सोम्यासो	१९. ५७
उपहूता इह गाव उपहूता	३. ४३
उपहूतो द्यौष्पितोप	२. ११
उपह्वरे गिरीणां सङ्गमे	२६. १५
उपावसृज त्मन्या	२९. ३५
उपावीरस्युप देवान्	६. ७
उपास्मै गायता नरः	३३. ६२
उभा पिबतमश्विनोभा	३४. २८
उभाभ्यान्देव सवितः	१९. ४३
उभा वामिन्द्राग्नी	३. १३
उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो	१५. ४३
उरु विष्णो विक्रमस्वोरु	५. ३८
	५. ४१
उशन्तस्त्वा निधीमह्युशन्तः	१९. ७०
उशिक्त्वन्देव सोमाग्नेः	८. ५०
उशिक्पावको अरतिः	१२. २४
उशिगसि कविरङ्घारि	५. ३२
उषस्तच्चित्रमाभरा	३४. ३३
उषासानक्तमश्विना	२०. ६१
उषासानक्ता बृहती	२०. ४१
उषे यह्वी सुपेशसा	२१. १७
उस्रावेतन्धूर्षाहौ	४. ३३
ऊर्क्चं मे सूनृता च	१८. ९
ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा	४. १०
ऊर्जं वहन्तीरमृतङ्घृत	२. ३४
ऊर्जो नपाज्जातवेदः	१२. १०८
ऊर्जो नपातं स हिनाय	२७. ४४
ऊर्ध्वं ऊ षु ण ऊतये	११. ४२
ऊर्ध्वमेनमुच्छ्रयताद्गिरो	२३. २७
ऊर्ध्वा अस्य समिधो	२७. ११
ऊर्ध्वामारोह पङ्क्तिस्त्वा	१०. १४
ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रापय	२३. २६
ऊर्ध्वो भव प्रतिविद्ध्या	१३. १३
ऋक्सामयोः शिल्पे	४. ९
ऋचं वाचम्प्रपद्ये मनो	३६. १
ऋचे त्वा रुचे त्वा	१३. ३९
ऋचो नामास्मि यजूंषि	१८. ६७
ऋजवे त्वा साधवे त्वा	३७. १०
ऋजीते परिवृङ्ग्धि नो	२९. ४९
ऋतं सत्यमृतं सत्य	११. ४७
ऋतजिच्च सत्यजिच्च	१७. ८३
ऋतञ्च मेमृतञ्च मे	१८. ६
ऋतये स्तेनहृदयं	३०. १३
ऋतवस्त ऋतुथा पर्वं	२३. ४०
ऋतवस्ते यज्ञं वितन्वन्तु	२६. १४
ऋतव स्थ ऋतावृध	१७. ३
ऋतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च	१७. ८२
ऋतावानं वैश्वानर	२६. ६
ऋतावानम्महिषं	१२. १११
ऋताषाडृतधामाग्नि	१८. ३८
ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः	२०. ६५
ऋधगित्था स मर्त्यः	३३. ८७
एकया च दशभिश्च	२७. ३३
एकयास्तुवत प्रजा	१४. २८
एकस्त्वष्टुरश्वस्या	२५. ४२
एकस्मै स्वाहा द्वाभ्यां	२२. ३४
एका च मे तिस्रश्च	१८. २४
एजतु दशमास्यो गर्भो	८. २८
एण्यह्नो मण्डूको मूषिका	२४. ३६
एतं सधस्थ परि ते	१८. ५९
एतञ्जानाथ परमे	१८. ६०
एतत्ते रुद्रावसन्तेन	३. ६१
एतन्ते देव सवितर्यज्ञम्	२. १२
एता अर्षन्ति हृद्यात्	१७. ९३
एता उ वः सुभगा	२९. ५
एता ऐन्द्राग्ना द्विरूपा	२४. ८
एतावद्रूपं यज्ञस्य	१९. ३१
एतावानस्य महिमातो	३१. ३

एदमगन्म देवयजनम्	४.	१
एधोस्येधिषीमहि० धेहिं ।	३८.	२५
एधोस्येधिषीमहि० धेहि । समाववर्तिं	२०.	२३
एना विश्वान्यर्य आ	२६.	१८
एना वो अग्निन्नमसोर्जो	१५.	३२
एभिर्नो अर्कैर्भवा	१५.	४६
एवश्छन्दो वरिवश्छन्दः	१५.	४
एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं	२०.	५४
एष च्छागः पुरो अश्वेन	२५.	२६
एष ते गायत्रो भाग	४.	२४
एष ते निर्ऋते भाग	९.	३५
एष ते रुद्र भागः सह	३.	५७
एष व स्तोमो मरुत	३४.	४८
एष स्य वाजी क्षिपणि	९.	१४
एषा ते अग्ने समित्तया	२.	१४
एषा ते शुक्र तनूरेतद्	४.	१७
एषा वः सा सत्या	९.	१२
एषो ह देवः प्रदिशोनु	३२.	४
एह्यू षु ब्रवाणि तेग्न	२६.	१३
ऐन्द्रः प्राणो अङ्गे अङ्गे	६.	२०
ओजश्च मे सहश्च	१८.	३
ओमासश्चर्षणीधृतो	७.	३३
ओषधयः प्रतिगृभ्णीतं	११.	४८
ओषधयः समवदन्त	१२.	९६
ओषधीः प्रतिमोदध्वम्	१२.	७७
ओषधीरिति मातरस्तद्वो	१२.	७८
कः स्विदेकाकी चरति	२३.	९
	२३.	४५
ककुभं रूपं वृषभस्य	८.	४९
कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि	२३.	५७
कदा चन प्रयुच्छस्युभे	८.	३
कदा चन स्तरीरसि० पृच्यत	८.	२
कदा चन स्तरीरसि० पृच्यते ।	३.	३४
कन्या इव वहतुमेतवा	१७.	९७
कया त्वन्न ऊत्याभि	३६.	७
कया नश्चित्र आभुव	२७.	३९
	३६.	४
कल्पन्तान्ते दिशस्तुभ्य	३५.	९
कवष्यो न व्यचस्वती	२०.	६०
कस्त्वाच्छ्यति कस्त्वा	२३.	३९
कस्त्वा युनक्ति स त्वा	१.	६
कस्त्वा विमुञ्चति स त्वा	२.	२३
कस्त्वा सत्यो मदानाम्	२७.	४०
	३६.	५
का ईमरे पिशङ्गिला	२३.	५५
काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती	१३.	२०
कामङ्कामदुघे धुक्ष्व	१२.	७२
काय स्वाहा कस्मै	२२.	२०
कार्षिरसि समुद्रस्य	६.	२८
काव्योराजानेषु क्रत्वा	३३.	७२
का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः	२३.	११
	२३.	५३
किं स्वित्सूर्यसमञ्ज्योति	२३.	४७
किं स्विदासीदधिष्ठान	१७.	१८
किं स्विद्वनङ्क उ स वृक्ष	१७.	२०
कुक्कुटोसि मधुजिह्व	१.	१६
कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः	३३.	२७
कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता	१९.	८७
कुर्वन्नेवेह कर्माणि	४०.	२
कुलायिनी घृतवती	१४.	२
कुविदङ्ग० यजन्ति ।	२३.	३८
कुविदङ्ग० यजन्ति । उपयाम० सुत्राम्ण	१९.	६
कुविदङ्ग० यजन्ति । उपयाम० सुत्राम्णे	१०.	३२
कृणुष्व पाजः प्रसितिन्न	१३.	९
कृष्णग्रीवा आग्नेयाः शितिभ्रवो	२४.	६
कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्याः	२४.	९
कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्या	२४	१४
कृष्णा भौमा धूम्रा	२४.	१०
कृष्णोस्याखरेष्ठोग्नये	२.	१
केतुङ्कृण्वन्नकेतवे पेशो	२९.	३७
केष्वन्तः पुरुष आविवेश	२३.	५१
को अस्य वेद भुवनस्य	२३.	५९
कोदात्कस्मा अदात्	७.	४८
कोसि कतमोसि कस्मै	२०.	४
कोसि कतमोसि कस्यासि	७.	२९
क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यं	१७.	६५
क्रव्यादमग्निम्प्रहिणोमि	३५.	१९
क्षत्रस्य त्वा परस्पाय	३८.	१९
क्षत्रस्य योनिरसि	२०.	१
क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य	१०.	८

क्षत्रेणाग्ने स्वायुः संरभस्व	२७. ५
क्षपो राजन्नुत त्मनाग्ने	१५. ३७
खड्गो वैश्वदेवः श्वा	२४. ४०
गणानान्त्वा गणपतिं	२३. १९
गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः	२. ३
गर्भो अस्योषधीनाङ्गर्भो	१२. ३७
गर्भो देवानाम्पिता	३७. १४
गायत्रञ्छन्दोसि त्रैष्टुभ	३८. ६
गायत्री त्रिष्टुब्जगत्य	२३. ३३
गायत्रेण त्वा छन्दसा	१. २७
गाव उपावतावतम्	३३. १९
	३३. ७१
गृहा मा बिभीत मा	३. ४१
गोत्रभिदङ्गोविदं वज्रबाहु	१७. ३८
गोभिर्न्न सोममश्विना	२०. ६६
गोमदू षु णासत्या	२०. ८१
ग्रहा ऊर्जाहुतयो व्यन्तो	९. ४
ग्रीष्मेण ऋतुना देवा	२१. २४
घर्मैतत्ते पुरीषन्तेन	३८. २१
घृतङ्घृतपावानः पिबत	६. १९
घृतम्मिमिक्षे घृतमस्य	१७. ८८
घृतवती भुवनानामभि	३४. ४५
घृताची स्थो धुर्यो	२. १९
घृताच्यसि जुहूर्नाम्ना	२. ६
घृतेन सीता मधुना	१२. ७०
घृतेनाक्तौ पशूँस्त्रायेथां	६. ११
घृतेनाञ्जन्त्सम्पथो	२९. २
चक्षुषः पिता मनसा	१७. २५
चतस्रश्च मेष्टौ च	१८. २५
चतुःस्रक्तिर्नाभिर्ऋतस्य	३८. २०
चतुस्त्रिंशत्तन्तवो ये	८. ६१
चतुस्त्रिंशद्वाजिनो	२५. ४१
चत्वारि शृङ्गा त्रयो	१७. ९१
चन्द्रमा अप्स्वन्तरा	३३. ९०
चन्द्रमा मनसो जात	३१. १२
चित्तिञ्जुहोमि मनसा	१७. ७८
चित्पतिर्मा पुनातु	४. ४
चित्रन्देवाना॰ तस्थुषश्च	१३. ४६
चित्रन्देवाना॰ तस्थुषश्च स्वाहा	७. ४२
चिदसि तया देवतया	१२. ५३
चिदसि मनासि धीरसि	४. १९
चोदयित्री सूनृताना	२०. ८५
जनयत्यै त्वा संयौमीदमग्ने	१. २२
जनस्य गोपा अजनिष्ट	१५. २७
जनिष्ठा उग्रः सहसे	३३. ६४
जवो यस्ते वाजिन्निहितो	९. ९
जिह्वा मे भद्रं वाङ्महो	२०. ६
जीमूतस्य भवति प्रतीकं	२९. ३८
जुषाणो बर्हिर्हरिवान्न	२०. ३९
ज्यैष्ठ्यञ्च म आधिपत्यञ्च	१८. ४
ज्योतिरसि विश्वरूपं	५. ३५
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्	३१. ९
तं वो दस्ममृतीषहं	२६. ११
त आयजन्त द्रविणं	१७. २८
तच्चक्षुर्देवहितम्पुरस्ता	३६. २४
ततो विराडजायत	३१. ५
तत्त्वा यामि ब्रह्मणा	१८. ४९
	२१. २
तत्सवितुर्वरेण्यम्भर्गो	३. ३५
	२२. ९
	३०. २
तत्सूर्यस्य देवत्व	३३. ३७
तदश्विना भिषजा	१९. ८२
तदस्य रूपममृतं	१९. ८१
तदिदास भुवनेषु	३३. ८०
तदेजति तन्नैजति	४०. ५
तदेवाग्निस्तदादित्य	३२. १
तद्विप्रासो विपन्यवो	३४. ४४
तद्विष्णोः परमम्पदं	६. ५
तनूनपाच्छुचिव्रत	२१. १३
तनूनपात्पथ ऋतस्य	२९. २६
तनूनपादसुरो विश्ववेदा	२७. १२
तनूपा अग्नेसि तन्वम्मे	३. १७
तनूपा भिषजा सुते	२०. ५६
तन्तुना रायस्पोषेण	१५. ७
तन्त्वा शोचिष्ठ दीदिवः	३. २६
तन्त्वा समिद्भिरङ्गिरो	३. ३
तन्नस्तुरीपमद्भुतम्	२७. २०
तन्नो वातो मयोभु	२५. १७
तन्मित्रस्य वरुणस्या	३३. ३८

तपश्च तपस्यश्च शैशिरा १५. ५७
तपसे कौलालम्मायायै ३०. ७
तपसे स्वाहा तप्यते स्वाहा ३९. १२
तप्तायनी मेसि वित्तायनी ५. ९
तमिद्गर्भम्प्रथमन्दध्र १७. ३०
तमिन्द्रम्पशवः सचा २०. ६९
तमीशानञ्जगतस्तस्थुष २५. १८
तमु त्वा दध्यङ्ङृषिः ११. ३३
तमु त्वा पाथ्यो वृषा ११. ३४
तम्पत्नीभिरनुगच्छेम १५. ५०
तम्प्रत्नथा पूर्वथा ७. १२
तरणिर्विश्वदर्शतो ३३. ३६
तव भ्रमास आशुया १३. १०
तव वायवृतस्पते २७. ३४
तव शरीरम्पतयिष्ण्व २९. २२
तवायं सोमस्त्वमेह्यर्वाङ् २६. २३
तस्मा अरङ्गमामं वो ११. ५२
३६. १६
तस्मादश्वा अजायन्त ३१. ८
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ३१. ६
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ३१. ७
तस्य वयं सुमतौ २०. ५२
तस्यास्ते सत्यसवसः ४. १८
तां सवितुर्वरेण्यस्य १७. ७४
ता अस्य सूददोहसः १२. ५५
१५. ६०
ता उभौ चतुरः पदः २३. २०
ता न आवोढमश्विना २०. ८३
ता ना सत्या सुपेशसा २०. ७४
तान्पूर्वया निविदा हूमहे २५. १६
ता भिषजा सुकर्मणा २०. ७५
तिरश्चीनो विततो रश्मि ३३. ७४
तिस्र इडा सरस्वती २१. १९
तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना २०. ६३
तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं २७. १९
तिस्रो देवीर्हविषा २०. ४३
तीव्रान्घोषान्कृण्वते २९. ४४
तुभ्यन्ता अङ्गिरस्तम १२. ११६
ते अस्य योषणे दिव्ये २७. १७
ते आचरन्ती समनेव २९. ४१
तेजः पशूनां हवि १२. ९५.
तेजोसि तेजो मयि १९. ९
तेजोसि शुक्रममृत २२. १
ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो ९. १७
ते हि पुत्रासो अदितेः ३. ३३
त्रया देवा एकादश २०. ११
त्रातारमिन्द्रमवितार २०. ५०
त्रिंशद्धाम विराजति ३. ८
त्रिधा हितम्पणिभिर्गुह्य १७. ९२
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः ३१. ४
त्रिवृदसि त्रिवृते त्वा १५. ९
त्रीणि त आहुर्दिवि २९. १५
त्रीणि पदा विचक्रमे ३४. ४३
त्रीणि शता त्री सहस्रा ३३. ७
त्रीन्त्समुद्रान्त्समसृपत् १३. ३१
त्र्यम्बकं यजामहे ३. ६०
त्र्यवयो गायत्र्यै पञ्चा २४. १२
त्र्यविश्च मे त्र्यवी च १८. २६
त्र्यायुषञ्जमदग्नेः ३. ६२
त्वं यविष्ठ दाशुषो १३. ५२
१८. ७७
त्वं सोम पितृभिः १९. ५४
त्वं सोम प्रचिकितो १९. ५२
त्वन्नो अग्ने तव देव ३४. १३
त्वन्नो अग्ने वरुणस्य २१. ३
त्वमग्न ईडितः कव्यवाहना १९ ६६
त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणि ११. २७
त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ३४. १२
त्वमग्ने व्रतपा असि ४. १६
त्वमङ्ग प्रशंसिषो देवः ६. ३७
त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि ३३. ६६
त्वमिमा ओषधीः सोम ३४. २२
त्वमुत्तमास्योषधे तव १२. १०१
त्वया हि नः पितरः १९. ५३
त्वष्टा तुरीपो अद्भुत २१. २०
त्वष्टा दधच्छुष्ममिन्द्राय २०. ४४
त्वष्टा वीरन्देवकाम २९. ९
त्वां हि मन्द्रतममर्कशोकै ३३. १३
त्वाङ्गन्धर्वा अखनँस्त्वामिन्द्र १२. ९८
त्वाञ्चित्रश्रवस्तम हवन्ते १५. ३१

त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहा १५. २८
त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा १५. २२
त्वामग्ने यजमाना अनु १२. २८
त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा २७. ३
त्वामद्य ऋष आर्षेय २१. ६१
त्वामिद्धि हवामहे सातौ २७. ३७
त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः ३३. १४
दंष्ट्राभ्याम्मलिम्लूञ्जम्भ्यै ११. ७८
दक्षिणामारोह त्रिष्टुप्त्वा १०. ११
दधिक्राव्णो अकारिष २३. ३२
दस्रा युवाकवः सुता ३३. ५८
दिग्भ्यः स्वाहा चन्द्राय ३९. २
दिवः पृथिव्याः पर्योज २९. ५३
दिवस्परि प्रथमञ्जज्ञे १२. १८
दिवि धा इमं यज्ञमिमं ३८. ११
दिवि पृष्टो अरोचता ३३. ९२
दिवि विष्णुर्व्यक्रंस्त २. २५
दिवो मूर्द्धासि पृथिव्या १८. ५४
दिवो वा विष्ण उत वा ५. १९
दीक्षायै रूपं शष्पाणि १९. १३
दीर्घायुस्त ओषधे १२. १००
दुरो देवीर्दिशो मही २१. १६
दृंहस्व देवि पृथिवि ११. ६९
दृते दृंह मा । ज्योक्ते ३६. १९
दृते दृंह मा मित्रस्य ३६. १८
दृशानो रुक्म उर्व्या १२. १
१२. २५
दृष्ट्वा परिस्रुतो रसं १९. ७९
दृष्ट्वा रूपे व्याकरोत् १९. ७७
देव इन्द्रो० त्रिवन्धुरो २८. १९
देव इन्द्रो० सरस्वत्यश्वि २१. ५५
देवकृतस्यैनसोवयजनमसि ८. १३
देवन्देवं वोवसे देव ३३. ९१
देवम्बर्हिः सरस्वती २१. ४८
देवम्बर्हिरिन्द्रं सुदेव २८. १२
देवम्बर्हिर्वयोधसन्देव २८. ३५
देवम्बर्हिर्वारितीनान्देवमिन्द्रं २८. ४४
देवम्बर्हिर्वारितीनान्देवमिन्द्र २८. २१
देवम्बर्हिर्वारितीनामध्वरे २१. ५७
देवश्रुतौ देवेष्वाघोषतम् ५. १७
देव सवितः० स्वदतु । ११. ७
३०. १
देव सवितः० स्वदतु स्वाहा ९. १
देव सवितरेष ते ५. ३९
देवस्त्वा सवितोद्वपतु ११. ६३
देवस्य चेततो महीम् २२. ११
देवस्य त्वा० अग्नये जुष्टं १. १०
देवस्य त्वा० अग्नीषोमाभ्यां ६. ९
देवस्य त्वा० अश्विनोर्भैषज्येन २०. ३
देवस्य त्वा० आददे गायत्रेण ११. ९
देवस्य त्वा० आददेदित्यै ३८. १
देवस्य त्वा० आददेध्वरकृतं १. २४
देवस्य त्वा० आददे नारिरसि ३७. १
देवस्य त्वा० आददे नार्यसी० बृहन्नसि ५. २२
देवस्य त्वा० आददे नार्यसी० यवोसि ५. २६
६. १
देवस्य त्वा० आददे रावा ६. ३०
देवस्य त्वा० उपांशोर्वीर्येण ९. ३८
देवस्य त्वा० पृथिव्याः ११. २८
देवस्य त्वा० सं वपामि १. २१
देवस्य त्वा० सरस्वत्यै० यन्तुर्यन्त्रिये ९. ३०
देवस्य त्वा० सरस्वत्यै० यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेः १८. ३७
देवस्य सवितुर्मतिमास २२. १४
देवस्याहं० सत्यप्रसवसो ९. १३
देवस्याहं० सत्यसवसो ९. १०
देवहूर्यज्ञ आ च वक्षत् १७. ६२
देवा गातुविदो गातुं ८. २१
देवा देवानाम्भिषजा २१. ५३
देवा दैव्या० देवमिन्द्रं २८. ४०
देवा दैव्या० देवमिन्द्र २८. १७
देवानाम्भद्रा सुमति २५. १५
देवान्दिवमगन्यज्ञस्ततो ८. ६०
देवा यज्ञमतन्वत १९. १२
देवासो हि ष्मा मनवे ३३. ९४
देवी उषासानक्ता २८. ३७
देवी उषासानक्तेन्द्रं २८. १४
देवी उषासावश्विना २१. ५०
देवी ऊर्जा० सुदुघेन्द्रे २१. ५२
देवी ऊर्जा० सुदुघे पयसेन्द्रं २८. ३९
देवी ऊर्जा० सुदुघे पयसेन्द्र २८. १६

देवी जोष्ट्री० देवमिन्द्रं	२८. ३८
देवी जोष्ट्री० देवमिंन्द्र	२८. १५
देवी जोष्ट्री सरस्वत्यश्वि	२१. ५१
देवी द्यावापृथिवी	३७. ३
देवीरापः शुद्धा वोढ्वं	६. १३
देवीराप एष वो	८. २६
देवीरापो अपान्नपाद्	६. २७
देवीर्द्वार इन्द्रं सङ्घाते	२८. १३
देवीर्द्वारो अश्विना	२१. ४९
देवीर्द्वारो वयोधसं	२८. ३६
देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः	२८. १८
देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीरश्विनेडा	२१. ५४
देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्वयोधसं	२८. ४१
देवेन्नो मनसा देव	३४. २३
देवेभ्यो हि प्रथमं	३३. ५४
देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिन्द्रं	२८. ४५
देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवमिंन्द्र	२८. २२
देवो अग्निः स्विष्टकृद्देवान्	२१. ५८
देवो देवै० अश्विभ्यां	२१. ५६
देवो देवै० मधुशाखः	२८. २०
देवो नराशंसो देवमिन्द्रं	२८. ४२
देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं	२८. ४३
देव्यो वम्र्यो भूतस्य	३७. ४
देहि मे ददामि ते	३. ५०
दैव्या अध्वर्यवस्त्वा	२३. ४२
दैव्या मिमाना मनुषः	२०. ४२
दैव्याय धर्त्रे जोष्ट्रे	१७. ५६
दैव्यावध्वर्यू० तम्प्रत्नथायं वेनः	३३. ७३
दैव्यावध्वर्यू० तम्प्रत्नथायं वेनश्चित्रं	३३. ३३
दैव्या होतारा ऊर्ध्वं	२७. १८
दैव्या होतारा प्रथमा	२९. ३२
दैव्या होतारा भिषजेन्द्रेण	२१. १८
द्याम्मा लेखीरन्तरिक्षम्	५. ४३
द्युभिरक्तुभिः परिपात	३४. ३०
द्यौः शान्तिरन्तरिक्षं	३६. १७
द्यौरासीत्पूर्वचित्ति	२३. १२
	२३. ५४
द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं	२३. ४३
द्यौस्ते पृष्ठम्पृथिवी	११. २०
द्रप्सश्चस्कन्द पृथिवी	१३. ५
द्रविणोदाः पिपीषति	२६. २२
द्रापे अन्धसस्पते	१६. ४७
द्रुपदादिव मुमुचानः	२०. २०
द्रुन्नः सर्पिरासुतिः	११. ७०
द्वारो देवीरन्वस्य	२७. १६
द्विपदा याश्चतुष्पदा	२३. ३४
द्वे विरूपे चरतः	३३. ५
द्वे सृती अशृणवम्	१९. ४७
धन्वना गा धन्वनाजि	२९. ३९
धर्ता दिवो विभाति	३७. १६
धाता रातिः सवितेदं	८. १७
धानाः करम्भः सक्तवः	१९. २१
धानानां रूपङ्कुवलम्	१९. २२
धानावन्तङ्करम्भिण	२०. २९
धान्यमसि धिनुहि	१. २०
धामच्छदग्निरिन्द्रो	१८. ७६
धामन्ते विश्वम्भुवन	१७. ९९
धूम्रान्वसन्तायालभते	२४. ११
धूम्रा बभ्रुनीकाशाः	२४. १८
धूरसि धूर्व धूर्वन्तन्धूर्व	१. ८
धृष्टिरस्यपाग्ने अग्निमा	१. १७
ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि	१४. १
ध्रुवसदन्त्वा नृपदम्मनः	९. २
ध्रुवासि धरुणास्तृता	१३. १६
ध्रुवासि धरुणेतो जज्ञे	१३. ३४
ध्रुवासिं ध्रुवोयं यजमानो	५. २८
ध्रुवोसि पृथिवीन्दृंह	५. १३
नक्तोषासा समनसा	१२. २
	१७. ७०
नक्षत्रेभ्यः स्वाहा नक्षत्रियेभ्यः	२२. २८
न तं विदाथ य इमा	१७. ३१
न तद्रक्षांसि न पिशाचा	३४. ५१
न तस्य प्रतिमा अस्ति	३२. ३
न ते दूरे परमा चिद्	३४. १९
न त्वावाँ अन्यो दिव्यो	२७. ३६
नदीभ्यः पौञ्जिष्ठमृक्षीकाभ्यो	३०. ८
नभश्च नभस्यश्च वार्षिकावृतू	१४. १५
नमः कपर्दिने च व्युप्तकेशाय	१६. २९
नमः कूप्याय चावट्याय	१६. ३८
नमः कृत्स्नायतया धावते	१६. २०

नमः पर्णाय च पर्णशदाय	१६.	४६
नमः पार्याय चावार्याय	१६.	४२
नमः शङ्गवे च पशुपतये	१६.	४०
नमः शम्भवाय च मयोभवाय	१६.	४१
नमः शुष्क्याय च हरित्याय	१६.	४५
नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च	१६.	२८
नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च	१६.	२४
नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय	१६.	४३
नमः सु ते निर्ऋते तिग्मतेजो	१२.	६३
नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च	१६.	२६
नमः सोभ्याय च प्रतिसर्याय	१६.	३३
नमः स्रुत्याय च पथ्याय	१६.	३७
नम आशवे चाजिराय	१६.	३१
नम उष्णीषिणे गिरिचराय	१६.	२२
नमस्त आयुधायानातताय	१६.	१४
नमस्तक्षभ्यो रथकारेभ्यश्च	१६.	२७
नमस्ते अस्तु विद्युते	३६.	२१
नमस्ते रुद्र मन्यव	१६.	१
नमस्ते हरसे शोचिषे	१७.	११
	३६.	२०
नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च	१६.	२५
नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय	१६.	३२
नमो धृष्णवे च प्रमृशाय	१६.	३६
नमो बभ्लुशाय व्याधिने	१६.	१८
नमो बिल्मिने च कवचिने	१६.	३५
नमो मित्रस्य वरुणस्य	४.	३५
नमो रोहिताय स्थपतये	१६.	१९
नमो वः पितरो रसाय	२.	३२
नमो वञ्चते परिवञ्चते	१६.	२१
नमो वन्याय च कक्ष्याय	१६.	३४
नमो वात्याय च रेष्म्याय	१६.	३९
नमो विसृजद्भ्यो विद्ध्यद्भ्यश्च	१६.	२३
नमो व्रज्याय च गोष्ठ्याय	१६.	४४
नमोस्तु नीलग्रीवाय	१६.	८
नमोस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि	१६.	६४
नमोस्तु रुद्रेभ्यो येन्तरिक्षे	१६.	६५
नमोस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां	१६.	६६
नमोस्तु सर्पेभ्यो ये	१३.	६
नमो हिरण्यबाहवे	१६.	१७
नमो ह्रस्वाय च वामनाय	१६.	३०

न यत्परो नान्तर	२०.	८२
नराशंसः प्रति शूरो	२०.	३७
नराशंसस्य महिमानमेषा	२९.	२७
नर्माय पुँश्चलूं हसाय	३०.	२०
नवदशभिरस्तुवत	१४.	३०
नवभिरस्तुवत पितरो	१४.	२९
नवविंशत्यास्तुवत	१४.	३१
न वा उ एतन्० यत्रासते	२३.	१६
न वा उ एतन्० हरी ते	२५.	४४
नहि तेषाममा चन	३.	३२
नहि स्पशमविदन्नन्य	३३.	६०
नाना हि वान्देवहितं	१९.	७
नाभा पृथिव्याः समिधाने	११.	७६
नाभिर्मे चित्तं विज्ञानम्	२०.	९
नाभ्या आसीदन्तरिक्षं	३१.	१३
नार्यस्ते पत्न्यो लोम	२३.	३६
नाशयित्री बलासस्यार्शस	१२.	९७
निक्रमणन्निषदनं	२५.	३८
नियुत्वान्वायवागह्ययं	२७.	२९
निवेशनः सङ्गमनो वसूनां	१२.	६६
निषसाद० सुक्रतुः।	१०.	२७
निषसाद० सुक्रतुः। मृत्योः	२०.	२
नि होता होतृषदने	११.	३६
नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः	१६.	५७
नीलग्रीवाः शितिकण्ठा	१६.	५६
नृत्ताय सूतङ्गीताय	३०.	६
नृषदे वेडप्सुषदे	१७.	१२
पृश्च दिशो दैवीर्यज्ञ	१७.	५४
पञ्च नद्यः सरस्वती	३४.	११
पञ्चस्वन्तः पुरुष	२३.	५२
पथस्पथः परिपतिं	३४.	४२
पयः पृथिव्यास्पय	१८.	३६
पयसा शुक्रममृत	१९.	८४
पयसो रूपं यद्यवा	१९.	२३
पयसो रेत आभृतन्तस्य	३८.	२८
परमस्याः परावतो	११.	७२
परमेष्ठी० ज्योतिष्मतीम्	१५.	५८
परमेष्ठी० व्यचस्वतीं	१५.	६४
परमेष्ठ्यभिधीतः प्रजापति	८.	५४
परम्मृत्यो अनुपरेहि	३५.	७

परस्या अधि संवतोवराँ	११. ७१
परि ते दूडभो रथोस्माँ	३. ३६
परि ते धन्वनो हेति	१६. १२
परि त्वा गिर्वणो गिर	५. २९
परि त्वाग्ने पुरं वयं	११. २६
परि द्यावापृथिवी सद्य	३२. १२
परि नो रुद्रस्य हेति	१६. ५०
परि माग्ने दुश्चरिताद्	४. २८
परि वाजपतिः कवि	११. २५
परिवीरसि परि त्वा	६. ६
परीतो षिञ्चता सुतं	१९. २
परीत्य भूतानि परीत्य	३२. ११
परीमे गामनेषत	३५. १८
परो दिवा पर एना	१७. २९
पवमानः सो अद्य नः	१९. ४२
पवित्रेण पुनीहि मा	१९. ४०
पवित्रे स्थो० अनिसृष्टमसि	१०. ६
पवित्रे स्थो० देवीरापो	१. १२
पशुभिः पशूनाप्नोति	१९. २०
पष्ठवाट् च मे पष्ठौही च	१८. २७
पष्ठवाहो विराज उक्षाणो	२४. १३
पातन्नो अश्विना दिवा	२०. ६२
पावकया यश्चितयन्त्या	१७. १०
पावकवर्चाः शुक्रवर्चा	१२. १०७
पावका नः सरस्वती	२०. ८४
पाहि नो अग्न एकया	२७. ४३
पिता नोसि पिता नो	३७. २०
पितुन्नु स्तोषम्महो	३४. ७
पितृभ्यः स्वधायिभ्यः	१९. ३६
पीवो अन्ना रयिवृधः	२७. २३
पुत्रमिव पितरा	१०. ३४ २०. ७७
पुनन्तु मा देवजनाः	१९. ३९
पुनन्तु मा पितरः	१९. ३७
पुनरासद्य सदनमपश्च	१२. ३९
पुनरूर्जा निवर्तस्व	१२. ९ १२. ४०
पुनर्नः पितरो मनो	३. ५५
पुनर्मनः पुनरायुर्मे	४. १५
पुनस्त्वादित्या रुद्रा	१२. ४४
पुनाति ते परिस्रुतं	१९. ४
पुरा क्रूरस्य विसृपो	१. २८
पुरीष्यासो अग्नयः	१२. ५०
पुरीष्योसि विश्वभरा	११. ३२
पुरुदस्मो विषुरूप	८. ३०
पुरुष एवेदं सर्वं	३१. २
पुरुषमृगश्चन्द्रमसो	२४. ३५
पूर्णा दर्वि परापत	३. ४९
पूषणं वनिष्ठुनान्धाहीन्	२५. ७
पूषन्तव व्रते वयन्न	३५. ४१
पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च	९. ३२
पृच्छामि त्वा चितये	२३. ४९
पृच्छामि त्वा परमन्त	२३. ६१
पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते	१. २५
पृथिवी च म इन्द्रश्च	१८. १८
पृथिवी च्छन्दोन्तरिक्षञ्छन्दो	१४. १९
पृथिव्याः पुरीषमस्यप्सो	१४. ४
पृथिव्याः सधस्थादग्निम्	११. १६
पृथिव्या अहमुदन्तरिक्ष	१७. ६७
पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय	२२. २९
पृश्निस्तिरश्चीनपृश्नि	२४. ४
पृषदश्वा मरुतः पृश्नि	२५. २०
पृष्टीर्मे राष्ट्रमुदरमंसौ	२०. ८
पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः	१८. ७३
प्रवासिनो हवामहे	३. ४४
प्रजापतये च वायवे	२४. ३०
प्रजापतये त्वा जुष्ट	२२. ५
प्रजापतये पुरुषान्	२४. २९
प्रजापतिः सम्भ्रियमाणः	३९. ५
प्रजापतिर्विश्वकर्मा	१८. ४३
प्रजापतिश्चरति गर्भे	३१. १९
प्रजापतिष्ट्वा सादयत्वपाम्	१३. १७
प्रजापते० अस्तु वयं	२३. ६५
प्रजापते० अस्त्वयममुष्य	१०. २०
प्रजापतेस्तपसा वावृधानः	२९. ११
प्रजापतौ त्वा देवताया	३५. ६
प्र तद्विष्णु स्तवते	५. २०
प्र तद्वोचेदमृतन्नु	३२. ९
प्रति क्षत्रे प्रतितिष्ठामि	२०. १०
प्रतिपदसि प्रतिपदे	१५. ८

प्रति पन्थामपद्महि ४. २९
प्रतिश्रुत्काया अर्तन ३०. १९
प्रति स्पशो विसृज १३. ११
प्रतीचीमारोह जगती १०. १२
प्रतूर्त वाजिन्नाद्रव ११. १२
प्रतूर्वन्नेह्यवक्रामन् ११. १५
प्रत्युष्टं० अनिशितो १. २९
प्रत्युष्टं० उर्वन्तरिक्ष १. ७
प्रथमा द्वितीयैर्द्वितीया २०. १२
प्रथमा वां सरथिना २९. ७
प्र नूनम्ब्रह्मणस्पति ३४. ५७
प्र नो यच्छत्वर्यमा ९. २९
प्र पर्वतस्य वृषभस्य १०. १९
प्रप्रायमग्निर्भरतस्य १२. ३४
प्र बाहवा सिसृतञ्जीवसे २१. ९
प्रमन्महे शवसानाय ३४. १६
प्रमुञ्च धन्वनस्त्वमुभयो १६. ९
प्र याभिर्यासि दाश्वांस २७. २७
प्र व इन्द्राय बृहते ३३. ९६
प्र वायुमच्छा बृहती ३३. ५५
प्रवावृजे सुप्रया बर्हि ३३. ४४
प्रवीरया शुचयो दद्रिरे ३३. ७०
प्र वो महे मन्दमाना ३३. २३
प्र वो महे महि नमो ३४. १७
प्रसद्य भस्मना योनि १२. ३८
प्रस्तरेण परिधिना १८. ६३
प्रागपागुदगधराक् ६. ३६
प्राचीनम्बर्हिः प्रदिशा २९. २९
प्राचीमनु प्रदिशम्प्रेहि १७. ६६
प्राच्यै दिशे स्वाहा २२. २४
प्राणदा अपानदा १७. १५
प्राणपा मे अपानपा २०. ३४
प्राणम्मे पाह्यपानम्मे १४. ८
प्राणश्च मेपानश्च मे १८. २
प्राणाय मे वर्चोदा ७. २७
प्राणाय स्वाहा० अम्बे २३. १८
प्राणाय स्वाहा० चक्षुषे २२. २३
प्रातरग्निम्प्रातरिन्द्रं ३४. ३४
प्रातर्जितम्भगमुग्रं ३४. ३५
प्रेता जयता नर इन्द्रो १७. ४६
प्रेदग्ने ज्योतिष्मान्याहि १२. ३२
प्रेद्धो अग्ने दीदिहि १७. ७६
प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः० नः । ३३. ८९
प्रैतु ब्रह्मणस्पतिः० नः । मखाय त्वा ३७. ७
प्रैतु वाजी कनिक्रदन् ११. ४६
प्रैषेभिः प्रैषानाप्नोत्या १९. १९
प्रोथदश्वो न यवसे १५. ६२
प्रोह्यमाणः सोम आगतो ८. ५६
बट्सूर्य श्रवसा महाँ ३३. ४०
बण्महाँ असि सूर्य ३३. ३९
बर्हिषदः पितर १९. ५५
बलविज्ञाय स्थविरः १७. ३७
बह्वीनाम्पिता बहुरस्य २९. ४२
बाहू मे बलमिन्द्रियं २०. ७
बीभत्सायै पौल्कसं ३०. .१७
बृहदिन्द्राय गायत २०. ३०
बृहन्निदिध्म एषा ३३. २४
बृहस्पते अति यदर्यो २६. ३
बृहस्पते परिदीया १७. ३६
बृहस्पते वाजञ्जय ९. ११
बृहस्पते सवितर्बोधयैनं २७. ८
बोधा मे अस्य वचसो १२. ४२
ब्रह्म क्षत्रम्पवते तेज १९. ५
ब्रह्म जज्ञानम्प्रथमम् १३. ३
ब्रह्मणस्पते त्वमस्य ३४. ५८
ब्रह्मणे ब्राह्मणङ्क्षत्राय ३०. ५
ब्रह्म सूर्यसमञ्ज्योति २३. ४८
ब्रह्माणि मे मतयः शं ३३. ७८
ब्राह्मणमद्य विदेयम् ७. ४६
ब्राह्मणासः पितरः २९. ४७
ब्राह्मणोस्य मुखमासीद् ३१. ११
भग एव भगवाँ अस्तु ३४. ३८
भग प्रणेतर्भग सत्यराधो ३४. ३६
भद्रङ्कर्णेभिः शृणुयाम २५. २१
भद्रा उत प्रशस्तयो १५. ३९
भद्रो नो अग्निराहुतो १५. ३८
भद्रो मेसि प्रच्यवस्व ४. ३४
भवतन्नः समनसौ ५. ३
१२. ६०
भायै दार्वाहारम्प्रभाया ३०. १२

भुज्युः सुपर्णो यज्ञो	१८. ४२
भुवो यज्ञस्य रजसश्च	१३. १५
	१५. २३
भूताय त्वा नारातये	१. ११
भूम्या आखूनालभते	२४. २६
भूरसि भूमिरस्यदितिरसि	१३. १८
भूर्भुवः स्वः । तत्सवितु	३६. ३
भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः	३. ३७
भूर्भुवः स्वर्द्यौरिव भूम्ना	३. ५
भेषजमसि भेषजङ्गवेश्वाय	३. ५९
मखस्य शिरोसि । मखाय	३७. ८
मधवे स्वाहा माधवाय	२२. ३१
मधु नक्तमुतोषसो	१३. २८
मधुमतीर्न इषस्कृधि	७. २
मधुमान्नो वनस्पति	१३. २९
मधु वाता ऋतायते	१३. २७
मधुश्च माधवश्च	१३. २५
मध्वा यज्ञन्नक्षसे	२७. १३
मनसः काममाकूतिं	३९. ४
मनस्त आप्यायतां	६. १५
मनो जूतिर्जुषतामाज्यस्य	२. १३
मनो न येषु हवनेषु	७. १७
मनो न्वाह्वामहे नाराशंसेन	३. ५३
मनो मे तर्पयत वाचम्मे	६. ३१
मन्यवेयस्तापङ्क्रोधाय	३०. १४
मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निं	१३. १
मयि त्यदिन्द्रियम्बृहन्	३८. २७
मयीदमिन्द्र इन्द्रिय	२. १०
मयुः प्राजापत्य उलो,	२४. ३१
मरुतां स्कन्धा विश्वेषा	२५. ६
मरुतो यस्य हि क्षये	८. ३१
मरुत्वन्तं वृषभं वावृधान	७. ३६
मरुत्वाँ इन्द्र वृषभो	७. ३८
मर्माणि ते वर्मणा	१७. ४९
मशकान्केशैरिन्द्रं	२५. ३
महाँ इन्द्रो नृवदा	७. ३९
महाँ इन्द्रो य ओजसा	७. ४०
महाँ इन्द्रो वज्रहस्तः	२६. १०
महानाम्न्यो रेवत्यो	२३. ३५
महि त्रीणामवोस्तु	३. ३१

मही द्यौः पृथिवी च	८. ३२
	१३. ३२
महीनाम्पयोसि वर्चोदा	४. ३
महीमू षु मातरं	२१. ५
महो अग्नेः समिधानस्य	३३. १७
महो अर्णः सरस्वती	२०. ८६
मा च्छन्दः प्रमा च्छन्दः	१४. १८
मा त इन्द्र ते वयन्	१०. २२
माता च ते पिता च तेग्रं	२३. २४
माता च ते पिता च तेग्रे	२३. २५
मातेव पुत्रम्पृथिवी	१२. ६१
मा त्वाग्निर्ध्वनयीद्	२५. ३७
मा त्वा तपत्प्रिय आत्मा	२५. ४३
मा नः शंसो अररुषो	३. ३०
मा नस्तोके तनये	१६. १६
मा नो महान्तमुत	१६. १५
मा नो मित्रो वरुणो	२५. २४
मापो मौषधीर्हिंसीर्धाम्नो	६. २२
मा भेर्मा संविक्था अतमेरु	१. २३
मा भेर्मा संविक्था ऊर्जन्धत्स्व	६. ३५
मा मा हिंसीज्जनिता	१२. १०२
मा वो रिषत्खनिता	१२. ९५
मा सु भित्था मा सु	११. ६८
माहिर्भूर्मा पृदाकुः । उरुं	८. २३
माहिर्भूर्मा पृदाकुर्नमस्त	६. १२
मित्रं हुवे पूतदक्षं	३३. ५७
मित्रः संसृज्य पृथिवीम्	११. ५३
मित्रश्च म इन्द्रश्च	१८. १७
मित्रस्य चर्षणीधृतो	११. ६२
मित्रस्य मा चक्षुषेक्षध्व	५. ३४
मित्रावरुणाभ्यान्त्वा	७. २३
मित्रो न एहि सुमित्रध	४. २७
मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतं	९. ३३
मीढुष्टम शिवतम शिवो	१६. ५१
मुखं सदस्य शिर इत्	१९. ८८
मुञ्चन्तु मा शपथ्यादथो	१२. ९०
मूर्धानन्दिवो अरतिम्	७. २४
	३३. ८
मूर्धा वयः प्रजापति	१४. ९
मूर्धासि राड्ध्रुवासि	१४. २१

मृगो न भीमः कुचरो १८. ७१
मेधाम्मे वरुणो ददातु ३२. १५
मो षू ण इन्द्रात्र पृत्सु ३. ४६
यः प्राणतो निमिषतो २३. ३
२५. ११
य आत्मदा बलदा २५. १३
य इन्द्र इन्द्रियन्दधुः २०. ७०
य इमा विश्वा भुवनानि १७. १७
य इमे द्यावापृथिवी २९. ३४
य एतावन्तश्च भूयांसश्च १६. ६३
यकासकौ शकुन्तिका २३. २२
यकोसकौ शकुन्तक २३. २३
यङ्क्रन्दसी अवसा ३२. ७
यजा नो मित्रावरुणा ३३. ३
यजुर्भिराप्यन्ते ग्रहा १९. २८
यज्जाग्रतो दूरमुदैति १. १
यज्ञ यज्ञङ्गच्छ यज्ञपति ८. २२
यज्ञस्य दोहो विततः ८. ६२
यज्ञायज्ञा वो अग्नये २७. ४२
यज्ञेन यज्ञमयजन्त ३१. १६
यज्ञो देवानाम्० वित्तरासत् ३३. ६८
यज्ञो देवानाम्० वित्तरासदा ८. ४
यते स्वाहा धावते २२. ८
यतोयतः समीहसे ३६. २२
यत्ते गात्रादग्निना २५. ३४
यत्ते पवित्रमर्चिष्यग्ने १९. ४१
यत्ते सादे महसा २५. ४०
यत्ते सोम दिवि ज्योति ६. ३३
यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा ३१. १०
यत्पुरुषेण हविषा ३१. १४
यत्प्रज्ञानमुत चेतो ३४. ३
यत्र धारा अनपेता १८. ६५
यत्र बाणाः सम्पतन्ति १७. ४८
यत्र ब्रह्म च क्षत्रञ्च २०. २५
यत्रेन्द्रश्च वायुश्च २०. २६
यत्रौषधीः समग्मत १२. ८०
यथेमां वाचङ्कल्याणी २६. २
यदक्रन्दः प्रथमञ्जायमान २९. १२
यदग्ने कानि कानि चिदा ११. ७३
यदत्युपजिह्विका यद्वम्रो ११. ७४
यदत्र रिप्तं रसिनः १९. ३५
यदद्य कच्च वृत्रहन् ३३. ३५
यदद्य सूर उदितेनागा ३३. २०
यदश्वस्य क्रविषो २५. ३२
यदश्वाय वास उप २५. ३९
यदस्या अंहुभेद्याः २३. २८
यदाकूतात्समसुस्रोद् १८. ५८
यदापिपेष मातरम्पुत्रः १९. ११
यदापो अघ्न्या इति २०. १८
यदाबध्नन्दाक्षायणा ३४. ५२
यदि जाग्रद्यदि स्वप्न २०. १६
यदि दिवा यदि नक्त २०. १५
यदिमा वाजयन्नह १२. ८५
यदूवध्यमुदरस्यापवाति २५. ३३
यद्ग्रामे० यच्छूद्रे २०. १७
यद्ग्रामे० यदेनश्चकृमा ३. ४५
यद्दत्तं यत्परादानं १८. ६४
यद्देवा देवहेडनन्देवास २०. १४
यद्देवासो ललामगुम् २३. २९
यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं पशु २३. ३०
यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं बहु २३. ३१
यद्धविष्यमृतुशो देवयान २५. २७
यद्वाजिनो दाम सन्दान २५. ३१
यद्वातो अपो अगनी २३. ७
यद्वाहिष्ठन्तदग्नये २६. १२
यन्ता च मे धर्ता च १८. ७
यन्ते देवी निर्ऋति १२. ६५
यन्त्री राड्यन्त्र्यसि १४. २२
यन्निर्णिजा रेक्णसा २५. २५
यन्नीक्षणम्माँस्पचन्या २५. ३६
यन्मे छिद्रञ्चक्षुषो ३६. २
यमग्ने कव्यवाहन १९. ६४
यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा ६. २९
यमश्विना नमुचेरासुरा १९. ३४
यमश्विना सरस्वती २०. ६८
यमाय त्वाङ्गिरस्वते ३८. ९
यमाय त्वा मखाय त्वा ३७. ११
यमाय यमसूमथर्वभ्यो ३०. १५
यमाय स्वाहान्तकाय ३९. १३
यमेन दत्तन्त्रित एन २९. १३

यम्परिधिम्पर्यधत्था २. १७
यवानाम्भागोस्ययवाना १४. २६
यश्चिदापो महिना २७. २६
यस्तु सर्वाणि भूता ४०. ६
यस्ते अद्य कृणवद् १२. २६
यस्ते अश्वसनिर्भक्षो ८. १२
यस्ते द्रप्स स्कन्दति ७. २६
यस्ते रसः सम्भृत १९. ३३
यस्ते स्तनः शशयो ३८. ५
यस्माज्जातन्न पुरा ३२. ५
यस्मान्न जातः परो ८. ३६
यस्मिन्त्सर्वाणि भूता ४०. ७
यस्मिन्नश्वास ऋषभास २०. ७८
यस्मिन्नृचः साम यजूंषि ३४. ५
यस्य कुर्मो गृहे हवि १७. ५२
यस्य प्रयाणमन्वन्य ११. ६
यस्यायं विश्व आर्यो ३३. ८२
यस्यास्ते घोर आस १२. ६४
यस्येमे हिमवन्तो महित्वा २५. १२
यस्यै ते यज्ञियो गर्भो ८. २९
यस्यौषधीः प्रसर्पथाङ्ग १२. ८६
याँ आवह उशतो देव ८. १९
याः फलिनीर्या अफला १२. ८९
याः सेना अभीत्वरी ११. ७७
या इषवो यातुधानानां १३. ७
या ओषधीः पूर्वा जाता १२. ७५
या ओषधीः सोमराज्ञीर्वह्वीः १२. ९२
या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः १२. ९३
या ते अग्नेयःशया ५. ८
या ते घर्म दिव्या ३८. १८
या ते धामानि परमाणि १७. २१
या ते धामानि हविषा ४. ३७
या ते धामान्युश्मसि ६. ३
या ते रुद्र शिवा तनूः १६. ४९
या ते रुद्र शिवा तनू १६. २
या ते हेतिर्मीढुष्टम १६. ११
यामिषुङ्गिरिशन्त १६. ३
याम्मेधान्देवगणाः ३२. १४
यावती द्यावापृथिवी ३८. २६
या वाङ्कशा मधुमत्यश्विना ७. ११
या वो देवाः सूर्ये १३. २३
१८. ४७
या व्याघ्रं विषूचिकोभौ १९. १०
या शतेन प्रतनोषि १३. २१
याश्चेदमुपशृण्वन्ति १२. ९४
यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो १३. २२
१८. ४६
युक्तेन मनसा वयन्देवस्य ११. २
युक्त्वाय सविता देवान् ११. ३
युक्ष्वा हि केशिना हरी ८. ३४
युक्ष्वा हि देवहूतमाँ १३. ३७
३३. ४
युजे वाम्ब्रह्म पूर्व्यन्नमोभि ११. ५
युञ्जते मन उत युञ्जते ११. ४
३७. २
युञ्जते मन उत युञ्जते० स्वाहा ५. १४
युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषञ्चरन्त २३. ५
युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी २३. ६
युञ्जाथां रासभं युव ११. १३
युञ्जानः प्रथमम्मन ११. १
युनक्त सीरा वि युगा १२. ६८
युवं सुराम० विपिपानाः २०. ७६
युवं सुराम० विपिपाना १०. ३३
युवन्तमिन्द्रापर्वता ८. ५३
युष्मा इन्द्रोवृणीत १. १३
यूपव्रस्का उत ये २५. २९
ये अग्निष्वात्ता ये १९. ६०
ये चेह पितरो ये १९. ६७
ये जनेषु मलिम्लव ११. ७९
ये तीर्थानि प्रचरन्ति १६. ६१
ये ते पन्थाः सवितः ३४. २७
ये त्वाहिहत्ये मघवन् ३३. ६३
ये देवा अग्निनेत्राः ९. ३६
ये देवा देवानां यज्ञिया १७. १३
ये देवा देवेष्वधि १७. १४
ये देवासो दिव्येकादश ७. १९
ये नः पूर्वे पितरः १९. ५१
ये नः सपत्ना अप ३४. ४६
येन ऋषयस्तपसा १५. ४९
येन कर्माण्यपसो ३४. २

येन द्यौरुग्रा पृथिवी	३२. ६
येन वहसि सहस्रं	१५. ५५
	१८. ६२
येना पावक चक्षसा	३३. ३२
येना समत्सु सासहो	१५. ४०
येनेदम्भूतम्भुवनम्	३४. ४
येन्नेषु विविद्धयन्ति	१६. ६२
ये पथाम्पथिरक्षय	१६. ६०
ये भूतानामधिपतयों	१६. ५९
ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना	२. ३०
ये वाजिनम्परिपश्यन्ति	२५. ३५
ये वामी रोचने दिवो	१३. ८
ये वृक्षेषु शष्पिञ्जरा	१६. ५८
येषामध्येति प्रवसन्	३. ४२
ये समानाः समनसः	१९. ४५
ये समानाः समनसो	१९. ४६
यो अग्निः कव्यवाहनः	१९. ६५
यो अग्निरग्नेरध्यजायत	१३. ४५
यो अस्मभ्यमरातीयाद्	११. ८०
योगेयोगे तव स्तरं	११. १४
यो देवेभ्य आतपति	३१. २०
यो नः पिता जनिता	१७. २७
यो भूतानामधिपति	२०. ३२
यो रेवान्यो अमीवहा	३. २९
यो वः शिवतमो रस	११. ५१
	३६. १५
रक्षसाम्भागोसि निरस्तं	६. १६
रक्षोहणं वलगहनं	५. २३
रक्षोहणो वो वलगहनः	५. २५
रक्षोहा विश्वचर्षणिरभि	२६. २६
रजता हरिणीः सीसा	२३. ३७
रथवाहणं हविरस्य	२९. ४५
रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः	२९. ४३
रयिश्च मे रायश्च मे	१८. १०
रश्मिना सत्याय सत्य	१५. ६
राजन्तमध्वराणाङ्गोपा	३. २३
राज्ञ्यसि प्राची दिग्वसवस्ते	१५. १०
राज्ञ्यसि प्राची दिग्विराडसि	१४. १३
रातिं सत्पतिम्महे	२२. १३
राया वयं ससवांसो	७. १०
राये नु यञ्जज्ञतू रोदसी	२७. २४
रुचन्नो धेहि ब्राह्मणेषु	१८. ४८
रुचम्ब्राह्मञ्जनयन्तो	३१. २१
रुद्राः संसृज्य पृथिवीम्	११. ५४
रूपेण वो रूपमभ्यागान्तुथो	७. ४५
रेतो मूत्रं विजहाति	१९. ७६
रेवती रमध्वमस्मिन्	३. २१
रेवती रमध्वम्बृहस्पते	६. ८
रोहितो धूम्ररोहितः	२४. २
लाङ्गलम्पवीरवत्सुशेवं	१२. ७१
लोकम्पृण च्छिद्रम्पृणाथो	१२. ५४
	१५. ५९
लोमभ्यः स्वाहा लोमभ्यः	३९. १०
लोमानि प्रयतिर्मम	२०. १३
वक्ष्यन्तीवेदागनीगन्ति	२९. ४०
वनस्पतिरवसृष्टो न	२०. ४५
वनस्पतेवसृजा रराण	२७. २१
वनस्पते वीड्वङ्गो हि	२९. ५२
वनेषु व्यन्तरिक्षन्ततान	४. ३१
वयं सोम व्रते तव	३. ५६
वयं हि त्वा प्रयति	८. २०
वयन्ते अद्य ररिमा	१८. ७५
वयन्नाम प्रब्रवामा	१७. ९०
वरुणः क्षत्रमिन्द्रियम्	२०. ७२
वरुणः प्राविता भुवन्	३३. ४६
वरुणस्योत्तम्भनमसि	४. ३६
वरूत्रीन्त्वष्टुर्वरुणस्य	१३. ४४
वर्षाभिर्ऋतुनादित्या	२१. २५
वर्षाहूर्ऋतूनामाखुः	२४. ३८
वसन्ताय कपिञ्जला	२४. २०
वसन्तेन ऋतुना देवा	२१. २३
वसवस्त्रयोदशाक्षरेण	९. ३४
वसवस्त्वा कृण्वन्तु	११. ५८
वसवस्त्वाच्छृन्दन्तु	११. ६५
वसवस्त्वाञ्जन्तु	२३. ८
वसवस्त्वा धूपयन्तु	११. ६०
वसु च मे वसतिश्च	१८. १५
वसुभ्य ऋश्यानालभते	२४. २७
वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वा	२. १६
वसूनाम्भागोसि रुद्रा	१४. २५

वसोः पवित्रमसि द्यौरसि १. २
वसोः पवित्रमसि शतधारं १. ३
वस्व्यस्यदितिरस्यादित्यासि ४. २१
वह वपाञ्जातवेदः ३५. २०
वाचन्ते शुन्धामि प्राणन्ते ६. १४
वाचस्पतये पवस्व वृष्णो ७. १
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये १७. २३
वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये० उपयाम ८. ४५
वाचे स्वाहा प्राणाय ३९. ३
वाजः पुरस्तादुत १८. ३४
वाजश्च मे प्रसवश्च १८. १
वाजस्य नु प्रसव आ ९. २५
वाजस्य नु प्रसवे १८. ३०
वाजस्य मा प्रसव १७. ६३
वाजस्येमम्प्रसवः ९. २३
वाजस्येमाम्प्रसवः ९. २४
वाजाय स्वाहा प्रसवाय० वसवे १८. २८
वाजाय स्वाहा प्रसवाय० स्वः २२. ३२
वाजेवाजेवत वाजिनो ९. १८
२१. ११
वाजो नः सप्त प्रदिश १८. ३२
वाजो नो अद्य प्रसुवाति १८. ३३
वातम्प्राणेनापानेन २५. २
वातरंहा भव वाजिन्युज्य ९. ८
वातस्य जूतिं वरुणस्य १३. ४२
वाताय स्वाहा धूमाय २२. २६
वातो वा मनो वा ९. ७
वाममद्य सवितर्वाममु ८. ६
वायव्यैर्वायव्यान्याप्नोति १९. २७
वायुः पुनातु सविता ३५. ३
वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः २७. ३१
वायुरनिलममृतमथे ४०. १५
वायुष्ट्वा पचतैरवत्वसित २३. १३
वायोः पूतः पवित्रेण १९. ३
वायो ये ते सहस्रिणो २७. ३२
वायो शुक्रो अयामि ते २७. ३०
वार्त्रहत्याय शवसे १८. ६८
विकिरिद्र विलोहित १६. ५२
विज्यन्धनुः कपर्दिनो १६. १०
वित्तञ्च मे वेद्यञ्च मे १८. ११
विदद्यदी सरमा रुग्ण ३३. ५९
विद्मा ते अग्ने त्रेधा १२. १९
विद्याञ्चाविद्याञ्च यस्तद् ४०. १४
विधृतिन्नाभ्या घृतं २५. ९
विधेम ते परमे जन्मन् १७. ७५
वि न इन्द्र मृधो जहि १८. ७०
वि न इन्द्र मृधो जहि० उपयाम ८. ४४
वि पाजसा पृथुना ११. ४९
विभक्तारं हवामहे ३०. ४
विभूरसि प्रवाहणो ५. ३१
विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रा २२. १९
विभ्राड्बृहत्पिबतु सोम्यम् ३३. ३०
विमान एष दिवो मद्ध्य १७. ५९
विमुच्यध्वमघ्न्या देवयाना १२. ७३
विराडसि दक्षिणा दिग् १५. ११
विराड्ज्योतिरधारयत् १३. २४
विवस्वन्नादित्यैष ते ८. ५
विश्वकर्मन्हविषा वर्द्धनेन १७. २४
विश्वकर्मन्हविषा वर्द्धनेन० उपयाम ८. ४६
विश्वकर्मन्हविषा वावृधानः १७. २२
विश्वकर्मा त्वा० ज्योतिष्मतीम् १४. १४
विश्वकर्मा त्वा० व्यचस्वतीम् १४. १२
विश्वकर्मा विमना आद्विहाया १७. २६
विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट १७. ३२
विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतो १७. १९
विश्वस्मै प्राणायापानाय १३. १९
विश्वस्य केतुर्भुवनस्य १२. २३
विश्वस्य दूतममृतं १५. ३३
विश्वस्य मूर्द्धन्नधितिष्ठसि १८. ५५
विश्वा आशा दक्षिण ३८. १०
विश्वानि देव सवितर्दुरितानि ३०. ३
विश्वा रूपाणि प्रतिमुञ्चते १२. ३
विश्वासाम्भुवाम्पते विश्वस्य ३७. १८
विश्वे अद्य मरुतो विश्व १८. ३१
३३. ५२
विश्वे देवाः शृणुतेमं ३३. ५३
विश्वे देवा अंशुषु न्युप्तो ८. ५७
विश्वे देवाश्चमसेषून्नीतो ८. ५८
विश्वे देवास आगत ७. ३४
विश्वेभिः सोम्यम्मध्वग्न ३३. १०

विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां ३३. १६
विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो ४. ८
११. ६७
२२. २१
विष्णोः कर्माणि पश्यत ६. ४
१३. ३३
विष्णोः क्रमोसि सपत्नहा १२. ५
विष्णो रराटमसि विष्णोः ५. २१
विष्णोर्नुकं वीर्याणि ५.. १८
वीतं हविः शमितं १७. ५७
वीतिहोत्रन्त्वा कवे २. ४.
वृष्ण ऊर्मिरसि राष्ट्रदा १०. २
वेदाहमस्य भुवनस्य २३. ६०
वेदाहमेतम्पुरुषम् ३१. १८
वेदेन रूपे व्यपिबत् १९. ७८
वेदोसि येन त्वन्देव २. २१
वेद्या वेदिः समाप्यते १९. १७
वेनस्तत्पश्यन्निहितङ्गुहा ३२. ८
वैश्वदेवी पुनती देव्यागाद् १९. ४४
वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम २६. ७
वैश्वानरो न० अग्निरुक्थेन २६. ८
वैश्वानरो न० अग्निर्नः १८. ७२
व्यचस्वतीरुर्विया वि २९. ३०
व्रतङ्कृणुत व्रतङ्कृणुताग्नि ४. ११
व्रतञ्च म ऋतवश्च १८. २३
व्रतेन दीक्षामाप्नोति १९. ३०
व्रीहयश्च मे यवाश्च १८. १२
व्रेशीनान्त्वा पत्मन् ८. ४८
शं वातः शं हि ते ३५. ८
शञ्च मे मयश्च मे १८. ८
शतं वो अम्ब धामानि १२. ७६
शतमिन्नु शरदो अन्ति २५. २२
शन्ते परेभ्यो गात्रेभ्यः २३. ४४
शन्नो देवीरभिष्टय ३६. १२
शन्नो भवन्तु वाजिनो ९. १६
२१. १०
शन्नो मित्रः शं वरुणः ३६. ९
शन्नो वातः पवतां ३६. १०
शमिता नो वनस्पतिः २१. २१
शर्म च स्थो वर्म च ११. ३०

शर्मास्यवधूतं० अद्रिरसि १. १४
शर्मास्यवधूतं० धिषणासि १. १९
शादन्दद्भिरवकान्दन्तमूलै २५. १
शारदेन ऋतुना देवा २१. २६
शिरो मे श्रीर्यशो मुख २०. ५
शिल्पा वैश्वदेव्यो रोहिण्य २४. ५
शिवेन वचसा त्वा १६. ४
शिवो नामासि स्वधितिस्ते ३. ६३
शिवो भव प्रजाभ्यो ११. ४५
शिवो भूत्वा मह्यमग्ने १२. १७
शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च १७. ८०
शुक्रन्त्वा शुक्रेण क्रीणामि ४. २६
शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मावृतू १४. ६
शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो २४. ३
शुनं सुफाला विकृषन्तु १२. ६९
शैशिरेण ऋतुना देवा २१. २८
श्रायन्त इव सूर्यं विश्वे ३३. ४१
श्रीणामुदारो धरुणो १२. २२
श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च ३१. २२
श्रुधि श्रुत्कर्ण वह्निभि ३३. १५
श्वात्राः पीता भवत ४. १२
श्वात्रा स्थ वृत्रतुरो ६. ३४
श्वित्र आदित्यानामुष्ट्रो २४. ३९
षडस्य विष्ठाः शतमक्षरा २३. ५८
षोडशी स्तोम ओजो १५. ३
संवत्सरोसि परिवत्सरो २७. ४५
संवर्चसा पयसा सन्तनूभि २. २४
८. १४
८. १६
संवसाथां स्वर्विदा समीची ११. ३१
सं वास्मनांसि संव्रता १२. ५८
संशितम्मे ब्रह्म संशितं ११. ८१
संशितो रश्मिना रथः २३. १४
संसमिद्युवसे वृषन् १५. ३०
संसीदस्व महाँ असि ११. ३७
संसृष्टां वसुभी रुद्रैर्धीरैः ११. ५५
संस्रवभागा स्थेषा बृहन्तः २. १८
संहितासि विश्वरूप्यूर्जा ३. २२
संहितो विश्वसामा सूर्यो १८. ३९
स इधानो वसुष्कवि १५. ३६

स इषुहस्तैः स निषङ्गिभि १७. ३५
सखायः सं वः सम्यञ्च १५. २९
सङ्क्रन्दनेनानिमिषेण १७. ३४
स जातो गर्भो असि ११. ४३
सजूरब्दो अयवोभिः १२. ७४
सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः १४. ७
सजूर्देवेन सवित्रा ३. १०
सजोषा इन्द्र सगणो ७. ३७
सञ्चेध्यस्वाग्ने प्र च २७. २
सञ्ज्ञानमसि कामधरणम् १२. ४६
सत्यञ्च मे श्रद्धा च १८. ५
सत्रस्य ऋद्धिरस्यगन्म ८. ५२
स त्वन्नश्चित्र वज्रहस्त २७. ३८
स त्वन्नो अग्नेवमो २१. ४
सदसस्पतिमद्भुतम् ३२. १३
स दुद्रवत्स्वाहुतः १५. ३४
सद्यो जातो व्यमिमीत २९. ३६
सधमादो द्युम्निनीराप १०. ७
स नः पावक दीदिवो १७. ९
स नः पितेव सूनवेग्ने ३. २४
स न इन्द्राय यज्यवे २६. १७
स नो बन्धुर्जनिता ३२. १०
स नो भुवनस्य पते १८. ४४
सन्ते पयांसि समु यन्तु १२. ११३
सन्ते मनो मनसा सम्प्राणः ६. १८
सन्ते वायुर्मातरिश्वा ११. ३९
सन्त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसा ३. १९
सन्धये जारङ्गेहायोपपति ३०. ९
सन्नः सिन्धुरवभृथायोद्यतः ८. ५९
स पर्यगाच्छुक्रमकाय ४०. ८
सप्त ऋषयः प्रतिहिताः ३४. ५५
सप्त ते अग्ने समिधः १७. ७९
सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः ३१. १५
स प्रथमो बृहस्पति ७. १५
स बोधि सूरिर्मघवा १२. ४३
समख्ये देव्या धिया ४. २३
समग्निरग्निना गत ३७. १५
समध्वरायोषसो नमन्त ३४. ३९
समास्त्वाग्न ऋतवो २७. १
समितं सङ्कल्पेथां १२. ५७
समिदसि सूर्यस्त्वा २. ५
समिद्ध इन्द्र उपसामनीके २०. ३६
समिद्धे अग्नावधि १७. ५५
समिद्धो अग्निः समिधा २१. १२
समिद्धो अग्निरश्विना २०. ५५
समिद्धो अञ्जन्कृदरम् २९. १
समिद्धो अद्य मनुषो २९. २५
समिधाग्निन्दुवस्यत ३. १
१२. ३०

समिन्द्र णो मनसा नेषि ८. १५
समुद्रङ्गच्छ स्वाहान्तरिक्ष ६. २१
समुद्रस्य त्वावकयाग्ने १७. ४
समुद्रादूर्मिर्मधुमाँ उदार १७. ८९
समुद्राय त्वा वाताय ३८. ७
समुद्राय शिशुमारानालभते २४. २१
समुद्रे ते हृदय० यज्ञस्य ८. २५
समुद्रे ते हृदय० सुमित्रिया २०. १९
समुद्रे त्वा नृमणा १२. २०
समुद्रोसि नभस्वानार्द्रदानुः १८. ४५
समुद्रोसि विश्वव्यचा ५. ३३
सम्प्रच्यवध्वमुप सम् १५. ५३
सम्बर्हिरङ्क्तां हविषा २. २२
सम्भूतिञ्च विनाशञ्च ४०. ११
सम्मा सृजामि पयसा १८. ३५
सम्यक्स्त्रवन्ति० एते १७. ९४
सम्यक्स्त्रवन्ति० घृतस्य १३. ३८
सम्राडसि प्रतीची १५. १२
स यक्षदस्य महिमान २७. १५
सरस्वती मनसा पेशलं १९. ८३
सरस्वती योन्याङ्गर्भ १९. ९४
सरोभ्यो धैवरमुपस्था ३०. १६
सर्वे निमेषा जज्ञिरे ३२. २
सविता ते शरीराणि ३५. ५
सविता ते शरीरेभ्यः ३५. २
सविता त्वा सवानां ९. ३९
सविता प्रथमेहन्नग्नि ३९. ६
सविता वरुणो दधद् २०. ७१
सवितुस्त्वा प्रसव १. ३१
सवित्रा प्रसवित्रा १०. ३०
सहदानुम्पुरुहूत १८. ६९

सह रय्या निवर्तस्वाग्ने	१२. १०
	१२. ४१
स हव्यवाडमर्त्य उशिग्	२२. १६
सहश्च सहस्यश्च	१४. २७
सहसा जातान्प्रणुदा	१५. २
सहस्तोमाः सहछन्दस	३४. ४९
सहस्रशीर्षा पुरुषः	३१. १
सहस्रस्य प्रमासि	१५. ६५
सहस्राणि सहस्रशो	१६. ५३
सहस्व मे अरातीः	१२. ९९
साकं यक्ष्म प्रपत चाषेण	१२. ८७
सा विश्वायुः सा विश्वकर्मा	१. ४
सिंह्यसि सपत्नसाही	५. १०
सिंह्यसि स्वाहा सिंह्यस्यादित्य	५. १२
सिञ्चन्ति परिषिञ्चन्त्युत्	२०. २८
सिनीवालि पृथुष्टुके	३४. १०
सिनीवाली सुकपर्दा	११. ५६
सिन्धोरिव प्राध्वने	१७. ९५
सीद त्वम्मातुरस्या	१२. १५
सीद होतः स्व उ लोके	११. ३५
सीरा युञ्जन्ति कवयो	१२. ६७
सीसेन तन्त्रम्मनसा	१९. ८०
सुगव्यन्नो वाजी स्वश्व्यम्	२५. ४५
सुगा वो देवाः सदना	८. १८
सुजातो ज्योतिषा सह	११. ४०
सुत्रामाणम्पृथिवी	२१. ६
सुनावमारुहेयमस्रवन्ती	२१. ७
सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या	२९. ४८
सुपर्णः पार्जन्य आतिर्वाहसो	२४. ३४
सुपर्णोसि गरुत्माँस्त्रिवृत्ते	१२. ४
सुपर्णोसि गरुत्मान्पृष्ठे	१७. ७२
सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन्	७. १८
सुबर्हिरग्निः पूषण्वान्	२१. १५
सुभूः स्वयम्भूः प्रथमो	२३. ६३
सुमित्रिया न आप	३५. १२
	३६. २३
	३८. २३
सुरावन्तं बर्हिषदं सुवीरं	१९. ३२
सुवीरो वीरान्प्रजनयन्	७. १३
सुषारथिरश्वानिव	३४. ६

सुषुम्णः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा	१८. ४०
सुष्टुतिं सुमतीवृधो	२२. १२
सुसन्दृशन्त्वा वयम्	३. ५२
सुसमिद्धाय शोचिषे	३. २
सूपस्था अद्य देवो	२१. ६०
सूर्य एकाकी चरति	२३. १०
	२३. ४६
सूर्यत्वचस स्थ राष्ट्रदा	१०. ४
सूर्यरश्मिर्हरिकेशः	१७. ५८
सूर्यस्य चक्षुरारोहाग्ने	४. ३२
सो अग्निर्यो वसुर्गृणे	१५. ४२
सोमं राजानमवसे	९. २६
सोमः पवते सोमः पवते	७. २१
सोममद्भ्यो व्यपिबत्	१९. ७४
सोम राजन्विश्वास्त्वम्	६. २६
सोमस्य त्वा द्युम्नेनाभि	१०. १७
सोमस्य त्विषिरसि० अग्नये	१०. ५
सोमस्य त्विषिरसि० मृत्योः	१०. १५
सोमस्य रूपङ्क्रीतस्य	१९. १५
सोमानं स्वरणङ्कृणुहि	३. २८
सोमाय कुलुङ्ग आरण्योजो	२४. ३२
सोमाय लवानालभते	२४. २४
सोमाय हंसानालभते	२४. २२
सोमो धेनुं सोमो अर्वन्त	३४. २१
सोमो राजामृतं सुत	१९. ७२
सौरी बलाका शार्गः	२४. ३३
स्तीर्णम्बर्हिः सुष्टरीमा	२९. ४
स्तोकानामिन्दुम्प्रति	२०. ४६
स्थिरो भव वीड्वङ्ग	११. ४४
स्योना पृथिवि नो	३६. १३
स्योना पृथिवि नो० । अप	३५. २१
स्योनासि सुषदासि	१०. २६
स्रुचश्च मे चमसाश्च	१८. २१
स्वगा त्वा देवेभ्यः	२२. ४
स्वतवाँश्च प्रघासी च	१७. ८५
स्वयं वाजिँस्तन्वङ्कल्पयस्व	२३. १५
स्वयम्भूरसि श्रेष्ठो	२. २६
स्वराडसि सपत्नहा	५. २४
स्वराडस्युदीची दिङ्	१५. १३
स्वर्ण घर्मः स्वाहा	१८. ५०

स्वर्यन्तो नापेक्षन्त १७. ६८
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः २५. १९
स्वाङ्कृतोसि विश्वेभ्य ७. ६, ३
स्वादिष्ठया मदिष्ठया २६. २५
स्वादुषंसदः पितरो २९. ४६
स्वाद्वीन्त्वा स्वादुना १९. १
स्वाहा पूष्णे शरसे ३८. १५
स्वाहा प्राणेभ्यः साधिपति ३९. १
स्वाहा मरुद्भिः परिश्रीयस्व ३७. १३
स्वाहा यज्ञं वरुणः २१. २२
स्वाहा यज्ञम्मनसः ४. ६
स्वाहा रुद्राय रुद्रहूतये ३८. १६
स्वैर्दक्षैर्दक्षपितेह १४. ३
हंसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्ष १०. २४
१२. १४
हरयो धूमकेतवो ३३. २
हविर्धानं यदश्विना १९. १८
हविष्मतीरिमा आपो ६. २३
हस्त आधाय सविता ११. ११
हिङ्काराय स्वाहा हिङ्कृताय २२. ७
हिमस्य त्वा जरायुणाग्ने १७. ५
हिरण्मयेन पात्रेण ४०. १७
हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रे १३. ४
२३. १
२५. १०
हिरण्यपाणिः सविता ३४. २५
हिरण्यपाणिमूतये २२. १०
हिरण्यरूपा उपसो १०. १६
हिरण्यशृङ्गोयो अस्य २९. २०
हिरण्यहस्तो असुरः ३४. २६
हृदे त्वा मनसे० ऊर्ध्वे ६. २५
हृदे त्वा मनसे० ऊर्ध्वो ३७. १९
हेमन्तेन ऋतुना देवा २१. २७
होताध्वर्युरावया २५. २८
होता यक्षत्तनूनपातमुद्भिदं २८. २५
होता यक्षत्तनूनपातमूतिभि २८. २
होता यक्षत्तनूनपात् २१. ३०
होता यक्षत्तिस्रो० त्रिधातवोपस २८. ८
होता यक्षत्तिस्रो० त्रिधातवोपसो २१. ३७
होता यक्षत्त्वष्टारमिन्द्र २८. ९
होता यक्षत्पेशस्वती २८. ३१
होता यक्षत्प्रचेतसा २८. ३०
होता यक्षत्प्रजापतिं २३. ६४
होता यक्षत्समिधाग्नि २१. २९
होता यक्षत्समिधानम् २८. २४
होता यक्षत्समिधेन्द्र २८. १
होता यक्षत्सरस्वतीम् २१. ४४
होता यक्षत्सुपेशसा २८. २९
होता यक्षत्सुपेशसोपे २१. ३५
होता यक्षत्सुबर्हिषम् २८. २७
होता यक्षत्सुरेतसं २८. ३२
होता यक्षत्सुरेतसमृषभं २१. ३८
होता यक्षत्स्वाहाकृती २८. ३४
होता यक्षदग्निं स्वाहा २१. ४०
होता यक्षदग्निं स्विष्टकृत २१. ४७
होता यक्षदश्विनौ छागस्य वपाया २१. ४१
होता यक्षदश्विनौ छागस्य हविष २१. ४३
होता यक्षदश्विनौ सरस्वती २१. ४२
होता यक्षदिडाभिरिन्द्र २८. ३
होता यक्षदिडेडित २१. ३२
होता यक्षदिन्द्रं स्वाहा २८. ११
होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य २१. ४५
होता यक्षदीडेन्यमीडितं २८. २६
होता यक्षदुषे इन्द्रस्य २८. ६
होता यक्षदोजो न वीर्य २८. ५
होता यक्षद्दुरो दिशः २१. ३४
होता यक्षद्दैव्या० भिषजाश्विनेन्द्रं २१. ३६
होता यक्षद्दैव्या० भिषजा सखाया २८. ७
होता यक्षद्बर्हिरूर्णम्म्रदा २१. ३३
होता यक्षद्बर्हिषीन्द्र २८. ४
होता यक्षद्वनस्पतिं० धियो २८. १०
होता यक्षद्वनस्पतिं० भीमं २१. ३९
होता यक्षद्वनस्पतिं० हिरण्य २८. ३३
होता यक्षद्वनस्पतिमभि २१. ४६
होता यक्षद्व्यचस्वतीः २८. २८
होता यक्षन्नराशंसन्न २१. ३१

॥ इति शुक्लयजुर्वेदमन्त्राणां वर्णानुक्रमणी ॥

99682759626 - 9871837945